

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlandsche Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Brijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

NIEUWJAARSMORGEN.

Met God — dat maakt in 't Nieuwejaar
Het harte vast, het zielsoog klaar.

Voor God — dat geeft tot arbeid moed;
God zegent wat men voor Hem doet.

Van God — dat maakt in 't lijden stil;
God zendt het, die ons 't beste wil.

Tot God — dat legt de raadsels bloot,
Hij voert in 't end uit smart en dood
Naar 't heerlijk doel, het jaar der rust,
Daar vindt *bij God* de ziel haar rust.

H.

„VREES NIET!”

„Vrees niet!”

Is er één woord, dat troostrijker klinkt in het oor der menschen, dan dit?

Van den eersten kreet tot den laatsten snik is ons leven één voortdurend, onafgebroken vreezen.

Wij *allen* vreezen, en *alles* jaagt ons vreeze aan. De woeligheid des levens verschrikt ons, en de eenzaamheid doet ons beven. De natuur boezemt ons vrees in; en alles wat die natuur verstoort slaat ons met beving. Gelukkig en waarlijk onbezorgd is niet één. Tot eindelijk, vroeger of later de grootste

vrees over ons valt, ons overmeestert en het akelig voorgevoel, dat geheel ons leven ons beklemde, tot de schrikkelijkste werkelijkheid maakt.

Wij vreezen omdat we bewust of onbewust voelen dat alles rondom ons, en erger nog: alles *in* ons, van zijn plaats, verwrongen, verkeerd is. Wij vreezen omdat we *slaven* zijn.

Het is de *vreeze des doods*, die ons door al ons leven, der dienstbaarheid onderwerpt.”

We *kennen* onzen meester en beul niet. Maar we *gevoelen* zijn zweeps slag in elken lichamelijken nood, in iedere gewetenswroeging, in elk onheil dat we zien gebeuren. En we *ondervinden* zijn wreede woede, wanneer hij „het geweld des doods” over ons uitoefent. Dan komt de „Overste dezer wereld” en sleurt zijn slaaf in *zijn eigen* domein. En dan wordt eerst de vreeze, die ons hier in dienstbaarheid hield, tot eeuwige doodsangst. Dan „bezoldigt” de duivel ons met den tweeden dood.

We *willen* niet vreezen. En daarom zetten we het van ons af. Als we nog jong zijn heet het dat de verwezenlijking van de vrees nog lang, zeer lang zal uitblijven. „Scheep vreugde in 't leven, zoolang als 't lampje schijnt,” zoo klinkt dan ons zinneloos lied. Als we volwassen zijn, houden dag en nacht, rijkdom, eer en aanzien ons bezig in een meestal vruchteloos najagen. Als we oud worden — *indien* we oud worden — neemt het verledene al onze gedachten in; want als we aan de toekomst denken,

kunnen we het ons niet meer ontveinzen, dat „het lampje” straks zal uitgaan. En onder dat alles drinken we ons een roes aan kunst, wetenschap, rijkdom, eer; of aan allerlei zinnelijk genot, tot beneden het beestachtige toe. Dan meenen we vrij en zonder vrees te zijn. Ongelukkigen die we zijn! De oude Romeinen gaven hun slaven vier dagen in het jaar vrijaf, om de Saturnaliën te vieren. Dan kwamen de meesters en bedienden hun onderhoorigen. En de laatsten mochten in spel en drank hun vrees voor keten, zweep en kruis vergeten. Zoo doet ook de duivel. Hij beult zijn knechten niet *altijd* af. Ze hebben meestal begeerlijker lot dan de vrijen. Hij gaat met hen om schijnbaar als hun vriend en gelijke. Hij mengt hun den zwijmeldrank en hecht lauweren aan de ketenen. Ze hebben vrijaf hun geheele leven. Of de dienst wordt zóo gemaakt dat de slaven zich inbeelden dat ze waarlijk hun roeping volgen door het volbrengen der heeren-diensten. Waarom ook niet? Het leven is een handbreed, en de eeuwigheid is eindeloos! Daar blijft nog tijd over om de slavernij in volle zwaarte te doen drukken! Komt de vrees boven, dan heeft de meester middelen genoeg om haar te verdooven en den slaven het wegloupen te beletten. Toch blijven ze sidderen! Maar waar zullen ze heen! Ze zitten „in duisternis en schaduwen des doods.” De weg ter ontkoming is onbekend.

En wat boven alles den toestand zoo afgrijselijk maakt, is dat we geen slaven van afkomst zijn. We zijn wel slaven *geboren*, maar daarom is de slavernij nog onze bestemming niet. Daar leven in Londen afstammelingen van de oude Poolsche koningen, verarmd, vergeten, als timmermansknechts en naaisters. Zoo ook wij. We zijn van *Gods* geslacht. Ons vaderland is het Paradijs. We hebben koninklijk bloed in de aderen. Ja wat meer is: een koninklijken geest. Maar de stamvader *viel*, en wij in hem.

En nu schrijnt de wonde van den val de eeuwigheid door. Dat doet pijn. Maar 't is de ergste pijn nog niet. 't Is nog niet de *wroeging*.

„Weening en knersing der tanden” kan slechts dáar zijn waar de bewustheid leeft: dat lot is wel verdiend, maar 't was niet onvermijdelijk. Ik had uit dien val *kunnen* opklimmen. Ik had den tiran *kunnen* ontkomen.”

In dit dal der schaduwen des doods weerklinkt echter de troostrijke roep: „*Vreest niet!*”

De groote vraag is maar of hij, die het ons, vreezenden, toeroept, daarvoor goede gronden heeft.

„Vreest niet!” is de oppervlakkige raad van velen, die zelf sidderen en beven. Op de vraag: waarom zou ik niet vreezen? is hun antwoord niet meer dan de zeer twijfelachtige troostreden: „Het zal wel zoo erg niet loopen!”

„Vrees niet!” is de bange smektoon van hen,

die wanhopig van vrees zich wegschuilen en versteken naarmate de groote oorzaak van vreeze nadert.

Die stemmen komen *van onderen*. Of we hooren ze *naast* ons.

Maar daar klinkt ook een zilveren toon *boven* ons, die ons raadt, smeekt, ja beveelt: „Vrees niet!”

Niemand anders kan op goede gronden dat woord tot ons spreken, dan hij die instaat is de oorzaak der vreeze weg te nemen. Die dat kan moet sterker zijn dan de beul onder wiens vreeze we gebukt gaan. Hij moet zijn tegenstander zijn, en meer nog — zijn overwinnaar.

Wie is dat anders dan Hij, die de gevangenis gevangen genomen heeft? Wie anders dan het „Zaad der vrouw” dat der slang den kop vermord zeld heeft?

In den naam zijns Vaders, met wien Hij zijne verlostten verzoend heeft, spreekt Hij tot ons: „Vrees niet!”

Nog vóór het Paradijs zich achter de verbannen sloot, werd in de „moederbelofte” de lieflijke vermaning uit Gods eigen mond vernomen om niet te vreezen. De eeuwen door daalden de boden des Almachtigen van uit den hemel op aarde om den heiligen des Ouden Verbonds hun heerlijk: „Vreest niet!” toe te roepen. En toen de volheid des tijds gekomen was, hoorde Zacharia in den tempel en Maria in haar nederige woning uit Gabriëls mond het heerlijke woord. De herders in Efrata's velden, opgeschrikt door den lichtglans uit den hooge, vernamen vóór alles: „Vreest niet!”

En sinds *die* heuglijke ure werd deze jubelklank niet meer herhaald, omdat... hij niet meer kon verstommen!

Hij, om wiens wille de vrees *verboden* was, spreekt nog betere dingen tot ons: „*Vrede* laat Ik u, mijnen vrede geef Ik u.” Niet gelijkerwijs de wereld dien geeft „geef Ik u.” Wat de wereld geeft, vervliegt, verstuipt, verdwijnt. Wat *Ik* geef, blijft eeuwig.

Iets wat *eeuwig blijft* hebben we noodig op een dag, die ons meer dan andere dagen er aan herinnert, dat al het ondermaansche vergankelijk is. Alles gaat voorbij; slechts twee dingen blijven: óf de *vrees* óf de *vrede*. De vrede kan de vrees wegnemen. Maar de vrees kan den vrede niet verjagen.

Is de belofte voor *allen*?

Alleen zij hebben er nut van, die de vrees *waarlijk* doorgemaakt hebben. Onsterfelijk is *niemand* behalve God. Aan den eeuwigen dood waren *alle* menschen onderworpen. Christus Jezus heeft den dood *gesmaakt*. Wie in Hem gelooft heeft niet de onsterfelijkheid, maar *het eeuwige leven*. Maar ze hebben dat door *wedergeboorte* heen. Wedergeboorte die door angst en benauwdheid, door barensweeën heengaat. Zooals het Hoofd onderging, zoo overkomt ook de leden. Slechts wie hier *gestorven* is, heeft het eeuwige leven. Die heeft geen reden voor vreeze

meer. Christus Jezus, die voor hem gestorven en opgewekt is, heeft hij lief, omdat Die hem eerst heeft liefgehad. En „de volmaakte liefde drijft de vrees buiten.” Die in Hem gelooft weet, dat niemand hem uit Zijne hand zal rukken.

En voorts: God, die zijn eigen Zoon niet gespaard maar Hem voor ons allen overgegeven heeft, zal die ons met Hem niet *alle* dingen schenken? Heeft de „godzaligheid niet de belofte des *tegenwoordigen* en des toekomenden levens? „Zullen hem die eerst het koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid zocht, niet alle andere dingen in den schoot geworpen worden?”

We mogen het elkander niet ontveinzen dat de toekomst *donker* is. Daar gaan gerichten Gods over de volkerenwereld, over Europa, over ons vaderland. Men hoort gedurig van oorlogen en geruchten van oorlogen, al heeten ze voor 't oogenblik ook slechts „gewapende vrede.” Op vele plaatsen breekt Gods hand den staf des broods. Hoe veler vermogen is geslonken of vernietigd door onheilen in de geldwereld! Welke familie in Europa is in 1890 niet met ziekte bezocht! In hoe buitengewoon veel vensteren klom de koning der verschrikking niet binnen? Duizenden en duizenden werden in 1890 weggeraapt door eene ziekte, die men eerst niet telde en thans nog niet kent, maar waarvoor men geleerd heeft bang te zijn; eene ziekte die opnieuw haar rondte door de wereld begon, en nog niet verdwenen is. Zonk niet voor ons lieve vaderland de Oranjezon, onder welke God het drie eeuwen lang zegende, tot aan de kimmen? Is er niet overvloedig reden om ernstig te vragen: „Wat zal het ook nu zijn?”

En toch... toch mogen Gods kinderen met een rustig hart de toekomst tegemoet gaan. Want die toekomst ligt in de hand huns Vaders. 't Is in de volkerenwereld en in de maatschappij als in de natuur. Wanneer de God der eere dondert verschuilt alle schepsel zich van schrik, zoodat zelfs de banden der hinden ontbonden worden. Maar „in zijn tempel zegt Hem een iegelijk eere.”

Uit den mond van Gods volk stijgt het aloude, eeuwig nieuwe lied van Mozes voor Gods troon.

Gij zijt, o Heer! van de allervroegste jaren,
Voor ons geweest een toevlucht in gevaren!
Eer berg en rots uit niet geboren waren,
Eer de aarde rustte op hare grondpilaren,
Van eeuwigheid, o God! die eeuwig leeft,
Zijt Gij de God, die eind noch oorsprong heeft.

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

IV.

WAARIN IEMAND ER ZIJN BESTEMMING AAN GEEFT.

„We bennen in Tartarije.” Wanneer misschien na eeuwen uit de puinhoopen van een onzer groote

steden — want niets is ter wereld onmogelijk — eens een steen wordt opgedolven, op welke dergelijk opschrift per geluk is bewaard gebleven, dan zal wellicht menig oudheidkenner zich het hoofd kwellen met de vraag: Wat beduidt deze raadselachtige kennisgeving? Waren de lieden in Nederland in zoo druk verkeer met Tartarije?

Doch wat den geleerde alsdan een raadsel wezen zal, was zulks allerminst voor Jan Kwik, den 17-jarigen schoenmakersleerling, die met een paar bestelde laarzen in de hand voor een groot pakhuis stond. Op een der oude steenen, die de deur omlijstten, stond in rood krijt het geheimzinnig schrift. En de jongen, met de zeden des tijds bekend, wist nu dat het pakhuis gesloten was, en dat hij de lieden die hij zocht aan het adres van TARTARIJE, zooals 't gedoopt was, wel vinden zou.

„Tartarije” stond op een zoogenaamde gracht. Ik zeg *zoogenaamde*. Want de hoppelooze spraakverwarring onzer spraakmakende gemeente brengt mee, dat iemand *op* de gracht *loopen* en als hij niet oppast *van* de gracht *in* de gracht *vallen* kan; evenzoo werpt men in de steden allerlei *in* den *wal* en komt het schip *aan* den wal.

De schoenmaker in hope dan, stond weldra voor het pakhuis en trad binnen. Op een deur stond: *Kantoor*. Daar moest hij zeker zijn, want de laarzen waren voor den zoon van den koopman De Bruyn, die Tartarije en misschien nog zes Aziatische rijken in 't klein bezat.

„Kom maar binnen, Mercurius!” riep een stem, die door de half openstaande deur scheen te komen.

Onzeker wien dat gold, bleef Jan Kwik staan. Weer werd er geroepen: nu trad hij binnen. Hij vond achter lessenaars twee heeren gezeten: één van een jaar of veertig; de ander merkelyk jonger.

„Hebt je mij niet gehoord, Mercurius?” vroeg de laatste.

„Ik heet geen Mercurius,” was 't antwoord: „ik heet Jan.”

„Zoo! je komt met de laarzen hè, en zijt zeker voor niemendal naar Tartarije geloopt. We waren vandaag hier. Maar hoeveel is 't, Chrispijn?”

Bij 't hooren van dien nieuwen naam zette de jongen zulke verbaasde oogen op, dat de heer in luid lachen uitbarstte.

„Wat scheelt je?” sprak de andere heer, die intusschen ijverig voortschreef.

„Wel die jongen is zoo prettig groen. Hij weet van goden noch heiligen. Niet waar, vriend, je hebt zeker nooit gehoord van je patroon, St.-Chrispijn, die stal het leer, weet je, en gaf de schoenen om Gods wil.”

„Als u mijn patroon bedoelt, die heet Abrams, mijnheer,” sprak Jan, „en van leer stelen heb ik nooit iets gemerkt. Maar hij geeft ook geen schoenen weg. Deze kosten van 't maken een gulden en zeven stuivers.”

De jonge heer begon te begrijpen dat het beter was met den schoenmaker geen scherts te drijven, waar deze toch niets of wel het verkeerde uit begreep. Hij tastte in zijn zak, haalde er 't geld uit en sprak, er een schelling bijvoegende — toen nog als munt in gebruik — „Dat is voor jou, Chrispijn.”

„Dank-je wel, mijnheer,” sprak Kwik, „maar ik ben toch geen dief zoomin als mijn patroon.”

„Nu, zoo bedoel ik 't ook niet. Ik dacht dat je wel eens van dien vriend gehoord hadt. Je ziet : heiligen deugen ook al niet.”

Kwik wist niet wat van al deze redenaties te denken. Hij had nog weinig met menschen omgegaan en dan nog alleen met dezulken, wier kring van denkbeelden niet veel wijder was dan hun nering of hanteering reikte. Wel had onze jonge schoenmaker, sinds hij een jaar geleden bij zijn eersten kerkgang door den Heere in 't hart werd gegrepen, veel geleerd en leeren verstaan dat hem vroeger onbekend was en aan velen in zijn omgeving nog, maar hij had — en gelukkig — nog niet de gelegenheid gehad door vergelijking te zien, hoe er in de wereld ook een element is, dat tegen God en zijn Woord ingaat. Hij had bij ervaring geleerd wat een leven is buiten God; maar dat er ook waren die 's Heeren geboden verachtten niet uit onkunde maar uit eigenwijsheid en zelfverheffing, dat wist hij niet.

„Dan is er niemand, die deugt mijnheer,” sprak Kwik, „maar ook niemand die heilig is, tenminste uit zichzelf.” „In den Bijbel...”

„Ei, ei!” riep de jonge man, weder hartelijk lachend: „ik merk, je bent een Protestant, en zeker een goede, een Bijbelvaste. Wel jammer; was je Roomsch, dan kon je Chrispijn opvolgen.”

„Ik dank God dat ik niet Roomsch ben, mijnheer,” zei Kwik, die hoe weinig hij ook wist van het Gereformeerd geloof, dat hij *heette* te belijden, toch reeds genoeg wist van Gods Woord en de dwaling des bijgeloofs, die hij gelijk straks blijken zal, ook had leeren kennen, om zoo te kunnen spreken.

„Je weet niet waar je voor dankt, jongen,” hernam de heer met een bitteren grimlach, terwijl hij eensklaps ernstig werd. „'t Is misschien nog beter dwaasheden te gelooven dan niemendal.”

Kwik werd getroffen door de plotselinge verandering van den jongen heer. Doch de ander zei iets in een taal die onze schoenmaker niet verstond en de oude heer gaf toen aan Kwik nog een kleine bestelling meê, als ten teeken dat hij nu wel gaan kon. En zeker dacht geen dier twee, hoe grooten invloed zij bestemd waren op elkaer te oefenen.

Van Hove, de jongste der beide heeren, die we op het kantoor aantreffen, was iemand van nog geen dertig jaar, deelgenoot in de bloeiende zaak des heeren De Bruyn. Mocht menigeen hem zijn „mooie positie” benijden, zelf gevoelde hij van dat benijdenswaardige al zeer weinig en dat had goede redenen.

Van Hove was een der drie zonen van zeer be-

middele ouders. Reeds vroeg bleek hij een knaap te zijn van schitterende gaven en buitengewonen aanleg. Hij werd tot predikant bestemd omdat — ja grootendeels omdat... zijn oudste broer in papa's zaak zou komen en de jongste te bot van zinnen was om ooit met schik een zelfstandige betrekking te kunnen bekleeden. Daarbij kwam, dat Willem van Hove zeer welbespraakt was, vlug in 't uiten zijner gedachten, rederijk en misschien ook wel veel had gesparteld in de wieg; en dat het toen nog deftig stond als er een uit een familie dominee werd.

Om al deze gewichtige redenen zou Willem dan V. D. M. worden. Hoe zijn hart daartoe stond, of er eenige vreeze Gods, eenige drang tot het predikambt in hem gevonden werd, daar vroeg geen schepsel naar. Mijnheer en mevrouw waren brave menschen. Hun zoon zou de menschheid mettertijd vermanen tot deugd en braafheid en zoo hadden zij zijdelings ook nog deel in dat goede werk. Wat wil men meer! Ja, toen Willem naar de hoogeschool ging en als student in de heilige Godgeleerdheid werd ingeschreven, hadden mijnheer en mevrouw van Hove min of meer 't gevoel dat het „Opperwezen” hun wel een bijzonderen zegen mocht bereiden voor de goede daad die zij verrichtten, door hun zoon te bestemmen tot herder, leeraar en voorganger in de Christelijke gemeente!

Wie weet, tot welk een waardig „bedienaar van den godsdienst” Willem ware opgegroeid, indien er maar eenige godsdienst in zijn hart gewoond had. Doch indien 't er ook al geweest was, als student had hij er niets meer van behouden. Zijn jeugd was trouwens al een vreemde voorbereiding geweest tot de heilige bediening. In huis werd des morgens nog Gods Woord gelezen, en aan tafel gebeden, maar ook ging men soms naar de schouwburg, bezocht danspartijen en wat nog wel zoo erg was, men leefde voort, alsof bekeering en vernieuwing des harten niet noodig waren. Naar de kerk gaan stond fatsoenlijk; braaf en vroom te wezen paste deugdzaam menschen. Dus was de weg gewezen en wie dien bewandelde kwam immers in den hemel, op een „betere plaats” zooals men elkaer bij 't „condoleeren” toewenschte. Men geloofde al de waarheden des Christendoms, althans voor zoover die geleerd werden, eenvoudig omdat men niet wist waartoe het zou dienen ze niet te gelooven. Ze deden immers goed noch kwaad!

Aldus groot geworden had Willem van godsdienst het begrip gekregen, dat het iets was dat bij den goeden toon behoorde en dat de maatschappij bijeen hield enz. enz. Van een levendmakende werking Gods in de ziel wist hij niets. Christus was hem aanprezen als voorbeeld van deugd, nooit als de Redder van verloren zondaars. En dat hij zelf een zondaar was, nu ja, dat waren immers alle menschen!

Met zulke gevoelens toegerust kwam van Hove aan de hoogeschool, waar hij zijn opleiding tot pre-

dikant zou ontvangen. Eerlijk gesproken, gevoelde hij daar weinig lust toe, hij die totnutoe alles behalve tot de „vrome jongens” had behoord, maar al spoedig werd hem duidelijk, dat er althans voor eerst nog geen reden was om 't zich al te erg voor te stellen.

De jongelui met wie hij in aanraking kwam waren vroolijk en lustig, maar daarbij voor 't meerendeel beslist ongeloofig of wel onverschillig voor den dienst des Heeren. In het „corps” ging het vroolijk toe en die daarbuiten stonden — onder dezen waren er die God vreesden — kwamen met de corpsleden niet in aanraking. Deze laatsten nu, onverschillig of zij in de Godgeleerdheid of in de Natuurkunde studeerden, leden werkelijk niet aan over-godsdiensstigheid. Men was jong, men had tijd en geld; waartoe zich dan de ziel te kwellen?

Was er alzoo geen vrees voor gebrek aan afleiding, de studie zelf trok van Hove evenmin aan. Voor godgeleerde vraagstukken was hij tamelijk onverschillig en of men nu den Bijbel zoo opvatte of anders was iets wat hem eigenlijk al bitter weinig kon schelen. Hij vond al wat hij te hooren kreeg wel zeer geleerd en fraai, maar begreep toch niet recht, dat het werkelijk noodig was dat alles te weten en er zich veel moeite voor te geven. Trouwens de groote fout lag niet bij hem, maar bij zijn leermeesters. Het ongelooft, uit den vreemde hier overgebracht, de twijfelzucht en de ijdele filosofie, geput uit de boeken van vreemde schrijvers die ten onzent werden gebruikt, hadden tegen het „deugd en plicht” Christendom gemakkelijk spel. Men had nog wel eerbied voor den „Stichter der Christelijke Kerk”, doch dat er buiten Jezus geen zaligheid is, dat de verzoening door zijn bloed haar grond moet zijn, dat werd meer en meer een verouderde, bekrompen leer geacht, waar een ontwikkeld Christen niet meer meê kon instemmen, zoomin als met de leer der Drieëenheid of van de Godheid des Heiligen Geestes. En wie daar nog aankleefde die was een dweper, een domoor en nachtuil, al heette hij ook Willem Bilderdijk!

Kortom, de innerlijke kracht was uit het Christendom dat geleeraard werd, weg. 't Was een Christendom zonder Christus, of liever zulk een waarbij hij de beste was, die Christus 't minst behoefde. De mensch moest „streven” en „pogen” en „opklimmen” en dan zou de „goede Hemelvader” wel 't overige doen.

Dat nu bij zulk een „Christendom” op den duur niemand het uithoudt, en zulk een „geloof” al wordt het ook door professors gepreekt, de wereld niet overwint is duidelijk, en terecht zei' Kwik later in zijn dagboek: „Ik begrijp nu best waarom zoo weinig jongelieden meer predikanten willen worden.” Willem van Hove vatte de zaak op raad van sommige vrienden „philosophisch” op, d. w. z. het eerste jaar deed hij ongeveer niets, tenzij dan Papa 's geld verteren (benevens dat van vele anderen, later schuld-

eischers genaamd), uitgaan, laat opzitten — natuurlijk niet „op een droogje” — in verhouding tot het naar bed gaan ook laat opstaan, enz., enz. Hij was een „heele bram” behalve op 't Collegie, waar hij zelden werd gezien. 't Studeeren had den tijd. „De ouwe is er goed voor” placht hij te zeggen, „eenmaal dominé is de pret uit.” En de lezer zal toestemmen dat eigenlijk niet alleen zijn belang maar ook dat der kerk meebracht dat dominé worden nog wat te verschuiven. Of nu 't belang der kerk in dezen bij van Hove mederekende is niet duidelijk; genoeg, voorloopig zat hij veel meer in de kroeg dan in de kerk en wist veel beter den biljartstok dan een tekst te vinden, gesteld dat onze godgeleerde student daar ooit naar zocht.

H.

HOE ZAL 'T MIJ ZIJN?

(EEN LIED VAN SPITTA.)

Hoe zal 't mij zijn, als ik, na rustloos zwerven
Langs 't doornig pad, met opgereten voet,
Mijn kinderdeel, de rust bij God, kom erven,
En 't Vaderhuis met brekend oog begroet.
Als God mij zelf de tranen af zal drogen,
Mij 't heil doet zien, dat thans den geest verblijdt,
En 't hart versterkt, door lijden neêrgebogen,
Of afgemat door onverpoosden strijd.

Hoe zal 't mij zijn, wanneer ik, rein van zonden,
Lig neêrgekniel'd voor 's Vaders aangezicht;
De kleinste vlek, de laatste smet, verslonden,
Vernietigd door den glans van Godlijk licht!
Geen schuldgevoel, dat langer mij doet schromen,
Geen hellepijn, die nog den boezem prangt;
't Is al voorbij, ik ben tehuis gekomen,
Waar mij 't gejuich van 't hemelheir ontvangt.

Hoe zal 't mij zijn, wanneer 'k Hem zal ontmoeten,
Die mij den weg ten eeuwgen leven werd;
Wanneer ik kniel aan zijn doorboorde voeten,
En 't kloppen voel van zijn doorstoken hart!
Dan is 't geloof verwisseld in aanschouwen;
Dan zie ik Hem in al zijn majesteit,
Den Menschenzoon — de Rots van mijn vertrouwen,
Den Man van smart — den Heer der heerlijkheid.

Hoe zal 't mij zijn, wanneer mij 't Lam zal weiden.
In streken waar zijn levensboom mij spijs,
Waar niets mij van zijn herdertrouw kan scheiden!
Waar mij zijn staf den stroom des levens wijst!
Daar zal de jeugd niet langer van ons wijken,
Daar zal de tijd niet langer wonden slaan,
Daar breekt geen oog, daar zal geen hart bezwijken,
Daar zal geen dood, geen zonde meer bestaan.

Hoe zal 't mij zijn? O, wat geen oor vernomen,
Geen oog gezien, geen hart ooit heeft gedacht,
Geen sterv'ling giste ook in zijn stoutste droomen,
Dat vind ik daar, waar mij mijn Jezus wacht.

Welaan dan, voort! den steilen weg betreden,
 Het leed verduurd, het zware kruis getorst;
 Zijn vinger stiert mijn wankelende schreden,
 Eens rust mijn hoofd voor eeuwig aan zijn borst.
 W.

EEN ONWEDER IN DE WOESTIJN.

De beroemde geleerde Georg Ebers geeft de volgende schilderachtige beschrijving van een onweder gevolgd door een orkaan, dat hem overviel op zijne reis door de woestijn van Sinai.

„Terwijl anders na zonsondergang de lucht in de woestijn pleegt koel te worden, bleef het heden drukkend. De sterren, die gewoonlijk aan den helderen hemel in de woestijn sterk schitteren, waren nu, evenals in den vorigen nacht, als 't ware omsluisd. Ik kon niet nalaten er den sheik ¹⁾ opmerkzaam op te maken dat onze tenten in de oppervlakte opgeslagen waren, zonder eenige beschutting van rotsen, terwijl het mogelijk was, dat een onweder ons zou overvallen. De oude man en de dragoman ²⁾ stelden mij gerust; maar Ali veesde met mij voor ongunstig weder en Haschim stelde in toornige woorden den grijzen Beduïn voor alle mogelijke ongelukken verantwoordelijk. Toen ik na ons avondmaal naar buiten trad, zag ik een zwarte wolk aan den hemel, en bereidde mij voor op een stormachtigen nacht. Ik herinnerde mij nog de zwoele lucht, den vreemden vorm der wolken en het matte schijnsel der sterren op dien avond in de nabijheid van Antinoë aan den Nijl, waar een vreeselijke orkaan op volgde, die oude boomen ontwortelde, Fellahhutten ³⁾ in elkaër sloeg en de Nijl zoo onstuimig maakte, dat twee Arabische booten voor onze oogen omgeslagen en verzwolgen werden.

Ik liet steenen op de steunsels der tenten leggen en daarna gingen wij naar bed om, moede als wij waren, spoedig in te slapen. Ik droomde van een storm, die eens in de nabijheid van Bona, het oude Hippo Regius, het schip dat mij droeg overvallen was; en toen ik tegen twee ure in den nacht ontwaakte, scheen het mij een oogenblik toe als bevond ik mij weder in de woeste golven der zee, omruischt van den orkaan, gezweept door de zeilen van het schip, temidden eener schreeuwende manschap. Ondoor-dringbare duisternis omgaf ons. Ik herinnerde mij spoedig dat wij in de woestijn waren, en toch hoorde ik het bruischen van de zee, voelde droppels op mij spatten, vernam hamerslagen en bevelen. Plotseling was het alsof de geheele tent in brand stond, en dadelijk daarop rolden de donderslagen met zulk

¹⁾ De aanvoerder der Arabieren, die het reisgezelschap begeleidden.

²⁾ De tolk.

³⁾ Fellahs zijn de arme, verdrukte afstammelingen van de oorspronkelijke bewoners van Egypte.

oorverdoovend geweldig geluid, dat ik onwillekeurig dacht aan Exod. XIX : 19: „Toen het geluid der bazuin gaande was en zeer sterk werd, sprak Mozes, en God antwoordde hem met eene stem.”

Het uiteinde der kinderen van Job wordt ons aldus beschreven: „En zie, een groote wind kwam van over de woestijn, en stiet aan de vier hoeken van het huis, en het viel op de jongelingen, dat zij stierven.” Wij woonden in een licht linnen gebouw. Zoodra de orkaan zijn zijden trof, stortte het krakend ineën, en het tentdak begroef ons. Mijn voorzorg om de houvasten der steenen steviger te maken, bezorgde ons nu meer schade dan voordeel, want zonder die voorzorg zou het linnen eenvoudig in de lucht geslingerd en op ons neergevlogen zijn. Nu echter was de paal gebroken, die het geheel over-eind hield. Het bovenste gedeelte viel op het voet-einde van het bed van onzen vriend Capitano ¹⁾ gelukkig zonder hem te kwetsen. Met moeite werkten wij ons van onder den drukkenden last van het linnen, de door elkaër geworpen gereedschappen van allerlei soort en door de lucht slingerende touwen uit. Niemand onzer had een zijner kleedingstukken gevonden. De regen goot in stroomen op ons neder, en zoodra wij in de open lucht stonden, greep een nieuwe windvlaag de tent, draaide haar hoog in de lucht en joeg haar dak ver de woestijn in. Van uit het leger der Amerikanen ²⁾ waaiden vonken en brandende stukken hout ons tegemoet, en vernamen we angstgeschrei. Als een reusachtig spook met wijd uitgespreide armen vloog een wit ding regelrecht op ons af. Het was het dak van een der tenten van onze reisgenooten. De Arabieren vingen het op. Halfgekleed, door en door nat, hielpen wij onze mannen. De eene bliksemstraal na den anderen door-kleefde de lucht en herschiep gedurig eenige seconden de tastbare duisternis in helderen dag. Telkens zagen we één oogenblik onze naburen, evenals wij zelf zonder onderkomen. Ondertusschen waren onze Arabieren geen halve minuut werkeloos. Zij hadden het dak onzer tent spoedig opgevangen, den gebroken stang met touwen samengebonden, en trachtten met grooten ijver de verwoeste woning weer op te richten.

Aanvankelijk was ik geheel overrompeld door het onaangename van onzen toestand en door de zorg om ons lot wat dragelijker te maken. Toen ik echter de Arabieren zoo flink werken zag en toch onmogelijk nog natter kon worden dan ik reeds was, ging het mij als de zwemmer, die in de eerste oogenblikken nadat hij in 't water afdaalde, rilt, maar zich spoedig met genoeg in het vochtige element beweegt. Het onweder, dat ons eerst verschrikt had, boeide ons nu door zijn onuitsprekelijke verhevenheid oog en hart. Wij stonden te luisteren naar het

¹⁾ Een van Ebers reisgezellen.

²⁾ Een reisgezelschap, dat het grootste gedeelte van den tocht met Ebers en zijne vrienden maakte.

rollen van den donder, dat met waarlijk oorverdoovend geluid onmiddellijk op de bliksemstralen volgde en door de echos tusschen deze naakte rotsen onophoudelijk herhaald werd. Nog merkwaardiger dan de donderslagen kwam ons het licht van den bliksem voor. Het was als vielen vuurklompen op de bergspitsen rondom ons. Een „grootte en sterke wind, scheurende de bergen en brekende de steenrotsen,”¹⁾ en bij het aanbreken van den morgen steeg rook van alle bergtoppen op, waardoor we herinnerd werden aan Exodus XIX : 18: „En de gansche berg Sinai rookte, omdat de Heere op denzelfen nederkwam met vuur; en zijn rook ging op als den rook van eenen oven.”

Misschien komt het dezen en genen voor, na het lezen van deze gebrekkige beschrijving, dat dit onweder slechts weinig verschilde van dergelijke buien in Europa. Toch kan ik verzekeren dat zelfs hij, die de onweders in de Alpen kent, zich nog even weinig eene voorstelling kan maken van een donderbui in de nabijheid van den Sinai, als de man, die een stormwind in een stad bijwoonde zich daarom een orkaan op den oceaan kan indenken.

Het onbeschrijfelijk schouwspel deed ons onzen eigen alles behalve benijdenswaardigen toestand geheel vergeten. Toen eindelijk tegen vier ure des morgens de donderbui, die langer dan twee uren geduurd had, een weinig bedaarde, en het den Arabieren gelukt was onze tenten zeer gebrekkig weer op te slaan, begonnen we eerst recht te voelen hoe hulpbehoevend we waren geworden. De storm, die ons zelfs verhinderde staande te blijven, was een weinig gaan liggen, maar toch waren nog de krachten van eenige Arabieren noodig om de palen staande te houden. Het regende voortdurend en kleine beken liepen door onze tenten, overbrugd door ledikanten en stoelen. Onze kussens waren niet veel droger dan wijzelf.

Toen de dag grauwdde, zagen wij een onbeschrijfelijke verwarring rondom ons. Kleedingstukken, schoenen, boeken, stoelen, tapijten, kussens, aardewerk en pijpen, alles lag woest door elkaër, doornat en morsig. Daarbij was het, zooals altijd tegen het opgaan der zon, doordringend koud. Alleen een eendvogel had in zulk een nacht aan slapen kunnen denken. We rilden van de kou en gevoelden ons als iemand, die een nacht aan een ziekbed doorwaakt heeft. Ieder keek weemoedig naar zijn bed. Daar verscheen Abi Nabbut met een bekken vol gloeiende kolen, en kort daarop trad Louis, de marionietische bediende van onze Amerikaansche reisgenooten binnen en bracht ons namens zijn meester drie groote glazen dampende punsch, welke de dame op een spirituslamp had gereedgemaakt.

Een weinig verkwikt door het vuur en den warmen drank, trokken we droge kleederen aan, die wij uit

¹⁾ 1 Kon. XIX : 11.

onze koffers haalden en braken des morgens te zeven ure op, want de plaats waar we legerden, was zoo doorweekt van den regen, dat de palen van de tenten er niet meer wilden houden. Ook de Amerikanen waren op de been, maar hadden evenals wij moeite zich op te houden, door den geweldigen wind, welke, trots den zwaren regen, zand en stof met zich voerde. De Amerikaansche dame moest zich door haar zoon en Louis laten steunen teneinde niet omver te waaien. Alles wat maar roerend was om ons heen, woei door elkaër; ja de thee woei letterlijk uit de kopjes. De hemel was loodkleurig en met zware wolken bezet. Vele rotsen in onze nabijheid waren geheel schoongeregend, en geheele beken stroomden door de woestijn. Voor de kameelen was het voorwaartsgaan nog bezwaarlijker dan voor ons. Zij hadden gedurende het onweder onophoudelijk gebruld en zetten nu hun onbehagelijk klaaggeschrei voort. Verscheidene van de lastdieren legden zich naast de goederen neder en weigerden te werken. De dame, die door twee kameelen in een draagstoel gedragen werd, moest uitstijgen, want de beide dieren werden door den storm terzijde gedrukt en weigerden nu de pas ontstane beken te doorschrijden. Wij, mannen, waren te voet op reis gegaan en hadden ongeveer een uur lang tegen den wind geworsteld, toen de beide tolken ons kwamen mededeelen, dat zij een goeden, voor den wind beschutte plek gevonden hadden, waar wij de tenten opnieuw moesten opslaan. Eenige kameelen waren niet tot voortgaan te bewegen, andere waren nog een uur achter ons, de storm had aan allerlei zaken veel schade toegebracht, een betere legerplaats dan de door hen aanbevolene, was uren in den omtrek niet te vinden, en onze reisgezellin was geheel en al uitgeput. De laatste reden was beslissend. Wij moesten omkeeren, maar om spoedig te erkennen, trots al ons verdriet, dat onze lieden een voortreffelijke plaats hadden uitgezocht. We kwamen in een halfroond van rotsen, die loodrecht opstegen. In den diepsten hoek had zich alles verzameld wat tot onze beide reistoeten behoorde, en onder een vooruitspringend rotsblok brandde reeds een wachtvuur. Daaromheen zagen we een dozijn Arabieren, zoo dicht mogelijk bij elkaër gehurkt en bedekt met alle mogelijke lompen, die zij bezaten. Eenige vrouwen en kinderen behoorden bij den kleinen stam, die hier voor het onweder gevlucht was, en zaten sidderend rondom een voor hen afzonderlijk aangelegd vuur. Het gedrang van Arabieren, Europeanen en kameelen, die zooveel mogelijk tegen den rotswand aandrongen, bood zulk een schilderachtigen aanblik, dat wij, niettegenstaande het noodweder bleven staan om de groep te bewonderen. Zoodra onze lieden ons zagen, begroetten zij ons met een luid vreugdegeschrei, en begonnen, zonder eenig bevel af te wachten, de tenten van de kameelen af te trekken en met on-

gehoorde moeite op te zetten. De zeilen woeien, door den storm gedragen, hoog op. Alles was in de weer. De vreemde Arabieren werden zelfs door den ijver der onzen meegesleept en hielpen druk mede. In weinige minuten waren twee tenten opgericht. Spoedig daarna had ook ons geleide vuren ontstoken. Aan brandstof ontbrak het niet, want dit punt was als legerplaats zeer gezocht, en men vond er dus veel kameelmist.

Bibberden de menschen van de kou, vooral de kameelen leden veel en jammerden luid. We moesten tot des namiddags twee ure wachten eer we het beproeven konden verder te trekken. De tocht was zeer bezwaarlijk. Spoedig moesten we afstijgen, want het rijden op een kameel op vochtigen grond is bijna ondoenlijk. Het dier stapt zoo angstig voort alsof het zijden schoenen aan heeft, blijft gedurig staan, wijkt ter zijde en eindigt met naar de beenen van zijn berijder te bijten.

Na een wandeling van bijna drie uren kwamen we aan een plek, waarvan de Arabieren ons verzekerden dat we eerst drie uren verder zulk een geschikte legerplaats weer zouden vinden. We moesten ons dus onderwerpen. De zon scheen helder, en de hemel was bijna geheel blauw. Alleen een paar zwarte wolkjes legerden aan den horizon, maar die waren genoeg om kenners tot voorzichtigheid aan te manen. We wisselden van kleederen, deden den maaltijd alle eer aan en brachten den avond in gezellig gesprek door, om tijdig naar bed te gaan. Wel waren matrassen en dekens alles behalve droog, maar we waren te vermoeid om niet spoedig in slaap te vallen.

De rust zou niet lang duren. Omstreeks middernacht werden we wakker geschrikt door een donderbui, welke in hevigheid die van den vorigen nacht niets toef. De regen daalde in stroomen neder en spoedig was het in onze tent zoo gesteld, dat Hachim in allerijl een bedding onder mijn ledikant groef, waardoor het riviertje den eenen kant in en den anderen uit kon vloeien. De storm duurde den geheelen nacht. Toen de dag aanbrak kleedden we ons in bed aan en stapten naar buiten.

Toen we eindelijk, niettegenstaande den regen, beproefden op marsch te gaan, weigerden de Arabieren eenstemmig en beslist in zulk barbaarsch weder, te vertrekken. Ze waren niet van hun wachtvuren af te krijgen. De mannen leden werkelijk veel; alle moed was in hen uitgedoofd en alle geestkracht gebroken. Droogte en zonneshijn is hun element. Toen de regen in zooverre bedaard was dat iedere Duitscher zonder bedenken bij zulk weder zijn dochtertje te voet naar school zou laten gaan, wezen zij nog jammerend op de watervallen die zich langs de rotsen gevormd hadden.

Een half uur later moest ik mij gewonnen geven. Want de oude scheik bracht mij bij een kameel, die in hevige kramp met reeds gebroken oogen op den

grond lag. De vochtigheid had het arme dier den dood berokkend. We moesten dus blijven waar we waren, tot de natuur tot rust zou zijn gekomen. Dat geschiedde echter eerst den volgenden morgen, nadat we in den derden nacht een wolkbreuk hadden doorgestaan, die ons levensgevaarlijk had kunnen worden, wanneer de legerplaats niet met de meeste zorg gekozen en voorzien ware geweest.

W.

MISBRUIKTE TEKSTEN.

Honderden teksten uit de Heilige Schrift kan men gedurig hooren aanhalen ten bewijze van waarheden, die ze oorspronkelijk volstrekt niet bewijzen moeten. Ze zijn eenmaal, wie weet hoelang geleden, uit hun verband gerukt en worden nu tepas of te onpas gebruikt. Dikwijls zijn het *halve* volzinnen, die menig-een niet eens in zijn Bijbel kan terugvinden.

In zulk gebruik van Gods Woord steekt een groot nadeel. Men meent Schriftkennis te bezitten en het omgekeerde wordt er door bevorderd.

Het heeft zijn groote nut zulke mishandelde teksten zooveel in ons vermogen is weer tot hun recht te laten komen. Men staat dan dikwijls verwonderd te zien hoe er dikwijls geheel iets anders bedoeld wordt en zelfs soms juist het tegenovergestelde staat, dan men er van gemaakt heeft.

Wanneer het blijkt onzen lezers genoeg te doen wenschen we zulke teksten nu en dan met *een enkel kort* woord te bespreken. Een paar proeven van de wijze dier behandeling volgen hier.

HOSEA II : 13.

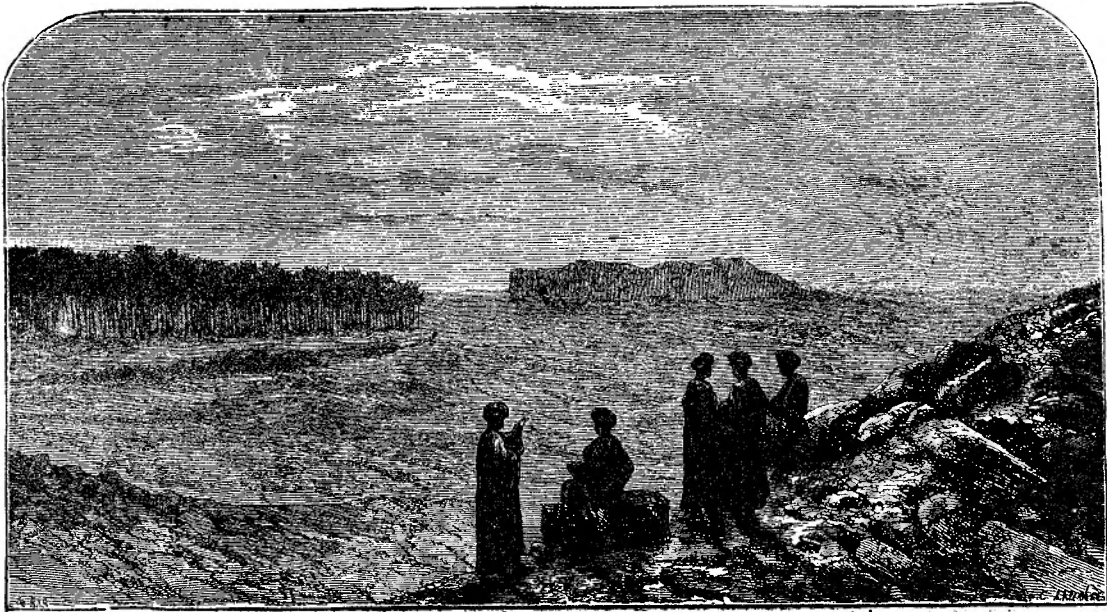
Wanneer menschen, die nog niet lang geleden tot bekeering zijn gekomen, op de een of andere wijze door God met tegenspoed bezocht worden kan men meermalen hooren zeggen: „Ja, ja, er staat: „Ik zal haar lokken en daarna zal ik haar in de woestijn voeren.”

Dat moet dan zooveel beteekenen als: „God trekt eene ziel met koorden der liefde, maar wanneer ze zich eenmaal aan Hem overgegeven heeft dan komt ze in den druk; dan worden hare zonden uitgebrand; dan wordt ze in de eenzaamheid gevoerd en verbergt God voor een tijd zijn aangezicht voor haar. Dat overkomt nu ook mijn vriend X.”

Juist het tegenovergestelde staat er in den tekst, maar omdat men dien uit het hoofd kent, of liever *meent* te kennen, en Hosea's profetiën zelden gelezen worden, gaat men bijna nooit het verband van den tekst na, en weet niet dat men een *halven* volzin gebruikt.

Er staat letterlijk:

Daarom, ziet, Ik zal haar lokken, en zal haar voeren in de woestijn, en Ik zal naar haar hart spreken. En Ik zal haar geven hare wijngaarden van daar af, en

VLAKE VAN BABYLON, GEZIEN VAN HEMERA.

het dal Achor, tot eene deur der hoop; en aldaar zal zij zingen, als in de dagen harer jeugd, en als ten dage, toen zij optoog uit Egypteland. En het zal te dien dage geschieden, spreekt de Heere, dat gij Mij noemen zult: Mijn man; en Mij niet meer noemen zult: Mijn Baäl. En Ik zal de namen der Baäls van haren mond wegdoen; en zij zullen niet meer bij hunne namen gedacht worden. En Ik zal te dien dage een verbond voor hen maken met het wild gedierte des velds en met het gevogelte des hemels, en het kruipend gedierte des aardbodems; en Ik zal den boog, en het zwaard, en den krijg van de aarde verbreken, en zal hen in zekerheid doen nederliggen. En Ik zal u Mij ondertrouwen in eeuwigheid; ja Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en in gericht, en in goedertierenheid en in barmhartigheden. En Ik zal u Mij ondertrouwen in geloof; en gij zult den Heere kennen. En het zal te dien dage geschieden, dat Ik verhooren zal, spreekt de Heere; Ik zal den hemel verhooren, en die zal de aarde verhooren. En de aarde zal het koren verhooren, mitsgaders den most en de olie; en die zullen Jizreël verhooren. En Ik zal ze Mij op de aarde zaaien, en Ik zal Mij ontfermen over Lo-Rucháma; en Ik zal zeggen tot Lo-Ammi: Gij zijt mijn volk; en dat zal zeggen: O mijn God!

Dat is: „gelijk een liefhebbend echtgenoot zijn ontrouwe vrouw weer tot zich laat, haar onder vier oogen neemt, het verbond met haar vernieuwt en haar hart zoo bewerkt, dat ze zich opnieuw en nu voor goed aan hem verbindt: zoo zal Ik, Jehovah, met Israel handelen.”

De tekst, zooals hij gewoonlijk aangehaald wordt, bedoelt dus juist het tegenovergestelde van wat men hem laat zeggen.

1 COR. II : 9.

Meermalen kan men, wanneer eenige geloovigen in gesprek zijn over de toekomstige heerlijkheid, hooren zeggen, — voornamelijk door hen, die een einde aan het gesprek willen maken — „We weten er niets van; het is zooals er geschreven staat: Hetgeen geen oog gezien en geen oor gehoord heeft en in geens menschen hart is opgekomen.”

Waar staat dat? Men weet het gewoonlijk niet. Indien men het wist, men zou ook weten dat deze tekst niets bij dat gesprek te maken heeft.

Letterlijk in zijn verband staat er

Maar wij spreken de wijsheid Gods, bestaande in verborgenheid, die bedekt was, welke God tevoren verordend heeft tot heerlijkheid van ons, eer de wereld was. Welken niemand van de oversten dezer wereld gekend heeft: want indien zij ze gekend hadden, zij zouden den Heer der heerlijkheid niet gekruist hebben. Maar gelijk geschreven is: Hetgeen het oog niet heeft gezien, en het oor niet heeft gehoord, en in het hart der menschen niet is opgeklommen, hetgeen God bereid heeft dien die Hem liefhebben. Doch God heeft het ons geopenbaard door zijnen Geest; want de Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods.”

Daar is sprake van de heerlijkheid in vers 2 genoemd: „niets te weten dan Jezus Christus en dien gekruisigd.” Dat is de „wijsheid Gods,” welke God ons geopenbaard heeft.”

Het heeft dus niets te maken met de heerlijkheid der gelukzaligen in den hemel. En bovendien staat er juist niet dat niemand het weet, maar integendeel dat de geloovigen het wel weten.

W.

DE GODSPRAAK TEGEN BABEL.

Jesaja 13, 14: 1—27.

Plant op het gebergte mijn oorlogsbanieren;
 Wenkt, wenkt met de hand; roept mijn leger bijeen;
 Het kome losbandig den teugel hier vieren;
 Het dring' door de poorten der machtigen heen!
 Ik zond mijn bevel mijn geheiligden helden;
 Ik riep mijne benden van de einden der aard,
 Die trotsch en vol blijdschap naar 't oorlogsveld
 (snelden,
 Bloeddorstig, wraakzuchtig, met stormram en
 (zwaard,
 Hoort, hoort wat gedruisch op de bergen! Zij komen!
 't Zijn vorsten en volken, gehard in den strijd;
 Straks rukken zij aan gelijk bruisende stroomen,
 Door de almacht des Heeren ten oorlog gewijd!
 Zij komen van verre; de Heer en zijn dappren,
 Vol ziedende gramschap, het zwaard in de hand.
 Ik hoor ze! Daar zijn ze! 'k Zie de oorlogsvaan wap-
 (pren!
 Dood, schrik en verderf over u en uw land!

Ja, barst thans los in jammerklagen!
 Des Heeren groote dag breekt aan,
 Om uit te roeien, weg te vagen
 Al wat Gods almacht dorst weerstaan.
 De sterkste helden siddren, beven,
 De spierkracht heeft hun arm begeven
 En aller menschen hart versmelt.
 Gelijk een vrouw de barens smarte,
 Zoo grijpt de doodsangst hun in 't harte;
 Zij staan verslagen en ontsteld.

Hij komt, die schrikbre dag des Heeren,
 Ontzaglijk, wreed en fel gebelgd,
 Om 't gansche land in puin te keeren,
 Tot al zijn zondaars zijn verdelgd.
 Geen enkele ster verlicht het duister,
 De zon weerhoudt haar gouden luister,
 Geen licht der maan doorstraalt den nacht.
 „'k Ben vreeslijk in mijn strafgerichten;
 Ik doe der trotschen hoogmoed zwichten;
 'k Verneder der tirannen macht!”

Dan zal men gouden schatten geven
 Voor één, één enkel heldenzwaard;
 Dan zal de hemel davrend beven;
 Dan waggelt, schudt en trilt heel de aard.
 Dan zal de Heer der legerscharen
 Zijn heilge rechtspraak openbaren;
 Dan stoot Hij Babels hoogmoed neer.
 Dan zal zijn grimmigheid ontwaken,
 Zijn felle toorn ontzaglijk blaken;
 Zijn gramschap kent geen palen meer.

Zij deinzen en vluchten als angstige hinden,
 Een kudde, die niemand vergaderen kan.

Elk vlucht naar zijn land, om een schuilplaats te
 (vinden,
 Elk wijkt tot zijn volken; geen toont zich een man.
 Vergeefs is het vluchten; zij worden gevangen!
 Vergeefs het verbergen; zij worden ontdekt!
 Het oorlogszwaard zoekt hen met hijgend verlangen;
 Geen enkele, die zich aan de slachting onttrekt!
 Daar zie ik hun kinderkens grijpen, verwonden;
 Het zuigende wicht aan de steenrots verplet;
 Hun huizen geplunderd; hun vrouwen geschonden;
 Hun helden gesneuveld na vruchtloos verzet!
 „Ik zend hun de Meden, die 't zilver niet achten
 En 't goud niet begeeren, wien niets kan ontvlîen,
 Wier bogen de spelende kinderkens slachten,
 Die 't wicht aan de moederborst zelfs niet ontzien.”

Zoo wordt de hoofdstad der Chaldeën,
 Der koninkrijken roem en eer,
 Wordt Babel, door onduldbre weeën,
 Verwoest, vernietigd door den Heer!
 Als Sodom zal het eens verdwijnen,
 Een akelig Gomorra schijnen,
 't Wordt niet herbouwd in eeuwigheid.
 Geen Arabier zelfs zal er wonen,
 Geen herder wil er zich vertoonen;
 Niet één, die daar zijn leger spreidt.

De boschkat zal er aaklig huilen,
 Daar hupplen satyrs op en neër;
 Daar zal de jakhals zich verschuilen,
 De bouwval kaatst zijn janken weër.
 Zijn ondergang is vast besloten;
 't Wordt van Gods aangezicht verstooten
 En onherstelbaar neergeveld.
 Voorwaar, die dag zal zeker komen,
 Dat Babels macht wordt weggenomen,
 Zijn onheil wordt niet uitgesteld.

Want God de Heer zal zich erbarmen
 En leiden Jakob aan zijn hand,
 Zal over Isrel zich ontfermen
 En brengen hen naar 't vaderland.
 En vreemdelingen zullen nadren,
 En volken zich tot hen vergadren;
 Zij trekken op met Jakobs drom.
 Zij zullen volken met zich voeren,
 In 't dwanggareel hun hatren snoeren
 Als slaven, hun ten eigendom.

Want Israel zal weer zijn erfland bewonen,
 Zijn vijanden knielen gedweë voor hem neër.
 Zij worden zijn knechten, die thans nog hem honen;
 Zijn drijvers erkennen hem eens voor hun heer.
 Dan, op dien gezegendsten dag aller dagen,
 Als God u verheuging vergeldt voor uw leed,
 En vreugd voor uw jammer, en rust voor uw jagen,
 Uw slavenjuk breekt, zoo vernedrend als wreed;
 Dan klinkt uw loffied luid, dat Babels trots zal treffen:

„Hij is niet meer, de beul, de schraper is niet meer!
 Nooit zal die booswicht zich hoogmoedig meer ver-
 (heffen,
 Zijn schepter is verwoest, verbroken door den Heer!
 Hij, die de volken sloeg, ontzaglijk, fel verbolgen,
 Met slagen zonder tal en bovenmate wreed,
 Die woedde dol van toorn, een tijger in 't vervolgen,
 Die geesel voor zijn volk, die bron van ramp en leed!”

Vredige kalnte daalt liefelijk neer;
 Lofzang en psalmen
 Hoort men weergalmen.
 Libanons cedren herademen weër.
 Hoort hoe hun juichtonen schallen:
 „Hij is gevallen!
 Niemand verminkt of vernietigt ons meer!”

De hades ontroerde bij 't zien van den koning,
 Geraakte in beweging uw komst tegemoet;
 Gij stoordet de rust in die droevige woning.
 De werelddirannen, nog dronken van bloed,
 De duizenden schimmen, die doelloos daar dwalen,
 In vliegende haast van hun plaats en gegaan,
 Verdrongen elkaër in hun sombere zalen
 En hieven handklappend hun spotgezang aan:
 „Ook gij zijt krachteloos? Uw rijkdom is verdwenen?
 Uw citerspel zwijgt stil? Gij zijt dus ons gelijk?
 Uw pracht, uw heerlijkheid, uw glans heeft uitge-
 (schenen,
 Gij zijt niet meer dan wij, gedaald in 't schim-
 (menrijk!
 Ha, schoone morgenster! wij wachtten u beneden.
 Gij storttet naar omlaag; daar krimpt ge nu in
 ('t stof!
 De maden zijn uw bed; 't gewormte dekt uw leden!
 Zeg, zoon des dageraads! wat rest er van uw lof?”

„Volkenverdrukker! Daar ligt ge ter neer.
 Gij, die dorst spreken:
 „'t Aardrijk ontweken
 Plaats ik mijn zetel naast dien van den Heer,
 En in de liefelijkste oorden
 Van 't verste noorden,
 Boven de sterren verhef ik mijn eer!”

Gij tuimeldet neder, ter helle verstooten!
 Die 't zien, staren onafgebroken u aan:
 „Is dat nu die man, die beheerscher der grooten,
 Die volken deed siddren en landen vergaan?
 Die de aarde beroerde, haar steden vernielde,
 Gevangenen nooit weer in vrijheid liet gaan,
 Als slaven verkocht, of uit bloeddorst ontzielde,
 Maar nooit hen van 't knellende juk wou ontslaan?”

Al 's aardrijks vorsten zijn met eer en roem begraven
 In eigen praalgesticht en door hun volk beweend;
 Maar gij wordt weggesleurd als voedsel voor de raven,
 Als een vertreden rif beladen met gesteent!

Verfoeilijke telg! Gij zijt bekleed met lijken,
 Gesneuveld in den strijd, doorboorden van het
 (zwaard,
 En boven uw gebeent' zal nooit een tombe prijken;
 Ter nauwernood wordt uw gedachtenis bewaard.

Gij hebt uw volk op de slachtbank gebracht,
 't Zaad der tirannen,
 Eeuwig verbannen,
 Sterft onbetreurd en door ieder veracht.
 En om der vaderen boosheid,
 Trots en trouwloosheid,
 Worden uw kindren koelbloedig geslacht.
 Dat ze niet langer op aarde regeeren,
 't Menschdom ooteeren!
 Volken en steden verrijzen vol kracht,
 't Zonlicht breekt door na den donkersten nacht!

Dit is 't woord van den Heer:
 „Ziet; Ik sta op en Ik handhaaf mijn eer!
 Ziet, Ik roei uit Babels naam en zijn zonen;
 Niemand blijft over van al die daar wonen,
 'k Stort het in d' afgrond der nietigheid neër!

't Wordt der egelen rijk,
 'k Maak het rivier en moerassen gelijk.
 Ik, die den dwingland in 't stof heb getreden,
 't Slavenjuk brak van der volkeren leden,
 Die in mijn land Assur trapte in het slijk.”

Hoort, de Almachtige spreekt:
 „Wie is de man, die mijn raadsbesluit breekt?
 Wie zal mijn wil met de volkeren weren;
 Of wie mijn hand, die zich uitstrekt, doen keeren,
 Als zij op aarde de misdaden wreekt?”
 1866. W.

EEN MERKWAARDIGE LEVENSLÖOP.

Den 26sten December 1890 overleed te Napels de bekende Duitsche archaeoloog Heinrich Schliemann.
 De volgende korte schets van zijn leven kwam ons dezer dagen onder het oog.

Sedert eenigen tijd leed de 69-jarige geleerde aan een oorziekte. Hij bezocht onlangs Halle, waar hij zich door een bekend chirurg liet opereeren, en deze kunstbewerking slaagde volkomen. Aanmerkelijk verbeterd keerde Schliemann naar Athene, waar hij woonde terug, maar op de terugreis werd hij te Napels plotseling ziek. Men vond Schliemann bewusteloos op straat en bracht hem naar zijn hotel terug. Geneeskundige hulp werd terstond ingeroepen, maar 't mocht niet baten. Op den tweeden Kerstaag overleed de merkwaardige man aan een hersenontsteking, waartegen op zijn hoogen leeftijd geen kruid meer was gewassen.

Ongetwijfeld behoort Schliemann tot de merkwaar-

digste mannen dezer eeuw. Reeds zijn levensloop alleen doet aan een roman denken. Den 6^{den} Januari 1822 zag Schliemann te Neubuckow in Mecklenburg-Schwerin het levenslicht. Zijn vader was een onbemiddeld Luthersch predikant, die zijn zoon alleen de lagere school kon laten bezoeken, maar wiens middelen niet toelieten hem aan de universiteit te laten studeeren. Derhalve moest de jonge Schliemann maar op een andere wijze door de wereld zien te komen.

Op zijn vijftiende jaar trad Heinrich in dienst bij een kruidenier te Fürstenberg, een stadje, niet ver van zijn geboorteplaats gelegen. Vijf jaren stond hij achter de toonbank, maar toen kon de beweeglijke jonge man het daar niet langer uithouden. Hij ging naar Hamburg en nam dienst als matroos op een schip, dat naar Venezuela zou vertrekken. Zeer lang duurde echter deze reis niet, want reeds bij het eiland Tessel leed het vaartuig schipbreuk, zoodat de opvarenden zich gelukkig mochten achten dat zij het lijf er afbrachten en behouden de Hollandsche kust konden bereiken.

Goede raad was nu duur. Daar Schliemann ten eenemale van hulpmiddelen ontbloot was, moest hij wel een middel van bestaan vinden. Hij ging naar Amsterdam en daar gelukte het hem een plaats te vinden als loopjongen bij de firma F. C. Quien. Nu had hij ten minste den voet in den stijgbeugel. Met noesten vlijt begon Schliemann nu met de studie der vreemde talen en na eenige jaren was hij zoo ver, dat hij, behalve zijn moedertaal, ook goed Engelsch, Fransch, Nederlandsch, Spaansch, Portugeesch en Italiaansch verstond. Het gelukte hem toen een aanstelling te krijgen als boekhouder bij de firma B. H. Schroeder & Co. en deze zond de jonge man, nadat hij ook nog Russisch had geleerd, in 1846 als haar agent naar Petersburg.

Spoedig echter begon Schliemann daar eigen zaken. Hij dreef, vooral gedurende den Krimoorlog, een voordeeligen handel in indigo, salpeter, lood, hout en katoen, en zijn ondernemingen slaagden zoo uitstekend, dat hij reeds in 1863 met een aanzienlijk vermogen de zaken aan kant kon doen. Nu eerst brak de tijd aan, dat Schliemann zich geheel aan zijn geliefkoosde studie kon wijden. Ondanks zijn drukke handelszaken had Schliemann te Petersburg steeds zijn taalstudien voortgezet. Spoedig leerde hij ook het Ouden Nieuw-Grieksch en in 1859 bezocht hij, op een reis naar Syrië en Egypte, Griekenland voor het eerst. In 1864 maakte Schliemann een reis om de wereld en in 1866 vestigde hij zich metterwoon te Parijs, hoofdzakelijk met het doel zich daar voor te bereiden voor het plan, dat hij reeds sedert lang had opgevat, om opgravingen en onderzoekingen te doen op de plaatsen, welke namen beroemd zijn in de geschiedenis der oudheid.

Zoodra Schliemann zich voldoende voorbereid achtte, bezocht hij allereerst het eiland Ithaka, het bekende rijk van den zwerver Ulysses. Vandaar ging hij

naar Klein-Azië, waar hij terstond zijn arbeid aanving. Wegens zijne grondige bekendheid met Homerus' Ilias, vermoedde Schliemann dat het tegenwoordige Hissarlik de plaats moest zijn, waar eenmaal het beroemde Troje had gestaan. Hij verzocht den sultan verlof in deze plaats opgravingen te laten doen, en nadat dit hem was toegestaan, ging hij in April 1870 geheel voor eigen rekening aan den arbeid. Behoudens korte tusschenpoozen in de warme maanden, werkte Schliemann tot 1882 door, met trouwe hulp van zijn echtgenoot, een Grieksche dame, met wie hij bij zijn tweede bezoek te Athene in het huwelijk was getreden.

De uitslag van de opgravingen te Hissarlik overtrof zelfs de stoutste verwachting. Schliemann vond, diep onder den grond, niet alleen brokstukken van steenen muren, maar tevens een ontzaglijk aantal voorwerpen van allerlei aard, steenen vaatwerk, bronzen wapens, tal van voorwerpen in terra cotta, been en ivoor, goud en zilver. Toen hij de gouden en zilveren kostbaarheden ontdekte, meende Schliemann de schatten gevonden te hebben van koning Priamus. Veel werd tusschen de geleerden over deze ondergeschikte punten getwist, maar niemand trok het in twijfel, dat het Schliemann gelukt was de overblijfselen van het oude Ilium op te delven.

Spoedig kwam Schliemann door zijn vondst in ernstige moeilijkheid. De Turksche regeering stelde een rechtsvervolging tegen hem in en eischte de kostbaarheden, door den Duitscher op haar gebied gevonden, voor zich op. Schliemann voorkwam echter een proces, door de Porte 50,000 francs te betalen, waarvoor hij de vergunning ontving zijn onderzoekingen in Klein-Azië voort te zetten en te behouden wat hij vond. Niettemin gaf de onbaatzuchtige man in 1882 alle door hem gevonden voorwerpen ten geschenke aan het nationale museum te Berlijn, waar nu alles bijeen is.

Van Troje ging Schliemann naar Mycenae in den Peloponnesus, teneinde de oude hoofdstad van koning Agamemnon op te delven. In 1876 begon daar de arbeid, die met even gunstig gevolg werd bekroond als de opgravingen te Troje. Schliemann vond de oude koningsburch der Atriden, benevens een schat van voorwerpen en wapens uit Agamemnons tijd, welke alle aan het museum te Athene werden afgestaan. Met even gunstig gevolg deed de Duitsche geleerde opgravingen te Tiryns, Orchomenus en Ithaka, waar hij oude paleizen en zelfs gedeelten van steden zichtbaar maakte. De uitslag zijner onderzoekingen maakte hij wereldkundig in een reeks van boeken waarvan enkele met aanbevelingen van mannen als Gladstone en Virchow.

Dat het den onvermoeiden geleerde niet aan onderscheiding ontbrak, is natuurlijk. De universiteit van Rostock benoemde den beroemden landgenoot in 1869 tot doctor in de wis- en natuurkunde; de universiteit van Oxford verleende hem eershalve den graad van doctor in de rechten en de stad Berlijn benoem-

de hem tot eereburger. Tot in zijn laatste levensdagen bleef Schliemann, die zich metterwoon in Athene had gevestigd, steeds ijverig werkzaam. Geheel onverwacht heeft nu de dood een einde gemaakt aan zijn nuttig en werkzaam leven, maar zijn naam zal in de geschiedenis der wetenschap blijven voortleven.

UIT VROEGERE DAGEN. ¹⁾

ELK ZIJN WERK.

Vijf ponden leende hem zijn heer
Met 't dubbel kwam de dienaar weer.

Den tweeden waren vijf vertrouwd,
Hij bracht ze weer vermenigvoud.

Slechts die een enkel pond bezat
Verborg in de aard zijn kleinen schat.

En toen in 't eind hun heer verscheen,
Heeft hij den eersten hoog verheven,
De tweeden vorst'lijk loon gegeven,
Den derden zond hij grimmig heen.

'k Weet niet of tien of vijf of een,
o Heer, me Uw wijsheid heeft gegeven,
Doch wat Ge gaaft, o, doe mij streven
Te woekren, zij 't met groot of klein.
Leer mij talenten, krachten, gaven,
Tot 't uur der reekning toebetrouwd,
Nooit moed- of achteloos begraven,
Maar, oefnen andren ten behoud!
Dat 'k, mocht één pond mijn deel maar zijn,
Met 't dubbel eens voor U verschijn!

H.

¹⁾ De zeer getrouwe lezers van *Excelsior* herinneren zich nog, hoe onder dezen titel in vorige jaargangen ettelijke verzen verschenen, door mij vroeger vervaardigd. Nu werd ik onlangs van meer dan éene zijde min of meer verrast door bewijzen dat die verskens niet ongelezen zijn gebleven. Vandaar dat we er van tijd tot tijd weer laten volgen.

UIT HET LEVEN.

Taai.

Een Egyptische woestijnslak werd aan eene kaart met gom vastgehecht en toen in het Britsche Museum geplaatst. Daar bleef zij vier jaren en kwam toen, in warm water gedompeld, weer bij. Eenige van deze dieren in de verzameling van een natuurkenner herleefden na schijnbaar 15 jaren dood te zijn geweest; en slakken na weken lang te zijn bevroren in vaste ijsblokken kwamen weer in den ouden staat bij het smelten van het ijs.

De koning komt.

Zeker iemand was eens bij een zijner vrienden ten eten genoodigd en zeide onophoudelijk: „Nu heb ik genoeg.” Doch toen er een speenvarkentje werd opgedischt, dat den keurigsten eter zou hebben doen watertanden, bood men hem daarvan een groot gedeelte aan, hetwelk hij zonder aarzelen aannam en smakelijk opat.

„Hoe is 't mogelijk,” riep de gastheer in de uiterste verbazing uit, „dat gij dit nog kunt opeten; hoe hebt gij daar nog plaats voor?”

„Dat zal ik u zeggen,” gaf zijn gast ten antwoord, „het is hiermede evencens gelegen als bij voorbeeld met een marktplaats of plein, dat opgepropt vol met menschen is, zoodanig zelfs dat men, zooals men zegt, op de hoofden loopen kan, maar opeens hoort men roepen: „de koning komt!” Nu dringt alles op elkander, en er is nog plaats genoeg om den koning met zijn ganschen hofstoet te laten voorbijgaan.

Omgekomen door horzelen.

„Ik zal ook horzelen voor uw aangezicht zenden, die zullen van voor um aangezicht uitstooten de Hevieten, de Kanaänieten en de Hethieten. Exod. 23 : 28.

Twee Europeesche heeren, ingenieurs, onderzochten eens eene plaats waar langs de Indische spoorwegmaatschappij een spoor wilde leggen.

Het was een groote afgrond: 40 voet breed, van een vreeselijke diepte, aan beide zijden door witte krijtrotsen ingesloten. Hierover moest een brug geslagen worden, hetgeen met groote bezwaren gepaard ging, daar de stroom daar beneden 40 voet laag lag en de rotsen zeer steil en gevaarlijk waren. In de holen en spleten dezer hoogten bevonden zich groote zwermen van horzelen, die zoodra zij door het een of ander levend wezen gestoord werden, in dichte drommen op dezen aankwamen en hen meedoogeloos toetakelden. Onze beide Fransche heeren varen bedaard tusschen de hoog uitstekende rotsen om de plaats eens nauwkeurig te onderzoeken en op te nemen, toen zij opeens door zulk een zwerm horzelen overvallen werden. De eene sprong uit de boot en zwom naar den oever, en trachtte zich aan eenige uitstekende rotsspitsen vast te houden of zich in de kloof te verbergen. Maar niets baatte dit hem ja, het verergde nog zijn toestand, zoodat hij eindelijk geheel uitgeput en ten einde raad, zich van de rots liet afglijden en in het water stortte, waar hij jammerlijk omkwam. De ander kwam er beter af, ofschoon hij vreeselijk van zijn gevleugelde vijanden geleden had, die hem en zijn bootsvolk meedoogeloos als woedende demonen over zijn gansche lichaam hadden gestoken en toegetakeld. Hij kwam er echter met de pijn af, en had vier dagen later den droevigen plicht te vervullen zijn ongelukkigen ambtgenoot, wiens lijk door de stroom was komen afdrijven, te helpen begraven.

Bruiloft des Lams

„Roept ze tot de bruiloft.” Matth. 22 : 9.

Nicolaus, een geboren Franschman, predikte het zuivere Evangelie in Vlaanderen, werd echter gevangen genomen en ten vure gedoemd. Toen het uur zijner terechtstelling naderde, sloeg hij het stof van zijne kleederen, en haalde er met de hand alle frazels en vezeltjes af, die er aan kleefden, alsof hij zich wilde opknappen en er netjes uitzien. Tot zijne omstanders zeide hij: „Mijne vrienden, verwondert u er niet over, dat ik mij zoo opknap; want ik ben genoodigd op de bruiloft des Lams.” Daar hij echter aan het einde niet meer spreken mocht, nam hij van de Franciskaner monniken, die bij hem stonden en hem op de vreeselijkste wijze vervloekten, het volgende afscheid: „Wijkt van mij, gij werkers der ongerechtigheid, want de Heere heeft de stem mijns geweens gehoord; de Heere zal mijn gebed aannemen.” (Ps. 6 : 9 : 10). Toen werd het stroo van zijn brandstapel aangestoken, maar hij riep met luider stemme en ten hemel geslagen oogen: „Heere Jezus eeuwige Heiland, aan Uwe handen geef ik mij volkomen over, en beveel ik mijnen geest! Ik kom tot de bruiloft!” Dit zeggende smoorde de vlammen zijne stem, en weldra was hij boven alle lijden verheven. Zoo stierf deze getrouwe dienaar des Heeren den marteldood in het jaar 1549.

Niet beschaamd.

Een predikant te Liverpool collecteerde voor den bouw eener kerk. Hij kwam in een winkel en maakte de aanwezigen met het doel zijner komst bekend. Toevallig was in dien winkel juist een rijk heer, die echter voor zoodanig doel volstrekt niets wilde geven. Ter zelfder tijd kwam ook een arme visscher binnen, die juist zijn netten uitgeworpen had, ook deze werd door den predikant om een gave aangesproken. Hij zeide, dat hij een arme visscher was, maar toch wel iets wilde geven, al was het ook slechts een „penning der weduwe.”

Hij stak de hand in den zak, haalde al het geld er uit dat hij bezat en overhandigde het den prediker, waarop deze hem verzekerde, dat hij den volgende morgen een rijke vangst zou hebben.

De heer, die voor dit doel geen geld had willen geven, lachte recht hartelijk om deze toezegging, en zeide tot den armen visscher:

„Alles wat gij morgenochtend gevangen hebt, zal ik u afkopen, voor zooveel en zooveel het pond” — veel meer dan de visscher ooit voor een pond visch ontvangen had.

Evenals gewoonlijk ging de visscher den volgende morgen naar zijn netten en vond er zulk een menigte visschen in, als hij nooit in een keer gevangen had. Hij bracht de vangst naar den oever en ging er mede naar het huis van den rijken heer, die om zijn

eer op te houden, genoodzaakt was, de belofte som er voor te betalen.

„Aalmoezen geven verarmt niet.”

H.

Ecnigen tijd geleden stonden, zoo verhaalt een Amerikaan, we te staren op het panorama van Jeruzalem ten tijde van Jezus' kruisiging; nevens ons stonden twee personen, een jongen en een jeugdige man, schijnbaar wel opgevoed.

De jongeling ziende de drie kruisen en de omgeving, vroeg aan den jongen: „Wat beteekent dit?”

De knaap antwoordde: „Dit stelt voor de kruisiging van Jezus Christus.”

„Wie van de drie is Jezus?” vroeg de jongeling.

„De persoon aan het middelste kruis,” was het antwoord.

„Wie was Jezus, waar en wanneer heeft hij geleefd?”

Ook deze vraag werd door den jongen beantwoord, en uit het verder gesprek bleek het duidelijk, dat die jongeling van Jezus en zijn werk niet de minste kennis bezat.

Dit moge bijna als ongelooflijk voorkomen in dit land van *Bijbels*, maar wij zijn verzekerd, dat het slechts een voorval uit vele is.

Goed gemeend.

De vereering van de Madonna del Pilar, (een Mariabeeld) is bij de Spanjaarden bijzonder groot. Daarom werd ook kort geleden de aartshertogin Elisabeth, de moeder der koningin-regentes te Saragossa met bijzondere onderscheiding ontvangen toen zij een reis naar deze stad deed, om een offer aan de voeten dezer Madonna neder te leggen. Zij deed dit ter vervulling eener gelofte, die de grootmoeder van den kleinen koning Alphonsus XIII in het vorige jaar deed, toen de toestand van haar kleinzoon door zijn ziekte, aan de koningin, de familie en het Spaansche volk groote bezorgdheid inboezemde. Tot dank voor de herstelling verrijkte nu de aartshertogin Elisabeth de schatten van de Madonna del Pilar, waarvoor door de geloovigen sedert onheugelijke tijden juweelen op juweelen waren opgehoopt, met een prachtig met edelgesteenten versierd kruis.

Het toeval wilde dat Sagasta, de afgetreden minister-president, kort na de grootmoeder des konings op zijn verkiezingsveldtocht ook in Arragon kwam. Evenals voor deze gold ook zijn eerste bezoek de bedevaartskerk del Pilar en ook hij liet een offer achter. De bevolking ontving den ex-voorzitter van den ministerraad met bijzondere onderscheiding en had hem bijna in triomf rondgedragen. In hun geestdrift zongen de Aragoniërs ter eere van hun gast een voor de vuist gemaakt liedje dat aldus luidt:

„La virgen del Pilar dice
Que si se lega à casar
Ha de hacerlo con el jefe
Die pastido liberal.”

„De Maagd del Pilar doet nu kond:
Zij zou, ging ze ooit in huwlijksbond,
Haar liefde zonder lang te denken,
Het hoofd der liberalen schenken.”

Getroefd.

De kruidkundige Link was van 1815 tot 1851 hoogleeraar aan de universiteit te Berlijn. Hij was de schrik van alle examinandi, die gewoonlijk in het vak, dat hij als lid der examen-commissie, behandelde, niet volkomen tehuis waren. Op zekeren dag kwam hij zwaar verkouden op het examen en toen de beurt aan hem was om te ondervragen, deed hij op zijn gewone ongedwongen manier op een zeer bevelenden toon den candidaat de vraag:

„Gij ziet wat mij scheelt, zeg mij eens wat zoudt gij mij voorschrijven, als ge mijn dokter waart?”

Oogenblikkelijk antwoordde de gevraagde: „Vóór alle dingen, professor, zou ik u raden, bij zulk weder, als het thans is, thuis te blijven, daar uw uitgaan niet anders dan slechte gevolgen kan hebben.”

Men kan zich voorstellen hoe de toehoorders in lachen uitbarstten. Ook de examiner lachte hartelijk mede en zeide: „Dat geloof ik graag.” Overigens had het ditmaal voor den candidaat geen slechte gevolgen, daar hij de overige vragen, die niet zóo moeielijk waren, juist beantwoordde.

H.

Rubruquius wilde in het midden der 13de eeuw de banier des kruises onder de Mongolen planten. Zijn verzoek om aan dat volk het Evangelie te prediken gaf aanleiding tot een godsdienstgesprek tusschen hem en eenige hofbeambten van den Mongoolschen vorst. Nadat Rubruquius zijn voornemen aan hen had te kennen gegeven, en voor hen de geboden des Heeren had ontwikkeld, trachtten dezen hem door een strikvraag te vangen. Zij wenschten namelijk van hem te weten, of hun vorst, de Grootte Khan, naar zijn oordeel, de geboden Gods al of niet onderhield. Zeer voorzichtig wist Rubruquius een antwoord te geven, dat, zonder de waarheid te krenken, niets bevatte, hetwelk voor den Khan beleedigend kon zijn. „Ik ben bereid” — zeide hij — „den Khan, zoo het hem behaagt, al de geboden des Heeren te leeren kennen, en daarna moge hij zelf oordeelen of hij die al of niet onderhoudt.”

Dient ieder Christen „voorzichtig te zijn gelijk de slangen,” ongetwijfeld heeft het zijn beteekenis, dat de Heere deze woorden sprak bij gelegenheid, dat Hij de twaalven als zendelingen uitzond (Matth. 10: 16).

De zendelingen hebben in bijzondere mate behoefte aan geloofslicht en geloofswijsheid; bijzondere

genade vooral, niet alleen om het juiste woord, maar ook om de rechte manier te treffen.

H.

Andere tijden, andere zeden.

Een verordening uit het jaar 1735 bewijst welke donkere wolken in die barbaarsche tijden zich verhieven boven het studentenleven in de vorige eeuw, en zich in het bijzonder dreigend samenpakten boven de hoofden der uitgelaten Muzenzonen, die met de vermetelheid van een Prometheus, hun handen uitstrekten naar het licht... der lantaarns.

De verordening luidt als volgt:

„Wij George, bij Gods genade, koning van Groot-Britannië, Frankrijk en Ierland, Verdediger des Geloofs, hertog van Brunswijk en Luneburg, aarts-schatmeester en keurvorst van het heilige Roomsche rijk, bevelen en doen hierbij te weten:

Nademaal op voordracht van onzen geheimen raad, door burgemeester en raad, alsmede de burgerij van onze goede stad Göttingen, werd goedgevonden en bevolen dat de straten te dezer stede met lantaarnen voorzien werden en men dus in het geheel niet zou kunnen vermoeden dat iemand, wie dan ook, zoo boosaardig zal zijn, zich tegen deze inrichting moedwillig te vergrijpen, die aan het publiek nut en gemak verschaft en met niet geringe kosten ondernomen werd; edoch daar de voorzichtigheid vordert om voor alle gevallen de moedwilligheid en boosheid van onbezonnen en kwaadwillige lieden een regel voor te schrijven en de veiligheid van bovengenoemde lantaarnen te waarborgen, zoo verordenen wij en bevelen bij dezen, dat niemand, wie ook, hen zoomin als de palen waarop zij staan, zal beschadigen, de lichten uitwerpen of omvergooien, in de palen snijden, ze uit den grond rukken of eenige andere schade daaraan veroorzaken of ook de luiden die hen bedienen daarin verhinderen of zich verstouten hen te beleedigen; zullende hij die, ongeacht dit verbod zich daaraan schuldig maakt, overmits de dader een slecht mensch is, gestraft worden met een maand kruiwagenstraf en vergoeding der veroorzaakte schade; de studiosi met vier weken kerker, of hooge geldboete en anderen met een geldboete van 20, 30, 40 of meer thalers naar verhouding van hun vermogen, daarop gesteld.

Dat bij herhaling de straffe zal worden verdubbeld en bij de studiosis de „relegatio cum infamia” daaraan zal worden toegevoegd, terwijl daarenboven in het algemeen de vergoeding der schade daarbij van den dader geëischt wordt.

Waarop alzoo een ieder hebbe te letten en zich voor schade en onaangenaamheid te hoeden heeft.

Gegeven op ons paleis te St. James den 2-13 Mei van het 1735ste jaar; van onze regeering het achtste.

H.

VRAGENBUS.

ANTWOORDEN.

Nog een paar vragen uit den vorigen jaargang zijn ter beantwoording overgebleven. En wel deze:

1°. Waarom willen wij, Protestanten, niets weten van de voorbedding der verstorven heiligen en gelooven wij wel in de kracht der voorbedding van de geloovigen op aarde?

Het antwoord hierop moet zijn: Op grond van Gods Woord moet men onderscheid maken tusschen de *strijdende* en de *triumfeerende* kerk. De voorbedding der verstorven heiligen is een leerstuk van de Roomsche-katholieke kerk en beteekent dat tusschen Christus Jezus en de geloovigen op aarde de heiligen in den hemel staan om de gebeden der strijdende kerk over te brengen en de voorbedding onzes Zaligmakers te ondersteunen. Het hangt samen met het verfoeilijke kettische denkbeeld dat Christus geen *algenoegzame* Zaligmaker is, dat Hij wel alles had *kunnen* volbrengen, maar het niet gedaan heeft, zoodat zijne verdiensten moeten aangevuld worden uit den schat der overvloedige goede werken van de verstorven heiligen. Het ontnemt onzen Verlosser dus zijn eerekroon.

Men kan eigenlijk niet zeggen dat wij „niets willen weten van de voorbedding der verstorven heiligen”; maar dat we die hun niet vragen; dat wij aan Jezus ons *alles* hebben. In hoeverre echter de triomfeerende kerk deelt in het lot der strijdende kerk, is door ons niet uit te maken, omdat er ons bijna niets van geopenbaard is. We zeggen met opzet „*bijna* niets”. Want teksten als Hebr. XII: 1 en Openb. VI: 9—11, toonen de belangstelling, die bij de heiligen in den hemel voor hun broederen op aarde bestaat. Maar nergens lezen we dat zij bidden voor die broederen.

„Ik geloof de gemeenschap der heiligen”. Dat artikel geldt met name in de praktijk voor de kerk hier op aarde. Voorbedding voor elkander zoolang we hier beneden vertoeven is ons op ontelbare plaatsen aangeduid en voorgeschreven. Die voorbede draagt ook een geheel ander karakter dan die, welke de Roomsche kerk van de verstorven heiligen onderstelt. Zij stelt zich niet in de plaats van de voorbede des Heeren voor de zijnen; zij tracht niet die te ondersteunen. Zij heeft in één woord niet den *mensch* en zijn geluk ten doel, maar de eere des Heeren en de uitbreiding van *zijn* rijk, het welzijn van *zijn* lichaam, hetwelk is de gemeente. Daarmede verandert het geheele karakter.

De voorbedding der heiligen, die de Roomsche kerk wil, is in den diepsten grond *eigengerechtigheid en dienst der zelfzucht*.

De voorbedding der heiligen naar Gods Woord is medearbeid aan de verheerlijking van Gods naam.

2°. Zou Johannes, die zoo uitvoerig de verloochening onzes Heeren door Petrus mededeelt, er niets van gehoord hebben, toen ze plaatsvond?

Er is reden om te onderstellen dat Johannes zich in de nabijheid bevond. Men vermoedt dat Johannes met den anderen discipel, van wien hij in Hfdst. XVIII: 15 en 16 spreekt, zichzelf bedoelt.

Voorts zouden we met een wedervraag willen antwoorden. En wel met deze: Wat heeft men er aan het te weten? Of steekt er een tweede vraag achter de eerste? Bedoelt men „Wanneer hij het wist, waarom heeft hij

het dan niet verhinderd?” Is dat de eigenlijke vraag, dan willen we er wel op antwoorden wanneer zij gedaan wordt.

PRIJSVRAGEN.

1. Op een hofstee, die nu een honderd jaar geleden werd geslecht, stond o. a. een heerenhuis. Boven de deur las men een opschrift, door den stichter er geplaatst. Het bevond zich op een grooten steen die in 4 vakken was gedeeld. In vak 1 las men: WIJS. In vak 2 (er naast) VAN. In vak 3 (onder vak 1) DOOR en in vak 4 (onder vak 2) CLOECK.

Hoe moet dat gelezen en wat beteekent het?

2. Hoe kan een goddelooze, heidensche stad als Ninevé in het boek Jona, de groote stad Gods genaamd worden?

3. Het getal der Joden, die uit de Babylonische ballingschap terugkeerden onder Zerubbabel, was een 50.000. Blevেন er toen nog velen achter? En zoo ja, waarom?

De antwoorden op deze drie vragen worden ingewacht vóór of op den 1sten Maart 1891. Ze moeten duidelijk geschreven zijn en mogen *niet* onderteekend worden, maar moeten voorzien zijn van een spreuk of ander kenteeken. Datzelfde kenteeken wordt herhaald *op* een gesloten briefje, dat den naam, den ouderdom en de woonplaats van den inzender bevat.

Wie *alle drie* de vragen goed beantwoordt ontvangt een ex. van

SERGE BATOURLINE.

EEN RUSSISCH VERHAAL UIT ONZE DAGEN.

NAAR HET FRANSCH

DOOR

QUINTET.

In linnen stempelband (waarde f 2.25).

Wie *twee van de drie* vragen goed beantwoordt ontvangt een ex. van

DE HUID VAN DEN MOORMAN.

EEN OORSPRONKELIJK VERHAAL

DOOR

C. VAN KOETVELD C.Ez.

(Waarde f 1.40.)

ONZE BOEKENTAFEL.

Het Nederlandsch Jongelingsverbond gaf, als naar gewoonte zijn Jaarboekje „Christophilus” uit. Het is samengesteld door de heeren B. J. GERRETSON JR. en J. PH. MARMELSTEIN. De inhoud zal de lezers voldoen. Alle opgaven betreffende jongelingsverenigingen, die men verlangen kan, vindt men er in vereenigd. De uitvoering is zoo goed als men voor den lagen prijs verlangen kan. Een schoon portret van den overleden dichter Ten Kate prijkt tegenover den titel.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HOVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE BOERENKRIJG.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

I.

Wie in 't jaar 1523 niet sterft,
In 1524 niet in 't water verderft,
En in 1525 niet wordt verslagen,
Die mag wel van een wonder gewagen.

(Oud Duitsch Spreekwoord.)

Neen, 't waren niet de vrijheidsliederen, die Ulrich van Hütten, de geharnaste dichter, aan het Duitsche volk geleerd had, welke de Duitsche boeren de grens deden overschrijden tusschen een gepast gevoel van eigenwaarde en losbandigheid. 't Was niet het Evangelie, dat Luther predikte, 't welk de landbouwers tot revolutie geprikkeld en dood en verderf aan de heeren augekondigd had. Maar dat de adellijke woesteling de rossen zijner jachtgezellen en de speurhonden zijner huurlingen dreef door den rijpenden oogst van den armen landman en dezen op doodstraf verbod het vernielende wild van zijn akker te jagen, zie, dat was het veelere. Dat de arme boer, na in het zweet zijns aangezicht gezwoegd te hebben, om de heerendiensten op den akker zijns meesters te volbrengen en na hem de tienden van zijn eigen veld betaald te hebben, zijne hongerende gade en kinderen de verdere inzameling van den oogst moest overlaten, omdat het zijn grilligen meester juist nu be-

haagde, ter bevrediging van wreede lust, er hem op uit te zenden in de bosschen, om voor de bewoners van den trotschen burcht paddestoelen en slakken te zoeken of aardbeziën te plukken, dat was het vooral. Maar dat een edelman den arren moed bezat, tegen het uitdrukkelijk vermaan van den stedelijken raad van Frankfort in, een boer te onthalzen, 'wijl deze in zijn beek een kreeft gevangen had, ja, dat vorsten en heeren den boer geen recht gunden over vrouw en kind, over goed of leven, dat was het alleen. Al willen wij niet ontkennen, dat een Evangelie, 't welk den gevangene van geest vrijheid en den gebondene loslating predikt, door den armen slaaf allicht verkeerd begrepen en toegepast worden kan en evenmin, dat de zanger, die zijn tot op het bloed gepijnigde volksgenooten een lied van vrijheid en geestkracht toezingt, alras met één heilige vonk een vuur in den boezem ontsteekt 't welk in fellen brand uitslaat en verteert, zie, al willen we dit alles toegeven, toch, neen, 't was niet de Hervorming, noch de vrijmaking van den volksgeest, die de boeren aandreef om de kasteelen in vlammen te doen opgaan en hunne kielen rood te verven in het bloed hunner heeren. Schandelijke onderdrukking en wreede willekeur hadden den beker des toorns over de roofridders der middel-eeuwen ten boorde toe gevuld en roekeloos trooseering van de nieuwe bedeeeling deed dien overloopen.

Den 24sten Augustus 1524 was de kermis te

Waldshut meer dan gewoon bezocht. Troepen van honderden landbewoners en burgers met een zwart-rood- en geel vaantje aan de spits trokken ter jaarmarkt. Men vormde de Evangelische broederschap en hare leden besloten elke week een penningse weg te leggen tot het groote doel. De zendelingen der broederschap doorkruisten Duitschlands onherguzame wouden en haalden dorp bij dorp over om trouw te zweren aan de driekleurige vaan. Wel had men geen wapen dan zeis en vork, mes of knots, maar de edelman daarenboven meende het toch tijd, om te onderhandelen, een zachteren toon aan te slaan en goed recht te beloven. En de boer zocht zijne haardstede op, vast verzekerd, dat zijn meester woord houden zou. Hij had zich vergeefs gevleid. Nauwelijks waren de landlieden uiteengegaan, of 's keizers broeder en plaatsvervanger, Aartshertog Ferdinand, wien de toekomst door harde lessen nog eerst matiging leeren moest, oordeelde het wijst, zijn opperhofmeester Georg van Waldburg tot opperbevelhebber te benoemen met den bijzonderen last de oproermakers op te sporen en te dooden en hun huis en goed aan de vlammen prijs te geven.

Voorwaar, de man, die zulk een bevel uitvaardigde was blind voor den ernst des tijds, blind als hij, die de uitvoering daarvan op zich nam. Weër staken de boeren de hoofden bijeen, weër trokken de zendelingen van oord tot oord en straks barsite in de abdij van Kempten in Zwaben het oproer openlijk uit. De in vlam opgaande burcht was het vurige sein voor de dorpen in het rond en in Januari 1525 trokken de boeren in zeven legers door Duitschland, vrijheid en recht eischende.

Luther zag dit alles met groote bezorgdheid aan. Hij wist, hoe de Zwikauer profeten hun macht op de boeren uitoefenden en wendde al zijn invloed aan om Thomas Münzer, met wien we in ons vorig tafereel kennis maakten, van stad tot stad en buiten Saksens grondgebied te bannen. En 't was voorzeker geen wonder, dat de balling, die het Nieuwe Jeruzalem op aarde beloofde, welkom onthaal vond bij de Zuid-Duitsche boeren. Toch oefende zijne prediking aanvankelijk een invloed ten goede uit. De boeren zonden bij den Zwabischen bondsraad hunne Twaalf Artikelen in, welke kalme en gematigde inhoud, dien men aan Münzer toeschrijft, inderdaad bewondering wekt en waarin zij niets vraagden dan wat vrijen lieden toekomt, terwijl zij aanboden van hunne eischen af te zien, indien één of ander niet strookte met de Heilige Schrift. Zelfs riep men Luther tot scheidsrechter in bij den strijd. Deze antwoordde: „Alle ziel zij de overheid onderdanig met vreezen en beven,” doch verweet tevens den edelen en heeren hunne trotschheid en willekeur, verklaarde, dat de vorsten schuld hadden en de onderdanen schuld gingen vergaderen, waarom hij hen beiden tot vrede vermaande, opdat zij zich onderling niet verdierven. Helaas, door zulke woorden lieten zich noch de

aanhangers van Münzer noch de hovelingen van Aartshertog Ferdinand overreden!

Wel scheen het, of de edelen tot verzoening geneigd waren, doch 't was slechts zoolang de verdreven hertog Ulrich van Wurtemberg, de Wurtembergische Vilder, zich bij de boeren hield, met wier hulp hij zijn land hoopte te heroveren. Toen echter zijne Zwitsersche hulptroepen hem op hooger bevel verlieten en Ulrich den strijd opgaf, meenden de heeren, dat men de boeren wel door onderhandelingen op het sleeptouw houden kon, maar dat toch eindelijk en liefst spoedig de gestrengheid moest beslissen. George van Waldburg trok zijne legers bijeen, maar de boeren ontdekten te vroeg den strik, hun gespannen. Op één enkelen dag verhieven 22 dorpen de banier van het gewapend verzet en de vlamme en rookende ruïnen bewezen, dat men ernst met het spel der burchtridders dreef. Ter eere der boeren zij gezegd, dat, waar George van Waldburg zich door wreedheid en zijne benden zich door zucht tot moord en plundering onderscheidde, de strijd aanvankelijk door hen op menschelijke wijze gevoerd werd. Wel brandden zij de burchten neer en beroofden de kloosters, doch zij plaatsten althans geweld tegenover verzet. Jammer slechts, dat de welopgevoede heeren en edelen het hun al spoedig anders onderwezen!

George van Waldburg zaaide wind; was het wonder, dat hij bloed straks oogstte?

Uit de donkere bosschen van het Odenwald trok een leger van duizenden boeren dreigend voorwaarts door Frankenland. Met den bondsschoen op een staak tot banier en den bezadigden herbergier George Metzler aan de spits, vervolgde het leger zijn weg als eene lawine. De steden openden den boeren de poorten, de ridders sloten zich bij hen aan, velen uit vrees voor hun wraak, anderen uit besliste overtuiging, dat hun strijd rechtmatig was. Onder de laatsten noemen wij Florian Geijer en Götz von Berlichingen.

Konden wij slechts hier de geschiedenis van den Boerenkrijg besluiten! Helaas, dat we, als Luther, gedwongen zijn, het hoofd vol afgrijzen te wenden van den bloedigen wreker, al mochten we de aanleiding tot wrake niet verbloemen. Indien de aanleiding tot wrake niet bestond, het woord: „Mij komt de wrake toe; ik zal het vergelden!” ware te vergeefs geschreven, doch nu ze bestaat en de uitspraak der Heilige Schrift ze bevestigt, nu zie ieder toe, dat hij geen ergernis geve en zich niet bezondige!

Graaf Lodewijk van Helfenstein, de jonge en schoone bloedverwant van den Aarts-hertog Ferdinand, had toen hij de verdediging van Weinsberg aanvaardde, op zijne reize daarheen de boeren, die hij ontmoette, doen nederhouwen en onthalzen. Was het dan voor niets, dat hij zich beangstte, toen het leger uit het Odenwald de veste naderde? Kon hij het slechts voor de muren ophouden, tot er versterking kwam!

Welnu, de boeren gunden hem den tijd en gingen op zijne onderhandelingen in; zij boden hem zelfs aan, in hunne Christelijke broederschap te treden. Kon het schooner? In den tijd, dat hij zich beraadde, zouden de hulptroepen, welke hij uit Stuttgart ontboden had, aangekomen zijn en dan kon hij ze immers in de pan hakken! Jammer slechts, dat de edele en aan zijn eerewoord getrouwe graaf den tijd niet kon afwachten, maar gedurende de onderhandelingen zijn dorst naar Boerenbloed moest voldoen. Hij deed op het onverwachtst een uitval en doodde velen uit de achterhoede van hen, die immers geenerlei kwraad vermoedden.

„Wraak! Wraak!” klonk het door de gelederen der Boeren. „Wraak over den verrader!”

't Was niet zeer naar den wensch van den graaf, dat de burgers liever de poorten openden dan de benden uit Stuttgart afwachten. Na een strijd van één uur was Weinsberg in handen der Boeren. Vergeefs trachtten Geyer en Metzler den trouwelozen graaf te redden.

De woeste Jäcklein Rohrbach zegt, dat men de gevallen wreken moet en de gevangen graaf wordt naar eene weide gevoerd. De Boeren vormen een kring om hem heen. „Florian Geyer en Metzler geven zich aan de rust over; zij vermoeden niets van het treurspel, dat hier afgespeeld wordt, van den algeheelen keer, welke de rechtmatige strijd der Boeren in één ommeczien nemen zal. Rohrbach treedt in den kring en kondigt den graaf met een glimlach om de lippen het doodvonnis van den eerlooze aan. De Boeren dringen met hunne uitgestoken spiesen in een dicht aaneengesloten kring om den ongelukkige. Dertig duizend gulden biedt de ellendige voor zijn leven.

„Sterven zult ge, al bodt ge ook een tonne gouds!” huilen de woedende tijgers hem tegen.

Daar dringt een vrouw door den kring. Zij schuwt geen spies, zij vreest geen knots. Het geldt haar man, haar leven. Met haar tweejarigen zoon in den arm valt zij aan de knieën van Rohrbach en smeekt hem om behoud voor haren echtgenoot. Ruw stoot deze haar van zich. Een vermetele knaap wondt met zijn spies zelfs haar onschuldig kind. De vroegere fluitspeler des graven rukt dezen zijn vederen hoed van het hoofd. Heeft hij de maaltijden zijns meesters lang genoeg met zijn spel veraangenaamd, thans zal hij hem „den rechten dans voorspelen.”

Maar het geroffel van de trom overstemt zijn fluitspel. Geyer en Metzler snellen toe. 't Is te laat. De graaf heeft zijn leven gelaten tusschen de spiesen der boeren; zelfs zijn lijk wordt mishandeld. Na hem ondergaan velen zijner vrienden hetzelfde lot. De gravin rukt men sieradiën en kleederen van het lijf; daarna zet men haar met haar kind op een mestkar. „Op een gouden wagen zijt gij Weinsberg binnengereden; op een mestkar rijdt ge er uit,” zoo spot men haar na.

Doch zoo mocht ook de gruwelijk verongelijkte de kanibalen wel toeroepen, die een rechtmatigen strijd omzetten in het botvieren van tijgerwraak. Van nu af, een kamp op leven en zonder genade of aanzien des persoons.

„Houwt er op in!” dat was na het bloedig treurspel van Weinsberg, het wachtwoord van Duitschlands vorsten, dat was ook Luthers oordeel.

(Slot volgt.)

Letteren en Taal.

WIE HEEFT GELIJK?

Herhaaldelijk heeft *Excelsior* — en het stelt daarin eer en hoopt zoo voort te gaan — er op gewezen, hoe taalbederf en volksbederf samengaan; hoe het verknoeien en bederven onzer taal onverantwoordelijk is, en vooral het hoog loopen met en gebruiken van vreemde woorden in onze taal allernadeeligst is en een verachtelijke gewoonte tevens, die uit luiheid of uit domheid ontstaat. We hebben daarover wel eens wat moeten hooren, doch ook telkens ervaren, dat er vele en goede bondgenooten aan onze zijde staan.

Het verblijdt ons, den nieuwen jaargang te kunnen beginnen met op dezulken te wijzen.

Eenigen tijd geleden verscheen een Geschiedenis der Nederlandsche taal, door Prof. J. Verdam, te Amsterdam. Zijn doel is, beschaafden Nederlanders een duidelijk en juist inzicht te geven in de lotgevallen onzer moedertaal, vooral wat haar vorming aangaat en de veranderingen, die zij in den loop harer ontwikkeling heeft ondergaan.

Dit boek is besproken o. a. in het *Handelsblad*, 't welk juist opmerkt:

„Dat doel heeft de heer Verdam zeker volkomen bereikt. Wij hopen echter, dat hij nog meer zal bereiken en dat vooral zijn woord tot opwekking en verlevendiging van het taalgevoel weerklink moge vinden in menigen kring. „Taal verloren, volk verloren,” zegt hij De Keyser na, waar hij doelt op den plicht, die op ons rust, om haar ongeschonden en verfijnd aan het volgende geslacht over te dragen.

Tot dusver, zegt het blad, is dat taalgevoel nooit bijzonder levendig geweest. Ons vorstenhuis heeft voor onze taal weinig belangstelling aan den dag gelegd, onze adel nog minder. In plaats van den burgers tot voorbeeld te zijn in het gebruik der moedertaal, beschermde hij al wat uitheemsch was.

Prof. Verdam betoogt, dat het elks plicht is, zich rekenschap te geven van de taal, waarvan hij zich bedient. Men moet vast gelooven, dat onze taal voor onze behoeften steeds goed genoeg zal zijn, en zelfs steeds beter worden, als wij haar goed gebruiken, toonen hart voor haar te hebben, door ons rekenschap te geven van de uitdrukking onzer ge-

dachten, door niet met een min juiste woordenkeus tevreden te zijn, of voor het gemak het eerste het beste vreemde woord te kiezen, omdat een Nederlandsch ons zoo spoedig niet invalt. Wij moeten een goed voorbeeld geven aan onzen kring, vooral aan de kinderen, die wij van jongs af er aan moeten gewennen, zich juist en zuiver uit te drukken, en die wij moeten leeren spreken, door hen te laten vertellen en daarbij nauwkeurig te letten op den vorm, dien zij kiezen. Ook en vooral moet deze verbetering uitgaan van het onderwijs.

Herhaaldelijk waarschuwt de hoogleeraar tegen het *onnoedig gebruik maken van uitheemsche woorden, die maar al te geschikt zijn, om armoede van gedachte of onhelderheid van geest te verbergen*. Vreemde woorden toch leven niet in dezelfde mate voor onzen geest als inheemsche. Zij hebben geen verwanten, waarmede wij ze onwillekeurig verbinden, noch ook houvast aan andere ons van de jeugd af bekende woorden, die voor ons taalbewustzijn leven. Duidelijk blijkt dit o. a. uit de verminkingen van Fransche woorden in den mond des volks.

Men hoort wel eens de opmerking, dat wij wel tot uitheemsche woorden de toevlucht moeten nemen, wanneer nieuwe zaken over de grenzen tot ons komen. Dit is onjuist. In verreweg de meeste gevallen zou men ook met de eigen taalmiddelen het nieuwe begrip kunnen omschrijven, indien men daarvoor slechts eenige moeite wil doen. Indien men eens een vluchtigen blik werpt op de nieuwe woorden, die de taal in de laatste 50 jaren uit eigen middelen heeft weten te vormen, zal men zien, dat het voortbrengingsvermogen ook in onze taal niet aan zijn einde is gekomen. Wij vinden als nieuwe woorden o. a. *spoorwigen, spoorweg, spoortrein, stoomvermogen, stoomketel, stoomspuit, noodrem, brandschel, postzegel, bankwezen, voorschotbank, spaarbank, bijbank, kooldruk, snelpers, lichtdruk, kleurendruk, briefkaart, postblad, ochtendblad, avondblad, pleizieretrein, postpakket, pakkelvaart, paardenspoor, gaskachel, vulkachel, verduurzaamde levensmiddelen, duinwater, scheurkalender, schoolhoofd, burgerschool, volksaarkeuken, heilsleger, kunstboter, nijverheid, rondreiskaart, speeltuin, levensverzekering*, enz. enz.

Onze taal heeft nagenoeg voor alles een woord, als men 't maar zoeken wil.

Wat kan men beter hebben, vraagt prof. Verdam, dan *rijwiel* en het werkwoord „wielrijden”. Waarom zou telegram niet kunnen worden vervangen door *draadbericht*, manege door *rijtschool*, ventilator door *luchtkoker*, ventilatie door *luchtversanding*, folklore door *volkskunde*, dialect door *spreektaal* of *gouw-spraak*, metonymie door *overnoeming*, photographie door *lichtbeeld*, individu door *enkeling*, mail door *brievenmaal*, abattoir door *slachtplaats*, industrieel door *nijvere*, boemeltrein door *sukkeltrein*, parc vaccinogène door *koepokkerij*, stenographie door *kortschrift*,

galanterieën door *kramerijen*, entrée door *toegangs-prijs*, retourbiljet door *heen-en-weerkaart*, comédie door *schouwburg*, officieel door *ambtelijk*, presse-papier door *papierdrukker*, lithographie door *steendruk*, typographie door *letterdruk*?

En zoo kunnen er ook andere woorden opzettelijk gevormd of weder ingevoerd worden, die de taal tot voordeel strekken en haar een goed en juist woord rijker maken, zooals *bruikleen, afdreigen, werkloos* (naast *werkeloos*) voor „zonder werk buiten eigen schuld”, *zagsman* voor arbiter in niet rechterlijke zaken, *volksvergadering* voor meeting, *betooing* voor demonstratie, *luchthoepelspel* voor jeu de grace, *bal en-kamerspel* voor croquet, *stoken-balspel* voor criquet, *keerbord* voor riversi, enz., waarvan sommige in de algemeene taal beginnen te worden opgenomen, terwijl anderen zullen volgen, indien het Nederlandsche volk zich over de vreemdheid wil heenzetten, en aan een goed gevormd Nederlandsch woord de voorkeur wil geven boven een uitheemsch.

Niet elk vreemd woord moet worden vermeden. En wat dit betreft, waarschuwt de hoogleeraar tegen „kamergeleerdheid en doctrinarisme”. Men moet een open ruimte laten voor de vrije ontwikkeling der taal, welke men toch niet kan stuiten of tegengaan, en zoomin de taal geweld aandoen, hetgeen haar, al zou het met de beste bedoelingen geschieden, in haar ontwikkeling zou belemmeren, als uit onverschilligheid zich noch om haar, noch om haar zuiverheid en haar toekomst bekommeren.

„Het is zeker niet gemakkelijk, zegt het *Handelsblad*, te spreken en te schrijven zonder uitheemsche woorden te gebruiken. Maar juist omdat het moeilijk is en omdat het taalgevoel en taalkennis vereischt, zal het hoe langer hoe meer een onmiskenbaar teeken van beschaving en ontwikkeling worden, wanneer men het Nederlandsch in gesprek en geschrift van alle vreemde smetten vrij zal weten te houden. De tijden zijn voorbij, toen men zich liet voorstaan op een mondjevol Fransch, Duitsch of Engelsch. Dat zal meer en meer worden overgelaten aan de ridders van de el en van het scheermes.”

Zoo zij het!

H.

Een onzer jonge lezers zendt ons de hieronder afgedrukte dichtstukjes van zijne hand, met verzoek, die in ons blad op te nemen en te bespreken. We voldoen gaarne hieraan.

RUST VOOR VERMOEIDEN.

Komt herwaarts tot Mij,
allen die vermoeid en be-
belast zijt en Ik zal u rust
geven.

Math. 11: 28

Vermoeiden, belasten,
Komt allen tot Mij!

En ik zal u geven
De ruste zoo blij. ¹⁾

'k Roep u moede slaven!
Die zwoegt in het slijk,
Gedreven door slagen,
Het lastvee gelijk.
Geen lasten uw schoud'ren
Te zwaar zijn bij Mij, ²⁾
Maar ik zal u geven
De ruste zoo blij.

'k Roep u, man van zorgen!
Gebukt en vergrijs, ³⁾
Wien kommer en moeite
Weer telkens verrijst.
Werp al uwe zorgen
Vrijmoedig op Mij!
En ik zal u geven
De ruste zoo blij.

'k Roep u matte lijder,
Gefolterd door pijn,
En koortsig en rustloos
Door 't ziektevenijn.
Hier hier is genezing!
O, wend u tot Mij!
En ik zal u geven
De ruste zoo blij.

'k Roep u droeve zwervers,
Die rust zoekt op aard;
Wat hebt g' u een doornen
Voor dons al vergaard. ⁴⁾
Laat af van dat dolen
En wendt u naar Mij!
Want ik kan u geven
De ruste zoo blij.

'k Roep u, arme moeder,
Wier zoon is verdwaald;
Waar woudt gij hem zoeken,
De nacht is gedaald. ⁵⁾

¹⁾ „De ruste zoo blij”. Deze regel is niet gelukkig. 't Was wel moeielijk om een rijmwoord op *Mij* te vinden, maar A. v. d. H. zal ons zelf wel toestemmen, dat ruste wel *verblijden kan*, maar zelf niet *blij kan wezen*.

²⁾ Deze zinsbouw deugt niet. In proza zal niemand zoo iets zeggen. Zoo wordt gebonden stijl wat Beets noemt „een kind in heugels.”

³⁾ vergrijsd, niet waar?

⁴⁾ De zinnebeeldige voorstelling is niet goed. De dichter bepaalt onze aandacht bij *zwervers*, en vertelt in éenen adem, dat ze beproefd hebben *dons* te vergaren. Hier paste het beeld niet van iemand die zich een bed gereed maakt, maar van een man, die flink, doch nu recht op het doel af, wil doorloopen.

⁵⁾ Dat is niet zeer duidelijk. *Welke* nacht is gedaald? 't Zou hier alleen kunnen beteekenen, dat de arme moeder reeds zeer oud is, maar dan moet er staan, dat de avond gedaald is. Iemand, wiens *nacht* is gedaald, is dood.

Maar ik zal hem vinden.
Vertrouw hem slechts mij,
En gij zult ontvangen
De ruste zoo blij.

'k Roep u o rampzaal'ge!
Door 'n bloedige schim ⁶⁾
En 't wrekend geweten
Vervolgd doogloos grim. ⁷⁾
Leg al uwe schulden
En angsten op Mij,
En ik zal u geven
De ruste zoo blij.

'k Roep u uit den maalstroom,
(O kind dezer eeuw!)
Van machtenverwerping,
Vol jacht en geschreeuw;
Geen hoogmoed geeft vrede
Geen opstand maakt vrij,
Maar ik zal u geven
De ruste zoo blij.

Zie m' aan! 'k ben zachtmoedig
En neêd'rig van hart.
Leer dit, en de vreê dooft
Den gloed uwer smart.

DE DANKBAARHEID.

Van af mijn eerste kindsheid, Heere!
Hebt Gij met weldaân m' overstort;
Heil mij! zoo 'k dankbaar dit graveere
In 't hart, dat U geheiligt wordt.
De wereld, valsch en wispelturig,
Bood dan vergeefs ⁸⁾ haar gunst mij aan.
Ik wil ze niet! den Heer gedurig
Te minnen, zij mijn lust voortaan.
God is in Jezus weêr mijn Vader;
Mijn zieleorst bevredigt Hij:
En 'n liefd' ⁹⁾ ontvlamt hij in mijn ader,
Meer waard dan alle vreugdgeschrei. ¹⁰⁾
Hij zal mij gunstrijk roepen, schragen,
Zoo 'k dwaal of mijne voet zich stoot; ¹¹⁾

⁶⁾ „'n bloedige schim” is alles behalve een dichterlijke uitdrukking!

⁷⁾ „Doogloos grim” kan er in 't geheel niet door. Doogloos is geen woord. Men kan evengoed voor barmhartig zeggen *hartig*, of voor liefderijk: *derijk*. Met grim wordt *grimmig* bedoeld. Maar zoo mag men maar niet van woorden kop en staart afhakken!

⁸⁾ vergeefs.

⁹⁾ 'n liefd' is geen Nederlandsch!

¹⁰⁾ *vreugdgeschrei* staat niet tegenover *liefde*. De tegenstelling van liefde is haat.

¹¹⁾ Iederen regel heeft de dichter er maar een lettergreep bijgemaakt, die niet bestaan mag, want voet is mannelijk.

¹²⁾ *onder tranen dik* is ook niet schoon of duidelijk gezegd. Zullen de tranen dik zijn? Of de Christenen?

Zijn vleug'len om mij heen geslagen,
 Zal Hij mij dekken in zijn' schoot.
 Komt, Christ'nen! leven w' om te minnen,
 Zij 't zuchtend, onder tranen dik; ¹²⁾
 Hij telt z' en leidt ons Kanaän binnen.
 Hebt lief dan tot den laatsten snik!

A. v. d. H.

A. v. d. H. moet voortgaan, maar *voorzichtig*. Hij moet vooral oppassen, dat hij de taal niet *slordig* behandelt. Hij heeft wel aanleg om zijne gedachten in dichtvorm weer te geven. Dat toonen de *korte* regels, waaruit het eerste gedicht bestaat. Veel moeite kost hem het vinden van een rijmwoord niet. Maar hij moet nu eens met groote nauwkeurigheid een gedicht in „*Alexandrijnen*” leveren. Dan behoeft hij de woorden niet te kortwieken.

WAT HET EVANGELIE DOEN KAN.

Op de laatste jaarvergadering van het Amerikaansche zendingsgenootschap verhaalde bisschop Whipple het volgende:

„Eenige jaren geleden ging Bisschop Charles Hervev met mij naar het land der Indianen. Wij hadden aangename godsdienstoefeningen. Eens na het Heilig Avondmaal, zaten wij op het groene gras kort bij een huis, en het opperhoofd dat ons verzelde zeide:

„Uw vriend kwam over het water. Is hij bekend met de geschiedenis der Indianen?”

„Neen.”

„Dan zal ik ze hem vertellen”, sprak hij. Eer de blanke man kwam, waren de bosschen en prairieën vol wild, de rivieren en meren waren vol visch, de wilde rijst was Manido's ¹⁾ gave voor den rooden man. Zoudt gij een der Indianen uit dien tijd willen zien?

Toen traden uit het huis tevoorschijn een Indiaansche man en vrouw, gekleed in pelzen en versierd met stekelvarkens-pennen.

„Ziedaar,” zeide het opperhoofd, „mijn volk was als dezen, eer de blanke man kwam.”

„Zal ik zeggen wat de blanke man voor ons deed? Hij kwam en vertelde ons, dat wij geen vuur, geen paarden, noch vuurbooten hadden. Hij zeide, dat als wij ons land aan hem verkochten, hij ons dan maken zou, gelijk de blanken waren.

„Zal ik u zeggen, wat hij gedaan heeft? Neen, het is beter dat gij het zelf ziet.”

De deur werd geopend, en een Indiaan trad tevoorschijn met een vervallen gelaat. Zijn aangezicht was vuil van modder, zijn deken bestond uit oude voddën, zijn beenen waren onbedekt, en naast hem stond een vrouw met de armoede zichtbaar op haar gelaat, gekleed in een verscheurden, katoenen

¹⁾ De Grootte Geest.

japon. Het opperhoofd richtte zijn hoofd op en zeide: „Manido, Manido, is dit een Indiaan?” De man boog zijn hoofd.

Hoe kwam dit? De Indiaan hield een zwarte flesch in de hoogte, en zeide:

„Dit is des blanken mans' gave.”

Sommigen onzer bogen de hoofden van schaamte.

Het opperhoofd vervolgde: „Indien dit *alles* ware, ik zoude het u niet gezegd hebben. Vele jaren geleden kwam een blanke man in ons land. Hij sprak zachtmoedig, en het scheen alsof hij ons wilde helpen, doch onze harten waren hard. Wij haatten de bleeke gezichten, en wilden niet luisteren.

„Iederen zomer als de zon hoog was, kwam hij. Wij waren altijd op den uitkijk om zijn lange gedaante door het bosch te zien komen. In zeker jaar zeide ik tot mijn makkers: „Wat komt deze man toch doen? Hij handelt niet met ons: hij vraagt ons nimmer iets. Misschien heeft de grootte Geest hem gezonden. „Wij stonden stil, en luisterden. Sommigen onzer hebben zijn verhaal in onze harten. Zal ik u zeggen wat hij voor ons gedaan heeft?”

De deur werd weder geopend en nu trad een jong mensch tevoorschijn — een leeraar, — gekleed in een zwarte Alpaca-jas. Het opperhoofd sprak:

„Er is maar één godsdienst in de wereld, die iemand opbeuren kan uit het modderig slijk, en hem leeren kan om God Vader te noemen; dat is de godsdienst van Jezus Christus.”

H.

STAAK UW ZORGEN.

(*Vrij naar het Duitsch*).

Arm hart, o staak uw zorgen,
 Het is maar kommer borgen,

En 't baat u niet.

Wil u aan God vertrouwen,
 Op zijn beloften bouwen,

Dan klaart 't verschiet.

Zie toch de lelie tieren;

Wie heeft haar willen sieren

Met zulk een pracht?

De God, die haar doet fleuren,

Verbiedt uw angstig treuren,

Uw droeve klacht.

o Zie de voog'len vliegen,

In 's hemels blauw zich wiegen,

Zoo blij en vrij.

En zeg — de hand des Heeren,

Die niets hun doet ontberen,

Rust ook op mij.

Kind Gods, gij *moet* hem weten,
 Gij *moogt* hem nooit vergeten —

Uws Heilands eisch:
*Zoekt hier beneên geen vrede,
 Maar denk bij elke schrede,
 Aan 't eind der reis.*

H. E. DOSKER.

UIT HET LEVEN.

Een duur boek.

Geen handschrift is misschien zoo duur betaald geworden als de foliant, die na den dood van Professor Boerhave in diens bibliotheek gevonden werd. De hoogleeraar, die niet alleen wijs, maar ook zeer godvreezend was, overleed in het jaar 1738. De genoemde foliant werd, duchtig verzegeld, in eene afzonderlijke lade ontdekt. Op het omslag stond als titel vermeld: „De echte en diepste verborgenheden der geneeskunst.” Daar Boerhave de beroemdste geneesheer van zijn tijd was, dacht iedereen, dat in het gevondene boek, blijkens de bedoeling van het opschrift, werkelijk geneeskundige voorschriften zouden opgenomen zijn, die tot hertoe nog alleen aan den overledene bekend waren. En Boerhave had een hoogen ouderdom bereikt, zoodat zijn recepten nog des te meer werden gewaardeerd. Bij den verkoop van Boerhave's bibliotheek waren uit dien hoofde een menigte koopers, zelfs uit verre landen, bijeen gekomen, om het belangrijke boek machtig te worden, want de ontdekking er van was door de couranten wijd en zijd bekend geworden.

De gelukkige koper was een Engelschman, die er 70000 gulden voor betaalde. In tegenwoordigheid van een aantal daartoe uitgenoodigde geleerden werd het geheimzinnige boek geopend, en — alle bladen waren ledig, uitgenomen het eerste. Daarop had de professor eigenhandig met groote letters geschreven: „Houdt het hoofd koud, het lijf open en de voeten warm, en gij kunt alle dokters laten loopen.”

Het boek is tot heden bewaard gebleven en behoort aan den Schotschen grondeigenaar Kemble. Deze betaalde het nog met twee pond sterling (ongeveer 24 gulden).

J. v. D. W.

Een type als uit Cooper's werken omgeven door „de woeste betoovering der bloedigste romantiek”, de eens zoo beruchte Cherokee-Indiaan. Tom Starr is nu „opgenomen in het eeuwig jachtgebied.”

Hij bereikte den leeftijd van 94 jaar, zonder de ongemakken en zwakte des ouderdoms te kennen. Zelfs droeg hij in de laatste dagen zijns levens het hoofd nog ongebogen. Zijn stoutmoedig, trotsch ge-laai, door een waar bosch van lange, witte haren omgeven, en zijn bliksemende oogen, waarvan de gloed zelfs in den hoogen leeftijd niet verdoofd was, deden hem kennen als een knaap, waarmee men liefst op goeden voet moest wezen.

Het oogenblik waarin hij, op nog zeer jeugdigen leeftijd, zijn stervenden vader in de armen hield, die in het gevecht met een troep van den Sheriff (Schout) een doodelijken kogel ontving, was het begin zijner schrikkelijke en bloedige loopbaan. Want bij het lijk zijns vaders deed de jonge krijger de gelofte, niet eer te rusten, vóór hij den dood zijns vaders gewroken had en van de bende van den Sheriff geen man meer in leven was. Met ijselijke koelbloedigheid vervulde Tom Starr zijn gelofte, want twee jaren na den dood zijns vaders was niet een van hen die dezen gedood hadden nog in het land der levenden.

Spoedig was hij de aanvoerder van een der vermetelste en machtigste rooverbenden, welke in het Indianengebied hun gruwelijk handwerk dreven. Starr moet zelf eens verhaald hebben dat hij niet minder dan 50 menschen met eigen hand gedood had. Hij voerde niet alleen tegen de blanken krijg, maar ook tegen de Indiaansche stammen, die hem in zijn plannen belemmerden. Van verschillende zijden werd een hooge prijs op zijn hoofd gesteld. Dit was voor hem geen beletsel om in het huwelijk te treden; en zijn kinderen, twee zonen en een dochter, maakten het toen zij volwassen waren nog erger. Voornamelijk de dochter, Bella Starr geheeten, was een vrouwspersoon, die „den baarliken duivel in het lijf had.” Zij schoot minstens een half dozijn ontrouwe minnaars neêr, was een bijzonder goede paardrijdster, hanteerde de buks en de lasso met zeldzame vaardigheid en was bekend als de stoutmoedigste en doortraptste paardendievege een duizend mijlen in het rond. Zij en haar beide broeders stierven „in hun schoenen” d. w. z. zij vonden een gewelddadigen dood.

Nu begon Tom Starr dit rusteloze leven moede te worden, en zond hij aan den raad der Cherokee-Indianen, die juist te Tahlequah bijeen was, een parlementair, door wiens tusschenkomst hij in allen vorm vredesonderhandelingen aanknoopte. De raad vergaf Starr zijn loosheden, onder voorwaarde dat hij zich rustig zou houden en in het vervolg als een vreedzaam staatsburger, die de wetten des lands eerbiedigde, zou leven. De daartoe uitgevaardigde wet werd door de beide afdeelingen van den raad aangenomen, en daarna naar Tom Starr gezonden, die haar ook onderteekende.

Dit is vermoedelijk het eenige bekende geval, waarin een geheel volk met één enkel man vredesonderhandelingen voerde. Tom Starr hield woord. Hij bouwde zich een ruim blokhuis en gebruikte zijn buks, die nooit miste en die zooveel onheil had gesticht, nog slechts voor de jacht. Hij eindigde zijn leven als een vreedzame boer.

H.

Apen vangen.

Het apenvangen geschiedt in de Oost op eigenaardige manier. Men holt namelijk een kokosnoot

geheel uit, lijmt de basten weer op elkaar, maar maakt er een opening in, juist groot genoeg dat er een aap zijn poot door kan steken. Vervolgens doet men er een klont suiker in. De aap wil de suiker grijpen en steekt zijn poot door de opening; dit gelukt hem best en hij grijpt ook de suiker, maar nu is hij meteen gevangen. Want hij laat de suiker niet los en met dien klomp in zijn vuist kan hij den poot niet uit de opening terrugtrekken. Zoo staat hij te martelen tot hij gevangen wordt. Hierop bouwt een blad de volgende leering: „Evenmin als de aap zijn klontje wil loslaten, laat de wereldling de wereld los, vandaar dat hij zich ook niet van de netten en strikken die hem omspannen kan ontdoen.”

H.

Onnutte zorg.

Verdient het wel een anderen naam, wanneer wij opmerken, dat er menschen zijn in de wereld, die met angst er over denken hoe toch het lot van het menschdom zal zijn in het jaar des Heeren 2072? Een zeker geleerde, Ravenstein met naam, heeft niet lang geleden een lezing gehouden over het toenemen der bevolking op aarde. Volgens hetgeen hij mededeelt, zijn er tegenwoordig 1.468.000.000 menschen op de aarde. Indien nu het getal in dezelfde mate toeneemt als in de laatste 50 jaren, zal het getal in het jaar 2072 niet minder dan 5.933.000.000 zielen bedragen. En nu geeft de heer Ravenstein zich de moeite om uit te rekenen, hoe het onmogelijk is, dat deze aarde levensmiddelen genoeg kan voortbrengen om die menigte in het leven te houden. Het menschdom zal dus in dien tijd van honger moeten sterven!!

H.

De taal der visschen.

Men had altijd gedacht dat de visschen stom waren. Het blijkt thans, dat zulks een dwaling is. Een geleerde althans verzekert, dat een groot deel dezer dieren zoowel een taal kent als de andere dieren. De haringen piepen evenals de muizen, de zeehanen knorren als de zwijnen, de zeelt kwaakt als de kikvorsch en eenige groote zeevisschen maken een gerucht, dat men op verren afstand in het water hoort.

H.

Gedurende 1889 kwamen er in Frankrijk niet minder dan 950 nieuwe couranten in 't licht, waarvan geen enkele meer in 't leven is. Het *Petit Journal* daarentegen heeft thans een oplaat van 1.100.000.

H.

Bij de volkstelling te New-York is gebleken, dat er in die stad niet minder dan zestig verschillende

talen en dialecten gesproken worden. De bevolking der Vereenigde Staten bedraagt nu 64.500.000 zielen; dat is eene vermeerdering met 14.000.000 sedert de laatste volkstelling, tien jaar geleden.

H.

Stijlbloemen.

1. (Op een uithangbord.)
„Zout en zeep en barbier”.
2. „Bestelhuis. *Houder* der brieven.”
(Dat is lastig voor de geadresseerden!)
3. „Een wel ingerichte financiewinkel, die op de beurs van onze boeren teert, *speelt er den rol van zuigpomp en draineert* onze spaarpenningen naar den vreemde.”
4. „Ik verlang, dat een artiest zich zelf geeft *gelijk een natuur*, die kalm, breed, *de natuur* voor ons ontsluit en haar *als een heel nieuw gebouw voor ons neérplant*.”
5. „Ik sleepte me afgemat, *als vermolmd*, tot mijn kamertje.”
6. „Stamelend breng ik aan mijn huisgenooten 't ware bericht, *dat als een schroef mijn ziel doorploegde*.”
7. „Het was een grap, zooals zij er *zoovele sappige* had uitgedacht.”
8. „Velen werden door een *doodelijke* ziekte getroffen, waarvan slechts *weinigen* herstelden.”
9. „Wie in deze dingen niet *in is* deed beter zich er maar *buiten* te houden.”
(Maar hij is er al buiten).

VRAGENBUS.

Hoe en wanneer zijn de synagogen ontstaan, en hoe waren ze ingericht?

J. v. d. W.

CORRESPONDENTIE.

J. v. d. W., te N. Dank voor uw schrijven. Voor een deel is het reeds in dit nummer behandeld. De overige inhoud komt, naar we hopen, spoedig aan de orde.

ONZE BOEKENTAFEL.

Voor ons ligt het *Jaarboekje van het Nederlandsch Werkliedenverbond „Patrimonium” voor 1891*. Veel wetenswaardigs omtrent dit merkwaardig verbond vindt men hier bijeen voor zeer weinig geld. „Patrimonium” bloeit en breidt zich steeds uit. Het telt reeds 84 afdelingen (eerstdaags 87) met meer dan 7500 leden.

„Patrimonium” is den steun van alle Christenen waardig. Het kan een uitnemend bolwerk worden tegen het steeds driester optredend socialisme.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HOVEKER & ZOON te Amsterdam.

„DE MEESTE IS DE LIEFDE.”

Met deze woorden sluit de Apostel zijn beschouwing over de verschillende, betrekkelijke waarde van de gaven door den Heer aan zijne Gemeente gegeven. Zien wij het hoofdstuk, waarin zij voorkomen (1 Cor. 13) goed in, dan zien wij, dat hij spreekt van de gaven, die *tijdelijk* gegeven waren, en van die, welke *eeuwig* blijvende zijn; gaven die tot het leven, het bestaan, de werkzaamheden van de Gemeente behooren, en zonder welke zij ophoudt een Gemeente te zijn, alzoo dat de geest, die in Christus was, ook in haar moet zijn.

Onder de tijdelijke behooren profetieën, talen, kennis. Deze alle zullen te niet gedaan worden. Zij waren gegeven voor een bijzonder doeleinde, en dat bereikt zijnde, was er geen behoefte meer aan. Buitengewone bedelingen maakten ook buitengewone krachten en gaven noodzakelijk. Zoo was het toen Jezus op aarde was; zoo was het nog, toen de Apostelen Hem opvolgden en Zijn Rijk door wonderen, en het spreken van menigerlei talen als een *Godsrijk*, dat uit den hemel was, deden aanschouwen. In dat buitengewone was wel de getuigenis Gods voor de waarheid zijner openbaring, maar daarin bestond toch niet het leven der Gemeente door alle tijden heen. Het was als het ware de getuigenis van buiten; het licht dat van buiten af op de Gemeente neerdaalde, om haar goddelijk karakter aan

de wereld te verkondigen. Doch met het wegnemen van het buitengewone zou de Gemeente niet verloren gaan, maar veeleer komen, ook door het getuigenis der wonderwerken, tot de ware en blijvende uitdrukking van het wezen Gods. Dat volheerlijke karakter van God aanschouwelijk te maken, ziedaar de zending der Gemeente in de wereld.

Heerlijke zending voorwaar! Dit te bedenken maakt het hart warm en het leven waard om te leven. Die zending wordt uitgewerkt door de werken van geloof, hoop en liefde. Deze drie zijn eigen aan het leven, de ademhaling en de uitdrukking van het karakter der Gemeente. Niet een er van kan gemist worden. 't Geloof maakt zich Christus eigen, de hoop verbindt de twee werelden voor den erfgenaam der eeuwigheid en de liefde stemt tot arbeid, lijden, zelfverloochening, tot afdalen in anderer behoeften.

Zij is de meeste, niet omdat zij blijvende is, terwijl hoop en geloof afscheidbaar zouden zijn van het leven der Gemeente. Geenszins, de Apostel zegt: zij blijven alle drie. Maar de meeste is zij, omdat zij, meer dan geloof en hoop, ons in de gemeenschap met God brengt en in het werk Gods doet deelen; ons medearbeiders maakt met Christus. God is liefde, en daarin ligt de sleutel van zijne openbaring aan de wereld. Die liefde heeft een drang tot zelfopenbaring. Daarin ligt de voldoende oplossing voor al hetgeen Hij gedaan heeft, vooral in het zenden van Zijn Zoon. De liefde Gods zoekt het verlorene. De gelijkenis

van den Verloren Zoon schetst ons zoo zonneklaar het wezen Gods. Dat wil de Apostel ook uitgedrukt hebben in en door het leven en de daden zijner volgelingen. Voor de liefde is niets en niemand zoo diep gezonken dat haar genegenheid en de stroom harer daden daardoor zou opdrogen. Neen, juist de diepte der ellende scherpt haar, maakt haar vurig en doet haar de handen uitsteken naar die diepte. In de schamele hut vindt zij haar arbeidsveld, en met vreugde droogt zij de tranen der weduwen en der weezen, en giet olie in de wonden van hen, die in de handen van moordenaars gevallen zijn. Geen hoogten zijn voor haar te hoog; geen diepten te diep. Waar Jezus zijn voetstap zet, waagt zij zich ook zonder schroom. Waar Hij zich niet schaamt de Zijnen broeders te noemen, moet zij zich ook als gelijk aan Hem doen kennen. Geen andere grenzen zijn voor haar gesteld dan die, welke de Heer zelf heeft afgebakend. En die grenzen zijn gelijk aan den omtrek der wereld.

Zij heeft het reine lief, en daarom bereidt zij zich een woonplaats in de harten der onreinen, door het verderf er uit te zuiveren door het bloed en den geest van Christus. Zij is daarin Gode gelijk. Zij is heilig, maar, gelijk God, wordt zij niet door het onheilige gestuit in haar openbaring, maar dringt er overwinnend in door. Er is een *drang*, een *moeten* in de liefde, gelijk die in Jezus was, die zich door niets laat keeren. Gelijk de bergstroom baant zij zich een weg over alle hindernissen heen.

Wat het meeste is, laten wij dat ook het meeste zoeken.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

II.

UIT HET POTHUIS TE TARTARIJE.

Er staat geschreven: het hart zal ook in het lachen smart hebben, en dat ervoer Willem van Hove ten slotte. Hij was geen trage, alledaagsche natuur, die 't bij eten en drinken en vroolijk zijn op den duur kon uithouden. Zijn groote gaven zou hij gaarne geoefend hebben, maar in een levensweg die hem aanlokte. Wellicht was hij nog een tijdlang echter op den ouden weg voortgegaan, als er niet een onverwachte wending ware gekomen.

Op zekeren avond, of liever nacht hadden namelijk de vrienden, na een goede verheuging, elkaar zoo herhaaldelijk thuis gebracht, dat, mee ten gevolge van 't „breken” van menig fijne flesch, althans Willem ten slotte niet recht wist, wat er met hem gebeurde. Hij kwam eerst tot min aangename bezinning, toen hij bij klaarlichten dag ontwaakte op — het bureau van een Commissaris van politie. Deze deelde hem mee, hoe hij, Willem, dien nacht slapende gevonden was op een stoep en natuurlijk daar niet blijven kon. Met een goede vermaning kon onze jonkman vertrekken.

Toen hij weder op zijn kamer zat, gevoelde hij zich diep ellendig; minder om het gebeurde — dat kwam meer voor — als wel over heel het leven, dat achter hem lag. En hij bleef in somber gepeins zitten, tot het bezoek van een vriend hem stoorde.

„Wat zit je hier te suffen?” sprak de binnentredende.

„Ja, ik walg van zoo'n leven,” was het antwoord.

„Kom, ben je dwaas? Omdat je de pret nu eens wat is opgebroken?”

„Neen,” sprak Willem, „dat minder. Maar ik geloof, dat de mensch tot iets beters in de wereld is, dan ik althans uitvoer. Ik heb geen lust in het vak, dat mijn ouders voor mij hebben uitgezocht.”

„Niet; het is anders nog al gezocht.”

„Ja, maar 't is dwaasheid, hoe meer ik er over denk. Daar zal ik, die geen haar knapper ben dan anderen, wellicht iedereen, u en de heele wereld moeten onderrichten, vermanen, bestraffen, voorgaan . . . weet ik het! Is dat geen dwaasheid, Piet?”

„Elk in zijn vak,” antwoordde Piet droogjes.

„Ja, juist, maar 't mijne beweert boven al de andere te staan, en iemand een wijsheid te geven, die hem bevoegd maakt, alle anderen te leeren. Ik zeg, dat is te gek om van te spreken.”

Had Piet verstaan, wat eigenlijk het „vak” was, waar Willem geen lust in had, hij zou hem hebben bewezen, dat de fout bij hem zelf lag, en een leeraar en herder niet geroepen is, zijn eigen wijsheid te verkondigen, maar slechts een bode is, die de Goede Tijding brengt, welke hij zelf eerst ontving. Doch Piet was even blind in dezen als zijn vriend en moest hem wel gelijk geven. Waarom zou de rechtsgeleerdheid niet even goed zijn als de godgeleerdheid? Hij wachtte dus af, of de kwade bui bij Willem zou overgaan, maar deze ging voort:

„Het dwaaste van alles is, dat terwijl jij lui allen leert, hoe het wezen moet, de heeren hun best schijnen te doen, om *ons* te zeggen, hoe het *niet* is. Van wat ik thuis en op school uit den Bijbel geleerd heb, weet ik nu al, dat zoo ongeveer niets heel blijft. Ze zijn daar in Duitschland zoo geweldig knap, en al wat die hemelbestormers uitvinden, wordt hier nagedaan. Mij dunkt, ik kon beter doen, dan daaraan mij te wijden.”

Er volgde nu een lang gesprek, dat echter geen van beiden voldeed. Doch drie weken later las men aan de vroegere woning van Willem: „*Kamers te huur.*” Hij was met pak en zak vertrokken en stond eensklaps voor de oogen zijner verbaasde ouders.

„Mijn hemel, Willem, wat is er gebeurd?” riep Mama.

„Niets, dan dat ik sinds eergisteren geen student meer ben in de theologie!”

„Geen student? wat bedoelt ge toch?”

„Dat ik alleen doen wil, waar ik als eerlijk man vrede mee kan hebben,” was het antwoord. „Maar niet studeeren om kapitein te wezen op een schip, dat zonder roer of kompas uitvaart.”

Er was niets aan te doen. Wel werd Papa verschrikkelijk boos, omdat er nu geen dominé in de familie zou wezen, maar Willem was onverzettelijk. Zijn ouders begrepen, dat het beter was te schikken, dan de zaak tot het uiterste te drijven en om kort te gaan, drie weken later zat Willem op het kantoor van den heer de Bruyne, waar we hem hebben aangetroffen, en verbaasde hij allen door zijn ijver en werkzaamheid in den voor hem geheel vreemden kring. Een half jaar later werd hij — aan geld ontbrak het niet — deelgenoot in de „prachtige zaak”, en ieder prees hem gelukkig behalve — hij zelf. Hoe dat kwam, heeft de schrandere lezer allicht reeds gevat.

Een pothuis, ook al is het versierd met prenten en al of niet stichtelijke schrifturen, is toch geen plaats, waar iemand zijn leven, vooral zijn jonge leven, bij voorkeur slijt.

Dat ervoer ook Jan Kwik. „Ik heb, zoo zegt hij, twee jaar bij baas Abrahams doorgebracht. Hij had mij altijd goed behandeld, mij driemaal opslag gegeven en wat het mooist was, gezorgd dat ik het vak in den grond leerde. Er was nu, zeide hij, weinig meer noodig of ik was de kunst meester. De Heere echter leidde het zoo, dat het daartoe niet kwam.”

Het is opmerkelijk hoe de kennis van des Heeren wegen ook op de verstandelijke ontwikkeling van den mensch werkt. Niet alleen dat de waarheden des geloofs onderwerpen zijn, die zelfs de grootste verstanden niet doorgronden, ook de eenvoudige en geringe vindt in het Woord Gods aanstonds veel dat hem tot denken noopt. Reeds dat hij gaat lezen is vooruitgang, en begrijpelijk is dat de Engelsche van Alphen, de dichter Watts, telkens den Heere dankt, die hem lust tot lezen gaf. Volken die den Bijbel lezen staan, ieder weet het, ontzaglijk veel hooger dan die voor welke Gods Woord een gesloten boek is. Ook op verstandelijk gebied is „de vreeze des Heeren, 't beginsel der wijsheid.”

Dat ervoer ook onze vriend Jan. Vroeger, toen hij zonder God of zijn gebod voortleefde, vond hij slechts smaak in al wat zinnelijk was. „Lezen is voor de dommen,” spraken hij en zijn vrienden. Doch sinds het God behaagd had hem in 't hart te grijpen, zijn oogen voor andere, betere, ernstige dingen te openen, was er veel veranderd. Hij bleef vroolijk en wel; roeien en schaatsenrijden bleven tot zijn geliefde uitspanningen behooren, ook wijl die zeer goedkoop waren, maar tegelijk begon zijn geest uit te gaan naar wat hoogers. Al onderzoekende wat des Heeren Woord zegt, werd hem een kring van denkbeelden en gedachten geopend, die hem vroeger onbekend was. Hij gevoelde niet alleen en bovenal dat hem

de ware vrede ontbrak, en hij een Redder behoefde, maar ook dat zijn kennis nog zoo gering was, dat zelfs de meest eenvoudige teksten der Schrift boven zijn bevatting gingen. Een brief, zegt hij zelf, had hij op zijn achttiende jaar nog nooit geschreven, en behalve den Bijbel, niets gelezen dan enkele stukjes uit zijn schoolboeken. Hij gevoelde meer en meer hoeveel hem ontbrak en hij besloot — kort en goed gelijk zijn karakter meebracht — er in te voorzien.

Dat viel echter niet zoo gemakkelijk. Het ging Jan als menigeen die wel weet wat hij zoekt, maar 't niet kan vinden. Gelukkig beschikte de Heere het zoo, dat hij op zekeren Zondag uit de kerk komende een ouden vriend ontmoette. 't Was de man die hem bij zijn eersten kerkgang, toen hij niet wist waar zich neer te zetten, een plaats en een goede ook, bezorgd had, op de zoogenaamde „zondaarsbank.” Jan had sedert bespeurd, dat het daar goed zitten was, in dubbelen zin.

De oude man trad dadelijk op Kwik toe, dien hij reeds lang zou hebben opgezocht, maar niet wist te vinden. Tehuis gekomen, noodde hij Jan mee koffie te drinken en deze vond dit recht aangenaam, te meer daar de zoon en dochter van den ouden heer even hartelijk waren als de vader. Ik zeg „oude heer” van het burgermannetje in zijn ouderwetsche jas. Want de man zat er warmer in dan menigeen, die met een glanzige „kachelpijp” op en in glacéhandschoenen over de straat gaat. Hij behoorde tot dat typische geslacht, 't welk met Coornhert zegt: „Niet werk is rusts einde, maar rust werks einde” en er naar streeft dat „einde” zoo snel mogelijk te bereiken, om dan „stil te gaan leven.” Zoo had dan Verburg, dat was zijn naam, als magazijnmeester hard gewerkt en het zoover gebracht dat hij een paar „eigendommen” en nog wat meer bezat. Hooger gingen zijn eischen niet.

Toen had hij emeritaat genomen met een klein pensioen, en woonde nu met zijn kinderen — zijn vrouw was dood — in zijn eigen huisje, dat er netjes uitzag, al stond het niet in de deftigste buurt.

Wat echter dergelijke typische menschen niet altijd zijn, was Verburg wel, namelijk een man die met een oprecht hart God diende. Dat bleek uit heel zijn handel en wandel. Voor zijn „evennaaste” gelijk men 't in de buurt noemde, was hij wat hij kon. Hij bezat niet veel, maar gaf desnoods meer dan hij missen kon, om anderen te helpen. En voorts kon men bij hem ook nog op andere wijs raad en daad vinden. Hij vermaande met zachtaardigheid, bezocht de zieken, schreef voor dezen een brief, voor een ander een rekest, en had voor elk die er om vroeg een hartelijk woord of een goeden raad. „Den ouwe Verburg” was dan ook in heel de buurt bekend en geliefd — en met reden.

Al pratende kwam Kwik ook te spreken over 'tgeen hij wenschte, namelijk wat meer te kennen en te weten. Mijnheer Verburg wist daar niet zoo aan-

stonds raad op, doch zou er over denken. En zie, „reeds een paar dagen later, zoo zegt Kwik, was ik geholpen. Het magazijn waar Verburg vroeger werkte, behoorde bij een fabriek, waar ook jongelui zich bekwamen in het teekenen en andere vakken; in de laatste uren des avonds. Hij vroeg daar voor mij een plaats; het werd toegestaan, en zoo begon mijn studietijd.”

Het is een gewoon verschijnsel dat iemand die met lust en liefde een taak opvat wat hard van stal loopt. Bovendien kwam er bij Jan een zeker gevoel van plicht en eer bij, met het oog op de weldaad hem bewezen. Kortom, nauw was hij een „cijferkunst” of een „taalboekje” rijk, of hij zette zich aan den arbeid. Schaftijd, nachtelijke uren, uitspanning alles werd er aan opgeofferd. „Ik leefde,” zoo zegt hij, „geheel in mijn nieuwe wereld, en in mijn onkunde, besloot ik zelfs den halven Zondag ook te gaan zitten leeren. Gelukkig dat Verburg mij er spoedig op wees hoe Zondagswerk schade voor de hand is, en de vreeze des Heeren voor alles gaat.”

Of nu de studie Kwik zoo vervulde dat hij er els en pikdraad voor en door vergat, zeker is, dat baas Abrams iets begon te merken en — hij niet vriendelijk keek. „Die boekwurmerij is nergens goed voor,” sprak hij, „eet daar maar van.” Daar nu Jan dit laatste niet kon, moest hij, schoon niet overtuigd, zwijgen, doch ging op den ingeslagen weg voort. Baas Abrams echter deed onderzoek en toen hij bemerkte hoe alles in elkander zat beduidde hij Kwik kort en goed, dat een schoenmaker zoo'n „student” niet kon gebruiken enz. enz.

Zoo rijpte bij onzen vriend het besluit om naar wat anders, althans naar een anderen baas uit te zien. Daar kwam bij, dat hij ook hartelijk verlangde uit het ouderlijke huis te komen. Zijn vader namelijk, het leven vervelend vindende met een jongen die een „suffert was geworden,” had besloten tot gezelligheid, op nieuw in den echt te treden. Dit was geschied met een vrouw, die weleer uit „noodhulpen” ging, in welke voordeelige betrekking zij zelfs iets had overgegaan. „Ze hèt wat,” zei de buurt. Maar „noodhulpen” is een onzeker vak. Dies had zij zich laten vermurwen om het te ruilen voor de vaste betrekking van huisvrouw bij den vader van Kwik. Het zou, dat gevoelt ieder, onbillijk zijn, van iemand die voor één betrekking is aangenomen, te eischen dat hij er twee vervult. Zoo ook dacht de gewezen noodhulp. Zij was de vrouw geworden van den „groenman,” met al de rechten en plichten aan die betrekking verbonden, maar niemand kon van haar vergen ook als moeder op te treden. Dies vond zij Jan eigenlijk te veel, te meer daar hij „zoo'n droge” was. De jonge Kwik zijnerzijds begon te merken hoe de zaken stonden. Nu had hij wellicht een invloed ten goede kunnen oefenen, doch Jan was geen modelmensch, zooals men die in Engelsche... boekjes vindt; lieden die onmiddellijk nadat zij wat be-

ters hebben leeren kennen ook anderen reeds trachten om te zetten. Hij was een gewoon jong mensch en kreeg thuis „het land.” Hij moest een ander huis en meester hebben.

„En de Heere zou 't voorzien, gelijk Hij altijd in mijn leven heeft gedaan,” zegt hij in zijn levensboek.

Gelijk men zich zal herinneren, behoorde ook de heer Van Hove tot de klanten van Abrams, en wel tot de goede en vaste. Ongelukkig echter had hij uit zijn studentenleven het gebrek behouden om altijd zeer laat te betalen. Men weet dat behoort bij de deftigheid; evenals 't voornaam staat, den koetsier die met zijn rijtuig wacht, een half uur in de kou te laten staan. Maar men moet voor de deftigheid wat over hebben!

Baas Abrams had ten dezen zeer burgerlijke begrippen, en vond dat wachten alles behalve goed. Doch hij troostte er zich over door er eenvoudig „een dubbeltje op te leggen;” dan kwam het overeen uit.

Op zekeren dag, werd Jan uitgezonden om het bedrag te ontvangen voor een paar laarzen, een klein jaar geleden, „aan UEd. verkocht en geleverd,” zooals de rekening zei. Onze vriend landde met de rekening behouden in Tartarije, en bood haar beleefdelijk aan.

„Wat drommel!” riep van Hove uit, de rekening inziende, „dat is afgedriedokterd duur!”

Of Jan bij zijn „studie” dit vreemde bijvoegelijk naamwoord reeds ontmoet had, is twijfelachtig. Hij zweeg en de ander ging voort:

„Kun je rekenen, jongen?”

„Een beetje, mijnheer.”

„Nu zeg dan eens hoeveel maakt zes gulden met 10 pCt. interest in negen maanden.”

„Dat is zes gulden negen stuivers mijnheer!” antwoordde Jan oogenblikkelijk.

„Bravo! dat had ik niet gedacht. Maar zie je nu de rekening. Wat begrijp je daar uit?”

Kwik keek op 't papier, waar hij het „*zegge zes guldens en negen stuivers, f 6.— 9 st.*” zag prijken en zag den heer veelbeteekend aan.

„Nu?”

„Ik denk,” sprak Kwik zeer voorzichtig, „dat mijnheer denkt, dat de baas het er op gelegd heeft.”

„Je bent goochem,” sprak mijnheer van Hove. „Kun je die rekening ook op schrift zetten?” vroeg hij nadenkend een oogenblik later. „Hier is pen en papier.”

Jan nam de ganzeveer en zette zich aan 't cijferen. Middelerwijl begon mijnheer met zijn compagnon een gesprek in 't Fransch. Daarna keerde hij zich weer tot Kwik, die al klaar was, sloeg haastig 't oog op het papier, en toonde het ook aan den heer De Bruyne. Deze knikte goedkeurend en sprak: „Nu goed, baat het niet, het schaad niet.”

„Kou van avond om 8 uur cens bij mij,” sprak

de heer van Hove tot den jongeling. „Hier is 't geld: kapitaal en interest.”

Jan verliet Tartarije en toog ten pothuize. Er was buiten zijn weten over zijn toekomst beslist.

H.

Het Protestantisme in het pauselijk Europa.

Als zendingsveld is Europa, voor zoover ons werelddeel als zendingsveld beschouwd kan worden, geheel onderscheiden van de landen, die nog heidensch zijn. Misschien is de behoefte even groot, doch zeker verschillend van die van andere landen.

De landen, onder pauselijk beheer gebleven, zijn voornamelijk België, Frankrijk, Spanje, Portugal, Italië en Hongarije, alsook gedeelten van Duitschland en Zwitserland. In sommige van deze landen was de hervorming in der tijd binnengedrongen, doch de Hervormde Kerken werden mettertijd aldaar bijna uitgeroeid.

In Frankrijk is thans de Nationale Hervormde Kerk overgebleven als lijnrechte afstammeling van die der Hugenoten. Er worden temidden van haar vele rationalisten gevonden; toch is alle leven niet verdoofd. Pogingen tot binnenlandsch zendingswerk worden aangewend door drie onderscheiden zendingsvereeningen.

In Zwitserland heeft elk kanton zijn eigen Kerk. In sommige vindt men de Vrije Kerk, bestaande sedert 1848. De Evangelische vereeningen van Genève en Bern zijn waarschijnlijk de meest belangrijke in betrekking tot den zendingsarbeid.

In Italië moet de eerste plaats gegeven worden aan de Kerk der Waldenzen. Hoewel zij bestond vóór den tijd der Hervorming, toch is zij in volle sympathie met de Kerken der Reformatie in leer en leven. Zij is nu de zendingskerk in Italië. Er zijn ook Vrije kerken in dit land en er bestaat goede harmonie tusschen deze en voornoemde om samen te werken aan het heil van Italië. De beweging in Duitschland, ten tijde van den grooten Hervormer, drong ook in de streken van Italië door, doch de overblijfselen daarvan zijn weinige. Het is een verblijdend teeken, dat eenige jonge Waldenzische predikers in enkele van de gebleven gemeenten zijn gevestigd.

In Oostenrijksch Hongarije vindt men o. a. de Evangelische Gereformeerde Kerk van Bohemen. Deze doet ons denken aan den arbeid en ijver van Johannes Huss. Ferdinand II belette in 1620 haar voortgang, doch onder keizer Joseph in 1761, ontving zij nieuw leven en zekere doelmatige voorrechten in 1848. Het getal aanhangers wordt geschat op ongeveer 68.000, op een bevolking van 5 millioenen. Hierbenevens vindt men nog eenige andere Evangelische genootschappen, hoewel die klein zijn.

Men vindt geen historische Kerk in België. Toch wordt daar een jeugdige en kostbare plant gevonden

in de Christelijke Zendingkerk en de Vrije Kerk temidden van de dichte massa, levende in het Roomsche geloof of in ongeloof.

Indien er in Spanje ooit een aanzienlijk getal Protestanten werd gevonden, de inquisitie verhinderde, dat het toenam. Dit land is eerst geopend voor zendingsarbeid in 1868. En de godsdienstige toestand in Portugal is vrij gelijk aan die in Spanje.

Nu kan gevraagd worden, zijn deze historische kerken niet in staat om als middelen te dienen tot het evangeliseeren in deze landen? Zij zijn van hetzelfde volk en gebruiken ook dezelfde taal. Zij hebben alles wat in dezen zin dienstbaar kan wezen. Doch het moet worden gezegd, dat zij in vele gevallen geestelijk dood zijn. En hoe is er veel van te verwachten als de onderwijzers des volks rationalisten zijn en het volk niet boven hun naburen is verheven in zijn godsdienstige begrippen?

Als er nu echter andere kerkgenootschappen heengaan om het Evangelie te brengen, zoeken zij toch veelal de medewerking van deze aldaar gevestigde kerken en beproeven ook om leven te doen ontspringen temidden van diegenen, die het zoolang tegenover pauselijken invloed uitgehouden hebben. Op deze wijze kan er goede hoop gekoesterd worden, dat deze overblijfselen eerlang op vele plaatsen tot zegen voor de verschillende landen kunnen dienen.

ZUIDELIJK EUROPA opent zich meer en meer voor de invloeden van het Evangelie. Hetgeen daartoe ook vooral dienstbaar is, is vooral de *vrijheid*. In Italië zijn de veranderingen gedurende de laatste twintig jaren opmerkelijk. Zoo ook in Frankrijk en zelfs in Oostenrijk wordt men zulks gewaar.

Een andere voorbereiding is het werk der school. De nieuwe Oostenrijksche schoolwet, die in 1882 bekrachtigd werd, maakt schoolgaan voor een zekere lengte van tijd bindend. Ook de nieuwe schoolwet in België werkt goed. Italië heeft nu over de twee millioenen kinderen in de openbare scholen. Portugal beijvert zich ook om beter in de opvoedingsbelangen te voorzien. Natuurlijk is Christelijk onderwijs het best, doch het onderwijs verruimt althans den blik.

Voordeelig werken ook op den godsdienstigen toestand de inrichtingen, die hier en daar gevonden worden als plaatsen van aanbidding voor reizigers en tijdelijke inwoners. Hierdoor ontstaan godsdienstige middelpunten. De kerk van Engeland zorgt er voor dat haar kinderen, die altijd in grooten getale op het vaste land verkeerden, godsdienstoefeningen kunnen houden. Zoo ook zorgen de kerken van Schotland er voor dat hun instellingen in presbyteriaanschen vorm in menige hoofdstad en plaats van uitspanning onderhouden worden. Ook worden er Amerikaansche kerken en kapellen gebouwd.

Als vereening, die wellicht het voornaamste werk doet, verdient het Britsch en Buitenlandsch Bijbel-

genootschap genoemd te worden. Elk gewest is doorreisd geworden, en er wordt gestadig een „leger van colporteurs” bezig gehouden van meer dan twee honderd; deze zijn gewoonlijk inboorlingen van de landen, waarin zij werkzaam zijn. Het Woord Gods wordt verspreid in den vorm van geheele Bijbels, Testamenten of gedeelten van den Bijbel. In één jaar worden bijvoorbeeld in Frankrijk ongeveer 130.000 stuks van de hand gedaan. Van Weenen gaat de verspreiding uit tot een mengeling van volksrassen in Oostelijk Europa. Van Madrid tot de Spaanschsprekenden. Deze verspreiding van den Bijbel is wellicht het grootste werk.

De presbyteriaansche genootschappen werken het meest in harmonie met de reeds bestaande Hervormde kerken, en ondersteunen voor een groot gedeelte de zendingsverenigingen dier kerken. De „United presbyterians” van Schotland leggen jaarlijks 9000 dollars ten koste aan 't zendingswerk in Spanje.

De Baptisten van Amerika hebben een goed begin gemaakt in Frankrijk; ook verheugen zij zich over hun voorspoed in het zendingswerk in Italië. Onderscheiden predikers zijn reeds in beide landen geworven om de uitgezonden te helpen. Ook de Engelsche Baptisten hebben daar verscheidene zendingsposten.

De Wesleyanen van Engeland trokken ook door Italië, Spanje en Portugal. Voornamelijk in Italië heeft hun werk voet gekregen en er is menige Italiaansche prediker onder hun bestuur aan het werk. De Amerikaansche Methodisten zijn ook niet ten achter met hun werk in Italië en Zwitserland.

Amerika is het werk in 1872 in Spanje begonnen; ook die arbeid is niet vruchteloos geweest. Het heeft ook een zending in Oostenrijk, waar deze een heilzame getuige is tegenover den Roomschen godsdienst en de levenloosheid der bestaande Hervormde kerken.

Nog herinneren we aan het werk in Frankrijk door middel van de *McAll Mission*, die een aanvang nam in 1872 en die grootte belangstelling opgewekt heeft.

In de laatste vijftig jaren worden er in vele opzichten in de landen onder pauselijk gezag groote veranderingen opgemerkt, die met Gods zegen een verblijdende uitwerking kunnen hebben.

Vijftig jaar geleden kon er in Spanje of Italië, behalve in de dalen van Piëmont, geen Protestantsche vereeniging worden gevonden. Hen, die zich ophielden met het verspreiden des Bijbels, werd slechts eenige uren tijd gegeven om over de grenzen te komen, en die Bijbels gekocht of ontvangen hadden, werden gevangen gezet. Maar in 1869 werd vrijheid van godsdienst verzekerd in Spanje, en in 1870 nam Victor Emmanuël bezit van Rome. Nu telt men, benevens de Waldenzen, over de 9000 die tot de gemeenschap der Evangelische kerken in Italië behooren. In Spanje zijn ongeveer dertig gemeenten, die de

waarheid verkondigen, die vrijmaakt. Wordt ook nu niet, zooals meer dan 1800 jaren geleden, de roepstem in Europa gehoord: „Kom over en help ons!”

NEGEN EN TWINTIG MESSEN.

Onder mijn oude papieren, zoo verhaalt Ds. B., vind ik er een, waarin mededeeling wordt gegeven van een predikatie, gehouden over bovenstaande woorden.

Het is een zeer belangrijke mededeeling, die ons leert, dat zelfs zulke woorden in Gods Woord, die dikwerf worden beschouwd als van ondergeschikt belang te zijn, tot grondslag kunnen gelegd worden van nuttige overdenkingen.

Dr. Robert Smith, vader van Dr. Stanhope Smith, een beroemd President van Princeton College, was een voornaam leeraar van de Presbyteriaansche Kerk in het begin van de achttiende eeuw. Hij werd geboren in 1723 te Londonderry in Ierland, en kwam als een jongen met zijn ouders naar Amerika; hij vestigde zich in de Piqua valley, waar hij een Academie voor hooger onderwijs vestigde, die indertijd beroemd was, en waar vele leeraren zoowel als beroemde staatslieden van vroegere tijden hun opvoeding verkregen. Zoo degelijk werden de studenten in de oude talen onderwezen, dat de Latijnsche taal dagelijks gebruikt werd in de school en in de gewone gesprekken.

Dr. Smith was een man met een gezond verstand, een fijn geleerde, een man van diepe godsvrucht en godgeleerde kennis, zoowel als van welsprekendheid op den predikstoel. Hij was een leeraar en tevens een van „die groote en goede pioniers” van de Presbyteriaansche Kerk, wier invloed zoo veel deed tot de vorming van het zedelijk en godsdienstig karakter der maatschappij — een invloed, gevoeld tot op den huidigen dag.

In Dr. Smith's buurt woonde een man, voor wien hij hooge achting koesterde als een uitnemend christen, die van godsdienstige overtuiging een „Vriend” of Kwaker was. Op zekeren dag, in onderling gesprek, zei Dr. Smith tot hem:

„Vriend Haines, wij zijn lang goede burens en vrienden geweest, maar gij zijt nog nooit in onze kerk geweest.”

Vriend Haines antwoordde:

„Vriend Robert, terwijl ik u zeer waardeer als een vriend en buurman, zoo kan ik met geen goed geweten gaan om u te hooren prediken. Gij weet, ons genootschap veroordeelt een gehuurde bediening, en ik kan niet verwachten gesticht te worden; wij gelooven alleen in hen, die prediken door den Geest.

„Wel,” zeide Dr. Smith, „mij dunkt ik kan zeggen, dat wij ook het onderwijs van den Geest volgen.”

„O, neen, vriend Robert, gij weet dat gij uw

predikatiën voorbereidt, voordat gij den predikstoel beklimt."

"Dat is waar," zeide Dr. Smith, "doch maar ten deele; ik kan evenwel prediken zonder zulke voorafgaande voorbereiding."

"Wel dan zal ik u beproeven," zeide vriend Haines; "ik wil komen om u te hooren prediken, op deze voorwaarde, dat ik u een tekst zal geven, welke gij niet ziet, totdat gij op den predikstoel gaat."

"Ik neem de voorwaarde aan," antwoordde Dr. Smith.

"Zeer wel; dan zal ik naar de „vergaderzaal” komen, den aanstaanden „eersten dag” en zal den tekst aan u zenden, nadat gij het lange gebed gedaan hebt, gelijk zoo ik hoor, uw gewoonte is."

"Dat is niet volkomen hetgeen ik verwachtte toen gij uw voorstel deedt," zeide Dr. Smith, "doch ik neem het aan, en zal u in de kerk verwachten op den morgen van den aanstaanden dag des Heeren."

Dr. Smith beklom den predikstoel den volgenden Sabbathmorgen met gebed, doch met zekere angstvalligheid. Een oogopslag toonde hem, dat vriend Haines tegenwoordig was. Hij begon den dienst als gewoonlijk, en na het lange gebed, liet hij een Psalm zingen. Toen de voorzanger opstond om den toon aan te geven, kwam de koster en overhandigde Dr. Smith een stukje papier.

Dr. Smith was een man van zeer deftige en ernstige manieren. Toen het zingen gedaan was, stond hij op en kondigde zijn tekst aan: „Negen en twintig messen, Ezra, eerste kapittel, volzin van het negende vers."

Een glimlach van verwondering ging over het gelaat van velen in de gemeente, terwijl hij herhaalde: „Negen en twintig messen." Doch met groote plechtigheid begon hij een korte schets te geven van de Babylonische gevangenschap. God had de Joden uitverkoren tot zijn bijzonder volk. Hij had hun zijne wetten gegeven, naar welke zij hun leven zouden regelen; maar toen ze een rijke en groote natie werden, rebelleerden zij tegen Hem, en wilden niet bestuurd worden door Zijn bevelen. Koningen en onderdanen deden aanhoudend hetgeen kwaad was in de oogen des Heeren. Hij zond profeten om hen te waarschuwen, vanwege hun booze handelingen, doch zij bespott'en Gods boodschappers en verachtten Zijn woorden en daarom trof hen het oordeel des Heeren. De wreede Assyriër kwam in hun land en nam Jeruzalem in, sloeg de jongelingen met het zwaard, had geen mededoogen met kind en jonge dochter, noch met den stokoude; hij verbrak de muren van Jeruzalem, verbrandde hun paleizen met vuur, verwoestte hun heiligen tempel, voerde de heilige vaten van goud en zilver weg om zijn heidenschen tempel te versieren; en die aan het zwaard ontkwamen, werden gevangen genomen om knechten te zijn van de Babyloniërs.

Hij verhaalde van hun toestand in Babylon. Hun

onderdrukkers eischten van hen gezangen en vroolijkheid, toen hun harten verbroken waren van angst. Hij verhaalde van hun verlangen naar Jeruzalem en hun beminden tempel; van hun gevoelig berouw, terwijl zij zaten aan de rivieren van Babylon, waar ze weenden als zij gedachten aan Sion. God nam hun bekeering aan, en verwekte het hart van Kores, koning van Perzië, om een bevel uit te vaardigen, dat zij naar hun land zouden wederkeeren, hun tempel herbouwen, en de kostbare gouden en zilveren vaten, vijf duizend en vier honderd in getal, met hen zouden teruggezonden worden. Onder deze heilige gereedschappen waren *negen en twintig offermessen*. God had gezorgd dat niets van hetgeen gebruikt werd in Zijn dienst verloren ging.

Hieruit leidde hij af de leerstelling van een *bijzondere voorzienigheid*. In geringheid en beproeving kent God degenen, die in Zijn dienst zijn. Daarna maakte hij met groote welsprekendheid een persoonlijke toepassing voor zijn hoorders. De zonde zal zekerlijk straf en ellende aanbrengen, maar God heeft behagen in bekeering: Zoek zijn dienstknechten te worden en gij zult niet verloren gaan. Gij moogt rusten in de donkerheid van het graf, gelijk deze heilige gereedschappen in den heidenschen tempel, maar gij zult zeker opgewekt worden om den tempel hierboven te versieren, wanneer de tijd door de eeuwigheid zal vervangen worden."

Vriend Haines, ofschoon blijkbaar aangedaan, verklaarde alleen met de kalmte van zijne secte, dat hij „gesticht" was. Doch den volgenden dag liet hij Dr. Smith vragen het middagmaal bij hem te komen gebruiken. Na het middagmaal vroeg hij hem om een wandeling te doen.

Komende bij zijn weideveld, bleef hij opeens staan en zeide:

"Ik was zeer ingenomen met uw predikatie, vriend Robert, op den „eersten dag." Nu, gij weet, wij volgen onzen voorganger, George Fox, die getuigenis gaf tegen een gehuurde bediening. Wij betalen onze vrienden, die optreden, nooit, maar er is niets tegen om hun een geschenk te geven, en ik bekeer u een te geven. Ik heb hier eenige goede melkkoeien en ik wenschte dat gij er een uitkoost voor uzelf."

Dr. Smith was geheel overrompeld en wilde dat geschenk weigeren. Maar vriend Haines zeide: „Ik zal het zeer kwalijk duiden, zoo gij er geen aanneemt."

De dominé had een kleine en, zooals hij dacht, gewone koe opgemerkt, welke hij vermoedde dat het minste waard was van al de koeien.

Hij zeide: „Indien ik dan moet, dan kies ik die;" terwijl hij haar aanwees.

"Wel, ik moet erkennen," zeide vriend Haines, „gij kunt niet alleen door den Geest prediken, maar gij kunt ook door den Geest kiezen. Die kleine roode koe is de beste van de kudde en mijn vrouw zou

haar voor geen honderd dollars willen verkoopen; maar gij zult haar hebben."

Zoодоende werd „Sukie” dienzelfden achtermiddag overgebracht en bleek een zeer nuttig toevoegsel aan de melkerij van de pastorie.

H.

HERLEVEND.

Vaak wezen we op de merkwaardige feiten, die zich in het Heilige Land voordoen; de vele nieuwe nederzettingen van Joden aldaar, den aanleg der spoorwegen enz. enz., alles in verband met de vervulling der profetie.

Een ander opmerkelijk feit is de wederopleving der *oude nationale taal* in Palestina. We vestigen zeer de aandacht op hetgeen in de *Independent* hierover pas werd geschreven door den heer A. Ben Oliel.

Het Hebreeuwsch, zegt hij, wordt snelijk weer een levende taal in Palestina. De oudste Joodsche inwoners van het Heilige Land waren hoofdzakelijk Sefhardim — Spaansche Joden, soms Portugeezen geheeten, — die in Palestina, evenals in Europeesch Turkije, Klein Azië, Gibraltar enz., het oud Castiliaansch als hun geliefkoosde taal behielden, en deze spreken zij tot op den huidigen dag. Gedurende de laatste jaren, echter, werden in grooten getale Joden uit andere landen, vanwege vervolging en onderdrukking gedreven om schuilplaats te zoeken in het land van Israel, onder de meer verdraagzame regeering van den Turk.

De zoogenaamde Christennatiën behoorden zich te schamen over deze vervolgingen, zegt de schrijver. Voorts, niemand die aan de letterlijke vervulling des profetischen Woords geloof, twijfelt er aan, of God heeft het alzoo besteld: dat, namelijk, deze vervolgingen dienen moeten tot den aanvang van de herstelling der Joden in hun eigen land, het land den Vaderen beloofd. Immers wordt niet Jeremia 31 : 38-40 belangende Jeruzalem dagelijks vervuld? Daar toch lezen we: „Ziet, de dagen komen, spreekt de Heere, dat deze stad den Heere zal herbouwd worden, van den toren Hananeël af tot aan de Hoekpoort. En het meetsnoer zal wijders nevens dezelve uitgaan tot aan den heuvel Gareb, en zich naar Goath omwenden. — En het gansche dal der doode lichamen, en der asch, en al de velden tot aan de beek Kidron, tot aan den hoek van de Paardenpoort tegen het oosten, zal den Heere eene heiligheid zijn; er zal niets weder uitgerukt, noch afgebroken worden in eeuwigheid.”

Het gevolg van dit bijeenvergaderen van Joden uit verschillende landen, als duiven tot hun vensters, is, dat Palestina een eigenlijk Babel is wat betreft verscheidenheid van tongen. Poolsche, Russische, Duitsche en andere Joden, allen hebben een verschillende spraak, ofschoon allen het voorvoegsel *Judea* gemeen hebben. Zoo treft men het Judeo-Poolsch, het Judeo-Russisch, het Judeo-Duitsch enz. enz. aan.

Alleen de welopgevoede Joden leeren in haar zuiverheid de taal van de landen hunner geboorte.

Reeds in hun kindsheid wordt den Joden in de rabbijnsche scholen het Hebreeuwsch geleerd. Groote gedeelten van het Oude Testament hebben zij van buiten te leeren, terwijl de oudere jongens de Chaldeeische vertaling van deze of gene afdeeling in hun eigene taal moeten overbrengen, zoodat deze allengs drie talen aanleeren. De rabbijnsche voorschriften luiden: dat alle jongens, boven de 13 jaar oud, elken Vrijdag hun wekelijksche les, vers na vers, tweemaal in het Hebreeuwsch en eenmaal in het Chaldeeisch opzeggen. Vóór hun 13de jaar beginnen de jongens al Bijbelverklaring te studeeren, en daarna de studie van den Talmud; die jongens namelijk, wier voornemen het is een hoogere opleiding te erlangen. Bovendien worden al de godsdienstoefeningen in het Hebreeuwsch gehouden; als daar zijn: de dagelijksche betrachttingen in de synagoge, of in de woning ('s morgens, 's namiddags en 's avonds) welke van één tot drie uur duren; het gebed vóór en de dankzegging na het eten; het gebed wanneer men zich des avonds ter ruste heeft nedergelegd; het korte gebed of de zegen alvorens men iets gebruikt, hetzij fruit, water, thee, koffie of iets dergelijks, zelfs het ruiken aan een bloem. Elk gebed geschiedt in de Hebreeuwsche taal, waarom er weinig Joden worden aangetroffen die met het Hebreeuwsch gansch en al onbekend zijn. Wat de rabbijnen betreft, deze drukken zich in hun godsdienstige besprekingen zelden anders uit dan in het Hebreeuwsch.

De Joden uit andere landen zijn in Palestina genoodzaakt zich met het Hebreeuwsch in kennis te stellen, willen zij geen vreemdelingen blijven; en het gevolg is, dat het Hebreeuwsch metterhaast weer de levende taal wordt van het Heilige Land.

Het Arabisch is de taal van de algemeene bevolking in Palestina. De Joden zien zich gedrongen die taal ten deele aan te leeren. Zij houden er echter niet van. De klank komt hun voor als een spotternij met het Hebreeuwsch en Arameesch. Zij leeren het Arabisch door het aanhooren, niet uit boeken.

In zijn verder schrijven betreurt de heer A. Ben Oliel het feit, dat zoo weinig zendelingen bekend zijn met de Hebreeuwsche taal, en besluit zijn bijdrage aan voornoemd blad met de navolgende krasse bewoordingen:

„In aanmerking genomen, dat er hier in Jeruzalem twee wekelijksche nieuwsbladen worden uitgegeven, waarvan het eene tweemaal per week verschijnt en elk nummer in de Hebreeuwsche taal; dat er scholen en stichtingen zijn te dezer stede, waar het den leerlingen en werklieden ten strengste verboden wordt zich in eenige andere taal dan in het Hebreeuwsch uit te drukken; en dat het de algemeene strekking wordt om tot het zuiver of classieke Hebreeuwsch terug te keeren, — is het zoo ongerijmd dat mannen naar Palestina gezonden worden als

EEN JOODSCHE SCHOOL.

zendingen onder de Joden, mannen, die niet genoegzaam bekend zijn met het Hebreeuwsch, om gemakkelijk en vlug aanhalingen te bezigen uit den Woorde Gods en uit rabbijnsche geschriften, of die zoo ontbloot schijnen van alle taalgevoel, dat zij niet bij machte zijn de Hebreeuwsche taal aan te leeren; zelfs niet binnen een redelijk tijdverloop."

De taal is een der beste voorwaarden en de sterkste steunpilaren eener nationaliteit. We staan hier dus voor een verschijnsel dat van de grootste betekenis kan zijn voor de toekomst. Het maakt de verstrooiden weer één volk.

H.

TER GEDACHTENIS.

Op den 20sten Maart ontsliep alhier, in de hope des eeuwigen levens, C. L. A. van Hoefen, zendingleeraar van het Rhijnsche zendinggenootschap.

Van verschillende zijden werd tot mij het verzoek gericht, een korte levensschets van den alom vereerden broeder van Hoefen te willen schrijven. Gaarne zou ik zulks bevoegder hand overgelaten hebben, doch daar te dien opzichte niets verscheen, voel ik mij gedrongen, het een en ander uit dat rijkgezegend leven mede te deelen.

Broeder van Hoefen werd in het jaar 1817 te Koningsbergen geboren. Reeds vroeg openbaarde zich bij hem lust en liefde tot de zending; zeer verheugd was hij, toen zijn wensch vervuld werd en hij het zendingshuis te Barmen mocht binnentreden. Hier was het, dat de jonge van Hoefen, onder de uitstekende leiding van Inspector Richter, tot dit heilig en gewichtig geloofswerk gevormd werd.

Na een studietijd van verscheiden jaren, werd hij naar Borneo gezonden, om aldaar in gemeenschap met de andere broeders, den heidenen het Evangelie te verkondigen. Vol moed toog van Hoefen naar het land zijner bestemming en, met innigen dank beziel, kwam hij in het jaar 1842 hier aan.

Nu zou hij niets liever gedaan hebben, dan terstond de liefde van Christus den Dajakkers te verkondigen, maar met de Duitsche en Hollandsche taal kon de jonge zending niets uitrichten. Dus eerst den Dajakkers een Dajakker worden en dat vereischt oefening en geduld. Ook hierin werden de vele moeilijkheden spoedig overwonnen en was het voor onzen broeder een feestdag, toen hij aan de Kapoeas-rivier een begin met zijn werk kon maken. En dat werk was niet ongezegend. Vele moeilijke dagen braken aan, maar zij werden met blijdschap in het geloof aan Gods beloften, doorgebracht.

Terwijl de jeugdige zendbode naar hartelust het Woord des levens uitstrooide en reeds veelbelovende vrucht, op de prediking des Evangelies mocht zien, kwamen er eensklaps donkere wolken opzetten, die dien gezegenden werkkring bedreigden. — 't Was

de bekende opstand van het jaar '59, die, op verschillende plaatsen tegelijkertijd, uitbrak.

Voor dat van Hoefen eigenlijk wist wat men wilde, waren de vijanden, die het op zijn hoofd gemunt hadden, reeds in zijne nabijheid. Bange dagen, maar ook dagen van geloofssterking braken voor hem en de zijnen aan.

Hij met al degenen die bij hem waren, onderonden op krachtige wijze: „die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, zal vernachten in de schaduw des Almachtigen!”

De Heere waakte over zijnen dienstknecht en over allen, die onder zijn dak gevluht waren. Toen hem werd medegedeeld, dat de boosdoeners zich in de kampoeng bevonden, boog hij met de zijnen de knieën, bad den Heere om bijstand en geloofskracht, waarop men van elkaar afscheid nam.

Zoo gelaten, het laatste uur verwachtende, wordt er een sterk gedruisch vernomen. Zouden het de wilde oproermakers zijn? Neen, een stoomfluit doet zich hooren — er is een stoomboot gekomen — ze zijn gered!

De Heere had hunne angsten gezien, hunne gebeden verhoord. Oogenblikkelijk begeven zij zich aan boord en nauwelijks gered — ziet men den vijand aansnellen, die, nu hun prooi ontkomen is, alles vernielt. Van alles beroofd, kwam hij met de zijnen behouden te Bandjermasin aan.

Hoe gaarne broeder van Hoefen ook spoedig teruggekeerd ware, zoo is het hem toch niet vergund geworden.

Voorloopig hielp hij hier zending Barnstein; zette na diens dood het werk voort en werd uit het werk, door den Heere opgeroepen.

„In hunnen ouderdom zullen zij groen en frisch zijn!” dit werd aan hem heerlijk vervuld. Versierd met de kroon der grijsheid, herinnerde zijne verschijning aan het tijdperk der profeten.

Hij werd drie en zeventig jaren oud en was bijna vijftig jaren in de zending werkzaam.

Mahomedanen en heidenen, alsmede alle Europeanen alhier, koesterden eerbied voor dezen man Gods.

Eenige weken voor zijn einde, gaf hij toe aan de vele beden, om zijn werk aan een anderen broeder toe te vertrouwen. Nadat zulks in orde was, namen ook zijne krachten bij den dag af. Alhoewel het lijden groot was, kwam er toch geen klacht over zijne lippen. Steeds vloede zijn mond over van dank aan den Heere, die het zoo goed met hem maakte.

Van zijn heil in den Heiland bewust, was ook het eenig verlangen om ontbonden te worden. Dat uurtje zou niet lang meer uitblijven, 't kon elk oogenblik verwacht worden.

Op den 20sten Maart, 's morgens vroeg, werden de benauwdheden heviger. Nog eenmaal begeerde hij zijn beminden te zien en stervende gaf hij ze zijnen zegen. Nu zeer vermoeid zijnde wilde hij gaarne een weinig slapen en — zich uittrekkende was hij

ontslapen; broeder van Hoefen was ingegaan in die rust, die overblijft voor het volk van God.

Op den 21sten Maart, 's morgens ten 9 ure, werd zijn stoffelijk omhulsel door zijne gemeenteleden naar de laatste rustplaats gedragen. Geheel Bandjermasin nam deel aan deze treurige plechtigheid.

Niet alleen dat alle officieren en minderen, zoo velen er maar konden, hunne deelneming betuigden, maar alle Europeanen, van onzen waardigen Resident af tot den kleinsten ambtenaar — alle Chineezen, Arabieren en honderden Maleiers — bewezen den geliefden ontslapen broeder de laatste eer. Zelfs werden er verscheidene hadji's onder de treurende schare opgemerkt.

Op den akker der dooden stonden wederom honderden van Inlanders, om de laatste hulde aan een man te bewijzen, die getoond had een hart voor den inboorling te bezitten.

Bij het graf gekomen, werd de met bloemen versierde kist neergezet. Daarop werd door den predikant en na hem door de zendelingen Sturzberg, Renken, Steinbrecher en den zoon des overledenen, een woord gesproken, waarna het stoffelijk overschot aan de aarde werd toevertrouwd.

„Waar Ik ben, daar zal ook mijn dienaar zijn!” Broeder van Hoefen is thans bij Hem, dien hij zoo liefgehad heeft en van wien hij zoo gaarne sprak.

Zijn laatste bede, kort voor zijn ingaan was:

„Als 'k eens van d'aarde scheid,
Och wijk dan niet van mij!
Als ik den doodsnik beide,
Och, sta dan aan mijn zij!
En wordt mijn strijd het bangste,
Laat dan in angst en pijn,
Uw doorgeworstele angst,
Mij tot vertroosting zijn! Amen.

I. H. C. ISRAËL.

Bandjermasin, 24 Juni 1890.

(De Opwekker.)

VOLHOUDEN.

In 1838 kwam Kapitein Allan Gardiner in Zuid Amerika. Hij werd zeer bewogen over den toestand van de inboorlings-stammen, die als vermoeide en verstrooide schapen rondzwierven, en tot de bosschen en wildernissen van het binnenland en het zuidelijk gedeelte des werelddeels beperkt werden, door de veroveringen der vreemdelingen in andere oorden. Hij nam zich voor een poging in het werk te stellen om dezen Indianen ten heil te wezen. Hij keerde naar Engeland terug en kwam met vier of vijf personen samen om een biduur te houden aan het huis van een vriend. Het gevolg daarvan was dat kapitein Gardiner en een ander in het jaar 1845 een poging aanwendden, onder opzien tot God, om een zending onder de Indianen in Patagonië te stichten. Doch dit werd verijdeld door de tusschen-

komst van een Roomschen priester, zoodat zij te-leurgesteld naar Engeland terugkeerden.

Hoewel deze poging vruchteloos was, ging er in 1848 een gezelschap van personen, met Gardiner aan het hoofd, wederom naar het zuidelijk gedeelte van Zuid-Amerika, maar zij werden gewaar dat hun gezelschap te zwak was tegenover de moeielijkheden, die zij hadden te trotseeren. Ook waren levensmiddelen er moeielijk te verkrijgen.

Niettegenstaande deze rampspoeden verminderde de moed van kapitein Gardiner niet. Hij verzocht zijn vrienden in Engeland om ernstig den Heere te zoeken ter wille der groote zaak.

Een derde en laatste gezelschap ging derwaarts in 1850. Onder dezen bevonden zich twee onderwijzers, een timmerman en drie visschers — allen één van hart en zin in hun begeerte om zielen voor Christus te winnen. Het zaad des Woords werd er gestrooid; doch al spoedig bezweken zij één voor één onder het lijden. Zij verdroegen gebrek en ontbering met moed en standvastigheid. Kapitein Gardiner was de laatste, die bezweek. Binnen twee jaren kwam er een einde aan hun werk.

Toch liet men deze Zending niet los. In 1854 werden er anderen heengezonden. In het eerst scheen het alsof er heldere vooruitzichten waren, doch ook deze poging eindigde in den moord van de zendingen, die in 1859 door den „Superintendent” naar Woolya Eiland waren gezonden.

Ondertusschen was men op een en ander eiland bezig geweest om dat te ontginnen; het werd ook met runderen en schapen en allerlei levensmiddelen voorzien. Ook werden daar een zendingschool en een andere inrichting gevestigd voor de opleiding van de inboorlingen. Door Gods genade is deze poging voorspoedig gemaakt, zoodat in 1863 een nieuwe uittocht werd gedaan naar het vasteland, om op Vuurland de banier des Evangelies te planten.

Dit werd gedaan, en men woonde hier gedurende vele maanden in een hut van de inboorlingen. Deze heidenen zijn een zwak volk, en door velen zijn ze beschouwd geworden als zoo diep gezonken, dat ze niet met eenigen zedelijken of geestelijken invloed te bereiken zijn; doch deze gedachten zijn terzijde gezet door de kracht van het Evangelie. De vruchten van het werk der zending werden na dezen daar op het heerlijkst aanschouwd. De vroegere wigwam heeft plaats gemaakt voor degelijke woonhuizen, omringd door goed bewerkte tuinen. Kerk en school worden goed bezocht, en alles getuigt nu van gewenschte welvaart.

H.

EEN SCHOON GETUIGENIS.

Het zal wellicht den lezer niet onbekend zijn, zoo schrijft men uit Amerika, dat in dezen lande het plan bestaat om te Delfshaven een standbeeld op te

richten, ter herinnering aan de vervolgden, die indertijd in de kleine republiek der Nederlanden een toevluchtsoord hebben gevonden. Het voorstel is, om daarvoor niet minder dan \$ 25,000 bijeen te verzamelen. De heer Samuel R. Hayer, Amerikaansch Minister in den Haag, heeft in een schrijven aan het Staatsdepartement van Washington het eerst dit plan ontworpen. De heer Blaine heeft er zich toen dadelijk mee ingelaten. Zoodra nu deze beweging een gunstig antwoord erlangt (en dit is bereids het geval), dan zullen de ponden voor dit doel door het gouvernement aan Holland ten geschenke worden aangeboden. Het eigenlijk plekje, waar eenmaal de „Speedwell” gelegen heeft, is sinds 1620 droog land geworden, en thans bezet door een reusachtigen windmolen. Vandaar dat wellicht de Ruige Plaat, juist daartegenover gelegen, zal worden uitgekozen als de plaats voor het monument.

De zaak is in handen van de Boston Congregational Club, die bezig is de noodige gelden daarvoor bijeen te brengen.

Een der dagbladen van Boston merkt hierover het volgende aan:

„Zeker is het, dat wat Holland gedaan heeft voor de stichters van New England, nooit is gewaardeerd. Het beteekende toch wat voor die vervolgden, om een twaalfstal jaren geherbergd te worden in een land waar destijds het licht der beschaving helderder scheen dan ergens elders in Europa; in een land van volksvertegenwoordiging en van vrijheid, en waar het eenvoudig en edel Teutonisch maatschappelijk systeem van vroeger eeuwen als met de lucht werd ingeademd. Voor elken onbevooroordeelden onderzoeker is het duidelijk, dat, bij een onderzoek van de ontwikkeling des geestes en der richting waarin de Pelgrims zich bewogen, Holland niet kan worden buitengesloten. Toch is het niet vreemd, dat zulks tot hertoe minder goed geweten wordt en in onze dagen als iets nieuws aan het licht komt. Twee honderd negen en twintig jaren zijn voorbijgegaan, vóór ons ter kennis kwam waar de Pelgrims vandaan zijn gekomen. Niet voor 1849 werden Scrooby en Austerfield door Amerikanen bezocht. Wel is waar heeft na dien menige Amerikaan aan Europa een bezoek gebracht en ook korter of langer tijd in het koninkrijk der Nederlanden vertoefd; waar is ook, dat over Europa in het algemeen en Holland in het bijzonder heel wat is geschreven, — het gewichtige feit echter, waarvan hier sprake is, werd tot zeer onlangs, nooit op grondige wijze door bekwame en onbevooroordeelde mannen geschetst.

„De Engelsche vluchtelingen uit Scrooby zijn ten jare 1609 in Holland aangekomen, en na een rustige en vreedzame periode van elf jaren, ontkwamen zij den dreigenden jammeren welke zich boven hun hoofd saampakten. Toch waren de Engelschen niet de eenigen die in Holland schuilplaats vonden. Uit zoo menig oord van Europa, waar het zwaard der ver-

volging uit de schede gehaald was, vloeide men saam naar dat kleine hoekje gronds, aan het water ontwoerd. En vanwaar kwamen toch de pelgrims, die New England hebben gesticht; de Hugenoten, die zich naar New York en de beide Carolina's begaven; de Duitschers, die zich Pennsylvania, Maryland en Virginia ter woonplaats kozen, de Salzburgers, die zich in Georgia vestigden, — uit welke haven zijn deze stichters der Nieuwe Wereld scheepgegaan? Uit DELFSHAVEN; die haven, voor elkeen der dertien oorspronkelijke Staten en voor bijkans al de martelaren voor de zaak van vrijheid en de bannelingen om des gewetens wil zoo historisch dierbaar. Aan deze haven zullen de afstammelingen der Pelgrim-vaderen en der Hollandsche republieken eerlang een doelmatig eereteken oprichten.”

H.

DE SULTAN.

De beroemde Hongaarsche reiziger Vambéry, die elk jaar des Sultans gast is, deelt omtrent hem 't volgende meê.

Abdul Hamid II, die 48 jaar telt, leeft op Europeesche wijze, en zeer eenvoudig. Hij staat zeer vroeg op, neemt 's morgens een koud bad, wat geheel in strijd is met de Oostersche gewoonten en maakt vervolgens in zijn park een groote wandeling. Om half negen zit hij in zijn werkkamer, tusschen stapels papier, waarvan de eene uit Turksche couranten en uitknipsels van buitenlandsche bladen en de andere uit administratieve stukken bestaat. Hij is zeer eenvoudig, in een lange, tot aan den hals gesloten jas zonder eenige versierselen gekleed. Zijn levenswijze is zeer eentonig en ondergaat zoo goed als geen verandering. Zij bestaat hoofdzakelijk in vroeg opstaan, en met uitzondering van den tijd, bestemd voor eten, wandelen en het doen van lichaams oefening, in werken. Dit wijkt dus sterk af van de oude voorstelling, volgens welke de Sultan met een tulband, gedost in een met edelgesteenten bezet gewaad en met een pofbroek, in een weelderig vertrek ligt met Oostersche gemakzucht en omringd door een aantal prachtige slavinnen. Trouwens, Konstantinopel met zijne talrijke christelijke bevolking en uitgebreid verkeer met Europa verliest meer en meer het Oostersche karakter.

De Sultan wordt bijgestaan door zijn onvermoeiden secretaris Sureya Pacha, die zijn meester de stukken brengt, en ze met hem doorloopt. De Sultan onderteekent geen stuk zonder het geheel doorgelezen te hebben.

In het gebruik van wijn blijkt hij een trouw aanhanger van den Profeet, want die drank verschijnt nimmer op zijn tafel. Heeft hij christenen ten eten, dan wordt er wel is waar wijn voorgezet, maar de Sultan zelf gebruikt er niets van. Zijn uitspanningen bestaan hoofdzakelijk in jagen en rij-

den van den bok. Het park rondom zijn paleis is zóó groot, dat hij binnen de omheining uitgestrekte rijtoeren met zijne Arabische dravers kan maken en op het in de vijvers huizende waterwild ongestoord kan schieten. Yildizi-kiosk met zijne prachtige tuinen is een soort van vrijwillige gevangenis, welke de Sultan slechts eenmaal in de week verlaat om zich naar de moskee te begeven. De harem heeft in Abdul Hamid's leven niet de minste beteekenis. Trouwens de veelwijverij sterft in Turkije meer en meer uit. Wel is waar is de Sultan verplicht 4 vrouwen te hebben, maar feitelijk bemoeit hij zich slechts met een.

De kennismaking van Abdul Hamid met den Hongaarschen geleerde dagteekent reeds van den tijd toen Vambery vóór 16 jaren geroepen werd aan de dochter van Abdul Meschid onderwijs in het Fransch te geven. Natuurlijk mocht de professor zijn leerlinge nooit zien en moest hij haar, achter een gordijn verborgen, in de geheimen der Fransche vervoeging inlijden. Met Abdul Hamid, toenmaals een jongen van 16 jaar, die ook de lessen bijwoonde, was het anders; hij mocht zijne onderwijzers wel van aangezicht tot aangezicht beschouwen. Op deze wijze werd de grond der kennismaking gelegd, die thans nog voortduurt.

De Sultan betreurt dat hij in zijn jeugd zulk slecht onderwijs heeft genoten en zoo weinig geleerd. De nadeelige gevolgen daarvan ondervindt hij dikwijls bij behandeling van zaken. Tot zijn troonsbestijging verkeerde Sultan in den waan, dat de Padischah Sultan de machtigste vorst ter wereld was, tegen welken andere mogendheden met vrees opzagen. Uit dien waan werd hij door den oorlog met Rusland zeer onzacht wakker geschud.

Hoewel oprecht muzelman, is bij hem geen spoor van onverdraagzaamheid aanwezig.

De Grieksche en Armenische patriarchen worden dikwijls door hem met kostbare geschenken bedacht, en de lijfarts en de minister van financiën zijn Christenen. Een gevolg van die denkwijze is des Sultans liefde voor beelden en schilderijen, welke geheel in strijd is met de voorschriften van den koran. Hij heeft een museum opgericht voor de klassieke standbeelden, die in zijn hoofdstad opgegraven zijn en wier aanblik volgens den koran reeds een doodzonde is. Daarenboven heeft hij een programma over vrouwenopvoeding uitgegeven, waarvan in den koran ook niets te lezen staat. De sultan heeft geen eigenlijke bezwaren tegen de invoering van het parlementaire stelsel in Turkije, maar acht die instelling vooralsnog ondoenlijk, omdat, zooals hij uitdrukkelijk zeide, de historische ontwikkeling van Turkije zoo sterk verschilt met die van Europa, alwaar door eeuwenoude instellingen het begrip van vertegenwoordiging zich langzaam ontwikkeld heeft, terwijl in het Oosten van iets dergelijks nimmer eenig spoor geweest is.

TWEE VOORLOOPERS ¹⁾

Niet altijd wordt ons land door vreemden gunstig beoordeeld — doch meest uit onbekendheid.

Dat wie met eigen oogen ziet, beter oordeelt, bleek reeds vaak en bewijst ook het hiervolgende, dat we ontleenen aan de *Jongelingsbode*, het welgeschreven, thans vergrootte blad van het *Nederlandsch Jongelingsverbond*, waarmee onze lezers eens kennis moeten maken.

„Niet lang geleden, zoo luidt het, maakten twee vrienden, leden eener Londensche jongelingsvereniging, een *trip*, uitstapje, naar ons land. Zoo voldaan waren zij later daarover, dat zij er openlijk verslag in een blad van gaven. Trouwens zoo was 't alle Engelschen gegaan, die ik ooit sprak, nadat ze ons land hadden gezien en kennis gemaakt met ons volk.

De vrienden, die blijkbaar goed uit hun oogen zien, weten veel te vertellen. Te Rotterdam is hun eerste gedachte — zij kwamen op Zaterdag — „Wat een land van zeep en water!“ „Dat was me daar“, zeggen ze, „en let wel al 's morgens om 9 uur, een schoonmaken van stoepen en straten; een poetsen van deurknoppen en kranen. En dan die glimmende melkkannen van gepolijst koper soms op karretjes met een honder onder, die helpt trekken. En de mutsen der meiden en juffrouwen — neen, daar is een dame noodig om die te beschrijven.“

Een gids dringt zich den vrienden op: „Hij is niet geheel onwelkom, maar vraagt twee gulden en krijgt er één. Rotterdam bevalt hun vrij goed en Delft — ze hebben Motley gelezen, — is bekoorlijk Nederlandsch en rustig na 't rumoer in het Cosmopolitische Rotterdam.“

De vrienden bezoeken den Haag, waar zij wel mooi logeeren, maar naar hun zin te duur, „doch in een vreemd land leert men door ervaring.“ Zij gaan naar Leiden en Haarlem en Alkmaar. In de laatste stad zet de kaasmarkt hun hart in verrukking, met haar glinsterende gele en roode bollen.“ Hoorn vinden ze op Marktdag alles behalve een doode stad. Te Amsterdam bewonderen ze het Rijksmuseum, „dat wedijvert met Sout-Kensington en de National Gallery, als die bijeen waren gevoegd.“ „De dieren-tuin is een voorbeeld van uitnemendheid. „Zulke leeuwen hebben we niet in Regent's Park.“ De „zwarte dag“ wordt met een maaltijd besloten.

De Engelsche kerk wordt bezocht en met stichting.

Zondagavond gingen de vrienden naar Excelsior op de Keizersgracht te Amsterdam, „waar de beleefde en flinke Secretaris, de heer Marmelstein, met genoeg alle inlichtingen gaf.“ Dien avond werd de Bijbellezing geleid door den president, den heer D. H. des Bouvrie, over 1 Sam. 1. Excelsior vonden

¹⁾ Namelijk van de wereldconferentie van Jongelingsverenigingen, die in Augustus a. s. te Amsterdam plaats vindt.

de vrienden 't meest gelijkend op hun vereenigingen. Het is, zeggen ze, niet te vroeg om te beginnen met ernstig gebed, om een rijken zegen op onze broeders in Nederland door de komende Conferentie."

Amsterdam is „een stad, als geen enkele andere," en wel wegens zijn stelsel van grachten en — tramwegen. (Ei!) Dordt beviel den vrienden al zeer bijzonder. Daar zagen ze weer andere vrouwenmutsen en kappen, „die met elke provincie wisselen, zoo niet nog meer." De reis kostte per persoon dagelijks *f* 12. Maar, zeggen ze als goede rekenmeesters, hadder we een weinig van de taal gekend en niet zoo dure hotels gehad, dan had het niet zooveel behoeven te zijn.

De vrienden hadden hier blijkbaar een paar goede weken, en zij stelden er hoogen prijs op om hun indrukken eens weer te geven. Het is altijd 't best dat anderen u prijzen."

Juist zoo, zeggen we.

UIT HET LEVEN.

Vertrouwen op God.

Het is nu dertig jaren geleden, zoo zegt de bekende bijbeluitlegger Kitto, het was voor dat ik naar Gods bestuur, mijn woonplaats en mijn ouderlijk huis verlaten en bij vreemden mijn brood moest gaan zoeken) dat ik een teeken zette in mijn Bijbel, bij de plaats: „Ja, allen, die U verwachten, zullen niet beschaamd worden."

Sinds dien tijd heb ik vele boeken gelezen en in mijn bezit gekregen; onder die staat nog altijd dezelfde bijbel, waarin ik bovenvermeld teeken gezet had. Mijne haren, die toen zwart waren als de veeren eener raaf, zijn vergrijsd, en de sneeuw des ouderdoms heeft zich over mijn kruin uitgespreid; de inkt, waarmee ik den hierboven aangehaalden tekst aantipte, is sinds lang droog geworden, maar nog altijd staan dezelfde woorden in den Bijbel, nu echter door de ervaring van een groot deel mijns levens, waarin vele zonnige dagen, maar ook vele dagen van zware, zeer zware beproeving, voor mij geworden onbetwistbare zekerheid. Wat ik toen geloofde, omdat het Gods Woord was, dat tot mij sprak, dat weet ik nu door eigen ondervinding. Ik heb de waarheid doorleefd. Met vreugde zie ik terug op de afgelegde baan; met vreugde, omdat ik in staat ben om uit te roepen: „Ik heb op U vertrouwd, o Heere! en ik ben niet beschaamd geworden."

H.

Niets nieuws onder de zon.

De telefoon was reeds in de dagen van Lodewijk XV bekend in Engeland. Het klinkt ongeloofelijk, maar 't moet toch waar zijn. Dr. Robert Hacke, een

beroemd geleerde, mathematicus en filosoof, geboren op het eiland Wight in het jaar 1635 en te Oxford opgeleid, gaf in 1665 een boek uit, getiteld: „Micrographie," in welks voorrede hij verzekert, dat, dank zij een vinding, waarvan hij het geheim voor zich houdt, het geringste geritsel op een furlong — dat is een afstand van 200 meter — gehoord kan worden. Hij voegt er bij, dat hij een middel kent om een gesprek, dwars door een muur van drie voet dikte te verstaan, en hij verzekert ten slotte, *dat door een metalen draad het geluid onmiddellijk op een zeer grooten afstand kan worden overgebracht.*

H.

Conservatief.

Vóór ongeveer zestig jaar — zoo schrijft een Duitsch blad — ontving zeker hoofdofficier het kommando over een vesting in den Elzas. In zijn dienstijver en zijn zorg voor de soldaten, was zijn eerste werk om zich van ieder onderdeel van den dienst op de hoogte te stellen.

Bij een zijner inspecties vond hij een schildwacht op post staan bij een ineengevallen vermolmd hek, dat zonder eenig kenbaar militair doeleinde een tuin in tweeën deelde. De kommandant onderzocht bij den majoor naar de noodzakelijkheid, waarom hier een schildwacht geplaatst werd. Men wist hem niets anders te antwoorden dan dat de post daar altijd was geweest en zijn voorganger dien ook reeds gevonden had, en hem ook altijd had laten betrekken. De kommandant was echter daarmee niet voldaan. Om hem tevreden te stellen doorsnuffelde men de registers, oude stukken en de wachtrollen, die zich in de vesting bevonden, en ontdekte eindelijk dat vóór 35 jaar het bewuste hek, hetwelk toen voor een militair doeleinde gebezigd werd, weder opgericht en geschilderd was. Er werd toen een schildwacht bij geplaatst om te zorgen dat de versche verf niet aangeraakt werd. Sedert dien tijd was deze post — 35 jaar lang — voortdurend op deze plaats gesteld en wanneer men berekend, dat elke 24 uur 3 soldaten daar op post hebben gestaan, dan hebben ongeveer 40000 man de verf bewaakt.

H.

Schepen verlakt.

Het Japansche lak, welks bewonderenswaardige eigenschappen voldoende bekend zijn, heeft een nieuwe toepassing gevonden. De Japansche regeering heeft vóór eenige jaren al haar oorlogschepen met dit lak laten bestrijken en dit vernis heeft zich schitterend gehouden. De gezagvoerder van een Russisch stoomschip, dat Japan bezocht, heeft nu zijnerzijds een proef met Japansch lak genomen. Het is gebleken, dat het op ijzer zoo vast zit, dat een

verwijdering alleen door zeer moeilijke afschaving kan plaats hebben. Daarentegen hecht het lak weinig of geheel niet op zink. De langgezochte beschutting van ijzeren schepen tegen de werking van het zee-water zou bijgevolg gevonden zijn.

H.

Gevalen op het slagveld.

Ds. P. Strong, leeraar bij de Gereformeerde gemeente te East Milstone, predikte Zondagavond, 7 Dec. voor een groote schare, die opgekomen was om den ijverigen en levendigen prediker des Evangelies te hooren. Temidden van zijn ernstige toespraak riep hij met krachtige stem uit: „Een mensch kan even licht vallen als een ster van den hemel.” Nauwelijks had hij die woorden geuit, toen hij, bleek wordende en krampachtig grijpend naar den kansel, ter aarde viel. Men kan zich denken, hoe ontsteld de vergadering was, bij het aanschouwen van zulk een tooneel in verband met die uitspraak. Eindelijk bekwam men van de ontsteltenis en snelde den gevallen prediker te hulp. Hij werd naar zijn woning gebracht en door de beste hulp bijgestaan. Alle pogingen tot herstel bleken vruchteloos. Maandagmorgen reeds gaf hij den geest.

H.

De bekende prediker Whitefield hield eens voor de matrozen te York eene preek, die vol was van zinspelingen op de zee en het zeewezen.

„Kinderen,” zeide hij, „de zee is schoon en de wind gunstig; wij varen snel en weldra zullen wij het land uit het gezicht verloren hebben; maar, wat zie ik aan den gezichteinder? Daar komt eene dikke wolk opzetten, de bliksems flikkeren, de storm loeit! Matrozen, elk op zijn post! De golven zweepen woedend de dobberende kiel; de ontboeiende winden doen onze masten kraken, wij gaan zinken, geen uitkomst meer! Wat gedaan?”

Plotseling riepen de matrozen als uit één mond:

„De booten uitzetten, dominée! de booten!”

„Ge hebt gelijk, kinderen,” hernam de redenaar, „ik dacht niet aan dit redmiddel.” En hij zette zijn preek voort.

H.

Taalvast.

Eenigen tijd geleden gaven we een proeve van bekoorlijk Nederlandsch uit het prospectus eener Duitsche onderneming, 't welk ons, zoo 't heette in onze moedertaal was toegezonden.

Dat men het met de Duitsche taal in Engeland niet veel beter maakt, bewijze het volgende uit een Londensch blad. Het luidt:

„WARUM WIR ERSCHEINEN.

Der Buchhändler, welches heute unregelmässig

entwickeln ist, sollen ein zuverlässige, central, metropolitanische, wöchentliche Zeitung haben, welche zu gleicher Zeit, schnell und sicher gegenseite Gemeinschaft gebt. Die Herausgebern glauben, dass für ein Papier zu den Forderungen der Buchhändler und Verlagsbuchhändler ganz gewidmet, und besonders ein bequem und sicher central Medium für die „Verkaufen” und „Bedürfnisse” hervorbringend, es gibt zu dieser Zeit eine weite Öffnung. The Universal Book Exchange, von eine Londoner Firma, mit dir Buchhändler während fünfzig Jahre vornehmliche zusammenhängend verkündigt, diese Lücke zu füllen ausgedehnt ist. Die ausländische Büchhändler wir wurden versprechen, das alle Listen sorgfältig gedruckt werden. Als nur die quantität unterschreibt die Ausgabe vergüten kann, so die Herausgebern die innige Mitwirkung des Buchhändels vertrauensvoll auffordern; der glückliche Erfolg The Universal Book Exchange in Ihre Hände ganz bleibt.”

Onzen lezers die Duitsch verstaan, laten we over hierop hun krachten te oefenen.

H.

Een verrassing.

Zekere Elisabeth Meissneitzer te (Dunkirk) Amerika, kreeg onlangs bericht, dat zij eene van de gelukkige erfgenamen van een nalatenschap van 60.000.000 Duitsche mark is, die haar oom, in Australië overleden, heeft nagelaten.

De nalatenschap moet worden verdeeld onder elf personen, waarvan Mrs. Meissneitzer er éene is.

Bij gelijkelijke verdeling kan zij 1.360.000 dollars ontvangen. Zij is de weduwe van een timmerman, die eenige maanden geleden is overleden, en heeft één zoon, die den ouderdom van twintig jaren nog niet heeft bereikt. De vrouw verdiende haar brood met uit wasschen te gaan.

H.

Een merkwaardige reis.

Perry Ashley, een nieuwsblad-verslaggever van St. Louis, kwam dezer dagen in het redaktorskantoor van een der New-Yorksche dagbladen en verzocht den redakteur om op zijn horloge te zien, hoe laat het was. Het was precies half twee en Ashley zonk met een diepen zucht op een stoel neer, zeggende: „Wel, ik heb de weddenschap op de minuut af gewonnen.”

Ashley had met den redakteur van de courant, waarvoor hij berichtgever was, een weddenschap aangegaan om f 1250, dat hij van St. Louis naar New-York zou reizen in een week zonder spoorweggeld te betalen en met slechts 5 doll. in zijn zak. Hij moest reizen over Chicago, Indianapolis, Cincinnati, Washington en Baltimore. De afstand is 1540 mijlen. Ashley vertrok met een steenkooltrein en werd

negen keer van de trein gejaagd over 100 mijlen afstands. Daarna sprong hij op een sneltrein en reed 65 mijlen mede. De rest van de reis werd afgelegd met vrachttreinen en te voet. Hij verklaarde dezelfde reis op gelijke wijze niet op nieuw te willen ondernemen, zelfs voor geen 5000 dollars.

H.

Ter waarschuwing.

Te Dodgeville in Wisconsin brak onlangs in een huisgezin de keelziekte op een zeldzame wijze uit. Vier weken tevoren verscheen aan de woning een vreemde kat, waarmede een der kinderen speelde. Alhoewel men bemerkte, dat bij de kat vocht uit neus en mond vloeide, dacht men aan geen kwaad. Slechts korten tijd na het spelen met de kat werd het kind in ergen graad door keelziekte aangetast, hetwelk het kind — naar de dokter zeide — van de kat overgeërfd had. Het kind stierf spoedig aan die ziekte en kort daarna een tweede kind. Ook de vader, de moeder en de dochter werden aangetast, doch herstelden. De oudste zoon, die in het onderhoud van zijne ouders voorzag, paste allen gedurende hun ziekte op, hield zelfs een der stervende kinderen in zijn armen en belastte zich met hun teraardebestelling. Toen de vader, de moeder en de dochter herstellende waren, werd ook de zoon aangetast, en stierf aan de gevolgen der ziekte.

Hierbij zij opgemerkt dat de hond, hoe anders ook te prijzen, eveneens, maar in veel sterker mate dan de kat overbrenger van ziekten kan zijn.

H.

Het Britsch Museum ontving onlangs een verzameling papyrusrollen, waarvan de inhoud onbekend was. Een daarvan bleek een belangrijk werk te bevatten van Aristoteles, den Griekschen wijsgeer en leermeester van Alexander den Groote. Men wist dat Aristoteles als toelichting van zijn beroemd geschrift over de *Staatkunde (Politika)* den regeeringsvorm had beschreven van 158 meestal Grieksche staatjes en dat een der voornaamste handelde over den regeeringsvorm van Athene.

Op de Egyptische rol nu heeft men dit laatste werk grootendeels teruggevonden. Het begin echter ontbreekt en het slot is zeer beschadigd. De inhoud bevat grootendeels geen nieuws, daar men de geschiedenis van Athene uit vele andere bronnen kent, maar toch vindt men in het pas uitgegeven handschrift menige onbekende bijzonderheid, uit de eerste tijdperken der Atheensche democratie, den tijd van Drako en Solon en na Pisistratus. Belangrijke feiten worden medegedeeld over de omverwerping van de macht van den Areopagus, waarin vooral Themistokles de hand blijkt te hebben gehad. Met Perikles begint, volgens het werk, de val der Atheensche democratie.

Er zijn krachtige gronden voor de echtheid van dit handschrift. Nagenoeg alle plaatsen die bij andere oude schrijvers worden aangehaald, kan men in het ontdekte stuk terugvinden. Bovendien toont het papyrus, waarop het werk geschreven is, aan de achterzijde rekeningen uit den tijd van keizer Vespasianus, met dezelfde afkortingen in het schrift als aan de keerzijde. Daaruit mag men afleiden, dat het handschrift uit de eerste eeuw afkomstig is en dus tot de oudste behoort.

H.

Stijlbloemen.

1. „En zoo zonder pijn als hij de zware, onverwachte vraag had *voelen loeien* door zijn hoofd, *voelde hij de echo gieren* in zijn hart.”
2. „Vuur vonkelt er in uw oog; „En onder het vel dat de zon heeft getint „Stroomt *vloeibare lava*.”
3. „Hij loodste het vaartuigje (het boek) de haven uit en deelt, *in het fluweelen buis van zijn voorwoord gestoken*, mee hoezeer hij is ingenomen met deze *ranken* en toch zeebouwend *notedop*.”
4. (Uit het feuilleton van een onzer groote dagbladen.) „Ik wist den consul wijs te maken dat ik zelf de overleden Preston was.” (Die consul had zeker nooit een lijk gezien).

DE WERELDCONFERENTIE

van Jongelingsverenigingen zal, zoo de Heere wil, in Augustus a. s. te Amsterdam plaats vinden. Nu bijna twintig jaar geleden werd een dergelijke Conferentie te laatst te Amsterdam gehouden.

De commissie, met de regeling der zaak belast, bestaat uit de bestuurders van het Nederlandsch Jongelingsverbond, J. B. Pattelaar, A. J. Hoogenbirk, J. Ph. Marmelstein en E. Sillem, en voorts de hh. T. H. v. Eeghen, C. W. v. d. Hoogt en J. J. H. Verloop; zij wordt nog uitgebreid en staat in rechtstreeksche gemeenschap met het hoofd-comité te Genève. Tot officieel vertegenwoordiger bij het comité is — wegens de ontstentenis van den waarden voorzitter — benoemd de heer E. Sillem.

De heer mr. H. Graaf van Hogendorp heeft bereidwillig het eere-voorzitterschap en de leiding der conferentievergaderingen (12—16 Aug.) aanvaard. De heer Ferman, secretaris van het hoofd-comité der J. V. te Genève, heeft met bovengenoemde commissie te Amsterdam een vergadering ter bespreking der zaak gehouden. Er bestaat ook plan de zomervergadering van het verbond in Augustus tijdens de conferentie te Amsterdam te houden.

Uit Engeland en Amerika worden honderden verwacht, en niet weinigen uit Duitschland, alsook uit Frankrijk en Zwitserland, terwijl verschillende andere rijken mede zich niet onbetuigd zullen laten.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

EEN VLEESCHELIJKE BEDE.

Een der merkwaardigste verschijnselen uit de geestenwereld, dat tijdens de omwandeling onzes Heeren op aarde vooral op den voorgrond trad, was de *bezetenheid*. Bij eenig nadenken zal men daarin niets bevreemdends vinden. God had alles geschapen en „gezien”, en ziet, het was goed. Ten laatste schiep Hij den mensch, en ziet, hij was zeer goed. Maar nauwelijks was het scheppingswerk gereed of Satan, de groote tegenstander kwam, brak in en verstoorde zooveel in zijn vermogen was het werk Gods.

Aan zijne pogingen werd paal en perk gesteld. Den mensch werd de gelegenheid benomen om zich het „eeuwige leven te eten.” De weg tot den boom des levens werd voor hem gesloten. En eene vijandschap werd gesteld tusschen de vrouw en de slang, en tusschen beider zaad, die niet eindigen zou voordat de kop der slang vermorseld en daardoor haar alle geweld ontnomen was.

Maar niet lijdelijk zou de slang zich laten overwinnen. De tweestrijd zou zwaar zijn, en de zege door het vrouwenzaad duur bevochten worden! De wanhoop huwde zich in het hart der oude slang aan den haat. Wat van hem in de Openbaring van Johannes gezegd wordt, gold toen reeds in zekere mate: Hij wist dat zijn tijd voorts kort was!

Naarmate het Godsplan ter verlossing der menschen zich ontwikkelde en de volheid der tijden

naderde, kwam ook het Satansplan ten verderve der menschheid tot rijpheid. Satan volgt God op den voet door de wereldgeschiedenis. Tegenover het wandelen Gods met den mensch in Eden stelt hij de komst der slang in dien hof. Toen zijn helse plan voorloopig mislukt was door de moederbelofte, barstte zijn woede onberaden los, en verloor de aarde zoo dat de zuivering door den zondvloed moest plaatsvinden. Die beide feiten uit den toenmaligen toestand zijn, naar luid van het woord onzes Heeren, typen van hetgeen zal geschieden in het laatst dezer bedeeeling. Nog eens zal de Satan als 't ware alles, zonder overleg, dolzinnig op één worp zetten, zoodat de menschen behoudens geringe uitzondering, weer zoo diep zullen zinken als 't toenmalig geslacht.

En evenals toen de zondvloed zal de toekomst des Heeren hen overvallen en „allen wegnemen.” Maar tusschen die beide tijdperken ligt de ontplooiing zoowel van Gods koninkrijk als van dat des Satans. De verjongde menschheid, kort nadat de stamvaders uit de ark treden, wordt door hem samengezweept tot een dolle bende, die een toren ging bouwen, welks opperste in den hemel reikt. God verstroot ze als bladeren in het bosch, en maakt door spraakverwarring de valsche eenheid onmogelijk. De Heere formeert zich in Israel een uitverkoren volk, om het zaad te doen voortkomen, waarin alle geslachten der aarde zullen gezegend worden. En sedert dat oogenblik onophoudelijk pogingen van Satan om er

een wereldrijk tegenover te plaatsen, teneinde dat volk te benauwen en zoo mogelijk te vernietigen; pogingen die steeds werkelijk tot op zekere hoogte gelukken, maar telkens als hij de hand door Gods almacht worden afgebroken.

Begrijpelijk is het dus dat toen de volheid der tijden naderde, en het Woord zou vleesch worden, ook de gedrochtelijke, pogingen van Satan, om zich in menschelijke gedaante te openbaren, toenamen. Het toppunt zullen die pogingen bereiken tegen de wederkomst onzes Heilands, „alzo als zijne jongeren Hem hebben zien henenvaren;” als *de man*, door God verordineerd om door Hem de wereld te oordeelen. Dan zal Satan tegenover den heiligen Zoon der menschen den mensch der zonde stellen. Dan zal er geen sprake meer zijn van krankzinnigheid door bezetenheid, in den zin waarin die totnutoe bekend is. Neen, dan zal er zijn, in dien éenen schrikkelijken mensch, zelfgewilde bezetenheid, zelfbewuste krankzinnigheid.

Zoover evenwel kon het tijdens de eerste komst des Heeren niet geraken. Ook daarvoor is eene volheid der tijden. Dat echter de demonen, die van de menschen bezitnamen, wisten waarom zij het deden en wat hun boven het hoofd hangt; — dat ze overtuigd zijn van de zekerheid hunner eindelijke volslagen nederlaag — blijkt meermalen uit hetgeen zij tot den Heere Jezus spraken, wanneer die hen uitwierp: „Ik ken u wie Gij zijt: de Zoon Gods, de Heilige Israels. Ik bezweer u dat Ge mij niet pijnigt vóór den tijd!”

Die afschuwelijke openbaringen van den vorst der duisternis gingen evenwel niet buiten de innerlijke gesteldheid der bezetenen en van hunne omgeving om. Satan en zijne engelen vonden een gereed aanknoopingspunt in de vleeschelijke gezindheid en in de diepe verzonkenheid van de bevolking van het Joodsche land. Het volk, in zijn geheel genomen, beantwoordde vrijwel aan de teekening, die de Heere Jezus geeft van den mensch, uit wien éen onreine geest is uitgeworpen, maar die niettemin zijn hart sluit voor Gods Heiligen Geest. De demon der afgoderij was uitgeworpen; het huis was versierd en met bezemen gekeerd, maar ledig! Derhalve nam de verdreven booze geest met zich zeven andere booze geesten, erger dan hijzelf was, en keerde weder en nam in zevendubbele mate bezit van de ontruimde woning. En het laatste van dien mensch wordt erger dan het eerste.

Een zeer opmerkelijk voorbeeld van die waarheid vinden we in de geschiedenis, welke ons de Heilige Schrift verhaalt in Matth. VIII: 28—34 (verg. Mark. V: 1—20 en Luk. VIII: 26—39).

Het verhaal bij Lukas luidt aldus:

„En zij voeren voort naar het land der Gadarenen, hetwelk is tegenover Galilea. En als Hij aan het land uitgegaan was, ontmoette Hem een zeker man uit de stad, die van over langen tijd met duivelen was bezeten geweest; en hij was met geen kleede-

ren gekleed, en bleef in geen huis, maar in de graven. En hij Jezus ziende, en zeer roepende, viel voor Hem neder, en zeide met een groote stem: Wat heb ik met u [*te doen*], Jezus, Gij Zoon Gods des Allerhoogsten? ik bid u dat Gij mij niet pijnigt! Want Hij had den onreinen geest geboden, dat hij van den mensch zoude uitvaren; want hij had hem menigen tijd bevangen gehad, en hij werd met ketenen en met boeien gebonden om bewaard te zijn, en hij verbrak de banden, en werd van den duivel gedreven in de woestijnen. En Jezus vraagde hem, zeggende: Welke is uw naam? En hij zeide: Legioen; want vele duivelen waren in hem gevaren. En zij baden Hem, dat Hij hun niet gebieden zou in den afgrond henen te varen. En aldaar was eene kudde veler zwijnen weidende op den berg; en zij baden Hem, dat Hij hun wilde toelaten in dezelve te varen; en Hij liet het hun toe. En de duivelen uitvarende van den mensch, voeren in de zwijnen; en de kudde stortte van de steilte af in het meer, en versmoorde. En die ze weidden, ziende hetgeen geschied was, zijn gevluht; en henegaande boodschapten het in de stad en op het land. En zij gingen uit om te zien hetgeen geschied was, en kwamen tot Jezus, en vonden den mensch, van welken de duivelen uitgevaren waren, zittende aan de voeten van Jezus, gekleed en wel bij zijn verstand; en zij werden bevreesd. En ook die het gezien hadden verhaalden hun, hoe de bezetene was verlost geworden. En de geheele menigte van het omliggende land der Gadarenen bad Hem, dat Hij van hen wegging, want zij waren met groote vrees bevangen; en Hij in het schip gegaan zijnde, keerde wederom. En de man, van welken de duivelen uitgevaren waren bad Hem dat hij mocht bij Hem zijn. Maar Jezus liet hem van zich gaan, zeggende: Keer weder naar uw huis, en vertel wat groote dingen God u gedaan heeft. En hij ging henen, door de geheele stad verkondigende wat groote dingen Jezus hem gedaan had.”

De Heere Jezus kwam in het land der Gadarenen, aan de overzijde van Galilea; het land dus dat aan de twee en een halve stam was toegewezen, die het eerst hun erfbezitting bekwamen; het land dat het vroegst en het meest door allerlei heidenen was overstroomd en vooral in de latere tijden nooit recht tot het land Israels was gerekend. Daar was dus het nationale karakter het minst zuiver bewaard. Daar was 't het meest met heidensche elementen vermengd. Daar was derhalve een veld wit om te oogsten voor Satan en zijne engelen. Daar immers kon men plaatsen vinden als de stad, waarvan hier sprake is, waar de inwoners minstens *twee duizend zwijnen* hadden, het dier dat boven alle andere den Joden een afschuw en ergernis was en behoorde te zijn. Wel een teeken van de diepte van onreinheid waarin de bevolking gezonken was! Aardschgezindheid, ontaard in vuil winstbejag!

Daar ontmoette den heiligen Jezus een mensch, (of twee) sedert *langen tijd* door *vele* duivelen bezeten. Schriklijker toestand zien we nergens in de Evangelieverhalen geteekend. Tegen de helsche kracht en de woede der demonen was niets bestand. De verblijfplaats van den ongelukkige was bij voorkeur het kerkhof. De meesters, die hem beheerschten, waren de gezanten van den persoonlijken Dood. Een akelige ruwe openbaring van wat zich in onze dagen, onder den naam van Spiritualisme en Spiritisme als engel des lichts tracht voor te doen.

De weg langs het kerkhof werd door den bezetene onveilig gemaakt. En hield hij zich daar niet op dan dreef de duivel hem in de woestijnen, in de wildernis, waar de vloek der aarde, doornen en distellen, vrij spel heeft. Hij verdreef het leven of wat nog een schijn van leven had, of hij ontvlood het.

Nog vóór de Vorst des levens één woord gesproken had, barstten de duivelen in een wanhoopskreet los, waarin ze onwillekeurig zijn Goddelijke meerderheid erkenden. Zij weten het: Hij is gekomen om hen te beoorloogen, te overwinnen, naakt uit te schudden, aan zijn zegekar te kluisteren, voor eeuwig te vonnissen. Hij doe het ten minste niet vóór den tijd! „Legio” zijn ze; een getal van eenige duizenden. Maar aan Hem moeten ze zich op genade en ongenade overgeven.

Ze weten dat zijn wil voor hen een bevel is, dat gehoorzaamd moet worden. Moeten ze nu reeds in den „afgrond?” Nu reeds in „de plaats, die voor hen bereid is?” Mogen zij niet „in het land blijven?”

Welk een schat van vertroosting ligt er welbeschouwd in deze ontboezeming, voor een ieder, die het eigendom van Christus is. Ja, terecht mocht Bunyan de duivelen schilderen als twee leeuwen, schijnbaar volkomen vrij, maar werkelijk aan sterke ketenen gelegd, die niet eens zoover reiken dat ze halverwege het enge pad van den pelgrim kunnen komen. De Satan met zijn gansche heirmacht is een *overwonnen* vijand. Hij kan geen haar op het hoofd van Gods kinderen krenken zonder Gods wil. Al zijn woeden is niets anders dan het blaffen van den hond, die de kudde bijeenhoudt. Maar geen der schapen van den goeden Herder kan uit zijne hand gerukt worden in eeuwigheid, ook niet door den Satan in persoon. De Satan, met al zijn brutaliteit, is het *bangste* schepsel dat er bestaat. Hij is allerverst van God verwijderd; dus heeft hij, wél beschouwd, de allerminste kracht.

Maar dat geldt alleen voor wie *al* zijn kracht heeft in den Almachtige, en alleen voor wie in Christus Jezus geborgen is. Ieder ander mensch is voor Satan als een ontmantelde en bresgeschoten ruïne, als een platgestornd kasteel, waarin de landloopers en het rooversgespuis zich nestelen.

Jezus liet den duivelen toe in het land te blijven en te voldoen aan hun innerlijken trek naar onreinheid. De beste vergoeding, wanneer ze toch

uit den mensch moesten varen, scheen het hun toe *in* de zwijnen te mogen huizen.

Leert hieruit hoeveel de Satan u telt wanneer hij tot zonde verlokt en begoochelt. Indien ge aan zijn wil toegeeft, acht hij u als *zijn zwijn!* Zijn gehoorzame slaaf en een varken staan voor hem op één lijn! Ten onrechte?

Maar een zwijn staat verder van den Satan af dan een mensch, die zich aan hem overgeeft. Een zwijn kan de bezetenheid niet uithouden. Zoodra de demonen van de twee duizend zwijnen bezit namen, stortte de geheele kudde van de steilte af in de zee van Galilea en versmoorde. Een redeloos schepsel staat niet zoo laag als een zedelijk wezen, dat tegen God in opstand is.

„Die de zwijnen weidden zijn gevlucht.” Toen zij nog bleven, was er reden om ten spoedigste zich te verwijderen. En toen er alle reden was om te blijven, sloegen zij op de vlucht. Waarom? Ten Kate zong eens:

„De nachtuil haat den zonneschijn!”

Zou dat de reden niet zijn?

En zie nu de tweeerlei uitwerking van de daden onzes Heeren.

De bewoners der stad kwamen op de boodschap der gevluchte zwijnenhoeders allen uit om te zien wat er geschied was. Ze zagen den mensch, die bezeten was geweest, gezond, wél bij zijn verstand, behoorlijk gekleed, zittende aan de voeten van Jezus, en... ze werden bevreesd. En het slot is dat al die menigte Jezus dringend verzoekt, *bidt* om toch te vertrekken. En dat de genezene Hem vraagt om mede te mogen gaan waar Hij heengaat.

Natuurlijk! Alleen hij heeft iets aan de Goddelijke weldaden, die ze *zelf* geniet. Voor de anderen zijn ze schrikwekkend. En waarom? Omdat al de weldaden, die de Heere Jezus schenkt, gegrond zijn in, ontspruiten uit *volkomen heiligheid*. Het gretig bezit van zwijnen, waar de zwijnen verboden zijn, toont onheiligheid en brengt de heillooze gevolgen van die onheiligheid onvermijdelijk met zich. Is er ook een Verlosser van de gevolgen? Die zou uitermate welkom zijn! Bestaat er kans om van den overlast, dien de bezetene aandoet, bevrijd te worden en de vuile broodwinning te houden? Dan mag Jezus zijn leven lang in de stad blijven wonen. Maar... volgt er op het schadeloos maken van de duivelen ook nog de verwijdering van wat er zondigs en duivelsch te *genieten* is, dan mag Jezus hoe eerder hoe liever vertrekken. Van de *zwijnerij* wil ieder wel verlost worden, mits hij de *zwijnen* mag blijven bezitten.

We hebben geen van allen reden om die Gadarenen hard te vallen. Van nature zijn we *allen* evenzoo. Ieder onwedergeborene wil gaarne de *zaligheid* hebben, maar is bevreesd en bedankt voor de *heiligheid*.

In zijn groote genade onttrekt de Heere Jezus zich

echter — waar Hem smadelijk de deur gewezen wordt — niet aan de verharde bevolking. Indien Hij gebannen wordt, wil de genezene niets liever dan met Hem trekken en in zijn lot deelen. Maar het wordt hem niet toegestaan. „Keer weder naar uw huis, en vertel wat groote dingen God u gedaan heeft.” De Heiland laat een prediker van Gods genade achter. *Menigmalen* beproeft Hij als een klokken de afvalligen en verdwaalden onder zijne vleugelen te vergaderen. Eerst moet blijken dat ze volstrekt niet *willen*, dan wordt het huis hun woest gelaten!

En Jezus vertrok vandaar. Zoo werd het verzoeken der goddeloozen ingewilligd en de bede der discipelen onverhoord gelaten. Dat zal dien pas ontwaakten, nauwelijks genezen, zoeven bekeerden man zeer raadselachtig zijn voorgekomen. Hij zal het *waarom* wel later verstaan hebben. Niemand wordt tot zijn eigen genoegen gered. Ook hier, als overal, kan men zien: De diepste grond van alles moet zijn: *Tot Gods eer*, en *daarin* tot ons heil.

W.

DE BOERENKRIJG.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

(Slot.)

De gelukster der Boeren wierp hare bloedroode stralen over gansch Duitschland, maar juist die bloedige glans duidde op een naderenden ondergang. En toch, ge zoudt dat niet vermoed hebben, als ge omstreeks Mei van het jaar 1525 de stad Mühlhausen had bezocht, waarheen Thomas Münzer zich begeven had, nadat hij eenigen tijd nu hier, dan daar gezworven had, sinds Luthers strafsermoenen hem uit Wittenberg gebannen hielden. Mühlhausen had den geestdriftvollen jonkman, die den armen een hemel op aarde stichtten wilde, welkom geheeten binnen zijne muren en toen de raad der stad hem, ondanks den aandrang der gemeente, niet als predikant wilde toelaten, bleek het straks, dat deze het eigen doodvonnis had onderteekend. Weldra toch heerschte Münzer met onbeperkt gezag binnen de stad en het landvolk heinde en ver in den omtrek vereerde hem als een profeet. De uitspraken, welke hij aan de Heilige Schrift ontleende, de droomen en openbaringen, welke hij ontving, dat waren de wetten, waarnaar dit nieuwe, geestelijk rijk geregeerd werd. Hij predikte gemeenschap van goederen en schreef den toestand der eerste christelijke gemeente zijnen volgelingen als ideaal voor. Voor zichzelf wees hij rijkdom en voorrechten af en daardoor juist verhoogde hij de belangstelling in zijn leer. Doch de overwinning door geestelijke wapenen deed Thomas Münzer te lang op zich wachten. Terwijl Luther in een toornig schrijven den Duitschen vorsten aanbeval, nu de Boeren gruwelen en

wreedheden pleegden, er met het zwaard op in te houwen, richtte Münzer van uit Mühlhausen een schrijven aan de mijnwerkers van Mansfeld, die hij in de volgende bewoordingen tot opstand tegen hunne heeren bewoog:

„Er op los, er op los, nu het vuur heet is! Laat uw zwaard niet koud worden van bloed! Smeedt, pink, pank, Nimrod op het aanbeeld! Werpt den toren ter aarde! Terwijl zij leven, is het niet mogelijk, dat gij van de vrees voor de menschen ontslagen wordt. Zoolang zij over u regeeren, baat het u niet, of men al tot u van God spreekt! Er op los, nu, daar het tijd is. God zelf gaat u voor! Volgt!”

Zoo schreef „Münzer, een knecht Gods tegen de goddeloozen!” — „Münzer met het zwaard Gideons!”

Arm Duitschland, waar een Luther en een Münzer zóó schreven, waar men alzo las en handelen ging!

Het zwaard was gewet, de kanonnen gegoten, de wapenen gesmeed. Scharen van landvolk verdrongen zich binnen de poorten van Mühlhausen, om zich met geestdrift bij den nieuwen prediker der gerechtigheid aan te sluiten. Straks verlieten ze de stad en de vlammeende kasteelen en rookende kloosters in het rond zeiden, waartoe ze uitgegaan waren.

Weldra gebod Münzer in gansch Thüringen en hij besloot de naburige landen binnen te trekken. Doch Luthers raad zou hem te machtig zijn. Johan, de keurvorst van Saksen, door zijn broeder George en zijn beide bondgenooten Filips van Hessen en Hendrik van Brunswijk begeleid, trok hem, aan het hoofd van een leger tegen, dat, ofschoon in talrijkeheid minder dan de scharen Boeren, in orde en tucht alles boven hen voor had. Bij Frankenhausen ontmoetten de beide legers elkaar. Toen de Boeren het welgewapend en aan den krijg gewend leger der vorsten daar tegenover zich zagen, zonk hun eerst de moed in de schoenen en aangespoord door de edellieden, welke zich vrijwillig of gedwongen bij hun leger gevoegd hadden, zonden zij afgevaardigden tot de Duitsche vorsten, om met hen over den vrede te onderhandelen. Straks verscheen Maternus van Gehoven, de afgezant der vorsten, tot hen om hun genade en lijfsbehoud te bieden, zoo zij zich slechts overgeven en Münzer met zijn hoofdlieden den vorsten overleveren wilden. Münzer had inmiddels van de onderhandeling met de vorsten gehoord. Hij trad in het midden der Boeren, riep hun de slavernij in gedachte, waaraan ze tot voor korten tijd onderworpen waren en beloofde hun een zekeren triomf op hunne vijanden, zoo ze bleven strijden. Terwijl hij nog sprak, vertoonde zich op den helderen middag een regenboog aan de blauwe lucht.

„Ziet!” riep Münzer uit, „God is op onze hand, want Hij geeft ons thans een teeken aan den hemel. Ziet de regenboog daarboven. Hij verkondigt ons, dat God ons, die de regenboog in onze banier voeren, helpen wil en Hij bedreigt de bloeddorstige

vorsten met gericht en straf. Hij wil niet, dat gij vrede met de goddeloozen zult sluiten. Vecht onverschrokken en sterkt u door het vertrouwen op Gods hulp!"

Onbeschrijfelijk was de geestdrift door Münzers woorden bij de zijnen gewekt. Zij zwoeren, dat zij de goede zaak trouw zouden blijven, en eischten luide den dood van den gezant der vorsten. Münzer was te zwak om den stroom, welken hij losgelaten had, binnen zijne oevers te houden. Gehofen werd gedood en daarmee vervloog alle kans op een minnelijke schikking. Onder het zingen van een hunner geestelijke liederen wachtten de Boeren den aanval der vijanden af. Slechts weinige oogenblikken en de veldslag was veranderd in een bloedbad. De vorstelijke ruitery dreef de drommen der Boeren uiteen en hieuw er op in. Straks waren 8000 Boeren gevallen en de overigen vluchtten in verwarring naar de stad. Maar de vijandelijke ruiters drongen met hen daar binnen en dien eigen dag werden nog 300 Boeren ter dood veroordeeld en onthalsd.

Onder de gevangenen behoorde ook Thomas Münzer. Hij wist, welk lot hem wachtte, doch manmoedig verdedigde hij zich, toen hij voor de vorsten gebracht werd, en temidden der pijnigingen, welke men hem aandeed, ging daar geen klacht uit zijn mond. Van Frankenhäusen voerde men hem naar Mühlhausen. Bij de tijding, dat de profeet verslagen en gevangen was, hadden de inwoners al hun moed verloren en nauwelijks vertoonden de vorsten zich, of men smeekte hun om lijfsgenade, nadat een vierhonderdtal van Münzer's ijverigste volgelingen de stad verlaten hadden. Onder zeer harde voorwaarden willigden de vorsten de bede der stedelingen in, doch nauwelijks waren de overwinnaars binnen de muren, of er werd streng gericht gehouden over de ongelukkige stad. De vluchtelingen werden achterhaald en allen gedood. Ook Münzer stierf, nadat hij de vorsten in hun eigen belang vermaand had hunne hardheid en onmenscheijkheid tegenover hunne onderdanen te laten varen.

Korten tijd daarna werden ook de Zuid-Duitsche Boeren verslagen. Nadat hunne verstrooide afdeelingen, die het land afliepen en nu hier dan daar een kasteel of klooster in de vlammen deden opgaan, verslagen waren, rukte hertog Anton van Lotharingen tegen de stad Zabern op, waar de Boeren uit den Elzas hunne hoofdmacht verzameld hadden. Wel onderwierpen de Boeren zich zonder ook den minsten weerstand te bieden, wel stond men hun lijfsgenade toe en gaf men hun het recht hunne tilbare have mede te voeren, doch wat baatte dit alles? Bij den uittocht trachtte een der soldaten aan een Boer zijn goed te ontnemen. Deze verzette zich. Terstond viel men op de weerloozen aan en sloeg ze bij honderden neêr. Met de vluchtende landlieden drongen de soldaten de stad binnen en richtten er een tooneel van moord en gruwelen aan. Achttien

duizend Boeren werden vermoord en de veste werd leeggeplunderd.

George van Waldburg naderde Weinsberg om wraak te nemen over den moord door de Boeren op den graaf van Helfenstein gepleegd. Toen hij den burcht van Hohenas voorbij trok, berichtte men hem, dat men er twee aanvoerders der Boeren gevangen hield. Hij liet ze voor zich brengen. Nauwelijks had hij één van hen herkend, of hij gaf bevel hem met een ijzeren ketting aan een paal te binden en zóó bij levenden lijve te verbranden. Dit vreeselijk vonnis werd straks voltrokken aan Jäcklein Rohrbach, den woesteling, die de Boeren had opgehitst kort recht met den ongelukkigen graaf van Weinsberg te maken. Denzelfden dood stierf ook de fluitspeler, van wien we in ons vorig tafereel spraken.

Zóó won men het elkaâr af in het bedrijven van gruwel op gruwel.

Weinsberg werd in de asch gelegd, nadat men den inwoners ternauwernood tijd gelaten had de stad te verlaten, zoodat menigeen in de vlammen omkwam. Bisschop Koenraad van Würzburg trok, door zijn beul begeleid, door Frankenland. Des daags roofde en plunderde hij en des avonds voerde de beul onder de oogen van den bisschop zijn handwerk uit. Een driehonderdtal doodvonnissen werden in zijne tegenwoordigheid voltrokken.

Niet minder verdienstelijk gedroeg zich markgraaf Casimir van Brandenburg. De stad Kitzingen had zich aan hem overgegeven op zijn eerewoord, dat hij het leven der inwoners zou ontzien. Nauwelijks was hij binnen de poorten, of hij liet honderd man gevangen nemen en geboeid in een kelder werpen. Den volgenden dag werden er 59 tevoorschijn gehaald; de overigen waren gestikt. Den gelukkigen, die den nacht overleefd hadden, liet hij de oogen uitsteken. Vruchteloos baden zij hem, dat hij hun den dood geven zou.

„Gij hebt eenmaal gezworen, dat gij mij niet meer zien wildet.” zeide de grootmoedige markgraaf, „welnu, ik zal u voor meened behoeden!”

Vervolgens liet hij de van hun gezicht beroofden op verren afstand van Kitzingen aan den openbaren weg plaatsen en verbood ieder op zware straffen hen te geleiden of te verzorgen. Wat hun lot was, laat zich eer denken dan beschrijven.

Zóó dempten de vorsten den opstand der Boeren, neen, zoo wreekten zij zich. 't Was thans stil in Duitschland, rustig als op een kerkhof. Geen wonder, voorwaar! Vijftig duizend slachtoffers had de Boerenkrijg gekost. De velden lagen braak, de wijnbergen waren vertreden, de dorpen lagen in asch, de steden waren geplunderd en ontvolkt.

Wat zullen we tot al deze dingen zeggen?

Neen, 't was niet de genius der Hervorming, die met schaamte de oogen had neêr te slaan bij zoo veel gruwel en zulk een schandtooneel. 't Was veel eer de tirannie der middeleeuwen, de tirannie over

lichaam en geest, die in den strijd met den nieuwen dag, welke over Europa aangebroken was, toonde, van welken geest zij was en hoe zij den volkeren had geweld aangedaan, eeuwenlang. Waarlijk, 't mag niemands verwondering wekken, dat vorsten, die zich zóó wreken kunnen op hunne eigen onderdanen, aldus door hen bestreden worden, als dezen zich sterk genoeg gevoelen tot den kamp. 't Kan niemand verbazen, dat onderdanen, die zulke vorsten dienen, met onheiligh vuur bezielde worden voor een hemel hier op aarde, waar „de stok des drijvers” ophouden zal.

Neen, wie den geest der Middeleeuwen kent, vraagt van het bloed der verslagenen in den Boerenstrijd geen rekenschap aan Luther, maar aan Rome en aan Rome alleen.

Dat we 't hiervolgende lied een plaats geven is niet allereerst om de voortreffelijkheid, maar veeleer omdat het komt uit Zuid-Afrika. 't Bewijst hoe daar de liefde voor Nederland, de belangstelling in zijn wel en wee steeds levendig is.

IN MEMORIAM.

Bij het verscheiden van Z. M. Willem III Koning der Nederlanden.

Oranjevorst, dien wij beminden,

Die onze ziele dierbaar waart,

Uw plaats, ik zal ze niet meer vinden,

Volstreden is uw strijd op aard'.

De Groote Koning riep u henen

En loste van uw post u af,

Wij, toevend' in Transvaals landouwen

Wij weenen, Sire! bij uw graf.

Hoe droevig en hoe zielverplettend,

Bracht ons de mail van 't ver Euroop',

't Bericht, voor ons hier zoo ontzettend:

„Gevallen Holland's liefd' en hoop.”

Wij hebben u bemind Oranje!

Gesproten uit het edelst bloed;

Uw voorgeslacht, dat streed met Spanje

Dat streed in hoop met geloof en moed.

Wij denken bij uw droev' verscheiden

Aan Neerlands groote heldenrij,

De Oranjes, die door strijd en lijden

Bevrijden ons van dwingelandij.

Waakt op! gij geesten der Nassauen

Met Willem Maurits groot van moed,

Met Frederik Hendrik Stedehouwer

Gezegende Oranjevoet.

En thans, de boom, hij is gevallen,

De dierb're Oranjeboom;

Toch blijft de trouwe des Getrouwen

De liefde Gods voor land en kroon.

Wij brengen in den geest, o Holland!

De traan der dankbaarheid naar 't land

Dat aan de vorsten van Oranje

Zijn liefd' en trouwe heeft verpand.

Wij gaan ter beëvaart atlegader

Naar Holland's duin, der vaad'ren lust,

En roepen van deez' kust: O Vader!

Oranjevorst, rust zacht, ja rust.

Van uit Zuid-Afrika's landouwen

Klink d' echo naar oud Hollandsch strand:

„Wees God der vaderen, wees Getrouwe,

Met 't diep geschokte Nederland.

Rust zacht, beminde dierb're Koning!

In Delfsche praalgraf u bercid,

U siere in der heemlen woning

De glans van Sions heerlijkheid.

O! mocht dat eens uw voorrecht wezen,

Dan heeft de dood u niet vermocht,

(Maar God Drieeenig zij geprezen)

Dan heeft de Zoon u vrijgekocht.

En gij! o land van mijne vaad'ren,

Gij land van vrijheid en van moed,

Wie zal u tot den strijd vergaderen

Nu geen Oranje u meer groot!

Wie zal de natie thans vereenen

Rond de banier van liefd' en vreë?

Het oog gericht naar Zions Koning,

En 't ga u wel in vreugd' en wee.

Ontwaak, gij Geest van licht en vrede,

Die zetelt in des Vaders troon,

Ga met ons oude Holland mede.

Wees tot een steun voor land en kroon.

Draag vleug'len des gewiekten tijdskrings,

De stem van deelbetoon en smart,

Naar het ons dierbaar Holland over,

En tot het God'lijk liefdehart.

O God der vaderen! Gij getrouwe,

Die zetelt in 't gewest der vreë,

Voer uw vertroosting als met stroomen,

Tot Holland in zijn scheidenswee.

Doe ons uit der hemelen woning

Berusten in uw wijzen wil,

En maak bij 't heengaan van Oranje,

't Volk ootmoedig, geloovig stil.

En gij, o dag van 't ceuwig leven,

Kom nader met uw Serafsstoet,

O God, geef dat in Zions dreven

Oranje Holland's natie groot.

P. MOERDIJK.

Rietvlei, wijk Zwagers-

hoek, dist. Waterberg,

8 Decr. 1890.

UIT HET LEVEN.

DORDRECHT. Op 13 deser was daar 'n verg. in di Konsistoriekamer van di Cristelike Jongelings Vereniging wat daar opgerig is. Di onderwerp daar behandeld was: Wat beter is, getrouw in di kerk te gaan sonder nut vir sigself, of heeltemaal daaruit te bly? Na 'n wederzydse bespreking waaruit blyk dat alby kante ewe sterk was, maak di voorsitter di opmerking dat dit tog mar beter sel wees om getrou di kerk te besoek, want dit sou wees overeenkomstig di Bybel, en so mog daar tog di nodige seen ¹⁾ uit gebore worde as wanneer di lewende woord as 'n goeie saad in goeie aarde mog val. Nog 'n onderwerp was daar, dog di werd uitsteld tot di vollende verg. op di eerste Saterdag in Jannewari '91, namliek: Wat maak di meeste indruk op 'n sondaar, di dood van 'n goeie bekende of eigen krankheid. Ider lid wat nuttig wens te wees vir sig self en andere, sou wël doen om di bespreking by te woon, en dit sou 'n seen wees vir baing (velen) wat dit kan doen om sig as lede by di Vereniging an te sluit wat reeds 'n vyftigtal lede tel.

(Z. Afr. Patriot).

Een dief gevangen genomen.

Een predikant had in een naburig dorp gepreekt en toen hij des avonds naar huis wandelde, werd hij op een eenzame en donkere plaats door een straatroover aangevallen. Deze verlangde het geld dat de leeraar bij zich had, hetwelk deze hem gaf met zijn horloge en eenige preeken, welke de roover voor gewichtige papieren aanzag en gretig aannam. Eenigen tijd nadat dit voorgevallen was, kwam er iemand bij den leeraar en zeide tot hem: „Hier hebt gij den dief, die u heeft beroofd van wat gij op dien avond, toen gij aangevallen werdt, bij u hadt.” Hij gaf hem alles weder en zeide: „Onder die preeken die ik voor gewichtige papieren had aangezien, was er een over Exod. 20 : 15 Gij zult niet stelen! waarop mijn oog viel en die moest ik lezen. Nog maar nauwelijks ving ik aan, of het was mij alsof er een zwaard door mijn ziel drong. De dief was nu gevangen genomen door het Woord Gods. De gevangene werd nu eene vrije in Christus, en mocht zich in zijn liefde verblijden.

N.

J. v. d. W.

De Deutsche diakonessen, die zich aan de zorg der melaatschen hebben gewijd in het asyl buiten de poorten van Jeruzalem, zetten sedert jaren haar werk voort, zonder ophief, zonder voor zich te doen trompetten en bijna onbekend bij de wereld. Zij hebben er haar leven aan gewijd, en, door de vreeselijke kwaal aangetast, sterven zij langzamerhand,

¹⁾ seen = zegen. Vergelijk treden = treën, goden = goën.

even goed door de ziekte gesloopt, als degenen aan wier heil zij arbeiden.

Een nieuw bewijs hoe van Protestantsche zijde diezelfde opofferende liefde wordt betoond als in der tijd door den Roomschen pater Damien, van welken laatste overal werd gesproken.

H.

Een gering middel tot bekeering.

Een logementhouder in Engeland had dikwijls gezworen, dat geen mensch hem er toe brengen kon om eene Methodisten-predikatie aan te hooren. Doch ziet, hij had gehoord, dat er in die kerken zoo schoon gezongen werd, en besloot nu, door nieuwsgierigheid gedreven, dat eens te onderzoeken en naar het gezang der Methodisten te luisteren. Van de leerrede wilde hij natuurlijk niets hooren. Toen het gezang geëindigd was, stopte hij zijn ooren dicht. Spoedig kwam er een vlieg op zijn neus, die het hem heel lastig maakte en niet weg wilde. Eindelijk moest hij zijn hand wel gebruiken om die vlieg weg te jagen en terwijl hij dit deed, hoorde hij deze woorden: „Wie ooren heeft om te hooren, die hoore.” Deze woorden vielen in zijn hart, zoodat hij gedrongen werd om vervolgens ook naar de prediking te luisteren.

N.

J. v. d. W.

Begrafnisplechtigheden.

De Mohammedanen begraven hun dooden zonder kist.

Bij de Romeinen werden de lijken zonder uitzondering verbrand.

De Grieken begroeven of verbrandden hun dooden.

De Ieren plachten steeds muziek te houden in het sterfhuis om den booze te weren. Dit gebruik is veranderd; tegenwoordig wordt er veel gedronken.

In Indië offerde zich de vrouw van een overleden echtgenoot op diens graf op, door zich levend te laten verbranden.

De Groenlanders begraven met het lijk van een kind een hond, om het kind tot geleide te strekken in de andere wereld.

In Oostenrijk bindt men hier en daar de handen van het lijk en trekt het de nagels van de vingers om te voorkomen dat de doode zich uit de aarde zal wroeten.

De Russen stellen soms het lijk een getuigschrift in handen van goed gedrag om het te vertoonen aan de poort van St. Peter.

De Noord-Amerikaansche Indianen begraven met het lijk een ketel met voorraad, een pijl en boog, lederen beenbedekkingen en een paar stukken her-tevel en eenige zenuwen om de beenbedekkingen te herstellen, als zij 't mochten behoeven.

De Chineezzen strooien valsch papieren geld langs den weg naar het graf, opdat de booze geest, die

het lichaam volgt, zoolang opgehouden worde met het oprapen van het papier, dat hij het graf niet meer zal kunnen vinden.

H.

Vreemde zeden.

In de *Volksstem* die te Pretoria in de Z.-Afrikaansche Republiek verschijnt las men dezer dagen:

KENNISGEVING.

De verloving die onlangs tusschen mij en den heer (volgt de naam) bestond, is door mij afgebroken, slechts omdat ik in hem zonder eenige reden tegenzin gekregen heb en niet omdat iets mij ter oore gekomen is van zijn karakter, waarop ik niets te zeggen heb, maar ten alle tijde voor schoon en onbevlekt zal houden; en als een bewijs van mijne oprechtheid in deze zaak en ook om de monden van kwaadgezinde personen te stuiten, ben ik gewillig dat mijn geschrift in de „Volkstem” te Pretoria en „Express” te Bloemfontein zal gepubliceerd worden.

Geteekend te Rustfontein, op den vierden December 1890.

(Naam)

Bijgestaan door mij,

(Naam)

Volgen de namen der twee getuigen

H.

Een oude vlam.

Een drieduizend jaren oude vlam brandt sinds de dagen van Homerus in Lycië, (Klein-Azië.) Dit is de in oude tijden wijdvermaarde Chimaera, een brandende gasroom, die door het gespleten terpetijn-gesteente van een ongeveer 350 meter hoogen berg zich een uitweg baant. Deze berg draagt den naam van Yanartach (verbrande steen); op den top is een opening, waaruit onophoudelijk een vuurkolom van een meter hoogte naar boven dwarrelt, terwijl uit andere spleten kleinere vlammen tevoorschijn komen. De oudste vermelding der Chimaera doet Homerus; latere schrijvers maken er dikwijls gewag van en Plinius noemt haar *Flamma immortalis* (ontsterfelijke vlam). Dat men haar in den nieuweren tijd, nadat Klein-Azië eeuwen van de overige wereld was afgesloten geweest, op dezelfde plaats wedervond, levert een bewijs voor haar onafgebroken voortduur. Hoe ontzaglijk groot moet wel de onderaardsche gas-voorraad zijn, die zulk een duizendtallen jaren brandend licht voedt.

H.

Een van de vreemdste spelingen der natuur is een steen in Z.-Afrika gevonden. Hij gelijkt in gedaante en grootte een duivenei, van buiten donkerbruin. Als men hem voor de eerste maal beziet, schijnt hij doorschijnend te zijn, maar als men hem bekijkt

in een donkere plaats, bij kaars- of ander licht, op zulk een wijze geplaatst dat de stralen door den steen gaan, dan ziet men duidelijk het beeld van een man van het midden naar het hoofd. Als men den steen draait dan ziet men op een ander punt het gezicht van een vrouw, gedeeltelijk door haren bedekt; en nog verder, als men weer een ander punt bekijkt dan vindt men er een afbeelding van wolken bij maanlicht in. Voor den steen is vergeefs *f* 125 geboden.

Overtroffen.

Een oude dame, dieren-beschermster, schelt haar bediende, om een bromvlieg, die haar hindert, voorzichtig te komen vangen en behoedzaam in den tuin te zetten.

Handig kwijt de knecht zich van zijn opdracht en verlaat de kamer met het insect tusschen duim en vinger.

Twee minuten later echter komt hij weer binnen, met de vlieg nog steeds in zijn handen.

„Nu, Jan? . . .”

„Mevrouw, ik dorst het niet te doen: het regent!”

H.

ONZE BOEKENTAFEL.

De heer H. ten Hoove te Utrecht biedt blijkens achterstaande advertentie ettelijke boeken van verschillende schrijvers aan, tegen verminderde prijzen. We vestigen achtereenvolgens op hetgeen geboden wordt de aandacht:

Behoort een Christen in de komedie enz. door J. TOPHEL.

De schrijver, de bekende Zwitsersche predikant, o.a. voorzitter van het Wereldverbond der Jongelingsverenigingen is ook ten onzent geen nieuveling. Wellicht zullen velen hem ontmoeten op de a. s. conferentie te Amsterdam. Dit boekje kenmerkt hem als een man van ernst, degelijkheid, godsvrucht. Hij gaat na hoever de Christelijke vrijheid kan en mag gaan, en betoogt dit zoo helder en duidelijk mogelijk. In een aanhangsel doet hij ons menigen treffenden blik slaan in het leven van menig tooneelspeler of speelster. We bevelen dit boekje zeer aan, gelijk trouwens reeds is geschied door Dr. A. KUIJPER, die er een voorrede bij schreef. Het is vertaald door den heer A. J. HOOGENBIRK en leest aangenaam.

Van stichtelijken aard zijn mede de werkjes van WINSLOW en de studie „Wedergeboorte en Doop.” Het eerste behandelt in een zestal hoofdstukken den 23sten psalm. Het tweede handelt van den eersten en tweeden Adam, de wedergeboorte en den kinderdoop. Den Christelijken lezer bevelen we beide boekjes ter overdenking aan.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's / 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

NIEMAND VERLOREN

„Uit degenen, die Gij mij gegeven hebt, heb Ik niemand verloren.”

Dit woord had de Heere Jezus gesproken in het „Hoogepriesterlijk gebed”: „Die Gij mij gegeven hebt, heb Ik bewaard, en niemand uit hen is verloren gegaan, dan de zoon der verderfenis, opdat de Schrift vervuld worde.”

Dit woord is *vervuld* — zoo leert de heilige apostel Johannes ons — toen de Heere Jezus tot zijn vangeren sprak: „Ik heb u gezegd dat Ik het ben. Indien gij dan mij zoekt, zoo laat dezen heengaan.”

Toen den Heere dit sprak vroeg Petrus: „Heere, zullen we met het zwaard slaan?” Zonder antwoord af te wachten sloeg hij toe, en verwondde Malchus. De Heiland bestrafte zijn driftigen discipel en heelde den verwonde. Door dit kleine oponthoud werd den discipelen allen de gelegenheid gegeven tot vluchten. „Zij, Hem verlatende, zijn allen gevloeden.”

Het onderling verband van deze gebeurtenissen toegelicht door de woorden der heilige schrijvers, gunt ons een zeer merkwaardigen blik in de eigenlijke bedoeling der woorden: „Uit degenen, die Gij mij gegeven hebt, heb Ik niemand verloren.” Het laat ons zien *wat* eigenlijk verlies is. En hoe de Heere Jezus verlies voorkomt.

„In dezen nacht zult gij allen mij verlaten,” zoo

had de Heere Jezus tot zijne jongeren gesproken na afloop van den Paaschmaaltijd. En tot Petrus bijzonder: „Eer de haan zal gekraaid hebben, zult gij mij driemaal verloochenen.” „Simon, Simon, de Satan heeft *ulieden* (meervoud) zeer begeerd om te ziften als de tarwe. Maar ik heb voor *u* (enkelvoud) gebeden dat uw geloof niet ophoude; en gij, als gij eens zult bekeerd zijn, zoo versterk uwe broederen.”

Ofschoon allen Hem zouden verlaten; ofschoon de Satan *allen* begeerd had; was er slechts één, voor wien in het bijzonder het gebed, dat zijn geloof niet ophoude, noodig was. Maar daarom was het „verlaten” niet schuldeloos. Het was echter „de zeef des Satans” niet. Bij het verlaten bleef het *geloof* ongerept; dat werd *niet* gezift. Toch barstte de Heiland in Gethsemané uit in den bangen jammerklacht: „Kunt ge niet éene ure met mij waken!” En toch hebt ge allen, met Petrus, verklaard dat ge niet daartoe zoudt vervallen! Weest op uw hoede; „De geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak.”

Toen het beslissend oogenblik kwam, was er eigenlijk geen gelegenheid om te ontkomen. Maar wanneer de elven gevangen genomen wierden, zouden ze recht in de zeef des Satans komen. Geen ander middel om hen voor den val te behouden, was er dan de *vlucht*. En ofschoon het *verlaten schuld* was, toch opende de Heiland den weg er toe. Want dat was de eenige weg des behouds. Wanneer zij tijdelijk zich uit de voeten konden maken; wanneer

ze voor een oogenblik aan de „zwakheid des vleesches” konden toegeven, dan zou daardoor, en daardoor alleen, het woord vervuld worden, dat Hij gesproken had. „Ik heb niemand verloren van degenen, die Gij mij gegeven hebt.”

En toch viel Petrus! Ja... maar omdat hij terugkwam.

Hier stapelen zich de lessen op elkander!

Vooreerst: Toen de discipelen vluchtten, trad slechts het verlaten naar buiten. Innerlijk, in beginsel, *waren* zij reeds gevluht op het eerste woord, dat hun Meester van zijn lijden en sterven sprak. Zij *waren* reeds gevluht toen ze in den hof niet wakker konden blijven.

En bovendien *had* Petrus reeds in beginsel zijnen Heere verloochend door het woord: „Heere, wees uzelf genadig; dat zal u geenszins geschieden!” Hij was weder *Simon* geworden toen hij verklaarde: „Al werden ze ook allen aan u geërgerd, ik zal nimmermeer geërgerd worden.”

Geen van hen allen had gedacht aan de bede, die de Heere Jezus hun geleerd had: „Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den Booze!” Zij moesten letterlijk uit de verzoeking *weggedreven* worden, door het woord des Heilands, dat hun den uitgang opende.

Nederbuigend en zelfverloochenend goed is onze Zaligmaker. Kan zijn discipel niet voor verloren gaan behoed worden dan door tijdelijke verwijdering, dan wil Hij ook *die* ontrouw lijden. „Indien wij Hem verloochenen, Hij zal ook ons verloochenen. Indien wij ontrouw zijn; Hij *blijft getrouw; Hij kan zichzelf niet verloochenen.*”

Zoo kan de discipel des Heeren zoo diep zinken dat blijven *verlaten* zou worden, en dat verlaten wezenlijk *blijven* is. Maar *begeerlijk* is die toestand niet.

Geen ander wezenlijk verlies bestaat er dan verlies der *ziel*. Zalig is hij die niet vreest voor degenen die wel het lichaam kunnen dooden, maar de ziel van hem, die zijn lichaam overgeeft, niet kunnen aanraken. Dat zou eens het begeerlijk lot der jongeren worden. Ze *zouden* den drinkbeker drinken, die hun Meester ingeschonken werd, en met zijnen doop gedoopt worden; maar later; nu nog niet. Indien dat in *zijn* lijdensnacht geschiedde, zou het hun als onwilligen overkomen zijn en zou ziel en lichaam verdorven zijn geworden. Petrus bezweek reeds voor de bitse aanmerking van een slavine! Zij zouden eenmaal als de Heiland hun leven *geven*. Daarvoor moeten ze thans behouden worden. Haastige verwijdering was daartoe het eenige middel.

En kón het wel anders voor zoover onzen Heiland betreft? De ure kwam en was toen dat Hij zou rondzien, „en ziet, daar was *niemand* met Hem; *niemand* die Hem hielp.” En daarom „ontzette Hij zich.” Maar „toen verschaftte zijn arm alleen Hem heil en

trad Hij den wijnpersbak *alleen.*” Geen mensch mocht daarbij zijn. Zoo leerde zijne kerk van alle eeuwen uitsluitend op Hem zien als den oversten Leidsman en Volcinder des geloofs. Zoo kon ze zien dat er geen Heiland is behalve Hij, en dat slechts een dwaas om steun en hulp aanroept de zwakke mannen, die zelf op het eerste naderen van den vijand de vlucht kozen.

Geen mensch mocht bij Hem zijn toen Hij den beker van Gods toorn tot den droesem leegdrank; bij Hem die zelfs van zijn God zou verlaten worden. Die proef was ook zelfs voor een heilige, die bloot mensch was, niet te doorstaan. Toen later de jongeren, die thans vluchtten, hun leven niet voor zijn naam te dierbaar achtten, vervulden zij slechts de *overblijfselen* des lijdens van Christus in hunne lichamen; toen was de *prikkel* des doods weggenomen, afgebroken in zijn vleesch; dat er door scheurde en zoo den toegang tot den troon der genade opende.

Daar in Gethsemané stond de *ware* Herder, die zich door de wolven laat verscheuren, immers niet opdat de schapen zullen blijven staan toezien om straks ook de prooi van het ongediert te worden, maar opdat ze gelegenheid tot ontkomen zouden hebben. Zoo wordt „de Herder geslagen en worden de schapen verstrooid”. Maar juist die verstrooiing is de voorwaarde voor hun latere hereeniging.

Die hereeniging heeft slechts één middelpunt: het *het kruis*, dat ze nú schuwen. Want voortaan weten ze *niets* dan „Jezus Christus en dien gekruist.”

Zoo werken alle dingen mede ten goede dengenen, die naar zijn voornemen geroepen zijn.

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

III.

EEN NIEUWE WERELD.

„Smakkerd, scheer je weg, of ik begaan een ongeluk!”

Deze woorden klonken vriend Kwik als welkomstgreet tegen, toen hij op den morgen van den 1^{en} Juni zich bevond aan den voet van de trap, die uit het ruime voorhuis van „Tartarye” leidde tot de bovendiepingen.

De jonkman was zoo wijs af te wachten tot het ongeluk zou gebeurd zijn, alvorens opwaarts te gaan. Doch niets meer vernemende dan eenige voetstapen, greep hij moed, en bevond zich weldra boven in een kleine gang, waar een deur zijn verderen loop stuitte. Voor die deur hing een geplooid gordijntje om 't inkijken te beletten.

Kwik klopte aan.

De deur werd geopend en naar buiten trad iemand, die zich blijkbaar haastte de kamer weer voor nieuwsgierige blikken af te sluiten. 't Was een kloek gebouwde man met een blozend gelaat, krullend, donker haar en een paar oogen die juist niet treurig stonden.

In zijn kleeding hield hij 't midden tusschen een werkman en een heer.

„Uwes was seker sooveul as de nuwe bediende,“ zoo sprak deze persoon, Kwik van 't hoofd tot de voeten opnemende.

„Ja, mijnheer,“ was 't antwoord. „De heeren hebben me tegen negen uur hier besteld.“

„Geen „meneer“ assieblieft; ik hiet Markus, net as me vaders soon. Nou je bent een man de klok. Ik begrijp, as dat de heere willen, dat ik uwes eerst laat zien, waar dat je hier komt lozeeren. As uwes maar mee wil gaan.“

Kwik werd nu door een zijdeur in een afgetimmerde ruimte gevoerd. Een deur werd geopend en Markus sprak vriendelijk:

„Tree binnen, so as de ooievaar see tegen de kikkert; hier is nou je slaapzaal, sel 'k reis zeggen.“

Kwik dankte voor de moeite, die de man des huizes nam, welke hem een stoel aanbod en nu, met meer slimheid dan men misschien verwacht zou hebben, onzen vriend aan 't praten zocht te krijgen. Dit gelukte bij Kwik, die zich in deze vreemde haven niet thuis, maar toch door Markus' voorkomendheid meer op zijn gemak voelde, niet moeielijk. En zoo wist de laatste weldra hoe Jan, schijnbaar toevallig met mijnheer van Hove in kennis gekomen, door dezen, na eenig onderzoek omtrent zijn persoon en bekwaamheden, was aangenaam, „hij zou wel zien voor welke werkzaamheden“ op kantoor en elders. Voorts dat Jan gezegde werkzaamheden zou verrichten aanvankelijk voor f 20 per maand, ¹⁾ mitsgaders kost en inwoning in Tartarije bij den heer Markus. Dit laatste wist deze trouwens reeds lang.

„Nou, ik hoop as dat we 't samens kunnen vinden,“ was 't bescheid, toen Kwik had uitgesproken. „De vorige was een goeie kerel. Zelden wat te rikeleemeeren, goed voor zijn werk en nooit „onbekwaam,“ ²⁾ ten minste in zijn vrijen tijd. Wat hij verders dee gong geen mensch an. Maar zie je, hij was eigenwijs, stinkend eigenwijs en dat veeldèn de heeren niet. En je weet, wie den kok niet bevalt mot 't rookgat uit.“

„U woont hier dus zeker!“ vroeg Kwik.

„Juist, al een goeie vijftien jaar. Ik ben uit Amsterdam, een geboren Sandhoeker,³⁾ maar de heeren hebben me hier geplaatst om 't opsicht te houwen over derlui pakhuisen en so. We sellen wel veul samen te doen hebben, en nou mot ik na benede, want het volk wacht en sonder mijn gebeurt hier niks.“

„Dat Markus waarheid sprak,“ zoo verhaalt Kwik zelf, „heb ik ervaren. Hij was de tusschenpersoon tusschen patroons en knechts, ging alles na, zorgde

¹⁾ 't Zou thans zeker f 40.— zijn.

²⁾ Beschonken.

³⁾ De Zandhoek is een buurt op de westelijke eilanden der hoofdstad.

voor de goederen in de pakhuisen en deed in één woord veel, of liever in de lagere sfeeren der zaak geschiede buiten hem niets en was hij oppermachtig. Hadden de patroons geld, hij had, althans van de lagere dingen 't verstand, en den „slag“ om met de lui om te gaan. Voor mij was het, al wist ik dat toen nog niet, van 't hoogste belang, met dezen Markus op goeden voet te staan. En de Heere bracht het ook daartoe.“

Zoodra Markus vertrokken was begon onze vriend zijn nieuwe woonstede eens op te nemen. Hij had zonder rouw het ouderlijk huis verlaten — 't was begrijpelijk, — en was zeer verblijd een gelegenheid als deze te vinden. Doch zijn verwachting werd overtroffen. Wel was alles zeer eenvoudig, en had hij wel fraaiere meubels thuis gezien, maar 't alles was hier zoo smetteloos rein en glanzig dat het een lust was. Daarbij had het kamertje een zeer schoon uitzicht in tuinen en verder bezijden op de rivier, waar veel scheepvaart was.

Een onuitsprekelijk gevoel van eigen geringheid en van dank aan den Heer, die hem dusver geleid had, vervulde de ziel van den jonkman. Hij zette zich neer om zich temidden van al 't nieuwe en vreemde recht te bezitten, en zat nog, toen een gedruisch aan de deur hem stoorde. Hij sprong op, opende en binnen trad . . . een zeer groote Cypersche kat, die onmiddellijk met die vele teekenen van genegenheid, waarin 't kattengeslacht zoo sterk is, zich tot den nieuwen gast wendde. Deze ging bedaard zitten, welk voorbeeld poes volgde, waarbij zij echter van Jan denzelfden dienst vergde als deze van zijn stoel. Nauw echter was dit geschied of nog een drietal katten van „diverse couleuren“ trad binnen. Zij staarden, blijkbaar verbaasd over de gemeenzaamheid der eerste, en deze en haar vriend aan. Kwik, geheel in de beschouwing van 't gedierte verdiept, lette er niet op, dat intusschen nog meer bezoek volgde, tot hij opziende een vrouw bespeurde van wie hij met een oogopslag dit bemerkte, dat haar muts zeer wit en net, en haar gelaat zeer vriendelijk was.

De gedachte kwam bij Jan op of deze juffer niet de vrouw des huizes zijn kon. Hij had zich niet vergist, Mejuffrouw Markus stond voor hem, heette hem uiterst vriendelijk welkom en liet er op volgen: „Ik zie wel, u houdt veel van beesten, en zij van u ook. Nu, dat komt goed.“

Blijkbaar begreep Kwik dat laatste niet, en de juffrouw haaste zich ter toelichting hem te verhalen, hoe iemand die als zij een pakhuis bewoont, steeds verkeert in levensgevaar of doodsgevaar, van namelijk door de „muizen en ratten te worden opgevreten.“ Vandaar dat het op de zolders „krioelde van katten“ zooals ze zei. Deze vier echter waren haar „Privatbesitz“ en 't werd Kwik beduid hoe de vriendschap met een hunner onwaardeerbaar kon zijn, ten bate van zijn door allerlei ondiere bedreigde nachtrust.

„Ja ja,” zei de juffrouw, „maar toch daar is overkomen aan. Er zijn wel erger kruisen dan muizen. Heeft u mijn man al gesproken?”

Kwik vond die opvolging van gedachten wel ietwat zonderling, doch hij zei eenvoudig: „ja, zoo meteen.”

„Ik wou maar zeggen,” vervolgde de juffrouw, „misschien heeft u straks iets gehoord. Ziet u, mijn man is een beste vent, maar hij is schrikkelijk driftig. En die jongen (we hebben drie kinderen, moet u weten) haalt wel eens wat uit — jongensstreken — daar zijn vader gloeiend om wordt. Maar wat zal ik je zeggen; 't is gauw weer uit.”

Kwik begreep nu dat hij met de moeder van den „smakkert” sprak, en kans had dezen zelf nader te leeren kennen.

Doch 't werd tijd voor hem om zijn intrede te gaan doen op 't kantoor. De juffrouw hielp hem nog 't een en ander in orde brengen en toen spoedde hij zich trapafwaarts.

„Kleine dingen kunnen veel uitwerken,” merkt onze vriend hierbij op. Ik had al aanstonds de juffer gewonnen, door mijn vriendschap voor haar katten en, dat heeft mij nooit berouwd. Want al spoedig bleek mij dat Markus een vrouw had, die, hoe groot hij van gestalte was, hem toch ver teboven ging. Ik geloof dat het daardoor kwam dat zij — gelijk ik later vernam — nu drie jaren geleden tot de groote verandering was gekomen, die Gods Woord bekeering noemt. Hoe dat geschied was weet ik niet, maar de bewijzen er van waren overvloedig. Zij was een goede, vrome vrouw, Markus had eerbied voor haar, al begreep hij vooralsnog niets van haar „fijne grillen”. Hij liet haar volkomen vrij wat kerkgaan en zooveel meer betreft, waar hij „niet aan dee”. Doch de vrouw had het niet gemakkelijk. Zij poogde ook haar beide dochters en haar zoon in 't goede spoor te leiden, doch daar dit niet van jongs af was gebeurd, en vader niet meewerkte, kon dat slechts zeer langzaam geschieden. 't Is altijd een voorrecht van kindsbeen af de Heilige Schriften geweten, en, al is 't aanvankelijk uit gewoonte, aan den dienst des Heeren deelgenomen te hebben. Wie eerst later wordt toegebracht ervaart dat vaak. Een vrome jeugd te hebben gehad heeft nog nooit iemand berouwd.

Toen Kwik beneden kwam vond hij daar de heeren hem reeds wachtende. Mijnheer de Bruyne met een effen gelaat; zijn jongen deelgenoot in de zaak, vroolijk als altijd — ten minste naar het uiterlijke.

„Ga zitten,” sprak de oude heer, „wij moeten even praten.

Kwik nam plaats.

„Zooals gij weet, is alles wat loon en inwoning betreft tusschen mijnheer van Hove en u reeds bepaald, en treedt gij nu in onzen dienst,” vervolgde mijnheer de Bruyne. „Of het goed zal gaan moet de tijd leeren. Zijt gij eerlijk en braaf — Van Hove glimlachte — dan kunt ge hier „avancement” maken. Ik zou u raden — je blijft natuurlijk vrij — om boekhouden te

leeren, en ook wat Duitsch, Engelsch en Fransch was niet kwaad, vooral correspondentie; en hoe meer je van koloniale en andere waren weet des te beter. Uw schrift moet nog wat veranderen om goed te wezen, maar dat komt wel. Enfin, hoe meer er in komt, hoe beter. . . .

„Je vat — dat ziet op je hoofd, niet op je maag,” viel van Hove in.

Jan wist niet, of hij de vrijheid had hierover te lachen en was blij toen de oude heer zei: „Ga nu met Markus, die al wacht, eens de zolders openen en kom dan hier terug.”

Het zou gemakkelijker zijn op te sommen waarin de heeren de Bruyne & Co. *niet* handelden, dan waarin wel. Koffie, lompden, stokvisch, alles was van hun gading. De oude heer droeg dan ook aan de beurs den naam van „schacheraar”. Hij was daar echter even trotsch op als indertijd de Geuzen op hun schimpnaam en zei dikwijls: „Elk echt koopman moet schacheren.” Zeker was, dat hij 't er ver meê had gebracht, want, gelijk reeds vroeger is gezegd, het getal zijner welgevulde pakhuizen was groot, en nog grooter dat zijner welgevulde trommels met geld en papieren. De man — die een kinderloos weduwnaar was — leefde trouwens alleen voor zaken en voor niets lagers of hoogers. Gelijk alle fatsoenlijke menschen dier dagen ging hij Zondags ter kerk — even fatsoenlijk ook wel eens naar de comedie — maar dat het een mensch niet baat, zoo hij heel de wereld geniet en schade lijdt aan zijn ziel, dat had de rijke man nog nooit begrepen, althans nooit recht geloofd. Zijn kantoor was zijn afgod, „goede zaken” zijn levensdoel.

„Nou,” sprak Markus toen hij Jan zag komen. „Nou sel ik soveul as je rondleien. Maar geef je oogen goed den kost, so as de jongen see, toen-ie den blinden man alleenig liet staan.”

Die vermaning bleek niet onnoodig. Reeds de eerste zolder was, althans in Kwiks oogen, een onuitputtelijke voorraadschuur. Er lagen koloniale waren; onder meer zooveel koffie, dat volgens Markus, die veel met ongelukken scheen op te hebben, „de heele stad er'em een ongeluk aan drinken kon.”

„'t Is toch maar een segen as je zoo rijk bint,” sprak de opzichter tot Jan, wiens verbazing rees gelijk de eene zolder boven de andere, bij 't gezicht van wat er lag; „niet dat ik niet tevrede bin, — dâar niet van. Ik heb mijn goeie loon, vrij wonen, vrij brand en wat er afvalt, zie je.

De nieuwe bediende begreep dat dit laatste dan zeker geen afval was, doch in zijn eenvoudigheid merkte hij op, „dat men er toch niets van kon meenemen, en iemand, als 't eens zoover kwam, weinig baat zou hebben van al zijn geld en goed.”

„Natuurlijk, maar op die conditie sel ik 't maar hebben. We kommen, hoop ik, allemaal bij onsen lieven Heer.”

„Is u daar zoo secuur van?” vroeg Kwik.

[Faint, illegible text in the left column]

[Faint, illegible text in the right column]

[Small horizontal line]

[Small horizontal line]

[Horizontal line at the bottom of the page]

Aan haare borst vertrouwd heb op uw kracht
 Van ganscher harte.
 Zy wierp my reeds op U in barenessmarte
 Gansch onbevreesd:
 En, uit haar buik getogen,
 Zyt Gy, o Heer! by 't opslaan van myn' oogen,
 Myn God geweest.

Zyt dies myn hulp, wees dan niet ver van my;
 Want, groote God, benaauwdheid is naby;
 'k Zie buiten U, terwyl ik bitter ly,
 Geen hulp voor handen.
 Een stierenheir schroomt niet my aan te randen.
 Op 't felst verwoed:
 Die my den dood bereiden
 Zyn sterker zelfs, dan die in Bazans weiden
 Ooit zyn gevoed.³⁾

Zy rukken aan met opgesperden mond,
 Gelyk een leeuw, al brullend' in het rond:
 Ik vloei daar heen als waatren op den grond,
 Die zich verspreiden.
 Myn beendren zyn in my van een gescheiden.
 O doodlyk uur!
 Wat hitte doet my branden!
 Myn hart is week, en smelt in d' ingewanden,
 Als wasch voor 't vuur.

Myn kracht is, als een scherf, van sap beroofd,
 Myn tong kleeft in myn' mond, door dorst gekloofd;
 Gy zult eerlang my, door de dood, het hoofd
 In 't stof doen bukken;
 Want van rondom zie 'k honden 't saamen rukken.
 Een muiltgespan
 Heeft my ten prooi verkoren,
 Myn handen en myn voeten doen doorbooren,
 Zoo fel het kan.

Myn beendren kan ik tellen een voor een:
 Hun boos gezicht beschouwt dit, wel te vreên:
 Z' ontzien zich niet om met myn tegenheên
 Hunn' geest te streelen;
 En onder zich myn kleedren te verdeelen.
 Verhard in 't kwaad,
 Kan hun geen spel verdrieten,
 Zy werpen 't lot, wat ieder zal genieten
 Van myn gewaad.

Maar Gy, o HEER! tot wien myn ziel zich keert,
 Ei! sta niet ver, myn God! die 't al regeert;
 Ei! haast U toch ter hulp'; ik word verteerd
 Door all' d' elenden;
 Red toch myn ziel van 't zwaard dier booze benden,
 Die schriklyk woên;
 Myn eenzaam' uit hunn' handen;
 Verlos haar van 't geweld des honds, wiens tanden
 My beeven doen.

Verlos my van den leeuw, die om my zwiert;
 Verhoor my, Heer, en red my van 't gediert,

³⁾ Dit geheele vers is ook hier veel getrouwer dan in onze berijming.

Dat, sterk van hoorn, rondom my woedt, en tiert;
 My staat naar 't leeven:
 Dan wordt uw naam door my met roem verheven
 Dan zal ik, Heer,
 Myn broedren dien vertellen,
 En in uw huis by all' myn medgezellen,
 U geeven d' eer.

Gy, die Hem vreest, pryst dien getrouwen HEER,⁴⁾
 Dat Jacobs zaad zyn' grooten naam vereer',
 Ontzie Hem toch, o Israël; en leer,
 Vertrouwend wachten:
 Wie my veragt', God wou my niet verachten,
 Noch oor noch oog
 Van myn verdrukking wenden,
 Maar heeft verhoort, wanneer ik uit d' elenden
 Riep naar omhoog.

Ik loof eerlang U in een groote schaar;
 Ik zal voldoen wat ik beloofd heb, daar
 Uw heilig volk by 't plechtig kerkgebaar
 Hem toont te vreezen:⁵⁾
 't Zagtmoedig volk zal ryk verzadigd wezen,
 Ten dis geleid.

Wie God zoekt, zal Hem pryzen.
 Zoo leev' uw ziel, door 's Hemels gunstbewyzen,
 In eeuwigheid!

Eerlang gedenkt hier aan het waereldrond,
 Haast wendt het zich tot God met hart en mond,
 En waar men ooit de wildste volken vond,
 Zal God ontfangen
 Aanbidding, eer, en dankbre lofgezangen:
 Want God regeert,
 En zal zyn almacht toonen;
 Hy heerscht zo ver de blindste heidnen wonen,
 Tot Hem bekeerd.

Wie vet is eet, en knielt voor Isrels Heer;
 Wie 't stof bewoont, bukt meede voor Hem neêr;
 En wie zyn ziel by 't leven nu niet meer
 Heeft kunnen houden.
 Het vroomme zaad van die op God betrouwden
 Zal door zyn kracht
 Hem dienen; voor Hem leeven;
 Het zal den Heer eens worden aangeschreven
 In 't nageslacht.

Zy koomen aan, en zyn gerechtigheid
 Wordt door hun hart en mond eerlang verbreed
 By 't nakroost, dat den Heer wordt toebereid:
 Wyl 't zyn Gods daaden.⁶⁾

⁴⁾ „Gy die Hem vreest, *gy allen*”, zoo luidt thans de berijming tamelyk mat. Niet het *allen* moet op den voorgrond treden, maar — zooals Voet juist zag — de *trouw* des Heeren.

⁵⁾ In dezen zin is de verandering van onze berijming een groote verbetering. „Plechtig kerkgebaar” smaakt al te achttiende eeuwsch, is Roomsche en in een Oud Testamentisch lied volkomen ongerijmd.

⁶⁾ Ieder onzer lezers zal wel gevoelen dat dit vers bij de verandering veel *verloren* heeft.

DE MID-WINTERZON IN LAPLAND.

We hebben een barren kouden winter achter ons. Misschien is het met het oog daarop den lezer niet onwelkom eens even verplaatst te worden in het land van sneeuw en winternacht. We doen dit aan de hand van een schrijver in het Stockholmsche blad *Vart-Land*, dus uit Zweden, het land der middernachtszon, zelf.

Men weet wel, zegt het, in het buitenland, dat de pracht der middernachtszon van ons eenzaam land in het midden des zomers een zeldzame en overweldigende schoonheid heeft, doch aan een Laplandschen winter zal men in het algemeen slechts met schrik denken. Men stelt zich een nacht voor van zes weken, gedurende welk lang tijdperk de koude en de duisternis hun schrikbewind voeren, de lamp niet kan worden uitgebluscht, en het gewelf des hemels door geen andere lichtbron verhelderd wordt, dan door het tijdelijk schijnsel der maan en het flikkerende noorderlicht.

Voorzeker is de winterkoude in het bovenland aanhoudend en fel en het daglicht in dit jaargetijde zeer weinig, doch het ontbreekt niet zoo geheel als men zich gewoonlijk voorstelt. Integendeel, hij die uit het midden of het zuidelijk gedeelte van Zweden komt, zal het onderscheid tusschen de lengte des winterdags daar en hier zeer gering vinden. Dit komt wellicht hoofdzakelijk daardoor, dat de hemel in dit jaargetijde bijna altijd onbewolkt is en het steeds uitgespreide sneeuwkleed, met zuiver witte kleur, die niet zooals dikwijls in het Zuiden door den dikwijls invallenden dooi vervuild wordt, het zwakke daglicht geheel opneemt en het als een spiegel met verdubbelde kracht terugkaatst.

Dat echter de mid-winterzon in Lapland, evenals de middernachtszon des zomers, bewonderingswaardige lichteffecten voortbrengt, kan men in zuidelijke streken zich nauwelijks voorstellen; en toch is dit het geval.

Laten wij in gedachten ons verplaatsen naar Noordelijk Lapland, in de nabijheid der poolstreek, en denken wij ons een morgen aan het einde der maand December, nabij den kortsten dag. Het is reeds acht uur des morgens en nog ontdekt men nauwelijks een spoor van het aanbreken des daags. De volle maan giet haar tooverachtig schijnsel over de witte sneeuwvlakte, die met millioenen schitterende kristallen van rijm bezaaid is. In dit landschap bij maanlicht, ontdekt men niets van de zachte idylle van een Augustusnacht. De koude rust, die over de gansche natuur ligt, deelt zich ook mede aan de gemoedsstemming des aanschouwers, welke daardoor op verheffende wijze wordt aangedaan. Nimmer scheen mij de praktische benaming: „de tempel der natuur” juister dan thans, tenminste wanneer men aan dit beeld een zuiver Christelijke

uitlegging geven wil. In dezen tempel is niets lokkends voor de uitspattingen van het heidendom. Het verblindend witte sneeuwkleed met zijn schitterende juweelen is een beeld der volmaaktste reinheid. De bevrozen aarde, die verstijfd en stil onder dit prachtig lijkkleed ligt, biedt niets aan. De blik en de gedachten worden onwillekeurig omhoog gevoerd, naar boven, tot de flikkerende lichten aan den winterhemel en de wereld der eeuwigheid.

Doch de tijd snelt voort, het is reeds negen uur. Het licht der maan verbleekt meer en meer en het begint te dagen. Gelijkzeitig neemt de koude toe; de thermometer wijst 38° C. onder het vriespunt aan. Het knettert en kraakt in de boomen en huzen. De waterval dreunt dof en de opstijgende waterdampen verdikken in de koude lucht en hangen als een zware nevel daarover, voor het overige is, zoover het oog reikt, de lucht schitterend helder.

Inmiddels is het geheel dag geworden en nog is geen spoor van de zon aan den wolkeloozen hemel zichtbaar. Tegen tien uur ontdekt men in het Zuid-Oosten aan den gezichtseinder een bleekgele streep. Later neemt deze streep een roodachtige kleur aan en is nu vlak in het Zuiden zichtbaar als een morgenrood, zoo men deze benaming aan een luchtverschijnsel geven wil, dat zich op den vollen dag vertoont. Tegen elf uur beginnen de toppen der bergen te glinsteren en nu daalt het zonlicht gaandeweg langs de hellingen, doch tot in de dalen dringt het niet door.

De zon zelf kan men nog niet zien, en vele plaatsen zijn zoo gelegen, dat men haar aldaar drie weken vóór en drie weken ná Kerstmis nooit ziet. Bestijgt men echter even voor den middag een hoogte, die een vrijen blik naar het Zuid-Westen aanbiedt, dan ziet men de geheele zonneschijf als een schitterende gouden bol aan den gezichteinder en op geen plaats ter wereld verlicht zij met zulk een helderheid eenig aardsch paradijs, als zij op zulk een kouden winterdag haar stralen over Laplands woeste bergen schiet. Zelfs een zonsopgang op zee is, wat de helderheid der kleuren betreft, slechts uit de verte hiermede te vergelijken. Er is in dit schijnsel echter geen gloed. De stralen zijn koud als die van electrisch licht, doch die koude kleuren zijn de zuiverste die men ooit kan zien.

De zon staat nu bijna een half uur lang schijnbaar op dezelfde plaats en stijgt niet hooger dan dat zij met haar buitensten omtrek ongeveer den gezichteinder raakt. Het is, als verwijde zij met voorliefde boven de eenzame landstreek, als had zij hier haar woonplaats, waar zij, na haar rusteloozen tocht door de ruimte, een oogenblik rust geniet.

Niets in de gansche schepping laat zich vergelijken met de pijnlijke rust, die in het middaguur van den midwinterdag over het woeste Lapland ligt. Welk een kalmte over de verstijfde natuur. Geen stofje beweegt zich, geen geluid verneemt men. Welk een

ontzagwekkende rust in deze onbewegelijke zonnenschijn en toch, een tegenstelling tusschen beiden. Hier heeft men de onbewegelijke rust van den eeuwiggen dood en het eeuwige leven als 't ware bijeen; doch het laatste is in dit oogeblik zoo overweldigend, dat de eerste zijn schrikwekkendheid verliest. De koude moet met het duister verbonden wezen om schrikwekkend te zijn. In dit heldere middaguur ligt zij als een overwonnen reus aan de voeten van den sterkeren overwinnaar. Er ligt een wondere zachtheid in het schitteren der noordsche midwinterzon. Het is als moest zij nu, in de diepe duisternis der doode natuur, een woord der hope toefluisteren. — Wees getroost, ik leef en waak; uw opstanding is aanstaande, wanneer gij weder schitteren zult, in uw langen zomerdag, zonder nachtelijk donker, even zoo schoon en heerlijk als voorheen.

Doch het uur is voorbij. Langzaam zinkt de zon bijna tot hetzelfde punt terug, vanwaar zij naar omhoog steeg. De donkere schaduwen drijven het zonlicht weder langs de berghellingen naar boven, en het is alsof dezen hun feestkleed weder afleggen. Doch zie, welk schitterend schijnsel vertoont zich aan den tegengestelde gezichteinder, nadat de zon is weggezonden! Op het oogeblik dat haar bovenste gedeelte verdween, zijn de omtrekken der bergen in het Zuid-Westen met een bewonderingswaardig helder licht als overgoten. Het schijnt alsof die hoogten niet meer het land omlijsten. Hun toppen schijnen afgerond en de gansche bergketen gelijkt bijna vooruitgeschoven. Het is als ziet men achter hen een eindeloze zee van licht.

Steeds minder wordt het schijnsel aan den zoom des hemels en het einde van Laplands korten winterdag nadert. Er ligt iets troosteloos en hoopeloos over de gansche natuur. Huiveringwekkend en zwijgend ligt de eindeloze heide, spookachtig strekken de door boschbrand verdorpe heesters hun kale takken naar den hemel en van de nog levende boomen hangen de zwarte algen als rouwvestoenen neder. De eenzame wandelaar op zijn sneeuwschoenen, die den ganschen dag door dit rijk des doods voortgerend is, mijlen ver, zonder een levend wezen te zien, dan hier en daar een sneeuwhoen, dat verschrikt door het kraken der sneeuwschoenen van den rand des wegs opgevlogen is, versnelt nu zijn loop om een menschelijke woning te bereiken. De oogeblikken zijn kostbaar. Spoedig breekt de lange winternacht aan en met hem de verschrikkingen van deze woestijn; en weder hangt de volle maan als een reusachtige nachtlamp aan het gewelf des hemels.

H.

EEN ZANGER UIT DE VORIGE EEUW.

Een onzer getrouwe lezers schreef ons dezer dagen: „De hiernevens gevoegde vertalingen hebben indertijd dienst gedaan als voordrachten op de ver-

gaderingen van Christelijke jongelingsverenigingen. Lezer van „Excelsior” zijnde, kwam het mij in de gedachte om door middel van genoemd blad anderen ook hiermede dienstig te zijn. Derhalve geef ik u deze stukjes van mijne hand ter beoordeeling. Keurt gij ze als criticus waardig in „Excelsior” geplaatst te worden ten dienste van anderen, plaats ze dan; zoo niet: werp ze dan in de snippermand. Niet ondienstig zou het mij, en ook anderen, zijn, wanneer gij daarbij in ons blad een artikel gaaft, gewijd aan CHRISTIAN FÜRCHTEGOTT GELLERT en zijne werken. Immers hij is in ons land geen onbekende. Hseft de Evang.-Gezangbundel niet vele liederen van hem, die meest vertaald zijn door Ahasuerus van den Berg, in leven predikant te Arnhem?”

Wat er verder in den brief staat, zullen we maar tot later bewaren, want dat geeft nieuw werk; en onze correspondent zal niet alles opeens verlangen.

We beginnen dus met maar dadelijk zijne „vertalingen” te geven: en veroorloven ons de vrijheid daar onze korte aantekeningen bij te voegen als naar gewoonte. Deze hebben echter alleen betrekking op den vorm van de vertaling, en niet op den inhoud. Die komt vanzelf aan de orde in hetgeen op de „vertalingen” volgt.

DE LOTS BESCHIKKING.

Vrije vertaling van „Das Schicksal”, van GELLERT.

Wat streeft ge, o mensch! het raadsbesluit te meten, ¹⁾

Waarnaar Gods hand regeert het groot heelal?

Uw duister oog tuurt blind zich om te weten ²⁾

Wat God bedoelt met ieder lotgeval.

Gij ziet van 't lot niet helder zijn tevoren, ³⁾

Zelfs onderkent ge zijn gevolgen niet,

Nochtans zoekt gij het antwoord op te sporen

Waartoe hier alles door Gods hand geschiedt. ⁴⁾

Het Godsbestuur laat weinig voor u open,

Ofschoon het lot rechtmatig wordt beschikt;

Maar wilt ge toch het raadsel u ontknoopen,

Word eerst als God, voor ge in die diepten blik.

Uw geest, o mensch! kan slechts Gods doen vereeren,

Doorgronden nooit — 't is voor u duisternis.

En laat u hier een Joodsche sage leeren

Dat, wat beschikt wordt door de hand des Heeren,

Zijn oogmerk heeft en zeer rechtmatig is.

Toen voor 't oog des Allerhoogsten

Mozes eens een berg betrad

¹⁾ Deze regel is taalkundig niet juist. Iemand *streeft* niet, maar *streeft naar* iets. Er moest dus staan „Wat streeft ge, o mensch, *er naar*.” Of „wat *tracht* ge.”

²⁾ Een *duister* oog kan zich niet meer blind toonen, het *is* reeds blind, want het heeft geen licht.

³⁾ Dit is de eerste maal dal we „*tevoren*” als zelfstandig naamwoord zien gebruiken.

⁴⁾ „Waartoe hier al—les door Gods hand geschiedt.” De dichter moet zooveel mogelijk zorgen dat de natuurlijke splitsing van den regel niet midden in een woord valt.

En Hem daar met stil vertrouwen
 om een dieper inzicht bad
 Van den eeuwgen Raad des Heeren,
 die des menschen lot bestelt,
 Moest hij van zijn hooge standplaats
 neêrzien tot het vlakke veld.
 Hier vloot door de woeste steppe
 eene milde, frissche bron.⁵⁾
 Hijgend sprong een reizend krijgsman,
 schier amechtig door de zon,⁶⁾
 Van zijn ros en dronk zijn teugen.
 Nauwlijks ging de krijgsgezel,
 Of daar spoedde een herdersknaapje,
 om een dronk zich naar de wel.
 't Vond een geldzak, die den ruiter
 was ontvallen bij den bron;
 't Maakte van den buit zich meester
 en — ontweek zoo vlug hij kon.
 Daarop sluikte een grijsaard nader,⁷⁾
 neêrgebogen op zijn staf,
 Die zich, na zijn borst te laven,⁸⁾
 bij de bron ter rust begaf.
 Zijn zwaarmoedig hoofd zonk bevend
 in het gras, gansch afgemat,
 Tot het in den slaap de moeiten
 van den ouderdom vergat.
 Eensklaps kwam de krijgsman weder,
 zag den grijsaard op het veld,
 En met ruwe blikken eischte
 hij zijn straks verloren geld.
 Vloek en dreiging werden zwaarder;
 doch de grijsaard weende en bad,
 En bevestigde met eeden
 dat hij niets gevonden had.
 's Ruiters woede steeg ten toppunt —
 dreigend hield hij 't wapen bloot,
 En helaas! met vele wonden
 stak hij d' oude woedend dood.

Mozes viel bedroefd ter aarde,
 als hij met zijn Zieners-oog⁹⁾

⁵⁾ „Eene milde, frissche bron.”

Onze dichter zal zelf wel voelen dat deze regel zeer mild is aan stomme e's, maar daardoor haar frischheid verliest.

⁶⁾ „Schier amechtig (aemechtig) door de zon?”
 Is dat juist gezegd?

⁷⁾ „Sluikte . . . nader.” *Sluiken* is een werkwoord van gelijke beteekenis als *smokkelen*. Maar van „nadersluiken” hebben we nooit gehoord.

⁸⁾ „Na zijn borst te laven.”

De dichter wil zeggen „na zijn borst gelaafd te hebben”. Maar deze vrijheid is geen *dichterlijke* vrijheid!

⁹⁾ „Met zijn Zienersoog.”

Om dat te zien had Mozes geen *zienersoog* noodig. Dat had de domste ook kunnen zien, als zijn oogen maar even *scherp* waren als die van Mozes. We zeggen dit niet om te vitten, maar om te doen gevoelen, dat vooral de dichter *alle* overtollige of min juiste uitdrukkingen en woorden moet vermijden.

Dit noodlottig feit aanschouwde;
 doch een stem riep van Omhoog:
 „Wat gij heden zaagt geschieden
 brengt u tot de erkenenis,
 „Dat elk lot op aard beschikt wordt
 en ten zeerst rechtmatig is.¹⁰⁾
 „Want — de thans verslagen grijsaard
 heeft den vader eens gedood¹¹⁾
 „Van het knaapje, dat zoo spoedig¹²⁾
 met den buidel henenvlood.”

Wat nu den inhoud zelf betreft: de moraal is eigenlijk zeer zwak. Mozes kreeg een zeer gebrek-kig, om niet te zeggen onjuist, inzicht „van omhoog”. Ja, de grijsaard had bloed vergoten, en eindelijk werd zijn bloed vergoten door den mensch. Een andere beteekenis kan de sage niet hebben. Doch daardoor wordt juist Gods gebod *verzwakt*. „Die des menschen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mensch vergoten worden”, beteekent volstrekt niet dat God er wel voor zorgen zal dat de moordenaar vroeg of laat ook een geweldigen dood sterft. Het is een *gebod aan* den mensch. Het bloed van den moordenaar moet *opzettelijk, als straf voor die bepaalde misdaad, op wettige wijze* vergoten worden.

En 't ergste is dat de grijsaard er in loopt door een daad van het knaapje, die als twee druppelen op een diefstal gelijk. *Bevredigd* kon Mozes' zedelijk gevoel niet worden, tenzij ook de krijgsman gedood en het knaapje bestolen werd. Maar daarmee zijn we niet aan een eind. Er rest niets anders dan dat er ten slotte maar één moordenaar op aarde overblijft. Ook dit zeggen we niet om te vitten, maar om te doen beseffen dat 's menschen rechtsgevoel niet *voldaan* kan worden dan door de *zuivere* lijnen der *Goddelijke* gerechtigheid, en dat ons niet het ontijdig zoeken der oplossing van de raadsels in het Godsbestuur, maar het *zwijgen* en God verbeiden past.

De tweede „vertaling” is

DE WOEKERAAR.

(Vertaling van „*Der Wuchrer*” van GELLERT).

Een woekeraar had binnen korten tijd
 Een grafelijk vermogen eens verkregen;
 Niet door bedrog of ongerechte vlijt,
 Neen — zwoer hij vaak — uitsluitend door Gods zegen!
 En om nu God' zijn dankbaar hart hierbij
 Te laten zien, wellicht in 't vast vertrouwen
 Dat God hem weer vergelden zou, liet hij
 Een gasthuis voor geloovige armen bouwen.

¹⁰⁾ „Ten zeerste” is een basterd-uitdrukking, welke geen goed Nederlander ooit moet gebruiken.

¹¹⁾ „Heeft den vader eens gedood.”

Hij kon het ook niet tweemaal doen!

¹²⁾ „Dat zoo spoedig . . . henenvlood.”

Dat „zoo spoedig” heeft hier volstrekt geen beteekenis. „Zooeven” zou vrij wat beter geweest zijn.

Toen 't liefdehuis dan Gode was gesticht,
 En hij voor 't front volzalig stond te droomen
 Hoezeer hij Gode en de arme had verplicht,
 Zag hij een zeer spitsvondig vriendje komen.
 Nu met den blik op zijn gesticht, zoo schoon,
 En zeer belust daarom te zijn geprezen,
 Vroeg hij zijn vriend, op luiden, blijden toon,
 Of 't groot genoeg voor de armen zoude wezen?
 „Waarom niet?” — sprak zijn vriend, de sluwe
 (Hein —
 „'t Is dienstig ingericht voor veel personen;
 „Doch zullen ze allen, goede vriend! hier wonen
 „Die ge arm gemaakt hebt, dan is 't veel te klein.”

Dit gedichtje staat in alle opzichten — naar ons
 bescheiden oordeel — veel hooger dan 't eerste.

En nu den Duitschen dichter zelf. Wie Gellert
 ook maar eenigszins kent, denkt bij 't hooren van
 zijn naam aan een Godvreezenden, vriendelijken, ge-
 moedelijken ouden heer, die wel zeer scherpzinnig
 is, maar al zijn geleerdheid en scherpzinnigheid zon-
 der den minsten ophef verbergt onder de uiterste
 bescheidenheid, en er altijd op uit is om zijne gaven
 te besteden ten nutte zijner medemenschen. En
 daardoor slaat men den bal niet ver mis. Men ziet
 niet tegen Gellert op, want er is niets in den man,
 dat overbluft. Men heeft hem lief en draagt hem
 achting toe. Maar ieder is met hem op vertrouwe-
 lijken, gemeenzamen voet. In Leipzig waar hij de
 laatste achttien jaren zijn levens hoogleeraar was,
 heeft men een standbeeldje opgericht, dat in eenvoud
 zijn gelijke bijna niet heeft, maar dat geheel in
 overeenstemming is met zijn nederigheid. Voor zijn
 vereerders, die het oprichtten, is het echter een waar
 schandaal, dat ze zich met zulk een leelijk dingetje
 hebben tevreden gesteld. Hoe hoog Gellert geacht
 werd, kan men echter ook in Leipzig zien. Rondom
 de Johanneskerk; in het midden der stad, lag vroeger
 het Johanneskerkhof. Dat is geheel ontruimd
 en tot plein herschapen. Maar het grafmonument
 van Gellert heeft men laten staan ('t staat eigenlijk
 leelijk in den weg!) en van een ijzeren hek voor-
 zien. Dat werd niet geschonden!

Gellert werd in 1715 te Haynichen in Saksen
 geboren. Zijn vader was predikant; en had het niet
 te breed. Reeds vroeg had Gellert vermaak in de
 dichtkunst en hij begon die met eenig zelfvertrouwen
 te beoefenen, nadat een vrijwel gelukt verjaarsvers
 voor zijn vader de algemeene goedkeuring der familie
 had weggedragen. De bouwvallige pastorie zijns
 vaders kon niet staande blijven tenzij ze gesteund
 werd door vijftien stutten. Deze vergeleek de kleine
 Christiaan in zijn vers met de kinderen en klein-
 kinderen zijner ouders, die ook juist vijftien in getal
 waren. In 1737 vertrok hij naar Leipzig om theo-
 logie te studeeren. Vier jaren later beklom hij voor

de eerste maal in zijn geboorteplaats den kansel.
 Maar dat ging niet al te best. Eenige jaren vroeger
 had hij beproefd een lijkrede te houden bij de be-
 grafenis van een kind, en toen was hij blijven steken.

Dit voorval heeft op Gellerts leven een beslissen-
 den invloed gehad. Hij leed steeds aan „kanselvrees”
 waartoe veel bijdroeg dat zijn geheugen niet sterk
 was, en zijn borst niet veel vermoeden kon verdragen.

Derhalve werd Gellert huisonderwijzer. In 1741
 begeleide hij den zoon zijner zuster, dien hij voorbe-
 reidende lessen had gegeven, naar Leipzig, waar hij
 zelf ook als 't ware van voren af aan begon te stu-
 deeren. Tien jaar later werd hij aangesteld tot buit-
 tengewoon hoogleeraar aan de universiteit aldaar
 en wel in de dichtkunst en de welsprekendheid. Dat
 was nog echter een betrekking waar iemand nog
 wel iets bij mocht verdienen om behoorlijk aan den
 kost te komen, want zijn inkomen als professor be-
 droeg slechts honderd thaler (f 180.—) 's jaars.

Maar velen gevoelden zich gedrongen den bemin-
 nelijken man op allerlei wijzen te steunen. Hij had
 zich door zijn geschriften een eigenaardigen naam
 gemaakt. Hij gaf verscheidene bundels fabelen en
 vertellingen en schreef ook een roman „Die Schwe-
 dische Gräfin” (De zweedsche gravin). Het voornaam-
 ste wat hem de liefde van jong en oud, hoog en
 laag, bezorgde waren echter zijn „geestelijke oden
 en liederen.” Die waren op aller lippen. Verschei-
 dene daarvan hadden hun ontstaan te danken aan
 roerende gebeurtenissen en uitredingen, die zijn God
 hem gaf te ondervinden.

Hoe hoog Gellert aangeschreven stond bij men-
 schen van allerlei slag, blijkt onder meer uit het
 getuigenis van zijn koning, Frederik de Groote, den
 vriend van Voltaire en dus alles behalve Gellerts
 geestverwant. Deze noemde hem „den geschiksten
 van Duitschlands geleerden.” En dat was heel wat
 uit den mond van Duitschlands scherpzinnigsten en
 ongeloofigsten man. De liefde van zijn volk voor
 Gellert is te merkwaardiger wanneer men weet in
 hoeveel zaken hij van het volkskarakter afweek. Om
 slechts één ding te noemen: ieder weet hoe ge-
 makkelijk een Duitscher over de Zondagsheliging
 denkt. Gellert daarentegen was zoo streng op dat
 punt, dat hij slechts in de uiterste noodzakelijkheid
 er toe kwam om op Zondag een boodschap te laten
 doen of zelf een brief te schrijven.

De gezangbundel der Ned. Herv. kerk heeft een
 vijftiental liederen uit Gellerts gedichten opgenomen
 en wel de nummers 12, 16, 59, 60, 71, 73, 112,
 115, 118, 119, 137, 156, 159, 180, 192.

Daaronder zijn er verscheidene, die het burger-
 recht verkregen hebben, maar ook sommigen waar-
 van men met de hand op het hart niet anders ge-
 tuigen kan dan dat ze allerminst geschikt zijn om
 eene *gemeente* in den mond gelegd te worden; over-
 denkingen die maar al te zeer het kenmerk dragen
 van de lautheid en gezonkenheid van het Christelijk

geloofsleven in de tweede helft der vorige eeuw.

Een Boheemsch priester schreef naar aanleiding van sommige dier gedichten in vollen ernst aan Gellert de vermaning om toch ook voor t' uitwendige in den schoot der alleen zaligmakende moederkerk terug te keeren, daar hij zoo uitnemend de nuttigheid der goede werken bezong! Wel had, zooals zich denken laat, Gellert zijn antwoord gereed en was dat antwoord ook goed; maar men kan niet ontkennen dat hij in zijne uitdrukkingen *aanleiding* tot de vraag gegeven was.

Zeer juist is het godsdienstig karakter van Gellerts liederen gekenschetst door Hagenbach, een Luthersch predikant uit onze eeuw en een groot vereerder van den dichter, in zijne studie „Gellert als geistlicher Liederdichter”.

„Om tegenover Gellert hierin rechtvaardig te zijn, moet men niet vergeten dat zijn leven en arbeid viel in het overgangstijdperk tusschen doode orthodoxie en een nog onzekere en zoekende nieuwere richting (de ethische richting van Schleiermacher). De vermenging van het bepaald Christelijke met het eenvoudig godsdienstige, en dan zelfs met het enkel zedelijke, dat men herkent aan de samenvoeging: „godsdienst en deugd,” komt ook in Gellerts liederen op den voorgrond. En daarom tracht Gellert alle waarachtig Christelijke diepten en mystereën, alle *dogmen* van het Christendom te redden en te bewaren als „geheimenissen,” als „wonderen, waarvoor zijn verstand vol eerbied stilstaat,” maar waarbij hij niet de roeping gevoelt er verder in door te dringen.”

Zoo is het. En we weten nooit genoeg te beseffen hoe groote weldaad God het later geslacht heeft geschonken, toen dat oppervlakkige, supernaturalistische, nevelachtige, plaats moest maken voor *helder* licht, en de „gulden middelweg” op den achtergrond gedrongen werd.

W.

EEN HERREZEN VOLK

Vóór weinige jaren vermoedde nog niemand, dat er in West Azië eens een machtig rijk bestaan had, een rijk als Egypte of Assyrië, 't rijk van de Hethieten uit het O. Test. Nog minder kon iemand op het denkbeeld komen, dat juist dit vergeten volk zijn wapens, zijn kunst en zijn godsdienst tot aan de oevers van de Egeïsche Zee heeft gedragen en dat de vroegste beschaving der Grieken aan de Hethieten evenveel te danken heeft als aan de Feniciërs.

Deze ontdekking werd eerst gedaan in 1879. Bij de opgraving van Grieksche oudheden was men tot inzicht gekomen, dat men min of meer met navolgingen van Klein-Aziatische kunstwerken te doen had. Want daar trof men monumenten aan, beeldhouwwerk en reliefs in de rotsen, die door den ouden Herodotus reeds als gedenkteeken van den Egypti-

schen veroveraar Sesostris of Ramses II aangewezen waren. Sedert dien tijd heeft men allerlei andere ontdekkingen gedaan in de landen, waarvan de Bijbel verhaalt.

De geleerden hebben uit Egyptische geschriften vernomen, dat vóór den uittocht der Israelieten reeds verschillende vorsten in oorlog gewikkeld waren met de machtige Hethieten. Hun hoofdplaatsen waren Kadish aan den Orontis en Karchemisch aan den Eufraat.

De Hethieten hadden hun bondgenooten niet alleen in Palestina, maar in Lydië en Troje, aan de westkust van Klein-Azië, bondgenooten die min of meer afhankelijk van hen waren.

Zelf Ramses II, haastte zich om vrede met deze tegenstanders te sluiten. Deze vrede, die o. a. een amnestie inhield voor alle politieke misdadigers, die aan deze of gene zijde bescherming gevonden hadden, werd bezegeld door het huwelijk van den Egyptischen vorst met de dochter van zijn tegenstander.

Een paar eeuwen later vond Tiglath-Pilezer I van Assyrië den Eufraat bezet door de Hethieten van Karchemisch en hun huurlingen uit Kolchis. Van dezen tijd aan waren de Hethieten de groote hinderpalen voor de pogingen der Assyrische koningen om hun rijk naar het Westen uit te breiden, totdat het eindelijk Sargon in 717 voor Christus gelukte hun rijke hoofdstad Karchemisch in te nemen en die tot zetel van een Assyrisch satraap te maken. Daarna verdwenen de Hethieten uit de geschiedenis.

De sporen van hun bestaan leefden echter voort in de H. Schrift. Op verschillende plaatsen, Richt. 1 : 26, 1 Kon. 19 : 28, 29, 2 Kon. 7 : 6, 2 Sam. 24 : 6 enz. wordt gewag van hen gemaakt.

In den zuidelijksten uithoek had zich in een vroeger tijdperk reeds een Hethietische stam gevestigd. Dat waren de Hethieten, die wij in de geschiedenis der aartsvaders ontmoeten. Hebron was een van hun steden en zooals de Schrift (Num. 13 : 22) verhaalt: „zeven jaren gebouwd vóór Zoan in Egypte.” Zoan of Tanis nu was de hoofdstad der Hyksosvorsten in Egypte. Hieruit kan men opmaken dat deze Hethieten tot de Hyksos (Heidenkoningen) behoorden, maar in Kanaän gebleven waren, in plaats van naar Egypte door te trekken. Dit wordt bevestigd door den Egyptischen geschiedschrijver Manetho, die bericht, dat Jeruzalem gebouwd was door Hyksos. Uit Ezechiël 16 : 3 nu vernemen we ook, dat de moeder van Jeruzalem een Hethietische was.

Een andere Hethietische stad in het zuiden van Juda was Kirjath-Sepher of de „Boekenstad,” die ook als Debir, „het heiligdom,” bekend is en aan Kadesch „de heilige stad” herinnert. Misschien mag men uit dezen naam opmaken, dat Kirjath-Sepher een bekende bibliotheek bezat. Dat de Hethieten een letterkundig volk waren en een eigen letterschrift bezaten, bleek uit Egyptische gedenkteeken. Van welke soort dit schrift was hebben de nieuwste

ontdekkingen geleerd. Opschriften in een eigenaardig hiërogllyphen of beeldenschrift zijn te Hamath, Aleppo en Karchemisch, het tegenwoordige Jerablus, in Kappadocië, in Likaonië en Lydië gevonden, steeds met een bijzonder karakteristiek beeldhouwwerk verbonden. Zij bevinden zich in het Britsch Museum te Londen. Wat de stijl van het beeldhouwwerk betreft, die komt veel overeen met dien van den Klein-Aziatische monumenten.

De ontdekking van dezen samenhang werd in 1879 gedaan door prof. Sayce, die ook nieuwe onderzoekingen over het rijk der Hethieten instelde en over dit volk veel licht verspreidde. Men had te Hamath, het oude Hamath, opschriften ontdekt, waarvan men vermoedde, dat zij aan de oude Hethieten moesten toegeschreven worden. Door andere vondsten te Jerathis werd dit vermoeden bevestigd. Waren nu de Klein-Aziatische gedenkstenen werkelijk van Hethietischen oorsprong, zoo moest het schrift, dat er op gebruikt werd, ook Hethietisch wezen. Dit was werkelijk het geval. Prof. Sayce vond bij een bezoek aan de beeldhouwwerken, in de pas van van Karabel, de Hethietische letters terug.

Sedert dien tijd zijn de letters ook nog ontdekt op een oud-Lydisch monument, namelijk de figuur van de godin Karchemisch, die in de rotsen van het gebergte Sipylus uitgehouwen is. De Grieken hielden dit beeld voor hun Niobe. Men trof ze ook nog elders aan, o. a. op een zilveren schaal, die ook spijkerschrift bevatte. Zoo zijn er inderdaad genoeg bewijzen om aan te nemen, dat de Hethieten vroeger een groot deel van Klein-Azië beheerschten en we behoeven ons niet meer er over te verwonderen dat zij hun hulpbenden van daar konden ontbieden.

De omstandigheid, die uit de opschriften duidelijk wordt, dat Hamath eens onder Hethietische heerschappij stond, laat op verschillende feiten een nieuw licht vallen. David werd na zijn overwinning op de Syriërs, 2 Sam. 8, de bondgenoot van Thoï, koning van Hamath. Het bondgenootschap tusschen beide volken bestond zooals uit 2 Kron. 14 : 28 en uit spijkeropschriften schijnt te blijken, tot aan de verwoesting van Hamath door de Assyriërs. Hamath en de Joden hadden dan ook in Syrië een gemeenschappelijken vijand en, slechts toen Assyrië alle volken in het Westen bedreigde, stond Hamath aan de zijde van Damaskus.

Den grond voor deze vijandschap hebben we hierin te zoeken, dat de Hethieten aangezien werden als indringers in het rijk van Syrië. Zij behoorden eigenlijk thuis in de hooglanden van Kappadocië. Hamath en Kadesch waren eerst Arameïsche steden geweest en kwamen, toen zij aan de Hethieten ontruikt werden, slechts weer aan de oorspronkelijke eigenaars terug. De val van Karchemisch is de eigenlijke triomf van de Semieten op de Hethietische vreemdelingen (2 Kon. 35 : 20).

Zelfs in hun zuidelijke woonplaats bleven de He-

thieten de kleeding van het koude bergland behouden. Zij droegen laarzen met opgewipte punten, zooals men die nog ziet bij het bergvolk in Klein Azië en Griekenland. Op de Egyptische schilderijen ziet men ze kort, maar ineengedrongen, stevig, zonder baard, met geelachtig blanke gelaatskleur en zwart haar. Zij behoorden tot de Kaukasische rassen. Hun nakomelingen worden nu nog in de passen van den Taurus en op het tafelland van Kappadocië aangetroffen, ofschoon dezen de taal of talen hunner voorouders geheel en al vergeten hebben. 't Is nog niet uit te maken, wat dat voor een taal was, ofschoon de eigennamen daarin, die op Egyptische of Assyrische monumenten voorkomen, aantonen, dat het zoo min een Semietische als een Indo-Europeesche was. Met de hulp van een opschrift, dat in spijkerschrift en in 't Hethietisch gevonden werd, meende prof. Sayce eenige letters gevonden en een paar namen gelezen te hebben. Maar het is bij gebrek aan meerdere opschriften nog onmogelijk verder te komen.

De kunst der Hethieten was van Babylonië overgenomen en gewijzigd, en wel vóór dat Assyrië nog macht kreeg. De astronomische en astrologische tabellen, die bij 't groote werk over de hemellichamen behooren, dat voor de bibliotheek van Sargon I geschreven werd, maken nu en dan melding van de Hattâ of Hethieten; een duidelijk bewijs, dat zij reeds in dien overouden tijd hun bergland verlaten en in Syrië hun woonplaats opgeslagen hadden. Hun eeredienst had ook veel aan dien van de Babyloniërs ontleend. De oppergodin van Karchemisch was de Babylonische Istar of Aschtoeth. Haar beeltenis, die men op oud-Babylonische cylinders vindt, werd door de Hethieten naar de westkust van Klein-Azië overgebracht en over de Egeïsche Zee naar Griekenland vervoerd. Zelfs de Amazonen der Grieksche fabelen zijn inderdaad niets anders dan priesteressen dier Hethietische godin, te wier eer zij wapens droegen. De steden, die volgens de Grieken door de Amazonen gesticht werden, waren allen van Hethietischen oorsprong.

Misschien komt men later nog tot de ontdekking, dat de invloed van de Hethieten op hun Syrische naburen niet minder groot was dat die op de Klein Aziatische bevolking der Grieken. Voor 't oogenblik moet men evenwel tevreden zijn met de verrassende uitkomsten, die men verkreeg. Een volk, dat eens als machthebbende meêgespeeld heeft op het tooneel der wereldgeschiedenis, is aan de vergetelheid ontruikt; een vergeten rijk is weer aan 't licht gebracht.

Het eerste hoofdstuk van een nieuwe oude geschiedenis is opgeslagen en zal door andere gevolgd kunnen worden, wanneer men meer Hethietische geschriften ontdekt en in staat is ze te ontcijferen. Het ontbreekt slechts aan navorschers en opgravers, die voor de verwoeste steden der Hethieten dat kunnen zijn, wat Botta en Layard voor Ninivé en wat Schliemann voor Mycenae en Troje geweest zijn.

„De oudheid getuigt” en zij bevestigt — tegen al wat het ongelooft inbrengt — de waarheid van Gods Woord. ¹⁾ H.

NON PLUS!

Stil treedt de graaf van Neucnaar,
In de oude ridderzaal.

Waar met een woeste drinkerschaar
Hij zwelgde menigmaal.

Dan klonk er luid de dobbelsteen,
Gelach en scherts en vloek dooreen,
Bij 't schuimen der bokaal.

Wat is 't, dat thans hem boog ter aard,
Zijn wang verbleeken kon?

Hem heeft getroffen 's Geestes zwaard,
Dat sterkren reeds verwon.

De hamer, dien geen rots weerstaat,
De storm die cedren nederslaat: —
God, die zijn werk begon.

Hij heeft een fellen strijd bestaan,
Maar niet met vleesch en bloed;
In 't worstlen is de nacht vergaan,
Hij streed — God weet het — goed.
Naar 't venster richt hij thans zijn schreên,
Hij staart in d'afgrond diep beneên,
Dien nog geen daglicht groet.

Zijn hand grijpt voor den laatsten keer
En teerling èn bokaal,
„Non plus!” zoo klinkt het luid: „niet meer!”
„Non plus!” ten tweede maal.
Hij slingert de afgoôn van zich af,
Voor eeuwig in het diepe graf,
Bij de eersten zonnestraal.

„Non plus!” Wel die als hij het riep
En 't vasthield: 't bracht gewin;
Maar altijd nog gaapt de afgrond diep,
Daar moet zooveel nog in.
De liefingszonde die u vleit,
Uw ijdele zelfgerechtigheid,
Uw dwaasverdorven zin.

Welaan mijn hart, zoo maak u vrij,
De vijand speurt u na;
Verborgten keetnen draagt ook gij,
Werp ze af: straks is 't te spa.
Maar zeg: God geeft mij kracht en dus,
Ik roep en houd het vast: *Non plus!*
Non plus! door Gods genâ.

Naar 't Hoogduitsch.

H.

¹⁾ Zie ook het belangrijke werkje: *de steenen van Assyrië* van Dr. Buddensieg, vertaald door A. J. Hoogenbirk (Höveker & Zoon).

DE PREDIKING DER STEENEN.

Egypte met zijn tempels en piramiden, zijn spynxen en mummies, zijn zinnebeeldige bouwkunst en beeldhouwkunst, zijn papyrusrollen en hieroglyphenschrift is het schathuis voor de kennis der oude wereld.

Hoevelen echter hadden het Egyptisch wonder-schrift gezien en er zich suf op getuurd, maar zonder hope het ooit te kunnen ontraadselen. Dat schrift van vogelen en visschen, van gewassen en lichaamsdeelen, van allerlei wiskunstige figuren en sterrebeelden tarte het stoutste vernuft en was geheel ongelijk aan, ja nog moeilijker te lezen dan het wig-schrift van Assyrië.

Doch een kleine, zwarte granieten plaat zou de Egyptologie verder brengen.

De beroemde steen van Rosette, door de Fransche legioenen onder Luit. Bonchard „bij toeval” ontdekt, een steen die waarschijnlijk uit de tweede eeuw vóór Christus is, die steen van zwart graniet bevat een besluit van Ptolemaeus Epiphanes en is in drie talen geschreven — het Grieksch, het demotisch of de Egyptische volkstaal, en het hieratisch of de Egyptische priestertaal, het eigenlijke hieroglyphenschrift. Door dien steen werd het schijnbaar onmogelijke, gelijk eens voor het Assyrisch bereikt. Young en Champollion, vooral de laatste, waren dienstbaar om den sleutel van het raadsel te vinden.

Met gerustheid kan gezegd dat de lezing der beide verloren talen, waarvan de kennis als opgedolven werd uit de aarde, thans nagenoeg even zeker mag heeten als van het Hebreuwsch; maar ook dat in dezen weg God een weg geopend heeft voor de betere kennis der geschiedenis van zijn volk, een gebied dat nog niet af te zien is.

Tot nog toe heeft dit nog slechts wapentuig tot verdediging der Schrift geleverd en tevens menig wapen uit den vuist des vijands geslagen.

Zoo werd de betwiste aardrijkskunde van Palestina en van de omliggende landen er door gehandhaafd; b. v. namen van steden — Noph (Jes. Jer. Ez.) en Moph (Hosea 9:3) enz.

De droom van Nebukadnezar, vroeger belachen, wordt door die getuigen als echt Assyrisch gehandhaafd. De tocht van Sanherib naar Jeruzalem, (2 Kon. 18), „als spookachtig gebrandmerkt” — wordt, tot op de juiste cijfers der schatting toe, op een cylinder vermeld. De geschiedenis van Belsazar wordt bevestigd. De geschiedenis van Jozef wordt zoo duidelijk gehandhaafd dat de ongeloofige zelf tot verbazing genoopt wordt.

Abrahams ervaring in Egypte werd vroeger als dwaasheid bespot, als een oude legende verworpen. Ebers handhaaft haar, op grond van zijn Egyptologische studiën „als echt Egyptisch,” — tot zelfs in bijzonderheden toe.

De volkenkunde van het O. T. wordt door beide hulpsbronnen luisterrijk gestaafd.

De geschiedenis van Mozes wordt verstaanbaar. Tot zelfs het biesen-mândje toe wordt op de monumenten gevonden. Dat toch de „Mesu,” geboren in Chosen onder Rameses II, den Farao der vervolging, een beschermeling van diens zoon Chamoas, „wiens geleerdheid buitengewoon, wiens kennis zwaar als de bergen, wiens Godsbegrip een geheim was” — zooals de Egyptische inschriften ons melden; dat deze Mesu onze Bijbelsche Mozes is, is zoo al niet volkomen bewezen, toch vrij zeker.

Men zou zoo kunnen voortgaan. De ontdekking in 1881, van 39 koninklijke mummies nabij Thebe, en daaronder die van Rameses II, boven vermeld, is algemeen bekend. Vele lezers herinneren zich misschien nog het portret van dezen Farao, dat nadat de mummie ontrold was, van zijn gelaat genomen werd. Het is een volkomen welbewaard menselijk gelaat en geeft ons, na duizenden van jaren, zelfs nu nog een indruk van vastheid in doel en streven.

Na dien tijd hebben zich de vondsten opeengeroopt. Vooral beroemd is het vinden, omstreeks drie jaren geleden, te Tel El Amarna in boven-Egypte van honderden beschreven tafelen. We verwijzen ten slotte naar het belangrijk artikel over deze zaak, pas door Prof. Sayce geschreven.

Uit die tafelen blijkt dat Palestina eeuwen vóór den uittocht een land was, waar een hooge mate van beschaving heerschte en de schrijfkunst algemeen bekend was. Terecht wordt in dat artikel gewezen op de dwaasheid om na zoovele ongedachte bevestigingen der O. T. geschiedenissen, een feit, dat in de Schriften gemeld wordt, te verwerpen, omdat het geen anderen grond heeft dan zijn eigen getuigenis.

Waarlijk de taal der Steenen is eene welsprekende, en hun prediking is die van een kinderlijk geloof in den God der Schriften.

H.

SPREKENDE NAMEN.

Gelijk velen lezers bekend zal zijn, heeft dezer dagen de regeering der Vereenigde Staten moeite gehad met de Indianen en zijn ten slotte eenige opperhoofden te Washington hun grieven gaan inbrengen.

Generaal Miles, die het verzet bedwong en een vriend der Indianen is, kwam te Chicago aan, met een 44-tal Indianen. Onder dezen bevonden zich ook de veertien afgevaardigden, die met den „Grooten Vader”, zooals gewoonlijk de Indianen den President noemen, als vertegenwoordigers hunner stammen onderhandelen zouden. Zekere majoor „Zwaard”, het hoofd van politie te Pine Ridge, (het tooneel van den strijd) zelf een volbloed Sioux-Indiaan, geleidde met eenige militairen en tolken de Indianen naar Washington. De overige dertig werden naar Fort Sheridan gebracht. Onder deze laat-

sten staan aan het hoofd de opperhoofden „Stootende Beer” en „Korte Stier”, welken men gewone burgerkleeding had aangetrokken, hetgeen zeer vreemd voor hen was, daar ze nimmer tevoren op die wijs waren uitgedoscht geweest. „Majoor „Zwaard” droeg de militaire uniform, terwijl de gewone politiestier zijne borst versierde.

Dat men de dertig stamgenooten naar het Oosten bracht, was om hun wat van het leven en de beschaving der blanke bevolking te doen zien. Zij zullen daarvoor omstreeks zes maanden te Fort Sheridan vertoeven, alwaar zij voortdurend door een wacht zullen worden in 't oog gehouden. Zij bleven er vooreerst echter geveerd en dragen hun vederen en dekens evenals vroeger. Zij willen dit niet opgeven, en men verwacht ook niet dat zij in vijf à zes maanden zullen worden beschaafd.

De namen van de opperhoofden en andere leiders zijn zonderling. Men oordeele.

Doodt vele mannen. — Jong man bevreesd voor zijn paarden. — Zwart hart. — Witte staart. — Kleine wond. — Roode wolk. — Zwarte beer. — Korte stier. — Schoppende beer. — Twee klappen. — Groote voet. — Draaiende beer. — Kraai hond. — Arend pijp. — Oud katoen. — Geen nek. — Eenzame ster. — Klein opperhoofd. — Groote weg. — Amerikaansch paard. — Staande beer. — Witte vogel. — Gevlekt paard. — Maria zittende beer. — Elizabeth zittende beer. — Regen in het aangezicht. — Weinige staarten. — Speer hoog valk. — Janna donderstier. — Vele arenden. — Witte wenkbrauwen. — Gele hond. — Bang voor valk en hagel beer. — Zwarte voet. — Dicht bij huis. — Klein paard. — Dapper. — Neem weg van het schild. — Wit paard. — Kent zijn stem. — Breek in tweeën. — Witte bever. — Wraak.

Men stelle zich voor een vader, die b.v. zijn zoons roepende, zegt: „Jong man bevreesd voor zijn paarden” en „Breek in tweeën!” kom eens even hier!” 't Is een heele mondvol. En zonderling zal 't klinken als moeder tot haar dochter zegt: „Janna Donderstier” haal eens melk.

Maar — 's lands wijs, 's lands eer.

H.

UIT HET LEVEN.

Een planteters-genootschap te Londen heeft in drie koude weken aan arme kinderen 6000 middagmalen uitgereikt, tegen een halven stuiver het maal. Het maal bestaat uit een bord voedzame plantensoep met een flink stuk zuiver brood en nog wat toe (appelstroop, jam of zoo iets.) In een Londensche buurt, zijn in de negen weken in zes armen-scholen 28.815 soortgelijke malen door planteters verstrekt.

Zoo werken de Engelsche ijveraars voor „een hervorming van het voedsel” voor hun beginsel en

onderwijl bekomen arme kinderen een gezond, warm maal. De planteters zeggen, dat in meel, rijst, maïs, erwten, boonen, linzen, enz., driemaal meer en beter voedsel zit dan in vleesch, en de vleescheters zeventien maal meer voor hun voedsel betalen. H.

Dr. Schliemann als licht-matroos.

Dat de onlangs overleden vermaarde oudheidsonderzoeker Dr. Heinrich Schliemann, van wien ons blad pas een levenschets bevatte, een merkwaardig man was, weet men. Het volgende wordt medegedeeld door den heer Edward W. Bok, in Amerika.

„Door den dood van Dr. Heinrich Schliemann komt mij een verhaal voor den geest, dat ik vaak mijn vader heb hooren vertellen. Het was in het jaar 1841, toen de nog onbekende oudheidkenner als licht matroos dienst deed op een Duitsch schip, waarop hij vlak tegenover mijns vaders huis op het strand te Texel, Nederland, schipbreuk leed. De onderscheidene toen schipbreuk lijdende matrozen, werden in verschillende woningen op het eiland verpleegd, waaronder ook de jonge matroos, die in mijns vaders huis werd opgenomen, en die bestemd was om het bedolven „Troy of Homer” voor de wereld bloot te leggen. Hoewel de jongen bijna levenloos aan wal gebracht werd, werd hij nochtans door middel van warme dekens en veel wrijving bijgebracht, zoodat hij den volgenden morgen weder geheel hersteld was. Mijn vader werd spoedig zeer gehecht aan den jeugdigen Schliemann, en bevindende dat hij geheel zonder geld was en alleen omzwierf, bleef hij verscheidene weken bij ons inwonen. Schliemann was zeer leergierig en zat uren achtereen in de bibliotheek te lezen, en verlette dikwijls zijn slaap- en etensuren daarvoor. Zijn buitengewone belangstelling in alle zaken betreffende archeologie verschafte ons gezin menigmaal veel genoegen, en bij gelegenheid, toen hij onze woning verliet om naar Amsterdam te vertrekken, werd zijn koffer met eenige boekdeelen over Reisbeschrijvingen en oudheidkunde aangevuld. Dr. Schliemann heeft nooit de weldaden, aan hem bewezen, vergeten of miskend; zelfs zijne laatste brieven aan mij — nu negen jaren na mijns vaders dood — bevatten aanteekeningen omtrent zijne heugelijke dagen op Texel, waar de koninklijke behandeling, daar genoten, in hem een nieuw leven, eene vernieuwde hoop en nieuwen moed deed ontwaken.”

De heer Edward W. Bok, een Nederlander, is in de Vereenigde Staten de jongste redacteur van eenig blad van beteekenis. Hij is slechts 26 jaar oud en ontvangt een salaris van \$ 10.000 per jaar voor zijn redacteurswerk aan de *Ladies Home Journal*, welk maandblad een half miljoen exemplaren heeft.

Taalkennis.

Dat ons volk op 't gebied der taal nog wel iets te leeren heeft, bewijze het volgende, ontleend aan het *Rott. Nieuwsblad*.

[Een brief van dankbetuiging aan Heeren Collectanten, dien wij, zegt het blad, in de oorspronkelijke taal opnemen, opdat het ieder blijke, dat dit woord van hulde meer moeite gekost heeft om op het papier te brengen, dan een fijn gestelde lofuiting uit een geoefende pen; wel moet de dankbaarheid groot zijn, wanneer de behoefte zoo dringend is om te uiten]:

aan het Rotterdams nieuwsblad
op het beursplein
of in de wijnstraat.

alhier.

Mijnheer

Ik ben woensdag bezocht door 2 heeren Collectanten en woon in de Vijversteeg die heeren hunne naamen kan ik niet maar hebben in de Vijversteeg gedeeld zoo lang als zij konden nu wordt er in de Courant zoo veel geschreven maar die meschen hebben ons goed behandelt.

em wij blijfven die heeren en al die menschen die ons wat gaven dankbaar.

mijnheer mij broeder is vroeger soldaat geweest en die zeijt als Je die brief aan de Courant stuurt dan kost het niks om in te zetten

ik blijf

antje

mijn moeder zij altijd
anna

Wij brengen onze hartelijke dank voor die liefde gave aan ons geschonken op den 2 Januari, 1891 van Waterloo en 1830 aan de Heeren die in de Gietersteeg zijn geweest, en wij beveelen ons verder in UwEd. gunst.

Niet twijfelen of de WelEd. Heer de Redacteur door dit op te nemen in U blad niet reseveeren zal, teekend onder dankzegging voor de verleende plaatsruimte

UwEd Dienaar
P. S.

Men zegt dat New-York meer millionairs heeft dan eenige andere stad ter wereld. New-York telt er meer dan 1000 of één millionair op elke 1.600 inwoners. Volgens telling blijkt er een aanwinst van 21 millionairs te zijn over 1889 en van 50 over 1888. Aan het hoofd der lijst staat John D. Rockefeller met een vermogen van \$ 135.000.000, en met een jaarlijksch inkomen van \$ 6.000.000, of \$ 18.000 dus *f* 42.000 dagelijks. Zijne jaarlijksche uitgaven bedragen *slechts* \$ 100.000. Men berekent dat Rockefeller, indien hij leeft tot zijn 70ste jaar, niet minder dan 250 of 300 millioenen zal bezitten. Vervolgens worden op de lijst een aantal namen

vermeld van de rijkste personen, waaronder Jay Gould met een vermogen van \$ 75.000.000 dat hem dagelijks \$ 7.500 oplevert. H.

Ook een hofhouding.

Een Amerikaansch kapitein verhaalt in een New-Yorksche courant o. a. het volgende omtrent eene feestelijke audiëntie bij den koning der *Mosquitos*.

Zijn Majesteit droeg een prachtige driekante steek en een roode sjerp. Aan zijn voeten waren zeer groote vergulde sporen gehecht. Andere kleedingstukken had hij niet aangetrokken, wat zeker de gewoonte des lands of het klimaat verontschuldigt. Zijn Majesteit, die niet ouder dan 26 jaar zal wezen, scheen een weinig boven zijn hier te zijn. De hofhouding bestond uit een eenoogigen tamboer en twee dwarsfluitspelers, waarvan een voor tolk diende. Een ledig brandewijnsvat nam de plaats van een troon in. Gedurende de audiëntie werd de vroolijkheid van Zijn Majesteit zoo uitbundig, dat het vat weg en Zijn Majesteit op den grond viel! H.

ONZE BOEKENTAFEL.

A. W. BRONSVELD, **Schetsen uit het godsdienstig en kerkelijk leven in de vorige eeuw.**

A. ROCHAT, **Goddelijke uitnoodiging tot geloof en bekeering.**

SAPHIR, **Christus en de Schriften.**

Het eerste der hier opgenoemde werken (130 blz.) bevat een 4tal lezingen, nu een en twintig jaar geleden door Dr. Bronsveld te Haarlem gehouden. Hij behandelt achtereenvolgens de Orthodoxie in 't begin der 18^e eeuw hier en in andere landen; het Pietisme en Methodisme (de Labadie, Spener, Francke, Wesley, Whitefield.) Daarna komen het Deïsme en Rationalisme aan de beurt, zooals dat zich in Engeland en Duitschland vertoonde, totdat ten besluite komt de Revolutie, die de schrijver terecht als een oordeel beschouwt, al was niet al wat op haar program stond af te keuren. Nagegaan wordt wie de stellingen der Revolutie schiepen en dan wat de Revolutie uitwerkte.

Wij raden de lezing van dit boek aan. Het is duidelijk gesteld, leest aangenaam en bevat in degelijke taal een schat van wetenswaardige zaken en leering. De vorm van lezingen behoeft niemand af te schrikken. Men merkt er niets van, dat den gang stoort.

N°. 2 is in den vollen zin des woords een stichtelijk boek (275 blz.). Het spreekt over de liefde Gods, die tot den naaste, de wedergeboorte, de waardij der ziel enz. De schrijver, een Fransch predikant, bestemde het voor hen die nog niet wandelen op den weg des Heeren, ongeloovigen, onverzekerden, dwalenden en dergelijken. Het is een boek vol ernst en waarheid, dat slechts twee wegen kent, den breeden en den smallen. Duidelijk wordt de groote zaak voorgestaan en aangeprezen. 't Vinde vele lezers!

N°. 3 is mede uit den vreemde en wel uit het Engelsch overgebracht (125 blz.). Voor vrienden des Bijbels is het een uitnemend boekje, dat zij met genoegen en niet zonder zegen zullen lezen. Vooral in onze dagen, nu de Bijbelkennis bij velen zoo gering is, kan dit boek, dat op Schriftkennis aandringt, van veel nut zijn.

Al deze drie boeken zijn in de bibliotheken ook van Jongelingsverenigingen uitnemend op hun plaats. Ook deze boeken worden tegen verlaagden prijs aangeboden door den heer H. ten Hoove te Utrecht.

„**Multatuli en Spiritisme.**” Naar de oorspronkelijke handschriften uitgegeven door S. F. W. ROORDA VAN EIJSINGA, Emeritus Predikant. Uitgegeven door H. L. Smits te 's-Gravenhage.

Deze vreemde brochure (reeds in het advertentieblad van „Excelsior” geannonceerd) bevat „mededeelingen door Multatuli (den bekenden Douwes Dekker) gedaan twee à drie jaren na zijn dood.” „Oorspronkelijke handschriften” beteekent dus dat de geest van Multatuli het „Medium” Forster te Manstede gebruikt heeft om op te schrijven wat hij te vertellen had. Forster en Manstede zijn namen waarachter, volgens de heer Roorda van Eijsinga, een bekend man, in een der Nederlandsche steden woonachtig, zich verschuilt.

Multatuli is bijzonder vlug tot inzicht van zijne dwalingen gekomen. Zijne eerste vrouw, „zijne nu hemelsche Tine” heeft hem in het geestrijk medegedeeld, dat hij „reeds het zwaarste gedeelte van den tol betaald heeft, dien hij om zijner gebreken wille te voldoen had.”

Multatuli zal dus eerstdaags opnieuw geboren worden en opgroeien tot een geniaal mensch, dat Multatuli's werken bestrijden zal en goedmaken wat Multatuli I misdaan heeft.

Zoo wordt Multatuli dus zalig door zijn eigen werk en kan Christus best missen.

Er spreekt een ongelooflijke hoogmoed en verwaandheid uit de mededeelingen, die „de geest Multatuli” heeft gedaan en uitvent als zoovele bewijzen van zijne verbetering.

Van dit boekje — evenals van alles wat het spiritisme ons levert — kan men niet anders zeggen, dan wat de Heilige Schrift ons leert van de verleidingen, die over de menschen zullen komen in de laatste dagen. Satan als engel des lights; en een geest der dwaling over allen die der waarheid ongehoorzaam zijn, waardoor zij de leugen gelooven.

En deze duivelskunst en wartaal wordt ons als een echt Evangelie verkondigd door een emeritus predikant, die ongehinderd daarmee kan voortgaan en zijn radikaal als herder en leeraar der Hervormde kerk behouden.

Waarom we een brochure bespreken, die we zoo onverdeeld afkeuren?

Omdat de verborgenheid der ongerechtigheid gewrocht wordt! En omdat elke gelegenheid moet aangegrepen om luidkeels te waarschuwen ieder die onder ons bereik is: *Vermengt u niet met hen! Vliedt de werken der duisternis! In het spiritisme gaat de Satan om als een brieschende leeuw, zoekende wien hij zou mogen verblinden!*

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

„MIJ DORST”.

De gewichtigste dag, die ooit over het aardrijk kon aanlichten, spoedde ten einde. Te negen ure des morgens was het waarachtige Morgenoffer, „waarop al de offers zagen” gebracht; op hetzelfde oogenblik, dat het dagelijksch morgenoffer geslacht en ontstoken was in den tempel des Heeren, die door de priesters en schriftgeleerden tot een moordenaarskuil was verlaagd.

Toen men gereed stond den Heilige op het vloekhout uit te strekken en Hem de nagelen door handen en voeten te drijven, was een oogenblik een soort van ruw medelijden komen bovendrijven en had men goedgevonden Hem dezelfde gunst te bewijzen, die gewoonlijk aan de kruiselingen werd verleend. Men had Hem „gemirrheden wijn”, „edik met gal gemengd,” laten proeven. Daardoor werd de ter dood veroordeelde min of meer bedwelmd, zoodat hij de vinnigste nepen van de vlijmende smart niet in al haar heftigheid gevoelde. Want „de barmhartigheden der goddeloozen zijn wreed”. 't Werd voor een blijk van genade gerekend dat men den stervende in de ure zijns doods den geest benevelde! Maar „als Jezus dien gesmaakt, geproefd had, wilde Hij dien niet drinken”. Dat was immers het eenige, dat Hem restte: een onbenevelde geest? Zou Hij de pijn laten verdooven; Hij voor wien deze pijn, hoe fel ook, slechts de schaduw was van

wat zijne ziel doorstond? Zou Hij zijn offer waar- deloos maken door iets van de volheid van zijn zelfbewustzijn af te doen? Onmogelijk!

Van 't aanbieden van andere lfenis dan deze soort van dronkenschap was schijn noch schaduw te bespeuren geweest. Onder Gods aanbiddelijk bestuur, „door zijn raad en voorkennis”, hadden de beulen, zoowel als de rechters en aanklagers, het hunne uit alle macht er toe bijgedragen om aan den Heiland het type van het geslachte paaschlam te doen vervullen. Dat moest zonder tusschenkomst van water of ketel rechtstreeks aan het vuur blootgesteld en zoo gebraden worden. Zoo ook, zonder eenige verzachting hoegenaamd, werd het ware Paaschlam blootgesteld en overgegeven aan het vuur van den toorn des Almachtigen. Binnen het perk van enkele uren werd al het leed opgestapeld, genoeg om weken en maanden te vullen; en geen kruimel broods sterkte het lichaam, geen druppel waters laafde de tong, die aan het gehemelte kleefde!

Zoo verliepen ten slotte zes bange, vreeselijke uren aan het kruis. Voortdurend krom het lijden, onduldbaar waren de lichaamssmartten; die doorploegde rug; die stukgescheurde slapen; dat bespuwde en met soldatenvuisten stuk geslagen gelaat; dat uitgerekte lichaam; die vastgespijkerde handen en voeten; dat van koorts brandende en tot verkeerden omloop gebrachte bloed; die door de felste pijnen gemartelde hersenen; die beenderen welke

men „een voor een tellen” kon . . . ze waren nog het minste! Daar kwam al de smaad, spot en verguizing van overheid en volk bij. Meer nog: waar waren zij, die Hem „niet zouden verlaten?” Erger: daar rukte Satan in persoon, die „van Hem had afgelaten voor een tijd”, met al zijn helsche smarten als koning der verschrikking aan! En boven alles: waar was zijn God!

En plotseling — als een vreeselijke bliksemschicht die de zwarte wolken doorklieft — scheurt de jammerkreet door de angstwekkende duisternis: „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten!”

Dat was het toppunt van den strijd. Dat was als de laatste aanval, die de beslissing moest brengen. Dat was de stoot, die den aartsvijand omverwierp. Dat was de vervulling der wet: de volkomen Zondeloze, de tweede Adam, geheel en al van God verlaten, maar in de diepste diepte zijn God niet loslatende, doch vastgrijpende met het onlosmakelijk „Mijn God!”

Dat is het toppunt der verlating en . . . haar einde.

De zielestrijd is gestreden. De voet staat op den kop der slang. Straks in het graf zal die voet zóo klemmen, dat die kop vermorzeld wordt. De lichaamspijn, die als 't ware onderlag bij de ziele-smart, kwam weer boven. Nu — nu eerst was het oogenblik gekomen, waarop een druppel lfenis mocht genoten.

„Mij dorst.”

Nauwelijks heeft de edik Jezus' tong besproeid, of met „een groote stem” verkondigt Hij zijne overwinning: „Het is volbracht!” Het is niet *geleden*, maar *volbracht*.

„Ik heb *volleindigd* het *werk*, dat Gij mij gegeven hebt om te doen.”

Het Lam heeft geleden en *is* geslacht.

Thans legt de Leeuw zich; wie zal hem doen opstaan? De Slang kromt zich in machteloze woede. De overwinning is volkomen.

Het stervensuur, in den gewonen zin des woords, was nog niet gekomen. Straks zal Pilatus, die er verstand van heeft, zich *verwonderen* dat Hij alreeds gestorven is. Neen, dat stervensuur *kon* niet komen. Jezus *sterft* niet; Hij *legt zijn leven af*. Hij had *macht* het af te leggen en het weder tot zich te *nemen*. Dat gebod had Hij van zijnen Vader ontvangen. En daarom *deed* Hij het. Hij liet het zich niet doen; Hij deed het zelf.

Volkomen is de overwinning. „Vader, in uwe handen beveel Ik mijnen geest!” Geen bede als van Stefanus: „Heere Jezus, *ontvang* mijnen geest!” mijnen geest, die gescheiden wordt uit het lichaam en ontvlieft. De Heere Jezus is *meester* over zijnen geest en stelt hem in handen van zijnen Vader. Die zal hem bewaren en teruggeven. Hij zal hem weer tot zich nemen.

„En het hoofd buigende gaf Hij den geest”.

Dát staat van geen stervende opgeteekend dan van Hem. Wel is het laatste woord onzes Heeren

aan het kruis typisch uitgesproken door zijnen stamvader David in den 31sten Psalm, maar zóo dat wie oogen heeft om te zien, het kan opmerken dat dáar de schaduw en hier het oorspronkelijke is. „In uwe handen beveel Ik mijnen geest; Gij hebt mij verlost, Heere, Gij God der waarheid!” 't Is het onderscheid van knecht en Zoon. Het woord „Vader” ontbreekt bij David. Die zegt, op afstand, eerbiedig: „Heere, Gij God der waarheid!” Maar de *beteekenis* van het woord wordt uitgesproken „Gij hebt mij verlost!” Welnu, dat Jezus den geest *gaf* was het *bewijs* der verlossing.

Hoe majestueus klinkt in dit verband het woord: „Mij dorst!” Het spreekt van kalmte in plaats van strijd. De strijder is afgemat naar het lichaam, maar Hij is volkomen overwinnaar.

Hij bleef dezelfde, die in de eerste ure van het kruislijden voor zijne beulen bad: „Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen!” Geen wrok, geen hoogheid in zijn hart. Hij, het Woord, door hetwelk alles gemaakt is dat gemaakt is, klaagt zijn lijden aan zijn hateren, aan zijn moordenaren, en neemt het ellendige vocht uit hunne hand. Hij vergeeft het hun. Ook dit, dat de zoogenaamde lfenis hem wordt gebracht met een schandelijk lafhartige spottendheid, die het diepste woord aanrandt dat over zijne lippen kwam. Hij zuigt den zuren edik uit de onreine spons en doet dat — ons ten goede.

Die edik is het eenvoudige middel, dat zijn afgemat lichaam de kracht geeft om den laatsten triomfkreet uit te roepen. Met *groote* stem!

Maar dit is de andere zijde van de zaak, ook voor zijne moordenaren. Daar komt een einde aan het geduld, aan de vernedering, aan de ure der genade.

Want zóo luidt het woord der profetie: „Ja zij hebben mij gal tot mijne spijze gegeven, en in mijnen dorst hebben zij mij edik te drinken gegeven. Hunne tafel worde voor hun aangezicht tot een strik, en tot volle vergelding tot een valstrik.”

Ook dit is de majesteit van het „Mij dorst.” Het bevat het Evangelie in zich als een reuke des levens ten leven, maar ook als eene reuke des doods ten doode.

En ook hier geldt: Wie ooren heeft om te hooren, die hoore!

W.

DE WEDERDOOPERS IN MUNSTER.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Melchior Rink, Melchior Hofman en Knipperdolinck, ziedaar de namen van een drietal leerlingen van Thomas Münzer, welke in de geschiedenis der Hervorming zulk een treurige rol speelden. De beide eersten verlieten Münzer, om in Zweden de leer van den Wederdoop en het Nieuwe Jeruzalem

te verbreiden. Zij troffen daartoe de meest geschikte gelegenheid. Met onbezweken standvastigheid en moed hadden de beide broeders Lorenz en Olof Peterson het licht des Woords in hun vaderland op den kandelaaër der gemeente Gods geplaatst en welhaast brak voor hen een dag van vreugde en triomf aan, toen de ridderlijke koning Gustaaf Wasa en de Rijksdag den Hervormden eeredienst tot godsdienst van staat verhieven. Helaas, en de koning en de beide hervormers waren afwezig, toen de beide zendelingen van Münzer Stokholm bereikten. Rink brak de deuren der hoofdkerk open en sprak tot de saamgestroomde menigte over het Nieuwe Jeruzalem; Hofman verkondigde zijne ketterij op pleinen en straten. Weldra was gansch Stokholm in beweging. Mannen en vrouwen, door den geest gedreven, snelden onder de onzinnigste uitroepen door de straten, terwijl in de kerken een waren beeldenstorm werd aangericht.

Doch de koning keerde terug en met hem traden rust en kalmte ook weder binnen de poorten der oude hoofdstad van het Noorden. De aanleggers der beweging werden gevangengenomen en ter dood veroordeeld, doch de koning veranderde wijselijk dit vonnis en gebod hun zijn gebied te verlaten, om het nimmer weêr te betreden.

Thans ving Hofman een waren zwerftocht aan. Nu eens hield hij te Wittenberg zijn verblijf, dan weder in Lijfland. Te Kiel werd hem het prediken ontzegd, uit Denemarken werd hij gebannen, Embden moest hij ontvluchten. Tweemaal vertoefde hij te Straatsburg, tweemaal bezocht hij de Nederlandsche gewesten en overal deed het door hem uitgestrooide zaad onrust en woeling ontkiemen op den akker der kerk. Straks voorspelde een nieuwe Agabus hem, dat hem banden en verdrukking wachtten. Was het om die voorspelling waar te maken, dat Hofman zich ten derden male naar Straatsburg begaf? Genoeg, hij werd gevangengenomen. Hij was als zinneloos van vreugde. Hij ontdeed zich van zijn schoeisel, wierp zijn hoed in de lucht en riep den Allerhoogste tot getuige aan, dat zijne leer de eenig ware was. Deze gevangenneming was het begin van zijn triomf en Straatsburg zou straks in al den praal van het Nieuwe Jeruzalem prijken. In den kerker ontving hij nieuwe gezichten en zijne volgelingen dreven het nog verder. Eer nog een half jaar zou verstreken zijn, zou Hofman, de tweede Elias, met honderd vier en veertig duizend ware Godsgezanten van uit het Nieuwe Jeruzalem heerschen en allen weêrstand des vijands breken.

Maar het half jaar was omgegaan en nóg zuchtte Hofman in den kerker; straks verloor de dood hem van zijne banden.

Wat zullen we tot al deze dingen zeggen? Waren Hofman en zijne volgelingen bedriegers, die tegen beter weten in, slechts door eerezucht en moedwil gedreven, de waarheid in leugen verkeerden en onrust en verwarring stookten in kerk en staat?

Het oordeel verblijf Hem, die rechtvaardiglijk oordeelt. Wat mag het ons nutten, deze vraag beantwoord te zien? Zoo slechts het kennen van al deze dingen ons er toe brengt, om dicht bij den Heere te blijven en bij het onderzoek van Zijn Woord, Hem voortdurend te vragen om het licht van zijn Heiligen Geest, dan zijn ook deze historien voor ons niet te vergeefs geschreven.

Een nieuwe profeet nam Hofmans plaats in. 't Was Jan Matthijsen, een bakker te Haarlem, die tijdens Hofmans verblijf in de Nederlanden, met dezen en de leer der Wederdoopers in kennis gekomen was en straks zijne medeburgers verraste met de verklaring, dat hij „Henoeh, de tweede getuige” was. Reeds vond Matthijsen hier een door Hofman toe bereiden akker. Vóór deze Embden verlaten had, om zich naar Straatsburg te begeven, had hij Trijpmaker, een Nederlander, tot opziener der gemeente te Embden aangesteld. Doch Trijpmaker meende Embden te mogen ontvluchten, om de eigen banden te ontgaan, welke zijn meester te Straatsburg ging zoeken. Hij begaf zich naar Amsterdam, waar hij onder de geringe volksklasse zijne denkbeelden verbreidde. Tot loon voor zijn ijver werd hij straks met eenigen zijner volgelingen gevangengenomen en te 's-Hage gedood. Hofman vernam het in zijn kerker en vaardigde, door schrik bevangen, het bevel uit, de prediking in de Nederlanden gedurende twee jaren te staken. Jan Matthijsen sloeg derhalve de vermaning des grooten meesters in den wind, maar toch schenen deze gewesten hem voor het oogenblik althans niet het meest geschikte terrein voor zijne werkzaamheid. Wel zond hij zijne twaalf apostelen uit door Holland en Friesland, om den volke den wederdoop, de wedergeboorte en het duizendjarig rijk aan te zeggen, en aan allen te verzekeren, dat het rijk des Heeren geene goddeloozen duldde, dat de goddelooze overheid verdelgd moest worden en gemeenschap van goederen benevens veelwijverij bij God gewild waren, — doch zelf week hij naar Munster, waar hem sneller en zekerder triomf scheen te beiden.

De nieuwe bisschop van Munster, Frans van Waldeck, was een vredelievend man, wiens oog voor het recht der hervorming geopend schenen te zijn. Kerk bij kerk had hij den Hervormden voor hun eeredienst toegestaan en Bernard Rothmann, de hervormingsgezinde prediker van de St. Mauritskerk, mocht met zulk een hoofd tevreden zijn. Jammer slechts, dat ook Munster in zoo grooten getale zijne Wederdoopers telde, ja, dat ook Rothmann straks openlijk hun gevoelen omhelsde en de secte in Jan Matthijsen een vermetel leidsman en hoofd vond.

Weldra verklaarde Matthijsen, dat nu de tijd gekomen was, om het onkruid van den akker des Heeren te wieden en het Nieuwe Jeruzalem te stichten. Papisten en Lutheranen moesten met hun bloed de straten verven en de Heere alleen zou in Zijn Sion

heerschen. Gretig hadden de hoorders zijne woeste woorden aangehoord en ruwe bijvalskreten bewezen, dat de prediker naar het hart der zijnen sprak. Toen verhief zich Knipperdolinck en bestreed zulk een goddeloos en barbaarsch voornemen tegen weerlooze lieden, die niemand aanleiding gegeven hadden hun bloed te vergieten. Hij kon er zich slechts dan mede vereenigen, wanneer men zich er toe bepalen wilde, de burgers, die den herdoop weigerden, buiten de muren te bannen. Zijn woord zegepraalde en de volgende dag werd tot de uitvoering van het plan bepaald.

Somber verrees de dag aan den oosterkim, den 27^{en} Februari 1534. De scherpe noordenwind joeg de jachtsneeuw langs de straten van de oude bischopsstad en daarboven hortten de wolken dreigend op elkâar. Nóg rustte alles in de stad. Maar neen, ginds op het plein voor den Dom heeft zich een groote menigte lieden vergaderd, wier gebaren en blikken genoegzaam te kennen geven, dat ze slechts een bevel, een teeken wachten, om een boos opzet te volvoeren.

Eensklaps worden de burgers gewekt. De armen hoog boven het hoofd uitgestrekt, met wilde blikken en verwrongen gelaat, rent daar een zinneloze door de straten en schreeuwt:

„Bekeert u, gij, dienstknechten der zonde! Ziet de stormen, die den hemel boven u beroeren! Uwe zonden hebben ze verdiend! De natuur zelve schuwt uw gruwelen! Het zwaard van Gods wraak zweeft dreigend over uw hoofd!”

Eindelijk is zijn wedloop volbracht. Hij is op het Domein aangekomen. Eerbiedig maakt de menigte plaats voor hem en hij snelt door hunne rijen heen. Dan zinkt hij uitgeput en naar adem hijnend neder en zij allen knielen rondom hem.

Die man was Jan Matthijsen, die schare zijne volgelingen!

Nu rijst hij plotseling op en, alsof zich hooger geest van hem meester gemaakt had, spreekt hij:

„Dit is de wil des Vaders, dat allen, die zich niet willen laten herdoopen, Sion verlaten. Zij mogen Gods volk niet langer bezoedelen! Deze stad behoort aan het ware Israel! Voort! Voort! Drijft Ezau's zonen uit!”

De menigte rijst terstond op en vliegt uiteen.

„Weg met de goddeloozen! Vliedt, vijanden des hemelschen Vaders! De dorschvloer moet geveegd, het onkruid uitgerooid!”

Zóó klinkt het overal onder het stormloopen op de deuren der rustige burgers en het voortdrijven der nieuwsgierigen. Slechts zij, die zich naar het raadhuis begaven, om zich door Bernhard Rothmann te laten doopen, kwamen met den schrik vrij. De overigen..., doch laat ons het woord aan een ooggetuige geven:

„Hier zag men een moeder, die haren zuigeling naakt uit de wieg had opgenomen, ginds eene, die

haar kind zoo goed mogelijk in doeken had gewikkeld, onder tranen en geklag het wijde veld ingaan, niet wetende waarheen zij hare schreden hadden te richten, of waar zij door menschelijke barmhartigheid een nachtleger zouden gespreid vinden. Kleine knapen, aan de hand huns vaders voortgetrokken, trappelden blootsvoets door de sneeuw, of klemden zich schreiend en klappertandend van koude aan hunne moeders vast. Het geschreeuw in de stad, het gekletter der wapenen, het bonzend inslaan der deuren, het gemjammer der vrouwen, het geschrei der kinderen, de wilde vlucht der vervolgdgen, en temidden van dat alles het hoongelach en de uitgelaten vreugd der Wederdoopers — ik vermag het niet te beschrijven.”

Straks werden alle liefhebbers van Sion door Rothmann uitgenoodigd om met hun goud en zilver naar het Nieuwe Jeruzalem te komen en zich onder het gezag van Gods profeet te begeben. Deze roepstem klonk niet vergeefs. Van alle zijden stroomden de Wederdoopers toe en namen de ontvolkte kloosters en de ledige woningen in bezit. De armen mochten voor korten tijd de weelde smaken zich in de paleizen der stad, welke hun bij voorkeur toegewezen werden, in te richten, de knechten genoten voor een wijle de weelde te gebieden in de eigen woning, waarin zij hun meester gehoorzaam hadden. Helaas, duur zou men straks den ijdelheidsdroom bekoopen; 't ontwaken mocht treurig heeten!

Reeds den volgende dag ontvangt men de tijding, dat de bisschop eenige bezwaren heeft tegen de stichting van het Nieuwe Jeruzalem en dat hij met een sterk leger op weg naar de stad is, om ze den geloovigen kenbaar te maken. Vele Duitsche vorsten, den ernst der zaak inziende, haasten zich hem van het noodige krijgsmaterieel en van mondvoorraad voor de zijnen te voorzien. Nu, naar de wallen! De vestingwerken versterkt, de burgers gewapend en geoefend! Kanonnen worden gegoten, de stad van levensmiddelen voorzien. De domkerk zal tot tuighuis, tot kruitmolen dienst doen. Van de zege is men gewis. Neen, niet den vijand afgewacht; men zal hem tegengaan en hem vernielen, eer hij zijn onheilige voetzolen op den bodem van Sion's gebied gezet heeft.

Treurige roem voorzeker!

De man, die dit alles beschikt, het hoofd, dat voor allen dacht, de hand, die voor allen handelde, was Jan Matthijsen van Haarlem, was....—een Nederlander!

(Wordt vervolgd).

ONDER DE INDIANEN.

De heerschende meening, dat de Noord-Amerikaansche Indianen een van uitputting wegstervende volksstam zijn, wordt niet alleen door de laatst uit-

gebroken woelingen¹⁾ maar ook door velerlei ontdekkingen der nieuwe reizigers, weersproken.

Bij een bezoek aan de Sioux-Indianen heeft Ernst von Hesse-Wastegy, zooals hij mededeelt, de van ouds beroemde kracht, taaiheid en doodsverachting der Roodhuiden nog onverzwakt waargenomen. Als een bewijs daarvoor diene de volgende beschrijving van den „Zonnedans.”

Bij het opgaan der zon begaven zich de meisjes van den geheelen stam in het bosch en zochten aldaar een hoogen dennenboom uit, die zij tot aan den top van zijn takken ontteden. Op den volgenden morgen trok de geheele stam tot op een afstand van eenige honderden schreden naar den boom en hield daar halt. De feestelijk versierde jonge mannen stelden zich, gewapend met boog en pijlen, in rij en gelid, en op een teeken van een Indiaan, die zich op de naastbijzijnde hoogte bevond, dat de zon nauwelijks boven den gezichtseinder was verschenen, snelden de „Bucks” (mannen) onder geschreeuw en gehuil woedend op den boom los, een regen van pijlen op hem afschietende. De splinters vlogen in ontelbare menigte in de rondte; tallooze pijlen bleven in den stam steken, die het voorkomen had als had een aantal bliksemstralen hem getroffen. Nu werd hij uit den grond getrokken en op een ruime plaats voor de legerplaats opgesteld. De Squaws (vrouwen) richtten een aantal palissaden rondom hem op, waarvan zij de punten door touwen met den top van den boom verbonden. Hierdoor ontstond het geraamte van een groote tent. Over het netwerk van touwen werden bladeren en takken gelegd, om tot beschutting tegen de zonnestrallen te dienen. Een aantal sterke peezen van dieren hingen los van den stam in het midden naar beneden.

Den volgenden morgen moest de geeseling aangevangen. De jonge mannen traden in de met Roodhuiden geheel gevulde groote tent. Reeds vooraf hadden zij zich van hun kleederen ontdaan. In het midden der tent gekomen, werden zij door de dokters ontvangen. Dezen hieven met hun wijsvinger en duim zooveel van de huid tusschen de schouders en borst in de hoogte als zij konden, en doorstaken die met een mes met scharen. Anderen boorden daarna harde dierbeenderen door deze opening, zoodat de beide einden aan weerszijden tevoorschijn kwamen. Deze uiteinden werden nu bevestigd aan de peezen die van den boom in het midden der tent afhingen, en het was nu de plicht van de krijgers zoolang in het rond te zwaaien, tot het gedeelte der huid dat doorstoken was van het lichaam scheurde. Menig jongeling liet zich niet slechts aan de beide borsten maar ook aan de beide schouders, dusdanige beenderen door de huid steeken. Na eenige uren voortdurend te hebben rondgezwaaaid, stond de bijzonder rekbare huid, zoover van het lichaam af, dat de arme lieden

de insteeksels nauwelijks met uitgestreken arm konden aanraken. Eenigen zakten onder ontzettende pijnen ineen, doch werden steeds weder opgejaagd. Bij anderen scheurde de huid na uren lang vreeselijk uitrekken en de arme offers vielen bezwijmd en bloedend op den grond om door hun vrouwen naar de tenten gedragen te worden. Anderen lieten zich ook nog buffelschedels, zware beenderen van dieren enz. aan de opgetrokken huid bevestigen en liepen daarmee door dik en dun zoolang voort, tot de huid scheurde. Bij menigeen duurde dat scheuren eenige dagen, en de taaië huid moest door de dokters niet slechts door- maar geheel afgesneden worden. Eerst wanneer de jonge „Bucks” deze soort ridderslag ontvangen hebben, kunnen zij zich onder de geachte krijgers tellen en de weg om opperhoofd te worden, staat voor hen open.

Hoe een volkstelling bij de Roodhuiden plaatsvindt, verhaald E. Naef onder den titel „Persoonlijke herinneringen van mijn verblijf onder de Sioux-Indianen.” Bij die stammen zijn volkstellingen noodzakelijk wanneer de regeeringsagent en het opperhoofd, wat niet zelden voorkomt, het niet eens zijn over het getal der rations levensmiddelen. De Indianen laten zich echter niet als het vee, een voor een tellen. Men moet dus het „telkaartenstelsel” evenals bij ons bij de laatste volkstelling plaats vond, toepassen en men gebruikt daartoe voor het gemak een buffelhuid als gemeenschappelijke kaart. Ieder Indiaan moet daarop zijn naam teekenen. Hij maakt in ruwe omtrekken een hoofd en daarboven het teeken van zijn naam. Hoe juist geven die teekeningen den rang, het geslacht, den burgerlijken staat en het karakter weer! Aan de drie roode streepen over de wang herkent men dadelijk het opperhoofd, aan twee streepen den onderhoofdman, aan één streep den gewonen krijgsman en aan een roode stip de vrouw. Dat het opperhoofd des stams „de roode wolk” heet, zien wij dadelijk aan de roode wolk boven zijn hoofd, en de pijp die hij bij zich heeft, beteekent dat hij krijgshoofd is. Zijn buurman heeft een beer boven zijn hoofd, die uiterst voorzichtig voortgaat en behoedzaam omziet. Hij is een bedachtzaam man en heet daarom „de langzame Beer.” Een ander die zeer ijdel is, kleed zich gaarne naar de wijs der blanken. Hij draagt een lange broek en draagt daarom den naam van „Grootbroek.” Een derde is diefstalig en steelt gaarne paarden. Daarop zinspeelt de afbeelding van paardenhoeven boven zijn hoofd. „Paardendief” is de naam waarop hij zich beroemt. Een vierde die het spreekwoord in toepassing brengt: wie jeuk heeft krieuwelt zich, heet „Krab het lijf.” De afbeelding van dien naam laat aan duidelijke voorstelling niets te wenschen over. De vijfde is een sterke rooker en wordt „stop de pijp” genoemd. De zesde heeft vrouwelijke manieren en heet „zit als een vrouw.” De dokter is afgebeeld met een hoofd

¹⁾ Zie vorig No.

uit welks mond een spiraalvormige lijn komt, die geestenbezweering en tooverij te kennen geeft.

H.

MISBRUIKTE TEKSTEN.

2 COR. IV : 7.

„'t Is een schat in aarden vaten.” Niet zelden is die uitspraak het zachtmoedig bedoelde oordeel over een preek, die men niet mooi, of oppervlakkig, of slecht voorgedragen, of niet in overeenstemming met den wandel des predikers acht.

Aan iets dergelijks dacht echter de apostel niet toen hij die woorden neerschreef:

Maar wij hebben dezen schat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid der kracht zij Gods en niet uit ons: Als die in alles verdrukt worden doch niet benaauwd, twijfelmoedig doch niet mismoedig, vervolgd doch niet daarin verlaten, nedergeworpen doch niet verdorven, altijd de dooding des Heeren Jezus in het lichaam omdragende, opdat ook het leven van Jezus in ons lichaam zoude geopenbaard worden. Want wij die leven worden altijd in den dood overgegeven om Jezus wil, opdat ook het leven van Jezus in ons sterfelijk vleesch zoude geopenbaard worden. Zoo dan werkt de dood wel in ons, maar het leven in ulieden.

De kantteekening zet daar zeer schoon bij: „Dat is, wij zijn zwakke, verachte en teere instrumenten in 't midden van alle vervolgingen.”

Dus geheel iets anders dan: „We weten het maar half, en we struikelen en zondigen dikwijls.”

2 COR. VI : 2.

„Nu is het de welaangename tijd; nu is het de dag der zaligheid.” Zoo hoort men menigmaal zeggen, wanneer de blijde tijding komt, dat weder eene ziel tot ontwaking uit den doodslaap is gekomen. Ja, men kan geheele leerredenen hooren, waarin deze woorden worden gebruikt om de zondaren tot bekeering te roepen en hun voor oogen te houden, dat aan den tijd der genade een einde komt.

In den tekst zelf staat geheel iets anders. Dat ziet men duidelijk wanneer men hem slechts in zijn verband leest.

Want God was in Christus de wereld met zichzelf verzoenende, hunne zonden hun niet toerekenende, en heeft het woord der verzoening in ons gelegd. Zoo zijn wij dan gezanten van Christus wege, alsof God door ons bade: wij bidden van Christus wege, laat u met God verzoenen. Want dien die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem. En wij als medearbeidende bidden u ook, dat gij de genade Gods niet tevergeefs moogt ontvangen hebben. Want Hij zegt: In den aangenamen tijd heb Ik u geholpen, en in den dag der zaligheid heb Ik u geholpen. Zie, nu is het de welaangename tijd, zie, nu is het de dag der zaligheid.

De bedoelde woorden staan in Jes. 49: 8 en 9.

Alzo zegt de Heere: in den tijd des welbehagens heb Ik u verhoord, en ten dage des heils heb Ik u geholpen, en Ik zal u bewaren, en Ik zal u geven tot een verbond des volks, om het aardrijk op te richten, om de verwoeste erfenissen te doen beërven. Om te zeggen tot de gebondenen, gaat uit; tot die die in de duisternisse zijn, komt tevoorschijn; zij zullen op de wegen weiden, en op alle hooge plaatsen zal hare weide wezen.

Ze slaan niet op de zondaren, maar op den Messias.

De bedoeling is dus: thans is aan Christus deze profetie vervuld. Voor Hem is het de tijd der welbehagenis. Thans gaat Hij uit om de „gebondenen toe te roepen: komt te voorschijn!” Hij doet dat werk niet alleen. Hij zendt er zijne gezanten toe. Die gezanten bidden van zijnterwege, alsof God door hen bade: Laat u met God verzoenen.

Zoo ziet Christus thans, in de nieuwe bedeeeling, het zaad, Hem voor den arbeid zijner ziele beloofd.

Gelijk overal, zoo leert Gods Woord ons ook hier dat niet Gods eer in onze zaligheid schuilt maar juist omgekeerd: onze zaligheid in Gods eer.

OPENB. II : 4.

„Hij heeft de eerste liefde verlaten!” zegt men dikwijls van iemand, die verachterd is in de genade, en van wien men bijna vreezen moet dat zijn geloof slechts een tijdgeloof was.

„Hij heeft de eerste liefde verlaten,” kan men dikwijls hooren getuigen omtrent geloovigen, die zich aan werkzaamheden wijden, welke juist niet anderen aantrekken.

In beide gevallen is de tekst, die men bedoelt, uit zijn verband gerukt. En daardoor laat men hem geheel iets anders zeggen dan eigenlijk de inhoud is.

De geheele tekst luidt:

Schrijf aan den engel der gemeente van Efeze: Dit zegt Hij, die de zeven sterren in zijne rechterhand houdt, die in het midden der zeven gouden kandelaaren wandelt: Ik weet uwe werken, en uwen arbeid, en uwe lijdzzaamheid, en dat gij de kwaden niet kunt verdragen, en dat gij beproefd hebt degenen die voorgeven dat zij apostelen zijn, en zij zijn het niet, en hebt ze leugenaars bevonden; En gij hebt verdragen, en gij hebt om mijns naams wil gearbeid, en zijn niet moede geworden; Maar ik heb tegen u, dat gij uwe eerste liefde hebt verlaten; Gedenk dan waarvan gij uitgevallen zijt, en bekeer u, en doe de eerste werken; en zoo niet, ik zal haastelijk tot u komen, en zal uwen kandelaar van zijne plaats wren, indien gij u niet bekeert; Maar dit hebt gij, dat gij de werken der Nicolaïten haat, welke ik ook haat; Wie ooren heeft, die hoore wat de Geest tot de gemeenten zegt: Die overwint, ik zal hem geven te eten van den boom des levens, die in het midden van het Paradijs Gods is.

Wanneer men daaruit opmaakt, gelijk maar al te vaak geschiedt, dat de Heere Jezus Christus in zijne

geloovigen, „werken, arbeid, lijdzaamheid, het niet verdragen van de kwaden, het beproeven der valsche apostelen, het verdragen, het dulden, het arbeiden zonder moede te worden” afkeurt en eenig en alleen *liefde* verlangt, verkeert men werkelijk in zeer groot misverstand. Ook dat alles „weet” Hij en Hij vermeldt het als iets goeds, als teekenen van leven.

Maar van de „eerste” liefde is de gemeente van Efeze uitgevallen. De eerste liefde, de uitsluitende, vurige, zuivere liefde der bruid voor haren bruidegom. Zou een bruidegom die voor echt verklaren, wanneer ze niet in „werken” zich openbaarde, wanneer ze geen vrucht droeg?

De ware Bruidegom verlangt dus niet van de gemeente van Efeze dat zij al dat werken en dulden en beproeven maar zal laten en Hem weer liefhebben. Doch dat ze diezelfde werken voortaan weer uit het rechte beginsel, de eerste liefde, daaruit alleen, daaruit geheel, doe. Zooals de kanteekenaars van de Statenvertaling zeggen: *„Uwen eersten ijver in het oefenen van uw ambt en van de werken der liefde.”* W.

EEN IJVERIG PREDIKER.

Van Johannes Abraham Strauss (1754—1836), een predikant van de Duitsche dorpsgemeente Iserlohn, zijn in zijn voormalige gemeente nog vele geschiedenissen en typische uitdrukkingen in omloop.

Hij was bekend om zijn bijzondere manier van prediken. Niemand merkte hoe lang hij sprak. Hij werd niet moe, en zijn toehoorders ook niet. Bij het slot, waar bij anderen vermoeidheid zichtbaar is, ging hij met verdubbelde kracht onvermoeid voort. De gedachten stroomden dan overvloediger en de zalvende toon en de dringende liefde nam steeds toe.

Zoo had hij eens een toespraak bij het graf van een oude vrouw te houden. Hij nam tot tekst Psalm 73 vs. 25 en 26 en predikte over den zaligen toestand van hen, die het eigendom des Heeren zijn. Het onderwerp nam zoo zijn geheele ziel in, dat hij den tijd geheel vergat. Twee uur lang had hij reeds gepredikt, toen de middagklok luidde en hij bemerkte hoelang hij al bezig was geweest. Hij brak zijn toespraak af met de woorden: „Hoort eens, lieve kinderen! Het is reeds middag. Wat heb ik lang gepreekt! Ik heb echter nog in het geheel niet gedaan; het tweede deel ontbreekt nog aan mijn predikatie en dat was juist nog het beste.” Hij zag de lieden in het gelaat met een blik die glinsterde van geestvervoering en met de hand ten hemel wijzende, zeide hij: „t Vervolg hierna. Amen.” —

Nadat onze Strauss zijn ambt had nedergelegd, bleef de gewoonte onder zijn gemeentelieden bestaan, dat de oudere lieden met hun kinderen op de catechisatie kwamen en onder hen plaatsnamen. Wanneer de kinderen niet konden antwoorden, werden ook de

ouders door Strauss ondervraagd. Op zekeren tijd zat een vrouw geheel achteraan onder het gehoor van zijn hulpprediker in de kerk, die haar vroeg, waarom zij niet bij haar kinderen ging zitten. Zij antwoordde: „Ik dacht dat gij mij zoudt vragen evenals de oude dominee, en wanneer ik dan niets wist zou ik op de laatste rij geplaatst worden en dat wil ik toch niet gaarne.” Zij koos daarom maar dadelijk den zekersten weg.

Zijn schoenmaker mat hem eens een paar nieuwe laarzen aan, en terwijl hij hiermede bezig was, verhaalde hij hoeveel zegen hij onder de laatste predikatie van den ouden heer gehad had en hoe zij hem in het hart getroffen had. Sedert dien tijd was hem de liefde de Heilands en zijn ellendigheid eerst recht duidelijk geworden. Hij had toen den Heere om genade en vergeving gebeden en die was hem overvloedig geworden. De Heiland had hem ook de kracht gegeven om een nieuw leven te beginnen en hij vroeg nu nog slechts zijn dominee dat hij hem in zijn gebed wilde gedenken en met hem medebidden dat de rookende vlaswiek niet uitgebluscht werd.

„Ja!” zeide Strauss, „dat zal ik zeker doen. Ik heb er zelf ook het grootste belang bij, want nu zult gij mij ook veel betere laarzen maken als toen gij nog een blinde heiden waart.”

H.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. Op de knieën *trad* hij den Oosterschen monarch nader.
(Zou de schrijver dit eens na willen doen?)
2. Zijn *onbewimpeld* gedrag verwierf hem vele vrienden.

Ook een afgod.

De Hamburgsche predikant A. Lüring, zond aan het in Bremen verschijnende Kerkelijk blad „de Evangelist”, onlangs de volgende mededeeling:

„Mijn zoon Emil schrijft in zijn laatsten brief uit Amoy (China): Gisteren bezocht ik met Dr. West de Chineesche stad op het tegenover ons liggende eiland. Op onze wandeling op het kerkhof dat op de bergen gelegen is, ontdekten wij een kleine kapel die in de rots was uitgehouwen en die aan de 7 Geniën gewijd was. Ik trad nader en zag daaronder een groot aantal kleine afgodsbeelden, nu raad eens! — Een oud gebroken beeldje van gips, waarin ik dadelijk Dr. Windthorst, het hoofd der Centruumpartij in den Duitschen Rijksdag, herkende. Ik heb in Duitschland Roomschen hooren zweren bij den „Heiligen Windthorst”, doch de Chineezzen hebben het nog verder gebracht; hier heeft hij een plaats onder de 7 Geniën. Ge kunt u voorstellen hoe ons dit vermaakte, die figuur met de rechterhand op de borst, in den

gekleeden rok gestoken en door het gemis van de beide voeten met den rug tegen de achterzijde van het altaar leunende, midden onder de beeldjes in den gewonen Boedha-vorm in zittende houding. Hoe dit beeldje hier gekomen is kan ik waarlijk niet zeggen, doch waarschijnlijk heeft een Europeaan het als gebroken, weggeworpen en een overbijgeloovige Chinees het gewaande godenbeeld op deze plaats gezet. H.

DE PRIJSVRAGEN.

Op de drie prijsvragen in het nummer van 1°. Januari l.l. gedaan, zijn niet minder dan twee en twintig antwoorden ingekomen.

De eerste vraag is goed beantwoord door:

J. C. C. te H.; G. K. W. te G.; „Een lezer van Excelsior” te H.; M. 't H. te S.; K. B. te A.; D. J. K. te A.; J. K. D. te W.; A. O. 't H. te N.; G. R. JR. te G.; M. B. te B.; C. T. te J.; T. A. B. te R.; N. V. te D.; L. D. v. d. H. te T.; J. B. S. te A. a./d. R.

(Dus door 15 inzenders.)

De tweede vraag is goed beantwoord door:

J. C. C. te H.; G. K. W. te G.; M. 't H. te S.; K. B. te A.; (de eerste helft van zijn antwoord); J. d. J. te A.; A. O. 't H. te N.; G. R. JR. te G.; M. B. te B.; P. R. te G.; C. T. te J.; T. H. te K.; N. V. te D.; H. R. te L.

(Dus door 13 inzenders.)

De derde vraag is goed beantwoord door:

J. C. C. te H.; G. K. W. te G.; M. 't H. te S.; K. B. te A.; D. J. K. te A.; J. d. J. te A.; M. B. te B.; L. D. v. d. H. te T.

(Dus door 8 inzenders.)

De eerste prijs: een Exemplaar van **SERGE BATOURINE**, Een Russisch verhaal uit onze dagen. Naar het Fransch, door **QUINTER**, gebonden; is dus verkregen door: J. C. C. te H.; G. K. W. te G.; M. 't H. te S.; K. B. te A.; M. B. te B.

De tweede prijs: een Exemplaar van „**DE HUID VAN DEN MOORMAN**”, Een oorspronkelijk verhaal, door C. VAN KOETSVELD Ez., werd gewonnen door D. J. K. te A.; J. d. J. te A.; A. O. 't H. te N.; G. R. JR. te G.; C. T. te J.; N. V. te D.; L. D. v. d. H. te T.

Deze werken zullen hun eerstdaags door de uitgevers toegezonden worden.

En nu de oplossing; zoo beknopt mogelijk.

I.	WIJS	VAN
	DOOR	CLOECK

Door onderwijs van boven kloek.

II. Ninevé wordt „eene groote stad Gods” genoemd' zooals er gesproken wordt van „bergen Gods”, „cederen Gods”, enz. Dat beteekent zeer aanzienlijk en heerlijk. Wat waarlijk grootsch en aanzienlijk is, straalt in verhoogde mate Gods heerlijkheid af. Ook zelfs wanneer het niet tot zijne eer wordt aangewend.

III. Hier laten we het antwoord volgen, dat ons gezonden werd onder den zinspreuk: „Al doende leert men”.

Het getal der Joden, die uit de Babylonische ballingschap terugkeerden onder Zerubabel, was een 50.000

Blevén er toen nog velen achter? En zoo ja, waarom?

Het lot der Joden in Babel was over het algemeen niet hard; wel lieten zij hunne harpen aan de wilgen hangen, volgens Ps. 137, wyl ze aan Jeruzalem dachten en aan den tempel, maar in het maatschappelijke ging het hun goed, zoodat velen in het vreemde land tot eene zekere mate van welvaart geraakten en mannen als Daniël en Nehemia zelfs aan 't hof des konings verkeerden. Toen nu Kores of Cyrus den Joden vrijheid gaf terug te keeren naar het land hunner vaders, gingen slechts die terug, volgens Ezra 1:5. „wier geest God verwekte, dat zij optrokken om te bouwen het huis des Heeren, die te Jeruzalem woont,” het geestelijk gezinde deel des volks dus, dat verlangde den Heere in den tempel te Jeruzalem te aanbidden.

Het vleeschelijk gezinde deel, dat een zekere mate van welvaart genoot, bleef achter; volgens een Joodsche overlevering gingen vooral de armen uit Babel en bleven de rijkere achter voor het meerendeel.

Van de 24 priesterorden kwamen (Ezra 2:36—39) slechts 4 in 't land Kanän terug; mag men ongeveer diezelfde verhouding aannemen tusschen teruggekeerden en achtergeblevenen uit het eigenlijke volk, dan zou er slechts $\frac{1}{6}$ Babel verlaten hebben. Dat er tijdens koning Ahasveros, die een halve eeuw na Cyrus leefde, nog een groot getal Joden in het Perzische rijk was, blijkt uit Esther 9, waarin wij o. a. lezen, dat de Joden buiten den berg Susan 75000 hunner vijanden doodden. Men vindt nog in onzen tijd in Midden-Azië afstammelingen der oude Joodsche ballingen; een Amerikaansch zendeling, Grant, die in 1834 die streken bezocht, meent ook de Nestorianen als nakomelingen der Joden te moeten beschouwen.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN.

Nummer 15 December '90.

Vraag. Waaraan was het voor Kaïn zichtbaar dat de Heere zijn offer niet aanzag en dat van zijn broeder Abel wel?

Antwoord. Wij mogen hierop geen andere verklaring geven dan die van den Apostel Paulus in Hebrëen 11:4. Sprekende van het getuigenis, hetwelk God gaf over Abels gaven, hetzij met woorden, met vuur van den hemel of eëg ander teeken in de Heilige Schrift, zien wij dus dat God zich hiermede kenbaar maakte; maar in dit geval staat het niet vermeld wat het geweest zij, doch dit weten wij van Paulus, dat Abel getuigenis heeft bekomen dat hij rechtvaardig was.

J. v. d. W.

V R A G E N.

In 1 Koningen 12:11 lees ik dat Rehabeam Israel met schorpioenen zou kastijden; wat moet men hieronder verstaan?

J. v. d. W.

Waar heeft het zijn oorsprong vandaan, dat de Roomschén met vastenavond (in verschillende plaatsen van land) zich zoo gemaskerd vertoonen?

D.

N. V.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
 Nederlands Jongelingschap en Volk
 onder redactie van
 A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

BRANDENDE HARTEN.

De eerste dag der week begon reeds ten einde te spoden; de eerste dag der week die ook de eerste dag der herschepping was. „Het was avond geweest en het was morgen geweest de eerste dag.” Geen zevende dag op de oude wijze zou daar ooit meer op volgen. Voortaan had de Sabbath zijn betekenis verloren, want deze dag was „de eerste dag des Heeren”

Reeds verheugden betrekkelijk velen zich in het groote feit dat de nieuwe bedeeing was aangebroken. De vrouwen, die hun Meester hadden willen zalven, hadden Hem herleefd gezien. Afzonderlijk was Hij aan Simon verschenen, nadat dezen discipel reeds van zijnentwege opzettelijk de blijde tijding zijner opstanding was gebracht. Nog voordat Jezus zich hem vertoonde, had hij reeds in bedekten term de verzekering ontvangen dat zijne ontrouw hem vergeven was. En Simon Petrus had het begrepen en er zich aan vastgeklemd. Toen zijn vriend Markus uit zijnen mond de heilsfeiten opschreef, kon hij uit blijde herinnering hem mededeelen dat de jongeling in het ledige graf aan de vrouwen de opdracht verstrekke: „Doch gaat heen, zegt zijnen discipelen „en Petrus” dat Hij u voorgaat naar Galilea, aldaar zult gij Hem zien.” Zegt het Petrus *afzonderlijk*, en zegt het niet „Simon” dien de Satan eenige dagen geleden bijna gezift had als de tarwe; maar *Petrus*, den rotsman.

Gods engel had zijn nieuwen naam hersteld; zijne zonde was hem vergeven.

In het namiddaguur gingen twee van Jezus jongeren uit Jeruzalem naar Emmaus; eene wandeling van ongeveer twee uren. Ze waren nog in duisternis, ofschoon — ook in geestelijk opzicht — de zon reeds hoog aan den hemel stond. Wel hadden hen de stralen dier zon ook beschenen. Maar zij hadden het licht niet herkend. „Sommige vrouwen uit hen” hadden hun medegedeeld dat ze het graf ledig hadden gevonden, dat ze een gezicht van engelen gezien hadden, die zeiden dat Hij leefde. En daarop waren sommigen der hunnen heengegaan en hadden bevonden dat de vrouwen de zuivere waarheid hadden gesproken. Maar dat alles had hen slechts „ontsteld.” En waarom? *Zij* meenden de reden zeer kort en bondig mede te deelen aan den onbekenden wandelaar die zich bij hen gevoegd had, die zoo blijkbaar in staat was om dadelijk hun vertrouwen te winnen en die toch ook zoo blijkbaar ergerlijk onkundig was van 't geen iedereen in Jeruzalem wist! „Maar *Hem* zagen zij niet!” Wat helpt een geopend en ledig graf; wat geeft het woord van een engel Gods; wanneer men het met niet minder dan met Hem zelf, en Hemzelf *levend*, stellen kan?

Zie, dat moest die vreemdeling, wie hij ook zijn mocht, toch begrijpen! 't Is een liefhebbend hart toch niet te doen om een boodschap, zelfs om geen hemelsche boodschap, over den geliefde, men moet *Hem* zien!

En dat was het juist wat die vreemdeling *niet* begreep en niet *wilde* vatten. Dat was juist het ergerlijke en raadselachtige van het geheele gesprek! Die vreemdeling scheen te denken dat een betrouwbare boodschap, waar men niets tegen in kan brengen, even goed is als het zien van hem, wien de boodschap geldt. Want die vreemdeling vergoelijkte hun gedrag niet, en prees hun zeer groote voorzichtigheid en hun onvoldaanheid met geloofwaardige getuigenissen niet, maar begon eigenlijk zeer harde dingen te zeggen. Hij noemde hen ter wille van die getrouwheid „onverstandigen en dragen van harte.” Hij zag in hen menschen die te onverstandig en te traag waren om *alles* te gelooven wat de *profeten* gezegd hadden.

Onverstandig en *traag*. Maar toen Hij hun de Schriften opende, en hun verstand verlichtte, werd het trage hart brandende in hen. Zij hadden dus niets gemeen met zooveel anderen, die alle getuigenissen — hoe betrouwbaar ook — verwerpen, maar die het doen uit *onwil* des verstands en des harten. Het onderscheid zit hierin. *Zij* besluiten hun klacht met de woorden: „maar Hem zagen zij niet.” En de anderen zouden, wanneer ze oprecht waren, moeten zeggen: „want Hem willen wij niet zien.” Zij willen door aanschouwen tot het geloof komen. En de anderen willen niet gelooven; in 't geheel niet.

Deze tweeërlei toestand van verstand en hart heeft dan ook tweeërlei gevolg. Wanneer de vreemdeling, die zoo eenig de Schriften uitlegt, afscheid wil nemen, dwingen de discipelen des Heeren Hem om met hen in te gaan en bij hen te blijven, ofschoon zij nog niet weten — misschien half vermoeden? — wie Hij is. Terwijl de onwilligen de deur voor Hem sluiten en Hem met opzet buiten laten staan, zeer verheugd als Hij weggaat.

Maar ook tweeërlei *slot* heeft de tweeërlei gedragslijn. Den discipelen wordt Hij bekend „in de breking des broods.” Tot de anderen richt Hij het woord: „Gij hebt het gezegd (dat Ik de Christus ben.) Van nu aan zult gij zien den Zoon des menschen, zittende ter rechterhand der kracht Gods en komende op de wolken des hemels.”

De zijnen, die Hem zochten, spijs Hij met zijn verbroken lichaam en laaft Hij met zijn vergoten bloed. Den anderen kondigt Hij zijne komst ten oordeel aan.

Toch — onverstand en traagheid is en blijft het, wanneer men de heilige getuigenissen veronachtzaamt, om Hem, van wien zij spreken, *rechtstreeks* en *onmiddellijk* te bezitten. Op tweeërlei wijze is dat onverstand op den dag van 's Heeren opstanding aan 't licht gekomen, telkens bij geloovigen: bij de Emmausgangers en bij Thomas. En de vriendelijke bestraffing van Thomas: „Zalig die niet gezien en nochtans zullen geloofd hebben”, is niet anders dan de ontwikkeliug van: „o Onverstandigen en dragen van harte, om te gelooven al hetgeen de profeten gesproken hebben!”

Tot de wet en de getuigenis!

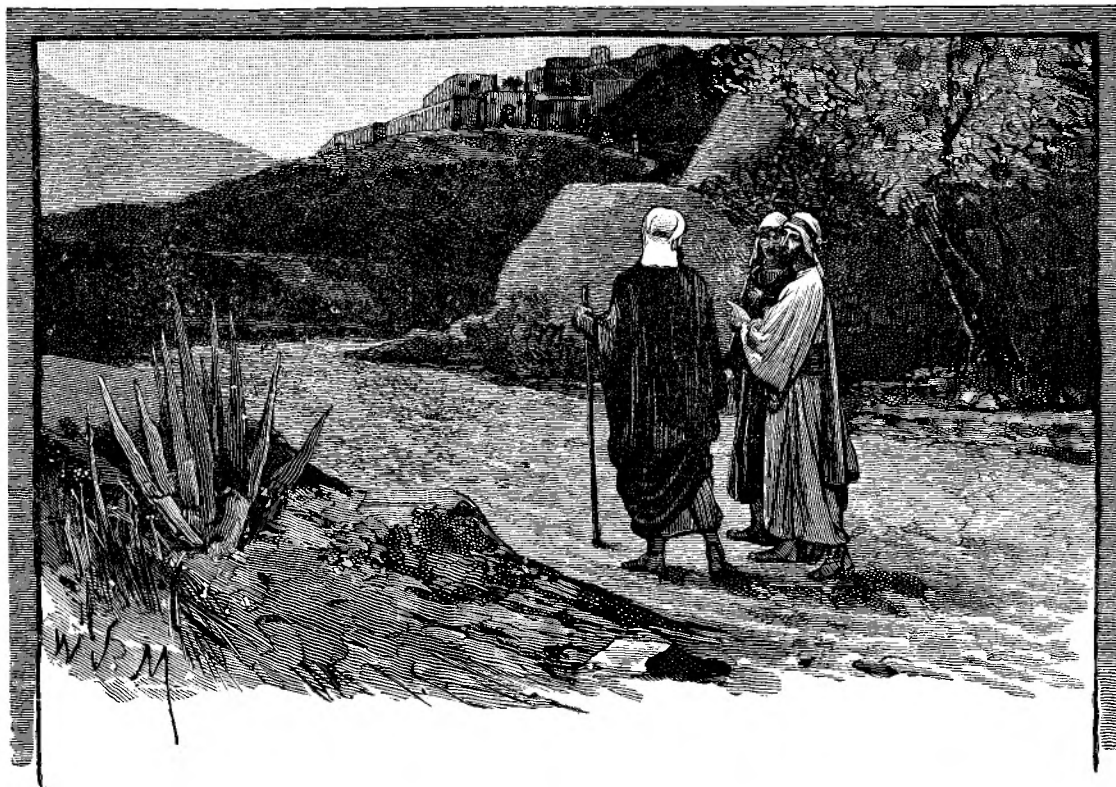
Niets heeft men aan „den levenden Christus”, aan „Christus' leven”; zooals men thans zoo gaarne wil: indien men niet goed en grondig verstaat en gelooft dat „de Christus deze dingen moest lijden en alzoo in zijne heerlijkheid ingaan.”

Ja, die den *Christus der Schriften* niet wil; Hem niet wil geheel zooals Hij zich in de Schriften geopenbaard heeft; niet onvoorwaardelijk voor die Schriften buigt en erkent dat die *alleen* de bron zijn waaruit men de kennis van den Christus kan putten, die heeft Hem in 't geheel niet. Die Schriften zijn het welke van Hem getuigen; en die *alleen*. Al het andere is hersenschim. Al het andere kan wel op de getuigenis der Schriften gelijken, of 't kan er hemelsbreed van verschillen — de waarde blijft dezelfde — *nul*.

Zij evenwel die *alleen* de Schriften als kenbron voor den Christus aannemen, hebben zich voor een tweede dwaling te wachten. Zij moeten angstvallig toezien dat ze die Schriften *geheel* nemen. „Wij hoopten dat Hij was degene, die Israel *verlossen* zou.” Ja, die hoop was zeer gegrond, maar ze had niet gerekend met het *plan* der verlossing, dat God in zijn Woord geopenbaard had. De verlossing verlangden de discipelen oprecht; tot dankbaarheid waren zij bereid; maar de ellende hadden zij over het hoofd gezien. En die moet vóór alles gekend worden, anders kan de verlossing niet komen. De ellende moet gekend worden als *schuld*. Dan weet de ellendige dat hij de *schuldenaar* is. En dan hoopt hij op geen Verlosser dan op zulk een die in zijne plaats schuldenaar wordt. Die voor hem betaalt. Die zijn eeuwigen dood op zich neemt. Die hem *daardoor* het leven geeft. Zulk een heeft niet genoeg aan het zien van den *levenden* Christus; voor hem moet die Christus niet slechts *leven*, maar *opgestaan zijn*. Die kan het met niemand minder doen dan met Hem die zeggen kan: „Ik leve, maar Ik *ben dood geweest* en zie Ik leve in alle eeuwigheid.”

Daar was dus een zeer diepe reden voor de traagheid en het onverstand der discipelen, gelijk er een zeer diepe reden bestond voor het helder begrip der farizeën en overpriesters op het punt van Jezus opstanding. De farizeën wisten: wanneer op zijn dood zijne opstanding volgt, dan is zijne zaak onoverwinnelijk. Dat de opstanding mogelijk was, begrepen zij zeer goed. Zij waren op dat punt alles behalve gerust. Vandaar hun waarlijk onzinnige poging: „Heer, wij zijn indachtig dat deze verleider, nog levende, gezegd heeft: Na drie dagen zal ik opstaan. Beveel dan dat het graf verzekerd worde tot den derden dag” enz.

Hun was dat niet zoo duidelijk gezegd als den discipelen, maar die hadden het *niet* verstaan. Waarom niet? Ach, dat had Petrus uit aller naam gezegd in zijn: „Heere, wees uzelfen genadig, dat zal U geenszins, geschieden!” Ten derden dage opstaan

OP WEG NAAR EMMAUS.

was onmogelijk wanneer er niet een ten eersten dage begraven worden aan voorafging. „En de discipel is niet meer dan zijn Heer.” Het uitsluitend zien op Jezus heerlijkheid verraaft ten eerste hoogmoed, die het volstrekte doodvonnis over de zonde niet wil uitspreken, en ten tweede onwil om ook den lijdensweg te bewandelen.

En daarom, „begonnen hebbende van Mozes en al de profeten, legde Hij hun uit, in *al de Schriften* hetgeen van Hem geschreven was.”

Daarom, aan den avond van denzelfden dag, zeide Hij tot zijne jongeren: „Dit zijn de woorden, die Ik tot u sprak, als Ik nog met u was: dat het *alles* moest vervuld worden, wat van mij geschreven is in de wet van Mozes, en de profeten en psalmen.”

Daarom zeide Hij: „Alzoo is er geschreven, en alzoo *moest* de Christus *lijden* en *van de dooden opstaan* ten derden dage.”

Welke kostbare lessen geeft ons het verhaal van de Emmausgangers!

Is ons hart en oor geopend! Willen we *alleen* den Christus der Schriften? Willen we Hem *geheel*?

Dit eerst is het bewijs, de proef op de som, dat *ons* Pascha voor ons is geslacht.”

Die Hem niet wil als *uit den vloekdood* opgestaan, heeft geen deel aan Hem.

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

IV.

WAARIN IEMAND IN DUBBELEN ZIN IN „GEZELSCHAP” KOMT.

In het pakhuis, waarvan een deel Markus en den zijnen tot verblijfplaats strekte, mocht om goede redenen niet gerookt worden. Teneinde dat ieder duidelijk te maken, prijkte een verbod in dien geest in groote letteren op de deur van 't kantoor, en verder op ettelijke plaatsen in 't gebouw.

Gevolg hiervan was, dat op 't kantoor alleen gerookt werd door de beide patroons, die natuurlijk de fijne echte Havana's, die ze rechtstreeks uit de West ontvingen, toch niet konden laten bederven. Hoog en laag gemeen rookte anders in dien tijd nog haast enkel pijpen, zoodat de Gouwenaars en de joden die „dhoppies” verkochten er wel bij voeren. Elders in „Tartarije” rookte alleen Markus, tenzij wanneer hij afwezig was, wat, daar hij 't opzigt over vele pakhuizen had, vaak voorkwam. Dan stak de meestersknecht eens op, en daar hij een man was van leven en laten leven ging het toch niet aan zijn „onderhebbenden” te ontzeggen wat hij zelf genoot. Overigens echter werd aan het gebod gestrengelijk de hand gehouden, en rookte nagenoeg geen levend wezen in Tartarije, behalve misschien — in 't geheim — de „smakkert.”

Na deze noodige toelichting zal 't niemand verwonderen, dat we op zekeren morgen, kort na zijn

optreden als klerk, Kwik in de huiskamer aantreffen, smakelijk een „krommertje” rookende, waarop hij in sierlijke letteren zijn naam had geteekend. Ongelukkig zou 't genot niet lang duren. Want Markus kwam met de boodschap „as dat ie drekt bij de heere most komme” en Jan haastte zich naar beneden, en liet de pijp op tafel liggen.

Een uur of wat later, terwijl Jan „koffie dronk” — een uitdrukking waaronder ons volk 't gebruik van meer vaste stof verbergt — kwam de juffrouw beneden, en van de afwezigheid der heeren gebruik makend, vroeg zij Kwik of hij niet „eene meneer Verburg” kende.

„Zeker,” was 't antwoord van Jan, die zijn ouden vriend, na de jongste lotswisseling, nog niet had gesproken.

„Nu die is hier geweest,” sprak de juffrouw. „Hij heeft met Markus wel eens wat te verhandelen. Net komt hij binnen of, toevallig mag 'k zoo zeggen, ziet hij uw pijp en valt zijn oog op den naam.”

„Is die vriend hier?” zeit-ie. „Ja,” zeg ik; „al veertien dagen.” „Dat doet me plezier-zei-ie.” „Mij ook,” zeg ik. „Nu,” om 't maar kort te zeggen: hij kent uwe heel goed en heeft gevraagd of uwe Zondag op gezelschap komt.”

„Op gezelschap; heeft mijnheer dan visite?” vroeg Jan, die als de meeste Nederlanders het echt-Hollandsche „bezoek” verwerpelijk vond voor het Fransche „visite.”

„Neen, dat juist niet. Maar, je zult wel zien. Je gaat dus mee. Ik ga ook.”

Zoo werd afgesproken tot groote vreugd van Jan. Want de Zondagen, al was hij geheel vrij, bevielen Jan in zijn nieuw tehuis nog niet recht. Dat kwam voornamelijk door de bijzondere opvatting die de heer Markus had van het woord „Rustdag.” Hij rustte dan gewoonlijk tot 10 uur in den morgen van de vermoeienissen der week uit, en wel in bed, waar dan ook later het ontbijt, waartoe hij nu krachten had verzameld, door hem gebruikt werd.

Daarna stond Markus verfrischt en verkwikt op, kleedde zich met zorg en ging tegen twaalf uur, glimmend en glanzig, in sneeuw witte overhemdsmouwen — als 't weer dit veroorloofde — in de deur staan om zijn vrouw en kinderen uit de kerk te zien komen of welgelyk vroeger — toen 't kerkgaan nog niet plaatsvond — de gangen en gedragingen der kippen, honden en jongens op de straat na te speuren. Na de koffie ging Markus gewoonlijk kuieren met zijn vrouw of met de kinderen, en genoot na den eten in zijn „ketoor” weder een paar uur de hoognoodige rust. Wat hij verder uitvoerde was verschillend naar 't jaargetij, het gezelschap, zijn humeur en nog velerlei. Dat de Rustdag allereerst geestelijke beteekenis en zegen heeft, had Markus nooit begrepen. Daar was hij ook niet bij „opgebracht”, en 't is waar: de opvoeding beslist in niet weinig gevallen voor het leven.

Daar Kwik met zijn Zondagen buiten kerktijd vooralsnog weinig raad wist — Jongelingsverenigingen en dergelijke bestonden toen niet — was hem het aanbod van de juffrouw hartelijk welkom en stond hij den eerstkomenden Zondag reeds lang vóór het bepaalde uur gereed en gekleed te wachten.

Weldra hadden de juffrouw en Jan de woning van Verburg bereikt en traden er binnen.

De kamer, waartoe men door een breeden, korten gang toegang kreeg, was wat de Amsterdammers een „zaaltje” noemen; een tamelijk ruim vertrek met uitzicht op een „plaats” en tot gezichtseinder een grauwe schutting, waartegen een kwijnende klimop zich trachtte op te werken. Doch thans was het avond en van al dat groen niets te zien, zoomin als van het waschgoed dat verder op uit een raam der burenen te drogen hing, of de „duivenmelkerij” die het tafereel kroonde.

De kamer zag er gezellig uit. De gestalten van Geneveva met de geit rechts en die van den Verloren zoon met de zwijnen links, op schilderijen aan den muur, waren bestemd te worden beschenen door het licht van een tweektal groote lampen, geplaatst op een groote „gewreven” trektafel, omgeven door een aantal zetels, blijkbaar van verschillende stellen en vertrekken afkomstig, doch alzo de afwisseling bevorderend. Tusschen beide lampen prijkte een koffieservies met toebehooren o. a. een „Uitersche dom,” gezegd hooge koffiekraan met kraan; een standaard met lange, opmerkelijk lange pijpen, een paar potten tabak en twee komfoortjes met vurige kolen; lucifers waren toen nog niet uitgevonden. De stoven voor de stoelen geplaatst wezen aan welke plaatsen voor de vrouwen bestemd waren en 't bleek dat men hier zat volgens de ouden schoolregel.

„De meyden sullen zitten in een loco alleen;
En de knechten aan d' andre syde byeen.”

Toen Kwik en zijn geleidster binnentraden waren reeds ettelijke van die „knechten” en „meyden” aanwezig. Als gewoonlijk onder eenvoudige burgerlui werd er geen eigenlijke voorstelling gedaan. Trouwens, geheel vreemdeling was Kwik hier niet; vooral niet aan den heer des huizes. Wel had hij dezen, als gezegd, in de laatsten tijd niet bezocht, doch de oorzaak hiervan lag daarin, dat onze vriend zoo mogelijk te veel had wat de meeste jongelingen onzer dagen te weinig bezitten, namelijk bescheidenheid en eerbied voor ouderen. Hij dorst zelden komen zonder een boodschap. Verburg wist dit en zei dan ook niets dan dat hij zich hartelijk verblijdde Jan hier te zien, en te weten dat hij nu thuis lag bij mijnheer Markus. „Want zie je,” zei Verburg, „voor een kostganger is 't vooral de vraag hoe de vrouw des huizes is, en je kondt het niet beter treffen. 'k Ben blij dat ze u hier heeft gebracht.”

De zoo geprezene huisvrouw hoorde — gelukkig of niet — van dien lof zeer weinig, daar zij juist in druk gesprek was geraakt met een paar der bezoek-

sters, de eene een weduwe die „haar kost had gekocht” — maar in anderen zin dan iedereen dit moet doen — de ander de vrouw van een timmermansbaas, die mee in 't gezelschap was, gelijk zijn broer, een „eenlopend mensch” van een jaar of dertig. Dat de twee dochters van Verburg mede niet ontbraken spreekt vanzelf. Doch op 't oogenblik werden zij geheel in beslag genomen door het ontvangen der gasten, 't aannemen van hoeden en doeken en al de kleine diensten, welke ieder op zijn beurt den komenden en den gaanden mensch gehouden is te bewijzen.

In een leunstoel aan 't hooft der tafel zat de heer des huizes, bij wien 't gezelschap steeds werd gehouden, om de eenvoudige reden, dat zijn zaaltje er als 't ware voor gebouwd was. Wel was het wat donker, maar dan stak men maar wat vroeger licht op. Bovendien was 't er prettig, gezellig, en 't was begrijpelijk dat de dankbare gasten eens per jaar Verburg een fraaie vereering deden, een „stoffelijk bewijs van dankbaarheid,” wier aantal tevens dat der levensjaren van den kring aanwees.

Tot die getuigenissen der dankbaarheid behoorde ook de groote fraaie Statenbijbel met zilveren sloten, welke voor den gastheer op tafel lag. Daarnevens aanschouwde men een stapel psalmboeken van „differenten” druk, want er waren oogen van twintig maar ook van zestig jaar. Daar de Bijbels in dien tijd niet in klein formaat verschenen, had men één exemplaar voor elk paar gasten.

Als gezegd was het zaaltje juist niet licht, en vandaar dat er, op een regenachtigen dag als dezen, reeds nu, schoon 't zomer was, schemering heerschte, wat een „bleu” jongmensch als Jan nu juist niet erg speet. Hij voelde zich echter weldra op zijn gemak, en zette zich, terwijl de dochters des huizes zich beijerden allen van koffie te voorzien. Inmiddels waren nog anderen binnengekomen en het gezelschap was vollig.

Ter rechterzijde van Kwik zat een bejaard man, hem persoonlijk onbekend, doch van wien hij als van „vader Schuyt” al meer had hooren spreken. 't Was iemand, ver in de zestig, maar nog kloek en krachtig, grijs van haar, met een rond gezicht en een gezonde kleur. De man had een „veelbewogen” leven achter zich. Zoon van gegoede ouders had hij eigenzinnig den krijgsdienst verkozen en wel in den vreemde. Na jaren zwervens was hij in 't vaderland teruggekeerd en had een lardsbetrekking gekregen. Zijn kennis en „gladheid” in vreemde talen, buitenlands verworven, stelden hem instaat er nog wat bij te verdienen. Hoe druk hij 't ook kreeg, toch had Schuyt nog tijd gevonden om echtgenoot en voorts vader van een zestal kinderen te worden. Zijn huwelijk echter was tevens aanleiding, in des Heeren weg, dat ook in geestelijken zin het oude bij hem voorbijging en alles nieuw werd. De invloed zijner vrouw en een zeer treffend voorval, dat we hier stilzwijgend voor-

bijgaan, waren de middelen welke de Heer gebruikte om den man, die zoovele jaren zonder God en Zijn gebod had gewandeld, te vernieuwen ter bekeering. En die was grondig, volkomen en allen merkbaar. Alle zondige vermaken werden vaarwel gezegd, de „vreemde goden,” als speelkaarten en ijdele boeken weggedaan, en voortaan hield Schuyt zich bezig met ernstig onderzoek der Schrift en de werken van vrome schrijvers. De vijf en twintig jaren van kerkverzuim werden nu als 't ware ingehaald; het gezelschap der vromen gezocht, en voor de oude vrienden die vanzelf van „zoo'n dweeper” zich afwendden, nieuwe gevonden.

De vromen waren daarmee wel gediend en alles zou goed zijn gegaan als 't hierbij gebleven was. Maar zoo krachtig en opmerkelijk was de verandering, die bij Schuyt had plaatsgevonden dat niet weinigen hem min of meer als een wonder begonnen te beschouwen, niet alleen — gelijk hij werkelijk was — van Gods genade, maar ook nog in anderen zin. Mede hierdoor verviel de man, die vroeger los en soms ruw geleefd had, nu eenigszins in een ander uiterste. Hij bezat kennis en natuurlijke gaven. Doch weldra kwam hij er door een zeer verkeerde toepassing der Schrift toe om „dit alles schade en drek te achten voor de uitnemendheid der kennis van Jezus Christus.” Er waren in dien tijd in de steden vaak weinig leeraars, die het Woord recht sneden en op het platteland liep men soms uren ver om zulk een te hooren. Zoo kwam het dat Schuyt al spoedig gevraagd werd, daar hij vlot sprak, om de vrienden buiten eens te stichten en na eenige jaren was hij feitelijk geworden wat men zoo eigenaardig een „oefenaar” noemt. Over gebrek aan hoorders had hij nooit te klagen. „Vader Schuyt,” zooals men hem begon te noemen, was een gewenscht — door menig verlicht predikant die voor stoelen en banken predikte *verwenscht* — voorganger. Kort gezegd in weinige jaren was Schuyt iemand geworden in wien wel weinigen den ouden vroolijken gast zouden herkend hebben. Die verandering was van den Heere geschied en dat was heugelijk. Doch hij had ook nog een verandering ondergaan, die van de menschen kwam en wel den een aantrok, maar ook soms den ander — den ongeloofige vooral — aanstoot gaf. Ook in den kring van Verburg zag men hem graag en daar als elders had hij zeker gezag, niet ontleend aan zijn witte das en deftigen rok maar aan zijn oprechte godsvrucht, diepe Schriftkennis en — nog iets dat moeielijk te beschrijven is.

Hoewel de torenklok reeds duidelijk acht slagen had laten hooren, deed de gastheer om, gelijk Markus 't noemde, „sinker” te wezen, nog bovendien een stevigen trek aan een daarop berekenden ketting, met het doel om een onder zijn vest verborgen uurwerk op te hijschen, 't welk zoo dik als vier Zeeuwsche rijksdaalders en zeker tweemaal zooveel waard was. Overtuigd dat het uur van beginnen was gekomen,

noodde hij de vrienden en vriendinnen daartoe uit door „een versje” te zingen, waarmee bleken te zijn bedoeld drie verzen van den 119^{en} psalm. Daarna ging hij allen voor in een eenvoudig maar vurig gebed, van diepe Schriftkennis getuigend, om de voorlichting des Heiligen Geestes en opening van het hart af te smeeken bij de onderlinge bespreking van des Heeren Woord.

Terwijl nu 't „gezelschap” zich met de koffie en, wat de mannen betreft, ook aan de tabak begon te verkwikken, stelde Verburg het onderwerp voor dezen avond aan de orde, te weten Hand. IX.

„Ende Saulus blaesende nog dreiginge ende moort tegen de discipelen des Heeren, ging tot den hoogepriester.

Ende begeerde brieven van hem na Damascus aan de synagogen, opdat, so hy eenige die van dien weg waeren vont, hy deselve, beide mannen en vrouwen, soude gebonden brengen na Jerusalem.”

„Dat is een gewichtig stuk, vrienden,” begon Verburg, zijn pijp gestopt hebbende; „we zien al aanstonds hoe verblind een mensch zijn kan, en dat zelfs als hij meent Gode een dienst te doen.”

„Zou hij nu waarlijk volstrekt niet geweten of althans er eens over gedacht hebben, of het toch wel goed kon zijn, menschen die geen kwaad deden, zoo te vervolgen?” vroeg de timmerman.

„Zeker niet”, antwoordde de voorzitter, „dat blijkt duidelijk uit wat hij later zegt, dat hij in waarheid meende alzo te moeten doen, en dat”

„Och,” viel vader Schuyt in, „een onbekeerd mensch is zoo blind als een mol. Hij loopt als een ongewend kalf. Ik weet het bij me zelf. Ik heb ook een tijd gekend, dat ik tegen den Heere inging, en al wist ik ook beter, ik dacht er toch haast nooit om. En kwam er eens een verontrustende gedachte, dan wist de duivel die wel te verdrijven, al was het maar door een stevig glas. Maar, zie je, als het de Heere behaagt, dan is het uit. Toen Hij me kwam te arresteeren, och, lieve vanden, toen had ik niets meer te vertellen en ik lag als doodbrakende, in al mijn zonden en jammeren.”

Dat deze redeneering, vooral het „arresteeren” en „doodbraken” Kwik overduidelijk was, durven we niet beweren. Althans hij zag den spreker met zoo blijkbare verwondering aan, dat deze 't opmerkte en vroeg:

„Hebt ge daar ook kennis aan, jonkman?”

Nu is 't, indien al bij iemand, vooral voor schuchtere menschen minder goed hun zulke vragen in 't bijzijn van velen, soms vrij onbekenden, te doen. Kwik, hoezeer anders zijn naam getrouw, werd dan ook zoo verlegen, dat hij geen woord kon uitbrengen en voor zich tuurde als een kip op een streep. 't Was een ietwat gespannen oogenblik, tot Verburg den goeden inval had het te besluiten door de woorden: „Onze broeder Schuyt zal zeker niet zoo

dadelijk bescheid willen hebben. Laat ons dan nu verder nagaan wat”

Op dat oogenblik hoorde men een vreemd geluid en een onderdrukt „O!” De juffrouw, die „haar kost gekocht had”, stiet namelijk bij ongeluk een kopje koffie omver. En dit ongeval verwekte zulk een oogenblikkelijke ontsteltenis en deelneming — al had zij in dit weêr haar beste japon niet aan — dat Kwik, toen de ramp zooveel doenlijk was verholpen, ook geheel van zijn verlegenheid bekomen en „er uit” was. H.

'S WINTERS.*)

De winter gram te moê, verliet de sombre holen
Van 't eeuwig noordpoolijs, — waarin hij zich verscholen
Had voor het stralenheir der zomerkoningin —
Toen zij naar 't zuiden, ¹⁾ en drong deez landen in.
Hij werd door noordenwind voorafgegaan, door wolken
Vol mist en rijp en sneeuw omringd; Hij joeg de volken
Een sidring door de leên en vaagde 't laatste groen,
Van woud en weiden af in onheilspellend woên.
De grond, dien hij betrad, versteef: ²⁾ het water stolde,
In stroomen en moeras, waar 't eerst zoo lustig rolde
Al kab'blend langs den kant, in golfjes klein en groot,
Of vol met riet en wier, den vorsch een speelplaats bood.
Hier sloeg een ijzen vloer ³⁾ de schepen in een kluister
Daar hort'ten schol bij schol met vreeselijken luister
Tot eenen ijsklomp saâm, die elken doortocht sloot:
En telkens bracht de vloed meer ijs op uit zijn schoot.
En 't noorden trok als om d' ellende vol te maken,
De wolken bij elkaâr en blies met holle kaken
De jachtsneeuw over 't land, den reizend' in 't gelaat,
De hut der armen in; en hoopt' op weg en straat
Een sneeuwlaag voeten dik: Het kleine stoompaard voelde
Zich driest er door gestuit, schoon 't wild en snuivend
(woelde,
Maar machtig door vernuft trad hoe de koud' ook neep
De mensch de vlakten op, die in zijn killen greep
De winter hield omkneld, maakt' al de hindernissen
Zich dienstbaar tot vermaak, daar hij de wildernissen

¹⁾ Hier is een woord uitgevallen; 't moet waarschijnlijk zijn: „Toen zij naar 't zuiden toog.”

²⁾ *Versteef* is een nieuw woord, dat men niet voor *verstijfde* in de plaats mag zelden.

³⁾ „Een ijzen vloer”; dat kan men evenmin zeggen als „een wateren plas”. Waarom niet gezet — wat even goed met de maat uitkomt en taalkundig juist is —: „een vloer van ijs”?

*) De inzender van het gedicht dat we hier afdrukken, schreef: „Ik heb uw raad gevolgd en een gedicht in Alexandrijnen gemaakt.”

We moeten in één woord zeggen dat hij zeer gelukkig geslaagd is; en zich daarin verder oefenen moet.

Ook is de keuze van het onderwerp zeer goed. V. d. H. heeft aanleg voor natuurbeschrijvingen, en kan er toe komen om die zeer schilderachtig te geven. Misschien wil hij ons dezer dagen wel eens in dichtmaat vertellen hoe het er in *de lente* uitziet.

Van sneeuw en ijs herschiep in banen spiegelglad
 En gleed door 't witte veld gezwind van stad tot stad.
 Daar op den breeden stroom, — dien d' opgekruide schotsen
 Als zooveel stukken van vergruisde glazen rotsen,
 Maar weer aaneengegroeid, gelijk een schubpantier
 Bedekken, — slingert 't pad voor handel en plezier
 Gehouwen en geschaafd in zijn verharde leden.
 Daar woelt en wemelt 't nu: daar snellen arresleden
 En tikkers af en aan van allerhanden bouw
 Beschilderd of beklad met purper, goud en blauw,
 Terwijl de keur der stad in wollig bont gedoken,
 En 't blozend boerenfolk in bonte wol gestoken, ¹⁾
 De fiere rossen staag aanhitsen om elkaâr
 Voorbij te streven; ziet, het schuim bedekt het haar
 Der dart'le dieren die van moed en driften trillen,
 Al snuivend wolken rook. Alsof ze deelen willen
 In hunner meesters eer zoo reppen zij de leên,
 En 't rink'len van hun tuig bespoedigt slechts hun
 (schreên.

Men ziet de kielen daar, die 't ijs dacht vast te knellen
 Nu over zijnen rug de sleden vooruit ⁵⁾ snellen:
 De witte zeilen breed, als vleugels uitgespreid,
 De wimpels wuivend in den wind vol dartelheid.
 En nevens sleed, ⁶⁾ en schuif bewegend duizendtallen
 Van menschen zich per schaats. Nu dreigt men rechts
 (te vallen.

Dan eensklaps buigt men links het lichaam over, ziet
 Hoe snel het scherpe staal langs 't ijsvlak henen schiet.
 Bevallig zwieren, zoo als zomers d' ooeivaren
 Door 't blauwe luchtgewelf heendrijven, blijde paren,
 En mannenforsch en vlug, van d' een naar d' andre zij
 Der baan beschrijvend steeds een halven cirkel, zij
 Gelijken in hun gang aan schepen die laveeren:
 Men ziet ze gaan in lij en telkens ommekeeren.
 En andren ijlen voort nog sneller dan de wind:
 De vogels wijken uit; hun snelheid zoo gezwind
 Schijnt hier een slakkengang, verbijsterd en verslagen
 Zien zij de menschen na, die schier door niets gedragen
 Voorbij hen vliegen: en beschaamd gaan z' op de vlucht,
 Weer andre rijders ziet men springen in de lucht,
 Als kunstmakers, of op éene schaats zich draaien
 En voor en achteruit zoo snel als sierlijk zwaaien.
 Onze oogen scheem'ren van dit rusteloos gewoel
 Dit rennen heen en weer met luid en blij gejoel.

¹⁾ Deze twee regels zijn zeer gelukkig:

„De keur der stad in wollig bont” en
 „Het boerenfolk in bonte wol”.

⁵⁾ Dat woordje „vooruit” mag daar niet staan. De klemtoon valt verkeerd:

„Nu over zijnen rug de sleden vooruit snellen.”

⁶⁾ „Sleed” Vooral ontwenne onze dichter zich de leelijke gewoonte, die men leeren kan uit alle uitgaven der psalmen en gezangen, van noodeloos de stomme e weg te laten. „Sleed” en schuif”; waarom niet „slede en schuif”? Zoo ook vroeger

„om d' ellende” — lees „om de ellende”
 „den reizend' in 't gelaat” — „den reizende in 't ge-
 (laat”
 „hoopt' op weg en straat” — „hoopte op weg en
 (straat”
 „hoe de koud' ook neep” — „hoe de koude ook
 (neep”
 „maakt' al de hindernissen” — „maakte al de hinder-
 (nissen”
 „d' opgekruide schotsen” — „de opgekruide schot-
 (sen”

Daar klinkt op eens vol ernst 't geluid van kerkkloksslagen,
 Hoort! door de dichte lucht oneindig voortgedragen
 En door den harden grond weerkaatst met heldren klank
 Roept het de Christenheid tot Sabbatsavond dank.
 We blikken naar den kant vanwaar die klanken komen
 En staan verrast ontroerd. ⁷⁾ Daar spreiden breede stroomen
 Met goud doormengeld licht zich over 't landschap uit
 Dat in verheven vree zijn heerlijkheid ontsluit.
 Hoe blinkt die hooge dijk? waarlangs die glanzende glippen
 De bedding der rivier vol kristallijne klippen
 Bestrooid met zilverstof en diamanten, schijnt
 Met vuur bezwangerd en haar laatste bocht verdwijnt
 In dunnen purperdamp. De lage boerenplaatsen
 Zoo hier en daar verspreid door 't lachende veld weer-
 (kaatsen.

Zoo goed het schitterend licht, met 't zilverachtig sits,
 Dat over hen gespreid ligt, als de slanke spits
 Van 't gindsche torentje. Ziet! al de boomen pronken
 Met rijpborduursel rijk doorwerkt met matte vonken.
 „'t Is alles blinkend wit, wat men op aard bespeurt,
 „En alles gloed en vuur wat 's hemels transen kleurt.”
 De wijd azuren boog is halverweg aan 't gloeien,
 Schijnt koper pas geschuurd, ⁸⁾ en tintelend doorvloeien
 Gesmolten ertsen den vergrooten zonnebol,
 De wolken drijven daar als rozenroode wol,
 En donkre heuvels met alreeds ontgloeide randen
 Gereed om aanstonds gansch in laaie vlam te ontbranden
 Of breed met goud omzoomd . . . God! welk een majestest
 Hebt Gij in dezen stond voor ons ten toon gespreid,
 Wie moet niet hier voor U aanbeddend nederzinken?
 Wie ziet in dezen glans den wederschijn niet blinken
 Van 't eeuwig licht dat gindsch ⁹⁾ Uw heiligen troon
 (omringt?

Gevoelt uw grootheid niet die 't gansch heeal door-
 (dringt?

Staakt menschen! staakt uw ijl gejoel en wild gewemel!
 Ziet! Leest het vurig schrift, daar schitterend aan den
 (hemel:

En hoort de stem van 't brons! Vol liefderijk vermaan
 En dringend roept 't u toe: ¹⁰⁾ Brengt dank! Zingt lof!
 (Bidt aan!

A. S. D. v. d. H.

⁷⁾ Bij oppervlakkige lezing vat men niet zoo dadelijk waarom plotseling van „kerkkloksslagen” sprake is, en waarom het juist „Sabbatsavond” zijn moet. Maar de gedachte is zeer goed en fijn. Ze behoeft ook in 't gedicht niet nader toegelicht, want dan vaagt men het waas van poëzie er af. Alles is druk bezig in volop genieten van in zichzelf onschuldig, maar toch aardisch (niet wereldsch) vermaak. Plotseling roept de kerkklokstoon om de oogen op te slaan. 't Geluid komt uit het westen. Onwillekeurig slaat men de oogen dien kant uit en ziet — een torentje, afstekend tegen de ondergaande zon in al haar pracht! Moet dat niet eerbied en dank in 't harte wekken voor dien God, die het koude ijs en den zonnegloed schiep?

⁸⁾ Deze vergelijking mag er alleen door omdat ze zoo geheel juist is. Ze schijnt plat, maar is het niet.

⁹⁾ Ginds.

¹⁰⁾ „Roept 't u toe”. De dichter moet er zooveel mogelijk voor zorgen dat hij geen twee 'ts op elkaar laat volgen; dat leest niet aangenaam. Dat komt in 't gedicht nog al eens voor:

„Slingert 't pad”; „vol ernst 't geluid”; „met 't zilverachtig sits”;

't Is gewoonlijk met een kleine omzetting van den regel te verhelpen.

GEEN FABELEN.

We hebben een „ongetwijfeld” christelijk geloof, zooals de vaderen 't uitdrukten en we houden daaraan vast. Want het blijkt op allerlei wijs dat we zoo doende op de rots en niet op een zandgrond bouwen. Zelfs — we zagen 't nog pas weer — spreken de steenen tot bevestiging der waarheid.

En datzelfde doen ook met of zonder zijn wil de ongeloofigen. De vrijdenker Byron, de dichter des ongeloofts, moest toch zeggen: „De christen is den ongeloofige ver vooruit, daar hij alles te winnen en niets te verliezen heeft.”

Toen de dochter van een anderen ongeloofige Ethan Allen, op haar sterfbed lag, vroeg zij, gelijk velen weten, haar ongeloofigen vader: „Zal ik uwe zienswijze aannemen, of die mijner vrome moeder?” Zijn antwoord was: „Geloof, wat uw moeder u geleerd heeft.”

Toen de ongeloofige Wilmot op sterven lag, legde hij zijn magere en bevende hand op den Bijbel, en riep plechtig en met inspanning van al zijn kracht uit: „Al wat ik tegen dit Boek aanvoeren kan, is een slecht leven.” Voltaire zeide: „Zoo God niet bestond moest men trachten Hem uit te vinden.” De bekende schrijver Volney bespot het Christendom en noemt God zelf „een ruw maaksel van de priesters,” toch liepen hem, toen een storm op het Erie-meer woedde, en de dood hem in 't aangezicht staarde, de tranen over de wangen, en met de handen ten hemel gericht, riep hij uit in den angst zijns harten: „o Mijn God! mijn God! wat zal ik doen?”

Heinrich Heine, de begaafde en schitterende schrijver en dichter, was een der grootste ongeloofigen van zijn tijd. In het laatst van zijn leven leed hij vreeselijke pijnen tengevolge eener ruggemergaandoening. Op zekeren dag kwam een zijner vrienden hem bezoeken, tot wien hij zeide:

„Kon ik slechts op krukken springen, weet ge waar ik heenging?”

„Neen.”

„Regelrecht naar de kerk.”

„Gij schertst.”

„Neen, neen,” zei Heine, „ik ging regelrecht naar de kerk.”

Zijn ziekte hield aan; „en,” zegt een ander zijner vrienden, die hem later bezocht, „ik vond Heine te Parijs, op eene matras op den vloer liggen, bijna stekeblind, zijn lichaam ten prooi aan schier onuitstaanbare folteringen, zijn ziekte ongeneeslijk, en zijn rug door de menigerlei insnijdingen één verwonde oppervlakte. Hij scheen in den waren zin des woords het lijden in persoon, en toch hadden zijne edele gelaatstrekken een zonderling voorkomen van vrede en onderwerping. Hij sprak van zijn lijden als gold het een ander.

In het eerst begreep ik er niets van, hoe zooveel vrede en onderwerping gepaard konden gaan met

zulke lichaamservaringen, vooral in den persoon van een, die zich Godloochenaar genoemd had. Al spoedig echter volgde de verklaring. Met een zoeten glimlach op het aangezicht beschreef hij zijn vreeselijke smarten en, na betuigd te hebben dat hij nooit weer beteren zou, vervolgde hij:

„Geloof mij, het is Heinrich Heine, die u zegt, dat na lang en breed onderzoek en ernstige overweging, hij tot het besluit gekomen is, dat er een God is, die onze gedragingen oordeelt; dat de ziel onsterfelijk is, en dat na dit leven er een ander volgt, waar hij, die het goede gedaan heeft, gelukkig zal zijn, en de booze gestraft zal worden. Ja, dit zegt Heinrich Heine, die zoo menigmaal den Heiligen Geest verloochend heeft. Zoo gij ooit aan deze verheven waarheden des Goddelijken Woords getwijfeld hebt, werp uw twijfelingen verre van u, en leer uit mijn voorbeeld, dat niets dan een eenvoudig geloof in de genade Gods iemand zonder morren deze verschrikkelijke smarten kan doen verduren. Zonder dit geloof hadde ik sinds lang een einde aan mijn leven gemaakt.”

Verder zeide hij: „Er zijn dwazen, die, na een leven van Godsmiskening, den moed niet hebben, om te erkennen dat zij bedrogen zijn geworden. Wat mij betreft, ik gevoel mij gedrongen te verklaren, dat het een vervloekte leugen is, die mij zoo lang heeft verblind. Thans zie ik alles duidelijk in, en ieder die mij kent moet betuigen, dat deze verandering bij mij niet toe te schrijven is aan een gekrenkt vermogen, want mijn brein is nooit helderder en sterker geweest dan op den huidigen oogenblik.”

Zoo blijkt het, dat vrijdenkers en ongeloofigen, zoo zij eerlijk zijn, de belijdenis der ware kinderen Gods bevestigen.

H.

EEN OORSPRONKELIJK MAN

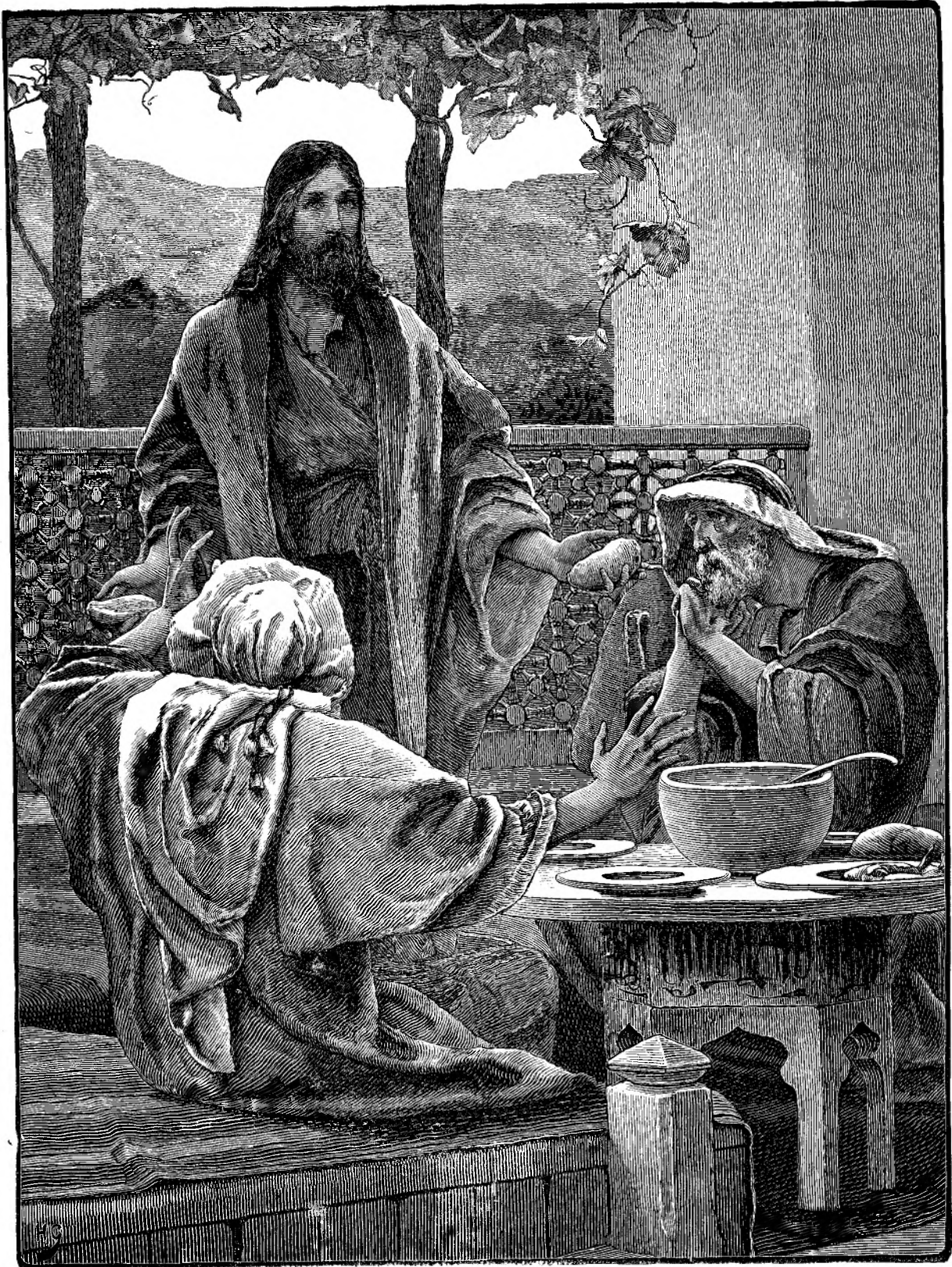
De zeer uitgebreide Luthersche kerk van Missouri in Noord-Amerika, gedenkt nog steeds met bijzondere liefde en blijdschap, den ouden *Wijnecke*, die vele jaren voorzitter der synode was. Uit drang zijns harten was hij overgekomen om den Lutherschen, die in Noord-Amerika woonden, het Evangelie te prediken en hij was een der voornaamste maar ook der eigenaardigste predikers van het land.

Eens op reis zijnde, vertoefde hij in een logement en zat rustig aan tafel om zijn eenvoudigen maal'ijd te gebruiken, toen een jonge gek binnenkwam, die den predikant aanzag en hem op een onbeschaamden toon vroeg:

„Wel, gij zijt zeker een paap?”

„Ja,” antwoordde W., „en daaraan alleen hebt gij het te danken, dat ik u niet dadelijk de deur uitsmijt.”

Wijnecke gaf zeer weinig om zijn uiterlijk. Zijn gele broek waarvan hij om de „onvergankelijkheid”

IN DE WONING TE EMMAUS.

bijzonder hield, was bepaald beroemd. Hij was daaraan op de volgende manier gekomen.

Op zekeren tijd trad hij in het stadje Decatew de winkel binnen van een man, die een groot dronkaard was, om daar verschillende dingen te koopen. De winkelier was juist bezig om een anderen klant een stuk sterke gele stof, zoogenaamd Engelsch leder, te meten. W., wiens broek toen juist in een jammerlijken toestand verkeerde, zag het aan en misschien verrieden zijn oogen de gedachte: „een broek van zulke stof zou juist iets goeds voor mij zijn.”

„Wilt ge ook een stuk hebben?” vroegde plotse-ling de koopman.

„Neen,” was 't antwoord „ik heb geen geld.”

„En wanneer ik u nu eens een broek schenk?”

„Ik wil van u niets ten geschenke hebben.”

„Zoo, waarom niet?”

„Omdat mij dan den mond gestopt was, en ik u dan niet meer kon berispen over uw drinken.”

„Zoo, zoo, is dat de reden? Nu, hier is het goed en berisp nu maar zooveel het u lust.”

Wijnecke nam het gegevene als een geschenk des Heeren aan, nam de stof mede naar huis en liet zich daarvan een broek maken. Toen echter zijne ouderlingen dit nieuwe kleedingstuk zagen, vroagden zij verwonderd: „Vanwaar heeft onze dominée in vredesnaam die gele broek gehaald?” Spoedig hadden zij het vernomen, doch zij wilden niet dat de liederlijke dronkaard er zich op zou beroemen, hun dominée een geschenk te hebben gegeven. Zij be-laadden gemeenschappelijk een wagen met mais en een hunner ging daarmede naar het huis van den koopman, en laadde het daar af. Nu was de ver-wondering aan de zijde van den koopman.

„Wat doet gij?” vroeg hij verbaasd. „Ik heb uw mais niet gekocht.”

De andere zeide echter: „Gij hebt geen geld ont-vangen voor de broek van onzen dominée, gij, kerel, moet niet kunnen zeggen, dat gij onzen dominée moet onderhouden.”

Op een anderen tijd had Wijnecke een persoon die zich liederlijk gedragen had, eenvoudig „een zwijn” genoemd. Dit kon de man maar niet verdu-wen en openlijk dreigde hij, dat hij den predikant daarvoor een pak slaag zou geven.

Eenige dagen later ontmoetten zij elkander op den weg.

„Zie, dat is juist goed, dat ik u ontmoet. Gij wilt mij een pak slaag geven, niet waar? Nu zijt gij er voor in de gelegenheid,” sprak Wijnecke.

„Ja, dat wil ik,” antwoordde de ander, half ver-legen, half vertoornd. „Gij hebt mij een zwijn ge-noemd.”

„Ja, dat is waar en dat zijt gij ook.”

„Wat! Niemand kan dat van mij zeggen.”

„Dat zullen wij eens zien.” hernam Wijnecke.

Inmiddels verzamelden zich een twintigtal toehoor-ders om hen, om te zien wat er van dit standje

worden zou. De predikant wendt zich tot de om-standers en zegt:

„Mannen, gij kent allen dien man reeds lang, wat dunkt u? Wie meent dat hij een zwijn is, die zegge ja.”

„Ja! — Ja!” — roept de gansche troep.

En de man? Hij ging stil zijn weg. Wijnecke liep hem nu echter achterna, sprak op vriendelijken, be-moedigenden toon tot hem, en had spoedig het ge-noegen, hem als een fatsoenlijk mensch te kunnen prijzen, misschien ook later nog als meer.

H.

CHINEESCHE VERTELLINGEN.

Een rechter droeg een goudsmid op, hem twee staven goud te bezorgen. De goudsmid bracht ze aan den rechter, die hem den prijs vroeg.

„Er bestaat voor goud een vaste prijs,” ant-woordde de verkoper, „doch van uwe excellentie wil ik slechts de helft vorderen.”

„Goed,” zeide de ambtenaar, en gaf aan den goud-smid een der staven terug. „Ik zal de eene staaf houden, dan komt het gelijk uit.”

„Maar . . .” hernam de goudsmid.

„Wat maar?” viel de rechter hem in de rede. „Gij hebt den door u bedongen prijs zonder af te dingen bekomen en gij klaagt nog? Maak dat ge weg komt.”

Een houthakker die een bos hout droeg, liep tegen een dokter aan, die hem daarvoor een pak slaag wilde geven.

„Schop mij, maar houd uw handen voor u,” riep de houthakker.

„Gij zijt een dwaas,” merkte een toeschouwer op, „een schop doet immers veel meer pijn.”

„O!” hernam de houthakker, „ik vrees niet met zijn voeten in aanraking te komen, maar ik was een verloren man wanneer ik onder zijn handen kwam.”

Een zenuwachtig man had het ongeluk aan de eene zijde een smid, aan de andere een koperslager tot buurman te hebben. Het voortdurend geraas maakte hem bijna krankzinnig, en hij zeide tot een vriend, dat hij hun, wanneer zij verhuizen wilden, een heerlijk maal zou geven. De handwerkslieden dit hoorende gingen hem dadelijk bezoeken, en verklaar-den dat zij bereid waren om te verhuizen. Een schitterend gastmaal was hun loon. Toen de maaltijd geëindigd was, vroeg de gastheer zoo beleefd moge-lijk aan zijne bureu waar zij nu gingen wonen. „O,” antwoordde een hunner, „hij neemt mijn huis en ik betrek het zijne.”

H.

DE MENSCH EN HET DIER.

Daar is op aarde geen enkele verhouding, die niet door de zonde tot wanverhouding werd gemaakt. De mensch heeft door den val zich losgescheurd van zijnen Schepper en zich tegenover Hem niet alleen in een *scheeve* verhouding geplaatst, maar hij is tegen Hem opgestaan, en doet de begeerte van zijn verleider, den duivel. Die begeerte is in één woord: versterking van Gods werken. De mensch wil geen opperheer erkennen, en is van stonden aan onder de souvereiniteit des Satans gekomen, die hem regeert, beheerscht en dwingt om in *alles* tegenover zijnen Schepper te gaan staan.

Onmiddellijk gevolg daarvan is, dat de mensch niet langer als onderkoning onder zijnen Schepper *regeert* over de lagere schepselen, die God de Heere hier op aarde aan den naar zijne gelijkenis gemaakten mensch toevertrouwd en onderwierp, maar dat hij die *tiranniseert*. En van stonden aan staat dat schepsel ook weer tegen den onderkoning op en zoekt zich niet alleen aan zijn gezag, dat tot wangezag is geworden, te onttrekken, maar tracht hemzelve te vernietigen. Wel menigmaal blijft de nederlaag aan de zijde des menschen. Daar worden misschien meer menschen door natuurkrachten of wilde dieren van de aarde verdelgd, dan er hun zoogenaamd natuurlijke dood sterven.

Er bestaat van de zijde der lagere scheppingsorden reden te over om tegen den mensch in 't harnas te treden. Niets, letterlijk niets, kunt gij noemen, wat den vroegeren onderkoning des Almachtigen in handen valt, of het wordt misbruikt. Geen natuurkracht of ze wordt door hem aangewend om zijne gelijken te verminken en te doodden. Geen spijsze of drank of ze wordt in wellusten doorgebracht. En de dieren zijn onder zijne heerschappij gemaakt tot „het zuchtende schepsel, dat met opgestoken hoofde, met uitgerekten halze, de openbaring der kinderen Gods verwacht.”

Daar is dus reden voor den Christen om te onderzoeken *hoeveel* en *welke* macht God hem over de zedeloze schepping gegeven heeft. En dan vat alles zich als altijd samen in dit éene woord: Alles moet strekken tot Gods eer! Al wat we met en aan onszelven, anderen en minderen doen, dat niet God verheerlijkt, is zonde. De mensch mag dus deze aarde beschouwen als *zijne* woning en al wat er op en in is als huisraad; hem ten gebruike verstrekt. Maar zijne woning is daarom nog niet zijn *eigendom*. „Geef rekening van uw *rentmeesterschap*.” Dat woord zal eens in den jongsten dag tot *ieder* gesproken worden. En *streng* rekenschap zal afgeëischt worden. Nu staat het een rentmeester vrij de woning en wat er in is, welke zijn landheer hem ten gebruike afstond, ook werkelijk te *gebruiken*. Maar hij mag natuurlijk niet den inboedel kort en klein slaan. Het gebruik mag, 't spreekt vanzelf,

geen ander doel beoogen en bereiken, dan zoo nuttig mogelijk en zoo vereerend mogelijk voor den eigenaar te zijn.

Dat bepaalt onze verhouding tot *alles* wat God de Heere in onze handen gesteld heeft; ook van de dieren. Een dier, dat niet sterk genoeg is om zijne rechten tegenover ons te verdedigen, is weerloos aan ons overgegeven. Ja . . . weerloos zolang en voorzoover zijn Eigenaar, die ook onze Eigenaar is, het gedooft. Maar het dier staat onder hooge bescherming. Evenals de weduwe en de wees weerloos op aarde staan, maar . . . een God hebben die zich den Helper der weduwen en den Vader der weezen heeft genoemd en „streng hun onderdrukkers straft.” Dienzelden wreker heeft het dier.

Omdat God een God is, die zich verborgen houdt, die eeuwig is en dus niet *haast*, al doet Hij ook „haastelijk recht,” meent de mensch in zijn euvelmoed dat God het niet merkt en er niet op let, als hij kwaad doet. Ja, „de dwaas zegt in zijn hart: Er is geen God, en er is geen vreeze Gods voor zijne oogen.” Maar daar komt een einde aan, al schijnt het ook voorloopig dat God de zonden *niet* thuis zoekt.

Tot zijn eigen nut en voordeel mag de mensch ook het dier gebruiken; alleen voorzoover dat geschiedt in de vreeze Gods en ter verheerlijking van zijn naam. God zelf gaf bepaalde dieren den menschen *ten gebruike, ja ten voedsel*. 't Is niets dan ziekelijke en in den grond zeer *ongodsdienstige* meewarigheid wanneer men de dieren behandelt alsof ze menschen waren, ja beter dan men voor menschen zou doen, voor hen zorgt. Die zich daaraan schuldig maakt doet als de bekende koning der oudheid, die steeds met den sterrenhemel bezig was en zijne onderdanen vergat. Vegetariërs, die het zijn uit wat zij godsdienstigheid noemen, gaan tegen Gods geopenbaarden wil in. Onze Heiland zelf heeft het voorbeeld gegeven van het ware en geoorloofde gebruik der dieren door den mensch en zich met dierlijke spijsze gevoed. *Hoe* de dieren door den mensch mogen dienstbaar gemaakt worden, is merkwaardig uitgedrukt in deze woorden van Jesaja: „De rammen van Nebajoth zullen *met welgevallen* klimmen *op mijn altaar*.” Ook door dieren te doodden kan de mensch God verheerlijken. Hij *mag* het alleen met dat doel doen.

In den laatsten tijd heeft men ontelbare dieren genomen en allerlei proeven op hen genomen, ten einde te onderzoeken wat, en hoeveel, en hoe zij *lijden* konden. Men heeft dat gedaan met het doel om te onderzoeken hoe het op dat punt met den mensch staat. Want, zoo redeneerde men, het organisme van den mensch is gelijk aan dat van het dier. Om dus te weten hoe men den mensch kan genezen van allerlei kwalen en ziekten, moet men de proef nemen op de dieren.

Wanneer het waar is dat het inwendig samenstel van den mensch niet verschilt van dat van het dier, en dat het dan juist evenzoo werkt als dat

laatste, dan is het zeker en buiten twijfel geoorloofd, het dier op te offeren aan den mensch, en niet den mensch te laten lijden om het dier te sparen. We zeggen: *wanneer* het waar is, want om dat te beslissen moet men kennis hebben van de organismen van beiden en zoover hebben wij het niet gebracht. Maar aangenomen dat het zoo is, dan zijn toch in elk geval alle voorwerpen van dezelfde soort gelijk aan elkander; met andere woorden: dan heeft men voor dezelfde proefneming niet honderd honden noodig, maar kan met één hond volstaan.

Het onbeteugeld aan dezelfde proeven onderwerpen van exemplaren van dezelfde soort, heeft eindelijk de aandacht getrokken van eenige mannen en vrouwen, die daarin *misbruik* en niet gebruik van het weerlooze dier zagen. En toen ze hun aandacht aan dit onweerlegbaar feit begonnen te wijden, hebben ze erger dingen ontdekt. Ze kwamen in aanraking met proefnemingen, die volstrekt onnoodig en daardoor reeds goddeloos, en boven alle beschrijving wreed waren. Het is b. v. volstrekt onnoodig een levenden hond te nemen, open te snijden en zijn maag met kokend water te vullen om te zien, hoe lang het arme dier dat wel kan uithouden vóór het bezwijkt. Ja, gesteld zelfs dat zulke proeven *eenig* nut *konden* hebben, dan hebben ze het toch alleen slechts in gevallen, die bij den mensch nooit voorkomen. En *wil* men met alle geweld weten *hoe* dat zijn verloop heeft, dan is het genoeg, dat één wetenschappelijk man er één dier voor neemt en de gevolgen van zijn onderzoek openbaar maakt. Maar het is een gruwel voor God als een ieder een hond mag nemen en op de beschreven wijze martelen. Het is een gruwel om tweemaal reden: 1° omdat Gods lagere schepping zodoende schandelijk vernietigd wordt, en 2° omdat de mensch zelf daardoor al verder en verder van God afdwaalt en ten slotte een duivel in menschengedaante wordt.

„De rechtvaardige kent het leven van zijn vee, maar de *barmhartigheden* der goddeloozen zijn wreed.”

Thans zijn allerwege de oogen opengegaan en stemmen verheven tegen de schandelijkheden, en God en mensch oonteerende gruwelen, die in naam der wetenschap misdreven worden. We kunnen niet te lang bij de *geschiedenis* van deze ontwaking stilstaan, maar moeten ons bepalen bij de herinnering dat een „Nederlandsche bond tot bestrijding der Vivisectie” is opgericht. Deze vereeniging, nog jong en klein, heeft reeds veel goeds gedaan door op de publieke opinie te werken door het uitgeven van geschriften. We vestigen de aandacht op het in 1890 verschenen geschrift:

„Zullen wij nog langer lijdelijk blijven tegenover de gruwelen der vivisectie? Vraag aan het Nederlandsche volk. Met portret en vignetten.”

De daarin beschreven wandaden doen den lezer de haren te berge rijzen.

Verder op:

„Onwetenschappelijke wetenschap door Dr. Anna Kingsford.”

Dr. Anna Kingsford heeft in Engeland den strijd aangeboden.

En ten laatste op:

„Open brief aan Dr. W. Koster door J. B. I. Hugenholtz, predikant te Zuid-Beierland.”

Ds. Hugenholtz is mede oprichter en secretaris van den bedoelden Bond. Zeer practisch heeft men begrepen het lidmaatschap zóo goedkoop te moeten stellen, dat *niemand* eenig geldelijk bezwaar kan hebben. Het kost slechts vijf en twintig centen jaarlijks. 't Is te doen in de eerste plaats om zedelijke steun.

W.

PAASCHFEEST.

Dat eerst zou mij een wonder wezen,
Een raadsel nimmer te verstaan,
Zoo Ge uit het graf niet waart verzezen,
De dood niet hadt teniet gedaan.
De dood, bezolding van de zonde,
Haar wet, haar vloek en vrees'lijk loon,
'k Weet dat hij U niet houden konde,
O vlekkelooze Menschenzoon!

Werk ook in ons uw heilig leven,
Dan sterft des Satans heerschappij,
Dat zal een heerlijk paaschfeest geven,
In hope daarop, juichen wij!
Wij vieren 't feest van Uw victorie,
Aanvank'lijk ligt de dood geveld;
En weldra deelen we in Uw glorie,
O geef het spoedig, sterke Held.

S.

UIT HET LEVEN.

Eene verbergings tegen den wind.

Wat een woestijnwind in het Oosten beduidt leeren wij onder anderen uit de volgende beschrijving van Bruce, welke die streken bezocht. Hij zegt:

„Op den 25sten ten vier uur in den namiddag verlieten wij de dorpen van de Nuba met het doel om te Basbock aan den Nijloever te komen.

Nauwelijks hadden wij echter een paar mijlen in de vlakke afgelegd, toen wij door een geweldigen wervelwind werden ingesloten, het natuurverschijnsel stond gelijk met wat wij op zee een waterhoos noemen. De vlakke geleek op eens een groot, rood, ruw veld, dat door een enkelen nachtvorst van allen plantengroei was ontdaan. Het ongelukkige kameel, dat wij hadden meegenomen werd opgebeurd hoog in de lucht, rondgeslingerd en wecr neergeworpen, terwijl verscheidene zijner ribben gebroken waren. Ofschoon ik zelf niet in het zuivere middelpunt van dezen wind stond, zoo waggelde ik toch op de beenen en werd ter aarde geworpen. Ik viel op mijn aangezicht en mijn neus

bloedde geweldig. Twee mijner bedienden ging het evenzoo. Wij allen werden met zand en modder overgoten, zoodat wij er uitzagen als of wij uit een riool waren gekropen. Voor een oogenblik kon ik niet ademen en verloor mijn bewustzijn, en toen ik weder bijkwam, waren mond, neus en ooren vol slijk en stof. De werking van dezen woestijnwind deed zich op een afstand van 200 voet in het rond gevoelen. Een kleine hut werd half verwoest en weggewaaid en wel op eene wijze alsof zij met een mes was doorgesneden. De andere helft bleef ongeschonden staan." — Wij zien hieruit wat een wind in de woestijn te beduiden had, en wat de Israelieten Jesaia moeten hebben kunnen verstaan toen hij den Heer noemde „eene verberging tegen den wind." Jes. 32 : 2.

Hoe de tijden veranderen.

Een reiziger, die onlangs Jeruzalem bezocht, spreekt over de groote verbazing der inboorlingen bij het zien van de eerste *electriche* verlichting aldaar, niet-tegenstaande het slechts vier jaar geleden was, dat zij voor het eerst gaslicht in Jeruzalem aanschouwden.

De fabriek, vanwaar men den electricen stroom door draden uitzendt, is gevestigd in een ouden molen, staande naast den vermoedelijken berg Golgotha, en kort bij de poort van Damascus.

Hoewel Arabieren en Joden in 1887 zeer verwonderd waren bij het zien van gaslicht, stonden zij echter thans als verstomd over het electriche licht. Velen hunner zijn zoo bevreesd voor dit nieuwe licht, dat zij er niet naar durven kijken, terwijl andere Mohammedanen den raad van hun profeet inroepen, ten einde hun veiligheid te verzekeren. Zij vragen wat dit licht is, vanwaar het komt, en hoe het gemaakt wordt. Wanneer men hun mededeelt, dat het aan den bliksem gelijk is, staan zij nog meer verbaasd en vragen dan hoe men toch het licht kan stuiten of aanhouden, en zij passen wel op, dat zij er niet dichtbij komen.

„Misschien," zegt de reiziger, „is de dag niet ver, wanneer de straten en vele woningen in Jeruzalem door electriciteit verlicht zullen zijn, en zelfs Palestina, reeds lang verwoest, als een roos zal bloeien."

Men heeft reden om te gelooven, dat met de voltooiing van den spoorweg van Jaffa naar Jeruzalem en bij den aanleg van andere spoorlijnen, Palestina in de toekomst meer pelgrims zal ontvangen dan tijdens de kruistochten. Kort geleden kwam te Jaffa een stoomer met 225 passagiers, waaronder ook een muziekkorps, die allen verder de reis over land naar Jeruzalem voorzetten.

Zoo kan men dus verwachten, dat de nakomelingen van de kinderen Israels, die eens Palestina regeerden, te meer aangemoedigd zullen worden om den bloei van het Heilige Land te helpen aanwakkeren.

De spoorweg van Jaffa naar Jeruzalem, waaraan eenige maanden geleden werd begonnen, vordert goed. Het ongunstige weder dwong den arbeid tijdelijk te laten rusten. Hij gaat gepaard met groote moeilijkheden, daar Jeruzalem 2650 voet boven het oppervlak der zee is gelegen, terwijl Jaffa aan zee ligt, 61 mijlen van Jeruzalem verwijderd. Men rekent bij den bouw der verschillende werken op de mogelijkheid, dat dubbel spoor noodig kan worden. Al het materieel is uit Frankrijk afkomstig, met uitzondering van de locomotieven, welke te Philadelphia vervaardigd zijn. Ook de beambten zijn meest Franschen. Tusschen Jaffa en Jeruzalem komen vijf stations, Lazur, Ramleh, Lydda, Naane en Artuf.

H.

Het getal zendingsposten in Afrika bedraagt nu meer dan 500. Er zijn vier honderd duizend bekeerlingen, en het getal vermeerdert naar evenredigheid met 2500 per jaar. In de laatste vijf jaren hebben meer dan 200 inboorlingen den marteldood ondergaan om hun geloof in Christus, en het bloed der martelaren vloeit nog.

Lord Shaftesbury was een praktisch Christen en hij geeft dezen goeden raad aan jonge menschen:

„Niets is beter in staat om u te behoeden tegen allerlei kwaad — kwaad in praktijk of beschouwing — alle kwaad, dat gij bedenken kunt, dan altijd bezig te zijn in een groot praktisch goed werk. Het Christendom is geen zaak van denkbeelden en beschouwingen. Het Christendom is beslist praktikaal, en ik beweer, dat het praktikaal Christendom het beste geneesmiddel is voor een bedorven twijfelzuchtig Christendom. Niemand, wees er van verzekerd, kan van het begin tot het einde van zijn leven volharden in zelfverloochening, in milddadigheid, in godsvrucht, in deugd en in gebed, tenzij dat hij put uit zijn bron, tenzij dat hij put uit de fontein van onzen Heer zelve; daarom zeg ik u wederom en wederom: *Laat uw Christendom praktisch zijn.*

H.

Vrouwelijke studenten

zijn geenszins alleen bekend in den nieuweren tijd. Reeds in de middeleeuwen hebben vrouwen niet alleen gestudeerd, maar ook gedoceerd.

Een bekend voorbeeld daarvan is zekere Vitisia Gozzadini, welke in de 13^e eeuw te Bologna academische voordrachten hield en wel, zooals verhaald wordt, achter een dun gordijn, opdat de studenten door het zien van de leerares, het leeren niet al te veel vergaten. Het volgende uittreksel uit het notelenboek van de hoogeschool van 13 October 1787 uit het archief van het Thomas-stift, dat te Straatsburg bewaard wordt, geeft een bijdrage tot de ge-

schiedenis van het Duitsche vrouwelijke studentendom in de vorige eeuw en de geschiedenis der beschaving van dien tijd.

Den 13^{en} October werd Mejuffrouw Sophia Schlöser, dochter van den heer Professor en hofraad Schlöser van Göttingen, welke onlangs in festo semiseculari van de universiteit te Göttingen de gradum doctoris philosophiae had ontvangen, in ons matriculam studiosorum ingeschreven, bij gelegenheid dat zij in deze stad kwam om haar bloedverwanten namelijk de twee heeren broeders en de zuster van haar heer grootvader den beroemden Professor Rodere te bezoeken. Met verkregen goedkeuring van de Dominorum Decanorum en met toestemming van de Dominorum Scholarcharum werd haar daarvan een diploma in vollen vorm gegeven. De rector namelijk begaf zich met den heer Professor Koch, aan wien de heer Professor Schlöser geschreven had en zijn verlangen te kennen had gegeven, Mejuffrouw zijn dochter aan bovengenoemde universiteit gemmatriculeerd te zien, in een koets naar Mejuffrouw Schlöser, wenschte haar geluk met de voor eene vrouw zoo zeldzame waardigheid van Doctoris philosophiae en legde haar het matriculam studiosorum universitatis voor, waarin zij met blijdschap haar naam schreef. Daarna overhandigde hij haar het diploma, dat zij met dank aannam, waarop hij haar met mevrouw haar moeder geboren Röderer, naar de Bibliotheek begeleidde, waar de beide heeren Bibliothecarissen haar het merkwaardigste aanwezen. Hierop reden zij gezamenlijk naar den heer Professor Koch om te middagmalen, die behalve den Rector ook de heeren Decanos en Prodecanos daarbij had uitgenoodigd." H.

Vreemd gebruik.

Aan het Fransche hof bestond in vroeger tijd een zonderling gebruik omtrent de overledenen. Het werd reeds langen tijd niet meer gevolgd, toen Lodewijk XVI het eindelijk uit het ceremonieboek deed schrappen. Het gebalsemd lijk van den overleden koning werd namelijk 40 dagen lang in de kerk der Abdij van St. Denis op een praalbed tentoongesteld en eerst op den 41^{en} dag in den grafkelder geplaatst. Gedurende deze 40 dagen werd de geheele huishouding van den overledene in de abdij voortgezet. De koninklijke tafel werd dagelijks tweemaal aangerecht, juist op dezelfde manier alsof de koning nog in leven was. Waren de spijzen opgedragen, dan werden zij door den opper-hofmeester geproefd, waarna hij zich tot het lijk begaf, om dit met den grootsten ernst aan te spreken, met de volgende woorden: „Sire, de tafel is naar het bevel van Uwe Majesteit gereed.” Hierop antwoordde dan de eerste dienstdoende kamerheer met de grootste deftigheid: „Zijn Majesteit heeft reeds gespijzigd en rust.” H.

Toen de Russen in het jaar 1758 Oost-Pruisen bezet hadden, beschouwden zij het land reeds als het hunne en moesten de inwoners de Russische Keizerin Elisabeth op den 24^{en} Januari, juist den geboortedag des Konings, in Koningsbergen huldigen. Daarbij verlangde men ook van de Oost-Pruisen dat zij de Russische Heiligendagen zouden vieren. Een predikant te Rollmingkehmen, een dorpje bij Gumbinnen, kweet zich van deze opdracht op de volgende wijze: „Mij is,” zoo sprak hij bij den aanvang zijner predikatie: „bevolen het feest van den H. Alexander te vieren. Het mag een braaf mensch geweest zijn, maar ik ken hem niet en gij kent hem zeker ook niet. Laat ons daarom; lieve toehoorders! als onderwerp onzer overdenking nemen den tekst, 2 Timoth. 4 vs. 14: „Alexander de kopersmid heeft mij veel kwaads betoond; de Heere vergelde hem naar zijn werken.” H.

Een lange straftijd.

Te Rutland in de Vereenigde Staten, bevindt zich zekere Kieling in correctioneele gevangenis wegens overtreding der drankwet. Hij is werkzaam als helper in de marmerzagerij, houdt zich rustig en is een flink werkman. Zijn straftijd is 60 jaar! Hij hoopte na eenige maanden straftijd gratie te krijgen, maar de cipier heeft hem aangeraden niet te veel hoop te voeden. December l.l. werd hij overtuigd van 715 overtredingen in zake drankverkoop! Zijn drankwinkel was een veel begunstigde maar verboden „aanleg” voor de studenten. De geheele veroordeeling was tot 22.047 dagen, of meer dan 60 jaren, en 't is wellicht de langste gevangenisstraf, die ooit opgelegd is. H.

Vorstelijke inkomsten.

Dat de Roomsche kerkvoogden in den regel 't rijkelijker hebben dan b. v. de apostelen in der tijd, is welbekend. Ten bewijze slechts 't volgende van de Oostenrijksche Aartsbisschoppen.

Kardinaal Simor, Aartsbisschop van Grahn en Primaat van Hongarije, had een inkomen van één millioen gulden; de Aartsbisschop Kardinaal Schernborn heeft f 875.000; de Aartsbisschop van Erlau f 687.000; de Aartsbisschop van Olmutz, Kardinaal Furstenberg f 625.000; de Vorst-Aartsbisschop van Salzburg f 440.000; de Vorst-Bisschop van Linz f 313.000 per jaar. En het inkomen van den armen Aartsbisschop van Weenen, die geen opbrengst van grondeigendommen geniet, bedraagt *maar* f 50.000 per jaar.

Deze heeren kunnen Petrus niet nazeggen: „Zilver of goud heb ik niet.” H.

Een schoon getuigenis

De onlangs zoo plotseling overleden Amerikaansche staatssecretaris Windom wordt door alle bladen voor een groot man gehouden. Schooner nog echter is dit. Aan het slot der toespraak bij zijn uitvaart, kon gezegd worden door Ds. Hamlin:

„Het voornaamste van alles echter is, de heer Windom was een christen, een openbaar en beslist christen. Dit was hij als rechtsgeleerde op een dorp in Minnesota, als lid van den Senaat, en als bestuurder van 's lands schatkist. Geen wonder dan, dat een der uitstekendste rechtgeleerden in den lande zeide: „Ik heb den heer Windom meer dan 20 jaar gekend en betuig volgaarne dat ik in het staatsleven geen standvastiger christen ontmoet heb.” De heer Windom was ver van wat men ter eener zijde zou kunnen noemen een zwak gevoelsman, doch ook ver van wat ter andere zij een bekrompen leerstellig man geheeten wordt. Hij was een oprecht volgeling van Christus, zonder opzettelijk vertoon te maken. Het fundament van zijn godvrucht lag diep en vast.

Ongeveer een jaar geleden zeide hij tot zijn vrouw en 't klonk als eene voorspelling: „Ik wil de gelegenheid niet laten voorbijgaan om u te zeggen wat u tot steun strekken kan, ingeval ik eens plotseling van u weggenomen werd. Dit namelijk: al stierf ik ook vandaag, zoo zou het zijn in de vaste en zekere hoop eener zalige onsterfelijkheid. Die hoop is niet gegrond op eenige waardigheid in mijn persoon, maar alleen in mijn blijvend vertrouwen op den eeuwig levenden Verlosser.”

H.

Prospectus van een kostschool.

Als een kleine bijdrage tot de kennis van de oude zeden en gebruiken, bevat het Schoolblad het volgende (vermoedelijk uit de *eerste helft der vorige eeuw*).

A. JOORMAN,

Frans- Konst- en Kost-Schoolhouder te Rhenen
(in 't Stigt van Utrecht).

Onderwijsd jonge Heeren in de Fransche en Nederduitsche Taalen, Leezen, Schrijven, Koopmans Rekeningen, en Algebra, 't Zingen der Psalmen Davids, de Gronden van de Gereformeerde Religie, ordentelijke beleeftheden, en hetgeen verder tot een deftige Educatie behoort; werden wijders ten zijnen Huyze bezorgd, zeer fatsoenlijke Tafel en Bed; item werden bewasschen, benaayd ect. Alles voor Jaarlijks *f*.....

Voornoemde Joorman Instrueerd ook (als zulks gerequireerd word) het Italiaansch Boekhouden, de Navigatie, en de Geometrie, stellende, in dat geval; voor een van de drie wetenschappen, een douceur van 25 Guldens eens Geld. Yder der jonge Heeren brengd bij zijn aankomst meede, een Zilvre Lepel,

en dito Vork, 2 Tinne Tafelborden, een dito Waterpot, en 6 goede Servetten, mitsgaders 3 Gulden voor de Ondermeester, blijvende dit Servies bij Expireeren des Schooltijds ten faveure van 't Kostschool voornoemt.

H.

Een wakker Hollander.

Louw Wepener, zooals aan ieder, die iets van onze geschiedenis weet, bekend is, was, zegt het „Zuid-Afrikaansch Tijdschrift,” een onverschrokken man; ja zelfs beweren enkelen, dat hij in sommige opzichten roekeloos was, en dit de oorzaak was van zijn dood; want ware hij meer voorzichtig geweest dan zou zijn leven niet zijn opgeofferd.

Wel, dat kan zoo zijn, doch ik voor mijn part geloof dat woorden wekken, maar voorbeelden trekken, en dat een commandant meer kan uitvoeren door aan het hoofd zijner manschappen op te rukken, dan hen te willen aanjagen door van achter af „voorwaarts” te schreeuwen.

Ik zal nooit vergeten wat ik hem eens zag doen nabij Makwaaisberg. Een patrouille van 20 onzer lag van achter een randje op een Kaffer commando te vuren, dat ons wilde beletten zeker vee uit een gesloten kraal te halen.

Op eens hoorden wij de stem van iemand die naast ons stond.

Het was Louw Wepener. Hij vroeg waarom hij niet op de kraal stormliepen om het vee er uit te halen. Juist toen hij dit zeide, kwam er een hagelbui van kogels voorbij fluiten. Wij doken achter het randje en ik dacht: Zie zoo, neef Louw, daar hebt gij een antwoord op uwe vraag. Maar toen ik opkeek, stond Wepener daar nog op het randje, alsof er geen vijand binnen honderd mijlen afstands te zien was. Toen hij bemerkte dat wij geen plan hadden naar de kraal op te trekken, voordat wij de Kaffers uit de schansen door ons schieten zouden verdreven hebben, stapte hij kalm en bedaard voort, opende het kraalhek, ging binnen, nam zijn tonteldoos uit zijn zak, sloeg vuur, stak toen zijn pijp op, en dreef de ossen langzaam naar ons toe. Gedurende al dien tijd werd er geweldig door de Kaffers op hem geschoten, doch tevergeefs, en hij stoorde zich daaraan in 't geheel niet.

Geen wonder dat de Basoetos hem voor kogelvrij hielden, en, toen hij eindelijk op Thaba Bosigo sneuvelde, het hart van den held onder zich deelden en aten, ten einde (zooals zij meenden) iets van zijne dapperheid in zichzelf over te planten.

H.

Wat er zoo nu en dan in de Nieuwe Wereld voorvalt, bewijst o. a. het volgende ontleend aan een Amerikaansch blad, dat meer van dien aard bevat.

Vijftien gemaskerde mannen lieten dezer dagen nabij Brownsville, Texas, op den Rio Grande spoorweg een personentrein ontsporen. Behalve dat al de reizigers hun horloges, geld, enz., moesten overgeven, namen de roovers de niet geringe som van \$ 20.000 mede. Twee spoorwegbeambten werden ernstig bezeerd door de ontsporing. Nadat men de reizigers van alles beroofd had, werden zij en de treinbeambten allen geblinddoekt, en genoodzaakt in een wagen te stappen. Zoodra allen binnen waren deed men de twee deuren op slot en liet de menschen daar aan hun lot over, waarop de roovers de vlucht namen. Door de ontsporing viel de locomotief omver, waardoor een der wagens in brand geraakte, wat al de ingeslotenen een wissen dood zou bevrijd hebben, indien niet spoedig een der in de nabijheid wonende landbouwers het onheil had bespeurd.

H.

Een zonderling adres.

Een zonderling adres ging dezer dagen rond in een dorpje in Denemarken en werd door alle gezeten inwoners, 200 in getal, onderteekend. Het is een adres aan den bisschop te Adlborg met verzoek een anderen predikant te mogen ontvangen, in plaats van den in den laatsten zomer aangestelden. Als reden wordt opgegeven, dat niemand iets begrijpt van wat deze predikant in de kerk zegt. Het adres is vóór de afzending den leeraar der gemeente voorgelegd met het verzoek, dat hij zijn ontslag zou nemen. Toen hij dit weigerde, werd het adres naar den bisschop gezonden.

Stijlbloemen.

1. EEN ADVERTENTIE.
Onzichtbaar zijn de door mij uitgevonden Toupets, Haarscheidingen enz.
(Ik zou wel eens zoo'n toupetje *op bezien* willen hebben.)
2. Te koop een bakkerij in een dorp, waar *bovendien* geen bakkerij bestaat.
3. Aangeboden: het leven van Prins Maurits, voor slechts 30 cents.
(De prins heeft zeker indertijd zijn leven op hooger prijs gesteld.)

Wereld-Conferentie van Jongelingsverenigingen

De 12de driejaarlijksche Wereld-conferentie, die telkens in een der groote steden van Europa plaats vindt en uitgaat van het Internationaal Verbond der Christelijke Jongelingsverenigingen zal, zoo God wil, van 12—16 Augustus binnen Amsterdam gehouden worden.

Van alle oorden der wereld zullen leiders en leden der Christ. Jongel.-vereen. als afgevaardigden te Amsterdam komen, om met elkander de belangen der verenigingen te bespreken. Men verwacht uit het buitenland alleen

niet minder dan vier- tot vijfhonderd vrienden. Duidelijk is, van wat groote beteekenis onder den zegen des Heeren voor onze Nederlandsche verenigingen en voor geheel onze vaderlandsche jongelingschap dit zijn kan. Alle moeite wordt dan ook door het *Ned. Jongelingsverbond* gedaan, om straks de gasten waardig te ontvangen. De kracht is klein, het werk daarentegen groot. Immers, het is ten slotte, zegt een der stukken, geen werk ter eere des menschen maar ter eere Gods.

Er zal veel noodig zijn, alleen reeds voor zaalhuur en de uitgaven voor logies van zooveel, die niet alleen uit het buitenland maar ook van Noord tot Zuid komen, en vier of vijf dagen blijven.

Het geldt hier eene zaak, waarbij geheel Nederland belang heeft. Wie geeft vrijwillig een gave, uit welgevallen tot de zaak des Heeren? Zoo Hij de harten tot geven neigt, dan zijn ook de gaven uit Zijne hand.

De regelings-commissie bestaat uit de heeren: Mr. H. graaf Van Hogendorp, eere-voorzitter der conferentie, 's-Gravenhage, Mr. L. W. C. Keuchenius, 's-Gravenhage, A. J. Hoogenbirk, voorzitter, Amsterdam, E. Sillem, secretaris, T. H. van Eeghen, C. W. van der Hoogt, J. Ph. Marmelstein, J. B. Puttelaar, O. Z. Achterburgwal 59 en J. J. H. Verloop, allen te Amsterdam.

Voorts is er een zeer talrijke commissie van bijstand, over de verschillende plaatsen des lands verdeeld.

Het programma vermeldt o. a. de volgende 5 punten van bespreking:

1. Het geestelijk leven in de Christelijke Jongelingsverenigingen; de gevaren waaraan het blootstaat bij de tegenwoordige ontwikkeling; de beste middelen om het te beveiligen en te ontwikkelen en om de toetreding van waarlijk bekeerde werkende leden te bevorderen.
2. De Christelijke Jongelingsvereniging tegenover de toenemende sociale quaestie.
3. De Christelijke Jongelingsvereniging in de Roomsche landen. Hoe kunnen de bezwaren, die haar ontwikkeling in den weg staan, worden overwonnen?
4. De secretarissen der Christelijke Jongelingsverenigingen; hun taak, hun verhouding; de beste middelen om voor die belangrijke betrekking bekwame mannen te vormen, wier leven in waarheid gewijd is aan den dienst des Heeren.

5. De Bijbel in de Christelijke Jongelingsvereniging. Verschillende wijzen van bijbelbespreking.

Er zal natuurlijk in verschillende talen worden gesproken, doch tevens gezorgd dat niemand vreemd blijve aan het verhandelde, dat later in druk verschijnt. Voor Nederland is uitstekend gezorgd. Elk onderwerp heeft 3 officieele inleiders, waarvan de 1ste een kwartier, elke volgende 5 minuten ter bespreking heeft.

Het hoofdcomité van het Wereldverbond zetelt te Genève. Zijn voorzitter is Ds. G. Tophel, ten onzent als schrijver welbekend, o. a. door het boekje: „Behoort een Christen in de komedie,” waarbij Dr. A. Kuyper een voorrede schreef. Negen Leden van het comité wonen in Zwitserland. De overige in Duitschland, Amerika, Engeland, Oostenrijk, Hongarije, België, Denemarken, Spanje, Frankrijk, Nederland, Italië, Noorwegen, Australie, Rusland en Zweden.

Alleen afgevaardigden hebben stemrecht. De toegang tot de vergaderingen is overigens geheel vrij.

Hier ter stede is zulk een Conferentie nog slechts eenmaal gehouden, en wel in 1872.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerland's Jongelingschap en Volk
 onder redactie van
A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

HET NIEUWE JERUZALEM

DOOR

P. J. KLOPPERS.

En ik zag het Nieuwe Jeruzalem, nederdalende van God uit den hemel, toebereid als eene bruid.

OPENB. 21:1.

Welk een droeve tegenstelling met de heerlijke stad, welker verschijning de ziener op Patmos begroette, vormde het rijk door Matthijsen te Munster gevestigd! Hij rekende zich als Godsgezant boven alle wereldlijke macht verheven en dus ook gerechtigd den Raad der stad te bevelen. Toen de arme smid Hubert Ruscher het waagde dit te betwijfelen, stak Matthijsen hem zonder eenig mededoogen neer, wyl hij het ondernam den gezalfde Gods aan te tasten. Gemeenschap van goederen werd ingevoerd en wie eenige bezitting durfde achterhouden of zijn zilver of goud niet ten raadhuize bracht, dien wachtte bij ontdekking de dood. De Bijbel moest het eenige boek der ingezetenen zijn; alle overige boeken en geschriften werden in alle plechtigheid op de markt verbrand.

Straks geeft Matthijsen bevel, dat allen, die zich hadden laten doopen, toen de stad in de handen der Wederdoopers overging, in de Lambertuskerk moesten samenkomen om door hem van Godswege over hun lot te hooren beslissen. De menigte wacht daar binnen

bevend en sidderend zijn verschijnen. Nadat zij eenige uren in angst en spanning doorgebracht hebben, worden de deuren geopend en Matthijsen, door een gewapende lijfwacht gevolgd, treedt binnen. De menigte werpt zich aan zijne voeten en smeekt hem om genade. En de profeet verleent den armen genade van God en kreten van lof en dank uit de geprangde harten zeggen hem, dat hij die menschen voor zich gewonnen heeft en dat zij thans, trouwer dan wel voorheen, den hemelschen gezant dienen zullen.

Al nauwer sloot de bisschop de stad in, ook al mochten de Wederdoopers zich op hun geluk beroemen bij de uitvallen, welke zij tot nu toe gewaagd hadden. 't Was Paaschmorgen. Andermaal zou Gideon de vijanden Gods aanvallen en thans zou hij ze vernietigen met dat handjevol dapperen, 't welk hij zich onder zijne getrouwen verkoren heeft, om deze Midianieten te slaan. Maar toen de strijd heet werd, lieten zijne getrouwen hem alleen tegen de vijanden. Zij vluchtten binnen de stad. Hun Gideon werd neergesabeld, door de bisschoppelijken in stukken gehakt en zijn overblijfselen in triomf naar de leger-tent van den bisschop gebracht.

Doch dit was niet te verwonderen. Integendeel het was een bewijs te meer voor het heilig karakter van hun strijd, zoo beweerde Jan van Leijden. Immers reeds vóór acht dagen was het hem in een hemelsch gezicht geopenbaard, dat Matthijsen sterven zou ter eere Gods, gelijk één uit hun midden zelf bevestigden

kon. Toen trad Knipperdollinck uit de menigte tevoorschijn en zeide, dat Jan van Leijden hem reeds de vorige week den dood van Matthijzen voorzegd had. Van nu af was Jan van Leijden de aangewezen opvolger van Matthijzen en Knipperdollinck . . . zijn beul.

Wie was Jan van Leiden, een man, die door zijn naam reeds onze nieuwsgierigheid opwekt?

Hij kon met recht zeggen, een veelbewogen leven achter zich te hebben en dat te meer, daar hij nauwelijks zeven en twintig jaren telde. De zoon van den Haagschen schout Beukelsz, met rijke geestes-talenten begaafd, had hij zich te Leiden bij een rederijderskamer gevoegd, waarin hij dikwijls met grooten bijval optrad, zoodat zich de valsche meening vestigde, dat hij tooneelspeler zou geweest zijn. Weldra verliet hij Leiden, om er straks, na verschillende landen van Europa doorkruist te hebben, weder terug te keeren en er zich als herbergier te vestigen. Toen maakte hij kennis met Matthijzen, die hij in zijne woning gastvrij ontving en die hem den herdoop toediende. Weinig waren beiden zich toen zeker bewust van den grooten, ofschoon afkeerwekkenden rol, welken ze zouden spelen.

„Al wat hoog is, moet vernederd worden!” Onder het uitschreeuwen dezer woorden rende Knipperdollinck eenige dagen nadat Jan van Leijden het opperbestuur over de geloovigen had aanvaard, door de straten van Munster. En zijn woord bleef niet zonder uitwerking. De spitsen der torens werden weggenomen, de muren met geschut beplant en niet minder dan zes en zestig weerspanuigen werden door Knipperdollinck met eigen hand onthoofd. Ook de profeet verkeerde onder den indruk van hemelsche visioenen. Drie dagen lang was hij sprakeloos en in spanning verbeidde men het oogenblik, waarop hij de besluiten zou kenbaar maken, welke hem door den hemel werden ingegeven. Aan den morgen van den derden dag eindelijk opende hij weder zijne lippen en stelde hij twaalf oudsten aan, wien het gansche beheer der stad, benevens de rechterlijke macht zou moeten overgegeven worden. De Raad der stad legde vrijwillig zijne waardigheid neêr en de oudsten traden in hunne plaats onder het juichen der menigte, waaronder natuurlijk velen waren, die geen lust hadden hun zwijgen aan kwalijk verborgen weêrzin toegeschreven te zien en met den dood te bekoopen. Toch wekt het rechtmatige verbazing, hoe burgers, welke onder zulk een vreemd en gewelddadig bestuur zuchtten, den bisschop, hun rechtmatigen heer, toen hij een storm op de stad waagde, zóo wel ontvingen, dat zijne troepen vruchteloos en met groot verlies moesten afdeinzen. Ja, er werden daarbij wonderen van dapperheid verricht, waarvan de geschiedenis schaarsch wedergade kent. Zelfs drong een jeugdige schoone vrouw in de legerplaats van den bisschop om hem te doden, doch zij werd gevangen en ontving haar rechtvaardige straf.

Jan van Leijden huwde de weduwe van Matthijzen, voerde de veelwijverij binnen de stad als een leerstuk des Christelijken geloofs in en weldra verklaarde een goudsmid uit Warendorff, dat hij een gezicht des hemels gehad had, waarin hem gelast was Jan van Leijden, Gods profeet, tot koning over de geheele aarde uit te roepen. Deze verklaarde, dat zijne bestemming hem reeds lang tevoren was te kennen gegeven, doch dat hij ze verzwegen had, uit vreeze, dat men hem mocht beschuldigen vleesche-lijke en eigen eer te zoeken. Zoo trad dan Warendorff nader, ontnam een der oudsten een zwaard en reikte het den profeet met de woorden: „Ziehier het zwaard der gerechtigheid, dat de hemel u in de hand geeft! Gebruik het zóo, dat gij Christus, als Hij weder zal verschijnen, rekenschap geven kunt!” Daarop ledigde hij den inhoud eener oliekruik boven het hoofd van den profeet en sprak: „Ik zalf u tot koning over den nieuwen tempel en het volk van God en roep u ten aanhoore van heel dit volk tot koning over het nieuwe Sion uit!”

Oorverdoovende juichtonen begroetten den nieuwen koning, die zich ter aarde wierp en God om wijsheid had, ten einde zijn volk recht te besturen. Men kan zich moeilijk bonter pracht en schitterender hofstoet denken, dan die, waarmede de vorst van dit nieuwe Sion zich van nu af wist te omringen. Zijn nederige woning ruilde hij terstond voor het paleis der domheeren. Hij benoemde Knipperdollinck tot zijn stedhouder, Rothman tot zijn hofprediker, Krechtling tot zijn kanselier en honderden anderen tot onderscheidene waardigheden. Dagelijks nam hij plaats op de voor hem, naar het model van Salomo's zetel, vervaardigden troon, ten einde recht te spreken. Hij was dan uitgedost in purper en hermelijn, terwijl een dubbele kroon, met tal van edelsteenen bezet, zijne slapen sierde. Om zijn hals droeg hij een kostbaren keten, waaraan een gouden rijksappel hing, van gekruiste zwaarden doorstoken en het opschrift dragende: „Koning der gerechtigheid over allen!” Een kostbaar zwaard stak in gouden scheede aan zijne zijde. Zijne hand droeg den koninklijken scepter en een schare van lijfwachten, in rood en hemelsblauwe uitrusting, schaarde zich aan weêrszijden van den troon. Had hij zich als profeet met drie vrouwen tevreden gesteld, thans nam hij er zestien in zijn harem op, zeker niet tot genoegen van Dieuwertje Matthijzen. De ergerlijke tooneelen, de beschimping van het heilige, welke aan het hof van den nieuwen koning in zwang waren, willen we niet beschrijven.

Doch zooveel vermetele moed was dan ook het begin van den val. Reeds hadden eenigen het gewaagd, den koning op te lichten en in de gevangenis te werpen, maar zijne aanhangers bevrijdden hem. Straks stond Knipperdollinck tegen hem op en trachtte hij den schijnkoning te ontronen, doch kerkerstraf was zijn loon en het duurde geruimen tijd, eer de koning hem weder in genade aannam. Een tweede storm,

door den bisschop gewaagd, werd even heldhaftig afgeslagen als de vorige en er bleef niets anders over dan de stad door den honger tot overgave te bewegen. Maar wat bekommerde de koning zich om den honger en de ellende zijner onderdanen, zoolang daar aan zijn hof nog weelde en overvloed heerschte! Toen een zijner vrouwen het waagde den nood der bevolking hem aan het hart te leggen en hem in naam der bevolking bad de veste aan den bisschop op voordeelige voorwaarden uit te leveren, trok hij zijn zwaard en hieuw hij haar het hoofd af.

't Eenige wat men van den koning verkrijgen kon, was, dat een negenhonderdtal burgers, wier ellende tot het uiterste gestegen was, de stad konden verlaten. Nauwelijks waren zij in de nabijheid van het bisschoppelijk leger gekomen, of de mannen werden neêrgesabeld, de vrouwen en kinderen naar de veste teruggedreven, waar zij na dagen zwervens, eindelijk uit genade weder binnengelaten werden. Voorts werd elke eisch tot overgave op hoogen toon afgewezen.

Het was in den nacht van den 24sten Juni 1535. De regen viel bij stroomen neder, bliksemstralen doorkliefd den lucht en de donder ratelde schrikkelijk in het rond. Maar dit alles scheen den vierhonderd niet te deren, die onder geleide van een gevluchten Wederdooper, de Kruispoort van Munster naderden. De gracht werd doorwaad, de wal beklommen, de wacht nedergestooten. De bende trok voort naar het marktplein en bezette de domkerk. Nu roerden de binnengedrongenen de trommel. Verschrikt ontwaakten de Wederdoopers uit hunne rust. Een hardnekkige strijd begon. Daarbuiten bestormden de bisschoppelijken de muren. Van alle zijden benauwd, moesten de Wederdoopers wel het onderspit delven. De poorten werden geopend; het nieuwe Jeruzalem had zijn laatsten dag beleefd.

Schrikkelijk was de wraakoefening van den lang getergden belegeraar en dagenlang vonden zijne beulen werk. Een knaap wees den bisschoppelijken de poort, waarboven Jan van Leijden zich verborgen hield. Verwoed stormden de soldaten zijne schuilplaats binnen.

„Vermeet u niet den gezalfde des Heeren, den goddelijken profeet, den koning van Sion aan te roeren! Zoo ge het durft, zult gij ter helle varen!” riep hij zijn belagers toe.

Doch deze spotten met zijne bedreiging. „Koning van stroo!” beten ze hem toe, „zoo gij iets kunt, verlos u dan uit onze hand!” en zij voerden hem gebonden heen. Rothman was gesneuveld in den strijd. Knipperdöllinck werd drie dagen later ontdekt. Jan van Leijden, Knipperdöllinck en Krechting werden den 22sten Januari onder vreeselijke martelingen ter dood gebracht. Daarna werden hunne lijken in ijzeren kooien opgehangen in de spits van den Lambertustoren.

„Vader, ontferm U mijner, wees mij genadig en vergeef mij mijne zonden!” Dit waren, zoo men wil, de laatste woorden van den koning van het nieuwe

Jeruzalem. En voor de genade onzes Gods is geen zonde te groot, geen zondaar te schuldig! Aan den Heere der gemeente verblijve het oordeel, aan ons de ootmoedige bede, dat Hij ons hart en onze zinnen beware, dat ze niet afgevoerd worden!

TER HERINNERING.

Het volgende vers werd onlangs vervaardigd, ter herinnering aan den dag, waarop tien jaren geleden de gedenkwaardige zege bij Amajuba, in de Z.-A. Republiek bevochten werd, dank welke, onder Gods bestiering de onafhankelijkheid des lands herkrege werd.

1881—1891. — AMAJUBA-DAG. — 27 FEBRUARI.

God verhoorde onze beden,
Toen wij op het zware pad
Steeds vereenigd voorwaarts schreden,
Moed'loos niet; — vaak moede en mat.

Dat nu 't zegelied des geestes
Vroolijk ruische over d'aard;
Zie ons dezen dag des feestes
In één broederkring geschaard.

Waar wij trouw elkander dienden,
Werd ons alles tot gewin,
Waar we als broeders en als vrienden
Samen stredden, één van zin.

Wij zegepralen op den haat,
Waar Gij ons leert vergeven;
Wij zegepralen op den druk,
Waar Gij, bij ramp of ongeluk,
Ons nimmer hebt begeven.

Wij zegepralen op de smart
En roemen in ons lijden;
Wij zegepralen op de wraak,
Aan God bevelen we onze zaak
En leeren biddend strijden.

A. M. ENDT

Wat op dien Amajuba-dag plaats had wordt aldus beschreven door een ooggetuige:

Drakensberg, 5 Maart 1881.

WAARDE VADER!

Ik haast mij u eenige regelen te schrijven, u in de eerste plaats meldende dat het met ons door de goedheid des Heeren nog wel gaat, zijnde nog allen gezond na al het zwaar dat over ons komt. Ik wil u ook in het kort verhalen het gevecht van Zondag den 27sten II.

Het was dan dat de vijand Zaterdagnacht eenen berg of kop, nabij ons leger, welke door ons niet bewaakt was, beklom met eene macht van omtrent 500 man; toen wij met het breken van den dag (Zondagmorgen) den kop wilden beklimmen om te spioneren, was de vijand boven en reeds verschanst

en schoot op de wacht welke moest terugtrekken, bij welke gelegenheid van onze zijde een paard werd gedood.

Toen kwam de order om den kop te voet te bestormen, hetwelk omtrent ten 7 uur een aanvang nam, met ongeveer 150 man en een verschrikkelijk zwaar werk was, daar de berg vreeselijk steil is, hier en daar met eenige banken en kransen waar onze mannen een weinig konden schuilen en rusten. De bestormingspartij was grootendeels van Pretoria en anderen. De vijand had den berg aan den Zuid-zijde beklommen en onze mannen beklommen hem aan den Noorderkant. Toen kreeg een deel onzer omtrent 9 uur order om ons te paard aan de Westzijde te plaatsen, ten einde dat gedeelte van den vijand, hetwelk nog aan de Zuid-zijde op den grond was, te beletten om te komen naar den kant waar onze mannen den berg beklommen.

Omtrent 10 uur kwamen wij ongeveer 100 man sterk te paard daar aan en stonden toen onder bereik van den vijand zonder dat wij hun iets konden doen, wij moesten onze paarden maar in een kloof trekken en in het gras plat gaan liggen. Omtrent 11 uur was $\frac{3}{4}$ gedeelte van den kop beklommen met verlies van onzen kant van een man, gewond. Toen kwamen de 4 officieren, welke den berg bestormden, overeen om hunne manschappen te verdeelen, gaande 2 veldcornetten met hun mannen onder de bank langs naar de westzijde en de andere 2 veldcornetten bleven op hunne plaats ten einde de vijand in het front en op den rechtervleugel te gelijk te bestormen. (Een kleine partij ging aan den Oostelijken kant den berg op, maar kon niet vordeeren door de steilte en kransen, doch deed later goede dienst bij het vluchten van den vijand).

In omtrent een uur was bovengenoemde beweging volbracht onder een hevig vuur van den berg, waarop omtrent een half uur later de twee partijen tegelijk het overige gedeelte van den kop bestormden, de Westelijke het eerst boven komende, welke toen den aanval van ongeveer 500 vijanden moest doorstaan, maar wij schoten hun manmoedig terug; toen de vijand den tweeden aanval deed, kwam de tweede partij boven, juist op des vijands rechtervleugel en toen volgde er zoo een verschrikkelijk vuur dat het onmogelijk is dat te beschrijven, en weer werd de vijand teruggedreven, bij welke gelegenheid Sir Colley en vele anderen vielen. De vijand, welke intusschen versterking op de berg had gekregen, deed nog een aanval, maar het mocht niet baten, onze mannen schoten hen neer als duiven, en nu volgde een algemeene vlucht de berg af. Onze menschen schoten zoo lang zij konden op den vijand in zijne vlucht. Ik heb er weinig levend zien afkomen. Het gevecht op den berg was omtrent half 3 nam. afgelopen. De weinige overgeblevenen verzamelden zich bij degenen, welke nog op den grond waren en omstreeks 3 uur kregen de ruiters van

Senekal, Fouché en Renseburg (waaronder mijn persoon) bevel om de overgeblevenen te bestormen. Zij stonden onzen aanval niet door, maar vluchtten, na een paar charges in de verte op ons geschoten te hebben, naar een diepen kloof, waar wij het overschot van de Engelsche macht tegen ons uitgetrokken bijna geheel hebben vernield.

Het is een verschrikkelijk ding een slagveld te aanschouwen, de berg en de kloof waren bezaaid met dooden, stervenden en gewonden; het is niet om te beschrijven, dat gerochel, gekreun, gekerm, geroep, vragen om water, om hulp, om grog, het snijden en kerven der dokters, het bijeenbrengen van dooden, gewonden, wapenen en ammunitie enz. Het is een verward iets. Behalve Colley (den opperbevelhebber), zijn er dien dag nog 7 officieren gesneuveld. Wij hebben alle de geweren, sabels en patronen, graven en pikken en 1 of 2 vaandels buit gemaakt. Van onzen kant 1 dood, 3 gewond, en een later overleden.

De schrik was zoo groot onder den vijand, dat men zegt dat zij hun kamp verlieten en vluchtten, toen zij zagen dat hunne makkers moesten vluchten. Er bestond plan onder de ruiters om het kamp te bestormen, maar het was alsof de Heere zeide: „Tot hertoe en niet verder,” want op het oogenblik kwam er in een oogwenk zoo een ondoordringbare mist opzetten, dat alles in donkerheid was en men geen 10 treden ver van zich af kon zien. Het was alsof de hemel rouw bedreef over de gruwelen der menschen. Het was dien dag een ware slachting. De vijanden, welke hunne wapenen neergooiden, kregen pardon, maar geen pardon voor vluchtelingen, die hunne wapenen behielden. Van Zondagmiddag tot Dinsdagavond was de vijand onder ons opzicht bezig het slagveld te zuiveren van dooden en gekwetsen, en ik twijfel er niet aan of allen zijn nog niet gevonden. Het lichaam van Colley is overgegeven aan de Engelschen. Wood heeft bekend gemaakt dat hij opperbevelhebber is. De Engelschen op den berg waren van de beroemde Bergschotten, en ik moet het hun ter eere nageven: zij hebben zich dapper gedragen; zij zeggen: Wij zijn Bergschotten maar de Boeren zijn Bergduivels. Ik heb veel met de gewonden gesproken.”

MISBRUIKTE TEKSTEN.

Een der teksten, die waarlijk zeer veel misbruikt worden is **1 Tim. IV : 12.**

Wanneer het een of ander een jongmensch, dat nog al hoog van zichzelf denkt, niet bevalt, en hij dus reden meent te hebben om zich tegen menschen van hooger leeftijd en rijper ervaring te verzetten, kan men al zeer licht hooren: „Niemand verachte uwe jongheid.” Dat moet dan zooveel beteekenen als: „Ik ben wel jonger, wel veel jonger dan gij zijt,

maar gij moogt mij daarom niet verachten of onder u en uwe gelijken stellen."

Wanneer Paulus dát bedoeld had, zou hij dwaas gehandeld hebben met het *aan Timotheus* te schrijven. Hij had dan zijne vermaning tot anderen moeten richten. Dat Paulus deze woorden aan zijn jongen vriend schreef, toont duidelijk aan dat niet anderen tegen dat kwaad moeten zorgen, maar dat Timotheus zelf het voorkomen moest.

Dat blijkt dan ook zeer duidelijk uit het vervolg van den tekst:

»Niemand verachte uwe jongheid, maar zijt een voorbeeld der geloovigen, in woord, in wandel, in liefde, in den geest, in geloof, in reinheid.»

Timotheus moet dus bedenken dat hij nog jong is, en er voor zorgen dat men geen reden, ja geen *aanleiding* kan vinden, om hem voor verwaand te houden.

Dat is wat anders dan vele jongelieden er dikwijls van maken!

W.

EEN KENAU.

In het jaar 1690 leefde in het dorp Quesitz, tusschen Markranstädt en Lützen, bij Leipzig, een logementhoudster, de weduwe Barbara Käsmode. De inwoners van Quesitz zoowel als de Markranstädters hadden voor deze vrouw een bijzonderen eerbied. Zij gold algemeen als een bekwame, zindelijke en achtenswaardige vrouw. Men wist echter ook dat zij opvliegend van karakter was en toornig als een leeuw kon worden. Zij had daarbij een lichaamskracht, die vele mannen haar benijdden.

Nog langen tijd na het voorval, dat hier in 't kort verhaald wordt, bestond in Markranstädt en omstreken het spreekwoord: „Hij wordt geaaid als Pietsch aan de haverkist.” Dit spreekwoord had den volgende oorsprong:

In het begin van het bovengenoemde jaar kwam de hertog van Saksen Weissenfels, die op reis naar Dresden was, met zijn gevolg door Quesitz, waar men moest verblijven, daar een der assen van het rijtuig des hertogs gebroken was. Onder de rijknechten van het gevolg bevond zich ook zekere Stephan Pietsch, die zich door de goede en vriendelijke verpleging in het logement van de weduwe Käsmode zoo op zijn gemak gevoelde, dat hij zich eenige ongepaste aardigheden tegenover haar veroorloofde. Zij fronsde het voorhoofd van toorn, doch het dreigende onweder ging ditmaal nog gelukkig den rijknecht voorbij. Toen hij echter kort daarna bij het haver nemen zich weder ongepaste scherts tegenover de waardin veroorloofde, gaf deze hem een paar oorvijgen, zoodat hij, zoo lang hij was, op den grond viel. Woedend sprong Pietsch op om de moedige vrouw te lijf te gaan, doch hij kwam van een slechte kermis thuis, want zij gaf hem een zoo

hevigen schop, dat hij dadelijk weder omver tuimelde.

Op het geraas en geschreeuw schoten nog eenige rijknechten toe. De waardin toonde echter geen vrees. Onbeschroomd nam zij een mestvork, die bij de haverkist stond, en vocht daarmede zoo behendig en dapper, dat de rijknechten, gedeeltelijk zwaar gewond, het hazenpad kozen. Nu echter had het spektakel het geheele dorp in opschudding gebracht. De dorpelingen trokken partij voor hun brave herbergierster, terwijl de bedienden van den hertog de tegenpartij vormden. De strijd werd spoedig zoo ernstig, dat men de brandklok luidde en de hertog, die op de ridderhofstad van den heer van Dieskau ingekwartierd was, zelf op de kampplaats verscheen, waar hij vrouw Käsmode, die als een leeuw vocht, beval de mestvork neer te leggen. Dit bekwam den hertog echter slecht. Een aanval op de beproefde manier op zijn eigen persoon was het oogenblikkelijke antwoord van de heldin.

Ondertusschen had de dorpschoolmeester, die een oude vete tegen de dappere vrouw had, een krijgsplan ontworpen, dat hij zeker van de Turken had geleerd, tegen wie hij vroeger in het veld had gestaan. Hij gaf namelijk aan eenige rijknechten den raad, de vrouw van voren tegelijk aan te vallen en, terwijl zij met hen haar handen vol had, zou hij de woedende vrouw in den rug vatten. Dit raderlijk plan gelukte. Hij wierp de dappere vrouw op listige manier een touw om den hals, doch had „de rekening buiten de waardin” gemaakt, want de woedende vrouw wierp zich als een furie op haar listigen vijand, den schoolmeester, en beet hem een oor af, waardoor hij zijn leven lang geteekend was.

Eindelijk werd zij echter door het gevolg des hertogs overmand en in een stal opgesloten. Ongeveer dertig personen waren in den strijd gewond geraakt, waarvan twee zelfs aan hun wonden stierven. Pietsch moest zijn misdrijf, na de geneezing zijner wonden, met 8 dagen arrest op water en brood boeten. De dappere waardin echter werd geheel van rechtsvervolging ontslagen. Haar moed en haar kracht hadden op den hertog zulk een indruk gemaakt dat hij bij den schout voor haar om ontslag van rechtsvervolging verzocht.

H.

UIT HET LEVEN.

Wat denkt Rome over ons?

Vele menschen, zegt een Amerikaansch blad, sluiten hun oogen voor het gevaar, dat ons altijd blijft dreigen van de zijde van Rome. Het is derhalve misschien goed, dat wij in het geheugen onzer lezers zoeken te prenten, wat door Paus Urbanus in het jaar 1672 is uitgesproken in de bul over het Heilig Avondmaal des Heeren, *in coena Domino* genoemd.

Deze „knecht aller knechten Gods,” zooals hij zich noemt, zegt in die bul:

„Wij excommuniceeren en vervloeken in den naam des Almachtigen Gods des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, ook onder het gezag van de zalige Apostelen Petrus en Paulus en het onze, alle Hussieten, Wikleffeten, Lutheranen, Zwinglianen, Calvinisten, Hugenoten, Wederdoopers, Antitrinitarianen en van het Christelijk geloof afgevallenen, alsmede alle en ieder ander ketter, hoe zij ook heeten en van welke sekse zij ook mogen zijn, en hen, die hun geloof schenken, en hen opnemen, hun begunstigers en in het algemeen al hunne verdedigers, en hen, die hun boeken, waarin ketterij vervat is, of die over den godsdienst handelen, zonder Onze en des Apostolischen Stoels vergunning met overleg lezen of behouden, drukken, of op eenige manier, om welken grond ook in het openbaar of in het verborgen, onder welke bemanteling en uitvlucht ook verdedigen, voorts ook de scheurmakers en hen, die zich aan de gehoorzaamheid jegens Ons en den Roomschen Paus, die na ons regeert, hardnekkig onttrekken of van hen afwijken.”

Deze excommunicatie en vervloeking wordt jaarlijks althans één keer voorgelezen. Wij behoeven derhalve geen oogenblik er over in het duister te verkeereren, hoe Rome over ons denkt.

Er zijn zeker in de Roomsche kerk ware Christenen, die hun vertrouwen, niettegenstaande het hun zoo moeielijk gemaakt wordt, op den Christus vestigen. Die menschen hebben wij als geloovigen te erkennen. Maar met de Roomsche hiërarchie is geen vrede mogelijk. Het instituut, Roomsche kerk genoemd, is een vreeselijk werktuig in de hand der hiërarchie. Protestanten behooren te ontwaken uit den slaap. Ook in Amerika is de Roomsche kerk Roomsch. Ook hier wordt die bul gelezen.

H.

Gevat antwoord.

In de nabijheid van Detmold, in Westfalen, woonde een boer, met name Joost Harden, die den Heere met oprechtheid diende en veel christelijke levenswijsheden bezat.

Professor Hengstenberg, te Berlijn, achtte dezen man zóo hoog, dat hij zijne studenten, die voetreizen maakten, aanbeval bij Joost Harden een bezoek te brengen. Van hem toch konden zij, vooral voor het toekomstig predikambt, veel leeren.

Harden bevond zich op gevorderden leeftijd, wegens ongesteldheid, in de naburige badplaats Pymont, alwaar tegelijk met hem eenige Roomsche priesters verblijf hielden.

Een hunner begon met den boer over geloofs-zaken te redetwisten en wees op de groote verdeeldheid onder de Protestanten.

„Het gaat met u Protestanten,” zoo sprak de

priester, ¹⁾ „wie bei Mattheus am letzten” (een Duitsche spreekwijze om aan te duiden: 't is er weldra mee gedaan).

„Heer pastoor!” hernam Joost Harden, „ik houd u bij dit woord.”

Dit zeggende haalde hij een N. Testament uit zijn zak.

„Laat ons eens zien,” zei hij, „wat op het laatst van Mattheus geschreven staat.” „Ziet, Ik ben met ulieden, al de dagen tot aan de voleinding der wereld.”

„Welnu,” vervolgde Harden, „als de Heere Jezus al de dagen met de Protestanten is, volgens uw eigen woord, mij dunkt, dat zij dan niet te beklagen, maar wel te benijden zijn.”

H.

De 14^e Februari

is de *St. Valentinsdag* in Engeland, een feestdag der liefde. Het was daar van oudsher de gewoonte dat ieder zich den 14^{en} Februari door het lot een dame liet aanwijzen, die hij een jaar lang tot het voorwerp van zijn opmerkzaamheid maakte, kransen vereerde, bloemen schonk en welke zijn Valentine, zooals hij haar Valentijn heette. Ophelia zinspeelt op dit gebruik in Shakespeare's Hamlet, als zij zegt:

En als het was St. Valentijn,
Ging ik als jonge maagd,
Des morgens langs uw venster, om
Uw hartsvriendin te zijn.

De dochter van Hendrik IV liet bij Turijn een fraai slot bouwen, dat zij Valentine noemde. Op het eerste feest dat zij aldaar gaf, moesten de dames hun ridders voor een jaar lang door het lot laten aanwijzen, alleen voor zichzelf behield zij een vrije keuze. Op elk bal gedurende dat jaar ontving iedere dame van haar ridder een bloemruiker, terwijl zij bij ieder steekspel voor de versiering van zijn paard zorgde. De manier om zijn Valentine te verkrijgen, was verschillend.

Het is nog heden in Europa het gebruik om op den 14^{en} Februari van weerszijden elkander liefdesverklaringen, kleine geschenken en verrassingen en in het bijzonder gedichten te vereeren, zonder naam te noemen, welke dan ook Valentines genaamd worden.

Veelmaal werden, voornamelijk in de hogere standen, de Valentijns en Valentines door het lot tot elkander gebracht. Men schreef verschillende namen op stukjes papier. De drager van den naam, dien men dan trok, was die des uitverkorenen of der aangewezenen en beiden waren verplicht, elkan- der geschenken te geven.

Een andere manier was voorheen, dat de eerste jonge man of het eerste jonge meisje dat men des

¹⁾ Letterlijk: als aan 't einde van Mattheus.

morgens op de straat of op een andere plaats zag en dat geen huisgenoot was, tot Valentijn of Valentine werd verklaard. Nog heden gelooven de boerinnen stellig-zeker, dat de eerste man, dien zij aan den morgen van St. Valentijnsdag zien, hun Valentijn is en eenmaal hun echtgenoot wordt, onder voorwaarde, dat hij niet met hen in één huis woont of tot hun bloedverwanten behoort. Daarom plaatsen zich dikwijls jonge mannen reeds vóór het opgaan der zon in de nabijheid van het huis of aan den weg waar hun geliefden voorbij moeten komen. De melkmeisjes in Engeland gaan op dien dag reeds vóór het opgaan der zon door de velden naar de stad en zijn nieuwsgierig, welke knaap hen tegenkomt. De tegenwoordige schriftelijke zendingen (Valentine's) dragen gewoonlijk een dubbel hart met een pijl doorboord en een onderteekening van den volgende inhoud:

„Wanneer gij mijn zijt, ben ik de uwe, als uw geliefde Valentijn.”

We zouden navolging van deze dingen om tot echtelijk geluk te komen, niet aanraden.

H.

De edele pleitbezorger.

„Leid ons niet in verzoeking.”
MATTH. 2:13.

Het was in de lente van het jaar 1847, dat in een schoone stad van Pensylvanië het gerecht als naar gewoonte zitting hield. Binnentredende zien wij een knaap van ongeveer tien jaren op de bank der beschuldigten. Zijn houding en gansche voorkomen is somber en terneergeslagen, en in scherp contrast met het doortrapte schurkengelaat van velen, die hem omringen. Dicht bij deze bank zat een weduwe, naar haar voorkomen, merkbaar zeer belangstellend in het lot van dezen tienjarigen knaap. In tranen badende wierp zij nu en dan een smartelijken blik op den rechter en dan weer op haar zoon, zoodat het duidelijk was, dat zij niemand anders kon wesen dan de moeder van dezen armen jongen. — Het rechtsgeding nam een aanvang en door de belangstelling der verzamelde menigte was het duidelijk, dat de moeder niet de eenige was, die over het lot van haar zoon verontrust was. Zijn kleine zusje had verlof gekregen naast hem te zitten, en had tot hertoe op kinderlijke wijze getracht hem te troosten. Thans zweeg zij en zag droevig op tot de eerwaardige getabbaarde mannen, van wie het ongeluk van haar broer afhing. Als aanklager trad de baas van den jongen op, een rijke, gierige, ongevoelige man, die naar hij zeide, des jongens eerlijkheid had willen beproeven. Hij had namelijk een geheele week een gulden neergelegd op een plaats, waar de jongen ieder oogenblik voorbij moest, en 8 dagen lang had de arme knaap de verzoeking

weerstaan, maar toen hij den volgende Maandag weder in den winkel kwam, en de gulden nog zag liggen, was hij voor de verleiding bezweken. Hij wilde juist een presentje voor zijne zuster gaan koopen, maar toen hij op weg was naar zijn huis werd hij door twee politiedienaars opgepakt en in verzekerde bewaring gebracht. Zijn advocaat drong sterk bij het gerecht aan om dezen jeugdigen schurk tot een voorbeeld voor anderen te stellen en streng te straffen. Zijne rede maakte grooten indruk op alle aanwezigen, en het was duidelijk, dat er weinig hoop meer was voor den armen knaap. Nu kwam de beurt aan den advocaat van den aangeklaagde. 't Was een jongmensch, en hij zou thans zijn proefstuk leveren. Hij was merkbaar verlegen, zoodat de meesten niet veel bijzonders van hem verwachtten. Hij ging echter bedaard naar een lessenaar, waarop een Bijbel lag, die bij het uitspreken der eeden gebruikt wordt. Hij nam den Bijbel in zijn hand en doorbladerde hem. Hierdoor ontstond een algemeen gelach en één uit de menigte riep zelfs: „Hij is geheel in de war, hij weet niet waar hij is, en ziet dien Bijbel voor een oud wetboek aan.” De jeugdige advocaat wierp echter een verontwaardigden blik op dezen onbeschaamde en zeide overluid voor een ieder verstaanbaar: „Het recht heeft geen ander boek van noode dan den Bijbel.” Nu ontstond er een algemeene stilte men werd nieuwsgierig hoe deze zaak eindigen zou. Eindelijk hield de jonge pleitbezorger op met doorbladen, en las op langzamen en plechtigen toon de volgende woorden van Matth. 6: „En leid ons niet in verzoeking.” Zijn verlegenheid was volkomen verdwenen en hij was zoo kalm als de rechters voor de groene tafel. Er heerschte een ademlooze stilte, gedurende welke hij op eenvoudige, maar degelijke en warme wijze den armen knaap verdedigde. Een ieder was getroffen, sommigen pinkten een traan uit het oog. De overwinning was volkomen.

Na afloop zijner rede hadden de rechters nog een korte woordenwisseling, die fluisterend werd gevoerd. Ten slotte stond de president op, en maakte als het oordeel der gezamenlijke rechters bekend, dat de jonge knaap „onschuldig” was. Als een electrieke schok ging het woord van mond tot mond; de groote waardigheid van het hof werd vergeten en een daverend handgeklap en vreugdegeroep verhief zich uit de opeengepakte menigte.

Onder vreugdetranen viel de tienjarige knaap in de armen zijner moeder, die hem onder begeleiding der uitbundige menigte veilig huiswaarts bracht.

Hoeveel is een biljoen?

Als een mensch een biljoen wil tellen en in elke seconde 1 telt en daarmee dag en nacht voortgaat, dan heeft hij daarvoor noodig 31,709 jaar 289 dagen 1 uur 46 minuten en 40 seconden. Om een biljoen

gulden te tellen in 1 jaar, heeft men 31,709 menschen noodig, die zonder ophouden elke minuut 60 gulden tellen. Om dezen last in zilver te verplaatsen zouden noodig zijn 7,812,500 paarden, waarvan elk 30 centenaars had te trekken.

VRAGENBUS.

VRAAG.

15 Maart '91. In 1 Kon. 12:11 lees ik dat Rehabeam Israel met schorpioenen zou kastijden; wat moet men hieronder verstaan?

ANTWOORD.

In vers 11b van 1 Kon. 12 luidt het: „Mijn vader heeft u met *geeselen* gekastijd, maar ik zal u met *schorpioenen* kastijden.”

GEESSEL. Johannes zegt in hoofdstuk 2:15 dat de geesel van touwtjes gevlochten is; thans is dit woord niet meer in gebruik, doch vervangen door *zweep*, want ook deze is van dun touw gemaakt.

In de Mozaïsche wetten komt den geesel of de zweep als gerechtelijk strafwerktuig niet voor; bij lichamelijke tuchtiging was alleen van den stok sprake, maar later werd den geesel met betrekking op Lev. 19:20 in gebruik gebracht.

SCHORPIOEN. De schorpioen was ook, evenals de geesel of de zweep, een gevlochten eind touw, doch deze was met punten of spijkers bezet, zoodat elke schorpioenslag zeer pijnlijk en bloedig was.

Schorpioen komt in den Bijbel in drieërlei beteekenis voor, t. w.:

a. als een vergiftigd gedierte; Deut. 8:15.

b. figuurlijk van menschen; Ezech. 2:6.

en c. als een scherpe en wondende geesel; 1 Kon. 12:11, 14 en 2 Kron. 10:11, 14.

Salomo had het volk reeds wreed gekastijd door het met den geesel of de zweep te slaan, ja als redeloze dieren 't behandeld, want eene zweep of een geesel is voor het paard, zie Spr. 26:3; doch Rehabeam, zijn zoon, zou nog een wreeder strafwerktuig gebruiken; hij zou het niet met *geeselen* maar met *schorpioenen* kastijden.

A. D. L. te M.

Wat A. D. L. in het slot van zijn antwoord van Salomo zegt, is wel wat kras en moeilijk bewijsbaar. Men moet het gezegde van de dwaze raadgevers van Rehabeam als zinnebeeldig opvatten: „Ik zal zooveel strenger koning zijn dan mijn vader, dat voor dezelfde overtreding, waarvoor hij u met de zweep zou laten slaan, ik u een dracht slagen met schorpioenen zou doen geven. Dus de belastingen worden niet verminderd, maar veeleer verhoogd, en ik verwacht en duld geen tegenspraak.”

PRIJSVragen.

De volgende prijsvragen zijn uitgeschreven.

1. Dr. Rossius die in de 17e eeuw leefde schreef aan een vriend op de vraag, wat het lezen is, dit antwoord:

„Sommige zoeken hetzelfde tusschen Amsteldam en Den Haghe; andere aan den IJselkant; wederom andere aan de Donau. Ick voor mij houde het te zijn vervat in twee woordekens, elkanderen gansch tegens-

over gestelt, doch even groot en maar in een vocalis (klinker) verschillende.”

Wat beduidt dit?

2. Waarom is de landverhuizing naar streken, niet onder Nederlandsch gezag, zulk een treurig en hoogst bedenkelijk verschijnsel voor Nederland?
3. Op welke wijze moet men de profetiën onderzoeken om er nut en zegen van te hebben?

Antwoorden daarop worden ingewacht vóór of op den 1en Juni 1891. Een antwoord moet *ongetrekend* worden ingeleverd maar voorzien zijn van een spreuk of merkteken, welke herhaald wordt op de buitenzij van een gesloten briefje, dat naam, woonplaats en ouderdom van den inzender bevat.

Wie alle drie de vragen goed beantwoordt ontvangt een Ex. van

Dr. D. G. MONRAD. Het leven des gebeds.

UIT HET HOOGDUITSCH DOOR A. VAN TOORENENBERGEN.

Prijs f 1.50.

Wie twee der drie vragen goed beantwoordt ontvangt een Ex. van

D. G. MOODY. Stroomen des levenden waters.

Prijs f 1.00.

ONZE BOEKENTAFEL.

„Nalatenschap.” Vijftal Leerredenen van DR. PH. S. VAN RONKEL. In 't licht gegeven door Ds. J. W. FELIX. HÖVEKER & ZON, Amsterdam.

Ongetwijfeld zal deze „Nalatenschap” door de vele vrienden van wijlen Dr. VAN RONKEL met blijdschap en dankbaarheid worden ontvangen. Waarom slechts vijf leerredenen 't licht zagen, meldt Ds. FELIX in het „Inleidend woord.” Hij deelt daarin een brief mede, geschreven door den oudsten zoon van Ds. VAN RONKEL, en die alleszins lezenswaard is.

De vijf leerredenen zijn getiteld: „*Een Licht tot verlichting der Heidenen*” (uitgesproken te Maasland); „*Nathanaël*,” (te Leiden); „*De rijke jongeling* (te Zutphen); „*Zacheus*” (te Amsterdam) „*Het eerste Pinksterfeest*” (te IJlst.) dus predikatiën van verschillende jaren. „Als een afscheidsgroet,” zegt Ds. FELIX „aan velen, die hij de hand niet kon drukken, mogen deze leerredenen ontvangen en met zegen gelezen en herlezen worden, en dale de geest, dien God hem gaf, op zijn zonen neder.” Wij bevelen deze net uitgevoerde leerredenen van harte ter lezing aan. Ds. VAN RONKEL was een man van groote gaven en — een vriend van jongelingen. Zijn boek „*Uit het Jodendom tot den Christus*” moet elk jongeling lezen.

In *Fidelia Fiske* door W. GUESTT wordt ons het leven geschetst van die trouwe discipelin des Heeren, geboren in 1816 en als zendelinge in het Oosten, in Perzië velen ten zegen. Voor jonge dochters en ook voor jongelingen is dit boek uitnemend; het toont wat het geloof vermag, en maakt ons tevens bekend met den toestand der Oostersche bevolkingen, nog zoo weinig bekend. Ook dit boek is tegen verminderden prijs bij den heer TEN HOVE te Utrecht verkrijgbaar.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

REIN WATER.

„Dan zal Ik rein water op u sprengen, en gij zult rein worden; van al uwe onreinheden en van al uwe drekgoden zal Ik u reinigen.” Zoo luidde de belofte des Heeren Heeren aan zijn volk Israël, uit den mond van zijnen knecht Ezechiël.

Deze getrouwe profeet woonde met het deel des volks, dat bij de eerste belegering van Jeruzalem door Nebukadnezar in ballingschap was weggevoerd, in Babel. Terwijl God, als de Getrouwe Israels, aan het overblijfsel zijns volks in Jeruzalem den profeet Jeremia gaf, zond Hij met de weggevoerden naar Babel zijn knecht Ezechiël mede. Beiden met dezelfde roeping. Beider taak was: de prediking van onderwerping aan het oordeel, dat God bracht en geen mensch kon afwenden. Maar ook prediking van eindelijke herstelling van het *ware* Israel. Want deze vreeselijke kastijding, welke God over zijn volk gehengde, was in den grond der zaak niets anders dan de pijnlijke ontbolstering van den eigenlijken kern zijns volks. Al meer en meer kwam de vervulling der tijden nader, en telkens weer moest dus de groote waarheid openbaar worden: „Ze zijn niet alleen Israël, die uit Israël zijn.” En „God kan ook uit deze steenen Abraham kinderen verwekken.” De *versnijding* moest wegvallen, om het ware Israël, de gemeente des levenden Gods, onbelemmerd aan het licht te laten treden. „Wij zijn de besnijding,” zoo

zegt de apostel Paulus tot Christenen uit de heidenen; „wij, die God naar den geest dienen en niet naar het vleesch.”

Tenvolle zou dit proces doorwerken in de nieuwe bedeeeling, de nieuwe bedeeeling des Heiligen Geestes. Men pleegt de nieuwe bedeeeling te rekenen vanaf de geboorte onzes Heilands. Ten onrechte. Christus Jezus is „geworden uit eene vrouw, geworden *onder de wet*.” Hij kwam *niet* om de wet te ontbinden, maar om haar te *vervullen*. Het Oude Verbond sluit niet bij zijne kribbe, maar in zijn *graf*. Het handschrift der zonde, dat is de schuldbekentenis, die in de verbroken en verwaarloosde wet ligt en eeuwig tegen ons kon getuigen, was niet krachteloos gemaakt toen het te Bethlehem *gepresenteerd* werd, opdat de betaling daardoor mocht worden *geëischt*. Het verloor zijn aanspraken op *Golgotha*. Daar heeft Christus het aan „het kruis genageld” en — door volledige voldoening tot den laatsten penning „*gedood*.” „Daarom heeft God Hem ook uitermate verhoogd en Hem een naam gegeven boven allen naam.” Daarom is Hij opgewekt. En daarin ligt zijne levenskracht en de ware aanvang van de nieuwe bedeeeling.

Reeds op den eersten dag zijner opstanding was zijn woord tot de vrouwen, die Hem wilden aanraken: „Raak mij niet aan, want Ik *ben nog* niet opgevaren, maar Ik *vaar op*.” Van den morgen der opstanding tot den dag der hemelvaart is éene gedurige opvaart. Het was zijn ingang in het heilige

der heiligen, om voor het aangezicht Gods te verschijnen voor ons.

En als Hij ten hemel gevaren, de belofte des Vaders, den Heiligen Geest zonder mate ontvangt, „stort Hij op zijne Gemeente, zijne Bruid, zijn lichaam, uit, wat gij nu ziet en hoort,” zegt Petrus.

Voortdurend als een gouden draad loopt de belofte van deze uitstorting in profetie door de schriften des Ouden Testaments. Twee beelden voornamelijk zijn het, waaronder de gave des Heiligen Geestes wordt voorgesteld: *olie* en *water*. Het beeld van de olie vinden we in de olie, die in den luchter in het heilige wordt gebrand; in de zalfolie, waarmee de hoogepriester zoo rijkelijk wordt overgoten, dat ze zijn baard en al zijn kleederen doortrekt en een lieflijken geur verspreidt. De zuivere olijvenolie bergt twee voornamelijk bestanddeelen in zich. Olie *voedt*. Zij verkwikt en sterkt het menschelijk lichaam, zoodat het glanst en de voedende kracht zich openbaart in de welgedaanheid en sierlijkheid, welke zij het lichaam bijzet. En olie *licht*. De heldere vlam, welke de brandende olie verspreidt, weerspiegelt de wijsheid des Geestes. Wat de verlichting is voor de natuur, dat is de voeding voor het menschelijk lichaam. De gaven van levenskracht en levenswijsheid worden afgebeeld in de zalving met olie.

En het *water* is beeld des Geestes; niet het *zoute* water, de zee. Deze is integendeel het beeld niet van wat van God uitgaat, maar van wat tegen Hem opstaat. De zee is het beeld van de Gode vijandige volkerenwereld, die bruist, zich verheft, oproer maakt, en ten slotte het beest, den draak uit den afgrond opschuimt. Daarom zal er een tijd komen waarin de zee „niet meer zal zijn.”

Maar wanneer die belofte vervuld wordt, staat er ander water tegenover, en wel het water dat voortaan de alleenheerschappij voert. Als de *zee* niet meer is, ontspringt de *rivier* uit den troon van God en het Lam. Reeds op de eerste bladzijden der Heilige Schrift wordt ons dit beeld gegeven. De wateren der zee verzamelt God in de afgronden, maar vier rivieren, of liever vier takken van éene rivier, doorwateren den hof van Eden.

In Psalm 46 zingt de heilige dichter: „Laat de wateren der zeeën bruisen, laat ze beroerd worden, laat de bergen daveren door derzelver verheffing: de beekjes der rivier zullen verblijden de stad Gods; het heiligdom der woningen des Allerhoogsten.”

In Psalm 65 wordt Jehova beschreven als Hij, „die het bruisen der zeeën stilt, het bruisen harer golven, en het rumoer der volken”, terwijl „de rivier Gods vol waters is en daardoor het land verrijkt wordt.”

„De Heere in de hoogte is geweldiger dan het bruisen van groote wateren, dan de geweldige baren der zee,” jubelt Psalm 93.

Daniël in zijne nachtgezichten (VII: 2, 3) ziet de vier winden des hemels voortbreken op de groote zee;

en er klommen vier groote dieren op uit de zee.”

„En ik stond”, zegt Johannes, „op het zand der zee, en ik zag uit de zee een beest opkomen, hebbende zeven hoofden en tien hoornen, en op zijne hoornen waren tien koninklijke hoeden, en op zijn hoofd was een naam van Godslastering.”

Het reine, zoete hemelwater daarentegen is in Gods Woord nooit een beeld van afschrik, van opstand, maar van heiligheid en heiligmaking.

Geen offer mocht gebracht, wanneer de priester niet gewasschen was met het reine water, in den voorhof des tempels bewaard. De onreinheid, ontstaan door de aanraking van den dood, werd weggenomen door besprenging van den onreine met de asch der roode koe vermengd met rein water. En wanneer de melaatsche, die in zijn ziekte het afschrikwekkend teeken droeg van de gruwelijkheid des zondaars voor God, meende reden te hebben om te gelooven dat hij genezen was; wanneer de priester bevonden had dat de geplaagde zich niet had bedrogen, maar dat werkelijk de vreeselijke kwaal was geweken; dan moest de priester twee vogels nemen. Den eenen vogel moest hij slachten boven een vat met rein water, zoodat het offerbloed zich mengde in het zuivere vocht. Den anderen vogel moest hij dompelen in het nat, dat het vat bevatte. En met dit water moest hij den genezene zevenmaal besprengen. Zoo werden rechtvaardigmaking en heiligmaking afgebeeld in éene handeling.

Dat nu is de belofte des Heeren aan zijn volk. Wanneer het uit zijn ballingschap verlost en teruggebracht zal zijn in zijn land, dan zal Jehova *rein* water nemen en op hen sprengen. Dan komt Christus, de waarachtige Hoogepriester, „het aangezicht Gods,” tot den *gansch* melaatsche en reinigt hem met bloed en water. Want tweeërlei *genezing* kon bij de melaatschheid voorkomen. De kranke kon genezen zijn doordien de ziekte verdween en het vleesch weer geheel gezond was geworden. Maar ook kon het voorkomen dat de plage het *geheele* lichaam bezette. En wanneer dan van den hoofdschedel tot de voetzool geen plekje *gezond* vleesch aan den melaatsche te bekennen was, maar *alles* aangetast, dan was hij *rein*. Want de melaatschheid is het beeld der zonde. De melaatsche, die tot een priester kwam om gereinigt te worden, terwijl hij nog *gedeeltelijk* gezond vleesch had, toonde het beeld van de *eigenge-rechtigheid*. Maar die *niets* gezonds aan zich had, kon ook zelf niets brengen dat naar zijne meening hem redde, doch de kwaal was niet alleen uitgebrosen, maar *uitgeraasd*. *Al* het kwaad was naar buiten getreden. Het kon dus den innerlijken mensch niet meer wegvreten. Op dien kranke werd het bloed van het slachtoffer, het bloed der rechtvaardigmaking, gemengd met het water der heiligmaking, gesprengd. Dat was de eerste stap om weer in het leger van Gods volk te mogen binnenkomen.

De hierdoor beteekende zaak heeft Christus ons

verworven door zijne hemelvaart. Toen heeft Hij de belofte des Vaders ontvangen. Toen is de belofte aan Hem, als middelaar, vervuld. En tien dagen later stortte Hij die belofte uit in Zijn lichaam en de gemeente.

Dat zij onze Hemelvaartsviering, dat we als gansch melaatschen voor het aangezicht van onzen priester verschijnen, om de heilige besprenging deelachtig te worden! W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

V.

WAARIN HET LAAT WORDT.

Tegenover Jan zat een echtpaar, welks eene helft bestond uit iemand, die vroeger „gevaren had”, ’twelk voor hem drieërlei vruchten had gedragen, te weten: een zeer gebruind gelaat, een klein vermogen en veel menschenkennis. ’t Scheen echter wel alsof de groeikracht der keerkringslanden mede in hem gevaren was, althans wat zijn haren betreft. Die toch wiesen bij hem welig en zoo veelvuldig, dat Ezau hem niets zou benijd hebben. Zijn voorkomen was dan ook zoo, dat juffrouw Markus later Jan vertelde, hoe zij dezen heer nooit kon zien zonder te denken aan de woorden uit den psalm:

„Het woeste volk zal voor Hem knielen”;

een verklaring, die schoon goed gemeend, toch gelukkig den betrokkene niet bekend was. Trouwens ook juffrouw Markus wist hoe de schijn bedroog en deze woesteling die, — zonderling genoeg — „De Soete” heette, zijn naam en niet zijn uiterlijk recht deed wedervaren. De wederhelft van dezen makken woesteling was uiterlijk en innerlijk juist niet zijn evenbeeld. Toch hadden ze een gelukkig leven „vullende de een den ander aan”.

’t Was De Soete die, op een vraag des voorzitters, of iemand ook een opmerking ¹⁾ had over vers 1 en 2 meedeelde, dat hem niet alles wat van Paulus daarin gezegd werd „klaar” was.

„Och,” sprak vader Schuyt, „dat is niet zwaar. Paulus, staat er, was „blazende en dreigende”. Nu, dat is een beeld, als ’t ware, zooals katten, simmen ²⁾ en andere felle beesten doen. (Kwik dacht aan *zijn* kat, die mak als een lam was). Zoo fel was Paulus ook. En wat die brieven betreft die hij begeerde, Damaskus was een stad van den koning van Syrië. Maar de Joden van Jeruzalem hadden daar hun vrienden, net als nu nog altijd de eene Jood den ander helpt. Me dunkt, zoo is ’t duidelijk.”

Of juffrouw De Soete nu de geschiedkundige

¹⁾ Het onzinnige „bemerking” was toen nog niet uitgevonden; hoe eer ’t nu verdwijnt hoe beter.

²⁾ Apen.

juistheid van deze verklaring kon beoordeelen zij daargelaten. Zij was er in elk geval niet meê voldaan en — in dat opzicht met haar man eens — sprak zij: „Ik begrijp het toch nog niet. Konden dan de Joden in Damaskus aan Christenen doen wat zij wilden?”

„Och,” zei Schuyt, „laten we maar over het innerlijke werk spreken. Dat is toch het pit en merg der zaken. Zijn we niet allemaal als Paulus?”

Dat kon Kwik nog niet zoo gaaf toestemmen en hij waagde het ook nog vluchtig om opheldering te vragen, „zooals de juffrouw gezegd had.”

„Nu,” sprak vader Schuyt, „ik mag er zoo voor leggen, als ik zei. Maar desniettemin als iemand het verder doorgronden wil...”

De gastheer was zoo wijs tusschenbeiden te komen. „Ik ben geen geleerde,” zoo zei hij, „maar wat ik er van gevonden heb is dit: De Joden, al waren ze ook buiten hun land, stonden in geloofszaken toch onder den Hoogen Raad te Jeruzalem en dat dunkt mij, maakt het duidelijk.”

Dat schenen allen toe te stemmen en Verburg las een vers verder, het 3^e.

„Ik denk daar zoo,” sprak de „eenloopende persoon”, „of Paulus niet denzelfden weg reisde als vroeger Naäman de Syrier ¹⁾. Maar wat een verschil tusschen dien heiden en dezen Jood! Hij ging om te vervolgen.”

„Maar niet te weten, wat hem te wachten stond,” sprak juffrouw De Soete.

„Ja vrienden,” zei vader Schuyt, „zoo doet de Heere; dat weet die er bij aan- of voortgang (?) kennis aan mag hebben. Daar weet ik ook van te spreken.”

„En misschien wij allen wel,” zei Verburg: „het is toch maar uit de duisternis tot het licht, uit den dood tot het leven.”

„Maar toch,” sprak de stillevende juffer, „zou ik onderscheid maken. Ik kan volstrekt niet dag en uur aangeven, waarop ik tot den Heere bekeerd werd. Toch kan ik met den blindgeborene zeggen: één ding weet ik: dat ik blind was en nu zie.”

„Nu, daarop komt het toch maar aan,” hernam juffrouw De Soete, en Verburg knikte veelbeteekenend en voegde er bij: „Wanneer het den Heere behaagd heeft ons te doen geboren worden en opwassen in een gezin waar men God vreest, dan gaat het vaak geleidelijk, zonder groote overgangen. Daarom is het zoo’n zegen als een kind dat mag ten deel vallen.”

„Daar weet ik over te oordeelen,” zei Kwik, die meer moed had gekregen. „Ik ben, zooals mijnheer Verburg wel weet, geheel anders opgevoed. In huis hoorde ik van den Heere en zijn Woord nooit en op school — och dat was ook bitter.”

¹⁾ Een uitspraak even verkeerd als *Arabier*. ’t Laatste is echter te veel ingeworteld: het eerste kan nog vermeden worden. *Arabier*, *Syrier* is even dwaas als *Indier* *Silezier* zou zijn.

„Ja jongeling,” sprak Schuyt, „’t zijn kwade dagen, gansch anders dan vroeger. In mijn jonge jaren kon men Zondagsmorgens de menschen, rijk en arm, vader, moeder en kinderen, ordentelijk en gesamentelijk naar de kerk zien gaan. Dat miste nooit. Kom daar nu eens om!”

„Nu ja,” sprak Verburg, „ik wil niet ontkennen dat we achteruitgaan, maar laten we voorzichtig zijn. Want de Schrift zelf leert ons, dat we geneigd zijn de vorige dagen, en ouden wijn voor beter te houden dan wat van later is. Mijn grootvader heeft mij verteld, hoe er oudtijds in Amsterdam b. v. Zondagsochtend een kattenmarkt — natuurlijk ter sluiks — werd gehouden. En nu ik meer den tijd heb en zoo al eens in oude boeken snuffel, merk ik wel, dat er toen ook veel goddeloosheid was.”

„Ja daar waren er altijd veel die zich kwamen te misgaan,” zei Schuyt, „maar er lag toch meer beslag op. ’t Is nu een uitgieting van ongerechtigheid en de leugen hoort men tot op den kansel toe. Maar...”

„Maar de Heer zal uitkomst geven,” viel de oudste der twee dochters in. „Mogen we dat eens zingen vader?”

Terwijl het roerend schoone zegelied des geloofs klonk, waarbij de innigheid van gevoel zeker opwoog tegen de soms min welluidende tonen, kon Kwik niet nalaten aan ’t pas gehoorde te denken. De kattenmarkt zweefde hem voor den geest en de „Bewaarschool” en ’t feit, dat vader Schuyt zelf ook door zijn opvoeding er niet was gekomen.

Enkele jaren later schreef hij in zijn dagboek: „Als onze tijden slechter zijn dan de vroegere, gelijk ook ik geloof, dan dient dat, dunkt mij, zoo verstaan, dat het ongelooftoe- en het geloof afneemt; doch alleen wat betreft het aantal der belijders. In hun wezen worden beide sterker. Het geloof openbaart zich veel meer dan vroeger in de wereld en deze ondervindt er steeds meer den gezegenden invloed van. Wat gebeterd is — en het is zeer veel — is dat door ’t Christendom. Doch hierin ligt de achteruitgang, dat er steeds meer zijn welker God is de buik, en die alleen leven voor dit leven en met de eeuwigheid niet meer rekenen.”

Het vers was gezongen en Verburg wilde verder gaan toen de timmerman opmerkte: „Och ja, zelfs in den nacht. Als hem dan ook maar een licht van den hemel mag omschijnen.”

Kwik meende dat het nu bij deze goedgemeende en goede betuiging kon blijven en men verder zou gaan. Doch hij had buiten den waard of liever buiten den gast gerekend. Vader Schuyt toch, die van „herkauwen als de reine dieren” hield, zei: „Ja, daar mag ik toch op terugkomen. Wat zit er in dat stuk niet in! Het gaat niet altijd snel, vrienden. Al is er ontdekkend licht en al wordt de ziel op toeleidende wegen gevoerd, daar moet soms nog veel gebeuren, eer zij in de ruimte wordt gezet. Maar het komt er toe. Want er is een overblijfsel naar de

verkiezing der genade, waar geen klauw van zal achterblijven.”

Jan vatte niet alles van de redeneering en hij heeft ook later nooit begrepen, waarom men geestelijke dingen zoo moet zeggen. Doch op dit oogenblik boezemde hem juist dat min verstaanbare grooten eerbied in, te meer daar hij wel bespeurde dat Schuyt een oprecht, godzalig man was, die niet maar npraatte. Maar hij had geen gelegenheid om lang te denken, wjl een tweede ommegang van kopjes koffie plaats had, verzeld van zekere toespijs, waarvoor, vreemd genoeg, juist De Soete bedankte. Noch de drank noch de toespijs belette echter dat het gesprek vlot liep, of liever bevorderde dat juist.

„Hoe is het toch mogelijk,” zoo sprak eenigszins beschroomd de jongste dochter van Verburg, „dat de mannen die met Paulus reisden, door zoo iets als dat licht niet er toe kwamen om hun boozen weg te verlaten, net als hijzelf.”

„Dat zou men zoo zeggen,” sprak de schijnwoesteling vriendelijk. „Maar laten we wel bedenken, dat er van den broeder van den rijken man geschreven staat: Al stond er iemand van de dooden op, ze zouden zich niet laten gezeggen: Als ’t hart verhard is, dan....”

„Maar daarbij weten we ook niet, of ze niet tot inkeer zijn gekomen” sprak Verburg.

„En de roeping gold ook voor Paulus alleen,” sprak de timmerman.

„Dat zijn drie diepe stukken,” sprak vader Schuyt, „die we in een kort summier mogen samenvatten. Dan komen we te zien, dat we niet meer weten dan de Heere te verstaan geeft en ook dat het geloof niet aller is en de bekeering evenmin. Och, wat is het dan een voorrecht voor ons in dit Mesech en jammerdal, als we mogen weten, dat wij geroepen zijn en ons huis vast staat. De wereld ligt toch in het booze en ’t is als Bunjan zegt: „De zaalge, uitgelezen schaar die zweeft op aarde hier en daar.” Maar dan ook weer als in ’t bundeltje: „Soete banden die mij binden aan des Heeren lieve volk.”

Toen Jan later aan juffrouw Markus nadere uitlegging hiervan vroeg, moest zij tot haar schaamte bekennen het ook niet te weten, doch troostte hem daarmee, dat vader Schuyt en meer met hem toch precies ’t zelfde bedoelden als Verburg en De Soete al zeiden die ’t anders. En dat was ook zoo.

„Zou het niet goed zijn,” sprak de laatste, „éer we verder gaan, eens hoofdstuk 26 na te zien, dat ook op deze geschiedenis slaat?”

„Zeker,” zei vader Schuyt, „we moeten er maar niet zoo vluchtig overheen loopen, maar tot het allerbinnenste van de zake doordringen. Het Woord is vol dierbare geheimenissen: als we ze maar zien mochten!”

Dat het „vluchtig” ging, kon Jan nu juist niet zeggen. Doch de laatste spreker vond nu steun bij des woestens mans vrouw, die de vrienden inlichtte omtrent de bron, waaruit hij zijn wijsheid putte, door te zeggen:

„We hebben over Paulus' bekeering nog twee stichtelijke oefeningen thuis. Ze zijn van mijn nicht, juffrouw Snep, die veel „oefende” en ze zelf heeft opgeschreven. Als de vrienden ze eens lezen willen, maar het is lastig schrift.”

't Scheen dat niemand, althans in dit warme jaargetij, lust had daaraan zijn oogen te wagen. Alleen vroeg Schuyt: „'t Is toch van vóór achttienhonderd?”

„Zeker,” was 't antwoord, „mijn nicht stierf in den Franschen tijd.”

„Des te beter,” sprak Schuyt — tot verbazing der jongere juffers, die niet zoo gauw begrepen, waar hij op doelde. — „De kost die tegenwoordig wordt opgeschapt, daar walgt de ziel van een dieper ingeleide van. 't Is alles even flauw wat men krijgt. Dat was bij de oude vromen anders. Die dorsten het te zeggen en hun woorden waren donderslagen voor de goddeloozen en olie der vreugde voor de treurende in Sion. Maar thans —”

„Ik zie dat niet volkomen in,” sprak de eenige juffrouw. „Men kan toch ook nu nog wel de waarheid hooren en ik lees ook met zegen veel wat er nu geschreven wordt. Ik houd van de perkamenten, maar gooi 't andere daarom niet weg.”

„Nu,” zei Schuyt, „daar zijn er gelukkig ook nog, die Sion bouwen en medelijden met haar gruis hebben, maar waar vindt men nu mannen als Brakel en Van der Groe en Comrie en Owen? Zal ooit nu een dominée een stof behandelen zooals vader Smytegelt? Honderd en zooveel preeken over 't Gekrookte riet. Laat dat nu eens iemand doen!”

„Ik weet niet of dat zoo begeerlijk is” sprak Verburg. „Ik houd ook van de oude schrijvers en vaderen. Maar het past aan Christenen niet om te zeggen: Met die of die eeuw houdt het op; verder gaan we niet. Ook zij waren maar menschen en de Heilige Geest die hen onderwees, werkt nog even goed nu als toen.”

Verscheiden der aanwezigen knikten welgevallig bij deze woorden en de timmerman sprak:

„Ik hoorde laatst een dominee die over datzelfde sprak. Hij zei: de Heere God houdt met zijn kerk een groote catechisatie al de eeuwen door, en leert haar telkens weer uit zijn Woord nieuwe schatten opdelen, als uit een onuitputtelijke mijn. Niet dat er nieuwe waarheden bijkomen, gelijk de Roomsche kerk in de practijk leert — dat is onmogelijk. Maar wel wordt er telkens op dit of dat deel der waarheid meer licht geworpen.” En ik vond dat erg mooi.”

„'t Is de vraag of zoo'n stelling bij de oude Gereformeerde waarheid past,” zei Schuyt. „Ik houd maar vast wat ik van kindsbeen geleerd heb.”

„Houd me ten goede,” sprak De Soete, „dat ik, als ik 't wel bedenk, niet met u kan meegaan. Wat Timotheüs van kindsbeen wist was de Heilige Schrift. En daar loopt het nu niet over. Ik zou zelfs vreezen dat zoo over de vaderen en over God te oordeelen als gij, wel wat op afgoderij lijkt.”

't Was gelukkig, dat vader Schuyt als Christen geleerd had, zichzelf te beheerschen, ook al had hij, gelijk nu, ongelijk. Hij zei dus alleen: „Als ik het zoo inzag, broeder, zou ik zeker anders doen. Ik heb veel ondervonden en weet wat de wereld heeft en geeft. Ik wil niemand oordeelen, doch voor mij, ik kan bij de ouden 't best terecht.”

„Ik dacht, dat we nu aan vs. 4 zouden beginnen,” zegt Kwik in zijn aantekeningen ¹⁾, maar iemand „had er nog geen licht in” wie de discipelen des Heeren waren, bedoeld in 't eerste vers. En toen het licht was ontstoken, ontstond de vraag, wat met de weg (vs. 2) werd bedoeld. Dit nu gaf aanleiding tot veel spreken over Christus, als den weg des heils, het daarop zijn en niet weten, hoe men er op komt, of men er weer af kan raken, dat de weg nog niet het eindpunt is enz. En nog waren we druk bezig, en hoorde ik veel goeds, toen de groote klok half elf sloeg.”

De vrijgezel — eenlopende menschen hebben altijd den meesten haast — trok een bedenkelijk gezicht. Want hij lag thuis bij menschen die de goede gewoonte hadden, te 11 uur uiterlijk te gaan slapen. Maar de voorzitter stelde hem gerust, ten eerste door de vergadering te sluiten, en ten tweede met de verzekering: „je hebt toch een sleutel.”

Naar echt Hollandsche zeden bleef men nu nog vereend om saâm het avondeten te gebruiken, waarbij ieder zich van het hartige, het niet hartige of van allebei kon bedienen. Koning Ahaneros zou zich zeker geërgerd hebben aan het opdringen, maar men weet dat een Nederlandsche huisvrouw dezelfde Peruaansche gevoelens — terecht — als kettersch verwerpt. Toen allen verzadigd en verkoeld waren, sloot Verburg als huisvader met een korte krachtige dankzegging de maaltijd, over welke vader Schuyt een zegen gevraagd had, die wel „een gebed uit aller mond der Christenheid” heeten mocht. Niet ieder weet tijd en wijze.

't Was de eerste maal dat Kwik „op gezelschap” kwam, maar lang niet de laatste. Hij heeft er veel geleerd, veel genoten voor zijn ziel en hartelijke vrienden gevonden, en in zulk een gelukzamen tijd veel opgedaan, dat kwalijk elders te vinden was. Toch getuigde hij later: „Ik geloof dat men om het rechte nut van Gods Woord te hebben, het nog anders bespreken moet dan op 't gezelschap. Men ziet het bosch niet vanwege de boomen.”

De eenige juffrouw werd door den vrijgezel thuisbezorgd. Kwik wandelde huiswaarts met juffrouw Markus, wier echtvriend, godgeleerd als doorgaans, haar, toen zij te half twaalf binnentrad, verwelkomde met: „een fersoenlijke klikker, „vóór Maandag binnen,” zoo as meneer sei teugen de meid.”

H.

¹⁾ Ze zijn te uitvoerig om er meer dan een gedeelte van op te nemen.

DE VLOEK VAN HET OOSTEN.

(Bij de plaat.)

De opium wordt vervaardigd uit de papaverbloem — *poppy* — waarvan de verbouw in Indië onder Europeesche heerschappij aangemoedigd wordt door de regeeringen, om de inkomsten, die daardoor worden verkregen. De groote markt voor dit kruid is China; echter wordt het ook op groote schaal verbruikt in Britsch Indie, Nederlandsch Indie, Burma, Arracan, en thans ook in Engeland en Amerika.

Het rooken van opium veroorzaakt een onmiddellijke gevoelloosheid, gelijk dronkenschap. In het eerst is de aandoening aangenaam, en als het eenmaal een vaste gewoonte geworden is, is het bijna onmogelijk om er weer van af te zien. Daarbij „na een korten tijd, legt het zijn engelengedaante ter zijde” en wordt een pijniging voor het slachtoffer, zonder dat, echter, de begeerte er naar vermindert. De opium-rooker is gewillig van al zijn bezittingen afstand te doen; hij zal zijn vrouw en kinderen verkoopen, of „de kleederen van den rug zijner oude moeder wegnemen,” en haar laten sterven: hij zal stelen, bedelen, zelfs een moord begaan, indien hij slechts de onverzadigbare begeerte kan voldoen. Hij verliest zijn karakter, zijn gezondheid wordt verwoest, en de levensgeest uitgebluscht door het gebruik van dit verderfelijk kruid.

De gewoonte van opium te rooken heeft zich reeds over een groot gedeelte van China verspreid, en verbreidt zich klaarblijkelijk steeds verder. De slachtoffers worden gevonden onder alle klassen des volks, en bedragen waarschijnlijk niet minder dan tien millioen; sommigen zeggen dat er veel meer zijn. De „poppy”-plant wordt nu ook in China verbouwd, en opium aldaar vervaardigd; doch dit werd eerst door de regeering toegelaten, nadat elke poging tot verhindering van invoer mislukt was.

Ziende de verwoesting, die de opium onder zijn volk aanrichtte, terwijl ook drie zijner zonen onder de slachtoffers behoorden, nam wijlen de Keizer van China, Paou Kwang, zich voor om den invoer te stuiten. En toen het bij voortduring het land binnengesmokkeld werd, werden verscheidene ladingen in beslag genomen en vernield, en de Commissaris en andere Engelsche onderdanen gevangen gezet. Dit leidde tot den eersten *Opium Oorlog* met Engeland, die in 1840 een aanvang nam en in 1842 eindigde door het Vredestraktaat van Nankin.

Hoewel de Chineezen geslagen werden, weigerden zij toch volstrekt om den invoer van opium als wettig te erkennen. „Het is waar”, zeide de Keizer, „ik kan den invoer van het vloeiend gift niet verhinderen, maar niets zal mij er toe bewegen om inkomsten voor het land te verkrijgen van dat verderfelijk kwaad en de ellende van mijn volk”. Toen werd voor een nieuw vijftiental jaren de handel voortgezet door middel van smokkel en dit zooals

men zegt, met oogluiking en ondersteuning van Britsche zijde.

In 1857 werd een zeerooverschip — *The Arrow* — zeilende onder de Engelsche vlag, betrappt door de Chineezen, 't werd in beslag genomen, en een gedeelte van de manschappen in bewaring gesteld. Daarop verlangde Engeland een verklaring van China, welke geweigerd werd; toen begon de *Tweede Opium Oorlog*. Deze eindigde in 1858 door het Traktaat van Tien-Tsin, waarbij de invoer van opium toegelaten werd, onderworpen aan een laag invoerrecht.

Naderhand trachtten de Chineezen het invoerrecht te verhoogen en ten tijde van de Chefoo Confentie, welke niet voor 1886 door Engeland bekrachtigd werd, werd door Sir Thomas Wade ten behoeve van het Britsche Bewind toegestemd, dat het met de helft verhoogd zou worden. Door deze overeenkomst werd ook het recht behouden aan beide zijden, om na vier jaar, indien twaalf maanden van te voren aankondiging gedaan werd, het artikel betreffende de opium een einde te doen nemen.

De stand van zaken is nu dat een van beide regeeringen een herziening van het Tien-Tsin Traktaat mag vorderen in zoover het op den opium-handel betrekking heeft.

Nu verklaarde den 3^{den} Mei 1889, na een warme beraadslaging, het Britsche Lagerhuis met een meerderheid van 77 stemmen, zich ongeneigd stappen te doen tot onderdrukking van den handel; zoodat nu het Chineesche Bewind maatregelen zou moeten nemen, zal het vernietigd worden.

Hierover werd in April 1890 bij de Chineesche regeering een verzoekschrift ingediend, geteekend door al de zendelingen in Indië en vele anderen, ten getale van vele duizenden, vermeldende hun pogingen om den opiumhandel te onderdrukken, en wijzende op het belang om de tegenwoordige gelegenheid te baat te nemen om dit ten uitvoer te brengen. Het afgezantschap, de heeren Alfred S. Dyer en Wm. E. Robbins, van Bombay, Indië, ontving een recht hoffelijk onthaal van de Chineesche ambten, en de groote Staatsman, Li Hung Chang, beloofde dit verzoekschrift in de meest gunstige overweging van de regeering aan te bevelen. Doch terzelfdertijd deed hij de beteekenisvolle vraag: „zal niet de eisch van een verbodstraktaat tegenover Groot Brittanje een anderen Opium Oorlog — een Derden — veroorzaken?”

Als een antwoord nu op deze vraag en met het doel om alle ware Christenen gelegenheid te geven om hun afkeuring van den opiumhandel uit te drukken en tevens hun wensch om dien vernietigd te zien, werd dit verzoekschrift aangeboden: „*Aan den Keizer en den Hoogsten Uitvoerenden Raad van China.*”

Wij, de ondergeteekenden, leeraars en leden der Christelijke Kerk, begeeren onze droefheid te uiten over de zedelijke en lichamelijke verwoesting, welke

gewrocht is onder het volk van China ten gevolge van de Opium-staatkunde der Britsche Regeering — een staatkunde, geheel en al in strijd met de beginselen van den Christelijken godsdienst.

Wij drukken eerbiedig ons diep medegevoel uit met de overheid van China in haar begeerte om 't volk van den vloek van het opiumgebruik te redden, en om zulk een wijs en prijzenswaardig doel te bevorderen, wenschen wij nadruk te leggen op het belangrijke van nu te handelen krachtens de gelegenheid aangeboden in het bijgevoegd Artikel van de Chefoo Overeenkomst (bekrachtigd den 6^{den} Mei 1866); om een einde te maken aan dat Artikel, en om de uitvoering van een nieuw verdrag te verkrijgen, met herroeping van het Tien-Tsin Traktaat, voor zoover het op de opium betrekking heeft, en alzoo het verbod van invoer van opium in China vast te stellen."

Kort geleden nu is te Londen een anti-opium-congres bijeen geweest, waar ook een afgevaardigde uit Nederland tegenwoordig was. Het bleek, dat de strijd tegen den vloek van het Oosten door alle kerken en ook door velen in Azie zelf wordt gesteund. Trouwens welk een schouwspel ook, dat heidenen tegen Christenrijken moeten getuigen: Gij dringt ons het verderf op.

Bemoedigend echter is, dat pas in een zijner laatste zittingen het Engelsche Lagerhuis met 30 stemmen meerderheid zich *tegen* de opium heeft verklaard en de politiek dienaangaande heeft afgekeurd. Wel is er nog reden zich met beving te verheugen, maar toch wijst alles op een kentering.

Hoe het in onze Oost ten dezen is gesteld, hoe ook in Nederland de strijd is aangeboden, zullen onze lezers weten.

We weiden dus daarover hier niet uit, doch wenschen vurig dat weldra de tijd kome dat uit ons heerlijk Indie de plaag verdwijne, die erger nog dan hier de sterke drank, hen, over wie zij komt, naar lijf en ziel verderft. H.

ONZE STATEN-BIJBELVERTALING.

I.

Verschillende geheele of gedeeltelijke vertalingen des Bijbels bestonden reeds lang voor 1637 in Nederland; de meest gebruikte was de zogenaamde Embdenschere Gereformeerde Bijbel, naar de Luthersche overzetting bewerkt (1556). Volgens Marnix was er geene overzetting, die meer van den Hebreuwschen tekst afweek, dan die van Luther. Welke groote gebreken moet dan niet de bovendien niet zorgvuldig bewerkte Nederlandsche overzetting hebben gehad!

Reeds in 1571 werd er dan ook over eene verbeterde of nieuwe vertaling gesproken. Menige synode drong er op aan. Gedurig werden de Algemeene

Staten aangezocht hun finantiëlen steun daartoe te bieden; maar zij verontschuldigen zich telkens met de verklaring, dat 's lands geldmiddelen voorloopig ontoereikend waren. Eindelijk scheen in 1592 het lang begeerde doel te zullen worden bereikt. De Zuid-Hollandsche Synode verzocht Marnix van St. Aldegonde zich met de vertaling te belasten, hetwelk deze aannam. De Algemeene Staten zouden de kosten dragen; zij oordeelden het wenschelijk, dat Marnix te Leiden zijne taak verrichtte om gebruik te kunnen maken van de Universiteitsbibliotheek en legden hem een jaargeld van *f* 2800 toe. Slechts het boek Genesis heeft Marnix mogen voltooien; de dood nam hem 15 Dec. 1598 weg. Wel werden er twee andere vertalers in zijn plaats benoemd, maar deze hebben weinig verricht.

De twisten tusschen Remonstranten en Contra-Remonstranten, die de kerk in 't begin der 17^e eeuw beroerden, schenen de zaak der vertaling opnieuw op de lange baan te zullen schuiven, tot de Synode Nationaal in 1618 en 1619 te Dordrecht gehouden, ze op hare agenda plaatste.

Reeds in de zesde zitting begonnen de beraadslagingen over eene nieuwe overzetting, die in de dertiende beëindigd werden. De Synode stelde vast, dat de Hebreuwsche en Grieksche tekst zoo getrouw mogelijk moest worden gevolgd, ook wat den zinsbouw betrof en dat bastaardwoorden zooveel doenlijk behoorden te worden vermeden.

Drie belangrijke vraagpunten waren het, die de Synode vrij lang bezighielden. Het eerste gold het aanspreken van den Heere God met *die* of *gij*. Marnix in zijn tijd ijverde zeer voor 't behoud van *die*. Ter synode waren de meeningen verdeeld: de Friesche afgevaardigden, met uitzondering van Bogerman, wenschten *die* te behouden; Gomarus en Walaëus daarentegen streden voor 't woordeke *gij*, dat bij de stemming de overwinning behaalde.

Een tweede punt van gewicht betrof de al of niet vertaling van 't woord Jehovah; men kwam overeen het door HEERE weer te geven.

Over het derde vraagpunt: of men de Apocryfe boeken opnieuw zou vertalen, heerschte bij de afgevaardigden een groot verschil van gevoelen. Gomarus beschouwde het als afgoderij de Apocryfe boeken zóo te eeren, dat ze bij de Canonieke gevoegd werden; Bogerman en de meerderheid waren voor eene nieuwe overzetting uit het Grieksch. 't Schijnt, dat deze meerderheid niet groot was, want G. Brandt merkt in zijne „Historie der Reformatie" schamper op, dat het weinig scheelde, „of men zou de Apocryfe boeken uit den Bijbel ten eenen male hebben uitgemonsterd." In het vervolg echter zouden de Apocryphen hun plaatsje tusschen het O. en N. Testament moeten missen en het laatste deel des Bijbels vormen, bepaalde de Synode; ook behoefden zij niet met dezelfde zorg als het Oude en Nieuwe Testament te worden overgezet.

In de dertiende zitting werden de vertalers benoemd: Voor de vertaling van 't Oude Testament werden verkozen: Johannes Bogerman, Wilhelmus Baudartius en Gerson Bucerus, predikanten te Leeuwarden, Zutphen en Vere (toen Kampvere); voor die van het Nieuwe: Jacobus Rolandus, Hermanus Faulkelius en Petrus Cornelü, predikanten te Amsterdam, Middelburg en Enkhuizen.

Mocht een der vertalers sterven, of, gelijk het in de taal dier dagen heet, „aflijvig worden,” dan zou degene, die na hem de meeste stemmen had verworven, zijn plaatsvervanger zijn. Vervolgens werden tot het overzien der vertaling uit elke provincie twee herzieners gekozen: één voor de herziening van 't Oude en één voor de overziening van 't Nieuwe Verbond. De meest bekende herzieners zijn: Plancius te Amsterdam, Revius te Deventer, de hoogleeraar Gomarus, toen te Groningen, Walaëus, toen te Middelburg, Lubbertus te Franeker, Ubbo Emmius te Groningen. De Utrechtsche overzieners werden eerst in 1622 gekozen; tijdens de zittingen der Synode bestonden de Gedeputeerden in Utrecht uit drie Remonstranten en drie Contra-Remonstranten, zoodat men het over de keuze der herzieners niet eens kon worden. Volgens G. Brandt zouden er aanvankelijk ook twee herzieners uit Drente zijn benoemd, wier benoeming nietig is verklaard, wijl men in hun gewest niet goed met de Nederlandsche taal op de hoogte was. Nicolaas Hinlopen, in zijne „Geschiedenis van de Nederl. overzetting des Bijbels,” twijfelt echter aan de waarheid dezer mededeeling. Vóór de vertalers hun arbeid konden beginnen, moest de Synode zich vergewissen van de hulp der Algemeene Staten; daarom verzocht zij, „dat hunne Hoogmogenden tot dat werk zoodanige somme van penningen geliefden te ordonneeren, als tot het verval der daartoe vereischt wordende onkosten noodig was.” In de vergadering hunner Hoogmogenden is dit verzoek, in 1619 gedaan, blijkbaar niet spoedeischend verklaard; althans eerst den 11^{en} April 1624 willigden de Algem. Staten het in. De zorgen, die de oorlog, na het eindigen van het Bestand, meebracht, waren vooral de oorzaak der vertraging. Nog duurde het een jaar, eer de vertalers te 's Gravenhage eene eerste samenkomst hielden om te bespreken hoe de zaak der vertaling het best te behartigen was. Twee der benoemde overzetters van het Nieuwe Testament Taukelius en Cornelü waren reeds overleden. In hunne plaats verscheen Anthonius Walaëus en Festus Hommius, de eerste toen hoogleeraar, de laatste predikant te Leiden. 't Was aanvankelijk het voornemen der Algem. Staten, dat de vertalers elk in zijn eigen huis zouden werken en ieder half jaar samenkomen. Maar toen deze hun voorhielden, hoe bezwaarlijk dit hun zou vallen en hoe lang het werk dan wel duren zou, bepaalden de Staten, dat de overzetters te Leiden tijdelijk hun verblijf zouden houden om de boeken der Universiteit te kunnen

gebruiken en dat men de magistraat en den kerkeraad der gemeenten, die zij dienden, zoude verzoeken, hen voor den tijd, tot de vertaling noodig, los te laten. Met de inwilliging van dat verzoek maakte de Amsterdamsche kerkeraad geen haast: eerst in 1628 liet zij haar leeraar, Rolandus, naar Leiden gaan, waar Bogerman, Baudartius en Bucerus reeds in 1626 waren aangekomen. 't Had ook nog al moeite gekost, eer Bucerus „los” was.

De vertalers ontvingen van de Staten boven hun gewoon traktement eene jaarwedde van *f* 900, benevens *f* 200 voor een afschrijver. Walaëus en Hommius, te Leiden woonachtig en dus niet in de noodzakelijkheid eene woning te huren, kregen ieder *f* 300 minder. Ook betaalden de Staten de onkosten voor vuur en licht en de benoodigde boeken.

Om eenparigheid van schrijfwijze te krijgen, hebben de vertalers na de komst van Rolandus in 1628 eene spellingslijst vastgesteld van woorden, die in dien tijd verschillend werden geschreven. Wel hebben de herzieners later enkele veranderingen in deze lijst gebracht, maar in hoofdzaak is door hen de spelling, die de vertalers hebben ontworpen, aanvaard.

De vertalers van het Oude Testament vertaalden eerst het boek Genesis gezamenlijk; men meent dat, zij daarbij vooral Marnix' overzetting hebben geraadpleegd. Van elk der overige boeken namen zij ieder het derde gedeelte, vertaalden dat te huis, plaatsten er de kantteekeningen bij en stelden in hunne bijeenkomsten na rijpe overweging den tekst en de kantteekeningen vast. De overzetters van het Nieuwe Testament handelden iets omslachtiger, maar misschien nauwkeuriger; zij vertaalden ieder te huis een geheel boek, vergeleken de vertalingen in hunne bijeenkomsten en kwamen na gedurig wikken en wegen eindelijk tot de huns inziens beste overzetting.

Het jaar 1631 is in de geschiedenis der vertaling een jaar van tegenspoed; men was met de overzetting des O. T. tot de groote Profeten, met die des N. T. tot den tweeden brief der Corinthiërs gevorderd, toen twee der vertalers, Rolandus en de geleerde Bacerus door den dood werden weggerukt.—Rolandus' plaatsvervanger was reeds „aflijvig”; die van Buceres, prof. Thijsius te Leiden zag tegen het werk op en wist er zich aan te onttrekken, waarom de overzetters van nu aan slechts twee en twee arbeidden.

De vertaling van het O. T. was in 1632 gereed.

Tegen 1 Juli 1633 werden nu de herzieners samengeroepen; een deel der daartoe door de Dordtsche Synode aangewezen, o. a. Plancius was overleden; anderen waren in hun plaats benoemd. De overzieners zagen de vertaling in hunne bijeenkomsten niet voor het eerst; zij hadden een gedrukt afschrift van elk boek ontvangen, zoodra het vertaald was; hunne taak was het nu, om met de overzetters den tekst definitief vast te stellen. Bij het samenroepen der herzieners deden zich dezelfde

Een opiumkit.

bezwaren voor, die voorgekomen waren vóór het bijeenkomen der vertalers; sommige gemeenten konden zoo bezwaarlijk hunne leeraren missen en waren daarom in 't eerst ongenegen hen te laten gaan.

De Staten legden den overzieners *f* 4.— 's daags toe, benevens vergoeding van reiskosten, maar drukten tevens hun verlangen uit, dat zij met bekwamen spoed hun werk mochten ten einde brengen. Op eene vraag der Staten, binnen hoeveel tijd zij klaar dachten te zijn, antwoordden de herzieners, dat zij in acht maanden hunne taak hoopte te beëindigen. 't Bleek later, dat dit onmogelijk was; de herziening van 't Oude Testament vorderde veertien maanden.

Om aan het zoo even genoemde verlangen der Staten te voldoen, bepaalde de commissie der herzieners, dat in de vergaderingen alleen de juistheid der vertaling zou onderzocht worden. Opmerkingen omtrent den stijl moesten schriftelijk ter hand gesteld worden aan den secretaris Revius, die met Bogerman en Gomarus des Zaterdagmiddags de gemaakte opmerkingen onderzocht. De vergaderingen werden elken morgen van 9 tot 12 uur en elken middag (behalve 's Zaterdag) van 2 tot 4 uur gehouden. Toen men na acht maanden nog niet gereed was en de Staten op spoed bleven aandringen, werd de namiddagvergadering met een uur verlengd. Elke vergadering werd met klokslag door den voorzitter Bogerman geopend. Wie na het gebed binnenkwam verbeurde drie stuivers boete voor de armen. Of

deze laatste bepaling enkel een voorbehoedmiddel was, dan of er onder de overzieners waren, die geene aanspraak konden maken op den titel „mannen van de klok” meldt de historie niet. Het moedwillig verzuimen eener zitting werd met zes stuivers boete gestraft.

(Slot volgt.)

MODES.

(UIT ZUID-APRIKA.)

As hoogmoed ooit moet een slag win,
Dan het dit nou eers reg begin;
Want modes word in onse tyd
Net opgevolg, met lus en vlyt.

Kom Vrinde, hoor, — hull' seg dis mooi, —
Dit is van semels, staal of strooi,
'n Ding so as 'n skulpaddop,
Di draag di meisies agterop.

Di snaaksche ding is wel gewis,
Di sakki, wat vol semels is.
Hier heers 'n ontevredenheid
O'er hare, wat word afgesnyd.

Di vlegsels word op sy geskuif,
Ons noem dit soms oek bokram kuif.
Haar trede kan sy ni verset,
En dit geef somtyds grote pret.

Ek dink, dit is net reg geraai,
Di meisies wil hull' boutjies draai.
Di meisies hier by ons in rond,
Di draag 'n spot op d' agtergrond.

Wat sal ons van di modes seg,
Di lokke word ni opgevleg;
Di vrou'ens oek, di stem daarmé,
Om so verspot hull' an te klé.

Di modes het 'n groote eer,
Di meisies het uit al begeer
Om op te volg die gruweldrag,
Wat jonkmans al van vòr om lag.

Van waar tog di verspote drag?
Dit kom van Kaatji Kamsgeslag.
Dis Boesmansmeide wat so lyk.
En moet 'n dame daarmé pryk?

Ag, dogters van Suid Afrika,
Volg tog gen gekke modes na;
Moet tog jou liggaam ni mismaak,
Dis sonde en 'n droewe saak.

Denk, nedrigheid dit is 'n deug,
Wat oek tot an di graf verheug;
Wil tog jull' ouers hart verbly,
En gooi di modes tog op sy.

Di modes, wat so baing ¹⁾ prys,
Di kom van slette uit Parys;
Laat staan di malle gruweldrag,
Jul word van jonkmans met belag.

Wi het ek dan te na gespreek?
Wi het ek in di oog gesteeke?
Di, wat maar net sit opgepronk,
Dit raak my ni, is sy oud of jonk.

'n Knappe huisvrouw wil ek hê,
Dit wil ek hier nadruklik sê;
Gen modepop—ver my tog niet,
'k Wil haar niet hê vir myn verdriet.

So'n modeding is net 'n straf;
Blyf, jonkmans, blyf van haar tog af;
Wat maak met haar, sy's net van pot,
Laat bly vir haar, jy raak bankroet.

Né, meisies, maak jul ooge oop,
En moet ni met di wereld loop;
Di beste huisvrouw wat kan wees,
Is imand wat di Here vrees.

Natuurlijk geven we dit lied alleen als staaltje van plat-Afrikaans, en van onhebbelijke dracht in dat land. Ten onzent zijn de vrouwen en meisjes veel te wijs om alle dwaasheden der mode na te volgen.

¹⁾ hoog.

GEBARENTAAL.

Het ligt in het karakter der Chineesche taal dat zij niet slechts krachtig van uitdrukking is, maar haar ook bovendien duidelijk zichtbare teekenen en gebaren ten dienste staan. Daardoor is het, dat bij de langstaartige bewoners van het Hemelsche rijk de gebarentaal zich onderscheidt door bijzondere levendigheid en wonderlijke vormen.

Men steekt in China gaarne de tong uit om vrees of verwondering uit te drukken. Grooten angst verraadt men door snel den wijsvinger over het voorhoofd te wrijven, als wilde men het angstzweet wegwischen. Dit gebaar wordt ook gebruikt om bijzonder sterk schaamtegevoel uit te drukken, en in allen gevalle beteekent het dat het onderwerp waarover gesproken wordt, als ernstig en gevaarlijk is te beschouwen. Men ziet de zonen van het Hemelsche rijk dikwijls lachen, zelfs wanneer zij van een sterfgeval of ander ongeluk spreken. Wanneer echter iets zeer vermakelijks hun lever doet schudden, dan klappen zij herhaaldelijk in de handen, buigen het lichaam achterover, en met tranen in de oogen breken zij in een luid gelach uit. Wanneer een Chinees zeer boos is, dan buigt hij zijn lichaam voorover, op hetzelfde oogenblik roert hij zich heftig, grijpt woest met zijne handen in de lucht en springt op alsof hij iets vertrappen wil. Zijne oogen schijnen uit hun kassen te rollen en hij stottert bij iederen volzin. Men gelooft dat alle Mandarijnen, wanneer zij toornig zijn, rood in het gelaat worden en hun wangen opblazen.

Chineesche vrouwen zijn als zij toornig zijn, gevaarlijker dan de mannen, en schijnen alle zelfbeheersching te verliezen. De Chinees drukt zijn toorn op verschillende manieren uit. Wat het weenen betreft, dat kan men over het algemeen niet als een teeken van waar verdriet beschouwen, daar het letterlijk „op bestelling” geschiedt. Chineezen die bedroefd zijn, breken plotseling in luid gesnik uit en houden even zoo plotseling op. Men kan ook vrouwen huren, die op bepaalde tijden huilen en weeklagen. Misnoegen en verdriet drukt de Chinees evenals wij uit, door zijn wenkbrauwen samen te trekken en zijn voorhoofd te fronsen. Hij geeft zijne ontzetting over een schandelijke daad te kennen, door een grimasse te maken die veel overeenkomst heeft, met het gebaar als men iets onaangenaams riekt of proeft. Wil de Chinees zich iets herinneren, zoo krabt hij zich het hoofd, veeltijds echter wrijft hij zich op de heupen en verdraait zijn oogen. Is hij in diep nadenken verzonken of afgetrokken, dan schommelt hij met het lichaam langzaam heen en weder of trekt zich de haren uit en kaauwt daarop, of wel hij schommelt met een zijner beenen.

Men kan niet zeggen, dat men Chineezen dikwijls schaamrood zien worden. Bij de vrouwen is de liefelijke bloos der schaamte bovendien reeds niet waar te nemen,

daar op hun gelaat meestal een dikke laag blanket-
sel ligt. Het is uiterst zeldzaam, dat men het gelaat
van een Chinees van geestdrift ziet schitteren. Slechts
de hoop op gewin of het uitzicht op persoonlijke
bevordering vermag hem tot werkzaamheid opte-
wekken en zijn gelaat te verhelderen.

H.

DUISTERE PLAATSEN DER AARDE.

De welbekende neger-bisschop Crowther deelt,
sprekende van de heidenen aan den Niger in Afrika,
het volgende mede:

Een dag of vier vóór onze aankomst te Ohambele,
stierf aldaar eene oude, rijke vrouw en werd begraven.
Omtrent deze begrafenis werd ons het volgende
medegedeeld:

Toen het graf gedolven was werden twee slaven
genomen, wier beenen met stokken verbrijzeld werden.
Niet in staat zijnde om tegenweer te bieden werden
ze, nog levend, neergelaten in het graf op het bed
of de matras, waarop de overledene lag, waarop
tijdelijk het graf overdekt werd. Nu werden twee
andere vrouwelijke slaven gegrepen, met de beste
kleederen gekleed en met korallen versierd. Hierop
werden ze door de stad geleid om aan het volk de
bedienden der rijke meesteres te toonen, die haar
in de geestenwereld ten dienste zouden staan. Dit
duurde twee dagen achtereen. Toen werden de beide
slavinnen tot het graf geleid, waar ook haar beenen
met stokken verbrijzeld werden. Hare lichamen wer-
den op het lijk der vrouw gelegd, en daarop werden
ze levend begraven. Hier iets bij te voegen is wel
onnooedig.

Eenige bekeerlingen der Bonny-zending trachtten
de laatste beide slavinnen te redden door een grooten
losprijs aan te bieden, ossen aan te koopen en deze
te offeren, maar zulks werd geweigerd.

Is het niet hoog tijd om zendelingen te zenden
onder deze onwetende slaven des satans, die noch-
tans roemen in hun schande? Na deze gruwelijke
barbaarschheid werden nog dagen lang kanonsalvo's
afgeschoten ter eere van den overledene, terwijl de
kanonnen geplaatst waren tegenover de woning van
de doode.

En uit Bolobo, in den Congo Vrijstaat, schrijft
een Engelsch Baptisten zending het volgende:

Onze buurvrouw stierf. Een man en eene vrouw
werden gedood, opdat ze niet alleen de geestenwe-
reld zou ingaan. Daarna werd haar echtgenoot in
linnen bewonden, zooveel malen, dat het een ton-
vormige bundel was, twee ellen lang en een in
middellijn. Hoorende, dat nog twee slachtoffers
zouden opgeofferd worden op den dag der begrafenis,
besloot ik minstens te protesteeren en zoo kwam ik
juist op de begraafplaats aan, toen de man die de
zaken moest uitvoeren, de jonge vrouw naar het

graf bracht, aan welks rand de jonge man, die haar
medegenoot zou zijn in de ellende, gebonden lag en
gereed was voor het laatste bedrijf om in zittende
houding in het graf geplaatst en levend begraven
te worden, met het hoofd der doode op de knieën.
Het was inderdaad een akelig schouwspel dat ver-
standig uitziende, welgebouwde jonge paar te zien,
bitterlijk weenende in het gezicht van een wreeden
dood, in hun smeekingen om hulp met elkander
instemmende, zonder dat er hulp opdaagde.

Hoe lang zal het nog duren eer deze gruwelen
ophouden? Hoe zeer zijn er arbeiders noodig en
hoe zeer ook dat de beschaafde volken in deze stre-
ken zich doen gelden, opdat althans aan dergelijke
wreedheid een eind kome!

En nu een keerzijde.

Onlangs gingen eenige Micronesiers van Arorai,
een der Gilbert Eilanden in de Stille Zuidzee, een
overeenkomst aan om te werken op een koffie-plan-
tage te Tapachula, Mexico. Zij bedongen dat ze in
hun godsdienst-oefeningen zouden beschermd wor-
den, en den Zondag mochten vieren. De agent der
Mexicaansche Compagnie heeft naar San Francisco
geschreven, dat deze Gilbert-eilanders den Zondag
houden als rustdag, ofschoon de Mexicanen rondom
hen dien dag verwaarloozen. Tevens heeft hij beloofd,
hun een kerk te zullen bouwen. Het is een opmer-
kelijk feit, dat deze mannen, die eenige jaren gele-
den nog woeste wilden waren, nu onder de Roomsche
Mexicanen moeten komen om op veel betere wijze
het bewijs te geven van de kracht des Evangelies
en de heiligheid van den Sabbath, dan deze naam-
christenen.

Nergens ter wereld is het werk der zending onder
de heidenen rijker beloond dan onder de bewoners
der Zuidzee-eilanden, welke zoo kort geleden nog
wreede en bloeddorstige kanibalen waren. Nergens
is de veranderende kracht van de genade Gods hel-
derder aan 't licht gekomen.

H.

L E N T E.

't Is lente, 't is lente!
Juicht vrienden! heur tente
Herbouwt ze in het veld
Van donzige blaártjes
En sprietjes en haartjes;¹⁾
Er henen gesneld!
Ze heeft er de weiden
En akkers en heiden
Bedekt met een kleed;
Ze weefde en ze spreidde
Van lichtgroene zijde²⁾
Dit wazig tapeet.
De bloemetjes wekt ze

1) Die *haartjes!* Maar korte regels brengen voor den
dichter groote moeilijkheden mede.

2) Tot nog toe mag *zijde* niet op *spreidde* rijmen.

Met kussen en trekt ze
De kopjes omhoog;
Zij lachen verlegen
En blozend heur tegen
Met slaperig oog.

Ze zweeft door de tuinen,
Der vruchtboomen kruinen
Doorademt zij zacht
De takjes ontsluiten
En bloesems ontspruiten
In weeldrige pracht.
De vogeltjes kijken
Verheugd rond en strijken
Hun vedertjes goed
En brengen heur tjlpend
En fluitend en sjilpend
Hun welkomstgroet.
Ze springen en spelen
Ze zingen en kwelen
In boomgaard en bosch.
Elk kiest zich een plekje
En vlecht met zijn bekje
Een nestje van mos.
'k Hoor 't beekje weër bruischen
Het vlietje zacht ruischen:
Zij heeft hen ontboeid!
En parelen spetten
Waar de eendjes zich netten³⁾
En 't vischje weer stoeit.

De vloeiende kolken
Weërspieg'len de wolken
Van sneeuw witte dons
En 't blauw der gewelven
Verdubbeld er zichzelf
Verdubbeld aan ons.
Het zonnetje lacht er
Als machtige wachter
Zijn kweek'lingen toe;
Hun frischheid en leven
En krachten te geven
Wordt nimmer het moê.⁴⁾
Met lieflijke stralen
Verkwikt het ze in dalen
In beemden en wei;
Waar alles het huldigt
Zijn glans vertienvuldigt
Al lachend en blij.

O Heer! daal ook weder
In ons zóó ter neder,
Beziel onze ziel.⁵⁾
O doe haar ontwaken,
Het leven weër smaken,
Dat eens haar ontviel.
Dan zullen wij groeien;
Dan zullen wij bloeien,
Veel schooner dan de aard;
Met bloesemgewemel⁶⁾
Welks vrucht voor den hemel
Door U wordt bewaard.

3) Deze beide regels zijn keurig; *spetten* en *netten* zijn twee recht dichterlijke woorden.

4) Deze regel is *niet* gelukkig.

5) Zeer goed.

6) Bloesemgewemel is onjuist. Bloesem wemelt niet.

Dan blinkt in den hooge
Der hemelen booge
Maar ook in ons hart
Ons lied zal dan ruischen
Vol dankbaarheid bruischen
Ontheven van smart.
Heer! zij van ons leven
De Lente ons gegeven
Zóó heerlijk zóó schoon;
Door U zelf geheiligd
Bewaakt en beveiligd;
Om Jezus, Uw Zoon.

A. S. D. v. D. H.

De jeugdige dichter, die kort geleden zoo goed „Den Winter” beschreef, zond ons thans een dichtstukje „De Lente”, dat toont hoe hij ook in korter regels dan Alexandrijnen zich goed kan uitdrukken.

UIT HET LEVEN.

Voorbeeldig.

De Chinees Lum Loon, vroeger lid van de Methodistische Zendingsgemeente te San Francisco, Californië, waar hij aan het hoofd stond van een winstgevende zaak, heeft kort geleden deze van de hand gedaan, en is naar China teruggekeerd, om aldaar op *eigen kosten* als *zendeling* werkzaam te zijn. Daartoe heeft hij in buitenlandschen stijl een gebouw opgericht, dat dienen zal, deels als kerk en overigens verdeeld is in schoollokalen. Het gebouw is een verdieping hooger dan eenig ander in de stad. Allerwege is het gesprek in dat gedeelte des lands over „het Jezushuis”.

H.

Het zonderlinge schouwspel van een man met drie „volgroeide” armen en handen, kan men dagelijks zien in de straten van Marbette, Britsch Columbia, zoo schrijft iemand uit de Republiek St. Louis. Hij is een Rus van geboorte en kwam in 1877 in Amerika als een afgevaardigde van de Grieksche Kerk te Sitka, Alaska, waar hij omstreeks 1884 woonde. Hij is een groot, sterkgebouwd man. De overtollige arm, die op zijn rug neerhangt van een punt tusschen de schouders, slingert van de eene naar de andere zijde, alsof hij lam is. Behalve dezen arm heeft hij een volkomen dubbel stel tanden, en dit is van buiten zoozeer zichtbaar, dat zijn uitzicht eenigszins woest is. „Niettegenstaande dit is hij echter zacht van karakter.” Gelukkig; want als iemand drie oorvijgen tegelijk kan uitdeelen en bijten voor twee, is 't zaak hem te ontzien.

H.

Een nieuw soort stoomboot.

Daarmee is een Amerikaanse uitvinder bezig, die gelooft, dat daardoor een geheele omwenteling

ontstaan zal in het verkeer over zee. Hij is uitgegaan van de theorie, dat de grootste hinder voor snelvaren op den oceaan gelegen is in de breedte van het vaartuig. Daarom heeft hij een schip ontworpen van meer dan 200 voet lengte tegen slechts 16 voet breedte, en weinig meer dan dan 18 voet diepte en slechts 8 voet water verplaatsend. Om dit schip vast te doen liggen heeft hij de kiel buitengewoon zwaar gemaakt, waardoor hij gelooft, dat het spichtige vaartuig onmogelijk op zijde kan vallen. Binnen weinige weken zal deze boot een proeftocht kunnen doen. De ontwerper denkt zoo snel de zee te klieven, als een trein de lucht langs het spoor, en de snelste zeereis nog twee dagen te verkorten. Men verwacht echter dat de proefnemer niet eer op een goed aantal reizigers kan rekenen, dan nadat hij een tal van velgeslaagde proeftochten gedaan heeft.

H.

Verblijvend!

De deuren van het Vrijdenkers-instituut in Fleetstreet, Londen, zijn gesloten. Deze instelling is jaren lang de vruchtbare moeder geweest, waaruit tal van godloocheningsgeschriften zijn voortgekomen en velerwege verspreid. Als oorzaak dezer sluiting wordt aangegeven, dat er tegenwoordig weinig navraag is naar ongodsdienstige leesstof en dat mitsdien de zaak niet opbracht. Er is echter een tijd geweest, dat deze leesstof wél begeerd werd, zoo zelfs dat de bestuursleden juichten en jubelden over de tallooze en veelzijdige bestellingen. Dat is evenwel opgehouden, en heerlijk is het zulks te kunnen mededeelen; 't schijnt dus dat de menschen dezen kost moe zijn geworden. Wie, die een tijdlang op karnemelk geleefd heeft, verlangt niet innig naar ham en eieren? Tevens is het opmerkelijk, dat nu deze ongoddelijke zaak niet langer geld afwerpt, het bestuur haar deuren sluit. Dat is met het zendingswerk en al de christelijke werkzaamheden heel anders. 't Schijnt met de zaak van offervaardigheid onder de ongelooovigen slecht te staan.

H.

Eene nieuwe gemeente.

In het jaar 1562 kregen de Fransche Hugenoten vergunning op het platteland hun godsdienst oefeningen te houden, terwijl zij al hunne kerken in de steden sluiten moesten. Nu hielden op 1 Maart van dat jaar ongeveer 1200 geheel ongewapende protestanten in eene groote schuur buiten het stadje Vassy eene godsdienst oefening, De uiterst eergierige en bloedorstige hertog van Guise, een gezworen vijand van het evangelie, reed voorbij met zijn gevolg, verstoorte moedwillig de godsdienst oefening, en gelastte eindelijk zijnen geleiders, zijn voorbeeld te volgen en op de vervloekte kettens in te hakken. De onmenschenlijke bende rustte niet, voor en aleeer 260

protestanten in hun bloed lagen. De regeering waagde het niet, den hertog ter verantwoording te roepen.

In onze dagen is in Vassy weder eene protestantsche gemeente gesticht, en op de plek, waar die schuur stond, in welke die broeders in hun geloof hun bloed gestort hadden, eene protestantsche kerk gebouwd, die op 27 September des vorigen jaars werd ingewijd. De predikant Dannreuther uit Bar-le-duc hield de feestrede over Psalm 118:17. Een dergenen, die het meest tot den bouw medewerkten, is de in België wonende baron Collot d'Escury. Zijn voorvader, David Collot, was met zijne moeder en zijn broeder bij die godsdienst oefening op 1 Maart 1562 tegenwoordig, en moest toezien, hoe deze onmenschen zijne moeder doorstaken, die met den kreet: „Heer, red mijne kinderen!” ineenzakte. De beide broeders redden zich inderdaad, door het herkenningsteeken der moordenaars ijlings aan hunne hoeden vast te hechten.

(Banier.)

Een jong Schotsch predikant van de Presbyteriaansche Kerk, met name Mac Neill, predikt soms, zooals men zegt, voor een schare van 40 à 50,000 menschen. (?) Zijne welsprekendheid, wil men, is grooter dan die van Spurgeon, doch hem ontbreekt de diepte en de ervaring van den grooten prediker van den Tabernakel. Velen meenen, dat zijn gaven hem meer bekwamen voor het werk van een evangelist dan wel voor dat van een herder en leeraar. Zijne vrienden raden hem derhalve ook aan, de roeping van de groote Westminster-kerk der Congregationalisten van de hand te wijzen.

Zaait aan alle wateren.

„Ziet ik kom als een dief in den nacht.”

OPENB. 16:15.

Een dorpspredikant verhaalt het volgende. Op zekeren voormiddag, in de dagen van den aardappel-oogst, terwijl jong en oud druk aan het rooien waren, greep ik naar stok en hoed om eene wandeling te doen door de velden. Allen kenden mij in het dorp en groetten mij ook beleefd zoodra zij mij gewaar werden in het veld. Maar al voortwandelende geraakte ik ook buiten den grens der gemeente, waar ik niet zoo iedereen met naam en toenaam kende. Heel in de verte bemerkte ik een arbeider, die eenzaam zijn werk deed aan het eind van een akker, terwijl zijn buis en zijne schoenen met een kruik en nog iets meer aan den weg stonden. Ik gevoelde mij gedrongen dien man eene weldaad te bewijzen. Ik zocht in mijne zakken naar een traktaatje en vond dat ook weldra. Het droeg den titel: „Ziet, ik kom als een dief in den nacht.” Dat stak ik in zijn schoen, deed er een klein muntstukje bij en ging voort zonder dat de man mij bemerkte had. Een half

uur later ging ik denzelfden weg terug maar de arbeider was nog niet bij zijne schoenen geweest. Intusschen had mij eene vrouw verteld, dat die man zeer goddeloos was en in onmin met de burens leefde. Maanden daarna kwam ik dienzelfden weg langs en werd toen door eene vrouw ingeroepen, die wist, dat ik de dominé van V. was. „Daar ligt een man op zijn uiterste,” zei ze. „Wilt u eens bij hem gaan. Onze dominée is naar stad.” Zoo ging ik binnen. De man had geen vrees voor den dood. Integendeel hij betuigde zijne vreugde, dat hij naar Jezus ging. Ik vroeg hem sedert wanneer hij die hoop koesterde. Hij antwoordde: „Nog maar een half jaar geleden vond ik na het aardappel rooien in mijne schoenen dit blaadje” en hij haalde het van zijn beddeplank; „daaruit leerde ik, dat de dood onverwachts komen kan en Jezus ook. „Ik ben nu bereid; maar 't heeft mij wat zuchten en tranen gekost. O, Mijnheer, ik ben zoo groot een zondaar geweest!”

—

Vinden zonder zoeken.

Een soldaat was bij zijne kameraden bekend als de grootste vloeker, die in de geheele kazerne te vinden was. Zijn lust tot godslastering ging zelfs zoo ver, dat hij aan zijne makkers drank beloofde wanneer zij hem een nieuwen vloek wisten aan de hand te doen, welke hij tot dusverre niet kende. Deze militair bracht schier al zijn vrijen tijd in de herbergen door, en de Zondagavonden in het danshuis. Op zekeren zomermiddag was hij weder in het danshuis en vermaakte zich op de oude wijze, toen er zich eensklaps een menigte donkere wolken boven de stad samenpakten. Het was dagen lang zeer heet geweest en ook thans waren de dansers rood als kalkoenen en nat van het zweet. Maar om zulke kleinigheden geeft eene jeugd niet, die in bedwelming alleen genot zoekt. Langzamerhand deed de donder zich hooren, maar zijn geluid drong niet tot de dansenden door; hun gezang en de muziek in het wijnhuis overstemden de stemme Gods in de natuur. Toch begon men er iets van te bemerken. Het werd zoo donker; de eene bliksemstraal was pas van de lucht of de andere kwam. Nu volgden schrik en ontzetting elkander op. De danseressen zochten verlegen naar een uitweg. Die niet heengingen, zetten zich neer en de violist eindigde met zijn lustige deuntjes. Hij wistte zich het zweet van het gelaat en keek ook al naar de deur, terwijl het bliksemvuur schier niet van de lucht was en de donder vreeselijk ratelde. Wie echter schrikken en beven mocht, onze soldaat verbleekte niet. „Wat scheelt u lieden?” riep hij uit. „Zijt ge voor zoo'n klein geruchtje al vervaard? Speel op, speelman, of ik zal het u leeren! Ik zal maken, dat gij banger voor mij zijt dan voor den donder!” Zoo raaskalde hij al voort, met een menigte vloeken zijn pocherij door-

vlechtende. De speelman gaf eerst weinig acht op hem; maar hij trok zijn sabel uit en ging met dien ontblooten kling staan dansen, terwijl hij den speelman dreigde hem het hoofd in tweeën te zullen kloven, wanneer hij niet speelde. De muzikant gehoorzaamde, maar alle anderen verlieten het vertrek. Welk een droevig tooneel, die bevende speelman en die dansende militair met uitgetrokken sabel, waarmede hij nu en dan zwaaide als om God in den hemel uit te dagen.

Weder viel een geweldige bliksemstraal neer en trof thans den woesten krijgsman, wiens stalen zwaard een goed aantrekkingspunt voor het hemelvuur vormde. Met een akelige verwensching op de lippen sloeg hij als een geslachte os ter aarde, terwijl de bevende speelman zich zoo haastig mogelijk uit de voeten maakte.

Drie uren lang lag de soldaat daar zonder dat iemand naar hem omkeek. Toen het onweer bedaard was beurde men hem op. Hij leefde nog. Hij sloeg de oogen op en het eerste wat hij zeide was: „Ben ik nog hier? Lig ik nog niet in de verdoemenis? O, God wat zijt gij genadig, dat gij zulk een monster nog spaart!” Deze belijdenis was het aanvangspunt van een nieuw leven van waarachtige bekeering.

—

IJver voor het woord Gods.

De grimmigheid des menschen zal U loffelijk maken.
Ps. 76 : 11.

Een bejaarde vrouw van de R. K. Godsdienst, wonende in de nabijheid van Montreal in Canada, was in het bezit gekomen van een Bijbel. De pastoor van die plaats, die het bemerkte had, kwam haar menigmaal bezoeken, en beproefde met alle krachten haar van de lezing des Bijbels af te houden, door te zeggen, dat dit Boek slechts voor de geleerde en ontwikkelde menschen geschreven was. De anderen, die het lazen, werden op een dwaalspoor geleid, en lazen er gansch andere dingen uit, dan de gewijde schrijvers er mede bedoeld hadden. Zij echter beantwoordde hem met een woord uit de Schrift, dat Jezus zelf gezegd had: „Onderzoekt de Schriften, die zijn het, die van mij getuigen.”

De priester zag wel, dat hij op die wijze niet verder kwam. Nu beproefde hij haar, haren Bijbel af te koopen, maar ook daarvan wilde zij niets weten. Hij bood eerst vijf, toen tien, vervolgens 15 gulden; maar zij bleef volstandig wijgeren. Eindelijk, na alle aanbod afgeslagen te hebben, verkoopt ze haar Bijbel voor 35 gulden. De priester was blijde, betaalde haar den koop prijs en vertrok. Maar nauwelijks was hij heengegaan of zij begeeft zich onmiddellijk naar Montreal koopt daar met de 35 gulden 25 mooie Bijbels, die zij aan hare burens en vrienden uitdeelde. Zoo moest zelfs het geld van den Roomschen geestelijke dienen tot uitbreiding van Gods Koninkrijk.

Sabbaths zegen, sabbaths vloek.

„Wegelukzalig is de mensch . . . die den Sabbath houdt, zoodat hij dien niet ont-heiligt”.
Jes. 53:2.

Ongeveer een halve eeuw geleden was het Engelsche eiland Man of Mona het meest geachte van al de omringende eilanden. Het stond bij allen in groot aanzien, en over dit eiland werd altijd als het top-punt van geluk en voorspoed gesproken. Mona hield dan ook ten strengste den Sabbath in eere, en leefde rustig en in vrede te midden van alle woelingen en onlusten, die in de buitenwereld plaats vonden. In dien gezegenden, helaas voor immer vervlogen tijd, kon men er niet zooveel bezoekers en plezier-gangers vinden als tegenwoordig wel het geval is. Toen was het eene groote zeldzaamheid, en degenen die het nog deden, vonden meestal niet wat zij zochten. Op een mooien zomerdag nu vatte een Londensch heer het plan op eens naar Mona over te steken, en dat schoone welvarende eiland te bezichtigen. Hij kwam er juist op Zaterdag aan, en had slechts drie dagen te besteden, zoodat hij er noodzakelijk Zondags blijven moest. Vroeg op Zondagmorgen begaf hij zich naar Peel, een stadje op Mona, waar zich een groot kasteel bevond, dat nu in puin ligt. Toen hij het stadje binnentrad, vond hij de straten geheel verlaten, geen geluid van hamer of houweel werd vernomen, geen geratel van karren of rijtuigen. Alles zweeg als het graf. Alles ademde stilte en vrede en elk koeltje, dat hem tegenwoei, scheen te fluisteren: „Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende dag is de sabbath des Heeren, uws Gods.” Hij wandelde verder naar de haven, maar ook daar werd hij teleurgesteld, ook daar was geen enkel menschelijk wezen te zien of te hooren. Zachtkens kabbelden de golven tegen de havenhoofden, die geheel van schuiten en pinken verlaten waren. Alle booten waren toen zij gisteravond waren binnengeloopen aan wal getrokken, en hadden de vlag gestreken. Verwonderd liep hij voort tot hij in 't laatst in een roeibootje twee visscherlieden ontdekte, die druk aan 't lezen waren. Naderbij komende bemerkte hij, dat ze beiden een Bijbel in de hand hielden, de één een Engelsche, en de andere een in de Fransche taal. Al lezende vergeleken zij de plaatsen met elkander en bespraken ze. De bezoeker had echter weinig tijd om lang stil te staan, en dacht over een middel om het oude kasteel te bezoeken, maar hij kon geen enkelen visscher of zee-man vinden, die hem de weinige ellen, die hij afleggen moest om in 't kasteel te komen, met zijn boot wilde overvaren. Geen geld, geen belooning bracht hierin verandering, ja, ten slotte werden zij verontwaardigd over het aanhouden van iemand, die hen den Sabbath wilde doen ontheiligen. „Het is onze gewoonte niet op Zondag onze booten uit te zetten, en ik geloof niet, dat ge een persoon in Man zult vinden, die het voor hoeveel geld ook, zou doen.”

Dit was het eenige antwoord, dat hij op al zijne vragen ontving.

Verdrietig ging hij verder om te zien of hij in de stad ook eenige schoone schelpen zou kunnen koo-pen, waardoor het eiland beroemd is; maar hierin zou hij weder teleurgesteld worden. Hij klopte aan een der winkels, die allen gesloten waren, aan, en vroeg aan den man, die hem vrij verbaasd de deur opende, hem eenige schelpen te laten zien, die hij van hem wilde koopen. Deze zag hem vertoornnd en verontwaardigd in 't gelaat. „Wat denkt gij wel, vreemdeling!” riep hij uit. „Ik verkoop nooit op Zon-dag; wel wil ik u een paar schelpen geven, maar verkoopen op 's Heeren dag doe ik nimmer.” Geheel uit het veld geslagen, en er aan wanhopende om er-gens elders beter terecht te komen, begaf hij zich naar een huurkoetsier, om hem naar Douglas te brengen, van waar hij zich weer naar Engeland kon inschepen. Ook hier ontmoette hij weer denzelfden tegenstand, en geen beloften of dreigingen konden den man van zijn stuk brengen. Hij wilde zijn rij-tuig en paarden niet geven om 's Heeren dag te ontheiligen. Hij beproefde het nog eens bij een an-der, maar ook bij dezen werd hij met verontwaar-diging afgewezen. „Wat is uw geld bij de waarde onzer zielen?” zei deze. „De Sabbath is ons boven alles heilig.” Zoo handelden de inwoners van Man, en volgens hun eigen getuigenis hadden zij een ge-lukkig, ongestoord leven. Van diefstal of inbraak hadden zij niet te vreezen; grendels en sloten be-hoefden zij niet. En wat is er nu van dit gezegende eiland geworden? Thans komen er bezoekers bij duizendtallen; thans zijn de winkels geopend op alle dagen, en varen er bootjes en scheepjes op Zondag nog lustiger dan op andere dagen; gewoel en gezang, uitgelaten vroolijkheid en dartelheid levert nu de Zondag op. En wat was het gevolg? Thans be-hoeft men wél slooten en grendels, wél politieagen-ten en nachtwachts — met het breken van 's Hee-ren dag gaan alle zonden hand aan hand.

PRIJSVRAGEN.

(Herplaatsing wegens misstelling.)

De volgende prijsvragen zijn uitgeschreven:

1. Dr. Rossius die in de 17e eeuw leefde schreef aan een vriend op de vraag, wat het leven is, dit ant-woord:
„Sommige zoeken hetzelfde tusschen Amsteldam en Den Haghe; andere aan den IJselkant; wederom andere aan de Donau. Ick voor mij houde het te zijn vervat in twee woordekens, elkanderen gansch tegenover gesteld, doch even groot en maar in een vocalis (klinker) verschillende.”
Wat beduidt dit?
2. Waarom is de landverhuizing naar streken, niet onder Nederlandsch gezag, zulk een treurig en hoogst bedenkelijk verschijnsel voor Nederland?
3. Op welke wijze moet men de profetiën onderzoeken om er nut en zegen van te hebben?

Antwoorden daarop worden ingewacht vóór of op den 1en Juni 1891. Een antwoord moet *ongeteekend* worden ingeleverd maar voorzien zijn van een spreuk of merkteken, welke herhaald wordt op de buitenzij van een gesloten briefje, dat naam, woonplaats en ouderdom van den inzender bevat.

Wie alle drie de vragen goed beantwoordt ontvangt een Ex. van

Dr. D. G. MONRAD. Het leven des gebeds.

UIT HET HOOGDUITSCH DOOR A. VAN TOORENENBERGEN.
Prijs f 1.50.

Wie twee der drie vragen goed beantwoordt ontvangt een Ex. van

D. G. MOODY. Stroomen des levenden waters.

Prijs f 1.00.

V R A G E N B U S.

Wanneer moet *geloovig*, wanneer *geloovend*,
" " " *vol van* " " *vol met*
gebruikt worden A. v. d. H.

B E R I C H T.

Het *Ned. Jongelingsverbond* zal zijn jaarvergadering houden op Hemelvaartsdag in het Loge-gebouw te *Arnhem*.

Het bijzonder belang dezer vergadering ligt, blijkens het program, in de Wereldconferentie van Jongelingsverenigingen in Augustus a. s. te *Amsterdam* te houden. De voorbereidende werkzaamheden daartoe zijn in vollen gang en uit Engeland, Zwitserland en Duitschland komt men zich persoonlijk op de hoogte stellen. Het is trouwens een zeer uitgebreid veld. Er gaan b. v. een dozijn en meer beschrijvingsbrieven naar *Turksch-Azië*. Trouwens ook *Jeruzalem* bezit thans een Jongelingsvereniging.

De bovenvermelde vergadering te *Arnhem* is echter uitsluitend voor afgevaardigden en leden van Jongelingsverenigingen bestemd. Mogen er velen komen!

O N Z E B O E K E N T A F E L.

Een dichterlijke *Bloemkrans* gevlochten door S. en A. Uitgevers HÖVEKER & Zoon.

De twee dames die ons in dit boekje, ca. een 80 bl., hun dichtgaven toonen, zijn voor de lezers van *Excelsior* en andere bladen niet geheel nieuwelingen. Mijn mede-redacteur, de heer J. A. WORMSER, zegt volkomen terecht in een inleidend woord: 't Is *echte* poëzie. En als hij, die verzen heeft geschreven, waar zijn dichterlijke vriend Ds. HASEBROEK gaarne zijn naam onder zou zetten en die TEN KATE eeren zouden, dat zegt, begrijpt men reeds dat hier iets goeds wordt geboden.

Wat b.v. is „kostelijker”, dan dit:

K O S T E L I J K.

Het lieve kindje

Dat God mij gaf,

Ach, 't werd geborgen

In 't stille graf.

Geen kleine voetjes

Gaan langs mijn grond,

Ik ga niet zoetjes

Mijn bedjes rond.

Toch fluistert dikwijls,
En blij te moè,
Meer dan één stemme
Mij „moeder” toe.

Er is nog hooger
Dan aardsche band,
Meer dan één gave
Is in Gods hand.

Al was ik soms ook
Bedroefd van geest,
De Heil'ge zelf is
Mijn troost geweest.

Niet droef of eenzaam
Mijn woning meer:
Met uw beloften
Woont Gij er Heer!

of:

V A N W A A R K O M T G I J E N W A A R Z U L T G I J H E N E N G A A N ?

Vanwaar ik kom? . . . Uit allerlei gevaren:
Uit ijd'le smart en uit waarachtig leed,
Uit werk'lijke en denkbeeldige bezwaren,
Die ik kortzichtig niet te splitsen weet.

Vanwaar ik kom? . . . Uit diepte van ellenden,
Van lichaamspijn en geestelijken nood,
Als Gij, o Heer, genezing mij woudt zenden,
En Ge uit Uw Rots mij levend water boodt.

Vanwaar ik kom? . . . Gij weet het, God mijns levens,
Uit 't diepe dal van 't eindeloos misschien;
Waarheen ik ga, mijn Licht en Sterkte tevens,
. . . Naar Uwen Berg, waar alles wordt voorzien.

Waarheen ik ga? . . . Slechts Gij kunt dit beslissen;
Kies Gij voor mij, 't is U zoo goed betrouwd,
En ga met mij: 'k kan geen seconde U missen,
O sterke Rots, waarop mijn ziele bouwt.

Waarheen ik ga? . . . 'k Lees van een groote schare,
Door 't bloed des Lams in vlek'loos wit gekleed;
Bij aanvang mocht ik Uw genade ervaren,
Heer, houd ook mij een plaats bij Haar gereed.

Onze ruimte verbiedt meer te geven. De lezer neme het boekje zelf ter hand, en geniete er bij. Er is hier niets van dat wuften, schreeuwerige, gekunstelde, dat jacht maken op „effect,” dat in onze dagen opgeld doet. Vele heeren kunnen van deze dames veel leeren; o. a. het schoone van den eenvoud.

Ware ons land vele zulke dichtersessen en dichters rijk. Ik gaf er graag wat politieke brieven en redevoeringen voor!

H.

Kruimels van het Brood des Levens. Naar het Fransch.

Dat dit boek (225 bl.) wel gewild is, bewees reeds de tweede druk. Het is een soort dagboek, dat telkens een tekst geeft met een (korte) beschouwing. De schrijfster is Mevr. ZELIA LONG, wier arbeid wordt aanbevolen door Ds. B. J. ADRIANI te Amsterdam.

Ook dit boek is tegen verminderden prijs bij den heer TEN HOVE te Utrecht verkrijgbaar.

Druk van P. Groenendijk

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers, van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

„ZIT AAN MIJNE RECHTERHAND.”

Op den dag des Pinksterfeestes sprak Petrus, staande met de elfen en dus uit naam van al Jezus' apostelen, tot de saamgestroomde menigte: „Dezen Jezus heeft God opgewekt, waarvan wij allen getuigen zijn. Hij dan, door de rechterhand Gods verhoogd zijnde, en de belofte des Heiligen Geestes ontvangen hebbende van den Vader, heeft dit uitgestort, dat gij nu ziet en hoort. Want David is niet opgevaren in de hemelen, maar hij zegt: De Heere heeft gesproken tot mijnen Heere: Zit aan mijne rechterhand, totdat Ik uwe vijanden zal gezet hebben tot eene voetbank uwer voeten. Zoo wete dan zekerlijk het gansche huis Israels, dat God Hem tot eenen Heere en Christus gemaakt heeft, dezen Jezus dien gij gekruist hebt.”

Zietdaar de groote beteekenis van het heilsfeit, dat de gemeente van Christus gereed staat weder te herdenken.

Niet de stichting van de Christelijke kerk. Niet de uitbreiding van het Evangelie. Niet de bekeering van duizenden op eenmaal. We vieren op Pinksteren geen Hervormingsdag. En evenmin een Zendingsest.

Zal een Christelijk feest goed zijn, dan moet geen *schepsel* het voorwerp der hulde en het doel der feestviering zijn. *Altijd* is het doel *God Drieëinig*.

De Pinksterdag, wanneer hij naar behooren ge-

vierd wordt, is de verheerlijking van den Drieëinigen God, wien het behaagde op dien grooten dag des Pinksterfeestes volledig als zoodanig zich te openbaren. *Christus Jezus*, de belofte des *Heiligen Geestes* van *den Vader* ontvangen hebbende, heeft uitgestort wat gij nu ziet en hoort. De grondslag van deze openbaring is het volbrachte verlossingswerk van den Middelaar. Deze Jezus is door den *bepaalden raad en voorkennis Gods* overgegeven. Hij is door de *handen der onrechtvaardigen* aan het kruis gehecht en gedood. Daartoe hebt *gij* — gij die gelooft op gelooven zult — Hem „genomen.” God gaf Hem over tot dat doel. In zijn schriklijkste vernedering, door *onze* handen over Hem gebracht, ligt ons behoud. Want God heeft Hem niet alleen overgegeven, maar ook weer *opgewekt*; de smarten des doods ontbonden hebbende. En niet alleen opgewekt, maar „door zijne rechterhand verhoogd.” Door de volheid zijner almacht, door zijne rechterhand, heeft de Vader Hem doen opvaren door alle hemelen heen, en Hij heeft tot Hem gesproken: „Zit aan mijne rechterhand!” Hij heeft Hem daarmede de volheid zijner almacht verleend, opdat Hij als Koning heersche. En Hij heeft aan Hem de belofte vervuld dat Hij Hem den Geest zonder mate zou geven, opdat Hij door dien Geest zijn werk zoude voltooien.

Deze alles tebovengaande heerlijkheid en majesteit ontving de Zone Gods als *Middelaar*. Hemzelfen, als „God boven alles te prijzen in der eeuwigheid,” kon

niets toegevoegd worden, want de volheid der Godheid woont in Hem. Maar Hij heeft zich vernietigd, zich ontledigd, om onzentwille. En nu wordt Hij als de Zone Gods, die de menselijke natuur heeft aangenomen, als het hoofd Zijner verlorene menschheid, „tot Heere en Gezalfde gemaakt.” En onmiddellijk daalt de overstromende zalving neder over zijn lichaam, welke is de Gemeente, gelijk de zalf over Aäron uitgestort, nederdaalt tot zijn voetzool en alles met lieflijken geur en levenskracht doordringt.

De Gemeente viert de kroning van haar Koning, de wijding van haar Hoogepriester.

Maar ook die kroning, die wijding *is* het slot niet, maar *heeft* een einddoel.

„Zit aan mijne rechterhand, *totdat* Ik uwe vijanden zal gezet hebben tot een voetbank uwer voeten.”

„Want Hij moet als Koning heerschen, *totdat* Hij al de vijanden onder zijne voeten zal gelegd hebben. De laatste vijand, die teniet gedaan wordt, is de dood.”

Daarom spreken we van de *bedeeling* des Heiligen Geestes, van de nieuwe *bedeeling*.

Dat woord sluit in zich dat deze toestand tijdelijk is en *ophoudt* wanneer de nieuwe hemel en de nieuwe aarde zullen geschapen worden.

Het doel van deze zalving is het volkomen maken der verlossing. En die verlossing is volkomen, het werk van den Middelaar is geheel volbracht, wanneer de Zoon „het koninkrijk aan *God en den Vader* overgeeft.” Dit zal Hij doen wanneer alle heerschappij en macht en kracht door Hem zijn tenietgedaan.

De waarheid is dus *niet* dat het eenvoudig slechts er om gaat om zooveel zielen als maar mogelijk is van het eeuwig verderf te redden. Wij, schepselen, zijn het doel *niet*.

Neen, de almachtige Schepper van hemel en aarde moet weer overal heerschen zonder tegengestreefd te worden. Hij moet weer volkomen tot zijne eer komen. Het heeft Hem in ondoorgrondelijke genade behaagd daartoe een weg in te slaan, waardoor de opstand vernietigd wordt en de opstandeling behouden kan worden. „Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve maar het eeuwige leven hebbe.” Maar het kwaad moet verderven en wie niet wil gelooven moet mede in het verderf deelen.

En dat alles geschiedt door de vleeschwording des Zoons. Daardoor redt God Zijne uitverkorenen uit het eeuwig verderf. En ook daardoor doet Hij alles teniet wat zich tegen Hem verheft. Want Hij zal ten laatste oordeelen door den Zoon, dien Hij daartoe de macht gegeven heeft. Dan wordt ook het vonnis uitgesproken en voltrokken over den Satan en den dood. Dan is de schepping geheel hersteld. Dan is het werk des Middelaars volbracht. Dan wordt ook de Zoon zelf onderworpen Dien, die Hem alle dingen onderworpen heeft, *opdat God zij alles in allen*.

Die laatste arbeid des Middelaars ving aan met

de uitstorting des Heiligen Geestes. Die Geest is de Voorspraak, die in de heiligen bidt; de Trooster die hen in alle waarheid leidt. Maar dat is niet zijn eenig werk. Ook in en tegenover de onbekeerlijke wereld heeft Hij een zending, niet ter behoudenis, maar als 't ware om een voorgevoel te geven van het naderend vonnis. Die Geest gekomen zijnde, sprak Jezus: „zal de wereld overtuigen van zonde, en van gerechtigheid en van oordeel. Van zonde, omdat zij in Mij niet gelooven; en van gerechtigheid, omdat Ik tot mijnen Vader heenga, en gij zult Mij niet meer zien; en van oordeel, omdat de overste dezer wereld geoordeeld is.” Die Geest werkt aan de conscientie van hen die verloren gaan, hen van zonde overtuigende; soms zoo dat ze die conscientie, om aan die getuigenis te ontkomen, als met een brandijzer toeschroeven. Hij getuigt van de rechtvaardigheid Gods, die openbaar werd in het woord des Heeren tot Kajafas: „Gij zult den Zoon des menschen niet meer zien, voordat Hij als uw schriklijken *Rechter* wederkomt op de wolken des hemels. Hij getuigt van oordeel. Dat zien we — dagelijks meer — in de woede des Satans, die *weet* dat hem nog slechts een kleinen tijd gelaten is.

De kroning van haar Koning en de zalving van haar Hoogepriester *herdenkt* de Gemeente dus op den Pinksterdag. Maar ook *verwacht* ze iets. En wat anders dan zijne *openbaring* in heerlijkheid? En daarmee de openbaring der kinderen Gods. Het Pinksterfeest is meer nog de dag des *verlangens*. Het zegt met vlamme tong, met drijvende wind, in allerlei taal: „Hoedanigen behoort gij te zijn in heiligen wandel en Godzaligheid, *verwachtende en haastende* tot de toekomst van den dag Gods!” Want het is het feest van „de wederoprichting *aller* dingen.”

Laat ons dus elkander op dien dag met verdubbelden ernst de vermaning van den heiligen apostel Petrus toeroepen: „Daarom geliefden, verwachtende deze dingen, benaarstigt u dat gij onbevlekt en onbestraffelijk van Hem bevonden moogt worden in vrede!”

W.

DE WEDERDOOPERS IN NEDERLAND.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Terwijl Jan van Leijden het koningschap over het Nieuwe Jeruzalem voerde, viel een zijner aanhangers, Hendrik van Hilversum, bij een uitval in de macht van den bisschop, die zijne troepen rondom Munster saâmgetrokken had. Op het alleronverwachtst verscheen echter de gevangene voor den troon van koning Jan, verhaalde, dat de engelen hem uit de banden van den bisschop hadden bevrijd en dat deze hem tevens geopenbaard hadden, dat God aan den koning van het Nieuwe Jeruzalem drie rijke steden, Amsterdam, Deventer en Wezel geschonken had. Jan van Leijden, niet gissende, dat hem een

strik gespannen was, en hooglijk met deze hemelsche openbaring ingenomen, benoemde Jacob van Kampen een zijner trouwste volgelingen, tot bisschop van Amsterdam en zond hem met Jan Mathijssen naar de rijke handelsstad. Hendrik van Hilversum was door den bisschop vrij gelaten, op voorwaarde, dat hij Jan van Leijden bewegen zou, zijne macht te verdeelen.

De afgezonden uit Munster vonden te Amsterdam reeds een groote schare van geloovigen, welke echter hunne bijeenkomsten in het geheim moesten houden. Immers nauwelijks was de stadhouder van Hoogstraten, die zich naar Amsterdam begeven had, om de Wederdoopers te straffen, vertrokken. De burgers hadden de komst van den stadhouder als een inbreuk op hunne privilegiën aangezien en het had den verstandigen burgemeester Joost Buik heel wat moeite gekost om de burgerij tot rust te brengen. Doch nu moest dan ook elke aanleiding tot nieuwe inmenging van den stadhouder in de zaken der stad en der burgerij vermeden en, als men straks toch op het spoor kwam van geheime samenkomsten der Herdoopers, werden de plaatsen der vergaderingen bestormd, vele Herdoopers verbannen en anderen met den dood gestraft.

En toch kon zulk eene wreede strafoefening, naar het scheen, de Wederdoopers niet bewegen, hunne wenschen naar wereldlijk gezag te betoemen. Te Leiden, Dordrecht en Deventer moesten hunne aanslagen tegen de regeering met geweld onderdrukt worden. Den 15^{en} Februari 1535 rende Dirk de Snijder, vergezeld van zes mannen en vrouwen, de straten van Amsterdam door, onder de kreet: „Wee, wee, de wrake Gods!” De wrake Gods!” Ongekleed als zij waren, werden ze aangehouden. Ze weigerden hardnekkig kleederen aan te trekken en gingen zingende en dansende ten doode. Reeds toen rees het vermoeden, dat men een aanslag op de stad had willen doen, in welk vermoeden de burgerij versterkt werd, toen gansche scharen van Wederdoopers de stad naderden, doch natuurlijk buiten de poorten gehouden werden.

Den 30^{en} Maart trok eene bende van drie honderd mannen en vrouwen naar het in de nabijheid van Bolsward gelegen *Oude klooster*, ook wel het klooster *Bloenkamp* geheeten, dat weldra voor hunne bestorming bezweek. De beelden en kunstschatten van het klooster en de kerk werden vernield, de hostie trad men onder den voet en de monniken verjoeg men, nadat zij geweigerd hadden den herdoop aan te nemen. Jan van Geelen, de aanvoerder der bende, begreep echter, dat men hem en de zijnen niet straffeloos laten zou en liet terstond de muren in staat van tegenweer brengen. Hij had wel geraden. Nauwelijks had Schenck, de stadhouder van Friesland van den aanslag gehoord, of hij verzamelde zijn krijgsvolk en verscheen voor de muren. Hij eischte slechts, dat men het klooster verlaten zou; niemand zou aan het lijf gekrenkt

worden. Doch zoo zeker waren de dweepzieke Wederdoopers van de hulp des hemels, dat zij van geene onderhandeling wilden weten. Een hardnekkige strijd begon, waarin honderden Wederdoopers het leven verloren. De profetie van één der aanvoerders, dat het geschut van den vijand zich temidden van den strijd zou omkeeren en dood en verderf in zijne eigene gelederen zou brengen, trad niet in vervulling en straks viel het klooster in de macht des stadhouders. Jan van Geelen redde zich met de vlucht, doch zwaar moesten zijne aanhangers hunne vermetelheid boeten. Negen en dertig werden er gedood, de mannen door zwaard en strop, de vrouwen door verdrinking.

Jan van Geelen had zich onder een valschen naam naar Amsterdam begeven, doch het verborgen leven, dat hij moest leiden, strookte geenszins met zijne plannen. Daarom begaf hij zich naar Brussel, wierp zich aan de voeten der landvoogdes en riep hare genade in. De landvoogdes schonk hem vergiffenis, op voorwaarde, dat hij naar Munster trekken en de stad aan den bisschop overleveren zou. In stede van zich naar Munster te begeven, wendde hij zich andermaal, doch nu onder zijn waren naam naar Amsterdam, en bracht daar weldra, in overleg met Hendrik Goedbeleid, zijn plan om de stad te verrassen tot rijpheid.

Op den avond van den 10^{en} Mei was het kruisgild gewoon aan de regeering en de voornaamste burgers een feestmaaltijd te geven en deze avond kwam den saâmgezworenen het meest geschikt voor. Men zou onder woest misbaar op het stadhuis aantrekken en als dit vermeersterd was, de klok daarbinnen luiden, tot een teeken voor de scharen Wederdoopers, die buiten de stad verzameld waren, dat het tijd was de broeders daarbinnen ter hulp te snellen.

In den aanvang scheen alles wel te slagen. Terwijl burgemeesters en gildebroeders aan den welvoorzien den disch den beker lustig deden rondgaan, waren veertig saâmgezworenen in een huis in de Pijlsteeg bijeengekomen. Zij wachtten slechts, dat men hun berichten zou, dat de maaltijd afgeloopen was en hun geduld werd niet te lang op proef gesteld. Vroeger dan gewoonlijk keerden de gildebroeders naar huis. Nauwelijks hadden de Wederdoopers het vernomen, of zij verlieten het huis. Met slaande trom en vliegende vaandels trokken zij naar het raadhuis, terwijl hun getal in de straten tot eene groote menigte aangroeide. Wel had men den burgemeesters ter elfder ure van den voorgenomen aanslag bericht gegeven, doch deze schenen wel onder den maaltijd de bezinning verloren te hebben. Men beraadslaagde en twistte over de te nemen maatregelen, totdat de Wederdoopers de burgerwachten hadden afgemaakt of gevangen genomen, het stadhuis vermeersterd hadden en er weinig meer overbleef voor heeren burgemeesteren dan overhaast te vluchten. Weinige oogenblikken later hadden de aanvallers het stadhuis en den Dam bezet.

Maar thans is het lente: — de mist is verzwonden,
De zon blikk, verjeugdigd, terneer;
De wateren zijn van de kluisters ontbonden,
Geen stormen, geen sneeuwjachten meer!

Kom stedeling! vlied thans een wijle 't gewemel
Der stad, en treed buiten, in 't veld;
Aanzie toch het aardrijk, de zonne, — den hemel,
Die luide Gods eere vertelt!

De lente, hoe vaak we ook haar weêrkomst aan-
schouwden,
Is immers het blijde seizoen:
Hoe schoon zijn die velden! hoe prachtig die wouden,
In tooisel van weelderig groen!

Aanzie hoe Gods goedheid opnieuw in de weide,
Waar 't teedere grasjen ontspruit,
Den groenenden disch voor 't gedierte bereidde,
Dat smachtte naar 't geurige kruid!

De vogelen zingen, in 't loover verborgen,
En bouwen vol ijver het nest;
Wat arbeid en zorgen, van vroeg in den morgen,
Tot de avondzon wegzinkt in 't west!

De vlinder zweeft boven 't gebloemt' in de hoven,
De kievit springt vroolijk door 't gras,
De leeuwerik klapwiek al zingend naar boven,
En de eiber doorwaadt het moeras.

Alom is er blijdschap, alom is er leven;
Wel streng is de winter geweest,
Maar thans viert natuur, van zijn schepter ontheven,
Opnieuw en te blijder haar feest.

Maar waar al 't geschapen U 't loflied doet rijzen,
O eeuwige Schepper! wat stof
Schenkt Ge ons dan, om dankbaar Uw trouwe te
prijzen,
Te zingen, Uw goedheid tot lof!

O, neem onzen dank, en blijf' voorts, Heer, Uw
zegen
Op al wat thans kiemt en ontspruit;
Schenk groeikracht en wasdom, Uw wolk giete regen,
Uw zonne haar stralenvloed uit!

Wat zorgen toch immer de landman bestede,
Geen arbeid, geen moeite, geen vlijt,
Die zonder Uw zegen gedijt;

O, zij dan op U ons betrouwen altijd!
Bekroon onze wenschen, verhoor onze bede;
Aan U zij ons stamelend danklied gewijd!

Amsterdam, Mei 1891.

D. S.

Zijn wij in 1891?

Dat onze jaartelling niet volkomen juist is werd reeds vaak beweerd. Thans heeft professor Sattler te Munchen getracht te bewijzen, dat wij niet in het jaar 1891, maar in 1896 leven.

Hij grondt zijn bewijzen voornamelijk op drie munten, die onder de regeering van Herodes Antipas, den zoon van Herodes den Groote geslagen zijn en die bijgevolg uit de eerste helft der eerste eeuw van onze jaartelling dagteekenen.

De geleerde Madden erkent de echtheid van deze munten, en andere deskundigen zijn het hierin met Madden eens. De uitkomsten nu, waartoe prof. Sattler gekomen is, zijn de volgende:

De Heiland werd geboren op den 25sten Dec. van het jaar 749 na de stichting van Rome en trad in het openbaar op den 17^{den} November, 780 jaar na de grondvesting van de genoemde stad. Hij had toen een ouderdom bereikt van dertig jaar, tien maanden en twee en twintig dagen.

De genoemde dag viel in het vijftiende jaar van de regeering van Keizer Tiberius en in het zes en veertigste jaar na het bouwen van den tempel van Herodes. Dit komt overeen met hetgeen vermeld staat in Luk. 3:1 en Joh. 2:20. Volgens Joséphus (oudheden XV:2) werd met den bouw van dezen tempel in Oct. van het achttiende jaar van de regeering van dezen vorst begonnen of, wat hetzelfde is, in het jaar 734 na de stichting van Rome.

Wanneer men de zes en veertig jaren, die na het bouwen van den tempel verliepen, er bij optelt, dan komt men aan het einde van het jaar 780, het jaar namelijk toen de Heere Jezus Christus zijne loopbaan begon. Wanneer wij verder van 780 (779 jaar 10 maanden en 17 dagen) 30 jaar aftrekken, blijven er 748 jaar, 11 maanden en 25 dagen over, hetgeen als dag van de geboorte des Zaligmakers geeft, den 25sten Dec. namelijk van het jaar na de stichting van Rome.

Christus stierf op den 6^{den} April 783 (van de Romeinsche tijdrekening); dat wil zeggen op den Vrijdag vóór het Pascha, want door nauwkeurige berekeningen is men tot de overtuiging gekomen, dat het Paaschfeest in dat jaar op den 7^{den} April inviel, en daar het laatste jaar een Joodsch schrikkeljaar was en dus uit 13 maanden bestond, duurde de loopbaan des Heeren twee jaar en zeven maanden. Tusschen den 17^{den} November 780 en den 9^{den} April 783 werden drie Paaschfeesten gevierd, namelijk in 781, 782 en 783. Deze jaren komen overeen met het 27, 28, 29 en 30ste van de Christelijke jaartelling, zooals die tegenwoordig wordt berekend. Neemt men evenwel in aanmerking, dat het jaar van Christus' geboorte samenvalt met het jaar 749 (Romeinsche tijdrekening), en beschouwt men dit jaar als het begin van de Christelijke jaartelling, dan komt men tot het besluit dat de jaren van Christus' loopbaan

plaats, waar wij dikwijls op één dag honderd lijken zagen wegvoeren, met eene heilige opgeruimdheid des gemoeds dat gedenkteeken mogen volbrengen."

Nadat het geheele werk der herziening ten einde was gebracht, werd den Algemeenen Staten daarvan bericht gegeven. Deze dankten vertalers en overzieners voor hun werk en boden den eersten een eeregeld van *f* 500 en den laatsten een van *f* 300 aan. Bogerman ontving als blijk van der Staten goedkeuring *f* 1000.

Voor den tijd van 15 jaren hadden de vertalers uitsluitend octrooi gekregen tot uitgave van den nieuwen Bijbel, onder voorwaarde, dat de weduwen der overleden vertalers ook in de winst zouden deelen. De onderhandelingen, met eenige drukkers gevoerd vorderden niet: men kwam tot geen accoord. De overheid der stad Leiden, die gaarne de eer wilde genieten, dat de Bijbel binnen de muren harer stad zou worden gedrukt en uitgegeven, wist door bemiddeling van de Algemeene Staten te bewerken, dat de vertalers haar het octrooi overdroegen tegen betaling van *f* 3000 voor ieder Testament; tevens zou elk der overzetters een prachtig gebonden exemplaar, op fraai papier gedrukt, ontvangen, benevens het recht een zeker aantal exemplaren, voor geschenken aan overheden enz. bestemd, te koop tegen boekhandelaarsprijs. De vertalers daarentegen namen op zich de drukproeven der folio-uitgave na te zien en de drukkers met hun raad bij te staan. Om te verhoeden, dat er iets van de vertaling in verkeerde handen kwam, werden alle stukken, en later ook de verbeterde drukproeven, in eene kist bewaard met twee verschillende sloten; de vertalers bewaarden den eenen sleutel, Burgemeesters van Leiden bezaten den anderen.

Leiden's Magistraat droeg het octrooi op de bovengenoemde voorwaarden over aan de Wed. en de erfgenamen van Hillebrand Jacobsz. van Wouw te Leiden en bij hen werd de nieuwe Bijbel, gedrukt op de pers van de Wed. Pauwels Aarts van Ravesteijn, die van Amsterdam naar de Sleutelstad verhuisd was, in 1637 uitgegeven.

Moest de nieuwe vertaling nu de wereld worden ingezonden onder de vlag der Staten of onder die der Kerk?

De vertalers zagen in de overzetting een werk van de Kerk, en de Algemeene Staten schenen die meening eerst te deelen, maar verklaarden later, dat, wijl zij de aanzienlijke kosten gedragen hadden, het werk, als van hen uitgegaan moest worden aangekondigd. Daarom draagt onze Bijbel den naam van Staten-Bijbel en staat op zijn titelblad vermeld, dat hij in onze Nederlandsche taal „getrouwelijk" is overgezet door last van de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal en volgens besluit van de Dordtsche Synode."

Het eerste exemplaar, in paars fluweel gebonden en verguld op snee, werd den Algemeenen Staten

aangeboden met eene dankbetuiging voor hun christelijken ijver.

De vertalers hebben nog het voornemen gehad, een bladwijzer en eene uitlegging van de beteekenis der Hebr. woorden als een aanhangsel bij den Bijbel te voegen. De dood heeft hen in dit plan verhinderd; Bogerman stierf in 1637, Walaëus in 1639, Baudartius in 1640 en Festus Hommius in 1641.

Het kwam er nu nog op aan den Staten-Bijbel in te voeren en de oude Bijbels langzamerhand te verdrijven. Deze invoering ging met grooter moeilijkheden gepaard dan men zich had voorgesteld. Bij velen verwekte de nieuwe vertaling een zekeren weerzin; men was met de oude goed tevreden en verlangde niet iets nieuws. Het stond te vreezen, dat deze afkeer de algemeene verspreiding des nieuwen Bijbels nog lang in den weg zou staan; daarom wenschte de provinciale Synode in Holland van den sterken arm der Staten van hun gewest gebruik te maken om de invoering te bewerkstelligen. De Staten hadden daarin echter geen lust en verklaarden nog in 1639, dat de kerken vrij bleven de oude of de nieuwe vertaling te gebruiken. Toen besloot de Synode om de predikanten aan te schrijven, de nieuwe overzetting „met zoetigheid in te voeren." Die zoete dwang heeft blijkbaar uitnemend gewerkt; immers in 1641 werd de Staten-vertaling tamelijk algemeen gebruikt. Het langst duurde de tegenstand en het heftigst was zij te Amsterdam, waar de strijd nog een andere reden had, dan een verkeerd geplaatst conservatisme. — De Hollandsche boekhandel was in 1619 in het bezit van niet minder dan 80.000 exemplaren der oude vertaling, waarvan een groot deel te Amsterdam. Deze Bijbels zouden natuurlijk waardeloos worden bij het invoeren der nieuwe vertaling, en daar deze laatste geheel te Leiden werd gedrukt, hadden de Amsterdamsche drukkers geene gelegenheid een deel hunner schade terug te krijgen. Vandaar hun verzet. „Men weet niet," zegt de schrijver van „Het land van Rembrandt", „hoe er een einde is gekomen aan den strijd tusschen vroomheid en handelsgeest, maar het pleit hield geruimen tijd aan en slechts met leede oogen zag Amsterdam die Oude en Nieuwe Testamenten naar den papiermolen verhuizen."

Om zich althans eenigszins schadeloos te stellen, hebben de Amsterdamsche boekdrukkers, ondanks het octrooi aan de Wed. Van Wouw verleend, en misschien door de regenten hunner stad heimelijk gesteund, reeds spoedig na de verschijning van den Staten-Bijbel eene uitgave met verkorte en veranderde kantteekeningen ter perse gelegd. — Scherpe besluiten, die de Staten-Generaal tegen de nadrukkers uitvaardigden, misten hun doel, daar de hulp van Amsterdam niet verleend werd. Om ten minste zooveel mogelijk verwarring te voorkomen, vaardigden de Staten in 1639 eene waarschuwing tegen nadrukken uit en maakten den ingezetenen bekend

dat de Bijbels bij de Wed. Van Wouw uitgegeven en door Barend Langenes geteekend, alleen de echte waren.

Deze waarschuwing was niet overbodig, daar de nagedrukte Bijbels vele drukfouten bevatten. Zelfs de eerste druk der Staten-vertaling was daarvan niet vrij. — Om nu bij een herdruk deze fouten te herstellen, hielden verscheidene classen en synoden zich met het zoeken van drukfouten bezig. Toen men in 1653 het oorspronkelijke handschrift doorzocht, bleek het dat diezelfde onnauwkeurigheden zich ook daarin bevonden. Eene commissie van afgevaardigden uit alle synoden is daarop benoemd, die eene lijst van fouten verzamelde, welke in 1655 is ter perse gelegd. Eene verbeterde uitgave van den Staten-Bijbel verscheen in 1657 bij P. A. Van Ravesteyn.

Hoe ijverig de leden van synoden en classen zich ook betoond hadden in het opsporen van onnauwkeurigheden, toch hadden zij éene vergissing over het hoofd gezien. — In 1670 berichtte Johannes Leusden, hoogleeraar te Utrecht, dat in alle Bijbels, die van 1637 af waren gedrukt, het woordje „grenzen” of „landpalen” was weggelaten in Jozua 13 : 2. — De Staten oordeelden het billijk, dat alle provinciale synoden over deze zaak werden gehoord. Dit geschiedde; maar het duurde tot 1686, eer volgens officieële aankondiging „de plaats Jozua 13 : 2 gesuppleerd werd met het uitgelaten woord *grenzen*.”

Om het slordig nadrukken van Bijbels te voorkomen, hebben de Algemeene Staten in 1655 een plakkaat uitgevaardigd, waarbij zij bevalen, dat een drukker voor het uitgeven van een Bijbel de vergunning behoefde van de Algem. Staten of van die van zijn gewest of althans van de regeering zijner stad, aan wie hij het exemplaar, waarnaar hij wilde drukken, toonen moest. Na het drukken, moest de laatste proeve door „getrouwe mannen van de Gereformeerde Kerke” nagezien en naar de copy verbeterd worden, waarna het goed bevonden exemplaar moest geteekend worden door een door de regeering gemachtigd persoon. Overtreding van dit besluit, dat tot in 't laatst der vorige eeuw van kracht bleef, werd gestraft met eene boete van f 1000. Van 1641 af ging er om de drie jaren eene zoogenaamde „commissie tot de autographie”, bestaande uit een aanzienlijk getal predikanten, door verschillende provinciale synoden daartoe aangewezen, naar 's Gravenhage en Leiden om de geschriften, tot de nieuwe vertaling behoorende, en het handschrift zelf te onderzoeken. De laatste commissie werd in 1795 afgevaardigd; de omwenteling van dat jaar maakte aan het leven der commissie tot de autographie een einde.

Men had verwacht, dat de Remonstranten den Staten-Bijbel, als werk hunner tegenstanders niet zouden willen gebruiken. Het tegendeel had evenwel plaats. Wel hebben zij nauwlettend de nieuwe vertaling nagegaan en met Argus-oogen de teksten

bespied, die op de verkiezing, den vrijen wil of éen der geschilpunten betrekking hadden; maar zij konden de vertalers op geene tekstvervalsching trappen. En ofschoon zij, bij monde van Episcopius vele aanmerkingen hadden, moesten zij toch betuigen, dat de nieuwe vertaling verre boven de oude stond, waarom zij eindigden met de eerste in te voeren.

De — zij het dan ook niet onverdeelde — goedkeuring der overzetting van de zijde der Remonstranten is zeker geen licht te achten bewijs harer nauwkeurigheid. Trouwens, de Staten-vertaling is door vele godgeleerden en taalkundigen als een meesterstuk geprezen. De bekende Wilhelmus à Brakel verklaart o. a. in zijn „Redelijke Godsdienst”, dat onze Bijbel zoo net en nadrukkelijk de betekenis der grondteksten weergeeft, dat „die onderstaan, daar wat op te knibbelen, toonen, dat zij weinig grondige kennis van de grondtalen hebben.” Groen van Prinsterer noemt de vertaling merkwaardig ook uit het oogpunt der taal. En als ook niet-Calvinisten haar roemen, als een Potgieter in het eerste opstel van zijn „Proza” zegt, dat het Hollandsche volk door die vertaling zijne taal schiep en Busken Huet sommige gedeelten door niemand overtroffen heet, dan hebben wij zeker ook nu nog alle recht onze Staten-Bijbel als eene der beste en nauwkeurigste overzettingen te beschouwen en met den zoo even genoemden vader Brakel te zeggen: „de Heere zij gedankt voor dat onwaardeerlijk geschenk.”

LENTELIED.

Gij vernieuwt het gelaat der aardrijks.
Ps. 104 : 30.

Ja, 't barre seizoen heeft een einde genomen!

Natuur is ontwaakt uit haar rust;

De wintervorst vluchtte naar noord'lijker kust;

Want ver uit het zuid is de lente gekomen,

En heeft hem zijn szepter ontnomen,

En de aard uit heur sluimering wakker gekust!

Wel steeds wordt ge, o lente, met blijdschap ont-
vangen,

Zoo vaak gij uw intrede doet,

Maar zelden nog zag met zoo vurig verlangen

Het menschdom uw komst tegemoet.

Zoo lang heeft het noorden in wouden en hoven

Zijn geesel gezwaaid; heeft omhoog

De sombere nevel een blinddoek geschoven,

O zon, voor uw vriendelijk oog!

Zoo lang bleef de sneeuw als een wollige deken,

Gespreid op de sluim'rende aard;

Zoo lang achtereen waren stroomen en beken

Met drukkende keet'nen bezwaard!

Maar thans is het lente: — de mist is verzwonden,
De zon blikk, verjeugdigd, terneêr;
De wateren zijn van de kluisters ontbonden,
Geen stormen, geen sneeuwjachten meer!

Kom stedeling! vlied thans een wijle 't gewemel
Der stad, en treed buiten, in 't veld;
Aanzie toch het aardrijk, de zonne, — den hemel,
Die luide Gods eere vertelt!

De lente, hoe vaak we ook haar weêrkomst aan-
schouwden,
Is immers het blijde seizoen:
Hoe schoon zijn die velden! hoe prachtig die wouden,
In tooisel van weelderig groen!

Aanzie hoe Gods goedheid opnieuw in de weide,
Waar 't teedere grasjen ontspruit,
Den groenenden disch voor 't gedierte bereidde,
Dat smachtte naar 't geurige kruid!

De vogelen zingen, in 't loover verborgen,
En bouwen vol ijver het nest;
Wat arbeid en zorgen, van vroeg in den morgen,
Tot de avondzon wegzinkt in 't west!

De vlinder zweeft boven 't gebloemt' in de hoven,
De kievit springt vroolijk door 't gras,
De leeuwerik klapwiek al zingend naar boven,
En de eiber doorwaadt het moeras.

Alom is er blijdschap, alom is er leven;
Wel streng is de winter geweest,
Maar thans viert natuur, van zijn scepeter ontheven,
Opnieuw en te blijder haar feest.

Maar waar al 't geschapen U 't loflied doet rijzen,
O eeuwige Schepper! wat stof
Schenkt Ge ons dan, om dankbaar Uw trouwe te
prijzen,
Te zingen, Uw goedheid tot lof!

O, neem onzen dank, en blijf' voorts, Heer, Uw
zegen
Op al wat thans kiemt en ontspruit;
Schenk groeikracht en wasdom, Uw wolk giete regen,
Uw zonne haar stralenvloed uit!

Wat zorgen toch immer de landman bestede,
Geen arbeid, geen moeite, geen vlijt,
Die zonder Uw zegen gedijt;
O, zij dan op U ons betrouwen altijd!
Bekroon onze wenschen, verhoor onze bede;
Aan U zij ons stamelend danklied gewijd!

Amsterdam, Mei 1891.

D. S.

Zijn wij in 1891?

Dat onze jaartelling niet volkomen juist is werd reeds vaak beweerd. Thans heeft professor Sattler te Munchen getracht te bewijzen, dat wij niet in het jaar 1891, maar in 1896 leven.

Hij grondt zijn bewijzen voornamelijk op drie munten, die onder de regeering van Herodes Antipas, den zoon van Herodes den Groote geslagen zijn en die bijgevolg uit de eerste helft der eerste eeuw van onze jaartelling dagteekenen.

De geleerde Madden erkent de echtheid van deze munten, en andere deskundigen zijn het hierin met Madden eens. De uitkomsten nu, waartoe prof. Sattler gekomen is, zijn de volgende:

De Heiland werd geboren op den 25sten Dec. van het jaar 749 na de stichting van Rome en trad in het openbaar op den 17^{den} November, 780 jaar na de grondvesting van de genoemde stad. Hij had toen een ouderdom bereikt van dertig jaar, tien maanden en twee en twintig dagen.

De genoemde dag viel in het vijftiende jaar van de regeering van Keizer Tiberius en in het zes en veertigste jaar na het bouwen van den tempel van Herodes. Dit komt overeen met hetgeen vermeld staat in Luk. 3 : 1 en Joh. 2 : 20. Volgens Joséphus (oudheden XV : 2) werd met den bouw van dezen tempel in Oct. van het achttiende jaar van de regeering van dezen vorst begonnen of, wat hetzelfde is, in het jaar 734 na de stichting van Rome.

Wanneer men de zes en veertig jaren, die na het bouwen van den tempel verliepen, er bij optelt, dan komt men aan het einde van het jaar 780, het jaar namelijk toen de Heere Jezus Christus zijne loopbaan begon. Wanneer wij verder van 780 (779 jaar 10 maanden en 17 dagen) 30 jaar aftrekken, blijven er 748 jaar, 11 maanden en 25 dagen over, hetgeen als dag van de geboorte des Zaligmakers geeft, den 25sten Dec. namelijk van het jaar na de stichting van Rome.

Christus stierf op den 6^{den} April 783 (van de Romeinsche tijdrekening); dat wil zeggen op den Vrijdag vóór het Pascha, want door nauwkeurige berekeningen is men tot de overtuiging gekomen, dat het Paaschfeest in dat jaar op den 7^{den} April inviel, en daar het laatste jaar een Joodsch schrikkeljaar was en dus uit 13 maanden bestond, duurde de loopbaan des Heeren twee jaar en zeven maanden. Tusschen den 17^{den} November 780 en den 9^{den} April 783 werden drie Paaschfeesten gevierd, namelijk in 781, 782 en 783. Deze jaren komen overeen met het 27, 28, 29 en 30ste van de Christelijke jaartelling, zooals die tegenwoordig wordt berekend. Neemt men evenwel in aanmerking, dat het jaar van Christus' geboorte samenvalt met het jaar 749 (Romeinsche tijdrekening), en beschouwt men dit jaar als het begin van de Christelijke jaartelling, dan komt men tot het besluit dat de jaren van Christus' loopbaan

samenvallen met het 31, 32, 33 en 34ste van de nieuwe tijdrekening.

Hieruit moet men dus volgens prof. Sattler het besluit trekken, dat de Christelijke jaartelling niet goed, maar vijf jaren ten achteren is, en wij niet 1891 maar 1896 zullen moeten schrijven.

Voorloopig echter zouden we, ter voorkoming van verwarring en om niet te gauw oud te worden, raden de gewone rekening maar te behouden.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. *Uit de advertentie van een uitgever van almanakken.*

Tegen toezending van f 5.— levert ondergeteekende zons- en maans- op- en ondergang, als ook de verandering van maan 1892.

(Wanneer daar wat veel gebruik van gemaakt wordt, loopt de geheele tijdrekening in de war!)

2. Heden ontvingen wij *opnieuw* het treurig bericht van het overlijden van X.
3. Boter kaas spek aardappelen porselein enz. repeerd parrepluen en harmonicas in borstelwerksoorten.
4. Zoodoende bevond hij zich in een onovertreffelijke positie, waar niemand hem kon volgen.

Een Simson

Een Simson, die gehouden wordt voor „den sterksten man der wereld,” woont te St. Jean in Canada. Hij is 27 jaren oud, iets minder dan 6 voet lang en heet Louis Cyr.

Zijn uiterlijk is zoodanig, dat men op een kernis hem eer voor „den dikken man” dan voor „den sterken man” zou aanzien; hij weegt 159 kilogram. Maar zijn spierkracht, een erfenis van zijn vader en zijn moeder en die, naar hij beweert, nog steeds toeneemt, is ongeëvenaard. Althans er worden wonderen van verhaald.

Hij kan, naar hij verklaart, wel 4.500¹⁾ pond oplichten. Alleen met zijn wijsvinger lichtte hij een gewicht van 535 pond op, en een vat cement van 300 pond tilde hij met groot gemak met één hand op zijn schouder.

Cyr eet vijf of zes pond vleesch per dag, met het noodige andere voedsel. Hij gebruikt sinds twee jaren geen sterken drank en geen tabak meer, en die onthouding heeft hem zooveel goed gedaan, dat hij na dien tijd, naar hij verklaart, 700 pond meer kan oplichten!

¹⁾ Een Engelsch pond is ongeveer 4½ ons.

JAARVERGADERINGEN.

Op Hemelvaartsdag hield het *Nederlandsch Jongelingsverbond* in het Loge-gebouw te Arnhem zijn jaarvergadering.

Daar nog steeds de voorzitter, de heer Van Oosterwijk Bruin door ziekte verhinderd was het voorzitterschap waar te nemen, werd de vergadering geleid door den vice-voorzitter, den heer A. J. Hoogenbirk, die in 't kort de gebeurtenissen van het afgelopen jaar herdacht, de werkzaamheden van het Verbond vermeldde en op den bloei wees waarin het zich mag verheugen. Het orgaan „de Jongelingsbode” o. a. won eenige honderden intekenaren meer, enz. enz.

Daarna werd besloten rechtspersoonlijkheid aan te vragen. Verder werd besloten met het oog op de a. s. wereldconferentie, voor welke ook ons vorstelijk huis een ruime gave schonk, geen zomervergadering te houden. De heeren M. van Dis jr. en ds. P. J. Moeton werden benoemd tot eereleden. Men besloot de volgende vergadering te Zeist te houden, en het bestuur van den bond van 9 tot 12 leden uit te breiden.

Herkozen werden vervolgens tot bestuursleden de heeren: B. J. Gerretson jr., J. Ph. Marmelstein en E. Sillem; en gekozen de heeren R. van Gemerden te Raderkerk, J. L. Zegers, directeur der inrichting te Heemstede en oud-zending, T. H. van Eeghen, lid der regeringscommissie voor de conferentie, doct. T. J. Los jr. te Leiden en M. van Dis Jz., burgemeester van Fijnaart.

De heer E. Sillem deed nu eenige mededeelingen aangaande de a. s. wereldconferentie.

Daarna werden de volgende referaten ingeleid.

1°. Waar ligt het zwaartepunt onzer Vereenigen: in of buiten de vergadering? Ingeleid door den heer J. Visser.

2°. De verhouding der Jongelingsvereeniging tot de zending. Ingeleid door den heer A. J. Hoogenbirk.

3°. De jongeling en de geheel-onthouding. Ingeleid door de heeren J. Ph. Marmelstein en B. J. Gerretson Jr.

Het was een goed bezochte, aangename vergadering, vereerd met de tegenwoordigheid van den oud-bestuurder, den Heer W. Heijblom, die zijn gewaardeerd advies gaf. Er heerschte een aangename toon, en veel sympathie bleek voor het standpunt en den arbeid van den Bond, die onze jongelingen in zoovele opzichten dient.

Om 5 uur werd de vergadering, die door een groot aantal afgevaardigden uit alle deelen des land werd bijgewoond, door een gemeenschappelijken maaltijd besloten.

Het *Geref. Jongelingsverbond* vergaderde dien dag te Utrecht, waar mede de opkomst zeer goed was. Het bleek dat ook deze bond zich zeer in bloei verheugt. Een jaarboekje zal worden uitgegeven en het Bondsorgaan binnenkort tweemaal verschijnen. Verder werden vragen besproken en referaten geleverd. Het Velsche zangkoor voldeed uitnemend. De voorzitter, de heer J. E. Vonkenberg, werd herkozen; nieuwe bestuurders zijn de heeren Jb. van Oversteeg, N. Oosterbaan en A. Scholten.

Des avonds trad Ds. Biesterveld voor een talrijke schare op en hield een feestrede over de woorden: „Jongelingen, zijt sterk.”

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DOOR NIETS DOEN VERLOREN.

Daar leeft niemand op aarde, die van nature *uit genade* wil zalig worden. Wanneer er echter een boodschap uit den hemel kwam waarin gemeld werd, dat men op deze of gene — liefst de moeilijkste — wijze zijne zaligheid kon *verdiene*n, dan zou geen mensch achterblijven.

Dit komt door den *hoogmoed*. Wij willen niet *afhankelijk* zijn, — van niemand; ook niet van God Almachtig. Naäman gaat in toorn ontstoken zijns weegs, wanneer de profeet van Israel hem ter genezing een middel aan de hand doet, waarvan een klein kind begrijpen kan, dat het op zichzelf niets helpt. Maar met diepe menschenkennis spreekt zijn gevolg tot hem: „Mijn vader, zoo die profeet tot u een *groot*e zaak gesproken had, zoudt gij ze niet gedaan hebben?”

Zien wij hetzelfde niet in alle heidensche godsdiensten en in de werkeiligheid van de Roomsche kerk? Hoe martelen zich de menschen om toch maar veel te *doen* ten einde den hemel te verdienen! Ze kastijden en pijnigen zich jarenlang, soms op de afschuwelijkste wijze. En ook een man als Luther, wiens geweten ontwaakt is en die werkelijk *God* zoekt om met Hem verzoend te worden, meent nog Gods toorn te kunnen bezweren, door op de knieën de heilige trap op te kruipen. Totdat als een bliksemstraal het woord in zijn hart brandt: „De rechtvaardige zal door het *geloof* leven!”

„Welk *werk* moeten we doen,” vragen de Joden, „om zalig te worden?” En het antwoord des Heeren Jezus is: „Dit is het *werk* Gods dat gij *geloof*t in Hem, dien Hij gezonden heeft.” „*Geloof*t in den Heere Jezus en gij zult zalig worden.”

En ach, hoeveel duizenden, met zuiverder licht dan heidenen en Roomschen bestraald, zien uit de hoogte neer op hunne in hun schatting bijgeloovige medemenschen, en maken zich diets dat zij voor hun zaligheid *niet* werken! Doch vraagt hun eens op welken grond zij meenen dat zij de zaligheid zullen deelachtig worden. Dan noemt de een u zijn voortdurenden vlijt in zijn beroep; alsof de jongste dag voor hem beslissend zal worden door een stapel goed bijgehouden kantoorboeken en een pak op tijd betaalde rekeningen. De ander beroept zich op zijne milddadigheid; alsof God de Heere behoefte had aan een paar bankbiljetten van f 1000. De derde wijst u op zijne teederheid voor vrouw en kroost; alsof het geen heel gewone waarheid is, welke Paulus neerschreef: „Niemand heeft ooit zijn eigen vleesch gehaat.” Maar hoe weinigen zeggen: „Ik kan *niets* toonen dan zonde en schuld, en hoop alleen, maar ook vastelijk, op vrije genade. Hoe weinigen denken als een mijner vrienden die op zijn sterfbed lag en tot mij zeide: „Ge wilt op mijn graf spreken? Welnu, zeg den aanwezigen dan uit mijn naam, dat ik failliet was, maar dat de curator niet alleen al mijn schuld voor zijne rekening heeft genomen, doch ook

bovendien me eerst recht goed in mijn doen heeft gezet."

Die weinigen zijn alleen zij, die hebben leeren begripen, wat het zeggen wil: „God wederstaat den hoovaardige, maar den nederigen geeft Hij genade."

Men behoeft alzoo *niets* te doen om zalig te worden, dan gelooven, en voorts uitsluitend door den Heere Jezus voor zich te laten zorgen. Maar evenzoo in omgekeerde orde is het gelegen met het verloren gaan. Ook daarvoor behoeft men *niets* te doen, dan *niet* te gelooven. Dan gaat men vanzelf verloren. Want de mensch wordt verloren *geboren*; is *dood* in zonden en misdaden.

Dat is ook alleen verstaanbaar voor hen, die hebben leeren begripen dat ze aan hunne zaligheid *niets* kunnen toebrengen. Alle anderen zien allerlei scheidingen en trappen van fatsoen en verbetering. Alle anderen, zonder onderscheid, houden het er voor dat iemand veel, veel slechter moet zijn dan ze zichzelf kennen, om verloren te gaan. En de maatstaf, welken men daarbij aanlegt, is volkomen willekeurig. Gewoonlijk achten we hen voor het diepst bedorven en het meest onredbaar, wier zonden *ons* het meest hinderen, of wier gebreken in de oogen van de *wereld* geen genade vinden. Want de mensch ziet aan hetgeen voor oogen is, maar God ziet het hart aan. Ons oordeel over onze medemenschen is van nature louter zelfzucht.

Toch, wanneer er grove, zware misdaden noodig waren om verloren te gaan, de hel zou een geringe bevolking hebben. Waarom begaan de meeste menschen geen zware misdaden, waar iedereen van gruwet? Omdat ze beter zijn? Niemand late het zich wijsmaken! 't Is eenvoudig omdat ze er de geestkracht niet toe bezitten. De meeste menschen zijn, wat ons spraakgebruik schilderachtig noemt „*zielen*." Ge kunt van hen geen groote daden verwachten, noch ten goede, noch ten kwade. Maar daarom zijn ze niet *beter* dan de andere. Is het kleinste tuinspinnetje niet even goed een spinnekop als de afschuwelijke oranjepin, ofschoon alle vliegen krachts genoeg bezitten om door het webbetje van het eerste heen te komen? Daarmee is niet gezegd dat gedrag en handelingen geen invloed hebben op den *trap* van zaligheid of rampzaligheid. „De *leeraars* zullen blinken als de glans des uitspansels en *die er velen rechtvaardigen*, gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk." En evenzoo zijn er, van welken de Heere Jezus getuigde: „Het ware hun beter niet geboren te zijn." Maar toch blijft het waar dat de heerlijke aanleg en de groote gaven van een Judas noodig waren, om tot het afschuwelijk verraad te komen dat hij gepleegd heeft. Doch in *beginsel* doet het tot zijn *staat* niet toe of af.

Een treffende toelichting van deze waarheid geeft onze Heiland ons in de gelijkenis, welke wij lezen in Lukas XVI: 19—31.

„Daar was een zeker rijk mensch, en was gekleed

in purper en zeer fijn lijnwaad, levende alle dagen vroolijk en prachtig. En daar was een zeker bedelaar met name Lazarus, welke lag voor zijne poort, vol zweren, en begeerde verzadigd te worden van de kruimkens, die van de tafel des rijken vielen; maar ook de honden kwamen en lekten zijne zweren. En het geschiedde dat de bedelaar stierf, en van de engelen gedragen werd in den schoot Abrahams. En de rijke stierf ook, en werd begraven. En als hij in de hel zijne oogen ophief, zijnde in de pijn, zag hij Abraham van verre, en Lazarus in zijnen schoot. En hij riep en zeide: Vader Abraham, ontferm u mijner, en zend Lazarus, dat hij het uiterste zijns vingers in het water doope, en verkoele mijne tong; want ik lijd smarten in deze vlam. Maar Abraham zeide: Kind, gedenk dat gij uw goed ontvangen hebt in uw leven, en Lazarus desgelijks het kwade; en nu wordt hij vertroost, en gij lijdt smarten. En boven dit alles, tusschen ons en ulieden is een groote klove gevestigd, zoodat degenen die van hier tot u willen overgaan, niet zouden kunnen, noch ook die daar zijn, vandaar tot ons overkomen. En hij zeide: Ik bid u dan, vader, dat gij hem zendt tot mijns vaders huis; want ik heb vijf broeders; ten einde hij hun dit betuige, opdat ook zij niet komen in deze plaats der pijniging. Abraham zeide tot hem: zij hebben Mozes en de profeten: dat zij die hooren. En hij zeide: Neen, vader Abraham, maar zoo iemand van de dooden tot hen benenging, zij zouden zich bekeeren. Doch Abraham zeide tot hem: Indien zij Mozes en de profeten niet hooren, zoo zullen zij ook, al ware het dat er iemand uit de dooden opstond, zich niet laten gezeggen."

„Daar leefde een zeker rijk mensch, en was gekleed met purper en zeer fijn lijnwaad, levende allen dag vroolijk en prachtig."

Men heeft zich gewend om dezen rijken mensch voor iets heel bijzonders te houden; voor iemand die bij alle andere rijke menschen scherp afstak, en wel tot zijn nadeel. Maar wat staat er dan toch in deze woorden, dat niet op verreweg de meeste rijke menschen volkomen toepasselijk is? En welke burgerman of welke arme, behoudens uitzonderingen, zou er iets kwaads in zien zelf zoo te leven, indien het maar in zijn vermogen stond? Slechts *twee* neigingen kunnen iemand van deze levenswijze afhouden: aan de eene zijde de gierigheid, en ten andere de vreeze Gods. Want *gierig* was deze rijke mensch niet; alles behalve. Hij nam het er ruim van, doch op de gewone manier. *Hij nam* het, maar hij *gaf* niets. Dat wil niet zeggen dat er niets *overschoot* voor een ander. Wel neen; er blijft altijd in eens rijken mans huishouding veel aan den strijkstok hangen. Ieder die kan profiteert er van. En het staat zelfs goed, 't behoort bij zijn „positie," dat *velen* er half of heël uit meelevan. Zoo was het ook bij hem. Geregeid lag er een bedelaar voor zijne poort, die begeerde verzadigd te worden van de kruimkens,

welke van de tafel des rijken vielen. En hij werd er ook wel van verzadigd; niet ruim, maar toch zoo dat hij kon blijven voortleven en voortbedelen; want anders zou hij wel een andere „poort” opgezocht en gevonden hebben.

Nu behoort het ook bij de „positie” van een rijken man, die zelf er vroolijk en prachtig van leeft, dat een bedelaar in zijne nabijheid is, die van de kruimkens verzadigd wordt. De „kruimkens” van des rijken tafel zijn dikwijls meer dan een geheel middagmaal van een dagloonersgezin; laat staan het voedsel van een bedelaar. De omgeving van den rijkwaard, in wiens nabijheid een bedelaar geregeld den kost vindt, houdt allicht den eersten voor zeer weldadig; en dat maakt den rijke, dien men anders voor hooghartig zou houden, „populair”.

Wat was nu de fout van dezen rijken mensch? Dit: dat de arme onderhouden werd uit hetgeen van zijn tafel *viel*. Dat wil eigenlijk zeggen, dat zijn rijdier het beter had dan zijn medemensch. Want zijn muilezel werd op behoorlijke tijd goed en opzettelijk gevoederd en verzorgd. Die leefde niet van den afval, maar kreeg iets en wel veel en overvloedig. Maar Lazarus bleef, voorzoover zijn rijken buurman betrof, bij *ongeluk* in 't leven. En wanneer hij eindelijk stierf, dan zou er wel een ander soortgelijk *exemplaar* zijn, dat.... ja dat eigenlijk op die manier de eer en den roem des rijken vergrootte, zooals het muil op zijne wijze deed. Maar een muilezel vervalt en wordt leelijk wanneer hij niet behoorlijk verzorgd wordt, en doet daardoor zijn eigenaar oneere aan. En een bedelaar *moet* er niet goed uitzien, zal hij zoo heel in de verte tot het gevolg behooren.

Nu was dat niet slechts een *fout* van den rijken mensch, maar het was zijn *eeuwige ondergang*. Iets anders dan dat wordt hem door den Heere Jezus niet ten laste gelegd. Hij was geen brasser, geen verkwister, geen gierigaard, maar hij *leefde voor zichzelf*. Dat was alles. Maar dat is ook met recht *alles*. *Alles* wat noodig is om voor eeuwig verloren te gaan. Zie, een straathond is beter dan zulk een rijken mensch. „De honden *kwamen* en lekten zijne zweren.” Die wijdden hun hondenaandacht en talent aan den bedelaar. Die hadden medelijden en betoonden het. Die liepen opzettelijk naar Lazarus toe en verlichtten zijn lijden. De mensch buiten God zinkt beneden het dier.

Zoo gaat men verloren door slechts gedachteloos voort te leven. „Wat gij den minsten mijner broeders gedaan hebt, dat hebt gij Mij gedaan!” Dat is een heerlijke troost voor wie iets van de innerlijke ontfermingen zijns Heilands in zijn hart heeft gevoeld. Maar er staat tegenover: „Voorwaar zeg Ik u: voorzooveel gij dit een van deze minsten *niet* gedaan hebt, zoo hebt gij het Mij ook *niet* gedaan.” Dat is: gij hebt het tegenover *Mij*, Mijzelf, *verzuimd*.

Dat reken Ik u aan als een persoonlijke belediging, *Mij* aangedaan. En daarom deed deze rijke mensch zeer veel door zijn niets doen. Zijn geheele leven van zelfzucht was één voortdurende slag in 't aangezicht van Hem, die zijn Redder wilde wezen en eens als zijn Rechter zou optreden. 't Had er geen schijn of schaduw van dat hij dezen Lazarus als zijn gelijke voor God beschouwde, of ook maar vermoedde dat deze man eens met hem gelijk kon komen te staan. Die man moest *eeuwig* zijn mindere blijven. En 't is hem ook na zijn sterven niet aan 't verstand te brengen dat de rollen omgekeerd zijn. Hij hief, gestorven en begraven zijnde, de oogen op in de *hel*, en zag Lazarus in Abrahams schoot. Maar toch is Lazarus voor hem de oude bedelaar, die wel eventjes mijnheer een handje helpen kan. „Vader Abraham, ontferm u mijner”. Want vader Abraham is toch wel een evenknie van den rijke. Vader Abraham had op aarde ook ruim en breed zijn brood. Maar eigenlijk „encanailleert” vader Abraham zich door zoo'n bedelaar op voet van gelijkheid te behandelen en hem vlak naast zich te laten aanliggen aan 't hemelsch gastmaal. „Zend Lazarus even, dat hij het uiterste zijns vingers in het water doope en verkoele mijne tong”. Dat is zoo ongeveer: Wij beiden zijn wel in verschillende omstandigheden, maar we hebben samen één lijf-eigene in Lazarus. Leg hem even dien heeredienst op; want ik lijde smarten in deze vlam”. Dat *want* doet alles af. *Want ik* ben in 't ongeluk, en daar moet alles voor vliegen! „En als dat niet kan, zend hem dan tot mijns vaders huis”. Kan hij mij persoonlijk niet dienen, dat ligt alleen aan de „klove die er tusschen ons is”, maar hij zal toch in elk geval wel niets meer dan een boodschapplooper zijn.

„Die zijn broeder niet liefheeft, dien hij gezien heeft, hoe zal hij God liefhebben, dien hij niet gezien heeft?”

We zouden ons echter zeer vergissen indien we meenden dat de „rijke mensch” in de hel in de pijn erger booswicht geworden was dan hij zich op aarde betoond had. Hij is precies dezelfde gebleven. Hij is heel hoffelijk en eerbiedig jegens Abraham; heel medelijdend jegens zijne familiebetrekkingen. Voor één ding echter zijn hem de oogen opengegaan. En dat is, dat de meeste menschen langs zijn zeer gemakkelijken weg in de plaats der pijniging aanlanden, waar hij zich nu bevindt. Vijf broeders heeft hij en hij is overtuigd dat zij allen zullen komen waar hij is. Die broeders waren dus als hij, en de familieleden gingen aangaan met elkaër om. Wie weet hoeveel bedelaars en armen er hun bestaan vonden in de kruimkens der tafels van *zes* rijke menschen! Waarschijnlijk zou bijna geen der tijdgenooten van 't zestal eens als de leden in de hel gezocht hebben. Want een geslacht, dat *zes* vertegenwoordigers kan aanwijzen als de rijke mensch, wordt op aarde voor een der beste en nut-

tigste gehouden. Want vergulde zelfzucht is een der meest geziene en gewaardeerde artikelen in het dagelijksch verkeer van de kinderen dezer wereld.

Die kwaal is bijna onuitroeibaar. Daar helpt, zegt Abraham, niets aan, *niets* dan het hooren naar Gods Woord. „Ook als iemand uit de dooden opstond, zij zouden zich niet laten gezeggen.” Daar was immers de rijke mensch zelf het sprekend voorbeeld van? Hij liet zich ook niet gezeggen; zelfs niet door het zien van Lazarus verheerlijking en het gevoelen van zijn eigen ellende.

Daar is natuurlijk een groot verschil tusschen dat het iemand gezegd wordt, en dat hij zich laat gezeggen. Zal iemand zich laten gezeggen, dan moet hij willen hooren. En wie hooren wil toont daardoor reeds dat hij een klein, klein deeltje van zijn hoogmoed wil opofferen. Die dat wil doen zal God in zijn Woord door Mozes en de profeten hooren spreken tot zijn geweten, tot zijn hart. En uit het gehoor is het geloof. En die gelooft heeft het eeuwige leven. Wat is het eeuwige leven anders dan de vervulling der wet in dit eene, *de liefde?* Niets anders kan den dood van het niets doen dooden.

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

VI.

WAARIN MEER BEGINT DAN DE BEGINNERS WETEN.

Eenige weken later zaten op een Zaterdagavond Jan en zijn huiswaard broederlijk bijeen, en wel op het kantoor. De reden hiervan was, dat de beide patroons uit de stad waren, de oude voor lang, de jongste slechts voor een dag of wat. Doch in dien tijd had men, zelfs voor reizen die thans twee uren vorderen, evenzooveel dagen noodig, indien niet meer. Wel waren de tijden voorbij, dat iemand die van Haarlem naar Amsterdam moest eerst zijn testament maakte, maar toch was een reis ook met de post of met de diligence, vooral naar kleine plaatsen, iets zeer tijdroovends en de trekschuit evenzoo.

Mijnheer Van Hove bleef van Donderdagavond tot Maandagmorgen weg, en dies was Jan met vereerend vertrouwen opgedragen het werkvolk uit te betalen, met behulp van Markus, die moest nazien of ieder kreeg wat hem toekwam.

„De Hollandsche vlag blijft uit”, sprak Markus, op zijn uurwerk ziende.

Kwik keek den spreker verwonderd aan, maar deze sprak: „Ja, ja, je sel strak wel sien wat ik meen.”

Kwik vroeg niet verder want hij kende zijn huiswaard en diens eigenaardigheden reeds.

Markus was iemand van vaste gewoonten, best om mee om te gaan, mits men binnen zekeren kring bleef. En ongelukkig was in dien kring voor het hoogste en beste, voor God en zijn dienst geen plaats.

„Ik wou dat ik wist wat ik met Rudolf moet beginnen”, sprak Markus na een poos. „'t Wordt een roerdomp van een jongen. Hij most al lang van school, maar wat dan? Ik wou hem op een ketoor hebben. Waarom hij niet zoo goed as een aër? Daar weet uwe selters van.”

Kwik had zijn levensgeschiedenis getrouwelijk aan Markus meegedeeld en dit had slechts gestrekt om dezen een ongeveinsden eerbied in te boezemen, voor iemand die het uit het pothuis al tot een „ketoor” had gebracht.

„Maar sie-je” ging de vader voort, „wat ik doen of niet en doen, 't is munnekewerk. Ik geef hem pampier en een pen, maar meen-je as dat ie schrijft? Ook zeg ik dikwels: Lees toch reis. Hij *het* boeken genoeg. Daar staane in me ketoor seven dikke deelen van de Christelijke Seevaart — dat sou *Uwe* bevalen — en een reis na de Oost-Injes vol printen. Nou, die printen het-ie der al uit gescheurd, maar bij de rest is 't: voor mijn een jood, so as de boer sei die na see most. Nou heb 'k maar weer wat voor hem gekocht, waar 'k so teugen an liep op een stalletje. Je mot 'et reis kijken, vol met printen en versies. Ja, je mot al wat doen voor je nageslacht, al is 't niet veel bijsonders.”

Na deze verzuchting, wier oprechtheid betwifelbaar was, zweeg Markus en rookte peinzend zijn pijpje — op 't kantoor! — tot hij eensklaps uitriep:

„Daar is eindelijk de Hollandsche vlag!”

Nieuwsgierig zag Kwik op, doch hij ontwaarde niet anders dan een aantal pakhuisknechts, die als gewoonlijk hun weekloon kwamen ontvangen.

„Sie je”, zei Markus: „se hebbe allemaal een witte kiel, maar die in 't meekrap werken sien rood en die van 't indigo-pakhuis kommen, blauw: en dat 's ommers onse vlag. Maar daar bennen se.”

De „losse mannen” werden altijd dadelijk afbetaald. De vaste hadden ook een vast loon. En Kwik betaalde tot de beurt kwam aan iemand bij wien Markus, die de lijst invulde, opmerkte:

„Deuse 16 stuivers minder. Ja, dat Maandag-houwen weet wat.”

De man die 't ervoer zei niets.

't Liep weer geregeld tot er een kwam die zelf eerlijk verklaarde: „Half geld meneer; 't is kwaad” en zonder meer vertrok.

„Eeuwig jammer van die kerel,” sprak Markus halfvloed tot Kwik. „Een beste werksman en eerlijk as goud. Maar sie-je de drank. Ik mot 'em vroeg of laat wegiagen. En zijn vrouw en die bloeien van kinderen, as se nog de helft van dat bitje krijgen en de kroegbaas 't al niet op sijn leitje het staan, eet ik me hoofd op.”

Gelukkig behoefde Markus deze bekrachtiging niet in praktijk te brengen. De uitbetaling liep af en Markus ging heen om — zelf ongeveer 't zelfde te doen als de man van 't halve geld. Maar, „met mate, sie je; een borrel komt iemand toe.” Doch Markus

vergat hoe licht achter dat „mate” een *n* komt te staan.

Intusschen sloot Kwik het kantoor en ging naar boven. Hij was recht verheugd dat hem — voor 't eerst — zulk een belangrijke taak was toevertrouwd geweest. 't Was waar wat Markus beweerde: „de heeren bennen van je gediend.” Kwik had zich dan ook met allen ijver en op de zaken en op zijn studie toegelegd. Op de fabrieksschool uitgeleerd had hij verder zich zelf geholpen. Doch mijnheer Van Hove die schik in den jongen en in dit jaargetij weinig om handen had, hielp mee. Als er eens een vrij uur was, wijdde hij Jan in velerlei in dat dezen duister was, en sprak er zelfs van hem 't Fransch te leeren. Die taal toch gold toen voor de eerste vreemde, die iemand kennen moet. Een dwaas begrip, dat ongelukkig nog niet is verdwenen, alsof niet de gemakkelijkste en bruikbaarste taal voorop moet staan.

Toen Kwik boven kwam vond hij 't gezin gezellig bijeen en den jongen heer Rudolf platen bekijkende in het boek, dat zijn vader had „opgelopen.” Jan ging bij hem zitten en aanschouwde de welgelijkende afbeelding van een grooten, rooden haan. Daaronder stond:

„Schout aan den grooten haen, den kokkert,
Die felle vegtersbaes; die slokkert.
Toch prijst een iegelijk hem goet,
Gemerkt hij voor een aer het doet.”

„Een aardig versje, hè?” zei Kwik.

„Ja” zei Rudolf, die 't nog niet gelezen had. „Ziet u wel wat een staart die haan heeft?”

„Daarom heet hij zeker ook een kokkert,” zei Kwik, om weer op 't vers te komen.

Maar daar was Rudolf niet van 't huis. „Gelukkig ook maar,” merkt Kwik zelf op, „want die laatste regel zat mij ook dwars.

Het boek heette: „Tooneel der Scheppingh met vele constige figuren verciert”; welk „constige” zeker niet op de poëzie zag. 't Meeste was echter proza. Doch voor beide voelde Markus Jr. blijkbaar weinig. Des te meer wist hij te vertellen van de kabeljauw, en den leeuw, dien hij in 't beestenspel had gezien; van den dansbeer en den katuil, „die zijn eigen oogen maar als toekneep;” en aan de uitroepen: „Wat een scholvert” — „Kijk reis! Nou, dat's een dikkert!” „He wat een beest!” kwam ge en einde. Vele gedierten waren echter aan Rudolf, al had hij jaren lang „verbeterd lager onderwijs” genoten, nog onbekend, en Kwik had in hem een dankbaren toehoorder, die de uitleggingen, door Jan gegeven, nog wat liever had dan die uit het boek. Zelfs de juffrouwen Markus luisterden ten slotte met open mond naar Jan, die recht prettig vertelde en de tijd vloog om — ook voor Rudolf — die eindelijk zei: „nou moet u nog eens mijn hijschblok zien.” En wip, was hij weg, maar ook dadelijk terug, met een voorwerp dat hij voor Jan neerzette, dien hij met oogen schitterend van genoegen aanzag.

't Was een knutsel- en kunstwerkje, dat bewees hoe het toch maar goed was, dat de oude heer Markus kort geleden aan den „smakkert” geen ongeluk begaan had. Deze toch had uit kersepitten, boontjes, spelden, paardehaar en stukjes hout een takelwerk weten te vervaardigen, waar men 't grootste pakhuis van Lilliput mee kon leégen.

Het was Rudolf aan te zien dat hij op dit werkje zijn lust en zinnen had gezet, en zelfs 't boek met den „kokkert” vergat. Moeder zette groote oogen op, en de zusters evenzoo en sloegen de handen ineen, terwijl de knaap hen aanzag als wou hij zeggen: „ik kan ook wel wat, al heet ik dom.”

Toen de heer Markus wat later thuiskwam, werd hij van allen kant verrast met het bericht over Rudolfs pas ontdekte kunstvaardigheid. Gelukkig dat de kunstenaar zelf reeds ter ruste was. Markus stond versted en riep uit: „Nou weet ik waar me pijpedopies blijven!” Maar toen Kwik opmerkte, dat er in dien Rudolf nog wel wat zat, als hij maar naar zijn aard kon werkzaam wezen, riep Markus uit:

„Daar seg je zoo wat. Die roerdomp! (Dit scheen de „Zondagsche naam” van den jongen) Je sou je bedoelen. Ik docht, als dat ie te suf was om alleen te loopen en kijk nou ereis. Wat mooi! Je oogen loopen der van over, so as de mosterdvrou sei.”

Die dag was een „witte” in Rudolfs leven. Markus zag voor zijn zoon voorgoed van een „ketoor” af en deed zijn jongen in de leer bij een smid en slotenmaker. En de uitkomst zette daar de kroon op, al bleven de „Christelijke Seevaart,” ja zelfs het „Tooneel” voorloopig nog ongelezen.

Ongetwijfeld betoonde de vader daarin meer wijsheid dan menigeen van vrij wat beter stand en meer ontwikkeling dan hij. Er gaan zeker de helft te veel menschen naar 't kantoor en de hoogeschool.

Den volgenden Maandagmorgen zat Jan reeds een poos achter den lessenaar, want hij had het nu druk, toen mijnheer Van Hove binnentrad. De jonge heer zag er tegen zijn gewoonte bijzonder ernstig uit. Hij was den geheelen dag wel vriendelijk, maar weinig spraakzaam. Doch 't verbaasde Kwik niet weinig toen bij het heengaan zijn jongste patroon tot hem zei: „Kom van avond na den eten eens bij mij aan. Ik wou je graag eens spreken.”

Op 't bepaalde uur stond Kwik op de stoep van het prachtige huis dat Van Hove bewoonde. De bediende — men vindt onder de huisknechts ettelijke die alleen vriendelijk zijn voor hun „volk” — scheen eerst min gezind hem toe te laten, doch veranderde gansch toen Kwik zijn boodschap deed. Weldra bevond de jonkman zich nu in een salon, zoo rijk gemeubeld en zoo geheel verschillend van wat hij nog ooit had gezien, dat hij wat verlegen met den hoed op 't hoofd staan bleef als bevreesd verder te gaan. De knecht grimlachte met zekere voorname minachting, maar zette natuurlijk een allerbevalligst gelegenhedsgezicht, toen de „jonge heer” binnentrad

en Kwik vriendschappelijk de hand reikte. De deurwachter ging meteen zijns weegs.

„Jan,” zoo begon mijnheer Van Hove toen zij alleen waren, „ik heb je een voorstel te doen. Je bent nu een poos bij ons en 't gaat best, maar er er moet nog heel wat in, eer je hier geheel bruikbaar zult wezen.”

„Ja, mijnheer,” sprak Kwik, „U weet, ik ben van geen hooge stoep gevallen en heb jong maar weinig geleerd.”

Ja vriend, de scholen geven niet veel. Verleden week vroeg ik dat veelbelovend uilskuiken van Markus, wat hij dien middag op school had geleerd. En wat was 't? Een versje dat begint:

„Wat vreugd, het schooluur heeft geslagen,
Waarnaar elk edel kind verlangt.”

Kun-je nu grooter onzin en onwaarheid bedenken? En daar brengen ze den tijd mee zoek. Goed dat die Rudolf er maar niets van begreep. Maar wat ik nu zeggen wil: „Je hebt je wel al vrij wat ontwikkeld en nu wil ik eens beproeven de rest te doen. Ik zal je zooveel boekhouden en handelskennis en vreemde talen leeren als je noodig hebt, maar je begrijpt, niet op zijn schoolmeesters. Want ik ben kort van stof en niets plechtig. Wat zeg je er van; vind-je 't goed?”

Kwik wist niet goed wat te antwoorden. In zijn eenvoudigheid zag hij alle schatten der wetenschap onder zijn bereik. Hij stond verlegen en bracht eenigszins met moeite uit: „O zoo graag, mijnheer, maar ik durf haast geen ja zeggen. Hoe moet ik u daarvoor bedanken.”

„Daar als je blijft niets van,” sprak Van Hove kortaf en scherp. „Dankbaarheid is heel mooi in het Zedekundig Leesboek van Rudolf en in de comédie. Maar wie er op rekent is gek. Ik behoef niet bedankt te worden; ik heb vaak tijd te veel en betaling heb ik niet noodig.”

Jan zweeg. Hij had nog zelden zoo iets gehoord. En de uitdrukking op 't gelaat van den jongen heer trof hem. Had hij in diens hart kunnen lezen, hij zou geweten hebben hoe er onder het voorstel, schoon gul en mooi, toch ook een weinigje eigenbelang liep. Van Hove had namelijk zelf vrij veel te doen eer hij van een S. Theol. Studiosus een *Mercator Sapiens*, van een student een schrandere koopman, zou zijn geworden. Hij wist ook hoe waar het is dat men leerende leert, hoe de onderwijzer zelf wijs, de „zegenende ziel vet gemaakt” wordt. Bovendien had hij dadelijk bespeurd dat Kwik een van die „vrome lui” was, waar men wel om lacht, maar die, als er op de kas gepast of zaken van vertrouwen vervuld moeten worden, toch gezocht zijn. Zoo was hij tot zijn voorstel gekomen en de lezer, die dit misschien niet volkomen edelmoedig vindt, vrage zich zelf eens af, of ook hij in dezen ooit zonder zonde is.

„Maar nu de tijd,” vervolgde de aanstaande leermeester. „Boeken heb ik genoeg. Wat dunkt je van

Zondagmorgen. Dan zijn we allebei vrij en frisch ook.”

Jan schrikte onwillkeurig, doch vastbesloten sprak hij: „Neem 't niet kwalijk mijnheer; dat gaat niet. Op den Zondag doe ik zulke dingen nooit. Die is voor wat anders.”

„Bravo-o-o! Bravissimo!” barstte Van Hove eensklaps los, terwijl hij zijn verbaasden bediende hartelijk de hand schudde. „Ik wou je eens op de proef stellen. Maar je hebt je kapitaal gehouden. Je komt Dinsdags- en Vrijdagsavonds. Afgesproken! Maar zeg me eens: hoe breng je toch bij Markus den Zondag door?”

„Wel mijnheer, ik ga 's morgens en ook dikwijls 's avonds naar de kerk, als er ten minste een goeie preek.”

„Een goeie; wat is dat?” vroeg mijnheer met zijn mooie, blauwe oogen zeer ondeugend knippende; „zeker een die je lijkt.”

„Nee, een die de waarheid verkondigt.”

„Ik zou kunnen vragen hoe je dat weet. Sinds wijlen Pilatus is daar nog niemand zoo recht achter. Maar enfin... En ga je dan nooit eens uit met je vrienden?”

„Die heb ik nog niet veel, mijnheer. De oude ben ik kwijt geraakt, omdat ik niet meer mee deed. En nieuwe heb ik nog niet opgedaan. Of 't moet wezen op 't gezelschap. Dat is zoo'n kringetje weet u, waar juffrouw Markus ook komt...”

„Ah, dus ook vriendinnen!”

„Jan kleurde even — hij wist waarom — en haastte zich verder te vertellen, hoe de Zondag hem altijd omvloog, met lezen, praten met Markus c. s. onder meer met Rudolf, enz. enz.”

„Je leest zeker ook den Bijbel,” vervolgde mijnheer Van Hove; „maar verveelt je dat niet? Uitgelezen heb ik hem nog nooit; schoon 't bij mijn vak behoorde. Ik had aan Daniël en de Romeinen al genoeg. Wil je soms andere boeken? Ze zijn tot je dienst.”

„Ik lees heel graag mijnheer,” sprak Kwik, „maar ik zal toch den Bijbel er niet voor laten staan. Ik lees hem wel met genoegen, maar toch niet enkel daarom. Ik zoek en vind er den weg in naar den hemel.”

Dit werd zoo eenvoudig en ernstig gezegd dat de jonge koopman er door getroffen werd. Hij zweeg een poos en sprak toen, meer tot zichzelf dan tot Kwik: „'t Is wonderlijk. Ik zou waarlijk haast gelooven dat men er toch toe moest verkoren zijn. Ik weet dat ik 't niet ben. Gelukkig dat ik geen dominé ben geworden.”

Kwik gevoelde dat het tijd werd heen te gaan. Hij dankte nogmaals, nam afscheid en stond weldra, door den knecht, die niet begreep wat er toch gaande was, behoorlijk uitgeleid, op straat. En toen hij thuis kwam en alles met een blij hart rondborstig vertelde, sprak juffrouw Markus: „Wel heeft de Heere gezegd dat het den wijzen en verstandigen is verborgen, en den kinderkens geopenbaard.” H.

EEN TWISTAPPEL.

(*Bij de plaat.*)

Een twistappel mag men met volle recht het land noemen, dat Straatsburg als zijn voornaamste stad aanwijst. Eeuwen achtereen hebben Duitschland en Frankrijk elkander langs diplomatieken weg of — wat meestal bondiger is — met het zwaard het schoone en rijke Elzas-Lotharingen zoeken te ontwringen. En beurtelings is het beiden gelukt. En 't was geen wonder dat beide rijken op het bezit van dit land vlamden. Want niet alleen is het welvarend, maar uit krijgskundig oogpunt is het bezit voor beiden van het grootste belang. Elzas-Lotharingen is òf voor Duitschland òf voor Frankrijk één groote grensvesting.

Bij welk der beide groote rijken Elzas-Lotharingen behoort, zal eigenlijk wel moeten uitgemaakt worden, niet door het vuistrecht, niet door de staatkunde, die meest *onrechtvaardige* verdragen heeft aan te wijzen, maar door oorsprong en landaard van het volk, dat er woning vindt. Welnu als dat waar is, dan zal wel niemand met de hand op het hart kunnen ontkennen dat Elzas-Lotharingen bij *Duitschland* behoort. Zeker de bevolking heeft zich meestal gedurende de inlijving bij Frankrijk meegaand betoond en veel van de fransche gewoonten en zeden overgenomen. Maar in den diepsten grond is het *Germaansch* karakter gebleken onuitroeibaar te zijn. Ja juist de gemakkelijheid, waarmee de Elzassers en Lotharingers zich gevoegd hebben naar het Gallische type, toont hun Germaansche afkomst. Een Germaan is overal thuis, maar blijft Germaan. Daarom juist is het Duitse volk voor volkplanting zoo geschikt. Het eigenlijke *volk* in Elzas-Lotharingen is dan ook Germaansch gebleven, en kwam in 1871 weer tot zijn bestemming.

Twee waarlijk kostbare provinciën heeft de Fransch-Duitsche oorlog aan Duitschland toegevoegd. De terugname van deze provinciën was een oude eerschuld aan de rij Duitse keizers uit de middel-eeuwen. Maar daarom is het ook zeer goed te begrijpen dat Frankrijk, wanneer het slechts de macht had om tegen zijn ervvijand op te treden, onmiddellijk weder het zwaard zou grijpen om zijn verloren bezitting te hernemen. En toch zou Elzas-Lotharingen van Frankrijk slechts eene *bezitting* zijn, terwijl het van Duitschland een *deel* is.

Ons doel is echter niet om thans politieke beschouwingen te leveren, maar om voor eenige oogenblikken de aandacht te vestigen op het schoone Straatsburg, dat als den roem en het hart van Elzas-Lotharingen kan aangemerkt worden.

Straatsburg is een stad van Romeinschen oorsprong. Het werd door Drusus, den broeder van keizer Tiberius, gesticht omstreeks het jaar 15 vóór onze jaartelling, onder den naam Argentoratum. Eerst in de zesde eeuw ontving het zijn tegenwoordigen naam. Het ligt ongeveer een uur gaans

van den Rhijn, aan de samenvloeiing van de Ill en de Breusch. Dat het daardoor middellijk een en rechtstreeks twee waterwegen beheerscht, maakt het tot een belangrijk punt. Wanneer de plaats van de ligging der stad ook niet uitstekend geweest ware om er eene vesting te bouwen, zou Drusus haar dáar niet gesticht hebben. In 1002 werd Straatsburg verbrand door den hertog van Zwaben; maar spoedig daarna (in 1025) door bisschop Werner van Habsburg herbouwd. De stad was een der eerste, waar de gezegende kerkhervorming voorspoedigen voortgang maakte. Onder de beroemde inwoners van Straatsburg mogen we in de eerste plaats Johannes Calvyn noemen, die er, nadat hij verplicht was geworden uit Genève te wijken, eenige jaren hoogleeraar was en er in 1539 in 't huwelijk trad. Zijn tractaat over het Nachmaal schreef hij daar.

In 1681 nam Lodewijk XIV tijdens vollen vrede bezit van Straatsburg, waardoor natuurlijk de oorlog ontbrandde. De vrede van Rijswijk (20 September 1697) liet den overweldiger zijn prooi behouden, benevens al de rijkssteden in den Elzas. Eerst de laatste Fransch-Duitsche oorlog heeft daarin verandering gemaakt.

De trots van Straatsburg is de kathedraal. Dit grootsche en heerlijke gebouw, waarvan een gedeelte zeer goed door onze plaat wordt voorgesteld, dagteekent uit de twaalfde eeuw. Reeds vroeger stond op dezelfde plek een groote kerk, gesticht door Clodwig, maar deze brandde af. In 1179 werd door bisschop Koenraad I een aanvang gemaakt met den bouw van den dom, welken men thans nog gedeeltelijk bewonderen kan. Want de geheele bouw heeft meer dan 300 jaren geduurd en verscheidene wijzigingen ondergaan. Het schip der kerk werd eerst in September 1275 voltooid. In 1298 echter werd dit schip grotendeels door brand vernield. De groote bouwmeester Erwin von Steinbach herstelde evenwel de schade en arbeide aan de kerk tot 1318. De spits van den noordelijken toren werd eerst in 1459 voltooid. Van binnen en van buiten is de kerk zoo kwistig mogelijk versierd met allerlei historische en zinnebeeldige voorstellingen in groepen van steen. Alleen inwendig telt men meer dan 2000 zulke groepen. De verhevenste en de zonderlingste voorstellingen gaan als 't ware hand aan hand. Zoo, om enkele te noemen, wordt het lot van den rijken man uit de gelijkenis voorgesteld door een Jood, die bij een touw dat hem om de voeten is geslagen, wordt weggesleurd door den duivel, terwijl een andere duivel, boven het gelaat van den rijken man neerhurkende, hem zeker lichaamsdeel onder den neus duwt. Een andere groep stelt de gelijkenis van de tien maagden voor. Een der dwaze maagden heeft haar lamp laten vallen om een reukfleschje aan te nemen van een verloren jonkman, wiens gelaat en houding voor naamheid aanduiden, maar over wiens lichaam allerlei afzichtelijk ongedierte kruipt.

Naar waarheid schrijft een Elzasser:

„Treden wij het heiligdom binnen dan overvalt ons eene huivering van eerbied. Het zeer getemperde licht, dat door de ramen binnenvalt, stemt de ziel tot stille aandacht en aanbidding. Voor ons opent zich het hooge, breede middenschip, waarvan het gewelf, door slanke zuilen getragen, in schier duizelingwekkende hoogte boven onze hoofden zweeft. Ter rechter en ter linker werpen wij een blik in de lagere zijschepen, die van hier gezien den indruk maken van gesloten galerijen, en door hunne mindere hoogte, langer schijnen dan het middenschip. Gij gevoelt u als in een geheimzinnig woud, waar de adem der Godheid u omzweeft. Als dennen rijzen de zuilen omhoog, altijd hooger, den hemel tegemoet. Het is of de bouwmeesters van deze wondervolle kathedralen geene rekening hadden te houden met de wetten der zwaartekracht, noch met de draagkracht der stof, welke zij bearbeidden.”

De kathedraal is echter geenszins het eenige bezienswaardige van Straatsburg. Een volgende maal moeten we ons even bij andere eigenaardigheden dezer schoone stad ophouden.

W.

MELCHIZEDEK, KONING VAN SALEM.

Een voor een, zoo schreef onlangs de welbekende Prof. Sayce te Oxford, worden de verhalen des Ouden Testaments, die de luchtige beschouwing der nieuwere kritiek betwijfelde, gerechtvaardigd door den voortgang van onderzoekingen in het Oosten.

Het spijkervormig schrift van Babylonië heeft aangetoond, dat de veldtocht van Kedor-Laomer, beschreven in het veertiende hoofdstuk van Genesis, niet een sprookje is, als zekere Duitsche beoordeelaars beweerden. De namen der Babylonische vorsten, de staatkundige toestand, en het plaats hebben van krijgstochten naar het vergelegen Palestina, hebben allen gelijkelijk volle bevestiging erlangd door de „beschreven steenen” van het oude Chaldea.

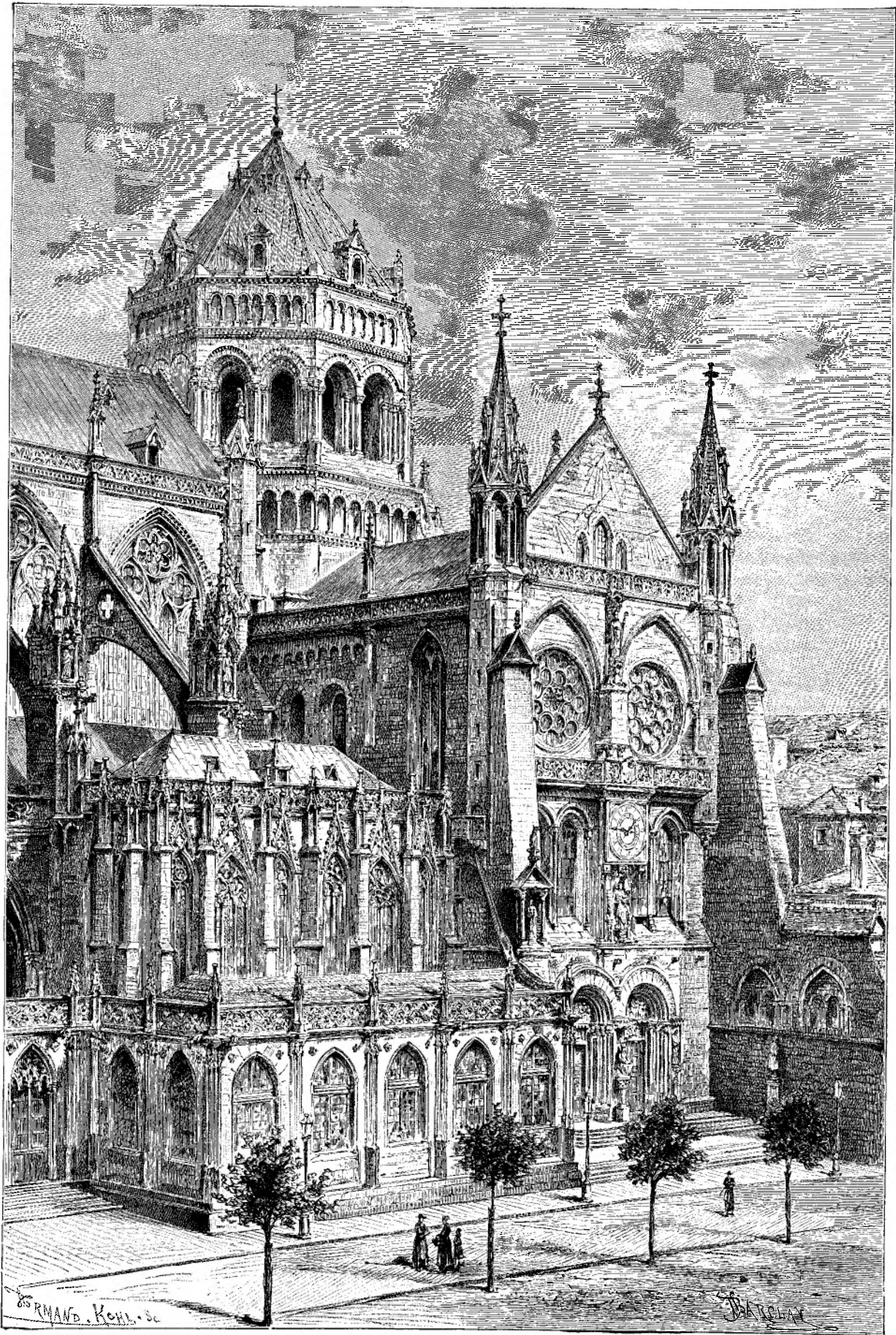
Maar niet de veldtocht van Kedor-Laomer alleen, ook de ontmoeting van Abraham, den Hebreër, met Melchizedek, den koning van Salem en priester des Allerhoogsten Gods, is nu bevestigd en opgehelderd door een allerverrassendste ontdekking. Het beeld van Melchizedek is niet langer geheimzinnig, en de critiek kan het sprookje, dat van hem door de bedriegelijk vrome uitvindzels van den lateren tijd werd opgedischt, niet handhaven.

Drie jaren geleden werden een aantal tafels met spijkerschrift gevonden onder de puinhoopen eener oude Egyptische stad, thans bekend als Tel-el-Amarna. De stad was gebouwd door Amenophis IV, een Egyptisch koning uit de achttiende dynastie, ongeveer 1430 jaren voor Christus, die den godsdienst zijner voorouders verliet en een bekeerling werd tot den Semietischen eeredienst van Baäl, voorgesteld

door de zonneschijf. De poging van Amenophis om zijn Egyptischen onderdanen het nieuwe geloof op te dringen, leidde tot een twist met de machtige priesterschap van Thebe, waarvan het gevolg was, dat de koning gedwongen werd de hoofdstad zijns vaders te verlaten en een andere te bouwen, verder noordwaarts, op de plaats thans Tel-el-Amarna geheeten. De nieuwe stad werd bevolkt met aanhangers van het nieuwe geloof, van wie de meeste vreemdelingen schijnen geweest zijn; maar haar bestaan duurde slechts kort. De dood van Amenophis werd gevolgd door burgeroorlog, de Semietische vreemdelingen werden het land uitgedreven of tot slaven gemaakt, en „een nieuwe koning stond op,” die den ouden Egyptischen godsdienst herstelde. De stad van Amenophis werd verwoest en bleef tot op heden een puinhoop.

De tafels met spijkerschrift, welke men op de plaats gevonden heeft, vormen een deel der koninklijke archieven. Vele er van zijn door Amenophis uit Thebe overgebracht, en een groot gedeelte bestaat uit stukken, welke gericht waren aan zijn vader. Bijna alle zijn van hetzelfde karakter. Ze bestaan uit brieven en berichten, gezonden aan het Egyptische hof door de koningen van Babylonië, Assyrië en Syrië, en door de Egyptische gouverneurs en leenplichtige vorsten in de onderworpen provincie Palestina. Ze zijn geschreven in het schrift en de taal van Babylonië, in dien tijd de gewone taal van beschaving en diplomatie, en bewijzen, dat er over de geheele beschaafde wereld van het Oosten boekerijen en scholen bestaan hebben, waar het ingewikkelde schrift van Babylonië kon bestudeerd en onderwezen worden. In de verzameling zijn een aanmerkelijk aantal brieven uit het zuiden van Palestina.

De belangrijkste van deze brieven werden geschreven door zekere Ebed-tob, stadhouder van Jeruzalem. Hij beweert dat hij een ambt heeft bezeten, verschillend van dat van andere gouverneurs in Palestina. In een zijner brieven schrijft hij: „Noch mijn vader, noch mijn moeder hebben mij tot deze plaats verheven; het was de profetie van den machtigen Koning, die mij heeft doen ingaan in het huis mijns vaders;” en in een anderen verklaart hij: „Ik ben niet tot stadhouder benoemd door den koning (van Egypte) mijn heer. Ik zeg, ik ben de bondgenoot van den koning, en heb de schatting, den koning verschuldigd, betaald. Noch mijn vader, noch mijn moeder, maar de godspraak van den Machtigen Koning stelde mij in het huis mijns vaders.” Terzelfder tijd wordt het gewest waarvan Jeruzalem het middelpunt was, beschreven als zijnde „het land van den (Egyptischen) Koning”, en Ebed-tob begint zijne brieven met den gewonen vorm van een Egyptischen ambtenaar: Aan den koning mijn heer, mijn zonnegod, Ebed-tob, uw dienstknecht spreekt aldus: „Aan de voeten van den koning, mijn heer, werp ik

DE KATHEDRAAL TE STRAATSBURG (ZUIDZIJDE).

mij zevenmaal zeven malen neder." Hij was werkelijk een begunstigd vorst, gelijk die van het tegenwoordige Indië, en hij deelde zijn macht met een Egyptisch „gemachtigde", die in Jeruzalem verblijf hield, gelijk de Engelsche „resident" eener provincie van Inboorlingen in Indië, of op Java in de Vorstenlanden.

De Machtige Koning, aan wiens godspraak Ebed-tob zegt dat hij zijn gezag ontleende, was de titel gegeven aan de godheid, die aanbeden werd op den berg Moria. De werkelijke naam der godheid wordt in een der brieven ons medegedeeld. Ebed-tob spreekt daar van „de stad des bergs van Jeruzalem, de stad van den god Uras, wiens naam (aldaar) was Salim. Salim of Salem, de god des „Vredes", was in overeenstemming met den naam der godheid, wiens tempel stond op den „berg van Jeruzalem", en hij werd vereenzelvigd met den Babylonischen god Uras, de morgenzon. Nu is Uru-Salim gelijkwaardig in letters met Jeruzalem, en daar we van een tafel met spijkerschrift leeren dat uru beteekent stad, zoo is het duidelijk dat Uru-Salim, of Jeruzalem, beteekend moet hebben: „de stad van den god Salim."

Van dezen god was Ebed-tob priester. Hij was tot dat ambt aangesteld door een godspraak. Hij had het *niet* verkregen volgens erfrecht. Zoover zijn priesterambt aangaang was hij *zonder vader of moeder*; aan hen had hij zijn macht niet te danken.

Welk een licht laat dit vallen op de beschrijving van Melchizedek in het boek Genesis! Ook hij was niet alleen „koning van Salem", maar tevens „priester des Allerhoogsten Gods." En het dient opgemerkt te worden dat hij was koning van „Salem" — koning, dat wil zeggen van de godheid van welke hij zijn koninklijken zoowel als zijn priesterlijken rang ontleende, *niet* koning van Jeruzalem, „de stad van Salem." Hij was, zooals we lezen in den zendbrief aan de Hebreëen (Hebr. 7 : 3), „zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtsrekening." Het was niet noodig melding te maken van zijn ouders, daar het niet was door erfrecht, zooals Ebed-tob het uitdrukt, dat hij was „verheven tot deze plaats." De beschrijving in Genesis van Melchizedek gegeven is juist dezelfde welke Ebed-tob van zichzelf geeft, met dit verschil, dat terwijl Ebed-tob afhankelijk was van den Egyptischen vorst, Melchizedek nog een onafhankelijk vorst was.

Maar er is nog een deel in een der brieven van Ebed-tob, dat de geschiedkundige juistheid van Genesis bevestigt. Hij haalt aldaar de volgende godspraak zijner godheid aan: „Zoolang er een schip in 't midden der zee is," zegt de godspraak van den machtigen Koning, „zullen de overwinningen van het land van Nahrima en het land der Babyloniërs voortduren." Elders wordt gewezen op het feit, dat de „tempel" op den berg Moria sterk genoeg was om den aanval der Babyloniërs te wederstaan. Nahrima is 't Aram Naharaim (Mesopotamië) der Schrift,

en wij worden er aan herinnerd door de vermelding, dat kort na Jozua's onderwerping van Kanaän de Israelietische stammen gedurende acht jaren onderdrukt werden door den koning van Aram-Naharaim (Richt. 3 : 8). De vermelding der Babyloniërs nu klinkt als een aantekening op den tekst van Genesis. Indien men te Jeruzalem vrees kon hebben voor Babylonische troepen in de eeuw vóór den uittocht, in een tijd toen het een garnizoensplaats was van het machtige Egyptische rijk, dan mochten ze nog veel meer gevreesd worden in den tijd van Abraham. Er was wel goede reden voor, dat de priester-koning van Salem kwam om den overwinnaar der Babylonische invallers te verwelkomen, en uit te spreken, dat hij was „gezegend door den Allerhoogsten God."

Misschien zijn onder de dingen welke men afleiden kan uit de oude brieven van Tel-el-Amarna de oudheid van den naam Jeruzalem, en van de heilichheid des bergs, op welks top de stad lag, de belangrijkste. Eeuwen vóórdat Salomo, „de vreedzame," daar den tempel des Gods van Israel had opgericht, had op dezelfde plaats een heiligdom bestaan, toegewijd aan den god, wiens naam was „Vrede," en van wiens godspraken de roem zelfs in Egypte was verbreid. De Allerhoogste God, wiens priester Melchizedek was, was geen uitvindsel van menschelijke ijdelheid, geen mythe, opgesierd door de latere geschiedenis van 't Joodsche Jeruzalem. Hij werd aanbeden op Moria lang vóór Mozes zijn broederen uit Egypte had geleid, en vóór de legers van Israel in Kanaän waren verschenen. Hij werd bovendien aanbeden door een beschaafd en letterkundig volk. De bevolking, door de Israelieten in Kanaän gevonden, was in 't bezit van boeken en boekerijen, schrijvers en scholieren. Er is geen reden om te veronderstellen, dat na den inval der Israelieten de letterkundige kennis uitstierf in de steden, welke de invallers niet konden innemen. Wij leeren uit het eerste hoofdstuk van Richteren, dat Thanaach en Megiddo en Sidon en Gerizim in der Kananiëten handen bleven, evenals Acco en Sidon, Achsib en Beth-Semes, en dat „de kinderen van Benjamin de Jebusieten, te Jeruzalem wonende, niet verdreven; maar de Jebusieten woonde met de kinderen van Benjamin te Jeruzalem tot op dezen dag." ¹⁾

Onder de tafelen nu in de verzameling van Tel-el-Amarna zijn brieven uit Megiddo en Geser, Acco en Sidon, terwijl de brieven van Ebed-tob allen uit Jeruzalem afgezonden zijn. Tafelen van klei vergaan niet gelijk stukken op papyrus of perkament; en daar de brieven, gezonden door Ebed-tob en zijn mede-stadhouders, aantoonen, dat de steden over welke zij gesteld waren, archief-kamers bezaten, ge-

¹⁾ Is het te veel gewaagd om in den titel „Vrededorst" (Jes. 9 : 6) een zinspeling te zien op den ouden titel van den priester-koning van Jeruzalem? Ook zij waren heerschers in de „Vrede-stad" en priesters der godheid, wier naam was „Vrede."

vuld met gelijksoortige stukken op klei, zoo volgt daaruit, dat de oude verhalen over Jeruzalem gemakkelijk konden bewaard blijven tot op den dag toen David de stad maakte tot hoofdstad van zijn rijk. Wij hebben geen reden om geloof te weigeren aan het feit dat in Jeruzalem, zoowel als in Gaza en in de andere steden der Filistijnen, de oude boekerijen bleven bestaan tot op den tijd in welke ook de moderne critiek toegeeft dat de Israelieten een letterkundige natie werden. En indien de boekerijen bestaan bleven, dan zullen er evenzoo schrijvers en scholieren gebleven zijn, die in staat waren de er in bewaarde boeken te lezen.

Zulk een gevolgtrekking is van zeer gewichtige strekking voor de geloofwaardigheid van de Oud-Testamentische geschiedenis. Het werd langen tijd stilzwijgend aangenomen, dat zoowel de Israelieten als de volken door welke ze werden omringd, ten tijde der verovering van Kanaän en in het tijdvak der Richters, onbekend waren met de kunst om boeken te schrijven. Het letterkundig tijdperk van Israel werd verondersteld te beginnen met Samuel. Het oudste naschrift totnogtoe ontdekt in het Phoenicische alphabeth, welks tijd met zekerheid bepaald kan worden, is dat van den Moabietischen koning Mesa, den tijdgenoot van Achab. Indien de schrijfkunst reeds eeuwen vroeger bekend was, zoo wordt gevraagd, hoe komt het dan dat er geen oudere schriften gevonden zijn? Het ontbreken van dezulke is beschouwd geworden als een krachtig bewijs voor de bewering, dat de letterkundige eeuw van Israel eerst aanving met het Israelietisch koninkrijk. Omtrent alle vroegere gebeurtenissen moest (zoo beweerde men) de geschiedschrijver van latere dagen zich beroepen op overlevering en legende, in plaats van gelijktijdig letterkundig getuigenis.

De tafels van Tel-el-Amarna, en meer bijzonder de brieven van Ebed-tob, hebben echter bewezen dat die bewering niet gerechtvaardigd wordt door de feiten. Het is waar dat in het tijdperk, waarin ze tehuis behooren, de letterkunde des lands niet geschreven werd op de papyrus of uitgedrukt door behulp van het Phoenicische alphabeth. Zij werd toevertrouwd aan de duurzamer stof van klei, terwijl taal en schrift, waarin ze bewaard werd, evenzeer in onbruik geraakte in het Palestina van latere dagen.

Maar de verovering van Kanaän door de Israelieten vernietigde de boekerijen niet, welke bestonden in zekere steden, die met goed gevolg den overwinnaar weerstonden. En, waar de boekerijen onbeschadigd bleven, daar bleven ook lezers bestaan, die er gebruik van konden maken. Samuel en zijn tijdgenooten waren niet genoodzaakt te vertrouwen op overlevering en legenden ten opzichte der vroegere geschiedenis van hun land; er waren geschreven stukken in overvloed om te raadplegen. En een vergelijking van het veertiende hoofdstuk van Genesis

met den inhoud van de brieven van Ebed-tob heeft ons getoond, dat ze die stukken werkelijk hebben geraadpleegd; de beschrijving van Melchizedek, koning van Salem, die zoo dikwerf als mythisch voorgesteld werd, blijkt in strikte overeenstemming te zijn met de feiten. Niets kan meer helder bewijzen, dat noch de oude beschrijvingen van Jeruzalem, noch de kennis van den inhoud er van verloren was gegaan, toen het boek Genesis geschreven werd; en wat waar was van Jeruzalem moet evenzeer waar geweest zijn van andere steden van Palestina.

Zoover de geleerde schrijver. Zonder juist in alles met hem te willen geacht worden in te stemmen, gelooven we toch, dat dit zijn woord de hoogste aandacht verdient. Het bewijst opnieuw hoe weinig steekhoudend is al wat door het ongeloof tegen Gods Woord wordt aangevoerd.

H.

EEN MERKWAARDIG NEDERLANDER.

Ds. A. C. VAN RAALTE. ¹⁾

I.

JEUGD EN STUDIEDAGEN.

Meer dan iemand anders heeft Van Raalte zich zelf afgedrukt op de geschiedenis van het Hollandsche koloniale leven in Amerika.

Hij was een man, die alom de aandacht moest trekken; wiens uiterlijk iets buitengewoons verried.

Kort van statur, met een ongemeen breed voorhoofd, met diepe voren doorploegd; heldere grijze oogen, die schitteren konden van geestdrift of gloeien van vuur, wanneer hij diep geagiteerd was; een meeningvolle glimlach, soms wonder zoet en aantrekkelijk, dan weër vol van doodende satire; lippen, die een vastberaden karakter en stoere volharding teekenden, — ziet daar van Raalte.

Een uitnemend redenaar, wanneer zijn onderwerp hem bezielde; een man van diepe overtuigingen, en die den moed had er voor uit te komen; een man, die zijne karakter-gebreken had en die kende; een man, die in zijn veelbewogen leven soms mistastte en verkeerd zag, maar het ook wist en erkende; de leidende geest, de ziel, dezer nederzettingen; ²⁾ een man, die altoos eerbied afdwong, altoos en overal een macht was, — ziet daar Van Raalte.

In hem waren drie volksaarden belichaamd: de degelijke Duitscher, de voortvarende Franschman, de volhardende Fries. Uit zijn stamboom toch vloeide drieërlei bloed in zijne aderen.

¹⁾ Ds. Dosker in Amerika, ook ten onzent welbekend, levert in een Amerikaansch blad een levensschets van bovengenoemden leeraar, leider van de uittocht der (toen nog) Christelijke Afgescheidenen uit ons land naar Amerika. We doen onzen lezers zeker een dienst door aan deze schets het volgende te ontleenen.

²⁾ De Nederlandsche in Amerika.

Zijn vader was Albertus Van Raalte, een vroom leeraar in de Nederlandsche Staatskerk. Ds. Van Velzen had hem in de zomervacantie van '32 meermalen ontmoet en schatte hem hoog „als een zeer achtenswaardigen, godvreezenden grijsaard.”

Zijne moeder was Christina Caterina Harking, van Frieschen bloede en rijke afkomst. De Harkings hadden veel geleden en verloren, met duizenden van andere achtenswaardige Hollandsche familiën in de Napoleontische dagen. Uit hun huwelijk werden 17 kinderen geboren, waarvan slechts een vier of vijfstal overbleven. Twee van zijne broeders stierven plotseling, als studenten aan de Academie. Een derde, Pieter, die geneesheer was, stierf aan de tering, in de dagen der vervolging, bij Van Raalte aan huis, terwijl deze stond te prediken.

Albertus C. Van Raalte werd geboren, den 17^{den} Oct. 1811, te Wanneperveen, in de Provincie Overijsel.

Van zijne kindsche dagen is weinig bekend.

„Bij een terugblik op mijzelf — zoo schrijft hij — moet ik belijden dat mijn jeugdig leven zeer doelloos was en hoofdzakelijk eenige richting ontving van de achting, welke ik mijn vader toedroeg, en van de begeerte om hem tot vreugde te zijn.”

Gedurende zijne propaedeutische studiën te Leiden, kwam hij niet in aanraking met de „club” van studenten, die onder den invloed van de „mannen van het reveil” gekomen waren.

Hij was, als ieder ander student, behalve de „fijnen,” lid der studenten-sociëteit en een vroolijke Hollandsche jongen. Maar in '32 kwam de vreeselijke cholera in Nederland en Van Raalte werd bekeerd. „Geen wereldsche ambitie, maar de bediening des Evangelies, welke mij vroeger voor mijn persoon altoos het minst passende toescheen, werd van toen af mijn biddend streven; want ik had den schat der verzoening gevonden. Ik begeerde niets dan mijn leven in de prediking te slijten. Kerkvorm en kerkregeering waren bij mij vrij doode denkbeelden.”

In de vacantie had hij al kennis gemaakt met Ds. Van Velzen, die hem bij de andere vrienden inleidde. „Geloofsgenooten, vrienden en broeders in de hope des levens vonden zij in elkaar.” Hij gaf zijne oude vrienden op en sloot zich, schoon één jaar bij zijne twee toekomstige zwagers achter, geheel bij hen aan. Zijne eigene latere onbewimpelde getuigenissen zeggen ons hoe zwaar het offer was, dat hij bracht. Hun toestand aan de Academie was dan ook alles behalve benijdenswaardig. Brummelkamp schrijft er van: „Bekend en geteekend als wij waren als dompers, dweepers of Da Costianen, waren wij eigenlijk van het verkeer met andere studenten buitengesloten. Men zou haast zelf dien tijd beleefd moeten hebben, om zich een denkbeeld te kunnen vormen van die dagen. Het liberalisme, de leer van deugd en goede werken; eigen braafheid, de voortreffelijk-

heid van den mensch en van de rede waren de goden, aan wier lof men zich niet kon verzadigen.”

Maar machtige geestesgistingen waren aan het werk, en groote mannen in Nederland hadden den strijd aangeboden met den tijdgeest; en faalde ook straks hun moed, als de macht van het beginsel getoetst werd; — *zij waren het toch*, die den eersten stoot gaven aan de beweging, waardoor de vaderlandsche Kerk nu meer dan een halve eeuw wakker gehouden is, en waaruit zich ongetwijfeld ook de nieuwe gisting der laatste jaren ontwikkelde.

Hun invloed werd te Leiden gevoeld, en mannen als Bähler, Meerburg, Scholte, Van Velzen, Brummelkamp en Van Raalte werden er door bezielde.

Wat nood of men hen als „pariahs” beschouwde en behandelde, zij werden er slechts te nauwer door verbonden aan elkander en aan hun God.

Door middel van Meerburg kwamen zij in aanraking met een lief en deftig gezin in de Academie stad, dat der De Moens, waarvan de drie zusters, die later den drie vrienden tot vrouwen werden, met den jongsten broeder samen woonden; terwijl de oudste broeder in Leiden, ouderling der gemeente en raadsheer der stad was. De jongste broeder werd later leeraar der Vrije Kerk en was voor vele jaren penningmeester der Theologische School en der Zending.

Hun huis werd de vluchthaven der vrienden, die hier verademing vonden voor de miskenning en stille vervolging, hun op de Academie bestendig aangedaan.

Vooraf Prof. Kist muntte uit in de bestendige openbaring van zijn onwil. Dat Bilderdijk, „die oude knorrepot,” met zijne Joodsche vrienden, Da Costa en Capadose, er in geslaagd was om, niet te Groningen of te Utrecht, maar juist te Leiden zich een aanhang te verwerven onder de studenten, was hem een gruwel. Bij zekere gelegenheid zeide hij tot Brummelkamp: „Gij zijt mij genoemd als ook daaronder te behooren. Nu heb ik daar zooveel niet tegen, en vind het zelfs goed, dat die menschen ook hun zin krijgen, doch ik meende u dat toch eens te moeten zeggen.”

Op dezelfde wijze zeide hij tot van Raalte: „Hoe komt gij toch aan zulke wonderlijke stellingen? Gij leert ze van ons niet, krijgt gij les van Le Fevre?” Ik deelde hem mede, schrijft van Raalte, — „dat ik van niemand onderwezen was, doch dat mijn zondegevoel mij gedreven had tot een biddend onderzoek der Schrift, waaruit ik door Gods Geest de waarheid der rechtvaardiging voor God, door 't geloof in Jezus, had leeren verstaan. Waarop hij met medelijdenden glimlach het gesprek afbrak.”

Prof. Van Hengel maakte met Kist gemeene zaak en, onder een duidelijk merkbaaren invloed van buiten af, trachtten deze heeren Van Raalte te weren van het candidaatsexamen. Gelukkig was er te Leiden een edeler geest, namelijk Prof. Clarisse, die *en* nu *en* later in den strijd van V. R. met de kerkbesturen, zich zijne zaak aantrok.

En nooit werd deze gunst vergeten. Tot zijn dood toe had van Raalte een goed woord voor Clarisse.

Levendig herinner ik mij hoe hij eens bij mijne ouders aan huis, verhaalde hoe deze man hem voor de vuist weg preeken geleerd had.

Het was te Leiden en de faam van zijne ketterij had een groot getal van studenten samengebracht. Van Raalte was jong en zeer bevreesd. Hij had zijne predikatie geheel uitgeschreven en in den achterzak van zijn rok gestoken. Clarisse leidde hem naar het spreekgestoelte en, toen de spreker den trap zou bestijgen, trok hij behendig de geschrevene predikatie, waarvan een tip zichtbaar was, hem uit den rokzak. Van Raalte was schrikkelijk onthutst, toen hij zijn predikatie miste, maar beval zich Gods genade aan en begon, *ex tempore*, te spreken over zijn tekst, Rom. VI: I.

„Wij dan, gerechtvaardigd zijnde, uit het geloof, hebben vrede met God, door onzen Heere Jezus Christus.”

Nooit geloofde hij beter gepreikt te hebben dan dien morgen, en de studenten, die gekomen waren om te spotten, zaten aandachtig te luisteren tot het einde toe.

Prof. Clarisse erkende zich uiterst voldaan, en zijne medestudenten verbaasden zich dat zulk een man kon behooren tot de „nachtkijker-club”.

Eindelijk waren de dagen der voorbereidende studiën voorbij, het candidaatsexamen was afgelegd en Van Raalte zocht toegelaten te worden tot de bediening des Woords in de Kerk der vaderen, die hij liefhad.

Wordt vervolgd.)

IS DAT GELUK?

Over den beroemden Engelschen schrijver en staatsman Benjamin Disraeli, later Lord Beaconsfield verscheen dezer dagen van de hand van Fraser, een boek, getiteld: „Disraeli en zijn tijd,” dat tal van herinneringen uit het leven van lord Beaconsfield geeft.

De eenige man, zegt Fraser, die in vele opzichten aan Disraeli herinnert, is Henry Irving, en hij toont dit nader aan. Maar de overeenstemming ging niet door; Irving schaamt zich zijn geheel grijze haren niet, terwijl Disraeli haar en baard zwart verfde.

Disraeli placht te zeggen: „Als ik iemand ontmoet, wiens naam ik vergeten ben, denk ik er tien minuten over en als 't hopeloos blijft, zeg ik maar altijd: en hoe gaat 't met de oude kwaal?”

Bernal Osborne, van Joodsche afkomst, gelijk Disraeli, was eens zoo onbeschaamd tot hem te zeggen: „Ik heb u in het park zien wandelen met mevrouw Disraeli, wat kunt gij toch eigenlijk gevoelen voor die oude vrouw.”

Disraeli antwoordde bedaard: „een gevoel dat u geheel onbekend is: dankbaarheid.”

Zijn oude vrouw, die op haar 89e jaar stierf, nog vóór Disraeli den hoogsten rang bereikte, was bekend om min juist oordeel. Disraeli haatte het leven op buitenplaatsen, waar hij zich den geheelen dag verveelde. Zijn vrouw zei, dat er altijd hetzelfde gebeurde. Hij zocht zijn troost in eten en at te veel; 's ochtends, 's middags en 's avonds, geraakte na drie dagen van de wijs en moest naar huis.

Disraeli hield veel van zijn vrouw; toch hebben eenige van zijn meest bijtende gezegden betrekking op het huwelijk. Van een bruiloft komende, zeide hij eens: „Dat is een akelig werk, 't ontstemt me altijd. Na een begrafenis ben ik opgewekt, ik voel dat er dan ten minste iemand van iemand is bevrijd.” Een anderen keer zeide hij: „Geen lid van het Lagerhuis woont geregeld alle zittingen bij vóór hij getrouwd is.”

Fraser zegt ten slotte, hoe het voornaamste gevoel, dat Disraeli bij hem opwekte, was: medelijden. Disraeli wilde er boven op komen en het lukte, maar hij had geen grootsche, blijde verwachtingen. Toen een oud vriend hem eenige dagen na dat hij eerste minister was geworden gelukwenschte, antwoordde hij: „Nu ben ik geklommen tot in den top van den gladden paal.”

En toen hij bij zijn laatste eerste-ministerschap werd gelukgewenscht, antwoordde hij slechts: „te laat.” Of hij dit zeide, denkende aan zijn vrouw of aan zijn vervallen krachten, is onzeker. Een diepe zucht was Disraeli's eenig antwoord toen Fraser bewonderend sprak over Gray's bekende „Elegy” en de volgende regels aanhaalde:

The boast of Heraldry; the pomp of Power:
And all that Beauty, all that Wealth e'er gave,
Await alike the inevitable hour:
The paths of Glory lead but to the Grave. ¹⁾

H.

President Kruger en de Evangelische Gezangen.

De strijd vóór en tegen de Evangelische Gezangen heerscht onder de Hollanders in Zuid-Afrika even goed als hier, en is een bij uitstek Nederlandsche.

Meermalen, zoo schreef dezer dagen iemand in het Afrikaansche blad *de Getuige*, hadden wij de gelegenheid om met President Kruger, als Christenbroeder, hoewel (?) behoorende tot de Gereformeerde Kerk ²⁾ te spreken over de Evangelische Gezangen. Natuurlijk verschilden wij van standpunt, toch gaf dit nooit eenige verwijdering tusschen ons. ³⁾ Al de argumenten voor en tegen het zingen van Gezangen

¹⁾ De roem van 't wapenschild, de trots der macht,
En al wat schoonheid, al wat rijkdom gaf,
Verwachten saam den onvermijdb'ren nacht,
Der glorie paden leiden slechts naar 't graf.

²⁾ Men heeft ook in Afrika een Herv. Kerk, een Ger. Kerk, enz.

³⁾ Zoo behoort het! (RED.)

bij den Openbaren Eeredienst tusschen ons gewisseld kunnen wij hier niet herhalen. Doch één punt uit de bespreking moeten wij toch mededeelen. De President zeide eens ongeveer het volgende: „Ik erken er zijn sommige heerlijke Gezangen in uw Bundel, maar er zijn ook Gezangen met een verkeerden zuurdeesem. Om een beeld te gebruiken: het is als een ruime tafel, met allerlei gerechten. Nu zijn er zeer goede schotels, maar er zijn ook schotels met vergift gemengd in het eten. Gij en ik weten mogelijk te onderscheiden in welke schotels het gezond eten is, maar anderen niet. Doch als wij nu gaan aanzitten en eten, dan trekken wij met ons voorbeeld anderen om zulks ook te doen; zij hebben die gave der onderscheiding niet, eten het vergift, en zijn wij

dan niet schuldig aan Rom. 14:21?” Ik moest erkennen, dat er waarheid in deze opmerking zat.

Daarop zeide ik: „Maar, President, als er nu een uitgave van onze Gezangen komt, waarin bij wijze van Kantteekeningen, de bijbelwoorden geplaatst worden waarop de gezangen gegrond zijn, en aantekeningen, aanwijzende waar zij van den Bijbel afwijken, zult gij dán zulk een bundel willen gebruiken?” — „Ja zeker,” was zijn antwoord. „In Gods kracht zal ik zulks beproeven,” liet ik er op volgen. Met dit werk zijn we nu bezig, en reeds gevorderd tot Gez. 22. Niet wetende of wij ooit verwaardigd zullen worden dit werk te eindigen, geven wij intuschen aan de lezers van *de Getuige* telkens één Gezang als proeve.

GEZANG I. AAN GOD.

Dichter A. VAN DEN BERG, naar de 65e Cant. in het Waalsche Gezangboek,
(gevolgd naar B. CRASSELIUS).

<p>Vs. 1. Hallélujah! lof zij den Heer!
Aanbidt den Vader, geeft Hem eer,
Den Schepper aller dingen!
Den roem van Zijn barmhartigheid,
Zijn wijsheid macht en majesteit
Moet al het schepsel zingen.</p>	<p>Halleluja! looft onzen God. Openb. 19:5; 14:7.
Geeft den Heere de eere Zijns naams. 1 Kron. 16:29.
Gij hebt alle dingen geschapen. Openb. 4:11.
En alle schepsel hoorde ik zeggen: Hem die op den troon zit, en het Lam, zij de dank, en de eer, en de heerlijkheid, enz. Openb. 5:13.</p>
<p>Vs. 2. Hallélujah! lof zij den Zoon!
Gedaald van 's hemels hoogen troon,
*) Tot heil van stervelingen:
Hem die voor onze zonden stierf,
En 't leven door zijn dood verwierf,
Moet al het schepsel zingen.</p>	<p>Opdat zij allen den Zoon eeren, gelijk zij den Vader eeren. Joh. 5:23. Zie verder 2 Cor. 8:9; Fil. 2:5—11.
En zij zongen een nieuw lied, zeggende: Gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht met uw bloed, enz. Openb. 5:9—14.</p>
<p>Vs. 3. Hallélujah! den Geest zij eer! †)
Als in zijn tempel daalt Hij neêr
In 't hart van stervelingen:
Hem die ons troost en leert en leidt,
En voor den hemel toebereidt,
Moet al het schepsel zingen †)</p>	<p>Weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt, en de Geest Gods in u woont? 1 Cor. 3:16.
Een andere Trooster zal u in al de waarheid leiden. Joh. 14:16; 16:13; 3:5.</p>
<p>Vs. 4. U, Vader, Zoon en Geest zij prijs!
U lof en dank op Englen wijs
Gebracht door stervelingen:
Heer! driemaal heilig! wees geëerd!
Uw roem daar Gij als God regeert,
Moet al het schepsel zingen.</p>	<p>En alle schepsel hoorde ik zeggen: Hem die op den troon zit, en het Lam, zij de dank, en de eer, enz. Openb. 5:13.
Heilig, heilig, is de Heer. Jes. 6:3.
De Heere regeert. 1 Kron. 16:31.
Alles wat adem heeft love den Heere. Ps. 150:6.</p>

*) Getoetst aan de leer der *bijzondere genade*, valt er tegen 't woord „stervelingen,” zoo algemeen gesteld, vrij wat in te brengen. Zie 1 Cor. 12:3.

†) Vergeefs zoekt men in den Bijbel naar een gebed of lofzang afzonderlijk tot den derden Persoon in 't Goddelijk Wezen gericht, gelijk in dit vers, alsook in Gez. 2:4; 151:1, 6; en 153:3, 4. In de gansche Heilige Schrift vinden wij geen *voorbeeld*, ook geen *gehod*, of *voorschrift*, of *belofte* daartoe strekkende. En waarom niet? Omdat de Geest *in ons* en *door ons* bidt; zie o. a. Rom. 8:26, 27; Ef. 2:18 ('t oorspronkelijk *in*); 6:11; Judas vs. 20. Zoo is het ook de Geest, als Geest der dankzegging, die den Vader en den Zoon *in ons* en *door ons* verheerlijkt; zie o. a. Joh. 16:14; 1 Cor. 12:3; 1 Joh. 5:6. De Geest woont in de gemeente en is één met haar, ook in haar bidden en danken; zie o. a. Op. 22:17^a. Merk op de tegenstelling in Gez. 3 vs. 3. Ook daar wordt den Geest eere gegeven, maar in den derden Persoon; Vader en Zoon worden aangesproken. Maar Gez. 3 is uit de oude Kerk, een vertaling van het bekende „Te Deus laudamus,” en ademt een verhevener en tevens dieper Geest.

Deze nooten zijn ook van den schrijver in „De Getuige”.

UIT HET LEVEN.

Welke strenge tucht op de oude koopvaardij-schepen der Hanze-steden heerschte wordt ons duidelijk o. a. uit een scheepswet (waarschijnlijk uit de 16de eeuw) die wij kunnen lezen bij Pardessus: *Collection de lois maritimes*. Parijs 1828—1845. Het begint met het volgende rijmpje

„Een ieder hoore en versta het goed,
Hoe hij zich hier gedragen moet;
Niet een zal worden vrijgesteld,
Daar deze wet voor allen geldt.
Vooreerst moet men godvreezend wand'len,
En tegen Gods geboon niet hand'len;
Niet schelden tegen dames of heeren,
En zich onthouden van vloeken en zweren.

Op boete van 12 schilling.

„Wie dit niet doen wil en het kwade niet mijdt,
Zal door den kwartiermeester worden gekastijd.”

Van de verschillende verordeningen deelen wij de volgende mede: Hij die des morgens opstaat en niet bidt wordt gestraft met 2 schillings boete. Die bij God of Zijn Heilige woorden zweert of vloekt 2 schillings boete. Die den hoed niet afneemt wanneer men God looft, zingt of bidt, 5 schillings boete. Hij die lacht onder het zingen of bidden of op andere wijze rumoer maakt, wordt beboet met 2 schillings. *Hij die iets hoort of ziet en het verzwijgt* heeft 1 schilling boete. Niemand mag met ongewassen handen aan den maaltijd gaan op boete van 1 schilling. Niemand mag den scheepskost verachten als er niets op aan te merken is, op boete van 2 schillings. De bottelier moet het buffet ter juister uur openen en sluiten, tenzij dat iemand een drank noodig heeft, op boete van 2 schillings. Hij die een ander een bijnaam geeft, boven zijn juisten naam wordt beboet met 1 schilling. Die zich gedurende den maaltijd onwelvoegelijk gedraagt wordt gestraft met 1 schilling boete. Hij die meer bier morst dan hij met de hand kan bedekken, betaaldt zoover het niet met moedwil geschiedt 2 schillings boete, anders een ton bier. Hij die zegt „dat u de duivel haal” of „loop naar den duivel” moet, zoo dikwijls als hij dat doet, 1 schilling boete betalen. Wanneer lieden spelen als de zon ondergegaan is, zoo worden zij gestraft met 4 schillings boete. Die in eens anders kooi gaat liggen heeft 2 schillings boete. Hij die een ander in zijn kwartier niet met rust laat.

H.

Weelderig.

Hoe men in Parijs in 1791, trots alle stormen der Revolutie weelderig leefde, bewijst ons een spijkskaart die 100 jaar oud is en in het bezit is van een Berlijnsch oudheidkundige. Een Duitsch staatsman uit die dagen werd door de lengte van deze spijkslijst zoo getroffen, dat hij haar tot aandenken

medenam naar zijn vaderland en in een lijst lie zetten.

Deze spijkskaart bevat de namen van meer dan 100 verschillende soorten van spijzen, en vangt aan met het tamelijk voldoende getal van 14 soepen. Hieronder bevindt zich een „gezondheidssoep,” als ook een broodsoep, een koolsoep en een aardappelsoep. Ook de bekende „Julienne” ontbrak niet. Verder vinden wij er de meest verschillende gerechten op, zoowel zuurkool als truffels met Champagne. De naam van den beroemden kok uit den tijd van Lodewijk XIV, Bechamel, wiens wijze van het bereiden van aardappelen thans nog geliefd is, komt op de kaart meermalen voor, b. v. bij Pasteitjes à la Bechamel. De kaasnamen uit dien tijd zijn voor ons vreemd, uitgenomen de Roquefort. Onder de likeuren wist men in dien tijd ook het Dantziger Goldwasser naar waarde te schatten.

Lakoniek.

Het is algemeen bekend, welk een voorliefde Frederik van Pruisen voor korte uitdrukkingen had. Gedurende zijn verblijf te Teplitz, zoo verhaalt men, vernam hij dat zich aldaar ook een Hongaarsch edelman bevond die evenals hij geen vriend van lange gesprekken was. „Een beste man” — „leeren kennen” zeide Frederik. Hij liet zich het voorkomen van den edelman beschrijven om hem bij een ontmoeting te kennen en sprak hem op de wandeling aan, waarbij het volgende onderhoud plaats vond:

„Baden?”
„Drinken.”
„Militair?”
„Magnaat.”
„Zoo?”
„Politie?”
„Koning.”
„Gegroet.”
„Gegroet.”

H.

Slaapkameraden.

Een der secretarissen van den Engelschen Minister Pitt heeft het volgende vermakelijke voorval uit het leven van dien staatsman medegedeeld.

Pitt werd vreeselijk door het podagra geplaagd en lag, zooals de dokter hem had voorgeschreven, in een koude kamer te bed, toen de Hertog van Newcastle hem kwam bezoeken. De Hertog was zeer koud en wikkelde zich, daar het onderhoud nog al lang duurde, in zijn mantel. Daar hem dit maar gedeeltelijk tegen de koude beschutte ging hij naast Pitt in bed liggen om zich te verwarmen, wat bij de breede Engelsche bedden zeer goed mogelijk is. De beide ministers lagen nu naast elkander in de veëren en kibbelden ijverig over het uitzenden der vloot, zonder zich door het binnentreden van den

bovengenoemden secretaris, die eenige dépêches bracht, in het minst te laten storen.

H.

Vreemde zeden.

In het jaar 1576 maakte de Berlijnsche geestelijkheid zich als „ecclesia militans” (de strijdende kerk) in de slechte beteekenis van het woord, een naam. Daniël Apül schreef aan den bekenden Leonhard Thurneyssen op den 13^{en} October van dit jaar over de Berlijnsche predikanten: „Ik heb met verwondering vernomen hoe onze zwartrokken elkander slaan, uitschelden en met elkander krakeelen, dat het een schande is. In de St. Nicolaaskerk hebben zij elkander met de kaarsen te lijf willen gaan. Die van de St. Mariakerk hebben elkander op de nieuwe Markt met steenen geworpen, zoodat men hen slechts met de grootste moeite van elkander kon houden. Zij doen dit elkander alleen maar om het ellendige geld. Dat is nu hun goed voorbeeld in deze ernstige tijden bij het heerschen der pest.”

H.

Een bijzonder schitterende en eigenaardige ontvangst had Jozef II, Keizer van Oostenrijk, toen hij bij het bezoek aan zijn zuster Marie Antoinette in de Seine-stad Parijs kwam. Het weelderige hof van Versailles vierde toen zijn partijen, doch ook het wraakzuchtig woelen der Revolutie was reeds duidelijk waar te nemen. Onder de hovelingen was de nieuwste dwaasheid der mode in gebruik, om aan den rok en het vest in plaats van knopen, kleine gouden horloges te dragen, die allen juist den tijd aanwezen. Zulk een rok of vest kostte natuurlijk een schat van geld en vertegenwoordigde een vrij aanzienlijk vermogen. Toen Jozef II nu, bij een openbare feestelijkheid in zijn langen, zwarten, lakenschen rok verscheen, waaraan ook zulke knopen waren, voegde hem een der leden van de stedelijke raad van Parijs in een opwelling van jaloerschheid toe: „Heureux le peuple, qui paye vos boutons”, (gelukkig het volk dat uw knopen betaalt) een uitdrukking die sedert in Frankrijk een spreekwoord is geworden.

Maar nog grooter pracht en schitterender ontvangst viel Koningin Victoria in het jaar 1855 ten deel. Napoleon III wachtte zijn hooge gast en bondgenoot te Boulogne op, en geleidde haar met buitengewone vriendelijkheid naar Parijs. Zonder oponthoud ging de reis van Parijs naar St. Cloud. Aldaar was voor de Koningin van Engeland een „appartement” in gereedheid gebragt, dat geheel tot in de kleinste bijzonderheden op haar lievelingskamer in het kasteel te Windsor geleek. Slechts één afwijking van het oorspronkelijke had er plaats gevonden en die was waarlijk keizerlijk. Men had de kostbaarste schilderijen uit het Louvre genomen en daarmede

de kamers der Koningin versierd. Dit gaf aanleiding tot veelvuldige besprekingen, daar de kunstenaars en de kunstvrienden van meening waren dat de Keizer geen recht had om die schilderijen aan hun gewone bestemming te onttrekken en tot verfraaiing van St. Cloud te gebruiken. De Keizer was echter toen alvermogen en liet zich door zulke beschouwingen niet weerhouden. Het glanspunt van deze ontvangst echter was het feest te Versailles, dat ter eere der Koningin gegeven werd en waarbij voor de inrichting van het slot, een bal en een tooverachtig vuurwerk meer dan een millioen francs werd uitgegeven. Na deze schitterende ontvangst reisde de Koningin weder af, na haar gastheer dringend uitgenoodigd te hebben, haar spoedig een tegenbezoek te komen brengen.

Dit tegenbezoek heeft ook plaats gevonden .. in het najaar van het jaar 1871, toen de gansche grootheid en macht van Napoleon vernietigd was!

H.

ONZE BOEKENTAFEL.

Mijn in dubbelen zin oude vriend, de heer T. M. LOOMAN — die al op 't midden staat tusschen de 7 en de 8 kruisjes — heeft van den Heere God nog tijd en kracht en lust ontvangen, om weer een goed en nuttig werk te doen. Hij heeft *den derden druk* bezorgd van zijn schoon boek *de Geschiedenis der Israëlieten*, van de ballingschap tot Christus komst, d. w. z. het tijdperk waarvan de Bijbel zwijgt.

Het was altijd een uitnemend boek, voor ieder die geen tijd heeft een stapel dikke, oude werken door te lezen, door te worstelen soms, maar de oude vriend en leeraar van zoovelen, heeft reeds den tweeden druk verrijkt met de geschiedenis van Israel, van Herodes' dood tot de verwoesting van Jeruzalem en met een lijst der hoogepriesters. De derde is nauwkeurig herzien. Twee kaarten zijn er aan toegevoegd; kortom 't is een degelijk werk.

We danken den heer LOOMAN, aan wiens ijver menig jong mensch zich kan spiegelen. De Jongelingsverenigingen, Zondagsschoolonderwijzers, ja alle Bijbelvrienden kunnen een werk als dit kwalijk missen. Wie dat nog niet gevoelt, kan gerust zeggen, dat het aan zijn groote onwetendheid ligt. Het boek, bij de uitgevers dezes verschenen, is flink uitgevoerd en zijn derde druk bewijst hoe ook deze uitgaaf der Vereeniging van Christelijke Lectuur gewild blijft.

H.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE DOOPSGEZINDEN IN NEDERLAND.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Na hetgeen we in eenige achtereenvolgende afleveringen over de Wederdoopers mededeelden, kan het niemand bevreemden, dat de Doopsgezinden in ons vaderland alle gemeenschap met de Wederdoopers loochenen. Toch valt het niet te ontkennen, dat beiden zeer veel gemeens hebben en dat, zelfs waar zij met elkander in strijd schijnen, men veeleer te denken heeft aan tegen elkander overstaande toepassing van hetzelfde beginsel. Maar al spreekt de verwantschap des geestes te sterk om de afkomst van ééne huize te kunnen ontkennen en al kan de poging der tegenwoordige Doopsgezinden om hun oorsprong bij de Waldenzen of Albigenzen te zoeken met evenveel recht en met denzelfden uitslag door de Wederdoopers en andere secten beproefd worden, toch zou het al te dwaas zijn nu ook de gruwelen door de Wederdoopers gepleegd en hunne buitensporigheden te plaatsen mede op rekening van Menno Simonsz, die zich daarvan al te zeer afkeerig toonde en zijnen volgelingen gansch andere dingen onderwees dan opstand, veelwijverij en moord. Men vergete echter niet, dat ook vele Wederdoopers gansch geene gemeenschap des geestes hadden met de gruwelen van Munster of de oproerstokers te Amsterdam, en evenmin dat er onder de Weder-

doopers mannen en vrouwen waren, die door godzaligen levenswandel uitblonken en voor hun geloof den kerker en den brandstapel getrotseerd hebben.

Wat mag er echter toe bijgedragen hebben, dat men de Doopsgezinden zoo vaak verward heeft, juist met de woeste en zondige geestdrijvers onder de Wederdoopers? Immers niets minder dan het volge: reeds lang vóór de hervorming werden hier Doopsgezinden gevonden, doch zij gingen stil huns weegs en trokken de opmerkzaamheid niet, terwijl ze ternauwernood eenig gemeentelijk leven leidden. Maar Luther verscheen en zijn heldental deed van nu af meerderen spreken, die tot heden gezwegen hadden. Rome ontstak zijne houtmijten en bij het licht dier vlammen werden ook de belijders der doopsgezinde leer meer openbaar. Velen onder hen beklommen den brandstapel en bezegelden hunne belijdenis met het martelaarschap en zelfs Rome geeft hun getuigenis, „dat zij tot allerlei straffen, hoe wreed die ook waren, niet anders dan tot een vroolijken maaltijd heengingen.” Helaas, dat zich nu juist de verleidelijke stem der Wederdoopers hooren liet en vele Doopsgezinden zich lieten medeslepen om gemeene zaak met hen te maken.

Op zekeren dag in het jaar 1533 was er te Leeuwarden een schavot opgericht. Sikke Snijders zou in het openbaar worden onthoofd, omdat hij zich ten tweeden male had laten doopen. Onder de nieuwgierige menigte, die zich om het schavot verdrong,

stond een jeugdig geestelijke, de kapelaan van het nabij gelegen dorpje Pingjum, een jonkman, langen tijd meer bekend door de gewone lichtzinnigheid en losbandigheid der geestelijken van zijn tijd dan door buitengewone gaven voor zijne bediening. Menno Simonsz, want hij was het, had slechts gezorgd zijn hart te sluiten voor elke ketterij en daarom had hij ook zorgvuldig het lezen van den bijbel vermeden. Doch straks was daar twijfel in zijn geest gerezen aangaande de leer der Roomsche kerk, wat de verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed des Heeren betreft. Nadat hij vergeefs getracht had de stem van den verzoeker, welke hij in dezen twijfel meende te herkennen, het zwijgen op te leggen, had hij het Nieuwe Testament onderzocht en de geschriften van Luther gelezen. Uiteraard was dit onderzoek van invloed op de prediking van Menno Simonsz, doch de gerichtsplaats, waar hij van een nieuwen doop vernam en getuige was van de trouw en standvastigheid, waarmede een belijder des Heeren voor zijne overtuiging den dood tegenmoet ging, maakte een verpletterenden indruk op zijn gemoed. Maar mocht zijne prediking, toen hij straks als pastoor optrad te Witmarsum, waar hij geboren was, ook ernstiger zijn en velen de oogen openen voor de dwalingen van Rome en de waarheid des Evangelies, zijn hart hield nog vast aan ijdelheid en wereldschen zin.

Het jaar 1535 bracht nieuwe stormen. De Wederdoopers vonden in Friesland hun arbeidsveld en het klooster Bloemkamp viel in hunne macht. We hebben gezien, welk een treurig lot bij de herovering van het klooster de Wederdoopers wachtte. Menno's broeder en velen zijner gemeenteleden die zich bij de Wederdoopers aangesloten hadden, vonden hier den dood. Droefheid vervulde de ziel van den pastoor te Witmarsum, doch ze werd droefheid naar God, toen hij zijne eigene lauwheid en onverschilligheid vergeleek bij den moed en de zelfovergave, waarmede de Wederdoopers voor hunne dwalende overtuiging goed en bloed beide offerden. Maandenlang streed en worstelde hij in zijn stille binnenkamer; eindelijk in 1536 scheurde hij zich los van Rome's kerk. „Aldus heeft God door Zijne genade zich mij, ellendig zondaar, aangetrokken,” zoo zegt hij zelf, „mijn hart het eerst geroerd en mij van den weg des doods op den weg des levens in de gemeenschap der heiligen geroepen. Hem zij prijs, in eeuwigheid! Amen!”

Menno Simonsz was verloren voor Rome, gewonnen voor de Doopsgezinde leer. Aanvankelijk bepaalde hij zich tot het onderwijzen van ieder, die in zijne afzonderde woning te Witmarsum tot hem kwam om raad en licht. Doch straks gaf hij toe aan den drang der Doopsgezinden, om als hun leeraar op te treden. Het gelukte hem vele Wederdoopers van hun verkeerden weg terug te brengen en niet minder vrucht droeg zijne prediking onder Rome's volgelin-

gen, zoodat zelfs monniken en priesters door hem gewonnen werden. Doch thans was het ook met zijne rust gedaan. Van stad tot stad moest hij rondzwerven, vaak maanden lang, terwijl hij de zorg voor vrouw en kinderen aan anderen moest overlaten. Wat hem te wachten stond, dat leerden hem de vlammen der brandstapels wel, die aan alle zijden opgingen, dat kon hij licht afleiden uit het lot van Tjaard Reinders, die sterven moest, omdat hij Menno eenigen tijd schuilplaats in zijne woning had verleend. En mocht hij daaruit nog niet genoeg geleerd hebben, dan mocht het hem de bloedprijs van honderd gulden gezegd hebben, die allerwege in West-Friesland op zijne uitlevering was gesteld.

Men zegt, dat Menno Simonsz, gedurende deze vervolging, toen hij op een wagen gezeten, zijne vijanden ontvluchtte, een bende ontmoette, welke afgezonden was om hem gevangen te nemen. De krijgslieden, hem niet kennende, zouden hem gevraagd hebben, of Menno Simonsz ook in den wagen was. Hij zou toen zich omgewend hebben en aan de reizigers in den wagen gevraagd hebben, of Menno Simonsz zich in den wagen bevond. Toen dezen ontkenkend antwoordden, zou Menno den krijgslieden geantwoord hebben: „ze zeggen, dat Menno Simonsz er niet in is!” waarop de soldaten hun weg zouden vervolgd hebben. We kunnen dit verhaal, 't welk uit zichzelf reeds verre van waarschijnlijk klinkt, gerust als een louter verzinzel beschouwen. 't Past niet bij den man, die den moed had, temidden van zijn zwervend leven, de kloosters binnen te treden, om er prior en monniken te vermanen, tot boete en bekeering, die onmiddellijk na den dienst den priester in de kerk van de dwaling zijns wegs durfde overtuigen.

Nu eens zwierf hij door Duitschlands Noorden, dan door de Nederlandsche gemeenten, maar overal was zijne prediking vruchtbaar en rijk en waar hij niet persoonlijk den strijd tegen Rome voeren kon, daar deed hij het in zijne geschriften. Eindelijk vond hij een stil verblijf op het Woeste Veld tusschen Hamburg en Lubeck, waar hij een kleine hoeve bewoonde, en aan de opbouwning der verschillende gemeenten arbeide, totdat de dood in 1561 hem ruste schonk,

Reeds gedurende het leven van Menno was er verdeeldheid onder de Doopsgezinden ontstaan over de *excommunicatie* of den kerkelijken ban. In 1554 trachtte eene vergadering van Doopsgezinde leeraars te Wismar deze zaak te regelen, doch hunne besluiten waren den gematigden te heftig, den overigen te zacht. Leendert Bouwens, een van Menno's helpers, maakte de klove nog grooter, toen hij eene vrouw wilde dwingen, alle gemeenschap met haren echtgenoot af te breken, omdat deze onder den kerkelijken ban lag. Schedemaker verzette zich tegen den harden eisch aan zijne vrouw gesteld en vormde eene eigene partij, waarbij zich de gematigden aan-

sloten en die zich Schedemakers heetten. Daar zij in Franeker en Waterland de meeste aanhangers vonden, geraakten zij onder den naam *Waterlanders* meer bekend. Hoe heftig deze twisten gevoerd werden blijkt reeds uit den naam *drekwagen*, waarmede Bouwens hen vereerde. Twisten over andere onderdeelen der leer verdeelden weêr de Friesche en Vlaamsche Doopsgezinden en slechts met veel moeite ontkwam de gemeente het gevaar eener algeheele ontbinding.

In 1581 stelden Jan de Fries en Lubbert Gerrits eene Doopsgezinde belijdenis op. Zij, die zich daaraan hielden, werden *fijnen*, de overigen *groven* geheeten. Onder de *fijnen* onderscheidden zich de *allerfijnsten* door hun strenge kerkelijke tucht en hun overdreven eenvoud in kleeding en leefwijze. Tot dezen behoorden de Ukewallisten, die zich naar Uke Wallis noemden, een boer uit Groningen, die door zijn vreemdsoortige kleeding de aandacht trok en om de verspreiding zijner zonderlinge denkbeelden uit Groningen en straks uit Friesland verbannen werd. Hij stichtte daarop in 1637 te Norden in Oost-Friesland de naar hem genoemde gemeente, welke ongeveer eene eeuw bestond.

Bange dagen doorleefden de Doopsgezinden onder het bewind der Inquisitie, doch zij gedroegen zich lijdzaam en geduldig temidden van de verdrukking. Eigenaardig geeft het volgend verhaal een beeld van den toestand dier dagen. De deken van Ronsen, een handlanger van de inquisitie in Vlaanderen, ging op zekeren nacht met twee of drie zijner knechten uit, om Doopsgezinde ketters op te sporen. Op dezen weg ontmoette hij den provoost, die met zijn roode roede gewapend voor eene bende welgewapende lieden heen trok. Deze zeide tot hem: „Hoc durft gij met zulk een klein getal knechten uitgaan. Ik kan mijn ambt niet uitoefenen, dan met behulp van deze gansche bende en toch loopt mijn leven nog gevaar!”

„Ik heb hier niets te wagen,” antwoordde de deken, „ik ga toch alleen uit om goede menschen te vangen, die geen tegenweer bieden en zich gewillig laten vatten.”

„Ach zoo,” hernam de provoost, „is het alzoo gelegen, dat gij uitgaat om de goeden en ik uitga om de kwaden te vangen, wie zal dan ongevangen blijven?”

Maar Alva vertrok en de martelvuren waren op het gebied der Vrije Nederlanden uitgedoofd. Ook voor de Doopsgezinden brak een tijd van rust aan, doch deze was niet van langen duur. Immers in vele Hollandsche steden maakten de regenten het hun moeilijk, wjl hunne leer het hun verbod den eed van trouw te zweren en de wachten gewapend te betrekken. Dit kan niemand verwonderen, die rekening houdt met den tijd en de tijdsomstandigheden. Immers men was bij Rome in te slechte leerschool geweest, om verdraagzaamheid te oefenen en in een tijd waarin waarlijk iedere stad wel op hare beurt van

al hare burgers verwachten mocht, dat zij zich tegen den vijand zouden wapenen tot behoud harer vrijheid moest wel eene leer ergernis wekken, die het dragen van wapenen verbood. De groote Zwijger, afkeerig van alle geloofsdwang, wist echter ook hier als beschermer der verdrukten op te treden tegenover den willekeur der regenten. Doch we zouden hier de geschiedenis haast vooruitloopen: te zijner tijd komen we op de Doopsgezinden terug.

EEN MERKWAARDIG NEDERLANDER.

DS. A. C. VAN RAALTE.

II.

IN AANRAKING MET DE BESTUREN.

Om dit hoofdstuk wel te verstaan, moeten wij, zegt Ds. Dosker, geestverwant van Van Raalte, en dien wij steeds aan 't woord laten, een schrede terug.

De Hollanders hebben, *of liever hadden*, zeer beslister theologische denkbeelden. En geen wonder. Elke regel hunner symbolische geschriften is geschreven in het bloed van martelaren. Voor de politieke en godsdienstige vrijheid der natie is betaald met het beste bloed der vaders. De strijd maakte hen vrij, maar legde tevens een scherp nadruk op de beginselen, waarvoor gestreden werd.

In de kern is het Hollandsche volk nooit ontrouw geworden aan die beginselen. De begeerte om zich van die beginselen recht rekenschap te geven ligt op den bodem van al de kerkelijke twisten des vaderlands. Het nauw verband tusschen Kerk en Staat had, bij zijne lichtzijden, ook zijne geduchte schaduwzijden. De vrije ontwikkeling van de Gereformeerde theologie werd er niet altoos door gebaat, soms geducht geschaad.

De doorbrekende stroom des ongeloofts, in de 18de eeuw, liet zijn invloed ook in Nederland gelden. De politieke ellenden van de revolutie-dagen vonden een Kerk, waarvan de leiders meestal in diepen slaap gezonken waren.

Schrikkelijk had ze geleden in de bange tijden, die Oranje's terugkeer voorafgingen. De Staten-Generaal en Napoleon en Lodewijk hadden ieder op hunne wijze er over getiranniseerd. Koning Willem I volgde in dat spoor en vernietigde feitelijk den Presbyterischen vorm van Kerkregeering in de Hollandsche Staatskerk. Door de wet van 17 Juni 1815 werden de Synode en andere kerkelijke lichamen feitelijk creaturen van den Staat.

Middelerwijl kwam de groote geestelijke reactie, die zich alom deed gevoelen.

Dat de scheiding werd, *wat ze werd*, met de kerkelijke onervaren jeugdige en betrekkelijk geringe leiders, die God haar gaf, is wel een der grootste bewijzen voor haar Goddelijken oorsprong en tevens een vast bewijs hoe diep de kerkelijke reactie ingreep in het hart der natie.

Het was de Geest, die profeteerde tegen de dorre doodsbeenderen.

Van Raalte was alleen overgebleven aan de Academie. Eén voor één hadden de vrienden hem verlaten, om den Evangelie-arbeid in de Staatskerk te aanvaarden.

Zooals wij gezien hebben, had men reeds getracht hem te belemmeren bij zijn kandidaats-examen. Gelijk al zijne andere vrienden, werd ook hij verwezen naar het Provinciaal kerkbestuur van Zuid-Holland. Hij klopte ter kwader ure aan die deur aan. Het geheele land was vol van gisting.

De processen tegen De Cock, te Ulrum, waren in vollen gang. Vreemd echter als het moge schijnen, Van Raalte had niet de minste sympathie met de scherpe manier van strijdvoeren, die in de geschriften van dezen Noordelijken leider doorstraalde. Brummelkamp zegt rondweg, dat hij er een onverholven afkeer van had en dat de vorm en inhoud van De Cock's brochures zijn zwager geweldig tegen de borst stuitten.

Van Raalte had goed gestudeerd; zijn examen was daarom een volkomen succes. De schets, gegeven van deze geheele gebeurtenis, door Prof. Brummelkamp, toont ons duidelijk, dat het den synodalen heeren eindelijk ernst geworden was met het bestrijden der „mouterij” in de Kerk. De vraag werd daarom pertinent gesteld aan Van Raalte „of hij de reglementen der kerk *kende en het er mede eens was.*” Dit nu was iets nieuws. Men had steeds te doen gehad met de „formulieren van eenigheid,” niet met de reglementen der Kerk. En de taak, die men op zoo willekeurige wijze oplegde aan Van Raalte, was geen kleinigheid. „Ik had wel” — zoo schrijft hij zelf — „dien grooten stapel van kerkwetten in mijns vaders boekerij eens ingezien, doch het waren voor mij boeken zonder ziel en leven, ik leefde niet in die sfeer.”

Op zijn ontkennend antwoord, liet men hem eenvoudig vertrekken tot Augustus — het was nu Mei 1835 — en maakte zijn toelating afhankelijk van zijne kennis van en adhesie aan de reglementen. Al zijn tegenstribbelen mocht niet baten; hij kon heengaan.

Laat hemzelf den indruk beschrijven, dien deze behandeling op hem maakte.

„Hoe raar stond ik te kijken, toen dit (d. i. zijne belofte van gehoorzaamheid) dien liberalen heeren niet naar den zin was; mannen, die niet het *quia* (*dewijl*) maar het *quatenus* (*voorzoover*) zelven slechts omtrent onze geloofsbelijdenis konden gedoogen, en zij mij daarop weigerden het gewone verbindingsformulier te laten onderteekenen. Of ik al betoogde dat ik, met de anderen, bereid was mij op gelijke wijze te verbinden; dat men van niemand reglementenkennis vorderde, en dat men toch elke verbinding aan wetten moest onderschikken aan Gods Woord, niets baatte; onbepaalde gehoorzaamheid en kennis van reglementen vorderde men. En tot reden van dit wille-

keurig gedrag gaf men op, dat ik een van de oproermakers in de Kerk was. Men zeide echter niet wat oproerige dingen ik gedaan had. Ik stond als verplet; aan de eene zijde begreep ik niet, dat men zooveel gewicht aan mij hechtte; aan de andere zijde was ik mij onbewust iets kwaads gedaan te hebben. Zoo vaak ik het gebeurde weer overdacht, moest ik staag weer zeggen: 't is toch Paapsch 't geen ze van me vragen.”

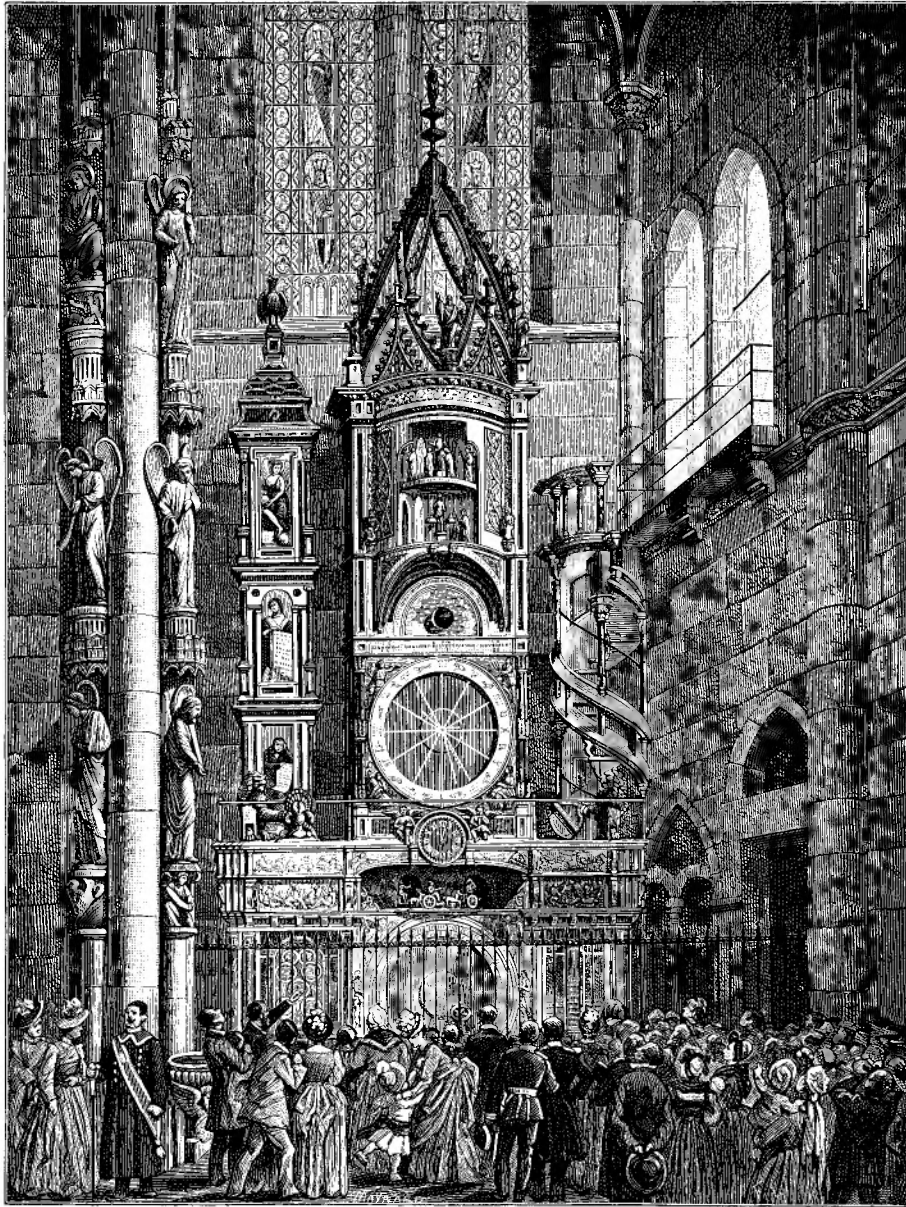
Van Raalte ging naar zijn zwager Brummelkamp, die den schat der reglementen... voor 20 gulden, zich aangeschaft had, in vier of vijf folianten, en begon te studeeren. Wat hij *vermoed* had, werd hem nu *zeker*, de reglementen waren, hier en daar, zonder twijfel in strijd met den Woorde Gods. Augustus kwam en hij stond weer voor het Bestuur, waar hij onbeschroomd het resultaat van zijn onderzoek bekend maakte. Men weigerde toen beslist hem toe te laten. Hij ging naar Leiden en legde zijne zaak voor Prof. Clarisse, die hem, met een introductiebrief, naar Donker Curtius, den president der Haagsche Synode zond.

Met jongensachtige vrees en een schrikkelijk opzien tegen dezen grooten man ging — zoo getuigt hij zelf — Van Raalte naar den Haag. Hoe verbaasd stond hij te kijken, toen hij door het zichtbaar hoofd der Nederlandsche Kerk met een stortvloed van harde woorden werd ontvangen. Toen echter de storm wat overgebuid was, stuurde deze groote *kleine* man den examinandus met een mondelinge boodschap, naar Ds. Sluiter. Deze ontmoeting is zoo karakteristiek, dat ik Van Raalte die in zijne eigen woorden laat mededeelen:

„Nauwelijks had ik daar mijn boodschap te kennen gegeven of de veranderde gelaatstrekken duiden de hevigste woelingen van binnen aan. In plaats van antwoord begon Ds. Sluiter tegen de leerbegrippen, welke hij van mij op het examen gehoord had uit te varen, als b. v. tegen de verzoening, de wedergeboorte enz. Ik was wel een vreesachtige, licht ontroerde jongeling, doch zulke aanvallen hielpen mij daarover en gaven mij kalmté, zoodat ik die, mij zoo dicrbare, waarheden vrijmoedig verdedigde; doch zulks verveelde dien heer zeer spoedig, en met bitterheid en toorn zeide hij, al dringende naar de deur: „je zult niet teekenen, we zullen wel zorg dragen dat je de kerk niet beroert,” enz.

Daar stond Van Raalte op straat; een kandidaat, maar rondom de resultaten van wiens studiën een Chineesche muur van den resoluten wil der Provinciale vergadering van Zuid-Holland gebouwd was. Zouden de heeren zich mogelijk ook nog bedenken?

Van Raalte schijnt werkelijk gedacht te hebben, dat de publieke opinie hen dwingen zou om op hun vonnis terug te komen. „Doch hij kende toen nog niet die tweede natuur der tam geworden Nederlandsche natie, om die verlichte aristocratie land, kerk en school te laten regeeren; ja zelfs de publieke opinie,

Het astronomisch uurwerk te Straatsburg.

dien inquisitie-geesel in haar hand, te laten vormen; waardoor brood, vermaak en eer de plaats van de erve der vaderen, die vrije Protestantsche Gereformeerde Kerk, in het hart vervangen heeft." Middelerwijl bleef het vonnis onveranderd en onze candidaat was, zooals men wel eens zegt: *op zwart zaad*.

Voor een voortvarend, impulsief karakter, zooals Van Raalte, was dit een onhoudbare toestand. Hier en daar verhief zich een stem van sympathie; maar de publieke opinie scheen den dwang van het kerkbestuur te handhaven. Een enkele keer trad de jonge man, die naar werk voor Christus dorstte, op voor zijn oude vrienden. Maar de meesten hunner waren reeds nekdiep in het conflict met de verschillende

kerkbesturen. Processen en dagvaardingen waren aan de orde van den dag. Hun naam was op ieders tong. De kerkelijke ketel kookte geweldig.

Van Raalte's vader was middelerwijl de eeuwige rust ingegaan. Hij was vroom, maar een man met de tradities van het verleden, en gewoon onvoorwaardelijk te gehoorzamen. Had hij geleefd, dan ware Van Raalte's strijd daardoor waarschijnlijk slechts verergerd. In deze dagen van spanning las hij de brochure: „Ernstig biddend woord van Dr. Capadose.” Dit bracht een einde aan zijne besluiteloosheid en hij werd ten volle overtuigd, „dat het hedendaagsch kerkbestuur, in beginsel, strekking en werking Anti-Gereformeerd is, strijdende tegen de eer van den

Koning der Kerk en schendende de rechten der gemeente." Nu was de handschoen spoedig neder- geworpen en Van Raalte voegde zich bij de gejaagde, verachte Afscheidenen.

In schuren en stallen, bij nacht en ontijden, waar hij slechts hoorders kon vinden, predikte hij den gekruisten Christus. En de Heere wrocht krachtelijk mede; zielen werden tot bekeering gebracht en de naam van den jeugdigen, maar onverschrokken prediker begon bekend en geacht te worden onder de gemeenten, onder het kruis der vervolging. Een formeel aansluiting bij hen was nu slechts een kwestie van korten tijd.

(Wordt vervolgd.)

EEN KUNSTGEWROCHT.

(Bij de plaat.)

Straatsburg heeft nog vrij wat meer schoons en merkwaardigs aan te wijzen dan alleen zijn kathedraal. De vestingwerken zijn op zichzelf een reisje waard. Twee musea lokken menigeen tot zich; een het „Unser lieben Frauen-Werk," reeds in 1347 gebouwd, huisvest de administratie van de bezittingen der kathedraal en bevat allerlei oudheden uit die kerk afkomstig, oude plans en modellen. Het andere, een der fraaiste huizen van de stad, bewaart Straatsburger oudheden.

Maar niemand, die te Straatsburg komt, verzuimt het wonderlijke uurwerk in de kathedraal te gaan zien, waarvan onze plaat in dit nummer eene afbeelding geeft.

Dit kunststuk dagteekent van eeuwen her, maar sommige onderdeelen zijn vernieuwd. Het bovengenoemde „Frauenwerk" bevat onder anderen den ouden koperen haan van het uurwerk, welke door een nieuwen, van geheel dezelfde samenstelling werd vervangen. Die haan is een van de grootste aantrekkelikheden voor het publiek, dat elken dag klokslag twaalf zich vóór het uurwerk verdringt. Want wel kan ieder, die de hoofdkerk bezoekt, het uurwerk zien, maar alles wat er aan is en bewegen kan, komt alleen te twaalf ure in beweging. De haan moet het gebeurde bij de verloochening des Heeren door Petrus in herinnering brengen. Hij staat op een torentje, ter rechterzijde van de klok. Terwijl deze twaalf uren slaat, steekt de haan den hals vooruit, draait den kop heen en weer, klapwiekt en kraait driemaal.

Doch de aanschouwer moet van het weinigje tijd, dat hem gegeven wordt, zooveel mogelijk partij trekken en er is in een paar minuten veel te zien. Zoodra het volle uur begint te slaan, komt de dood, voorgesteld door een geraamte, met een zeis in de eene hand, en slaat met een doodsbeen op een klok. Bovendien worden, maar alleen overdag, de kwartieren aangegeven, het eerste door een kind, dat met

een scepter slaat; het tweede door een jongeling in jagerskostuum, die een pijl afschiet; het derde door een krijgsman, die met een zwaard een houw op de klok geeft, het vierde door een grijsaard, welke op twee krukken komt aanstropelen en daarna met die krukken vier slagen doet. De dood alleen is dag en nacht op zijn post.

Boven deze beelden vindt men eene afdeeling, waarin den afbeelding van den Heere Jezus in zittende houding is geplaatst, welke in de rechterhand de kruisbanier houdt en de linker zegenend uitstrekt. Zoodra het twaalf uur slaat, komen de twaalf apostelen tevoorschijn en wandelen voor den Heere heen. Bij elken slag maakt een der apostelen een buiging en verwijdert zich.

Men moet zich verbazen over het onuitputtelijk geduld van den kundigen werkmeester, die dezen toestel kon vervaardigen, en daar zijn tijd voor over had.

Zou hij, die zoo zinrijk de vluchtigheid des tijds wist af te beelden, de waarde van den tijd beseft hebben? Een oordeel past geen mensch, maar men zou het bijna betwijfelen!

W.

LEVENDIGE NACHTEN.

Dat de gulle hartelijke vroolijkheid langzamerhand zoek raakt is meer gezegd dan weersproken. 't Is helaas ook zoo. De menschen hebben het te druk of zijn te voornaam, te deftig of wat anders om eens eenvoudig en hartelijk vroolijk te wezen. Hoeveel jongelui hebben 't al niet verleerd!

Bij onze vaders was 't anders; te sterk soms. Kijk er de oude schilderijen maar eens op aan!

Of 't nu was om de levendigheid en vroolijkheid zelfs in den nacht niet te missen of om andere redenen, genoeg, dit is zeker, dat onze voorouders er voor zorgden ook in het uur der ruste zoo noodig eenige afleiding te hebben en wel door middel van — den nachtwacht.

Deze persoon — thans in vele steden door den politiedienaar vervangen — had 's nachts heel wat te doen. Hij moest met zwaard of piek gewapend en van ratel of bel voorzien, in de donkerheid de ronde doen, en toezien of alle deuren en luiken wel gesloten waren. Hij moest moordenaars, roovers, dieven, inbrekers en ander „quaet geboeft" naspeuren, hun aanslagen voorkomen of verijdelen, hen zelf vangen. Hij moest dronken lieden in bewaring brengen naar de „kortegaard",¹⁾ woelige kwanten tot rust vermanen, verdwaalden terecht brengen, bij ongevallen hulp bieden. Hij moest het uitroepen en ratelen als de klok heel of half geslagen had, en evenzoo als er brand was. Bovendien vergde de

¹⁾ In den Franschen tijd verbasterd uit „corps de garde": wachthuis.

burgerij tegen een kleine belooning nog allerlei diensten van hem. Ja, voorwaar, zoo'n nachtwacht betekende iets! Ongelukkig werden al deze veelomvattende bemoeienissen — gelijk 't meer in de wereld gaat — juist niet vorstelijk geloond. Al was de nachtwacht

„een ambtbaar en riep uit
Op hooger last door hem verkregen,
Hoe 't 's nachts met de uren is gelegen,”

een hoog loon trok hij niet. Veelal moest hij overdag er nog wat bij doen. Mij heugt het nog, hoe de nachtwacht tegen den wintertijd 's avonds aan de huizen rondging en wij kinderen dan hoorden: „de wacht om een turrevie” d. w. z. dat deze ambtbaar aan de burgerij de brandstof vroeg om zich daarbij in de kou te warmen. Wie echter liever geld gaf kon het doen, en de dankbare nachtwacht zette dan op den voorgevel van 't huis des milddadigen een groote **B** d. w. z. *Betaald*.

't Was wel te vergeven als hij nu en dan eens in zijn warm wachthuisje, waar juist twee menschen in konden, een dutje deed bij de warme kolen en de buurt de buurt liet!

Het getuigt van den eenvoudig vromen zin der vroegere geslachten, dat zelfs den nachtwacht zekere stichtelijke voorschriften waren gegeven. Of nu alle nachtwakers vrome lieden waren is niet zeker. Doch wel dat zij allerlei vermaningen en ontboezemingen ter kennis der burgerij brachten, — een ondankbaar werk, want de meerderheid hoorde er niets van.

In Duitschland b. v. had men op vele plaatsen een rijmpje voor elk uur. Had dan de nachtwacht, op zijn Duitsch natuurlijk, het „ellef heit de klok — ellèèèf” laten hooren, dan volgde zeer toepasselijk:

„Maar elf discipelen bleven trouw,
Geef ons een blijvend, waar berouw.”

Een paar uur later klonk het:

„Een ding is noodig, o trouwe God,
Geef ons in 't sterfuur een zalig lot.”

En tegen den morgen:

„In zes dagen schiep de Heer
De zee en de aard en al hun heer.”

Voor al in den Kerstnacht had de nachtwacht het druk. Mijn vader heeft mij verteld, hoe de nachtwaker dan tegen den ochtendstond zong:

„Neem nu uw bas, viool en fluit,
En galm het wijd de wereld uit,
Dat Hij nu is geboren,
Te Bethlehem in eenen stal,
Den grooten Schepper van 't heelal —
Al in een krib naar zijn behagen....
Vijf het de klok geslagen.”

En een koor van vrijwilligers zong vaak meê. Een vroom gebruik, zegt gij. Jammer dat de nachtwacht niet altijd nuchter was, en zijn helpers er een „lollekje” van maakten.

In sommige streken van Zwitserland heeft men de vrome verzen afgeschaft, den nachtwacht behouden en — de poëzie ook, maar hoe? De man wint advertenties uit en roept:

„Wie nu heerlijk vleesch wil koopen
Moet naar Chapelle-Mozes loopen,
Die geeft zonder overvragen
Het pond voor vijf stuivers, alle dagen.”

En den volgenden nacht:

„Loop naar Seelen, den varkenslager,
Die stelt de prijzen nog veel lager.
Ook vleesch van ossen, dik als riemen
Verkoopt hij voor vijftig centimen.”

Het aankondigen der uren is nog op vele plaatsen des nachtwachts plicht. Nergens echter is dit zulk een karwei als in Turkije. Ter vergoeding draagt hij echter dan ook den titel: „nachtraad.”

Een reiziger meldde onlangs uit Salonika: „Van tijd tot tijd hoorde ik in den nacht een vreemd geruis. Er werd met een metalen staaf op de straatsteenen geslagen. Ik hoorde het met regelmatige tusschenruimten telkens weer en bespeurde eindelijk dat het werd veroorzaakt door den Oosterschen nachtwacht, die met zijn stok met ijzer beslagen op de straatsteenen de uren sloeg. (Klokken heeft men in 't Oosten niet.)

Natuurlijk dient dit, evenals 't roepen elders, mede om te kunnen nagaan of de nachtwacht zijn plicht wel doet.

Te Berlijn werd nog tot 1878, elk vol uur des nachts door fluiten of blazen aangegeven. Den 24sten Augustus hield oudtijds de zomer op. Na dien tijd sloten de wachts niet om 11 maar om 10 uur reeds de deuren. Nog onder keizer Wilhelm IV kwam de nachtwacht, in den oudejaarsnacht geregeld in 't keizerlijk slot en kondigde het hofgezelschap het nieuwe jaar door hoornblazen en zingen aan, wat natuurlijk deftig werd beloond.

De Londensche nachtwakers hadden er vroeger nog ettelijke bijzondere baantjes bij. Niet alleen droegen ze een schel — om de dieven te waarschuwen of te verschrikken? — maar zij moesten ook den burgers na middernacht verkondigen wat voor weer het was! En nu klonk het dan in den nacht: *Rainy, Cloudy, Foggy*, „Regen!” „Betrokken lucht!” „Mistig!” en wist ieder, die verkoos te luisteren, of hij zijn regenjas thuis kon laten of moest meenemen.

't Zelfde gebruik bestond in Italië. Daar hoorde men wanneer een uur was uitgeroepen, al naar het weer was: » *Piovento, fa sereno, tempo nuvolo*,” „Regen,” „mooi weer,” „betrokken lucht.” En in Spanje, dat wat achterlijk is, gaat het nog zoo. Van 11 tot 4 uur roept de nachtwacht telkens hoe laat het is, en tevens hoe het met het weer staat. Altijd op zijn manier, b. v. „Wees gegroet, heilige maagd. Elf is 't gelagen; heldere hemel!”

Nu is in Spanje veelal de hemel helder, zoodat de waker zelden iets anders te roepen heeft dan *Celo sereno* (heldere lucht). Vandaar dat al lang geleden de nachtwachts den spotnaam *Serenos* kregen, die nu echter een gewone benaming is geworden. Wie den nachtwacht noodig heeft roept *Sennor Serenos!* d. i. Mijnheer helder!

H.

SCHRIKTOONEELEN.

Wat een boschbrand zeggen wil kunnen wij Nederlanders ons moeilijk voorstellen. Ook de ontzettende afbeeldingen die er van gegeven zijn, blijven ver beneden de werkelijkheid. Wat in den laatsten tijd voorviel bevestigt dit weer; de eenvoudige vermelding zonder eenige opsiering toont het.

Niet lang geleden verkeerden de Amerikaansche steden Austin, Costello, Galeton en Moore's Run (Pennsylvanië) in gevaar van door boschbrand verwoest te zullen worden. Een trein met 75 vrijwilligers uit Austin reed toen op Zondagavond naar Moore's Run om den vlammen den weg te versperren, maar toen de mannen weldra de onmogelijkheid er van inzagen sprongen ze weder op den trein om te vertrekken. Het vuur had intusschen vorderingen gemaakt, zoodat de trein slechts kon ontkomen als men of door het brandend woud, of tusschen in brand staand geveld hout door zich wist te redden. Tot het laatste werd besloten. De stoker en de machinist omwonden hunne aangezichten met natte kleeren en de handen met wol. De 75 uitgeputte mannen lagen in groepen op de platforms of op den vloer der wagens.

Toen men het vuur bereikte was de hitte onuitstaanbaar en men moest den mond met kleedingstukken bedekken om geen vlammen in te ademen. Juist toen men tegenover de millioenen voeten brandende balken was, had iets verschrikkelijks plaats. De machinist had er niet om gedacht, dat de hitte zeker de spoorstaven zou hebben verbogen en verzet. Plotseling slingerde de trein, een onheilspellende golvende beweging had plaats, een wanhoopskreet... en de trein stortte in de vuurzee ter zijde der baan. Een onbeschrijfelijk tooneel volgde. De wagens vatten vuur, en de mannen daarbinnen, door de vlammen geroost, deden hopeloos alle moeite om de spoorbaan te bereiken, waar de eenige flauwe kans op redding bestond. Zij, die door den val niet geleden hadden, deden, niettegenstaande de hitte hen verschroeide, al wat zij konden om hunne makkers te redden.

Maandagmorgen kon men wegens rook en vuur het tooneel van den ramp nog niet opnemen, maar zeven personen waren, toen de ramp plaats had, onmiddellijk verbrand. Dertig waren jammerlijk geschroeid en gezengd, velen waarschijnlijk levensgevaarlijk, daar ze de vlammen ingeademd hadden. De anderen redden zich door in een kreek in 't water te gaan liggen. Op de plaats waar het onheil plaats had was 40,000,000 voet balken en 25,000 pak kostbare boomschors verbrand.

Te Newaygo in Michigan woedden ook in den omtrek hevige boschbranden. 3 dorpen werden verwoest, en het hotel en een pakhuis was alles wat van deze streek overbleef.

In Houghton County werden groote streken pijnbosschen vernield, alsmede een groot aantal spoor-

leggers en veel brandhout. Te Ashland, in Wisconsin, was de brandweer den geheelen dag bezig om de voorsteden te beveiligen en te Washburn was een groote massa volks bezig om de stad, die in groot gevaar verkeerde te beveiligen. Te Marengo kwamen verscheidene personen in de vlammen om. De bosschen langs de Omaha-spoorweg waren één massa vuur.

H.

UIT HET LEVEN.

Een merkwaardig Australiër.

Donderdag den 22sten December 1890 overleed te Whakatane, Nieuw-Zeeland, Sydey Taiwhanga, districtshoofd over het Noorder Maori-district, een algemeen geacht en bekend persoon, die gedurende zijn parlementaire loopbaan, door bekwaamheid uitblonk, en steeds een onvermoeid voorvechter was, daar waar het nationale belangen betrof.

Nog eenige maanden vóór zijn dood genoot hij de beste gezondheid. Hij werd te Rotorua begraven. Taiwhanga was er trots op een Ngapuki te zijn. Ongeveer een halve eeuw geleden werd hij in de Eilandsbaai geboren. Reeds vroegtijdig werd hij als student ingeschreven aan de hoogeschool te Auckland, waar hij door bekwaamheid weldra uitblonk. Zijn beste krachten wijdde hij aan de theologie. Later ontving hij onderricht in het timmermansambacht, en werd hij een uitmuntend werkman. Daarna studeerde hij voor landmeter, in welke kwaliteit hij door de regeering werd aangesteld om een groot bosch, het Puhipuhiwoud genaamd, op te meten, en eenigen tijd later vinden wij hem als schoolmeester terug. Hij trouwde een Iersche weduwe, die uit Ierland naar Australië was overgekomen en kreeg, bij haar twee zoons, die nog in het leven zijn en in de stad Wellington hun verblijf houden. Een paar jaar later bezocht hij als afgevaardigde, met eenige andere inboorlingen, Engeland, om in het belang van zijn vaderland der koningin een verzoekschrift te overhandigen. Een aardige anecdote vertelt men van hem, gedurende zijn verblijf in de groote wereldstad Londen. Op een Zondagnamiddag maakte hij met twee zijner medgezellen eene wandeling langs de City Road, toen hij op een hoek een straatprediker zag, die een toespraak tot het volk hield. Deze de drie zwarte mannen ziende, vertelde aan zijne toehoorders dat deze arme heidenen, die uit een ver verwijderd land kwamen, nooit de zegeningen van het Christendom genoten hadden zooals zijne toehoorders, en nog steeds daarvan verstoken waren.

Taiwhanga echter, die een kundig theoloog en goed redenaar was, luisterde aandachtig en van eene kleine pauze gebruik makende, leverde hij in goed Engelsch een schitterende predikatie, die de menigte niet weinig verbaasde, maar den straatprediker slecht beviel en hem den lust benam om zijne leerrede te eindigen.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

„EN ZIET, HET WAS ZEER GOED”.

Met deze woorden eindigt het verhaal der schepping van hemel en aarde. Gedurende zes dagen had God alles gemaakt, en ten slotte gezien „dat het goed was”. De kroon op zijn scheppingswerk was de mensch, de onderkoning van de aardsche schepping. En na diens schepping „zag God, al wat Hij gemaakt had en ziet, het was zeer goed.”

Alles was in volkomen harmonie. Alles was er geheel op aangelegd om den Schepper te verheerlijken en zijn naam groot te maken. God kon zich „verlustigen” in het werk zijner handen. Het kón niet beter zijn dan het was.

Hoe spoedig daarna moest het aardrijk „vervloekt worden” om den wille des menschen, wiens schepping juist had veroorzaakt, dat aller zéer goed kon genoemd worden! Om *zijnentwille*. Want hij was de oorzaak dat alles *zeer slecht* was geworden. Hij had den dood in de schepping gebracht door zelf zich van het Leven los te scheuren. De aarde was het tijdelijk wingewest van den „Overste dezer wereld”, van den Satan geworden.

Maar van stonden aan werd de vloek getemperd, om eindelijk geheel weggenomen te worden. De Heere God berustte niet in den afval. Hij zette vijandschap tusschen den mensch en de oude slang; tusschen het zaad der vrouw en de kinderen des Satans.

Gelijk de mensch in zijn val de aarde medesleepte, en de ellende dus niet alleen hemzelve betrof, zoo is ook de verlossing niet alleen voor hem bestemd. Ook het rijk waarover zijn Schepper hem tot koning gezalfd had, is begrepen in het plan der verlossing. Want „de aarde *was* niet, maar *is* des Heeren, mitsgaders hare volheid.” Zij was en bleef en is *zijn* eigendom. „Gij *hebt* den mensch gesteld over de werken uwer handen,” zoo jubelt David.

Dat zien we nog niet, zegt de brief aan de Hebreëen, maar één ding zien we wel nu reeds; we zien „Jesus met eere en heerlijkheid gekroond.” Want de overste dezer wereld is gekomen en had aan Hem niets. Hij heeft den aartsvijand overwonnen, den kop der slang vermorseld, de machten in de lucht ten onder gebracht, uitgeschud, en in het openbaar tentoongesteld. Hij heeft het kroondomein zijns Vaders aan den wettigen eigenaar teruggebracht!

Evenmin als in den mensch het beeld van God geheel vernietigd is, even zoomin is de aarde door 's menschen val zoo veranderd dat men in haar niet zou terugvinden wat ten Kate noemt: „het schaduwbeeld Gods, dat Hij haar overal heeft ingeweven.” Het gansche schepsel zucht in barensnood, verwachtende de openbaring der kinderen Gods, de herstelling van Gods uitverkorenen naar ziel en naar lichaam.

Wie, die God kent, heeft dat zuchten der creatuur nooit waargenomen? Men bemerkt dat zuchten

in het krimpen van het jonge groen onder den snerpden voorjaarswind; bij de schroeiende zonnehitte; in den woesten najaarsstorm; in de doodende winterkoude. Men neemt het waar bij het bezielde schepsel, dat door den mensch misbruikt wordt.

Maar „het schaduwbeeld” is overal te zien. Daar is kracht, leven, heerlijkheid in de werken van Gods handen overgebleven, als herinnering aan wat de aarde was, als profetie van wat ze worden zal.

Men heeft zich gewend aan het spraakgebruik dat „de aarde eens *vergaan* zal.” Dat zal ze niet. Ze zal *vernieuwd* worden. Hemel en aarde zullen een nieuwe hemel en aarde baren. En dan zal het nieuwe Jeruzalem uit den hemel op de aarde nederdalen, en de woning Gods zal bij de menschen zijn.

Den grondtoon van het herscheppingslied vindt men de geheele Schrift door. Ook de psalmen, die men soms alleen voor herders- of natuurzangen wil doen doorgaan, spreken van iets oneindig diepers en heerlijkers dan de schoone aardsche schepping op zichzelf. *Alles* staat in verband met de *eere Gods* en *alles* is *alleen* geschapen met het doel om den Schepper groot te maken.

De ongeloovigen zien dat niet. Onder de psalmen is er geen, die zooveel genade in hunne oogen gevonden heeft, als de 104^e. Grootte natuuronderzoekers hebben dien psalm geroemd als het beste kort begrip van de aardsche schepping. De schildering is ook heerlijk schoon.

God de Almachtige zetelt in den hemel der hemelen, en is onzichtbaar voor het schepsel. Doch niet de duisternis bedekt Hem, maar *het licht*.

Dat is zijn kleed; het blauw der hemelen dient Hem als gordijn, waardoor het binnenste gedeelte der tent voor 't sterfelijk oog verborgen wordt. Want er is geen sprake van de *scheiding*, welke de mensch tusschen God en zichzelf in 't aanzijn riep; dan ware duisternis en donkerheid het beeld van Gods ongenaakbaarheid geweest. Hier wordt alleen de aandacht gevestigd daarop, dat Hij „niet ver is van een iegelijk onzer, hoewel zich verborgen houdende.” En dus is de tent, waarin de Koning zijn verblijf gevestigd heeft en zich aan 't oog der onderdanen onttrekt, heerlijk ook uitwendig; en geeft ze een indruk van majesteit, die doet uitroepen: „Hoe heerlijk moet de woning zelve wel zijn!”

Hoe heerlijk? Meet het eenigszins af naar de majesteit waarmede de boden bekleed zijn, die nu en dan van 's Koningswege naar buiten treden met een hoodschap aan de aarde. Of aan de voertuigen, die Hij zelf zich verkiest wanneer Hij dit gedeelte van zijn rijk bezoekt. De wolkgevaarten zijn dan zijn wagen, en Hij wandelt op de vleugelen des winds. En zijn boden? Stormen en bliksemstralen zijn zijne gediensige geesten.

Thans wordt de provincie van Gods koninkrijk, die *aarde* heet, zelve in oogenschouw genomen. In enkele forsche trekken schildert de dichter de schep-

ping der aarde en laat daarop een allerbekoorlijkste teekening volgen van al het bedrijvige en rijke leven in de natuur en in de maatschappij. Men *ziet* als 't ware het landschap met bergen en stroomen, bewoond door allerlei gedierten; men *ziet* eindelijk den avond dalen, den nacht zijn vlerken uitspreiden, en het wild gedierte brieschende om roof, naar buiten treden.

Maar ook ziet men den heerlijken morgen weder aanlichten en nog schooner tafereel dan de prachtigste redelooze schepping kan geven, doet zich aan 't oog voor. De *mensch* treedt op en gaat aan zijn arbeid, van den morgen tot den avond toe. Dat is het hoogste punt van de aardsche huishouding. „Hoe groot zijn uwe werken, o Heere! Gij hebt ze allen met wijsheid gemaakt!”

Daar is nog ééne geheimenis. „Deze zee, die groot en wijd van ruimte is daarin is het wremelende gedierte.” Ze is ook een kunststuk zijner werken.

En al die millioenen maal millioenen schepselen vergaderen hun spijs uit Gods hand. Ze zijn volkomen van Hem afhankelijk. Hij behoeft zijn vinger slechts uit te strekken en ze keeren allen, zonder onderscheid, terug tot het stof waaruit ze genomen zijn. Maar dat behaagt Hem niet. Het mysterie des doods wordt *vermeld*, maar niet *verklaard*. Alleen wordt met een enkele pennestreek aangegeven dat het *tijdelijk* is. „De Heere *verblijde* zich in zijne werken.”

Toch heeft het noemen van het „wegnemen des adems” den dichter herinnerd aan dien éenen schrillen wanklank die *dood* heet; herinnerd ook ten opzichte van hemzelve. „Ik zal den Heere zingen *in mijn leven*; ik zal mijnen God psalmzingen *terwijl ik nog ben*. Mijne overdenking van Hem zal zoet zijn; ik zal mij in den Heere verblijden.”

„*Terwijl ik nog ben*.” Daar komt dus een tijd, waarin ik *niet meer* ben. Maar is dat dan het resultaat van Gods werken, dat het beste en heerlijkste verdwijnt? Daar moet een oorzaak voor bestaan, die niet in God ligt. En indien dat waar is, dan is daarmede reeds gezegd dat die oorzaak eens zal overwonnen worden en uit het midden weggedaan. En wanneer de oorzaak niet meer bestaat, sterven ook de gevolgen.

Alles is nog schoon op aarde, maar de schoonheid taant. De dichter der natuur heeft het gevoeld en gezien dat niet alles beantwoordt aan de door hem gegeven beschrijving, die toch volkomen juist behoorde te zijn.

Maar hij weet ook waar het aan hapert. En met een forsche, heerlijke greep toont hij u in éenen volzin de kwaal en de herstelling. „*De zondaars zullen van de aarde verdaan worden en de goddelozen zullen niet meer zijn. Loof den Heere, mijne ziel. Hallelujah!*”

Dat is het. God zal de aarde zuiveren. Daar komt een eind aan den tijd der genade. Daar komt vol-

komen herstel voor al wat de mensch bedorven heeft. In de eerste plaats voor hemzelve, mits hij de aanboden verlossing aanneemt. Maar wanneer hij dat weigert en in zijn opstand tegen den Allerhoogste volhardt, dan zal daaronder de aarde niet eindeloos lijden. Dan wordt hij er van verdaan, zoodat hij niet meer gevonden wordt. Wel past daarbij de juichtoon: „Loof den Heere, mijne ziel! Hallelujah!”

Die beide laatste verzen maken dezen psalm eigenlijk geheel onbruikbaar voor alle ongeloovigen. Ze zijn als het merk in het zilver. Ge kunt, indien gij weinig kennis van zilver hebt, in elk geval het echte van het nagemaakte onderscheiden, aan het merkje. En in die laatste verzen hebt ge het merk voor de „natuurzangen.” Als ge dat merk niet vindt dan verheffen ze *de natuur*; maar zit dat merk er in, al is 't nog zoo klein, dan verheerlijken zij *God*.

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

VII.

WAARIN EEN OUD SPREEKWOORD WORDT BEVESTIGD.

De heer Verburg, ten wiens huize wij den lezer onlangs hebben ingeleid, bezat, gelijk men zich wel zal herinneren, twee dochters, beide nog jong en weinig van leeftijd verschillend.

Aha, zegt de schrandere lezer, nu krijgen we het: Kwik wordt verliefd, enz. enz.

Stel u gerust, vriend! We schrijven hier geschiedenis en geen roman, doch gij weet, de eerste is vaak wonderlijker dan de laatste. Kwik's geschiedenis is, ge zaagt het, „heel gewoon” en of ze „elkaar kregen” zult ge, hopen we, als het noodig mocht zijn, te weten komen. Schiller heeft wel gezegd dat „om vrouwen en geld” de wereld draait, maar dat is alleen 't geval voor wie uit de wereld zijn. En daar Kwik zulks door Gods genade niet was, spreekt het vanzelf dat ook zijn geschiedenis anders is dan 't verhaal uit een roman — een stuiver per deel. Wat wij gaan vertellen is... maar de lezer oordeele zelf.

De heer Verburg dan had twee dochters die in leeftijd weinig verschilden, gelijk in meer, en samen vijf en veertig jaren telden. De oudste, Anneko, verheugde zich, door een vreemd Nederlandsch spraakgebruik, in twee namen tegelijk; de jongste daarentegen behielp zich waarschijnlijk met een halven, te weten Mina. Hoe zij eigenlijk gedoopt waren, moeten we den lezer laten gissen.

Evenzoo ontbreekt ons volkomen zekerheid omtrent een punt, dat gewoonlijk nog al voor gewichtig geldt, namelijk hoe voorzeide juffers er uitzagen. 't Was toen nog niet de tijd, dat men voor een kwartje zijn welgelijkend afbeeldsel kon laten maken en dus ver-eeuwigd worden. Zelfs de nu vergeten daguerreotypie,

voorloopster van photographie of luchtdruk, was nog kwalijk bekend. Alleen meer gegoeden waren 't meest, die er aan dachten hun portret of conterfeitsel te laten maken. En zoo zouden we dan omtrent Verburgs dochteren gansch in 't onzekere verkeeren — want Kwiks getuigenis is om zekere redenen ten dezen min betrouwbaar — ware niet een gelukkige omstandigheid ons te hulp gekomen.

We vinden namelijk vermeld hoe beide meisjes eens met een groot gezelschap een kabinet van schilderstukken bezichtigden. Een der aanwezigen nu zei toen tot Verburg, terwijl men stond voor een portret van Amelia van Solms, de vrouw van Frederik Hendrik: „'t is of uw dochters voor dat portret gezeten hebben.” Heel 't gezelschap nu „was 't hiermeê volkomen eens, ja verbaasde zich over de gelijkenis.” waaruit blijkt: ten eerste, dat het knappe meisjes geweest zijn — want Amelia van Solms behoorde tot de schoonste vrouwen; ten tweede, dat de zusters zeer op elkaar leken, en ten derde, dat ieder die er belang in stelt zelf kan te weten komen — als hij ten minste het oordeel van 't gezelschap vertrouwt — hoe de juffers er uitzagen. Want het portret van Amelia van Solms bestaat nog. In één opzicht echter moet er toch verschil zijn geweest, immers genoemde vorstin was zeer donker van haar en de beide zusters worden herhaaldelijk als blond vermeld.

Er is over schoonheid veel geschreven. De een acht haar een zegen, de andere een gevaar; de derde ziet er niets in, de vierde vindt alle schoonheid „betrekkelijk”. Wij voor ons hebben altijd veel waars gevonden in het woord van den Engelschen schrijver, die zegt dat schoonheid is: „an outward gift, which is seldom despised, except by those to whom it has been refused.” ¹⁾ 't Mag waar wezen „dat schoonheid maar voor een tijd is en de deugd voor altijd,” maar toch wie en schoonheid en deugd bezit, heeft dunkt ons, *twee* kostelijke gaven Gods, Desgenen, die alle dingen *schoon* geformeerd heeft en ook de vogelen en de leliën zelfs prachtiger bekleedde dan Salomo in al zijn heerlijkheid. Trouwens wie de gaaf der schoonheid bezit, stelt er in den regel prijs op — zij 't maar geen te hoogen. Er ligt gevaar in, maar ook is waar, dat er zijn, die er God voor kunnen danken.

Voor de niet bepaald schoonen of mooien, dat is voor de meerderheid der menschenkinderen, is 't echter een geluk en troost dat, zooals Kwik vele jaren na dezen tijd schreef: „men aan de schoonheid went, en haar mettertijd niet meer zoo opmerkt.” Men kan zonder schoonheid aantrekkelijk wezen, en met haar toch onbegeerd. Het edele en degelijke, het loffelijke en minnelijke is nog geheel iets anders, en ook bereikbaar voor wie niet volkomen lijkt op de gratiën. De invloed, bij man en vrouw, hangt ten slotte af van den geest.

¹⁾ Een uiterlijke gave, zelden veracht, behalve door hen, wien zij ontzegd is.

De kennismaking tusschen Kwik en de jongejuifvrouwen Verburg was in 't eerst niet dan tamelijk oppervlakkig geweest. Hij had hen gezien op 't gezelschap en was door hen „deftig getraceerd” gelijk de overigen, doch had weinig gelegenheid gehad, indien hij er ook den lust toe had gevoeld, om nader met hen kennis te maken. De dochteren des huizes hunnerzijds deden daartoe ook niet de minste moeite, ja veeleer voelde Kwik tegenover hen zekere verlegenheid, wyl zij uit ietwat hooger stand dan den zijnen en bovendien gansch niet van geestigheid ontbloot waren. Hij had nooit gelegenheid gehad — wat voor een jongmensch altijd ongelukkig is — met meer beschaafde meisjes om te gaan. Want de groentenegotie leerde er hem wel kennen die rad van tong en schel van stem waren, maar overigens min geschikt om iemand aan te trekken, die althans iets anders en meer wenschte. De juffrouwen Markus daarentegen zagen juist tegen Kwik eenigszins op, dien zij niet anders kenden dan uit het tweede tijdperk zijns levens, waarin hij tengevolge der veranderde omstandigheden en de gunst die hij bij de „heeren” genoot, ook zelf in hun oogen een heer was. Ze behandelden hem goed, met zekeren eerbied, maar volstrect niet als gelijken, en vandaar dat onze vriend ook bij Markus al bijster weinig gelegenheid had om zijn linksheid te verleen, waar het gold zich met dat deel des menschelijken geslachts te onderhouden, 't welk als hulp tegenover het andere is gesteld.

In den laatsten tijd echter was dit ietwat veranderd, doordat Kwik een trouwe bezoeker bij Verburg was geworden, die zijn hulp had ingeroepen bij de boekhouding, waartoe hij als penningmeester van een vereeniging voor de armen gehouden was. Men had hem daartoe gekozen, omdat hij een trouwe broeder was, die niet in de verzoeking zou komen uit nood tijdelijk de kas aan te spreken voor eigen uitgaven, enz. enz. Doch al deze dingen maken iemand nog geen boekhouder en dewijl nu in den regel *niet* met het ambt het verstand komt, zat Verburg al spoedig met de inrichting der boeken verlegen. Nu echter kwam Kwik's pas verworven kennis, die Verburg niet schroomde in te roepen, kostelijk te hulp. Zoodoende echter bracht Jan ook menigen avond bij zijn ouden vriend door en werd hij vanzelf met de huisgenooten meer bekend. De dankbaarheid was — toen althans — nog niet geheel zoek, zoomin bij den vader als de kinderen, en dit bleek ook uit de vriendelijkheid waarmee en Aneko en Mina den gast bejegenden, die, dat begrepen ze zeer goed, hun vader een dienst bewees, welke, zij hij ook niet groot, toch evenmin ooit te betalen was. Vooral met Aneko, die als de oudste zeker gezag in huis oefende, raakte Kwik langzamerhand op zeer goeden voet. Dat zij ooit van hem droomde of hij haar naam in een of anderen boom sneed, staat echter nergens geboekt. Veel-er blijkt dat Kwik haar eerst eenvoudig als waarne-

mende vrouw des huizes en zij hem als vriend haars vaders beschouwde.

Men herinnert zich, hoe het hoofd der firma bij welke Kwik in dienst was, de heer De Bruyne, dien zomer op reis was gegaan, en wel naar Italië. Of 't hem nu ging als den man, die bij den Vesuvius staande, niets wist te zeggen dan: „Wat een kerel van een berg! Jammer dat hier geen drankwinkeltje is”; of 't hem verveelde zoo eenig en alleenig te wezen, dan wel dat hem 't heimwee kwelde — genoeg, een uitkomst was 't hem eigenlijk, toen er een gelegenheid kwam met goed fatsoen de reis af te breken.

't Gebeurde namelijk bij een bezoek aan een bevriend handelshuis te Livorno, dat hij daar vernam hoe, tengevolge van een te wachten rijzing in de markt er op een paar der vele artikelen waarin hij handelde, licht een driekwart ton was te verdienen, mits men er gauw bij was. De heer De Bruyne was, hoe rijk ook, te veel koopman, om zulk een buitensje te laten schieten of de behartiging dezer zaak aan zijn jongen deelgenoot toe te vertrouwen. Om kort te gaan, op zekeren morgen hield voor 't kantoor een rijtuig stil en daaruit stapte tot verbazing van Van Hove en den bediende, niemand anders dan de „oude patroon”. En als de lezer dat nu onbegrijpelijk vindt, kent hij de menschen nog niet.

Een vluchtige groet was het enig antwoord op den uitroep van verwondering, die den beiden aanwezigen bij de plotselinge verschijning onwillekeurig ontsnapte.

Doch de oude heer, die blijkbaar haast had, stapte op Kwik toe en gaf hem eenige brieven, die dadelijk bezorgd moesten worden. Nauwelijks was de bediende aldus verwijderd of de heer De Bruyne begon zijn deelgenoot opening van zaken te doen. In enkele woorden werd heel het gewichtige plan verteld en afgesproken hoe te handelen. 't Bleek werkelijk een „mooi zaakje”.

„Jan,” zoo begon mijnheer, zoodra deze terug was, „ge zijt nu dunkt me behoorlijk *au courant des affaires*.¹⁾ We moeten er eens de proef van nemen. Gij vertrekt vanmiddag nog naar H., gaat in een goed logement en kunt er veertien dagen of langer *en grand seigneur*²⁾ leven. 't Geen gij te doen hebt verneemt ge nader. Wat de kosten betreft zal ik u maar *carte blanche*³⁾ geven en zien hoe gij u houdt.”

't Was gelukkig dat Kwik van 't Fransch althans zooveel wist om uit dergelijk onhebbelijk gepraat, dat vleesch noch visch was, wijs te worden. Eenige uren later zat hij al in den reiswagen en kwam des avonds laat op zijn bestemming. Als gezegd nam hij zijn intrek in 't beste logement, dat gelukkig niet zoo weeldrig ingericht was dat hij er zich geheel verlegen gevoelde. Het was een eenvoudige boeren-

¹⁾ Op de hoogte der zaken.

²⁾ Als een groot heer.

³⁾ Volle vrijheid.

herberg van de betere soort, waar een groot heer niet op zijn gemak zou geweest zijn.

Den volgenden dag ontving Jan een brief, waarin de patroons hem meedeelden, dat hij nu te wachten had tot het schip „Argo” binnenliep, en dan te zorgen dat de goederen behoorlijk langs den kortsten weg terecht kwamen in de pakhuizen der heeren. Hij had bovendien nauwkeurig aantekening te houden van alles, ook onkosten, enz. Onze vriend zag er min of meer tegen op en begreep tevens dat hem niet enkel om de eer dit werkje was toevertrouwd. Immers, ware een der patroons zelf gekomen, dan had men allicht, 't zij in de stad of hier, vermoed wat er gaande was, en zou wellicht deze of gene „concurrent” gepoogd hebben onder de duiven te schieten. En Jan begreep ook met zijn kwik verstand dat iemand als hij minder gemist werd of in 't oog liep. Was het schip er eenmaal dan kon het voordeeltje zijn meesters niet ontgaan. Hij had den Heere om wijsheid en wachtte de komst van de „Argo” af.

Bedoeld schip scheen echter, gelijk zijn beroemde naamgenoot uit de oudheid, den tijd te hebben. Trouwens stoomschepen waren toen hier nog niet in de vaart. Jan begon met *zijn* tijd verlegen te zitten. Hij was al tienmaal het plaatsje rond geweest, had al uren lang aan de reë zitten staren naar de enkele schepen die er lagen, en de vele meeuwen die er vlogen, en de vele sjouwers die weinig te doen hadden, doch — de „Argo” was niet in 't zicht en hij begon dat leven als „grand seigneur” wel wat eentonig te vinden. Te weinig werk is nog erger dan te veel. Adam werkte ook vóór den val; daarna „in 't zweet zijns aanschijns.”

Op zekeren warmen achtermiddag ging Jan, nu volkomen op de hoogte van al de bezienswaardigheden en niet-bezienswaardigheden der plaats, eens wat in den omtrek wandelen. De lezer, welke er belang in stelt te vernemen hoe die er uitzag, wete, dat het een dier Hollandsche landschappen was waarvan de dichter zingt:

„Gras en slooten, gras en slooten,
Nog eens slooten en weër gras;
In het gras wat koeienpooten,
In de sloot wat eendgeplas.”

Alleen kon men hier voor „eenden” gevoegelijk lezen „kickers.”

Dat evenwel zulk een landschap zijn eigenaardige, ja zeer bijzondere bekoorlijkheid kan hebben weten velen, o. a. onze beroemde schilders. Een andere bekoorlijkheid er van boven streken met bosschen en heuvelen is — namelijk voor de bezitters — de hooge pacht of de goede prijs, die men er voor maakt. Doch Jan, die schilder noch grondbezitter was, had er wel iets meer afwisseling in gewenscht dan zelfs „boeren-nachtegalen” met den besten wil vermogen te geven.

Doodkalm — want op weg was 't heet — kuierde

Kwik voort, toen hij eensklaps, tot zijn niet geringe verbazing, de woorden vernam:

„Heden! Mijnheer Kwik! is u hier!”

't Was een bekende stem die zoo sprak en toen Jan opzag ontwaarde hij, eveneens met zeer groote verbazing, niemand anders dan... Anneko Verburg, die in de deur eener boerenwoning stond, verzeld van de vrouw des huizes.

Wie het meest versted stond, „mijnheer” of de „juffrouw”, zij daargelaten. 't Was trouwens een ontmoeting, waarvan in een tijd, toen burgerlui zoo weinig reisden, zeker geen hunner had kunnen droomen. Gelukkig werkt bij zulke gevallen de tegenwoordigheid van een derde, een onzijdig persoon, meestal weldadig; zoo ook hier. Nauw had Kwik zijn vriendin de hand gedrukt en de boerin gegroet, of de laatste, bemerkende dat hij nog meer te vertellen had, noodde hem vriendelijk binnen. En Kwik had daar niet tegen wegens de warmte en wegens meer.

Van het lang verhaal dat nu volgde — want weerzijds had men den tijd — kunnen we het deel van Kwik den lezer sparen. Omtrent Anneko vernam hij, dat zij gewoon was elken zomer een week of wat in deze plaats door te brengen en wel bij den schoolmeester. Met dezen had haar vader (die als magazijnmeester meermalen in verband met zijn zaken op zeeplaatsen had moeten verkeerden), indertijd kennis gemaakt, die tot vriendschap was gegroeid. Alles was dus doodeenvoudig, maar uit zulke doodeenvoudige dingen ontstaan soms groote verrassingen; dat was gebleken.

't Werd nu tijd voor Anneko om op te stappen, wilde zij tegen theedrinken — en de schoolmeester was krachtens zijn ambt een man van de klok — thuis wezen. En daar Kwik ook stedewaarts moest, was 't natuurlijk dat die twee samen gingen, welke natuurlijkheid elk hunner een verlegenheid bespaarde. Wat zij onderweg verhandeldden blijkt niet, doch wel dat beiden aan 't doel der reis, het huis des schoolmeesters (het dwaze „hoofd der school” was toen nog ongeboren) door dezen laatste zelf werden opgewacht. 't Was een klein, gezet man, met een goedig blozend voorkomen, doch blijkbaar strevend om de „mannelijke achtbaarheid”, die vooral toen bij zijn stand onmisbaar werd geacht, te doen uitkomen. Hiertoe deden o. a. dienst een zwart fluweelen mutsje en zekere wringingen des gelaats, 't welk beschermd werd door zeer hoog opstaande boorden, slechts door de witte das in breedte overtroffen. Voorts droeg meester een zwarten rok en verdere kleeren van dezelfde kleur, en was zijn houding die van een man van gewicht, terwijl zijn blik iets vorstelijk-beschermds had. Hij boog dadelijk voor Kwik, luisterde even naar de uitlegging die de — van de warmte — blozende Anneko gaf omtrent haar begeleider, en sprak toen de klassieke woorden:

„De vriend mijns vrienden is ook mijn vriend: tred binnen!”

Ietwat schuchter gaf Kwik gevolg aan de laatste woorden, die èn voor uitnoodiging èn voor bevel dienst konden doen. De zijkamer, tevens pronkkamer, waarin men hem een oogenblik alleen liet, zag er keurig uit; ja eigenlijk was er wat te veel moois en kostelijks. Dat bezoekers eerst hier gelaten werden had zijn redenen. Vooreerst zagen zij van hoeveel goeds meester de gelukkige bezitter was; ten tweede waren zij hier omringd door de stomme en tegelijk sprekende bewijzen van de dankbaarheid der jeugd en derzelve ouders, of van beiden — want de meester „stond” hier al lang — voor het genoten onderwijs en voor meer.

Voor meer — want meester Van Weyde had ook een wijd begrip van zijn roeping. Hij onderwees de jeugd, behartigde de stoffelijke belangen der kerk als koster, en de hoogere als voorzanger (schoon steeds bewerende, dat het *voorzinger* moest wezen). Doch daarbenevens oefende hij ook nog ettelijke onbezoldigde ambten uit, als die van scheidsrechter, raadgever, trooster, en laatst niet minst, dichter; dichter ten bate der talrijke grootvaders en grootmoeders en ouderparen enz. enz. in het dorp. Wat al verjaringen, bruiloften en dergelijke had hij niet bezongen en daarbij bescheidenlijk zijn kunstgewrochten steeds afgestaan aan de jeugd, die er mee geholpen was op de gewichtige dagen! Doch een goede daad blijft niet onbeloond. Dat bewees een blik in meesters zijkamer, en eveneens de wijze waarop hij door allen in 't rond bejegend werd. Van zijn woord gold in dubbelen zin: *Magister dixit*: d. i. de meester heeft het gezegd.

't Was bij dezen magister, mitsgaders bij zijn vrouw en kinderen, dat Anneko logeerde en Kwik door haar bemiddeling nu werd ingeleid.

„Eega,” zoo begon de meester, Kwik dien hij verzocht had hem te volgen de huiskamer binnenleidend, „ik stel u voor den heer J. Kwik, koopman en vriend van onzen vriend Verburg en deszelfs dochters.”

Ietwat verbaasd hoorde Jan deze verklaring, waarbij hij tot handelaar in menschen gemaakt werd, aan; evenals de voorstelling van de vrouw des huizes, die, gelukkig minder „ontwikkeld” en statelijk dan haar echtgenoot, Jan verzocht te gaan zitten en vroeg, of hij niet „iets gebruiken” zou.

Bij ervaring wetende wat een Hollander met die uitdrukking bedoelt, dankte Kwik beleefdlijk. Doch de goede vrouw, die na haars mans toespraak Kwik wel voor een der eerste kooplui van 't land hield, begreep de weigering niet in den rechten zin en sprak: „nu, zooals ge wilt, 't is anders goed gemeend, mijnheer.”

„Mijnheer gaat zeker dadelijk eten,” haastte zich Anneko er voorkomend bij te voegen, en Kwik kon dat gerust toestemmen, waarmee de juffrouw blijkbaar genoegen nam.

„Ik mag het toeval wel dank weten, 't welk mij juist te dezer ure tehuis deed zijn,” sprak de meester.

„Anders roepen mij de ambtsplichten ter schole. Doch het gold ditnaal den evenmensch te dienen. En dan, niet waar, wijkt alles.”

„Zeker, mijnheer,” zei Kwik.

„Over eenige dagen,” ging de heer Van Weyde voort, „verjaart onze notaris, een der knapste lieden, die de achting van alle weldenkenden geniet. De armen vinden in hem een tweeden vader en eenige derzullen hebben mij verzocht om een geringe poëtische gave, ten einde die ZEd. te vereeren. Alzoo heb ik dan de schooluren daaraan geofferd.”

„Is het al af, mijnheer,” vroeg Anneko, wel wetend wat zij deed.

„Juist gereed,” was 't antwoord. „Het vlotte bijzonder. Wilt ge 't eens hooren?”

„Gaarne,” zei de juffer; „ik zal vast thee schenken.”

En meester Van Weyde begon met een eens voorzangers waardige stem:

„Diepvereerde heer Notaris,
Hooggeschatte jubilaris,
Nu de groote dag weer daar is,
En uw leven met een jaar is
Weer verlengd, juicht elk verblijd,
Voor U, die met trouwe zorgen
Werkt van d' avond tot den morgen,
Tot ons aller dankbaarheid.”

Na aldus verhaald te hebben, hoe de „diepvereerde” notaris van den nacht den dag maakte „tot aller dankbaarheid” dronk de dichter eens en vervolgde:

„Hoeveel nooden en bezwaren,
Wat al zorgen en gevaren
Zijn door U gelenigd, ja!
Moog de goede Hemelvader,
Milde bron van zegenader,
U steeds loonen vroeg en spa!”

De huisvrouw pinkte een traan weg. Anneko kon 't zoover niet brengen en Kwik vond het nogal kras dat iemand zoo onophoudelijk zou geloond worden.

Nu volgde 't slot:

„Blijven wij nog lang getuigen
Van zoovelen die thans juichen,
Met een onuitbluschbren gloed.
Dat dit feest in rijke vreugden,
U met gade en kroost verheugden,
Tot het loon van uwe deugden;
Leef deez' dag in uw gemoed!”

„Daar zal heel wat aan te doen geweest zijn, mijnheer,” sprak Kwik, die, gelijk hij later zegt: „het te hoog of te diep maar lang niet mooi vond al had hij zich nooit op de dichtkunst toegelegd.” De lieden zullen tevreden zijn.”

„Nu ja,” was 't antwoord, „die eerste regels met dat woord „Notaris” zaten mij wat dwars; maar toen dat eenmaal klaar was liep 't vanzelf. Als 't maar redelijk is moet men 't loven.”

Of 't nu den meester min aangenaam was dat niemand het *meer* dan redelijk vond, hoe 't zij, hij herinnerde zich plotseling dat hij moest sluiten (den

schooltijd namelijk) en vertrok om deze ambts-plicht te volbrengen, doch niet zonder Kwik dringend verzocht te hebben „hem met een herhaald bezoek te willen vereeren.”

„Ja, ja,” sprak nu de vrouw des huizes, „bergen en dalen ontmoeten elkaar niet, maar menschen wel. Dat mag u allebei wel zeggen.”

„Ja, ik had heusch wel allerminst gedacht mijnheer Kwik hier te treffen,” antwoordde Anneko, kleurende — gelijk sommigen menschen 't meest overkomt als zij de waarheid zeggen.

„En ik wist vóór een week nog evenmin dat ik hierheen gaan zou, als dat ik de juffrouw hier zou vinden,” sprak Kwik. „Ik was blij weer een bekend gezicht te zien.”

„Nu dan hoop ik dat u nog dikwijls dat genoeg zult hebben,” zei de gastvrouw. „Mijn man heeft het ook zoo graag als er eens iemand komt praten. U is altijd welkom.”

Of nu deze verzekering Kwik het oog op den dichtenden schoolmeester of op iemand anders verheugde, is onzeker. Hij nam de uitnoodiging aan, zei den „dames” vaarwel — men gebruikte toen echter dat woord niet — en ging herbergwaarts. En wonderlijk, 't was als had de geheele omgeving een ander aanzien dan toen hij straks kuieren ging. Want het is met des menschen hart als in de natuur. De velden blijven wel velden en de bosschen bosschen, maar hoe geheel anders dan bij een donkeren hemel vertoonen zij zich in den zonschijn!

H.

GROOTSCHHEID DES LEVENS.

(Bij de plaat.)

I.

Er zullen weinigen onder onze lezers zijn, die zich niet de zeer treurige geschiedenis van Lodewijk II, den vorigen koning van Beieren, herinneren. De arme, hoogbegaafde, maar krankzinnige koning, eindigde na twee en twintigjarige regeering zijn jeugdig leven door zelfmoord. Hij verdrong zich in een zijner meeren en sleepte zijn geneesheer meê in den dood.

't Is moeielijk te berekenen hoeveel millioenen schats deze vorst verspild heeft. Gelukkig voor de volken is dat in onzen tijd, in West-Europa tenminste, almeê het ergste wat een waanzinnige op den troon doen kan. Ware deze koning alleenheerscher geweest evenals Nero en Caligula en zooveel anderen, die als hij gekrenkt waren in hunne geestvermogens, dan zou hij misschien niet minder tiranniek geworden zijn. De kiemen daarvoor waren aanwezig. Een der aangenaamste verpoozingen voor een koning was in de oogen van Lodewijk II het doodschieten van boeren. Gelukkig kon men een middel vinden, waardoor hem dat vermaak verschaft kon worden zonder al te veel bloedstorting. Onder het

dienstpersoneel aan het hof werd een jonge boer opgenomen, die dagelijks op een bepaald uur op eenigen afstand van het paleis, langs het venster liep, waaruit de koning op de loer lag. Nauwelijks zag Lodewijk den boer of hij schoot met los kruut een geweer af, waarop het slachtoffer met een kreet ter aarde stortte en de vermeende moordenaar in gejubel losbarstte.

De hoogmoed zal waarschijnlijk geen gering aandeel hebben gehad in de ontwikkeling van de vreeselijke ziekte, die bovendien in 's konings familie geene zeldzaamheid is. Hartstochtelijk, ja afgodisch vereerde Lodewijk II zijn naamgenoot Lodewijk XIV van Frankrijk. Hij wilde in macht, aanzien, kunstliefde de evenknie van dezen merkwaardigen geweldenaar zijn, en had hem zich zooveel mogelijk in alles ten voorbeeld gesteld. Dat is de voorname oorzaak, waaraan de kostbare paleizen, welke de vorst liet bouwen, hun oorsprong te danken hadden. Niet minder dan drie kasteelen werden door hem gesticht, namelijk Linderhof, Neu-Schwanstein en Herrenchiemsee.

Op Pinksterzondag, den 13^{den} Juni 1886, maakte Lodewijk II een einde aan zijn leven. In Augustus van hetzelfde jaar gaf de Prins-Regent van Beieren, die de regeering aanvaard had, last om de drie kasteelen voor het publiek open te zetten. Zoo kon de bevolking ten minste ook iets genieten van de grenzenlooze geldverspillingen, en was er kans wat te verdienen door het verkeer van de vreemdelingen, die zeker in grooten getale zouden toestroomden.

De plaat in dit nummer geeft een goede afbeelding van het kasteel Linderhof. Dit lustslot ligt temidden van een stoute romantische natuur, want koning Lodewijk wist in zijn schoone land de heerlijkste plekjes uitnemend goed te vinden en te gebruiken. Linderhof was bestemd om in alles te herinneren aan Lodewijk XIV, en moest daarom het paleis Klein Trianon nabootsen. Het is het eenige van de kasteelen, hetwelk de koning kon voltooiën. Hij had er dus veel genot van kunnen hebben, maar nooit vertoefde hij er langer dan veertien dagen achtereen. Evenals Lodewijk XIV verscheen en vertrok hij op bepaalde uren.

Een zeer groot terras voor het paleis is geheel naar Franschen smaak met vijvers en fonteinen tusschen gras- en bloemperken aangelegd. Daartusschen vindt men geschoren hagen en wit marmeren standbeelden.

In de vestibule staat een groot rusterstandbeeld, natuurlijk van Lodewijk XIV. Overal in de vertrekken vindt men borstbeelden en geschilderde portretten van dien koning en zijn opvolger Lodewijk XV, en van verscheidene hovelingen dier beide monarchen. In de eetzaal heeft Lodewijk II een inrichting laten aanbrengen, waardoor de tafel kan dalen en geheel gedekt weêr rijzen en in de zaal op haar plaats komen. Dit is in navolging van Lode-

wijk XV, die geen dienend personeel om zich wilde dulden, wanneer hij met een klein, uitgelezen gezelschap van mannen en vrouwen zich aan de schandelijkste onzedelijkheden overgaf. 's Konings slaapvertrek is geheel in orde geweest, maar ligt nu overhoop, daar de koning in 't hoofd kreeg haar drie meter langer te maken. Daartoe moest een der buitenmuren weggebroken worden en zelfs ingrijpende verandering gemaakt in een der watervallen! Dat alles werd niet voltooid.

De vertrekken zijn zoo overladen met allerlei kostbare versiering, dat eindelijk het oog zich vermoeid afwendt.

Tusschen de omliggende bergen koos de koning de schoonste en stilste plekjes uit om zich kleine verblijven te bouwen. Daaronder munt boven allen uit de beroemde blauwe grot, een van de plaatsen, waar de koning zich het liefst ophield.

Deze grot is in de berghelling uitgehouwen. Een lange, smalle gang voert in een kleine zaal, welke uitloopt in een groot vertrek. In de groote zaal is een vijver aangebracht van niet minder dan vijftien meter breedte, waarin zich bovendien een waterval stort. Rondom vindt men nagemaakte rotspartijen, beeldengroepen, rustbanken, palmen, bloemen, guirlanders en ruikers van blik. En alles wordt verlicht door verscheidene electriche lampen, welke achter kostbare toestellen hangen, die verschillende stukken gekleurd glas rondraaien, waardoor de verlichting onophoudelijk afgewisseld wordt. Alles bewijst wansmaak. Men rust uit en komt weer tot zichzelf wanneer men dit bonte kermisvertrek uitreedt en weer terugkomt in Gods heerlijke, ernstige, eenvoudige, verhevene natuur.

Een volgende keer hopen wij samen eens een kijkje te nemen in de beide andere kasteelen.

W.

ONS VADERLAND.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Een handvol zeewier dreef door 't nat,
Ten spel van wind en golven.

BILDERDIJK.

Eenigen tijd geleden werd ik door de Redactie van dit blad uitgenoodigd eenige tafereelen te geven uit de geschiedenis des vaderlands, ongeveer in gelijken trant als ze tot heden van mijne hand verschenen uit de geschiedenis der Christelijke Kerk in deze landen. Natuurlijk achtte ik mij met zulk een opdracht zeer vereerd, maar elk eerbetoen stelt zijn eigenaardige eischen. Ik gevoelde van stonde aan het moeilijke, dat er aan dien vereerenden opdracht verbonden was en zette mij neder om te denken over de wijze, waarop ik in Excelsior over de geschiedenis onzes lands schrijven moest.

Immers die wijze staat noch onder de onderdanige gebiedenis van de Redactie, noch ook onder de phantastische denkwijze van den schrijver. Noch zij, noch hij, hebben die geschiedenis geschreven. Geen hunner, noch iemand buiten hen heeft aan die historie iets kunnen afdoen of toebrengen, tenzij hem dit vergund werd van den Allerhoogsten God, den God der historie. Die geschiedenis is dan ook niets anders dan zijn uitgedrukten wil, zijn bedoelen in feiten en omstandigheden aan menschen kenbaar gemaakt. Zijn hieroglyphenschrift, doch leesbaar, niet voor de priesteren alleen, maar voor elk geloovig hart, dat Hem wil leeren kennen uit zijn Woord en dit wil bevestigd zien in al zijne werken.

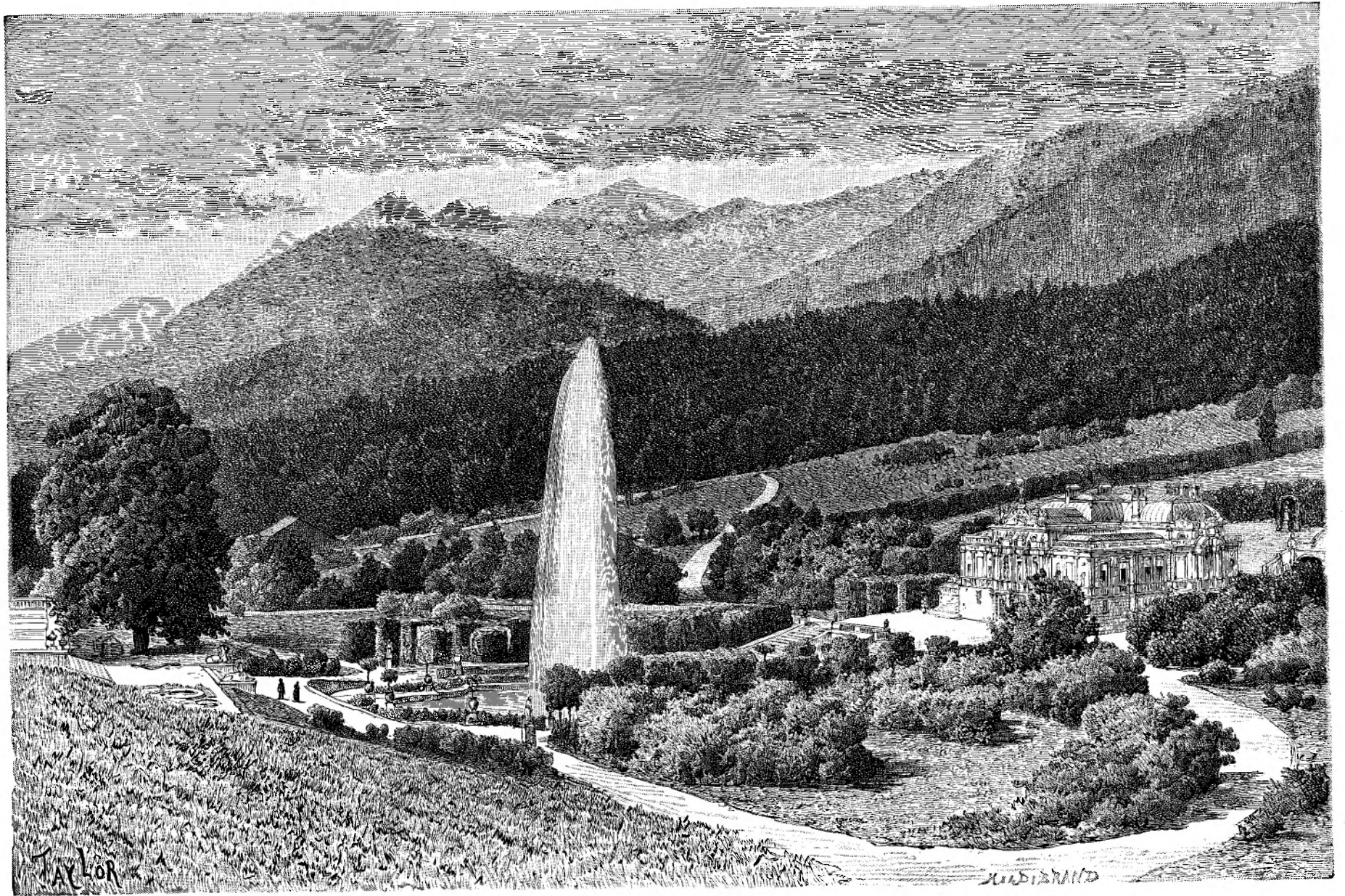
Hieruit volgen terstond twee zaken.

Eerstens, dat de schrijver moet zoeken te verstaan wat de God der geschiedenis in hunne lotgevallen en omstandigheden aan de inwoners van een land heeft willen te verstaan geven en dat hij hun deze les doe verstaan. Daaraan moet alles door hem ondergeschikt worden: zijne keuze, voorstelling, inkleeding, maar bovenal zijn eigen gemoed. Hij moet met een nederig en ootmoedig hart God in die geschiedenis willen verstaan en de lessen, aldus voor zichzelf geleerd, aan anderen willen mededeelen op zulk eene wijze, als Gods bedoelingen daardoor 't meest kenbaar zijn, ook al zouden zijne mededeelingen minder aantrekkelijk, zijne wijze van voorstelling minder aanlokkelijk zijn. *De geschiedenis zelve* moet spreken, niet de *phantasie* van den schrijver, noch ook de *wensch om te boeien*. Wee hem, die zich ter wille van eigen gril of om naar het hart van anderen te spreken aan haar misgaat; hij zou andere leeringen leeren, dan God zelve in feiten aan zijne medeburgers heeft te leeren gegeven, en dat ten koste van het welvaren van land en volk, ten koste van eigen gemoedsvrede!

En voorts volgt hieruit, dat geen Christen onverschillig wezen *mag* of *kan* zijn voor de geschiedenis des lands. Als leesbaar schrift van Gods hand heeft het boek der historie, heeft bovenal de geschiedrol onzes vaderlands hooge waardij. God heeft dien beschreven, en ware het slechts daarom, dan is het de roeping van elk, die prijs zegt te stellen op het kennen van zijn wil, om dit schrift te lezen en te verstaan. Zoomin hij onverschillig de wonderen in de natuur, ook hare alledaagsche verschijnselen, zal voorbijgaan, zoomin mag hij ook de geschiedenis van zijn eigen volk met een onverschillig oog aanzien.

En dat te minder, waar het ook zelfs onder menschen als wet geldt, dat men uit de ervaringen van anderen zooveel leeren kan. Zie, waar die ervaringen dan gemaakt werden onder soortgelijke omstandigheden, onder nagenoeg dezelfde lotsbedeeling, daar dient wel te meer de spreuk van den dichter in acht genomen:

In 't verleden, ligt het heden,
In het *nu*, wat worden zal.

Linderhof in Beieren.

Ja, ook eenvoudig van maatschappelijk standpunt beschouwd, is het al te dwaas dien spiegel van vorige tijden voorbij te gaan, zonder daarin te blikken, zonder uit de oorzaken en gevolgen in vroegere tijdperken te besluiten tot de gevolgen van het doen en laten der volkeren en der menschen van onze dagen. Dan rekent men in zijn hooge wijsheid, die tot razernij voert, dat de wereld met het huidige geslacht begint, dan heeft de menschheid van tevoren eeuwen lang vergeefs geworsteld en geleden, indien maar tevergeefs. Dan staat daar vergeefs het schavot ter waarschuwing voor den vorst, die de heilige rechten zijns volks verkracht, maar ook de valbijl der revolutie is tevergeefs geteekend voor den revolutieman, die de ordeningen Gods verwerpt en verstoort. Dan.....

Maar heiliger plicht dan menschelijke gebiedt den Christen de geschiedenis zijns lands te kennen, te verstaan en als rijke leering te betrachten.

Voor hem was het niet het toeval, dat hem geboren deed worden onder een klimaat, een maatschappij, in een tijd, onder omstandigheden, in een land, kerk en in een gezin als de zijne zijn. Hij erkent daarin de bestierende Voorzienigheid zijns Gods, die hem ook daardoor opvoeden en tot Zich brengen wilde en zou hij dan onverschillig zijn en van dat onmiddellijk opvoedingswerk Gods geen kennis nemen?

Neen, niet alzo! God heeft het anders gewild. Als Hij zich daar een volk temidden der volkeren verkiest, opdat het in meer dan gewonen zin zijn volk zou wezen, als Hij meer onmiddellijk de opvoeding van dat volk ter hand neemt, dan klinkt het dat volk gedurig tegen, dat het de groote daden die Hij hun vaderen toonde, niet zou vergeten; dan gebiedt Hij steenen op te richten aan den oever van den stroom, waardoor Hij hen droogvoets leidde, opdat, als hunne kinderen eenmaal vragen zouden: „wat zijn deze?” zij hun de wonderwerken van Jehova zouden vertellen. Zie, dat volk zalft steenen en richt altaren ter herinnering op en straks ruischt het over zijn gebogen hoofd: „Wee het volk, dat geene gedenkdagen heeft!”

En hoeveel meer zouden we hiervan kunnen zeggen. Doch genoeg reeds om te bewijzen, dat het den Christen zonde is, zoo hij het boek der historie gesloten laat. Indien dit echter ieder Christen geldt, veel meer nog den Nederlandschen Christen met betrekking tot de geschiedenis *zijns* lands. Immers, al staat dáár op den omslag van het boek der historiën aller volkeren één kenspreuk: „Gerechtigheid verhoogt een volk, maar de zonde is de schandvlek der natiën!” het valt wel niet te miskennen, dat God op bijzondere wijze ons volk heeft geleid en dat plekske grond verkoren heeft om er zijn naam en zijnen wonderen eene gedachtenis te maken.

Of rekent gij het louter toeval, dat onze voorouders reeds eeuwen lang bekend waren met zijn

Woord, toen daar nog vele volkeren van Europa in den nacht van het heidendom verzonken waren? Was het louter toeval, dat hier zich tegenover de macht van Rome's hierarchie een geest van vrijheid ontwikkelde, straks de machtigste bondgenoot der hervorming? Eilieve, waarom was toch Nederland, aan Spanje en Duitschland als gekluisterd, straks het land der martelaren, het slagveld van den godsdienststrijd bij uitnemendheid? Waarom werd in de landen, waar de hervorming als geboren werd, het licht van den kandelaar der gemeente genomen, terwijl hier, waar keizer Karel zijn brandstapels tot waarschuwing voor de afvalligen oprichtte en de zwarte Filips een gansche natie tot den strop verwees, waarom, vragen wij, aanvaardde hier een volk in massa met vreugde en overgave des harten een beginsel, 't welk hem slechts banden en dood beloofde?

Noemt ge het dan louter toeval, dat een volk, van vreemdelingen wars, en voor vrijheid van geweten worstelend, den eigen adel voorbijging en naast God zijn vertrouwen vestigde op dien jeugdigen Nassauer, aan het hof van keizer Karel vromelijk opgevoed in de leer der heilige moederkerk? Niets dan toeval, dat deze vreemdeling, in eigen erfstaten de beeldstormers vervolgende, den kamp van het vreemde land, het lief en leed van dat wispelturig en bedillend volk verkoos boven de eere van Duitschlands keizer, boven de schatten van Spanje? Louter toeval, dat Oranje en Nederland samenbond, om op hoop tegen hoop den kamp van een handvol vrije mannen te bestaan tegen half Europa? En wederom, niets dan toeval, dat als alles verloren scheen, steeds de redding van boven kwam, zonder eenig toedoen van menschen? Wie drong een Alva het beulenzwaard op en wie velde zijn opvolger neder temidden zijner overwinningen? Wie vervulde het hoofd van Filips met het plan om gansch het westen der oude wereld onder zijn scepter te vergaren en wie porde hem aan, zijn meest talentvolle legerhoofden door hartzeer het leven te vergiftigen en door geldgebrek den heldenarm te verlammen?

Maar meer dan voldoende reeds, om den Nederlandschen Christen te doen zien, dat hij niet koud blijven kan voor de geschiedenis zijns lands, zoo het hart hem warm slaat van dankbaarheid jegens den God zijner vaderen. Dat is alles goed en wel, zegt ge, doch zijn er voor ons geen noodzakelijker, geen nuttiger dingen weggelegd? Wij willen dat niet beoordeelen, wij wenschen geene vergelijking te maken tusschen het betrekkelijk nut van deze wetenschap boven gene, wij willen alleen onzen jongelingen en hun vooral toeroepen: „Verwaarloost toch in dagen als de onze de historie uws lands niet! De kennis daarvan is u nut, is u noodzakelijk! Sluit toch uwe oogen niet voor den ernst der tijden, welke ge doorleeft! Stormen vergaderen zich uit alle

windstreken en trekken hortend saam. Geestelijke boosheden verderven de lucht, welke we inademen. Het verborgen vuur doet den grond schokken, waarop we gaan! In de werkplaatsen der duisternis worden vreeselijke wapenen gesmeed tegen Gods verordeningen en den bouw der maatschappij! Ziet toe, dat u niemand verleide en, zoo ge niet medegevoerd wordt, wapent u tot den kamp, dien ge zult hebben te doorstaan!"

Wat nut zal mij dan de kennis der historie geven? vraagt ge. Komt, laat ons ook dat nog eens bezien!

De zucht tot zelfbehoud is ons, menschen, als ingeboren. Zij veroorzaakt, dat we belangstellen in hetgeen we ons *eigen* kunnen noemen, dat we daarvoor hart hebben meer dan voor datgene, wat des anderen is, dat we ons verblijden in de welvaart, dat we deelen in het leed van het onze. Naarmate we het onze langer mogen bezitten, naarmate we daarmede meer lief en leed deelen, wordt onze ziel te meer daaraan verbonden. Het heimwee van den zwerveling in het vreemde land, de belangstelling, waarop ge rekenen moogt, wanneer ge ook zelfs den meest koude van gemoed over zijn eigen huis, zijne stad, zijn land, zijn tijd spreekt, de spanning, waarmede de zeeman, ook al wacht hem geen enkel belangstellend hart, haakt naar het vaderland, dat en zooveel meer zijn uitingen van die genegenheid des menschen, voor hetgeen hij zijn *eigen* heeten mag. Zoo ook, wanneer men u de heldenfeiten van uwe landgenooten, hunne verwachtingen, hun lief en leed mededeelt; ge gevoelt u gestreeld, als was hun glorie de uwe; ge verbleekt en ge bloost bij wat hen dreigt of toelacht, ge gevoelt u blijde en tevreden, wanneer voorspoed hun deel is, uw hart krimpt bij hunne smart. Zoo wordt dan door het mededeelen der historie de liefde voor land en volk versterkt, de belangstelling daarin geprikkeld, de geestdrift daarvoor verhoogd. Ge verneemt, wat het voorgeslacht in moeilijke tijden aan de overheid te danken had en wat regeeringloosheid en bandeloosheid aan hetzelfde bracht. Zou het u niet te meer bewegen der overheid onderdanig te zijn en u niet te vermengen met hen, die naar verandering staan. Ge overtuigt u, hoe Gods hand zeive Oranje en Nederland saambond en de oproerkreet wekt uw afkeer. Ge verneemt, hoe zeden en gebruiken geboren, hoe wetten en verordeningen tot stand gekomen zijn en uw gehoorzaamheid voor de wet heet ge geen sla vernij naar willekeur. Wijl ge één leven leeft met de kinderen uws volks en de erve en den naam uwer vaderen met heel dat volk, maar ook met dat volk alleen deelt, zoo hebt ge uw land en uw volk lief, en als eenmaal dat land in nood, dat volk in strijd komt, het kan op uw hart en uw arm rekenen.

Wartoe meer?

Immers hebben we genoeg gezegd om te bewijzen, dat de kennis van de geschiedenis des vaderlands

het voetstuk is van den troon der vorsten, het bolwerk voor het heil der volken. Jongelingen, aan u de taak om dien troon te schragen, het pand der natie te verdedigen! Wapent u dan in Gods naam met deze gedachte! Naast God hoopt uw land op u, op uw hart en uw arm en het heeft daarop heilige rechten. Weg met de ledige beschouwing van den kosmopoliet, als ware de gansche wereld uw vaderland, het lot der menschheid het uwe; ze werd slechts bij den trage geboren, ze wordt door den ondankbare gevoed, ze wint slechts het hart, dat in opstand is tegen Gods verordeningen.

Het „Excelsior” voor land en volk zweve niet over onze hoofden heen, maar ruste als een stevig gebouw der toekomst op de kennis van het verleden.

Daartoe wenschen we ook onze schetsen en tafereelen in dit tijdschrift dienstbaar te maken, daartoe mogen ze ook bij u belangstelling en een open hart vinden!

EEN MERKWAARDIG NEDERLANDER.

DS. A. C. VAN RAALTE.

III.

DE VRIJE KERK.

Toen Van Raalte helder zag waarheen, naar zijn besliste overtuiging, Gods weg voerde, aarzelde hij dan ook niet meer.

Niemand kan, zonder aandoening de notulen der eerste „Algemeene Vergadering” van 1836 lezen.

Die vergadering werd gehouden midden in den druk der vervolging. Het zag er donker uit voor de verachte en gehaatte Afscheidenen. De vrienden in hooge plaatsen, die zij nog hadden, zwegen, behoudens enkele uitzonderingen, stil. Regeering en natie spanden saam om hun pogen te verijdelen. Zij waren als schapen in het midden der wolven.

Laat mij toe het eerste artikel dier vergadering, beide om den naiven ernst, dien het ademt, en om zijne zonderlinge overeenkomst met de woordenkeus der latere dagen, af te schrijven. „De vergadering wordt op verzoek der broeders knielende met het gebed geopend door Ds. H. P. Scholte en gezongen Ps. 134, waarna ZEW. met eene korte toespraak de broeders, op deze eerste algemeene vergadering *der bij vernieuwing openbaar geworden Kerke Gods* vereerend voorstelde om, voordat er tot eenige handeling werd overgegaan, gemeenschappelijk ons als bij eede te verbinden, dat wij zullen blijven bij onze formulieren van eenigheid en diesvolgens de waarheid handhaven en de logen tegenstaan, in al onze verrichtingen en onderhandelingen; hetwelk algemeen werd goedgevonden.”

Helaas, dat hij zelf zoo spoedig en zoo ver afweek!

Op deze vergadering verscheen de kandidaat Van

Raalte, thans beroepen als leeraar der gecombineerde gemeenten van Genemuiden en Mastenbroek.

Er rees aanstonds een verschil van gevoelen over de vraag of een vernieuwd onderzoek noodig geacht mocht worden, al dan niet. En toen de stemmen over deze vraag staakten, maakte men voor de eerste maal gebruik van dat Bijbelsch beslissingsmiddel, dat later zoo vaak zich gelden deed in de vergaderingen der uitgewekene broederen.

Het lot besliste dat V. R. opnieuw zou onderzocht worden. Dit onderzoek geschiedde door den president, Ds. H. P. Scholte, en liep alleszins bevredigend af.

In de volgende vergadering, op den 2^{den} Maart 1836 werd hij plechtig geordend tot de bediening des Woords, na onderteekening van de formulieren van eenigheid en het afleggen van den eed tegen de Simonie.

Ds. Scholte las het formulier voor en de eigenlijke ordening, door oplegging der handen, geschiedde door zijn a. s. zwager Ds. Van Velzen.

Na onderteekening der verbindingsakte nam V. R. toen zitting als lid der Synode.

Op deze zelfde vergadering werd een band gelegd, die zelfs de dood in het verre Amerika niet vermocht te breken. Van Raalte trad hier in het huwelijk met de bruid zijner keuze, Christina Johanna De Moen, dochter van Benj. De Moen, die reeds vroeg was overleden, en van „een deftige Leidsche burgeresse,” Johanna Maria Wilhelmina Menzel. Zij was geboren den 30sten Jan. 1815 en was, van der jeugd af aan, een godvreezend meisje geweest.

Op haar doodbed verzekerde zij haar man dat zij van God „een echtgenoot begeerd had, met wien zij zich niet schamen zou tot God te bidden.”

Door hare vrome moeder werd zij opgevoed in den weg der waarheid, waarin zij steeds toenam. „Zoo werd ze gevormd voor een wereld-verzakende worstelbaan, haar beschoren, door tot levensgezellinne en hulpe aan een dier predikers toegevoegd te worden, die medearbeidde aan het ontstaan der Vrije Kerk in Nederland, waardoor ze deelde in de daaruit voortvloeiende vervolgingen.”

Den 15^{den} Maart 1836 werd het huwelijk *burgerlijk* op het stadhuis te Leiden en des avonds *kerkelijk* voor de leden der Synode te Amsterdam ingezegend.

In de kleine, vier bladzijdjes beslaande schets van haar leven, die V. R. zelf kort na haar dood schreef, schuilt een wereld van saamgedrongen pathos.

Hij beminde de moeder zijner kinderen *met zijn geheele hart*. „Als de in nadruk van God geschonkene krachtvolle liefdehulpe, leed zij aan de zijde haars mans, smaad, overlast in huis, verstoring van godsdienst-vergaderingen, berooving door predikboeten en gevangennemingen van haar man, gedurende dat vijftal jaren van worsteling voor vrijheid. In welk uur van nood en smart haar, zich in God

sterkend geloof, haar zeer te stade kwam, en in deszelfs kracht en boeiend schoon, treffend en dankwekkend openbaar werd.” Zij was een vrouw die alom eerbied afdwong, en die een macht was in het leven van haar echtgenoot.

In de onvergelykelyk schoone lijkpredikatie, bij hare begrafenis gehouden, brengt Ds. Ch. Van der Veen haar als moeder en als vrouw, als leeraarsvrouw een hulde, zoo schoon uitgedrukt en toch zoo innig eenvoudig en waar; dat ze recht naar het hart gaat en bewondering afdwingt voor de predikantsvrouw, die een kind zóó diep kon interesseeren. De indruk van haar eersten aanblik, zittend bij de wieg van haar zuigeling, terwijl haar man predikte tot de schare, onder de schaduw der maagdelijke bosschen, werd hem, zoo getuigt hij zelf, *onvergetelyk*.

Zij was juist geschikt voor den man harer keuze en leefde met hem, in een allergelukkigste echtvereeniging, tot op den 30sten Juni 1871.

Van nu af aan was V. R. vereenzelvigd met de reformatorische beweging in de Kerk van Nederland.

Hij, die niets ten halve deed, wierp er zich in met al het vuur zijner talentvolle persoonlijkheid. Gestationeerd te Mastenbroek was eigenlijk de geheele provincie Overijsel zijn arbeidsveld. Een jaar van onvergetelyke levenservaringen ging voorbij en nog eens weër kwamen de gemeenten onder het kruis samen, op een algemeene kerkelijke vergadering, ditmaal te Utrecht.

Daar trad het gebrek aan kerkelijke ervaring aan de zijde der leiders recht in het licht.

Die tweede z. g. Synode ware bijna noodlottig geworden voor de nieuwe beweging.

Haar werk had tengevolge dat de harten van velen, binnen den kring der beweging, diep geschokt werden; maar ook zeker dit dat velen, die tot nog toe een afwachtende houding bewaard hadden, zich van nu voortaan beslist terugtrokken, en zich weder vastzetten in den kring der oude Staatskerk.

De vergadering der Gescheidenen broeders te Utrecht werd in zekeren zin *berucht* door de poging, die er aangewend werd ter revisie der Dordtsche kerkorde.

Of er dan in die poging, op zichzelf beschouwd, een dwaling stak? Beslist en zeker neen.

Indien toch de belijdenisschriften zelve als menschelijke en dus steeds feilbare stukken, voor herziening vatbaar zijn; hoeveel te meer die „middelmattige dingen,” die zich wijzigen moeten naar de omstandigheden, waarin de gemeente leeft.

Voor de nieuwe kerkorde, heet het: „Het is nu bijna drie jaren geleden dat de Gemeente als zoodanig weder openbaar werd, en onder en door alle beproevingen, heeft de Heere tot hiertoe geholpen.”

Welke gemeente? Natuurlijk de oude historische kerk der vaders.

Maar de leiders der eerste beweging schenen niet te gevoelen dat deze eisch *de oude kerk te zijn*,

niet strookte met de ontijdige poging ter herziening der oude kerkorde.

Het was eene poging, die schipbreuk moest lijden, en het feit dat de nieuwe beweging zelfs dezen schok doorleefde, pleit sterk voor de blijkbare goddelijke tusschenkomst in heel hare geschiedenis.

Later werd de dwaling, die men begaan had, gezien en betreurd, maar toen het helaas te laat was hare noodlottige gevolgen te herstellen.

Het geheele document ademt een Brummelkampiaansche geest en het is wel der aandacht waard dat van de zes leeraren, die op deze Synode tegenwoordig waren, vijf behoorden tot de „Leidenaren”. De Cock stond alleen en protesteerde tegen de „menigvuldige, onnoodige veranderingen in de kerkorde gemaakt”. Het is geenszins mijn doel in deze schets, in bijzonderheden te treden aangaande de wijzingen gemaakt in de kerkorde; slechts zij mij de opmerking gegund, dat de protestanten het hier blijkbaar bij het rechte end hadden en dat sommige van de ideeën dier nieuwe kerkorde overgeplant naar Amerika, tot op dezen dag, in sommige gemeenten, voortleven.

Van de ouderlingen, die daar tegenwoordig waren, vinden wij *zeven* onder de Amerikaansche „pioneers”; terwijl *drie* ervan de gemeente eerst in Nederland, later hier in het Evangelie dienden.

De drie jaren, die nu volgden, waren jaren van spanning en bittere onlusten. Men spotte met de „nieuwigheden,” daargesteld door de nieuwe kerk.

Alles scheen scheef te gaan.

Zoo kwam de Synode van 1840 bijeen, de laatste, die Van Raalte ooit zou bijwonen.

Het werk der vorige vergadering werd daar ongedaan gemaakt, met meer erkenning van schuld dan het geval scheen te vorderen, daar de herziening der kerkorde *biddende en te goeder trouw*, met het oog op het welzijn der gemeenten was ondernomen; en aan de oude Dordtsche kerkorde werd weer kracht van wet gegeven, voor de geheele Kerk.

Drie leden der vergadering stemden tegen de herinvoering der oude kerkorde n. l. Brummelkamp, Van Raalte en De Moen. De eerste maakt een eigenaardige figuur; daar zijne beide nota's elkaar schijnbaar direct tegenspreken.

Van Raalte verklaart zijne positie in zijne „nota.”

Waar hij de kerkorde als een geheel aannemen kan, zijn er echter punten, zooals het recht der patronen en enkele ontoepasselijke artikelen, die hij als ongeldig wenscht aangemerkt te zien. De Moen verklaart ridderlijk dat er volgens zijne beschouwing, „sommige beginselen in vervat zijn, die tegen het geopenbaarde Woord van God strijden”.

Zoo werd dan de breuke aanvankelijk weër geheeld, maar die de geschiedenis dier dagen bestudeerd heeft, weet, dat de gevolgen van dien strijd voortduren tot op dezen dag toe.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. Deze nieuwen uitgevonden zakmessen overtreffen alle bestaande.
(Dus ook zichzelf!)
2. Daar wij ter deelneming inviteeren, zullen wij ook voor het vervolg *bemoeid zijn*, door eene stipte bediening de tevredenheid van onze Begunstigers te verwerven.
3. 't Navolgende werd vervaardigd door iemand die voor de vuist een versje kreeg te maken bij een prentje, voorstellende een leeuw en onderschreven *felis leo* (leeuw):

„Dit is de *felis leo*
De vriend van koning Theo-
Dorus van Abessyn-
Ië in 't jaar achtien
En zooveel, door 't Britsch le-
Ger verslagen. O wee!”

(Hoe 't hier met maat en rhythmus staat — dit ons verstand te boven gaat. RED.)

4. En daar *stond* hij nu als Caesar over den Rubicon.
5. Diners met vleesch, groenten, dessert en prachtig zeezicht.

Nog een Nieuw-Zeelander.

Hart Udy werd den 26sten April 1808 in het graafschap Cornwall (Engeland) geboren. In dat gedeelte van Engeland stond hij als een vlijtig en arbeidzaam man bekend, en toen de Nieuw-Zeelandsche compagnie opgericht was, trok hij als zoo menig ander van zijn volk naar de nieuwe kolonie, waar hij den 8sten Februari 1840 met vrouw en kinderen te Port Nicholson voet aan land zette, vanwaar zij naar Petone Beach trokken, een zandige plaats in de nabijheid van de Hutt-rivier. Daar zij hier echter steeds aan overstroming blootgesteld waren, vestigde hij zich te Waiwetu, waar hij een boot bouwde die hij de „Sandflea” (zandkever) noemde.

In de lente van het volgende jaar vertrok hij met zijn familie naar Wellington, waar hij gedurende 3 à 4 jaar als timmerman en wagenmaker den kost verdiende. Daarna trok hij weder naar de Hutt-rivier, die hij echter weder spoedig voor de Stokes Valley verruilde. Gedurende dit geheele tijdvak had hij evenals de andere kolonisten zware tijden door te maken. Hij maakte een dam midden door de rivier, nabij Stokes Valley, bouwde een watermolen, en reeds begon zijn zaak te bloeien, toen een hevige aardbeving in 1855 den dam vernielde. In het minst niet afgeschrikt besloot hij ergens anders zijn geluk te beproeven. Juist was „the Small Farm association” (d. i. de kleine boerenvereniging) opgericht, Greytown onlangs gesticht, het dichte kreupelhout weggehakt

en een straatweg¹⁾ aangelegd, terwijl andere wegen reeds ontworpen waren, toen Udy als opzichter over Greytown werd aangesteld. Hij verwisselde dus van woonplaats, kocht in de stad en in Matarawa (een landstreek westwaarts van Greytown) land aan, en bouwde hier den eersten zaagmolen, waarmee hij goede winsten maakte.

Hier dient tevens nog vermeld te worden dat Udy, daar hij hier verhinderd was zijn godsdienstige plichten waar te nemen — die hij zeer op prijs stelde — zoo spoedig mogelijk godsdienstige vergaderingen hield, voor zijne familie en alle vrienden, die deze wenschten bij te wonen toegankelijk. Zoo werd hij de stichter van het Methodisme in Wairarapa.

Intusschen waren al zijne kinderen opgegroeid en getrouwd, terwijl ieder zijn eigen bezittingen in de stad had, en Udy voor zich een aardig huis met tuin en boomgaard in het noordergedeelte van Greytown had aangelegd, welke echter eenige jaren later door eene overstroming werden verwoest. Hij droeg zijn verlies glimlachend, behield zijn goede humeur en bouwde een huis in het midden van de stad, waar hij andere bezittingen had.

Toen Pitone zich tot een stad uitbreidde, ging hij zich daar eenige jaren in een zijner huizen metterwoon vestigen, doch keerde spoedig naar Greytown terug, waar hij en zijn vrouw zich beter tehuis gevoelden. Driemaal werd hij tot burgemeester van Greytown gekozen en vele jaren was hij als vrede-rechter, niettegenstaande zijn hooge jaren, werkzaam en vlijtig als een man in de kracht van zijn leven. Hij hield er steeds veel van met geweer en hond op de jacht te gaan.

Eenigen tijd geleden kreeg hij, terwijl hij een konijn verorberde, een beentje in zijn keelgat dat hem veel last veroorzaakte. Doch daar hij zich spoedig daarna weder geheel wel gevoelde dacht hij zich geheel genezen en ging hij weer aan zijn gewone bezigheid.

Zondag den 12^{den} December 1890 ging hij voor de laatste maal naar een naburige gemeente om de godsdienstoefening te leiden.

Een of twee dagen later gevoelde hij zich niet wel, geneeskundige hulp werd ingeroepen en men constateerde een inwendige verbloeding.

De talrijke leden van zijne familie werden spoedig gewaarschuwd, en menig een hunner vond hem nog geheel bij zijn bewustzijn, zonder eenige klacht op de lippen. Donderdagnacht, omstreeks 12 uur, werden eenige kussens onder zijn hoofd gelegd, om hem eene gemakkelijker houding te geven, en kort daarna overleed hij zacht en kalm.

Hij stierf oud en der dagen zat, en ging tot zijne ruste in.

¹⁾ In Australië heeft men straatwegen van blokken hout „corduroy roads” genaamd.

Door een vreeselijke vulkanische uitbarsting in Lunahuana, Chili, heeft de schoonste vallei van die streek een geheele verandering ondergaan en de vroeger zoo bekoorlijke plaats is thans een woestijn. Vijftien kraters hebben onophoudelijk gewerkt sinds 22 Maart tot midden April, groote massa's modder uitwerpende, welke in hun geweldige nederstorting en door den langen duur van het onheil, allerwege verwoesting aanrichtten, huizen meevoerende met bewoners en vee en wijngaarden, landerijen en waterwerken vernielend. Alle wegen noord en zuid van Lunahuana zijn veranderd in slooten gevuld met water en alle gemeenschap tusschen Janeta en Chinchu is verbroken, dewijl de brug over de rivier is weggeslagen. Het onnoemlijk aantal slachtoffers van deze ramp; de groote verslagenheid veroorzaakt door de vernieling van de kanalen; het feit, dat het onmogelijk zal wezen om de overblijfselen van den druivenoogst te verzamelen; en de zekerheid, dat de benoodigdheden voor levensonderhoud tot een ongehoorden prijs zullen stijgen, leiden er toe dat het bewind maatregelen moet nemen. Honderden familiën waren zonder huizen en op de hellingen der heuvels gelegerd, met alleen die kleederen in welke zij gevlucht waren.

Vergissing.

De meester had tot schrijffoorbeeld gegeven:

„Ga eerlijk door de wereld, vrienden;
Het beste reisgeld zult gij 't vinden.”

Een onnoozel en slordig leerling schreef dit aldus na:

„Ga eerlijk door de wereld, vrienden;
Het reisgeld zult gij 't beste vinden.”

H.

Vreemd.

In zekere stads-rekening vindt men:

Idem: Voor ingeworpen vensterruiten *vijftien daalders*; voldaan uit de kas voor onvoorziene *feestelijkheden!*

H.

Overtroffen.

Een bejaarde Evangelist keerde huiswaarts, toen hij op den straatweg twee mannen zag aankomen, hem als spotters bekend. Ook zij bespeurden hem en besloten „een grap” te hebben.

Zij gingen op hem toe en een hunner sprak met een zeer ernstig gezicht:

„Wij hebben een droeve tijding, mijnheer”.

„Zoo, wat dan?”

„Zooeven hebben we vernomen dat de duivel overleden is.”

„Dan beklag ik u diep, vaderlooze kinderen,” sprak de ander kalm en liep voort.

H.

HERINNERING.

Naar men weet, hoopt de bekende en nog altijd zeer geliefde schrijver voor jongelieden, de heer E. GERDES, te Doetichem, den 12 Augustus a. s. zijn zeventigsten geboortedag te vieren, en bestaat het plan hem alsdan op een of andere wijze de waardeering te betuigen van zeker duizenden in den lande. De heer Gerdes toch behoort niet alleen tot de baanbrekers op 't gebied der Christelijke kinderlectuur, maar heeft ook meer geleverd en meer lezers gevonden dan iemand anders. Hij verheugt zich nog in goede gezondheid en werkt ijverig. Aan blijken van belangstelling zullen ook onze lezers het niet laten ontbreken. De heer G. verdient die alleszins.

PRIJSVRAGEN.

Op de drie prijsvragen, voorkomende in het N^o. van 15 April l.l. (herplaatst, wegens misstelling, in het N^o. van 1 Mei) zijn vijf antwoorden ingekomen en wel van J. v. d. W. te N., op N°. 2 en 3. Deze antwoorden zijn goed, maar de stijl is nog al gebrekkig.

A. v. D. te M., ook op N°. 2 en 3. Die zijn vrij goed; vooral dat op N°. 3.

G. R. te G., op N°. 1, 2, 3. Daarvan is dat op N°. 1 geheel verkeerd; dat op N°. 2 vrij goed en dat op N°. 3 niet zeer voldoende.

M. t. H. te S., N°. 1 is alleen voorzoover het laatste gedeelte betreft — en dan goed — beantwoord. De antwoorden op N°. 2 en 3 zijn onvoldoende.

J. de J. te A., heeft alle drie de vragen beantwoord, maar geen van allen zoo, dat hij een prijs won.

Derhalve wordt aan J. v. d. W. te N.; A. v. D. te M.; en G. R. te G., ieder een exemplaar gezonden van: „**MOODY,**” **Stroomen des levenden waters.**

Wat nu de antwoorden zelf betreft: ze behooren te zijn als hieronder volgt, of ten minste in dien geest.

Vraag 1. :

Dr. Rossius die in de 17e eeuw leefde, schreef aan een vriend op de vraag, wat het leven is, dit antwoord: „Sommigen zoeken hetzelfde tusschen Amsteldam en Den Haghe; andere aan den IJselkant; wederom andere aan de Donau. Ick voor mij houde het te zijn vervat in twee woordekens, elkander gansch tegenover gesteld, doch even groot en maar in een vocalis (klinker) verschillende.”

Wat beduidt dit?

Antwoord:

„Sommigen zoeken hetzelfde (het leven) tusschen Amsteldam en Den Haghe.” Daar ligt *Leyden*. Er zijn menschen die het leven voor *tijden* houden. „Anderen aan den IJselkant.” Daar vindt men *Kampen*. Anderen achten het leven een *strijd* te zijn.

„Wederom andere aan de Donau.” Daar verrijst *Wenen*. Sommigen noemen de aarde een *tranendal*.

„Het is vervat in twee kleine woordekens, elkander gansch tegenover gesteld, doch even groot en maar in één vocalis verschillende.”

Last en *lust*, 't leven is niet enkel droefheid en niet enkel vreugde, maar beiden zijn er in gemengd.

Vraag 2:

Waarom is de landverhuizing naar streken, niet onder Nederlandsch gezag, zulk een treurig en hoogst bedenkelijk verschijnsel voor Nederland?

Getrouw aan onze gewoonte om zooveel mogelijk met

de woorden van een onzer vrienden te antwoorden, drukken we hier het antwoord van J. v. d. W., te N.

Landverhuizing is geoorloofd, als men in zijn eigen land geen genoegzaam middel van bestaan kan vinden en men in een ander land betere vooruitzichten heeft. Ook is het door God gewild, anders zouden gansche streken onbewoond en onbebouwd blijven. Het is voor ons land voorzeker een treurig en bedenkelijk verschijnsel, dat men andere landen en streken kiest die niet onder Nederlandsch gezag behooren, omdat wij een historie achter ons hebben, die geen volk heeft, en men dus eigen historie en nationaliteit verliest, als men niet gaat naar streken, die niet onder Nederlandsch gezag staan. En het heeft meer aantrekkingskracht op ons en die ons omgeven, dan dat men gaat naar diegenen, die niet van ons vleesch en bloed zijn, en met hoeveel meer zegen zou men niet werkzaam kunnen zijn.

Vraag 3 luidde:

Op welke wijze moet men de profetiën onderzoeken om er nut en zegen van te hebben?

Hierop diene het antwoord van A. v. D., te M.

Hoewel wij de Heilige Schrift (dus ook de profetiën) nimmer met zegen en ten onzen nutte zullen lezen, zonder dat we dat aandachtig en biddend doen, zoo is het toch een eerste vereischte, dat er onderscheid gemaakt worde tusschen waarzeggerij en profetie. De profetie gaat door tot het einde, vandaar den band die alle profetiën aan elkander verbindt. Daardoor begrijpen wij, dat er in de profetiën niet alleen van Israëls toekomst gesproken wordt, maar ook van de Nieuwe bedeeing, ja, zelfs van het laatste oordeel. Het laatste vloeit voort uit het eerste, en de profeten hadden het geheel in het oog.

Ten 2e. Men moet de betrekking zoeken tusschen de zedelijke gesteldheid des volks, en het hoofddoel der profetie die alsdan werd uitgesproken.

Zoo ging, op Gods bevel, Jesaja profeteeren als het volk door rijkdom en voorspoed, zedelijk zwakker werd, en het de afgoden wilde navolgen. Nu herinnerde Jesaja het volk, de heiligheid Gods met de daaruit voortvloeiende gevolgen. (Zie Hst. 6). Maar als 150 jaar later Jeremia optreedt, is het volk reeds zoover afgedwaald, dat het Gods straffende hand voelt, en het Nebukadnezar, als een roede in de hand des Heeren, voor Jeruzalems poorten ziet. Jeremia vermaant nu het volk van Juda zich onder Jehova te buigen en zich over te geven. Hij spreekt dus van onderwerping, dewijl alleen in dien weg zegen te verwachten viel.

Ezechiël vertroost de eerstweggevoerden, hen wijzende op de trouwe Gods, die machtig was, hen te verlossen en te herstellen. De profeet gebruikt hiervoor o. a. het gezicht der vallei. (Hst. 37) Hij doet hen dus hopen. Het bedoelde komt ook krachtig uit in de andere profeten, met name, Haggai, Zacharia en Maleachi. Haggai wekt de Joden op tot den tempelbouw. Wanneer men de profetiën op deze wijze onderzoekt, n.l. in verband met den tijd waarin de profeten geleefd hebben, kunnen we er zeker meer nut en zegen van verwachten.

VRAGENBUS.

ANTWOORDEN.

R. G. J. S. te R., zendt ons het onderstaande:

Beantwoording der vraag: „*Hoe en wanneer* zijn de synagogen ontstaan, en hoe waren zij ingericht?” (Zie Exc. 15 Jan. '91.)

Wat den oorsprong der synagogen betreft, volle zekerheid bestaat daaromtrent niet, zoodat de meeningen over den tijd, waarin zij ontstonden niet altijd met elkander overeenkomen. Enkele dier meeningen willen wij hier mededeelen. Wie meer weten wil, ook omtrent bijzonderheden, sla een boek over Hebreeuwsche oudheidkunde op.

Josephus en Philo meenen, dat de synagogen ten tijde van Mozes ontstaan zijn, maar deze meening wordt niet door velen met hen gedeeld. Anderen houden het er voor, dat de synagogen ten tijde van Antiochus Epiphanes (d. i. Edele, Doorluchtige) opgekomen zijn. Deze vorst wilde den Joodschen godsdienst uitroeien en 't Grieksche heidendom in Palestina invoeren. Ja, den 25sten van Chisleu (December) 168 vóór Chr., werden er in den Jeruzalemschen tempel zelfs heidensche offers ontstoken (1 Makk. 1. vs. 41 enz.; 2 Makk. 6. vs. 1 enz.; Daniel 11 vs. 30, enz.) De voorgenomen uitroeiing van den Joodschen godsdienst zou 't ontstaan gegeven hebben aan afzonderlijke bedehuizen, synagogen geheeten, om alzoo den Israelietischen eeredienst voor verbastering te behoeden.

Flavius Josephus vermeldt het bestaan van een rijk versierde synagoge in dezen tijd te Antiochië, waar de Joden zich in groote vrijheden verheugden en vele proselieten maakten.

Juist het bestaan eener synagoge buiten Palestina pleit o. i. niet voor 't ontstaan der synagogen onder Antiochus Epiphanes, want op Kanaänitischen bodem zullen zij wel 't eerst voorgekomen zijn, en dan moeten zij ook vroeger ontstaan wezen, wat trouwens uit Hand. 15 vs. 21 ook af te leiden valt.

Hoogstwaarschijnlijk zijn de synagogen onder de Babylonische ballingschap ontstaan, uit de gewoonte der weggevoerde Israelieten, om zich op Sabbathdagen en nieuwe-maanfeesten rondom een profeet, zooals Ezechiël te verzamelen ten einde 't Woord Gods te vernemen (2 Kon. 4 vs. 23; Ps. 74 vs. 8). Vroeger zamelden de gemeente-oudsten zich ook wel om een profeet, doch deze bijeenkomst had dan in de poorten hunner stad plaats. Tijdens de ballingschap konden zij in de poorten der steden niet bijeenkomen, en kozen zij waarschijnlijk eene vergaderplaats in de stad.

Ezechiël hield tal van toespraken tot de aanzienlijke ballingen of „oudsten” op de plaats zijner inwoning, Tel-Abib aan de Chebar (Ez. 8 vs. 1; 14 vs. 1; 20 vs. 1); uit de vele boetredenen valt ook op te maken, dat hij in volksvergaderingen gesproken zal hebben (Ez. 24 vs. 9). In de samenkomsten werd o. a. de wet voorgelezen en uitgelegd. Bepaalde personen gingen toen al voor, zooals Jojarib en Elnathan (Ezra 1 vs. 16), die den naam droegen van „leeraars.”

Ezra, uit zijne ballingschap naar 't vaderland teruggekeerd, wist door de herhaalde bijeenkomsten der Joden om de wet te hooren, een geheele hervorming tot stand te brengen en het geestelijk peil van 't volk te verheffen (Neh. 8 vs. 8, enz.) Langzamerhand werd het gewoonte op elken sabbath bijeen te komen in een bepaald gebouw, dat synagoge genoemd werd. Voortaan ligt het eigenlijke middelpunt van 't godsdienstig leven der Israelieten niet meer in den tempel, maar in de synagogen, of beter nog, bij de Schriftgeleerden, de verklaarders der wet. Door de synagoge wordt er een andere opvatting van den godsdienst voorbereid; de talrijke offeranden van dieren vervallen, of verminderen althans, terwijl 't offer des gebeds hiervoor in de plaats komt en 't hart van den Joodschen eeredienst voortaan de overdenking van 't Woord Gods is.

Volgens den Talmud moest op elke plaats, waar tien

vrije en meerderjarige Joden woonden, eene synagoge opgericht worden. Kleine plaatsen, alsmede vele buitenlandsche steden, waar zich een aantal Joden neergezet hadden, bezaten slechts éene synagoge. Grootere Palestijnsche steden en buitenlandsche plaatsen, waar zeer veel Joden woonden, hadden er meer dan éene. Zoo vermeldt de Talmud 't bestaan van 480 synagogen te Jeruzalem. Al moge dit getal te groot zijn, een feit is het, dat de Helleensche Joden uit Cyrene, Cilicië, enz., benevens de Libertijnen er afzonderlijke synagogen hadden. Tiberias telde er bijv. dertien. De synagogen eener zelfde stad waren door bepaalde kenteekenen van elkander onderscheiden, zoo vondt men te Rome o. a. „eene synagoge van den olijfbloom.”

De vereischten eener synagoge waren, 't bezit:

- 1°. eener *kast of kist* voor de schriftrollen (zie Luk. 4 vs. 16 en 17), die in linnen doeken gewikkeld waren.
- 2°. van een *leerstoel of kansel* midden in de synagoge op een verheven plaats.
- 3°. van *zitplaatsen* voor 't gehoor. Die der eerste rij waren voor de oudsten en schriftgeleerden. De zitplaatsen der mannen waren door een ongeveer drie en een half el hoog beschot van die der vrouwen afgescheiden.
- 4°. van den *Chanuka-kandelaar* met verschillende lampen en armen voor de feestelijke verlichting op sabbath- en feestdagen.
- 5°. van *bazuinen en trompetten* tot het geven van signalen op den nieuwjaarsdag en de vastendagen.

De Joden vergaderden in de synagoge tot gemeenschappelijke gebeden, 't aanhooren van de lezing en verklaring der wet, der profeten of van een der andere bijbelboeken. Soms koos men tot onderwijzing van 't volk den vorm van samenspraken (Hand. 13; Luk. 4 vs. 20, v. v.). Met het uitspreken van den zegen en 't amen der vergadering werd de bijeenkomst dan gesloten.

Tot het personeel der synagoge behoorden:

- 1°. de *overste of bestuurder*, zooals Jairus (Luk. 8 vs. 41), Crispus (Hand. 18 vs. 8), Sósthenes (Hand. 18 vs. 17) enz. Hem was 't onderhoud van 't gebouw en 't beheer der goederen toevertrouwd, ook moest hij bepalen, wie op de verschillende bijeenkomsten de wet voorlezen en verklaren moest.
- 2°. de *oudsten of ouderlingen* (Hand. 13 vs. 15); zij moesten met den overste tucht uitoefenen, de schuldingen bestraffen en de armen verzorgen.
- 3°. een *dienaar*, die de synagoge openen en sluiten moest, schoonhouden, enz. in één woord iemand, dien wij tegenwoordig koster noemen zouden.
- 4°. een *voorbidaer*, die ook de bode en schrijver (secretaris) der synagoge was.
- 5°. de *inzamelaar* van aalmoezen.

De bouw der synagogen, alsmede 't onderhoud, was 't werk der gemeente. Heidenen konden zelfs de kosten van den bouw dragen, zooals ons uit Luk. 7 vs. 5 blijkt. Zeer schoone synagogen moeten Alexandrië en Aleppo gehad hebben. Soms waren zij uit witte kalk- of uit basaltsteen opgetrokken en van binnen op de weelderigste wijze versierd. Boven den hoofdingang, die in 't midden van den gevel voorkwam, stond veelal eene zegenbode en den naam van den bouwmeester te lezen. Aan weerszijden van deze hoofddeur kwam gewoonlijk nog een ingang voor, die evenwel kleiner was.

R.

R. G. J. S.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE LAST VAN EEN KROON.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Hoe zag in Nederland de zon zoo rood, de straten
Zoo doodsch! DA COSTA.

De stem van den zoon des mijnwerkers zweeg reeds jarenlang in de stille groeve. Luther was ingegaan in de zaligheid zijns Heeren. Doch zijne woorden waren niet verstorven. De genius der vrijheid spoedde zich door Europa's landouwen en waar hij verscheen, in het afgesloten, bijgeloovige Spanje, in het weelderige Italië, het strenge Norenrijk en het dwepende Germanië, daar legde hij den volken de keuze voor:

„Wat wilt gij zijn, slaven of vrijen?”

Reikhalzend strekten Brit en Germaan, Spanjaard en Noor de handen uit naar de morgenzon, doch nauwelijks hadden zij een straal van den nieuwen dag gegrepen, of de staatkundige hemel bewolkte zich, de engel der vrijheid floersde zich het gelaat en sprak in vollen ernst: „Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard!”

Dat woord trilde door Europa's diepste ingewanden: het deed zijne volken verbleeken, doch het vermocht niet de edelsten onder hen te doen nederzinken. Wel ontstelden ze, maar vreezen deden ze niet en met den eigen nadruk vol zelfbewustzijn riepen ze der toekomst toe:

„Delf vrouw en kind'en 't graf!
Neem goed en bloed ons af:
Het geeft u geen gewin,
Wij treën ten hemel in
En erven koninkrijken!”

Neen, ook gij hebt den fieren rug niet gekromd, mijn vaderland! Toen reeds Germanië het bloed zijner edelste zonen ten offer had geplengd, toen maaktet gij u dat bloed van den stamgenoot waard! Heil u en heil ook ons, dat ge den duren schat woudt aanvaarden, ook al wierp de genius der vrijheid u bij het afwegen van den prijs een zwaard in de schaal, dat in tachtig jaren niet verstompen mocht! Voorgeslacht, waarop we eens met zooveel trots staarden en thans met zooveel schaamte terugblikken (gave God, dat we het steeds met trots hadden gedaan: de schande ware ons bespaard), we zien die tachtig jaren met hunne Filippen en Alva's en Romero's en Vargas', we zien ze uit het graf onzer volkshistorie opdoemen en..... beven. Gij hebt niet gebeefd, ook al teekende hun zwaard u de grenzen van een graf, dat zich van Dollart tot Hont, van Overijsels venen tot het strand der Noordzee uitstreckte en u geen plaats ter ontkoming liet dan diezelfde zee, welke uwe kinderen met hunne tranen ver, ver van uw hart voeren zou.

En toch: dat alles hebt gij aanvaard benevens de vervolgingen. Wij denken aan uw Willems en Lodewijks, uw Heemskerks en al uw helden, in het

stille kabinet, op het bloedig slagveld, op de beroerde zee. We treden onze hoofdkerken binnen, we wijden een traan aan uw asch en knielend bij uwe nagedachtenis, danken we het Gode en ulieden, dat gij den strijd ten einde toe hebt gestreden en stervend ons de kroon boodt.

Gode zij dank, dat we het nog mogen! Nederland, dat uwe wetten het ons nog niet ten eenenmale *onmogelijk* maken onze kinderen en jongelingen te leiden van Heiligerlee naar de Mookerheide, van Leiden naar Zutphen, zonder dat wij het Christenhart miskennen van hen, die daar sluimeren onder het historische praalgraf of de historische zode, zonder dat we de drijfkracht verlooohenen, die hen gordde tot den bloedigen kamp, zonder dat we den Protestant in den held doen verloren gaan, die toch alleen held werd, omdat hij protesteeren wilde.

„Hoe zag in Nederland de zon zoo rood, de straten Zoo doodsch! Kasteel en burcht van edelliën verlaten! Der burg'ren voorhoofd bleek en klam, terwijl de lucht Van 't zwaaien van het zwaard, den val der bijlen zucht, De houtmijt riekt en rookt — het lied der martelaren, Gestemd in ballingschap en bange doodsgevaaren, Tot op 't schavot niet zwijgt van God en van het Lam, Totdat het stikt in 't koord, of wegsterft in de vlam.”¹⁾

De sombere Filips had van zijn vader Karel Spanje en Nederland, de Hervorming en de Inquisitie geërfd. Ziet ge wel, dat daar een onzichtbare hand is, die de lotgevallen der wereld schikt en bestuurt? Zij laat de vorsten der wereld hun rol spelen, welke zij meenen voor zich te moeten verkiesen, maar neen, de wereld is niet afhankelijk van hun drijven en willen. Als in hunne gedachten de kiem geboren wordt, om eene wereld te dooden, dan rijpt temidden daarvan de plante reeds ter genezing en tot behoud.

Het was een vreemde dag in Brussels voorname veste, toen de moede Karel de zware kroon overreikte aan zijn zoon; dankbaar, maar niet voldaan.

De lucht was met duistere wolken bezet, die daarboven kampten met de zonnestralen. Een beeld van den regeeringsdag diens somberen jonkmans. Tachtig bange jaren zou de duisternis worstelen met het licht, maar dag moet het blijven. Straks zal de heldere middag het graf van den duisterling beschijnen, als moest hij het daarbinnen nog hooren:

„Ik werk en wie zal het keeren!”

Reeds dadelijk hadden de vrije Nederlanders kunnen gissen, wat ze van hem te verwachten hadden. De dankbare zoon, die den vader, den gebiedder der halve wereld, nauwlijks genoeg tot het sobere levensonderhoud laat, hoe zou hij het vaderlijk erfdeel in eere en waarde houden? Wel heeft Karel hem ten zeerste de belangen der Nederlanders op het

hart gebonden, doch Karel was — een Gentenaar, en Filips — een Spanjaard. Filips' duistere ziel richtte hare blikken naar den grond; de luchtige Hollander durfde met vrijen blik Gods lieve zoon in 't aangezicht staren. Filips' neerslachtig gemoed mat de aarde, die hij den allerheiligsten vader, den paus, en diens allerchristelijksten koning, hemzelf, kon onderwerpen. De Nederlanders blikten hoopvol naar den hemel en vraagden zich af, of daar een plaats voor hen zou zijn, zoo hun deze hier werd ontzegd.

't Was het jaar vijftien honderd vijf en vijftig.

Drie jaren later. 't Zou eindelijk vrede zijn. Hendrik II van Frankrijk en Filips wenschten de zwaarden in de scheede te steken. Na de overwinningen bij St. Quentin en Grevelingen, welke Filips grootendeels aan den Nederlandschen adel, met name aan Egmond, den edelen ridder, te danken had, kon hij met eere eindigen. Een schitterend huwelijksfeest bekroonde den vredeshandel van Chateau-Cambresis. Doch temidden van het rumoer en de pracht der feestelijkheden, zonderden zich de beide vorsten af in het eenzaam kabinet. 't Waren ernstige tijden voor hen en hunne landen. Meer dan ooit won de leer der ketters veld en de kerk was verdeeld. Onverdragelijk denkbeeld voor den verwant der Medicis, uit staatkunde Katholiek te vuur en te zwaard, onverdragelijk bovenal voor den slaafschen dienaar des pausen, den allerchristelijksten Filips, die „liever duizend levens verliezen”, „liever zijn vader vermoorden”, dan over ketters regeeren zou. Welnu, als staatkundige berekening en dweepzucht de handen ineensloegen, dan zou het mogelijk zijn de onnoozelheid te vermoorden, en plechtig zwoeren beiden bij alle heiligen, de ketterij in hunne landen uit te roeien.

Maar Hij, die boven den raad der heiligen is gezeten, lachte en die in den hemel woont, bespotten hen. Hij had aan het eigen hof van den Spaanschen Farao den Mozes laten opwassen; Hij had hem genade doen vinden in de oogen zijns volks, opdat hij straks zijn broeders uit het diensthuis der slavernij tot ware vrijheid voeren zou en zij voortaan den Heere hun God dienen zouden, al de dagen, die Hij hun geven zou in dit goede land hunner inwoning.

Tot waarborg voor de nakoming der vredesvoorwaarden, hadden de beide vorsten elkander gijzelaars gezonden uit de bloem des adels. Tot hen, die ten pand voor Filips' trouw naar Parijs vertrokken, behoorde Willem van Oranje, de hoveling bij uitnemendheid. Hij was uit het oud-adellijk Duitsche geslacht der Nassau's gesproten, telde keizers en koningen onder zijne voorouders, doch wat voorzeker meer hope van hem gaf: hij was een kind van veel gebeden. Zijne vrome moeder, Juliana van Stolberg, had hem reeds in zijn prille jeugd den Heere opgedragen en den jongen graaf door het

¹⁾ Da Costa.

gebed den Heere geheiligd. Bij den dood van zijn oom, René van Oranje, erfde hij diens titel en prinselijk gebied. Maar wat hij van niemand erven kon, het was dat ontvankelijk gemoed, die onvermoeide geest vol geduld en onbezweken moed, dat doordringend verstand en de uitnemende gave om te zwijgen wat gezwezen worden moest. Zijn geelaat lokte tot vertrouwen, zijn omgang was vroolijk en vriendelijk, en ook, waar men nog aan den innerlijken mensch twijfelen mocht, daar pleitten dat open gelaat en die scherpe blik voor hem. Als kind aan het hof van Karel V gebracht, onderscheidde hij zich reeds vroeg door zijn buitengewone gaven; zijne toewijding en zijn nadenken vergoedden, wat de leeftijd miste. De jongeling werd Karels rechterhand, al offerde hij in kinderlijke onnoozelheid den godsdienst zijner vrome moeder aan Karels heiligen op. Ingewijd en binnengeleid in de geheimen van de staatkunde zijns tijds, toonde hij zich reeds vroeg staatsman bij uitnemendheid en welhaast diende hij den diepgebogen keizer met zijn wakker hoofd als raadsman, met zijn dapperen arm als beschermer.

Zoo plaatste God hem temidden van een kring, waar hij alles vinden kon, om zich tot zijn hooge bestemming te bereiden, ook al was hij zichzelf van die bestemming geenszins bewust. Doch niet alleen moest hij toegerust zijn tot den kamp; het hart der natie en zijne ziel moesten tot elkander gebracht worden. Welnu, Hij, die de jaren met de lotgevallen der vorsten en volken overziet, vlocht een onverbreekbaren band, die Oranje met Nederland met behoud van beider zelfstandigheid verenigde, juist onder die voorwaarde slechts tot beider heil.

Gehuwd met de erfdochter van Buren, door erfenis en aankoop heer van aanzienlijke bezittingen in deze gewesten, maakten juist de troebele tijden, de dwaasheden en geweldenarijen des vorsten hem tot Neêrlands hope en toen het beneveld oog der natie angstig op hem blikte, sprak hij met de hem eigene kalme:

„Het Vaderland getrouwe
Blijf ik tot in den doet!”

GROOTSCHEID DES LEVENS.

(*Bij de plaat.*)

II.

Het schoonste kasteel, dat Lodewijk II ontwierp, is Neu-Schwanstein (dat is: Nieuwe Zwanenrots). In de nabijheid ligt het eenvoudige slot Hohenschwan- gen, waar Maximiliaan II, de vader van den ongelukkigen koning, dikwijls en lang vertoefde, en van waar men een prachtig uitzicht op Neu-Schwanstein heeft. Hier bracht Lodewijk II met zijn jongeren

broeder Otto een groot deel van zijne jeugd door. De stille, trotsche natuur heeft voorzeker geweldigen indruk gemaakt op zijn lichtgevoelig hart.

De Schwanstein is een kolossale rotspartij, die ruim 600 voet boven het omliggende land uitsteekt en bijna loodrecht uit de vlakke oprijst. Ten zuiden en ten oosten vindt men steile afgronden, waarin de onstuimige Pöllat bruist. Daarachter liggen de hemelhooge Beiersche bergen, waarvan de Sauling nog drie duizend voet boven den Schwanstein uitstrekt. Dien berg heeft men — uit 's konings bidkapel ziende, — bijna onmiddellijk voor zich liggen. Over den pasgenoemden bergstroom is de Mariënbrücke (Mariabrug) gebouwd. Menigmaal liet de koning des nachts alle lichten in het kasteel aansteken, en ging dan op de Mariënbrücke staan om het verrukkelijke schouwspel te genieten. Onze plaat stelt het kasteel voor, gezien van de Mariënbrücke.

Lodewijk II legde den eersten steen van Neu-Schwanstein in September 1869. In de nabijheid van de door hem uitgekozen plek ziet men nog sporen van Romeinsch metselwerk. Toen de koning overleed was zijne stichting verre van voltooid; en ze is het nog niet. Er wordt echter met ijver aan voortgewerkt, want het plan bestaat om ter nagedachtenis van den ongelukkigen vorst, uit zijne erf-lating, het monument dat hij zich opgericht had te volbouwen.

Alles in het kasteel, voorzoover het gereed is, werd met koninklijke pracht uitgevoerd. Onder de schoonste vertrekken behooren de slaapkamer des konings, zijne bidkapel en de eetzaal, die in elkaër loopen. In deze vertrekken bracht de koning den laatsten avond zijns levens door met zijn geneesheer Gudde, wien hij, — zichzelf verdrinkende — mede het leven benam.

Het fraaiste in het geheele kasteel is de troonzaal. Al wat kunstmin bedenken kan om deze zaal waardig en vorstelijk in te richten, is hier aangebracht. Het uitzicht is mede verrukkelijk schoon. Men ziet, over zware dennewouden heen op twee meren, (de Alpsee en de Schwansee) die beide door hooge bergen en rotsen omlijst zijn, terwijl aan de linkerzijde de Pöllat schuimt.

Het geheele kasteel is nog niet voor de helft opgebouwd. De wachttoren, die men op de plaat rechts aanschouwt, moet hooger worden dan de toren, die het kasteel bekroont. Men ziet verder op onze plaat aan de massa steigerwerk, die het gebouw omringt, hoe ontzaglijk veel er nog te doen is eer het werk gereed is.

Van geheel anderen aard is het derde lustslot, dat Lodewijk II zich bouwde. Herrenchiemsee is in alles zooveel mogelijk de getrouwe nabootsing van de grootsche schepping van Lodewijk XIV, het paleis te Versailles. Men kan het kasteel op één dag van

uit Munchen bezoeken. Voor wie Versailles gezien heeft is het vooral belangwekkend.

Bij alle overeenkomst is echter het verschil des te opmerkelijker. Lodewijk XIV was werkelijk een machtig monarch, die tegenover menschen — tegenover zijne onderdanen ten minste — deed wat hij verkoos. Wat zijn vereerder Lodewijk II deed, was slechts namaak. Dat had tweeërlei oorzaak. In de eerste en voornaamste plaats wel deze, dat zijn zucht tot navolging van zijn eens gekozen voorbeeld, de wilskracht en het genie, welke hij nog mocht bezitten, uitdoofde. En in de tweede plaats dat zijne middelen niet zoover reikten als die van den Franschen dwingeland.

Het voornaamste vertrek in Herrenchiessee is wel de „paradekamer”, welke bij 's konings leven geen ongewijde voet betreden mocht, ja, die hij zelfs voor zijn eigen gebruik niet bestemde. De paradekamer is zoo overladen met alle mogelijke versieringen en sieraden, dat men zijn eigen oogen niet gelooven kan wanneer men ze intreedt. Men kan er eenigszins over oordeelen, wanneer men hoort dat de inrichting van deze kamer alleen *anderhalf miljoen gulden* gekost heeft. Een geheele troep borduursters uit Munchen heeft niet minder dan zeven jaren gearbeid aan het bed en de gordijnen van het ledikant. Deze kamer was bestemd om een soort van tempel te zijn, waarin de koning zijnen Lodewijk XIV letterlijk afgodisch vereerde.

Maar de noordervleugel van het gebouw bevat rijen kamers, die allen nog geheel onafgewerkt zijn; holle ruimten vol stof! Een sprekend beeld van de onmacht der menschen!

„Wat baat het een mensch, indien hij de geheele wereld wint en schade lijdt zijner ziel?”

W.

UIT HET LAND VAN ISMAËL.

Onlangs is men begonnen met een nieuwe zending in Noord-Arabië onder het bestuur van een Vereeniging te London. Een verhaal omtrent deze zending is geschreven door den zendeling Sam. Van Tassel, vermoedelijk een Nederlandsch-Amerikaan, wiens opmerkelijke mededeelingen over zoo onbekend gebied velen welkom zullen zijn.

Abraham zeide tot God: Och dat Ismaël mocht leven voor uw aangezicht!

En God zeide: Aangaande Ismaël heb Ik u verhoord; zie Ik heb hem gezegend en zal hem vruchtbaar maken, en hem gansch zeer vermenigvuldigen. Gen. 17 : 18, 20.

Abraham's gebed voor zijn eerstgeboren zoon is verhoord, en 's Heeren belofte vervuld. Ismaël leeft nog voort in millioenen der Bedouin-Arabieren, die thans in de woestijnen van Arabië zich bevinden. Hij is vruchtbaar geweest en de Heere heeft

hem zeer vermenigvuldigd. Doch hij heeft slechts geleefd om te sterven. Gedurende de eerste eeuwen dezer Bedeeling werd het Christendom onder sommige stammen in een bedorven vorm gevonden, doch met het opkomen der Mohammedaansche macht verdween ook dit alles, en gedurende vele eeuwen daarna werden deze kinderen Abrahams aan zichzelf overgelaten om te leven en te sterven zonder Christus en zonder hoop.

Men berekent dat deze nakomelingen van Ismaël thans ongeveer acht millioen zielen tellen. Zij zijn verdeeld in stammen waarvan sommige 50,000 tenten tellen, of eene bevolking van 200,000 tot 300,000 zielen. Andere stammen zijn kleiner, met niet meer dan 500 zielen. Iedere stam staat onder een sheikh of leider, die alles beheert. De grootere stammen zijn wederom verdeeld in afdeelingen, ieder onder een minderen sheikh.

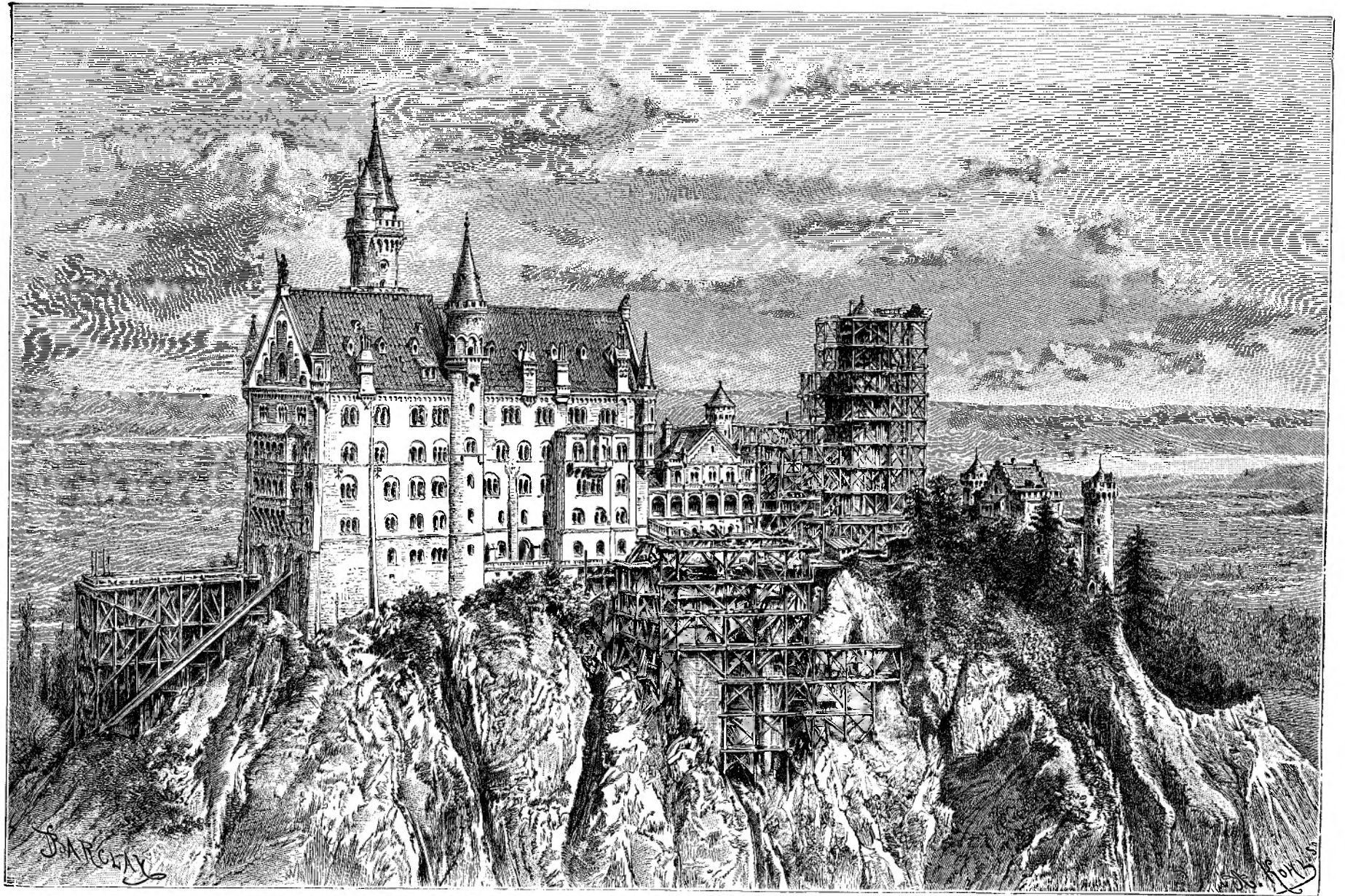
Het volk woont bestendig in de woestijn, en dwaalt van de eene plaats naar de andere, om weide te vinden voor zijne talrijke kudden schapen, geiten, kameelen en paarden, uit de opbrengsten waarvan het zijn bestaan vindt. Zij zijn in hun gewoonten en gebruiken bijna geheel onveranderd sedert de dagen van hun voorvader Abraham. Zij leiden hetzelfde rondreizend leven; bijna iederen nacht vertoeven zij in een andere plaats, en zijn toch altijd tehuis.

Eenige jaren geleden drukten de geestelijke belangen van dit lang verwaarloosd volk zwaar op het hart van zekeren Majoor-Generaal Haig, die een klein geschrift over dit onderwerp in het licht gaf, en tevens de zaak voor de aandacht bracht van het genootschap voor de Noord-Afrikaansche Zending, waarvan hij lid was. Men besloot, wanneer er zich personen mochten aanbieden, bereidwillig om onder dat volk te arbeiden, die uit te zenden.

Kort daarop viel een exemplaar van Generaal Haig's boekje in mijn handen, zegt Van Tassel, en door middel daarvan werd ik er toe gebracht om mij voor dat werk aan te bieden. Daar er ook eenige geldelijke bijdragen voor dit doel werden ontvangen, besloot men mij uit te zenden. Dit had plaats op 1 November 1886.

Op den 15^{den} November bereikte ik Beyrut, in Syrië, en vestigde mij daar voor de studie der Arabische taal. Vijf maanden bracht ik daar door, en daarop nog vijftien in de Libanon-gebergten, gedurende welken tijd verscheiden tochten door het land heen werden gemaakt, om, indien mogelijk, een geschikte woonplaats te vinden, vanwaar de Arabieren konden worden bereikt.

Aan Damaskus, hoezeer ook wegens zijne ligging de beste plaats, kon niet worden gedacht, dewijl de Turksche overheid oogenblikkelijk een einde aan het werk zou gemaakt hebben. Een plaats moest (indien mogelijk) worden gevonden, waartegen dit bezwaar niet bestond. Een onzer reistochten ging

Het kasteel Neu-Schwanstein in Beieren.

langs de grenslijn der woestijn door het land Basan, de Hauran, de Lejah, onder de dorpen der Drusen. — Hier werd een geschikte plaats gevonden en regeling voor het vertrek daarheen gemaakt, doch ter elfder ure werd ons officieel de weg gesloten van uit Damascus.

Een andere reis zuidwaarts, oostelijk van de Jordaan en de Doode Zee, bracht ook geen licht over een voor ons geschikte plaats.

Daarop beproefden wij het noorden en met betere uitkomst, want te Homs vond ik juist de plaats, naar welke ik gezocht had. Dit is het Emisa van den Bijbel, gelegen aan de rivier Orontes, aan het noordelijkste punt van de Libanon-gebergten, ongeveer 130 mijlen ten noorden van Damascus, en 60 mijlen oostelijk van de Middellandsche zee. Homs is een tamelijk groote stad, bevattende 45,000 zielen, waarvan 30,000 Muzelmannen zijn, en de overige Christenen (Orthodoxe Grieken, Grieksche Katholieken en Roomsche Katholieken). Gelegen aan den rand der woestijn, is Homs een der voornaamste handelsplaatsen der Arabieren, en om deze reden een plek waar men hen gemakkelijk kan bereiken.

Gedurende het voorjaar werden vele stammen, toen onder Homs gelegerd, bezocht en werd kennis met hen gemaakt. De zomer was te heet om onder hen te arbeiden, daar de thermometer te Homs iederen dag op 110° stond in de schaduw, terwijl het op de vlakten veel heeter was.

In den herfst werd het werk hervat, doch de Arabieren begonnen spoedig voorbereidselen te maken voor hun jaarlijkschen tocht naar de woestijn. Zij trekken op zoodra de eerste regen valt, en blijven weg zoolang de regentijd duurt, ongeveer tot het begin van Mei. Op dien tijd keeren zij terug naar hun zomer-weilanden, langs de rivieren van het noorden, en zenden de winterproducten van hun kudden: boter, wol, enz. enz., in de steden en dorpen voor den handel. Het was derhalve duidelijk, dat de eenige wijs, waarop onder hen gedurende den wintertijd kon worden gewerkt, was dat men zich bij een der stammen aansloot, hun levenswijs in tenten volgde, trekkende met hen van de eene plaats naar de andere.

Ik ontving een vriendelijke uitnoodiging van den scheikh van een der stammen om hem te vergezellen. Ik kocht daarop kameelen, paarden, tenten en levensmiddelen, en maakte mij reisvaardig om met hen te trekken. Doch door lichten regenval werden wij eenige weken opgehouden, en bij gevolg was ons verblijf slechts kort, niet langer dan twee maanden. Het was echter lang genoeg om mij bekend te maken met vele der gewoonten en de levenswijs des volks, en met velen hunner grondig bekend te worden. Ik maakte inmiddels ook goed gebruik van de gelegenheid om hun de waarheden des Evangelies te verkondigen. Mijn verblijf onder deze Arabieren bewees, onder anderen, dat het zeer wel

mogelijk is voor zendelingen om onder hen te verkeer en zendingswerk te verrichten en dat zij niet slechts gewillig, maar blijde waren iemand in hun midden te hebben, die voor hen kon lezen en hen kon onderwijzen.

De woestijn is niet de ongebaande zandzee, welke zij geacht wordt te zijn, maar is op vele plaatsen zeer vruchtbaar, en gedurende de wintermaanden, wanneer de regen valt, bedekt met welig gras en heestergewas, waaronder de schitterende kleuren van vele schoone bloemen. In het noorden vindt men plaatsen, welke teekenen van vroegere bebouwing toonen, en slechts een regeering, welke vrede en veiligheid verzekert, is noodig, om deze woestijn wederom te doen bloeien als de roos.

In de zomerhelte van het jaar valt er geen enkele druppel regen. Alles verdroogt en verschroeit dan onder de brandende stralen van die sterke Oostersche zon; en de woestijn wordt verlaten, de stammen zoeken de weiden, hoe weinig ook, welke zij kunnen vinden langs de oevers van de rivieren de Tigris, de Eufraat en de Orontes. In den winter valt er zeer zelden sneeuw en dan slechts zeer licht. — Soms wordt er ijs gevormd, doch de lucht is bijzonder droog, en over het geheel genomen zou men nauwelijks een gezonder klimaat kunnen vinden. Ik heb verscheidene menschen in de woestijn ontmoet meer dan of bijna honderd jaren oud, en alle Arabieren genieten doorgaans een goede gezondheid. Dit moet waarschijnlijk worden toegeschreven niet alleen aan het goede klimaat, maar aan hun eenvoudige voedsel en levenswijs. De tenten van zwart geitenhaar, altijd open aan den eenen kant, laten de zuivere woestijnlucht altijd vrijelijk binnenstroomen, en dewijl zij hun legerkamp ieder dag of wat verplaatsen en altijd een frissche plek kiezen, waar zij hun tenten spannen, hebben zij niet te leven in het midden van de vuilnishooopen der Oostersche steden, maar verkeer en in reine omgevingen. Op hun personen zijn zij niet altijd zoo zindelijk als men wenschen kon, doch dit ontstaat vaak uit gebrek aan water en niet uit slordigheid.

De Arabier is voor zijn voedsel bijna geheel afhankelijk van zijn kudden. — Hun vleesch, met de melk, kaas, boter en room zijn de hoofdartikelen van zijn levensonderhoud. Behalve deze behoeft hij slechts meel voor zijn brood, en gebroken tarwe of rijst om met zijn vleesch te koken, met een weinig koffie, waarvan hij een groot liefhebber is. De Arabier gebruikt dat maar eenmaal per dag, bij zonsondergang, wanneer de kudden worden binnengebracht.

Nagenoeg alle mannen en jongens zijn schaapherders of kuddenhoeders. Met het aanbreken van den dag gaan zij met hun kudden naar de weiden en blijven daar den ganschen dag. De vrouwen verrichten al het zware werk: koken, naaien, spinnen, weven, melken, karnen, houtlezen, water-

putten, tentenmaken, behalve tentenspannen, als men van legerplaats verandert.

Men kent den Bedouin-Arabieren doorgaans een niet benijdenswaardig karakter toe. Men merkt hen aan als menschen van een boos bestaan, als dieven, moordenaars en al wat maar slecht is. Doch dit oordeel is geheel onjuist. De Arabier beneemt zelden iemand 't leven, of 't moet zijn in den oorlog of in zelfverdediging. Er bestaat een vaste wet in de woestijn, dat wanneer iemand gedood is, zijn dood moet worden gewroken door leden van zijn stam. Het is niet noodzakelijk dat de moordenaar zelf gedood wordt, maar *eenig* lid der stam die in hun handen mocht vallen. Aan deze gewoonte is het toe te schrijven dat zij zich zeer wachten bloed te vergieten.

Er zijn wel dieven in de woestijn, doch niet alle Arabieren zijn zulks; in geen deele: die het zijn, zijn in verachting bij de anderen en worden zwaar gestraft wanneer zij gevat worden.

De Arabieren zijn zeer gastvrij, en vreemdelingen, rijk of arm, zijn altijd welkom en worden goed onthaald. Dit is zelfs een hunner merkwaardigste karaktertrekken, en iemand, die weigert een gast te ontvangen en te verzorgen, zelfs tot met de laatste snee brood in zijn tent, of die zijn gast zou berouwen of verraden, zou door al de stammen vogelvrij worden verklaard en in de grootste verachting zijn. Een Arabier betaling voor voedsel of dak aan te bieden, is voor hem de grootste belediging. Hij verwacht zelfs niet dat de gast hem zal bedanken bij zijn vertrek; ook al heeft hij verscheiden dagen achtereen gastvrijheid genoten.

Ik heb hen zeer vriendelijk jegens elkander en jegens hun dieren bevonden. De laatsten slaan of mishandelen zij zeer zelden.

Het volk is geheel en al onopgevoed, niet meer dan een op de duizend kan lezen. Zij bezitten geen scholen of onderwijzers en weigeren, met enkele uitzonderingen hun kinderen naar de dorpsscholen te zenden, dewijl hen zulks, na eenige jaren studie, onbekwaam maakt voor hun levenswerk in de woestijn.

Doch ofschoon zoo onkundig in de letteren, zijn zij zeer verstandig, en hebben een goed geheugen. Zij begrijpen en onthouden zeer gemakkelijk wat hun voorgelezen en geleerd wordt.

Men heeft in 't algemeen verondersteld, dat deze stammen volgelingen waren van den valschen Profeet, en dat het om deze reden zeer moeilijk zou zijn hen te evangeliseeren. Dit is echter niet het geval, ten minste niet met de noordelijke stammen. Ik heb ontdekt, dat ofschoon zeer goede Muzelmannen, wanneer zij in of nabij de steden zijn, gaande naar de moskeeën hunne gebeden, vasten, enz. waarnemende, zij nochtans dit alles afleggen zoodra zij een dagreis in de woestijn zijn getrokken. 't Wordt als een godsdienstig kleed omgehangen, terwille van den gunst der Moslems, die zeer dweepzuchtig zijn.

Evenwel zijn de Arabieren niet zonder godsdienstig gevoel. Bij het uitreden uit hun tenten in den vroegen morgen spreken zij dikwijls eenige woorden van lof en aanbidding aan God; zij erkennen dat zij gezondigd hebben, en dat God de zonde zal straffen. Zij eeren en vreezen Hem. Nimmer hoort men hen een woord van verwijt of beklag tegen Hem uitspreken, hoe zwaar ook de bezoeking zij, welke hen overkomt. Eenigen leerstellingen van Mahommed zijn zij toegedaan, doch ook deze nog maar in geringe mate, en zij schijnen slechts zeer weinig te weten van Mahomed of zijn leer.

Dit alles draagt er toe bij, dat zij zeer toegankelijk zijn voor het Evangelie, dewijl zij de meeste vooroordeelen, en al de dweepzucht missen, welke den stedelijken Muzelmannen aankleven. Zij ontvangen den Bijbel als Gods Woord, en hooren hem gaarne lezen, het Nieuwe zoowel als het Oude Testament. Het laatste is voor hen bijzonder belangwekkend. Zij sporen hun afkomst na tot Abraham, en door hem tot Adam. De gebeurtenissen, vermeld in dat Boek, hadden plaats in hun eigen land, en vele der genoemde plaatsen zijn hun zeer wel bekend.

Hun gewoonten en gebruiken zijn bijna onveranderd gebleven sedert de dagen der Patriarchen, en dit stelt hen in staat om de gewijde geschiedenis zooveel beter te verstaan dan een niet oostersch mensch. Dingen, die voor ons bijna onverstaanbaar zijn, zijn voor hen zoo klaar als de dag.

Toen ik bij hen was, kwamen zij elken avond met genoeg samen in een der tenten, en luisterden, rondom een knetterend kampvuur gezeten, naar het lezen van het Boek. Eenige verzen werden gelezen en dan verklaard. Dan volgden vragen en gesprekken, geen dwaze vragen, noch twistgesprekken, maar alle zeer ernstig en belangstellend.

Het was alleen in den avond dat wij zulke vergaderingen konden houden, dewijl de mannen op den dag over de vlakten verstrooid waren om hun kudden te hoeden. Men kon dan alleen met een of twee van hen gelijk spreken. Zij kennen geen sabbat, maar alle dagen zijn hun gelijk.

Het werk waarover ik schrijf kan alleen verricht worden onder de mannen en jongens, daar volgens de gewone praktijk in het Oosten de Arabische vrouwen afgezonderd blijven, en het zou een vreemdeling niet vergund worden om hun vertrek binnen te treden en met hen een gesprek aan te knopen. Deze arme schepselen zijn waarlijk slavinnen, en worden dikwijls niet beter dan de dieven behandeld. Wanneer een meisje veertien jaren oud is, dan wordt zij door haar vader verkocht voor zooveel schapen, geiten en kameelen, gewoonlijk 150 dollars in waarde. Daarop wordt zij door den koper meegenomen en wordt zijn vrouw, of liever zijn slavin en doet voortaan zijn werk. Zij wordt den geheelen dag door aan het werk gehouden, en vaak den halven nacht, aan den meest vermoeienden arbeid en

zij komt nimmer iets te weten of te hooren. Haar leven is bijgevolg een akelige eentonige rondte van werk, zonder een enkele lichtstraal, of hoop op iets beters in dit leven of in het toekomstige. Indien het evangelie hun zal gepredikt worden, is het noodig dat overgegeven Christelijke vrouwen onder dit volk gaan wonen om hen te bezoeken en te onderwijzen.

Is het geen tijd dat het Evangelie onder deze stervende millioenen gepredikt worde? Zal de roepstem van Ismaël blijven klinken in de ooren Gods, en niemand gewillig bevonden worden om hun vat te vullen met het Water des Levens en dragen het tot den smachtenden jongen? Moeten nog de duizenden dezer edele mannen en vrouwen zinken in „Christuslooze graven”, terwijl wij werkeloos tehuis zitten, of arbeiden in dicht bebouwde velden?

Denkt er aan! Acht millioenen zielen zonder het Evangelie, of iemand om het hun te brengen. Zijn er niet mannen en vrouwen, die willen heengaan tot die lang verwaarloosde zonen Abrahams?

Moge een ieder onzer zoo handelen, dat wij niet beschaamd voor Hem zullen staan als Hij wederkomt.

H.

HEILIGE GETALLEN.

Er is eene bijzondere overeenstemming van getallen in den ganschen Bijbel, zoowel in de Wet, als in de Profeten en Evangeliën; in den Mozaïschen eeredienst, in de geschiedenis van Israel, en in de Profetiën van beide Oud en Nieuw Testament.

Dit doet vermoeden, dat ééne grondgedachte al deze getallen doorloopt, en het valt niet moeielijk den sleutel daartoe te vinden.

De twee grondgetallen, waaruit alle andere getallen van eenig belang in den Bijbel zijn ontstaan of afgeleid, zijn: 3 en 4. 3 is het goddelijk getal (de 3 personen in het goddelijk wezen, de Drieëenheid) en 4 is het wereldgetal (de 4 windstreken, 4 jaargetijden, enz.)

Het zevental, dat als verbondsgetal zóó menigvuldig voorkomt, is 3 met 4 opgeteld ($3 + 4 = 7$), dus het goddelijke vereenigd met het aardsche of menschelijke.

Het twaalfstal, dat mede als getal van het Bondsvolk een ruime plaats inneemt is 3 met 4 vermenigvuldigd ($3 \times 4 = 12$).

Door verdere verbindingsen ontstaan hieruit de verdere bijbelsche getallen.

Van belang vooraf op te merken is het verschil tusschen het zevental en het twaalfstal, hoewel beiden uit dezelfde getallen (3 en 4) zijn ontstaan. Zeven echter is ontstaan door 3 met 4 op te tellen en is dus een getal van opvolging; het zevental duidt aan de geschiedenis van het Bondsvolk door alle eeuwen henen (de 7 gemeenten, de 7 zegelen, de

7 bazuinen, de 7 plagen, enz.) *Twaalf* daarentegen is ontstaan uit 4 met 3 vermenigvuldigd, en is dus een getal van *uitbreiding*, dus toont het twaalfstal aan de verscheidenheid en menigvuldigheid van toestanden van het Bondsvolk op een bijzonderen tijd (de 12 patriarchen, de 12 stammen, de 12 apostelen, de 12 poorten van het Nieuw Jeruzalem enz.)

UIT HET LEVEN.

Een aantal melaatschen zijn door den bisschop van Kaapstad als leden der gemeente bevestigd. Voor een negental werd de dienst in de Engelsche taal verricht; daarna legde hij zijn handen op de hoofden van 44 mannelijke en 17 vrouwelijke melaatschen en sprak dezen toe in het Hollandsch. Naar luid der berichten moeten beide toespraken ernstig en roerend geweest zijn.

H.

Weder een getuigenis.

Eene vraag om berichten betreffende den toestand der Joodsche bevolking in Palestina werd onlangs dus beantwoord door Ds. Jacob Freshman, predikant van de Hebreuwsche Christelijke Kerk te New-York. Deze is kort geleden van een bezoek naar het Heilige Land teruggekeerd.

„Wat den staatkundigen toestand betreft, staan de Joden onder het beheer van den Turk. Voorts kan ik u melden, dat er negen welvarende Joodsche nederzettingen zijn in Palestina. Het land wordt vruchtbaarder door den terugkeer der jaarlijksche regens. Groote stukken lands worden in bezit genomen. De toestand der wegen ondergaat voortdurend verbetering. Over het geheel ziet het er moedgevend uit.

„De Joden keeren in aanzienlijke getalen terug. Onder de 45,000 inwoners van Jeruzalem zijn er tegenwoordig 30,000 Hebreëen. Die uit Rusland komen zijn zeer arm.

„Ik geloof, dat de Heere begint zijn beloften te vervullen aan zijn oud volk en aan het Heilige Land”.

Opmerkelijk is ook de vraag van een Amerikaansch blad: Zal het Heilige Land nog eenmaal de mededinger worden van de Vereenigde Staten in zake de verzending van katoen naar Europa? Dit is zeker, dat in het meer zuidelijk gedeelte van de vallei der Jordaan de katoenbouw met het beste welslagen beoefend wordt, en dat men in de nabijheid van Jericho verscheiden bloeiende plantages kan aanwijzen. Zoo nu binnenkort het plan wordt uitgevoerd, om Palestina in gewenschte spoorwegverbinding te stellen, dan zal ongetwijfeld een belangrijk gedeelte van 's lands oppervlakte voor den katoenbouw worden afgezonderd.

H.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederland's Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's / 3.50.

De leden der redactie tekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HOEKER & ZOON te Amsterdam.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

VIII.

Ettelijke dagen gingen voorbij en nog altijd verscheen de *Argo* niet. 't Was voor Jan gelukkig, dat hij de noodige afleiding en tijdkorting vinden kon ten huize des schoolmeesters, wiens gesprekken gelijk de gulle scherts van Anneko en de omgang met de verdere huisgenooten voor Kwik menig uur verkortten. Ten laatste, juist toen hij er aan dacht terug te keeren, kreeg hij van den patroon bericht dat de *Argo* in de golf van Biscaye averij gehad hebbende, nu weldra zou opdagen. Hij moest dus nog blijven, maar vooral niet laten merken waartoe.

Tot grooten spijt van Jan en misschien ook van Anneko kwam dit bericht juist op den dag voor haar vertrek bestemd. Hoe het afscheid was van haar gastheer en gastvrouw, alsmede van „den vriend mijns vriend”, zooals de meester zei, meldt de geschiedenis niet. Denkelijk was het dus heel gewoon, gelijk vaak juist wanneer dat wel anders kon wezen. De wereld is nu eenmaal een „speeltooneel” en reeds Salomo zei, dat het een dwaas is die zijn geest uitlaat, alsook dat „het hart zijn eigen bittere droefheid kent”.

In één opzicht hielp Anneko's vertrek Jan uit de verlegenheid. In zijn logement toch werd het op den duur wat moeielijk om, zooals de heeren met reden wenschten, niemand iets van het doel van

zijn verblijf te laten merken. Er kwamen nu en dan gasten; men zag en sprak elkaër enz. Zoo besloot Jan dan zijn hoofdkwartier te verleggen naar 't huis des schoolmeesters, die, na Anneko's vertrek, wel iemand plaatsen kon, met de aanbieding gevleid was en bovendien — er nog zijde bij spon. Wat wil men meer?

Mocht ook al — wat niet duidelijk is — Anneko's vertrek onzen vriend min of meer treurig gestemd hebben, de eerste dagen had hij weinig tijd voor droeve overpeinzingen. Want eindelijk kwam de *Argo*, en daarmee een eindeloze reeks bemoeienissen en beslommingen. Want noch de kapitein noch de manschap verstond iets anders dan Italiaansch, en de eerste weigerde aanvankelijk iets te lossen voor en aleeer hij deugdelijk overtuigd werd, dat Kwik de man was, bij wien hij wezen moest. Toen dat eindelijk naar genoegen was geregeld, begon het eigenlijke werk, waarbij Jan om zoo te zeggen geen oogen genoeg had. Om kort te gaan hij was hartelijk blij toen, na een week, waarin hij weinig geslapen, zeer veel geschreven en nog meer gecijferd had, ten slotte het voor de heeren De Bruyn & Co. bestemde, gelost en in kleinere vaartuigen ter verzending overgeladen was. „Hoe ik met al dat vreemde volk klaar kwam”, zegt Kwik, „weet ik zelf niet. Doch het ging mij gelukkig vrij goed en ik ging den volgenden Zondagmorgen met een gerust hart naar de kerk.”

Gelijk men zich herinneren zal, vervulde meester Van Weyde daar den dienst van voorzanger (of volgens hem *voorzinger* ¹⁾). 't Was dus natuurlijk dat Kwik met hem ter kerke toog en daar gelegenheid had den meester, gelijk ten vorigen male, in zijn ambt waar te nemen

Men had toen nog niet de uitgaven des Bijbels gewijzigd naar de tegenwoordige taal en spelling. Zelfs vele jaren later moest nog een man als Ds. O. G. Heldring, klagen, dat het landvolk te huis en de jeugd op school, den Bijbel niet verstaan kon, wijl die in de oude spelling en met Gothische letter was uitgegeven. En 't heeft heel wat voeten in de aard gehad, eer het Nederlandsch conservatisme er toe overging den Bijbel in nieuwe spelling te aanvaarden. Een buitenlandsch genootschap, het Britsche, moest den stoot er aan geven, moest voorgaan!

Nu was Kwik in de stad gewoon dat en voorlezers en predikanten, wijselijk, bij 't lezen het geheel verouderde en onduidelijke veranderden, opdat althans de groote gemeente *verstaan* mocht wat zij hoorden. Doch hier hoorde hij met groote verbazing den meester-voorzanger gansch zeer statelijk lezen: „ende het geschiedde”; „doe quamen ze”; „ende hij verstellde sich””; „met den sweerde” enz. enz. Nog wel zoo fraai echter was dat de meester las van de „vis-schen die gevangen worden”, van den jongeling die zijn pad zuiver houdt en de gemeente verzocht te zingen Ps. zoo en zooveel.

't Was gelukkig dat de predikant — die voor zijn afwezigen ambtgenoot te dezer plaatse de beurt vervulde — minder met dwazen eerbied voor vormen maar des te meer van ijver voor den dienst des Heeren was vervuld. Het woord door hem gesproken was in der waarheid een blijde boodschap voor heilbegeerigen, een ernstige roepstem tot de zorgeloozen en een ontdekkende vermaning tot de werkheiligen en eigengerechtigten, „waarvan,” zegt Kwik, „de plaats, gelijk mij later bleek, tamelijk vol was.” Jan gevoelde zich bij die prediking recht aangenaaam gestemd, en bespeurde met verbazing aan het Amen des predikers, dat de tijd verstreken was.

Na de koffie, toen de meester zat uit te rusten onder 't genot van een lange pijp — Kwik rookte weer een „krommertje” — kwam vanzelf 't gesprek op het gehoorde van dien morgen. Jan veroorloofde zich op te merken, hoe het toch vreemd was, dat men den Bijbel las in zulk een moeielijk verstaanbare of althans voor velen wat vreemde taal. „Ik weet uit ervaring,” zoo sprak hij, „hoe moeielijk het iemand die er niet aan gewoon is valt, die uitdrukkingen te begrijpen. Het zou dunkt mij toch beter zijn, als men dat veranderde.

„Och zwijg stil,” sprak meester Van Weyde. „Toen ik pas hier kwam, dacht ik ook zoo. Ik had al jong een eersten prijs behaald in 't kunstmatig lezen en

wou hier als voorzanger mijn kunst eens toonen. Ik liet dan ook al die „ende's” weg, las voor „wijf,” *vrouw*, den brief van *Petrus*, niet *Petri*, en zoo meer. Alles alleen voor de duidelijkheid. Maar jawel! 't Duurde niet lang of het heele dorp was er vol van. Ik was een vervalscher van Gods Woord, een ketter en een nieuwlichter; ik las, zeiden ze, den echten Bijbel niet voor en....”

„Maar dat was toch al te dwaas,” zei Kwik.

„Dit meende ik ook. Maar, ziet ge, 't eind van de zaak was dat de burgemeester mij liet roepen, en zei, dat hij mij wel niet wou dwingen, maar dat de schoolmeester ook voorzanger moest zijn en lezen wat er *staat*, niet wat hij goedvond. Of ik al praatte, 't hielp niet. Ik moest kiezen of deelen en, enfin, ik gaf toe. Ik lees *ende* en *sweerde* en het volk is tevreden. Ja, 't is een rare wereld.”

„Zeker, mijnheer,” sprak Kwik. „Gelukkig maar dat we toch zulk een liefelijk en heerlijk woord mochten hooren, waarlijk, ik verblijd mij er geweest te zijn.”

„Ja, 't was een doorwrochte rede en deftig voorgedragen,” zei de meester, even deftig.

„De dominé zei waar 't op staat,” ging Kwik voort. „Hij had een woord voor ieder, en ik zal gelijk ik eens hoorde zeggen, mijn deel er maar van nemen en niet alles aan anderen toewijzen. Een zondaar heeft zulk een prediking noodig.”

„Zeker,” hernam de meester, „maar anders, wat dat betreft, ging Z.Eerw. misschien wat ver. *Onze* dominé doet dat niet zoo sterk. Nu *die* kent ook het volk beter. Niet of we zijn allemaal zondaars, maar, ziet ge, bepaald iets te zeggen is er hier haast op niemand. Ze wonen trouw den openbaren eeredienst bij, zorgen voor de armen, leven braaf en geven elk het zijne. Dat kan men niet overal zeggen.”

„Dat is zoo,” sprak Jan, „maar toch als ze niet meer hebben dan hun eigengerechtigheid, ziet het er kwaad voor hen uit.”

Meester Van Weyde zag Jan eenigszins verwonderd aan, terwijl hij zei:

„Ongetwijfeld zijn wij nog verre ten achteren bij het verheven voorbeeld ons door den Goeden Meester gegeven, wiens reine en goddelijke leer ons tot deugd en plicht wekt. Dat zegt onze leeraar vaak en zoo treffend. Verleden jaar haalde een arbeider hier een kind, dat in een put gevallen was, met levensgevaar er uit, en het Nut van 't Algemeen beloonde dien brave met een zilveren tabaksdoos met inschrift. Onze dominé die hier voorzitter van 't Nut is — zelf ben ik secretaris — hield toen een rede; wel, man, ik kan je zeggen, geen oog bleef er droog bij.”

De meester was misschien op het punt door een herhaling dier rede ook bij Jan de waterlanders op te wekken, toen de deur openging en de huisvrouw binnentrad — die de kopjes had gewasschen, wat

¹⁾ Die bewering pleit voor 's mans zuiver taalgevoel.

de huisvrouwen toen nog zelf deden — gevolgd door een boer, blijkbaar hier geen vreemdeling.

„Zoo Jansen”, riep de meester, „’t verblijdt mij u hedenmorgen weer eens in de kerk te hebben gezien.”

„Als er altijd zoo bevindelijk en praktikaal werd gepreekt, zag je me er meer,” zei de boer. „Maar dat water en melk, daar moet ik niets van hebben.”

„Onze waardige leeraar eert het Opperwezen naar zijn beste overtuiging en wekt ons op tot godewaardige gevoelens,” sprak Van Weyde, zoo plechtig als zulk een voorzanger dat kon, blijkbaar om ’t gesprek dus af te snijden.

Maar Jansen was daar tegen bestand, en vervolgde: „Zie-je, als onze dominé ook deed als deze, en hij zei den rechtvaardige zijn welstand aan, en den goddelooze de verdoemenis, dan deed hij beter zijn plicht dan ze nu allemaal in den hemel te praten. Dan zit ik liever thuis of lees met mijn vrienden een preek.”

Kwik voelde onwillekeurig, dat die man hem nader stond dan de meester, die ’t met plicht en deugd wel stellen kon en hij merkte dus op dat het hem genoeg deed te vernemen, dat ook Jansen „schik had gehad”.

„Juist zoo,” sprak de laatste. „Ik ken je niet mijnheer, maar als je die waarheid van van morgen lijkt, is er hoop voor je. ’t Zit hier vol met dikke Rimmestranden — hier keek spreker schuins naar den meester — ze leven voor de wereld en meer niet. Maar ’t zal hun gaan als in Sodom, ook al zijn ze daar niet meer in.”

„U bedoelt zeker wat de Heere Jezus zegt,” zei Kwik. „Gedenk aan de vrouw van Loth.”

„Met je verlof, dat staat er niet. In mijn Bijbel lees ik: „Gedenk aan het wijf Loths,” antwoordde Jansen, „ik kreeg nog al goede gedachten van je. Maar aan de Schrift mag geen tittel of jota veranderd, of je haalt een oordeel op je hals.”

„Hoor eens,” sprak Kwik, „ik weet dat ik een arm zondaar ben, gelijk we vanmorgen gehoord hebben; veel verder heb ik ’t nog niet gebracht. Maar ik durf toch wel zeggen, dat het er niet toe doet of ik daar nu „wijf” of „vrouw” zeg. ’t Is immers precies eender en we zeggen nu niet meer „wijf”.

„Hoor eens,” zei Jansen op zijn beurt, „wij hebben ons te houden aan wat het den Heere heeft blieven te geven. „Wijf” staat er, net als in het tiende gebod en niet „vrouw”. Onze vaderen hebben voor de waarheid hun bloed gegeven, en zullen wij het dan gaan veranderen? Onze Staten-vertalers waren mannen die wisten wat er stond en wat ze zeiden; vrij wat beter dan zoo’n „licht-op-’t-gewicht” uit onzen tijd.”

Ware nu Kwik of zelfs meester Van Weyde in deze dingen meer thuis geweest, ze zouden vriend Jansen hebben kunnen antwoorden, dat de marte-

laren, die hij bedoelde, hun bloed gaven, een halve eeuw en meer, vóór nog iemand aan de Statenvertaling dacht en bovendien dat de waarheid nog wel iets anders is dan haar vertolking in een of andere taal. Kwik gevoelde er althans zooveel van dat hij opmerkte: Het Woord Gods is toch ook niet in ’t Hollandsch gegeven en daarom....”

„In het Hebreuwsch en het Grieksch,” viel de meester in, „en daaruit getrouwelijk overgezet.”

„’t Kan wel wezen,” zei Jansen, „ik houd mij bij het eenvoudige woord.”

In hoeverre dat nu een sluitrede was, zij daar gelaten. De meester zweeg, uit vrees wantrouwen op te wekken, en Jansen, al verwarde hij menschenwerk en Gods getuigenis te zeer, had en met reden minder vertrouwen in den meester als ’t op het stuk der waarheid aankwam. Hij had al de gebreken van een onkundig, bekrompen man, maar met dat al was hij den deugdlievenden onderwijzer en den waardigen predikant ver, zeer ver vooruit op den smallen weg die ten leven leidt, gesteld dat de twee eersten er zelfs op waren.

„En nu meester,” sprak Jansen, „moet ik even tot de zaak komen die me hier henen brengt. Ik zou anders op den dag des Heeren niet over dingen van uw vak spreken, maar het betreft hier des Heeren Woord, en daar ik hier nu toch was.....”

„’t Is gewisselijk goed den tijd uit te koopen,” zei de meester aanmoedigend.

„Ge hebt van de week,” vervolgde Jansen, „mijn kleinen Krelis rare dingen verteld, zooveel als dat de wereld draait en niet stille staat. Net of een mensch niet en kan zien dat het aers is. Staat niet mijn huis al van mijn grootvaders tijd op dezelfde plek? Maar zie-je, en daar kom ik op, ge zijt in de Schriftuur althans zoo ervaren als ik, en daar staat dat de aarde op grondpilaren gevest is ende nimmermeer zal wankelen. Hoe wil ze dan draaien?”

„Mijn waarde vriend,” antwoordde van Weyde, „gij dwaalt zeer. Wij mannen van kennis en wetenschap zeggen zulke dingen niet op losse gronden. Wat Krelis gezegd heeft is volkomenlijk juist en gij....”

„Wat!” riep de ander, „wilt gij ’t beter weten dan Gods Woord?”

„In geen deele mijn vriend; ik acht dat hoog als een regel voor ons leven en wandel, maar voor wie wat meer beschaafd en ontwikkeld zijn, vallen vele verouderde begrippen weg. Onze leeraar zou u dat in den breede kunnen toonen. Zoo is het ook met de kennis der aarde, die even zeker draait als wij met haar.”

Op deze onverstandige wijs Jansen te willen overtuigen, inplaats van hem flinkweg aan te toonen, dat de Schrift met de wetenschap op dat punt in ’t minst niet strijdt, was natuurlijk tot niets nut, ja verergerde veeleer de zaak. Misschien ook ontbrak het den meester, die den Bijbel minder met een heilbegeerig hart las, dan wel om een braaf mensch

te heeten, aan de noodige kennis. Hoe 't zij, Jansen riep driftig uit:

„Met uw wijsheid en die van den dominee heb ik niks, niemendal noodig; 't is uit den duivel! Ik zeg met vader Brakel, dien ge ook wel eens lezen mocht: dat de aarde draait is een uitvinding van menschen, dien 't in der hoofd draait. Mijn Krelis heeft zulke zotteklap niet noodig.”

„Maar waartoe toch u zoo op te winden, mijn beste vriend,” sprak de meester zalvend, zonder te vatten dat Jansen, ook al dwaalde hij, toch gedreven werd door een beginsel dat vele wijzen hem benijden mochten, „ik belooft u de zaak nog eens ernstiglijk te zullen onderzoeken en als ik vind dat de Bijbel u gelijk geeft, hebt gij 't natuurlijk gewonnen.”

Dit bescheid herstelde den vrede, die beklonken werd door een „bittertje”, tot hetwelk de volwassen leden van het gezin plus Jansen weldra broederlijk bijeenzaten; Kwik bedankte als naar gewoonte.

Nauwelijks was Jansen vertrokken, of de meester deelde Jan mede, dat er den volgenden dag „examen” zou zijn, wel te weten voor de jeugd. En hoewel nu Kwiks vertrek op die dag was bepaald, toch drong de meester zoozeer aan, dat Jan besloot er dien eenen dag nog bij aan te knooien. Hij moest toch eerst Woensdag weer ten kantore zijn.

De groote dag brak aan. Reeds in den morgenstond scheen al de plechtigheid aan een examen verbonden, in meester Van Weyde gevaren. Een staande boord, die op gevaarlijke wijs zijn ooren naderde, werd omhoog gehouden door een witten das, naar de vele omwentelingen te oordeelen van manslengte. Scherp staken beide kleedingstukken af bij den zwarten rok met zwaluwstaarten en angstige mouwen. 's Mans gelaat glom gelijk zijn laarzen, doch in andere tint, en over zijn geheele wezen lag iets, dat de verwachting spelde der nieuwe lauweren die hem weder wachtten.

Hozeer meester reeds van zijn statelijke rol vervuld was bleek aan 't ontbijt. Zijn jongste zoon namelijk, misschien wat opgewonden 't zij door schrik voor 't examen, of door de hoop op de koeken, die de jeugd ontving en de nog meerdere die voor hem plachten over te schieten, at aan 't ontbijt met geweldigen haast. Dit zag vader en ernstig klonk het:

„Wil doch niet zoo schrokken, mijn zoon. Gij spijst te snel. Herinner u 't lot van den grooten Fabius uit de „Voorbeelden ter waarschuwing.”

Jan kon niet nalaten te lachen, doch keek den meester tevens zoo verbaasd aan, dat deze ietwat ontstemd sprak:

„Ga en haal het boek!”

't Werd gebracht en Kwik kreeg een prentje te aanschouwen, waarop iemand was voorgesteld, dien men zich moest voorstellen, dat gestikt was. Voor hem stond een pot met een lepel er in en daaronder deze woorden:

„Den grooten Fabius is aan een haer gestikt,
Van hem in karnemelk te veerdig ingeslikt.”

„Ziet gij, mijnheer Kwik,” sprak de meester, „al-zoo wordt door mij de jeugd opgetogen. Zij moet de rampzalige gevolgen des kwaads zien, dat helpt.”

Kwik dacht, dat het dan bij den jongen, die zoo „snel spijsde” nog niet veel had gewrocht, doch reeds nam de meester den Bijbel en las in der haast een hoofdstuk, waar allen min één niet naar luisterden. Toen werd er „even gedankt” en togen de belanghebbenden schoolwaart. De juffrouw ging met de meid de stoffelijke zaken bereiden en schikken, als koffie, koek enz., die straks oud en jong na de vermoeienissen des daags moesten sterken.

De school zag er feestelijk uit, d. w. z. helder en rein, wat voor een school veel zeggen wil. De meesters stonden met gelegenheidsgezichten en dito kleedij voor de klassen; en vermaanden de jeugd, die op zijn Zondagsch was, nu tot stilte. Want „de heeren” waren op komen.

Pas had Jan zich in een hoekje neergezet of de schooldeur ging open en binnen traden, de burgemeester, een zeer gewichtig man, ook in letterlijken zin (hij was trouwens vetweider), achter hem de dominé-nutsvoorzitter, voorts de vier raadsleden en „nog andere grooten”, zooals, om met Markus te spreken, „de man van het doolhof see.”

De grootwaardigheidsbekleeders werden door den meester in hoogst eigen persoon naar hun zetels geleid. Toen ontstond een plechtige stilte, die de predikant eindelijk afbrak door opstaande een soort van ontboezeming uit te spreken aan het „weldoend Opperwezen”, welks gunstige beschikking hier de toorts der verlichting had geplant. Na dit „gebed” hief de jeugd een lied aan, van 't welk we slechts enkele regels vermeld vonden, zijnde het begin.

„Makkers 't heuglijk uur keert weer,
Heft aan een gedicht,
Danken wij den Hemelheer,
Die door deugd en nutte leer
Onzen geest verlicht!”

Nu begon 't examen, waarbij de heeren en het verder publiek ontzaglijke dingen te hooren kregen. Meester Van Weyde, op een soort van troon staande, leidde de vertooning. Kleine kinderen spraken getallen uit langer dan zij zelf en waarvan 't zeker was, dat ze er nooit er in hun leven voor zich zouden krijgen. Er werd „kunstmatig” gelezen uit het „Zedekundig Leerboek” van een deugdzamen jongeling, en ook van een snoodaard, die zoo lang loog, tot eindelijk zijn vrienden hem zelfs niet geloofden, toen hij „in den staat der natuur” hun kwam vertellen, dat roovers hem hadden uitgeschud. Ook werden er werkwoorden vervoegd tot in den „meer dan volmaakt verleden tijd” tot groote verbazing van een gemeenteraadslid-spekslager, die niet begreep hoe iets „meer dan volmaakt” en hoe „slapen” een *werkwoord* kon wezen! Ook wisten ettelijk vlugge

leerlingen nauwkeurig dat Madrid aan de Manzanares ligt en Dublin aan de Liffy, iets waarvan het praktisch nut voor boerenkinderen groot mag heeten. En toen ten slotte een schrandere bol de graven van Holland opzei, met hun sterfjaren er achter, stond heel het gemeentebestuur over zoo'n „licht" versted.

't Is op gezag van Jan zelf, als we vermelden, hoe al deze wetenschappen — en van hoevele zwegen we nog! — in de spanne tijds van drie uren werden afgehandeld. Om half een waren de 200 kinderen gewogen en in doorslag van behoorlijk gewicht bevonden. Kwik werd er klein onder. Die jongen met zijn graven en dat meisje met de Manzanares, hoeveel meer wisten ze dan hij!

De burgemeester, die in 't spreken geen holleboos was, verklaarde zich dan ook „aller tolk," toen hij den meester en zijn helpers innig dank zei voor de trouwe plichtsbetrachting. 't Was onnoodig, geloofde hij, veel te zeggen en dies zei hij niets meer.

De dominé, die langer van lijf en stof was dan de dikke stadsbestuurder, stond nu op en hield een lang en deftig vertoog om „ons aller hooggeachten kindervriend en deszelfs medewerkers" te loven. Ook de jeugd kreeg een pluimpje, doch maakte — ondank is 's werelds loon — juist toen zooveel beweging, dat veel van 't schoone woord verloren ging. Trouwens, een geëxamineerd mensch haakt naar ontspanning, en er waren nog begeerlijker dingen dan bedoelde pluimen komende.

En lichaam en geest verbeidden blijkbaar nog iets, doch gelijk in zulk een verlichten tijd te begrijpen was, ging de laatste voor en wel door de „prijsuitdeeling."

„Ter belooning en tevens ter aanmoediging voor betoonde vlijt, gehoorzaamheid en goed gedrag" — officiële taal van 't getuigschrift — werden de sierlijk gebonden boeken den leerlingen toegewezen, natuurlijk alleen den knappen. Want men had het toen nog niet zoover gebracht om, hoe duidelijk dat ook is, in te zien dat belooningen niet juist zijn voor de besten, maar voor wie betoond hebben te *willen*. Dat heel het prijzenstelsel verderfelijk is werd eerst ontdekt — en dat is haar een eere — door de Christelijke school, die zooveel later opkwam, en ook zelf op dit punt nog niet overal eenstemmig is. Met al zulke eenvoudige dingen brak echter de hoogwijze wereld van toen haar hoofd niet, en de tegenwoordige schijnt er eveneens nog niet veel van te vatten.

Daar ging de deur open en terwijl de jeugd zong:

„'t Leeren baart ons nimmer smart,
't Is onze eerste plicht",

trad de juffrouw binnen, met een stralend gezicht, in feestdosch, gevolgd door de meid en „derzelver medewerksters, dragende een blad met koffiekkan en kopjes enz. enz., en ettelijke manden met koeken, die al aanstonds zeer merkeliijken invloed oefenden op de tonen van het lied.

De zure dag kreeg nu een zoet besluit. Terwijl de heeren zich voor het examineerwerk schadeloos stelden door een geduchten aanval op de broodjes met vleesch, die met koffie bedauwende, werd de jeugd met de koeken begiftigd, welke zij naar binnen sloeg met een vaardigheid, die vele ouderen kon beschamen.

„Dat is een vrijwillige goedheid van onzen notaris," sprak de meester tot Kwik, ook dezen een koek vereerende. „Hij behoeft zulks geenszins te doen. Doch men rekent er reeds op."

Thans proefondervindelijk overtuigd wordende, dat onlangs van den notaris niet te veel was gezegd, hoorde Kwik 't aan, hoe de meester al de heeren dankte voor de betoonde belangstelling, en in aller tegenwoordigheid de leerlingen opwekte tot „noeste vlijt" en „naarstige plichtsbetrachting." De stilte die hierop 't bescheid was, stond wellicht in verband met het voornemen der noesten en naarstigen, om in de nu komende vacantie op de behaalde lauweren te rusten.

Te twee uur ging die vacantie in, om drie weken te duren. De heeren staken nog een lange pijp op, Meesters jongste spruit beloerde de overgeschoten koeken, de meid inde eenige footjes en een paar uur later zat Jan in den reiswagen, die hem weer naar „Tartarije" zou brengen. Hij verliet een stad, waar hij voor zijn verstand veel had ontvangen, voor zijn hart echter nog meer.

H.

EEN RAADSEL OPGELOST.

Het treurig lot der graven van Egmond en Hoorne is algemeen bekend en heeft zeker niet weinig er toe bijgedragen, dat Philips II, koning van Spanje, in de herinnering van de nakomelingschap als een tyran voortleeft. Maar daarenboven staat in de jaarboeken zijner regeering een feit opgeteekend, dat naar onze meening zijn karakter van een nog slechter zijde doet kennen, doch die nog zoo goed als onbekend is. Wij bedoelen de geheime terechtstelling van den heer de Montigny, in het kasteel van Simancas, een kleine stad niet ver van Valladolid gelegen. De juiste bijzonderheden over het tragische einde van dit offer van vorstelijke willekeur vinden wij in het derde deel der historische schetsen over de geschiedenis der Nederlanden van den overleden Belgischen geschiedvorschier Gachard, die eerst kort geleden volledig zijn uitgegeven. (*Etudes et notices historiques concernant l'histoire des Pays Bas. Bruxelles 1890.*)

De Baron van Montigny stamde af van een tak van het beroemde geslacht der Montmorency's, die zich in de Nederlanden gevestigd had. Reeds op den leeftijd van 24 jaar werd hij door keizer Karel V, die hem meermalen eene bijzondere onderscheiding gaf, belast met een zending naar Spanje.

In de eerste jaren zijner regeering betoonde Philips II hem dezelfde goedgunstigheid. Hij benoemde hem tot stadhouder van Doornik en begiftigde hem met de ridderorde van het Gulden vlies.

Toen Willem van Oranje, de Zwijger, in het jaar 1561 zijn bruiloft vierde, zond de landvoogdes der Nederlanden, Margaretha van Parma, den Baron de Montigny als vertegenwoordiger des konings tot dit feest en spoedig daarop naar Madrid, om haar broeder omtrent den toestand des lands op de hoogte te stellen. Zijn betoogen echter, evenmin als die van den graaf van Egmond, die zich een paar jaar later naar de hoofdstad van Spanje begaf, om den koning tot verzachting der plakaten op den godsdienst en de afschaffing der inquisitie te bewegen, leidden tot een gunstigen uitslag. Philips II verscherpte integendeel nog de plakaten, die reeds zooveel onheil over de Nederlanden gebracht hadden en nog veel grooter ellenden zouden brengen. Hierop vereenigde zich de Nederlandsche adel tot een bond en op den 5^{den} April van het jaar 1566 overhandigde hij aan de landvoogdes een sneekschrift, waarin op afschaffing der bloedplakaten en der inquisitie werd aangedrongen.

Margaretha van Parma had gaarne gezien, dat de graaf van Egmond zich bereid had verklaard, ook ditmaal den koning den wensch van het Nederlandsche volk over te brengen, doch deze weigerde beslist die opdracht te aanvaarden, waarbij hij openlijk als grond voor die weigering te kennen gaf, dat Philips zijn vroegere beloften niet gehouden had. Na lang aarzelen en slechts onder voorwaarde dat de heer de Montigny hem zou vergezellen, verklaarde zich eindelijk de markies van Bergen daartoe bereid, doch daar deze juist even vóór den dag voor de afreis bestemd, door een ongeluk zwaar gekwetst werd, zoo moest de baron de Montigny zich alleen op reis begeven. Hij deed dit echter met een beklemd hart. Wellicht had hij een voorgevoel dat hij zijn land en zijn betrekkingen nooit zou wederzien.

Philips II was een meester in de kunst van huichelen en veinzen, en niettegenstaande hij waarschijnlijk reeds dadelijk tot het verderf van den heer de Montigny had besloten, die, volgens de berichten van den kardinaal van Granvelle, een der voornaamste rustverstoorders in de Nederlanden was, zoo ontving hij hem toch, geheel tegen de verwachting, zeer vriendelijk. Om ook den markies van Bergen in zijn macht te krijgen, die na zijn herstelling de reis naar Spanje had aanvaard, doch in Frankrijk weder ongesteld was geworden en nu huiswaarts wilde keeren, schreef hij dezen een eigenhandigen brief, waarin hij hem in de meest vleiende bewoordingen beval zijn reis naar Spanje voort te zetten.

Intusschen had de baron de Montigny gelegenheid, op herhaalde audientiën bij den koning, dezen nader in te lichten over de eischen, in het smeek-

schrift vervat, en te betoogen, dat de vervulling daarvan onvermijdelijk noodig was om de rust des lands te herstellen. Het scheen, dat hij door de huichelachtige vriendelijkheid van Philips in een voor hem noodlottige gerustheid was vervallen en zich waarschijnlijk tegenover hem zoo uithiet als in zijn hart opwelde. Op den 2^{den} Augustus 1566 schreef hij aan Margaretha van Parma: „Ik kan uw Hoogheid verzekeren, dat ik bij Z. M. die liefde en toegenegenheid heb gevonden, zoo voor ons land als voor zijne onderdanen, welke men in het algemeen van een vorst kan verwachten. Wat mij betreft, ik kan niet genoeg de vriendelijkheid roemen, die de koning mij bewijst, zoo dikwijls ik op mijn verzoek ter audientie wordt toegelaten.”

Inmiddels was de markies van Bergen ook te Madrid aangekomen, doch niettegenstaande de gemeenschappelijke bemoeiingen en herhaalde vertoogen der beide Nederlandsche gezanten, lieten de koning en zijn Raad zich eerst na een beraadslaging van drie maanden tot wat toenadering tot de wenschen der Nederlanders bewegen. Philips verklaarde zich bereid tot eenige verzachting der bloedplakaten en tot het afschaffen der inquisitie, onder de voorwaarde dat de bisschoppen hun volle rechtspraak behielden. Te vergeefs waren de pogingen van den baron de Montigny, om van de Spaansche kroon een grootere tegemoetkoming te verkrijgen, waarbij hij aanvoerde, dat bij den gespannen toestand van het oogenblik zulk een geringe toenadering eer gevaarlijk zou zijn dan de zoo noodige rust aanbrengen, en trachtte hij beter voorwaarden van de Spaansche kroon te bedingen; Philips II was en bleef in zijn dweepzieken geloofsijver onverbiddelijk.

Zooals de Montigny had gedacht, zoo gebeurde het. Ja, zijne grootste vrees werd nog verre overtroffen. De slepende gang der onderhandelingen toch, had de gemoederen in Nederland in de grootste spanning gebracht, die oogenblikkelijk in een openlijk oproer uitbrak, zoodra de droevige uitslag der onderhandelingen bekend werd. Ongeruid en verbitterd viel het volk in vernielingswoede op de kerken en kloosters aan en volbracht in ettelijke dagen een verwoestingswerk, dat begrijpelijk maar daarom niet goed was.

Wellicht was het bericht van den slechten stand van zaken in de Nederlandsche gewesten aan Philips welkom, om als een reden voor beschuldiging te dienen. Nu toch had hij tenminste eenigen schijn van recht, om met onverbiddelijke gestrengheid zijn volle koninklijke macht te doen gelden. Tot dit doel benoemde hij den hertog van Alva tot landvoogd der Nederlandsche gewesten met de meest uitgebreide volmacht van handelen, en iedereen weet welk een bloedspoor deze verderfengel achter liet. De ootmoedigste beden der beide Nederlandsche gezanten om zachtheid en genade voor hun op het dwaalspoor gebrachte landgenoo-

ten werden afgewezen, en hun verzoek, om inplaats van den algemeen gevreesden en gehaten hertog van Alva, den algemeen geachten en geliefden Prins van Eboli tot landvoogd te benoemen, vond bij Philips geen gehoor. Daar zij nu hun zending in Spanje als geëindigd beschouwden, besloten zij terug te keeren. Doch hierin hadden zij de rekening buiten den waard gemaakt. Philips dacht er niet aan hen buiten zijn macht te laten. Nu was het in het geheel niet meer twijfelachtig welk lot hij hun had beschoren.

De hinderpalen die men aan hun afreis in den weg legden, waren wel geschikt om bij den markies van Bergen en den baron de Montigny de vrees op te wekken, dat hun vrijheid, wellicht ook hun leven bedreigd werd. Zij wendden zich daarom tot Margaretha van Parma, met het dringend verzoek om voor hen het verlof te verkrijgen om weder naar hun land te mogen terugkeeren. Bij die gelegenheid liet de landvoogdes zich als eene waardige zuster van Philips kennen. Wel schreef zij op bijzonder aandringen van den graaf van Egmond, officieel meermaalen aan haar broeder, om hem te bewegen de beide gezanten naar Brussel te laten terugkeeren, doch in haar particulier schrijven gaf zij hem den raad hen in geen geval uit Spanje te laten vertrekken, daar zij bij hun terugkeer veel onheil konden stichten. De koning was al te zeer geneigd den geheimen raad zijner zuster op te volgen. De markies van Bergen werd echter door een plotselinge dood aan zijn wraak onttrokken.

Met steeds sterker aandrang en steeds menigvuldiger herhaalde nu de baron de Montigny zijn verzoek, om ongehinderd naar zijn land te mogen vertrekken, doch steeds zonder gevolg. Ja zelfs sneed Philips hem de mogelijkheid af om zich door de vlucht te kunnen redden, daar hij hem voortdurend liet in het oog houden en bevel gaf de grenzen des rijks streng te bewaken en hem in hechtents te nemen, wanneer hij pogingen zou doen, om de grenzen over te gaan. Om hem echter het gevoel van veiligheid te hergeven, beloofde hij hem met een huichelachtigheid, die met zijn gansche karakter overeenstemde, hem in zijn gevolg naar de Nederlanden mede te nemen, wanneer hij, zooals zijn plan was, binnenkort zich naar die gewesten zou begeven. Doch toen op 19 September 1567 een renbode van den hertog van Alva hem het bericht bracht, dat de graven van Egmond en Hoorne gevangen genomen waren, rukte Philips plotseling het masker der geveinsdheid af. Nog op dienzelfden dag werd de Montigny als gevangene naar het kasteel van Segovia gevoerd. Tevergeefs wendde hij zich, sterk in het gevoel van zijn onschuld en geheele onwetendheid, tot den prins van Eboli en den biechtvader des konings, met wie hij steeds vriendschapsbetrekkingen had onderhouden, om door hen tenminste eenige inlichtingen te ontvangen en daarna

zijn verder gedrag in te richten. Hoeveel invloed deze mannen ook bezaten, zij waagden het niet, uit vrees voor den toorn van hun trotschen gebieders, het zoo billijk verzoek van den Nederlandschen edelman aan den koning over te brengen. Ook het verzoek aan Margaretha van Parma om haar bemiddeling, bleef vruchteloos.

Reeds had de baron de Montigny tien maanden onder strenge bewaking in zijn kerker gesmacht, toen hij, twijfelende aan zijn invrijheidstelling, het plan ontwierp om te ontvluchten. Hij werd daarin geholpen door een hem zeer genegen Pool en zijn dienaars, die men op vrije voeten gelaten had. Door hun tusschenkomst ontving hij niet alleen de noodige vijlen, waarmede het hem gelukte, ongemerkt de ijzeren staven van het venster zijner gevangenis door te vijlen, maar ook een touwladder, die hem de vlucht zeer vergemakkelijken kon. Zijn hofmeester en zijn secretaris zouden op een bepaalden dag in de nabijheid van het kasteel met paarden gereed staan. Een soldaat van de wacht had zich laten omkopen en bezorgde de brieven die tusschen den gevangene en zijn trouwe dienaars gewisseld werden. Niets scheen het gelukken van het plan in den weg te staan. Een noodlottig toeval echter vrijdelde hunne pogingen. De bevelhebber der wacht kwam op zekeren dag op den inval, om het brood dat voor de gevangenen bestemd was, door te breken. Juist was het plan der ontvluchting in al zijn bijzonderheden in een brief vastgesteld, die in een brood gebakken was en nu in handen van den bevelhebber kwam. Het is onnoodig te zeggen, dat na die ontdekking de bewaking van den gevangene zoo verscherpt werd, dat alle pogingen tot ontvluchting in het vervolg vruchteloos moesten zijn.

(Slot volgt.)

H.

WONDEREN IN DE NATUUR.

Wellicht biedt geen land ter wereld zooveel afwisseling, en daarbij zooveel grootsche en zonderlinge natuurtooneelen, als de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. De Amazone rivier in Zuid-Amerika alleen uitgezonderd, vindt men de langste, breedste en diepste stroomen in de Vereenigde Staten. De grootste en ontzagwekkendste waterval der geheele wereld, voorzoover zij bekend is, de Niagara-val — is daar. En soms zijn de meest verschillende natuurschoonheden in betrekkelijk zeer kleine ruimte als 't ware opeengehoopt. De Amerikanen hebben kunnen doen wat geen ander volk ter wereld mogelijk was: een „National Park” voor het geheele land aanleggen, evenals Amsterdam zijn Vondelpark, en den Haag zijn bosch heeft. Dat „National Park” is vele uren in den omtrek groot en bevat allerlei tooneelen. Men vindt er prachtige valleien, vette weiden, schoone

stroomen, fraaie en steile rotsen, trotsche water-vallen en bergstreken, die voor de Alpen niet onderdoen, met toppen van meer dan 12000 voet hoog. Dit Park is uitstekend onderhouden. Van alle zijden is de toegang door spoorwegen gemakkelijk gemaakt, en op betamelijke afstanden van elkander vindt men er logementen en koffiehuisen, die alle mogelijke gemakken aanbieden. Zoo iets vindt men nergens elders ter wereld.

Behalve dat deze inrichting het volk groot genoeg verschaft, heeft de zaak ook haar uitnemend practische zijde, zooals men van Amerikanen verwachten kan. Immers, zoo blijven de menschen binnen hun eigen grenzen, dat is met andere woorden: het geld blijft in 't land en de nationale rijkdom wordt niet verminderd; terwijl men frissche levenskracht en dus nieuwe werkkracht opdoet op zijn eigen terrein.

De *zonderlingste* natuurtooneelen vindt men echter in het gebied der Mormonen in het Verre Westen, in Utah. Alles duidt daar de geweldigste vulkanische bewegingen en vormingen aan. Reeds de naam der Mormoonsche hoofdstad geeft zulks te kennen: Salt-Lake-City, dat is: Stad aan het Zoutmeer. Nu, een zoutmeer kan alleen in een streek bestaan waar de bodem lava bevat.

Dit landschap is ook zelfs aan de Amerikanen tamelijk onbekend, want de reis er heen is allesbehalve gemakkelijk.

Van Salt-Lake-City moet men eerst per spoortrein dertien uren zuidelijk reizen en kan dan eerst rekenen dat men ongeveer aan den ingang van het wonderland staat. Daar ligt de „stad” Milford. Van die spoorwegreis en van die steden moet men zich echter niet al te veel moois voorstellen. Een Franschman die in 1885 den tocht maakte, verhaalt dat op de geheele spoorwegreis hij en een zijner nieuwe Mormoonsche vrienden de eenige reizigers waren, en dat ze met de beide conducteurs en den machinist heel gemoedelijk naast den bagagewagen gingen zitten om gezamenlijk het middagmaal te houden, dat ze van den hoofdconductor kochten. Een der voornaamste stations, Juab genaamd, bestond uit zes houten huizen.

Het doel van de reis was een bezoek aan de uiterst merkwaardige *Canons*.

Dat zijn bergpassen. De bergen bestaan meest allen uit naakten steen, ofschoon er ook groepen onder zijn met zware bosschen, weelderig gras en fraaie bloemen bedekt. De zandsteenen rotsen vertoonen alle kleuren van den regenboog en — waar gras groeien wil — neemt het zeer getrouw de verschillende tinten van den bodem aan. Meestal loodrecht rijzen de rotsen omhoog. Zelfs tot zesduizend voet. Maar dan hebben ze den top nog niet bereikt. Want hooger volgen verscheidene amphiteaters, terwijl elke laag een andere kleur vertoont. 't Is begrijpelijk dat de door ons bedoelde reiziger

niet moede kon worden van zien bij het aanschouwen van dit wonderlijk landschap. Hij zag in het licht der gloeiende zonnestrallen roode, witte, blauwe en oranje rotsen in bonte mengeling. Diep in den afgrond — soms acht duizend voet diep — stroomde de machtige rivier Colorado en baande zich schuimend een weg. Het water dezer rivier ziet er rood uit, want het is gekleurd door den zandsteen waarover het vloeit. Daaraan heeft de rivier haar naam ontleend, die de Gekleurde beteekent.

Een jonge Indiaan, die daar goed den weg wist diende den reiziger tot gids. Na eenige dagen reizens daalde het gezelschap van een berg af in een vruchtbare vallei en vond daar twee Amerikanen in de kracht huns levens, die in deze eenzame wildernis bezig waren hun fortuin te maken door het aankopen van groote kudden rundvee en schapen. Deze beiden, zeer verheugd beschaafde menschen te zien, haalden de reizigers over eenige dagen bij hen te blijven, en beloofden hen dat ze hun een natuurwonder zouden laten zien, dat zelfs den gids onbekend was. Den volgenden dag namen ze hen mede naar de Marble-Canons (Marmer-passen). Wat ze daar zagen gaat, volgens onzen reiziger, alle beschrijving te boven. Een urenver uitgestrekte steenwoestijn zonder eenigen plantengroei vertoonde zich aan hun oog. De rotsen zijn zes à zevenduizend voet hoog. Daar tusschendoor kronkelde de Colorado. — Onze plaat geeft er een getrouwe voorstelling van, maar kan de kleurenpracht niet weergeven, zoodat alles er daar doodsch uitziet.

Geen mensch — zelfs geen dier — bewoont die wildernis. Er is geen voedsel en geen water te vinden. Het dier dat er in verdwaalt, moet er omkomen. Dat getuigen de geraamten, die men er vindt. Hier kan men ongestoord en op zijn gemak gadeslaan hoe God de onderste lagen der aarde geformeerd heeft en in aanbidding van den Schepper wegzinken.

W.

EEN MERKWAARDIG NEDERLANDER.

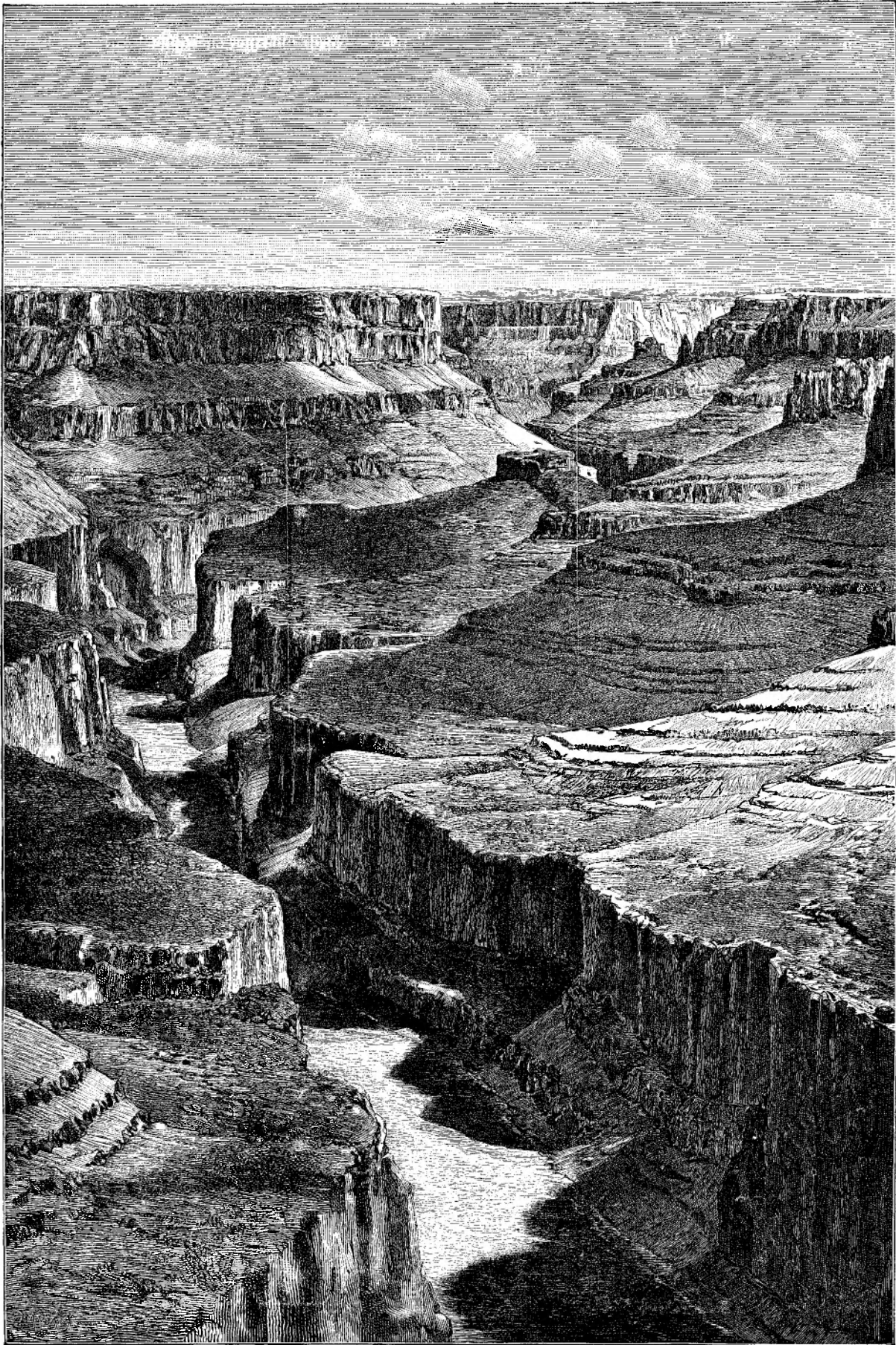
Ds. A. C. VAN RAALTE.

V.

DOOR HET VUUR BEPROEFD.

Geen bladzijde in de geschiedenis van het vaderland (we laten steeds Ds. Dosker spreken) is donkerder dan die waarop, in zwarte letteren, de gebeurtenissen staan geboekstaafd, welke Nederland verlaagden in het oog der beschaafde Christenna-tiën, en die de eerste Gescheidenen, van schijnbaar onbeduidende geestdrijvers voor een kerkelijk beginsel, verheven hebben tot den rang van martelaren voor de waarheid Gods en voor de vrijheid van het individueele geweten.

En het is mij een blijvende eer in die Kerk der

De Marble-Canons bij Pagump-Valley.

vrijen mijne kindsche dagen te hebben doorleefd en den naam van Jezus daarin te hebben beleden.

Ongetwijfeld is de ongedachte uitbreiding, waarin de nieuwe beweging zich zoo spoedig mocht verheugen, ten deele althans, toe te schrijven aan de vinnige vervolging, die over de hoofden der geloovigen zoo fel losbrak.

Martelaarschap en kerkuitbreiding handhaafden ook hier hun bekend historisch verband.

De oude dagen schenen te zijn teruggekeerd; dagen waarin de vervolging brandde tegen de Gereformeerden, in hun verzet tegen de drieste en alles voor zich heendrijvende Arminianen. Ook toen hadden de vrienden der waarheid zich genoodzaakt gezien om de kerken prijs te geven aan hun vijanden en in schuren en stallen plekken te zoeken om God, naar hunne consciëntiën, te dienen.

Ook toen was hun zelfs dit pogen belet en waren zij er voor gestraft geworden door geldboete, ontpoortering en uitbanning.

Het was dus niet iets, dat absoluut nieuw was, in de geschiedenis des vaderlands; maar het voegde zich allermint in het kader der gebeurtenissen van de vierde decade der negentiende eeuw.

Groen van Prinsterer, de grootste staatsman van Nederland in deze eeuw, zegt van deze vervolging: — „de diepte van den afval en van de vernedering des vaderlands werd ook hierin openbaar, dat een vereenigd vasthouden aan het zaligmakend Evangelie, waarvoor het bloed der vaderen gestroomd had, tot in de binnenkameren als misdaad achterhaald; en een gezamenlijk en biddend lezen der heilige schrift, in een land waar Overheid en Volk in vroeger dagen op den Bijbel niet te vergeefs hadden gesteund, in de rij der wanbedrijven geteld werd.”

Ook de Gereformeerde Kerk in Amerika deed zich, in een afkeurend protest hooren, dat van de klassis van Poughkeepsie, door de Part. Syn. van N. York in 1838 op de Algem. Syn. gebracht werd.

De laatste resolutie van deze besluitenreeks, nagevoeg tien jaren voor het begin der emigratie opgesteld, luidt aldus:

„Besloten, dat het der Alg. Syn. worde aanbevolen om het oordeel en gevoel van ons deel der Geref. Kerk over zulke handeling uittedrukken, door aan het Nederlandsche Gouvernement eerbiedig onze bezwaren te kennen te geven, of door een brief van sympathie aan de verdrukten toe te zenden, of in eenigen anderen weg, die meer passend geacht mocht worden.”

Toch duurde de verdrukking voort, tot de Haagsche heeren goed begrepen dat alle vervolging eenvoudig verschoten kruit was en tot zij het absoluut hopelooze van geloofsdwang eindelijk begonnen in te zien.

De schuld van deze treurige gebeurtenissen ligt toch veel meer bij de kerkelijke dan bij de politieke macht; en de diepte van het verval der besturen

der Kerk wordt ons nergens duidelijker, dan juist hier.

De Haagsche Synode was het die de Regeering tot vervolging ophitste.

Een enkele paragraaf uit het rapport der Synode Commissie van 1835 schrijf ik af, zooals ons die wordt medegedeeld in de „Nederlandsche Stemmen,” (Dl. IV, bl. 214 en 215.)

De Commissie alzoo kennis nemende etc. heeft goedgeoordeeld eerstelijk wat betreft het houden van onwettige godsdienstige bijeenkomsten, waardoor ook in nabijgelegene provinciën aanleiding tot wanorde en tot scheuring werd gegeven, Zijne Excellentie den Minister, belast met de generale directie voor de zaken der Herv. Kerk, dringend te moeten verzoeken ter aanwending van zijne tusschenkomst en veelvermogende pogingen bij Zijne Excellentie den Minister van Justitie, ten einde van wege laatstgemelde eene krachtige aanschrijving moge worden uitgevaardigd aan de officieren en ambtenaren onder deszelfs ministerieel departement, met name in de Provincie Groningen en Drente behoorende, ten einde ook zonder aangifte van eenige contraventie tegen de bestaande wetten, met allen ijver werkzaam te zijn ter handhaving der artikelen 291—294 van het strafwetboek voor het koninkrijk, van welk verzoek ZEX. den Minister van Justitie afschrift is toegezonden.

Was geteekend:

H. H. DONKER CURTIUS, *Pres.*
J. J. DERMOU, *Sec.*”

Denk er eens aan!

De Synode der Geref. volkskerk, in het land der martelaren, bedient zich van een verouderd Napoleontisch dwangplakaat, om het geweten van vrije Hollanders te knevelen! Kon het erger dan zoo?

Van Raalte heeft zijn vol deel gedronken uit dezen beker der bitterheden; en tot zijn dood bleef deze martelaarskroon hem dierbaar.

De aanneming der beroeping van de gemeente Genemuiden-Mastenbroek was het signaal der vervolging. Tegelijkertijd met den jeugdigen leeraar en zijn lieve bruid verschenen te Genemuiden een troep dragonders, tot groote blijdschap der straatjongens en tot groote bekommernis der geloovigen. Een dozijn van deze helden, die met ongeloofelijken ijver in dit werk bezig waren, vergezeld van Raalte overal; zoodat de prediking des Woords hem aanvankelijk geheel onmogelijk was. Toen zij voor enkele dagen naar elders vertrokken, begon hij dag en nacht te arbeiden.

Dit veroorzaakte aanstonds eene nieuwe inkwartiering. Vier van de ruwste soldaten werden zijne logeergasten, en het werk stond weer stil. Zijne jeugdige vrouw had van de baldadigheden en ruwheid dezer geciviliseerde barbaren veel te lijden.

Toen begonnen zijne reistochten door de geheele

provincie Overijsel. Onbegrijpelijk vlug in zijne bewegingen, was hij schijnbaar overal tegenwoordig. Waar men hem het minst verwachtte, predikte hij Christus. De gemeente werd uitgebreid, maar ook de woede des vijands steeg tot eene gevaarlijke hoogte.

Het najaar van 1836 en het jaar 1837 bleven hem steeds onvergetelijk. Zondag den 13^{den} Nov. '36 predikte Van Raalte te Ommen.

Den geheelen dag door waren er dreigende samscholingen voor de woning, waar de godsdienst-oefeningen werden gehouden. Des avonds, door de duisternis moediger geworden, posteerde zich het gemeen voor het huis en dreigde, onder de vreeselijkste verwenschingen, de vergaderden, en vooral den prediker te zullen vermoorden.

Men vluchtte door een achterdeur; waarop het grauw tot de gruwelijkste baldadigheden oversloeg en de woningen der „nieuwlichters” letterlijk bombardeerde met vuil en straatstenen, tot al het breekbare geheel vernield was.

Den volgenden dag was Van Raalte te Heemse, waar hij tweemaal predikte; maar in kennis gesteld met eene samenzwering tegen zijn leven, ontsnapte hij zijn vervolgers en predikte des avonds te Ane. Dinsdagsavonds was hij te Gramsbergen, waar hij predikte en de Sacramenten bediende.

Den volgenden dag getuigde hij voor Jezus in eene stal te Dedemsvaart, en van daar moest hij over Ommen weêr naar huis. Daar had de vijand echter gewaakt en even goed als de vrienden, voor wie hij weder zou prediken, waren ook zij van zijne aankomst onderricht.

De vrederechter der plaats liet alarm slaan en eene gewapende bende omringde het huis, waar de gescheidenen vergaderd waren. Men verbrijzelde de deuren en ramen en drong de woning binnen. Nooit was Van Raalte in grooter levensgevaar dan hier. Het grauw, met stokken en pieken en messen gewapend, eischte het leven van den prediker, die vast rekende dat zijn laatste uur geslagen had.

Maar plotseling redde God zijn dienstknecht, op een ongedachte wijze. De vrederechter werd in het hart gegrepen, of beducht voor de gevolgen van het oproer; althans hij werd de beschermer van Van Raalte en het gelukte hem het volk te bewegen zich te verwijderen. Van Ommen vertrok hij naar den Ham, waar hij predikte en het avondmaal bediende. Ook daar stelde zich de burgemeester aan het hoofd der vervolgers. De gemeente werd verstrooid en de prediker gevangen genomen.

Een gemeene kroeg was de eerste gevangenis. Van Raalte maakte er een kerk van en begon te preëken, tot het volk stil werd en luisterde.

Te Ommen was de eigenlijke gevangenis en onder gewapend geleide werd de gevangene, door den burgemeester van den Ham, daarheen gebracht.

De woede der vervolgers steeg daar ten top, toen zij het voorwerp van hun haat weêr zagen en tot

tweemaal toe werden er feitelijk pogingen aangewend om Van Raalte te vermoorden. Gekneusd en afgemat bereikte hij eindelijk de gevangenis, waar hij, met een gemeenen boef, in een vuil hok werd opgesloten. De woede van het gepeupel was schrikkelijk. Met steenworpen verbrijzelden zij nog de ruiten van zijn kerker en toen de barre Novemberlucht binnenkwam, overlaadden ook zelfs zijn medegevangene hem met de grofste vloeken en verwijtingen.

Door Van Raalte's zachte woorden overreed, werd hij beter gestemd en toen de lange nacht voorbij was gegaan, bood hij den prediker een kleinen ring aan, kunstig uit zijn eigen hoofdhaar ineengewerkt, dien door Van Raalte zorgvuldig werd bewaard, en waarschijnlijk nog in het bezit is van een zijner kinderen.

Een bos stroo was zijn leger geweest, droog brood zijn voedsel, water zijn drank.

De geïmproviseerde wacht, die de gevangenis bewaken moest, bestond juist uit de leiders van het gemeen, dat de huizen der afgescheidenen dien avond had vernield.

Hun godslasterlijke taal en vuige bedreigingen weerklonken den ganschen nacht door, voor de deur der gevangenis. Toen deze bangste nacht in het leven van Van Raalte voorbij was, moest deze, omgeven van gewapende mannen, als een gemeene booswicht, te voet den zeven uren langen weg afleggen naar Deventer; waar hij onmiddellijk weder in de gevangenis geworpen werd.

Voor den officier van justitie gebracht, werd hij echter door dezen meer humanen mensch oogenblikkelijk vrijgesproken en uit de gevangenis ontslagen. Men was, zoo verklaarde hij, *te ver gegaan*. Hij trachte Van Raalte te doen beloven om niet weer te Ommen te prediken, hetgeen deze natuurlijk volstandig weigerde.

Slechts enkele dagen later was hij weêr bij de verdrukte en vervolgte gemeente te dier plaatse, om hun hart te sterken door de verkondiging des Evangelies.

Onze Van Raalte was er de man niet voor om zich zelfs door levensgevaar, van zijn stuk te laten brengen; en de gemeente te Ommen ervoer dat Gods Kerk onder druk bloeit, want op een enkelen rustdag, kort na deze gebeurtenissen, werden door Van Raalte 23 nieuwe leden tot het lidmaatschap der gemeente op belijdenis des geloofs toegelaten.

Er is nog een andere bladzijde in de geschiedenis der vervolging waarop wij korteljk het oog moeten slaan.

Hier over een volgenden keer.

DE SPEELZAAL OF SPEELHEL

te Monte Carlo beschrijft de „Pester Loyd” aldus: In deze ruimte is een eigenaardige lucht, zoowel

verdoovend als opwekkend, als werden ontelbare elektrische batterijen ontladen, de electriciteit van menschenzenuwen die ten sterkste gespannen zijn.

In vier prachtige zalen, die geheel in moorschen stijl versierd zijn, wordt aan 8 à 10 tafels gespeeld. Vijf- à zeshonderd spelers, wier gansche ziel in dit oogenblik op één punt gericht is, zitten of staan aan de lange, met groen laken bekleede slagvelden. Het is doodstil in de zaal, slechts bij korte tusschenpoozen roepen de croupiers op drogen toon hun: *faites vos jeux, messieurs!*¹⁾ of het sissende geluid van *ne va plus!*²⁾ meldt ratelend en gevolgd door een zeker knallen, alsof nieuwe electriciteit wordt ontladen, het naderen van het beslissende oogenblik. Dan verneemt men het ritselen van bankbiljetten en het geklank van goud. Zoo snel mogelijk, als ware het gestolen goed, wordt de gouden oogst ingezameld. De bedienden zamelen de verschillende inzetten, werpen ze op hoopjes in een grooten, houten schotel en gelijktijdig werpt de uitdeeltende croupier aan de armen hun Napoleons toe. Dit is een ware goocheltoer, daar iederen winner vlak naast zijn inzet op drie vingerbreed afstands het eene goudstuk na het andere toevliegt en hij die vlak het een op het ander legt, in hun schitterenden, oogverblindenden glans.

Het hart bonsde mij sneller in de boezem, zoodat ik het kon hooren kloppen en een ongelooflijke opgewondenheid greep mij aan. Het duurde langen tijd eer ik zien en hooren kon en begrijpen, dat men hier al zijn zinnen in zijn gezichtszenuw moest samenvatten, om niet in de noodlottige gelijkvormigheden van een werktuigelijk uitgekrast „un” en „deux” en „neuf” reeds bij den aanvang ellendig ten gronde te gaan.

Inderdaad was om mij heen alle leven verstijfd en slechts de oogen leefden. Ik zag nooit prikkelder, zenuwoverspannender gezicht, dan dezen kring van meer dan honderd fonkelende, flikkerende, schitterende en brandende oogen. Honderd oogen, waaruit op een gegeven oogenblik alle geestkracht, alle zenuwspanning, geheel het woeste instinct van het „bête humaine” sprak en tevens alle hoop, alle levensmoed, alle droomen van macht, geluk en grootheid schitterden. Toch geldt dit slechts voor het gewichtigste oogenblik. Dadelijk daarop wil iedereen zich met u bemoeien. Enkele heeren van twijfelachtige reputatie, „professeurs des jeux”, zooals zij zichzelf noemen, uitvinders en bezitters van onfeilbare speelplannen, voegen zich langzaam bij de nieuwe bezoekers en verkoopen hun tegen een geringe som een plan, waarmede men in een week twee en twintig millioen Francs moet winnen.

De oudere spelers zitten voor hun plannen en noteeren met lange stiften de nummers en kleur, stil en zonder ongeduld reeds maandenlang het

oogenblik wachtende, dat volgens hen, niet uit kan blijven, waarop zij het „wilde dier” zullen worgen. Voor den speler namelijk is zijn tafel een levend, doch ook gruwelijk, listig en wild wezen, dat denkt, ziet, rekest en voortgaat, dat zijn „clientelle” kent en ook zijne kleine ijdelheden bezit, kortom, een wezen dat gunstig gestemd kan worden en niet slechts een blind, doofstom noodlot, waartegen men niets doen kan, en men als het ware met het hoofd tegen den muur loopt.

Welke toestanden, en dat onder volken die Christenen heeten!

H.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. De zending bloeit hier zeer; *niet het minst* dragen hiertoe de onlangs opgerichte scholen bij.
2. Hier doorgaat nog de werkman zijne periode van volledigwording, en doet hij intusschen denken aan den wijnstok, wiens treurend blad zich maar een oogenblik aan de besproeiing van de weldaad verkwikken laat.
3. Ook in de overtuiging, dat iedere redekundige ontwikkeling in zich de kiem bevat, die *den gerusteren en beteren mensch te voorschijn brengt*, worden reeds, door een der Staten van Noord-Amerika, de crimineel veroordeelden, bij wijze van proef, onderworpen aan streng onderricht, voornamelijk in de stellige kennissen, die, wanneer ééns in beginsel goed begrepen, zoo licht tot doordenken en doorwerken neigen; hiervoor uitgaande van de gedachte, dat de gordijn eens gelicht, die zoo veel aan het oog dezer verdwalden verbergt, deze nieuwe sfeer van beschouwing ook eene van invloed worden moet, die van lieverlede hunne gedachten boeien, en de betere richting geven zal.
4. De *overledenen* begaven zich te water. Reeds spoedig bleek dat ze niet beiden even goed konden zwemmen.
5. (Uit een feest-uitgave voor de scholen).
En alzo zou onze koning de *laatste mannelijke* telg uit het huis van Oranje zijn, indien het Gode niet behaagd had hem een liefhebbende *echtgenoot* en een aanvallig *dochtertje* te geven.
(Volgens dezen schrijver maakt zulk een geval de vrouwen dus tot mannen).
6. (Uit een onzer groote liberale bladen).
De burgemeester en de politie waren tegenwoordig op het terrein. Een persoon werd gearresteerd. *Overigens* werden geen wanordelijkheden gepleegd.
7. Dezer dagen ontvingen de Haagsche schutters de volgende aanschrijving:
„De schutter..... wonende..... wordt gekommandeerd te verschijnen in het magazijn der schutters

¹⁾ Speelt heeren.

²⁾ Het is afgelopen.

aan de Groote Markt op Dinsdag 30 Juni 1891, des namiddags van 6—9 uur, tot het *tijdelijk* afhalen van een *Beaumont geweer in burgerkleeding*."

8. *Bedenkelijke meedeeling*

Een bekwame juffrouw biedt zich aan om te stikken, op welke wijze zulks verlangd wordt.

Een reuzenzoon van 't woud,

een koning onder de boomen, of beter zijn lijk, is onlangs te Chicago aangekomen ontgaan van de heerlijkheid waarmee hij prijkte in het bosch, tot een lengte van 113 voeten ingekort, van tak en bladerenkroon beroofd.

Dit blok hout, vormde eens het hoofdbestanddeel van een boschreus, 223 voet hoog, die zich boven zijn medeboomen in de vallei der Snoqualmic, trotsch en fier verhief. Eerst op een hoogte van 170 voet schoot hij zijn eersten tak uit, die op zichzelf reeds een boom van flinke dikte vormen zou. Twaalf man hadden drie dagen handen vol werk om hem te vellen en de wijze waarop hij vervoerd werd langs een opzettelijk daartoe aangelegd spoor, is inderdaad een wonder van vervoerkunst.

Zijn bast is met zoovele namen beschreven, dat men er een behoorlijk stedelijk adresboek mee kon opvullen. Hem wacht een bewerking die hem een zuivere vierkante gedaante zal geven. Vijftig mannen zullen aan dien arbeid worden gezet en om der merkwaardigheidswille zal elk der talrijke ambtenaren van de betrokken spoorwegmaatschappij gedurende eenige minuten met schaaft en beitel daaraan werken. Is de boom zoo vervormd, dan wordt hij overal in de groote steden van het Oosten tentoongesteld, en ondergaat dan de vervulling van zijn eigenlijke bestemming; een toonbankblad te zijn voor 't grootste koffiehuis dat ergens ter wereld gevonden wordt. Toch, zelfs dat is het einddoel van zijn bestaan niet. Later wordt hij in planken en plankjes gezaagd en moet dienen om de wagens van diezelfde maatschappij te versieren, die hem uit zijn rustige verblijfplaats in het verre Westen heeft opgespoord. Hij woog in vollen omvang, in zijn ruwen natuurstaat, 90,000 ton en had 123,000 voeten aan hout. De som waarvoor men hem geveld en vervoerd heeft bedraagt 1,300 doll.

H.

De oudste Man ter Wereld

De oudste man ter wereld is denkelijk een inwoner van Bogota, in de Republiek San Salvador.

De nieuwe Methuzalem verklaart, dat hij niet overdrijft, want zijne bureu beweren zeker, dat hij ouder is dan hij zegt te zijn.

Hij heet Michael Solis, en zijn „langlevendheid” werd bekend gemaakt aan Dr. Luis Hernandez, door een der oudste planters in den omtrek, die in hunne kinderjaren Solis als een honderdjarige hadden gekend.

Men heeft zijn handtekening gevonden op een naamlijst van personen die in 1712 bijgedragen hebben voor het bouwen van een Franciscaner klooster, dat niet ver van daar gestaan heeft. Zijn vel is als perkament; zijn lang haar wit als sneeuw, zijn hoofd bedekt met een tulband en zijn gezicht is zoo scherp, dat het een onaangename indruk op den dokter maakte.

Door den dokter ondervraagd, antwoordde hij: „Ik gebruik immer het sterkste voedsel. Mijn maaltijden duren een half uur, want ik geloof dat het onmogelijk is in dien tijd meer te eten dan het lichaam in 24 uren kan verteren. Ik vast den eersten en den dertienden dag van iedere maand, en op die dagen drink ik zooveel water als ik verdragen kan. Ik laat mijn voedsel immer koud worden voor ik het aantreek, en het is aan die dingen, dat ik mijn hooge ouderdom toeschrijf.”

H.

Zonderling onderwijs.

In een onlangs verschenen werk vindt men een opmerkelijk en vermakelijk staaltje van de hoogte, waarop de opleiding der jeugd stond in de vorige eeuw, voornamelijk in het aardrijkskundig onderwijs. 't Is naar aanleiding van een korte „Aardrijkskunde voor kinderen” door Gottlieb Enderfelder, Rector te Friedland in Silezië, samengesteld. Enderfelder voert, zooals men van een goeden schrijver verwachten mag, de gronden aan, welke bij de studie der aardrijkskunde noodzakelijk zijn, en haalt Alexander den Grooten er bij, die bij de verovering van verschillende landen zich van de aardrijkskunde bediend heeft, evenals Jozua, die met behulp der aardrijkskunde het beloofde land in bezit nam!

Daar Enderfelder een voorstander van de Socratische leerwijze in vragen en antwoorden is, heeft hij zijn kinder-geographie op katechetische wijze ingericht.

„Waarbij is een mensch te vergelijken, welke de geographie niet verstaat?” luidt een der vragen.

„Bij een klok, die geen klepel heeft; bij een blinde, die steeds in het duister wandelt; bij een onnoozele gans en een domme koe,” luidt het antwoord.

„Wie voerde de eerste landkaart in Egypte in?”

„Koning Sesostris.”

„In welk soort van koets reed hij?”

„In een vergulde koets.”

„Waardoor wilde de Satan den Heere Jezus tot afgoderij verleiden?”

„Door een landkaart.”

„Wie trachtte deze meening te verbreiden?”

„Hugo Grotius, een zeer geleerde man.”

„Wat toonde hij den Heere Jezus op deze kaart?”

„Alle rijken der aarde en hun heerlijkheid.”

Doch bepalen wij ons bij meer bijzondere zaken.

„Welke stad ligt in het midden van Europa?”

„Neurenburg.”

„Welke kinderen zijn zeer verzot op lezen en schrijven?”

„De kinderen in Portugal.” (Waarop Enderfelder dit sprookje wel gebouwd zou hebben!)

„Welke wijn ontving zijn naam van de lederen zakken?”

„De Sec.”

„Om welke reden?”

„Omdat hij in lederen zakken vervoerd wordt.”

„Wie liefkozen de dames te Bayonne in plaats van de schoothondjes?”

„Kleine speenvarkentjes.”

„Met welke kleur is Italië gekleurd?”

„Met karmijnrood.”

„Hoe worden de sluipmoordenaars in Italië genoemd?”

„Bandieten.”

„Wat doen zij met de lieden?”

„Zij dooden hen voor geld.”

„Hoe zijn in Genua de straten gebouwd?”

„Zoo nauw, dat nauwelijks twee dames met hun wijde sleeprokken elkander kunnen voorbijgaan.”

De verschillende bieren van Duitschland boezemen den Rector van Friedland zooveel belang in, dat hij aan de kinderen een aantal biernamen opgeeft om uit het hoofd te leeren. Het moet zeer stichtelijk geweest zijn de adellijke jonge dames de biersoorten uit het hoofd te hooren leeren en hun lippen de barbaarsche woorden, zooals Rummeldens, Muhlaum, Klezitt, Bienenkerb, Knierenach, Schättekopp, Klokmilch enz. enz. te hooren prevelen.

„Hoe ziet Bohemen er op de landkaart uit?”

„Als een bloeiende roos.”

„Wat vindt men in de stad Praag voor merkwaardigheden?”

„Een vleeschhal, waarin men niet één vlieg zal vinden, daar zij door de St. Procopius of een duivelskunstenaar daaruit verdreven zijn.”

„Welke is de grootste klok der wereld?”

„De klok in den toren der Stephanuskerk te Weenen.”

„Waarvoor wordt deze klok gehouden?”

„Voor de grootmoeder van alle klokken der wereld.”

„Welke personen zitten in Lyon bij troepjes op de straat?”

„De meisjes te Lyon.”

„Wat doen zij op de straat?”

„Zij maken kant, naaien en weven zijde.”

„Wat doen zij onder den arbeid?”

„Zij zingen daarbij de schoonste liederen.”

„In steden en landen moeten zaken voorkomen, die de opmerkzaamheid der kinderen trekken en hen verwonderd doen zijn. Zij blijven daardoor vroolijk en leeren nadenken.” Zoo geeft Enderfelder voor en hij had, deze loffelijke opvoedkundige les opvolgende, alles bijeengebracht wat hij voor het kinderhart aardrijkskundig wetenswaardig achtte.

‘t Was wel leerrijk!

H.

Onder de Israëlieten in Frankrijk is, evenals onder die in Engeland en Amerika, sprake van het vieren van den Sabbat op Zondag, in plaats van op Zaterdag. De Opper-Rabbijn is echter tegen zulk eene hervorming, welke hij in strijd acht met de overleveringen en de godsdienstleer der Israëlieten. Hij is echter bereid, voor personen, die Zaterdags niet kunnen, op Zondag een godsdienstoefening te doen houden met muziek, koorgezang en preek. Het Consistorium, dat streng vasthoudt aan al de oude gebruiken, is echter ook tegen die nieuwigheid.

H.

Een vroom staatsman.

Hoe ouder de heer Gladstone wordt, zegt de „N. Y. Tribune”, hoe helderder zijn inzicht van de openbaring Gods in het rijk der natuur, voor een elk die Hem in ootmoed, oprechtheid en met lijdzaamheid zoekt. Elken morgen richt de staatsman zijn schreden naar de kleine kerk, waar godsdienstoefening gehouden wordt en ware het niet tegen den zin zijner trouwe levensgezellin, hij zou zulks doen op zijn nuchtere maag. Doch zijn vrouw is hem steeds voor met een kopje warme melk en een bete broods.

Zijn houding in de kerk is hoogst eerbiedig, en hij schijnt in stille overpeinzing, terwijl de predikant den dienst leidt. Het is duidelijk, dat, naarmate de schaduwen van den avond des levens den grooten staatsman omgeven, de ernst der hem nog restende oogenblikken hem zwaarder gaat wegen. Vandaar zijn menigerlei arbeid voor 't wezenlijk welzijn van Groot-Brittanje, en vooral ten behoeve dergenen die in druk zijn gezeten. De heer Gladstone maakt zoo vaak mogelijk gebruik van de Avondmaalviering, en is blijkbaar bij elke gelegenheid in hoogst ernstige gemoedsstemming.

De gade van dezen grooten man woont des Zondags geregeld de godsdienstoefening bij. Zij is een sterkgebouwde bejaarde dame, met goedhartigen doch tegelijk schranderen blik. Haar naam is Catherina. Martha ware meer toepasselijk geweest, daar haar gansche leven zich gekenmerkt heeft door een krachtig plichtsgevoel en zelfopofferende toewijding en liefde. Al haar kinderen hebben een goede opvoeding genoten. Zij gelijken op vader en moeder in eenvoud en trouwe plichtsbetrachting. Steven, de oudste, is rector (predikant) van Hawarden. De dochter, te Cannes, heeft een beminlijk karakter en kleedt zich bijzonder eenvoudig. Zij gevoelt zich geroepen tot onderwijzeres, en geeft daarom ook les aan een stichting voor jonge juffers. Wanneer zij te Hawarden is, treedt zij ook steeds op als onderwijzeres in de zondagsschool.

H.

Roerende klachten.

De lachende humor „met tranen in de oogen”, waar vindt men die menigvuldiger dan in de Ame-

rikaansche courant, welker intekenaren zoo vaak eerst na herhaalde dringende aanmaningen het verschuldigde betalen? Een „weemoedige onderwerping aan het noodlot” is bij de uitgevers in den regel te vinden. Slechts nu en dan verandert dit in verschrikkelijken toorn. Eenige proeven mogen 't bewijzen.

Op klagenden toon deelt een blad in Texas mede: „Wij hebben zoolang bij onzen papierhandelaar geborgd dat ons crediet uitgeput is. Onze zettters verlangen hun welverdiend arbeidsloon. Onze kinderen hebben nieuwe schoenen noodig en onze vrouw heeft behoefte aan een nieuw kleedje. Wij hebben geen hout, geen aardappelen, geen meel, geen vleesch, geen boter, geen suiker, in het geheel niets meer, zelfs geen geduld. Wij bezitten nog slechts een goed geweten. Wij streefden er naar om een christelijk leven te leiden en hopen eenmaal in den hemel te komen. Wij zullen zeer verheugd zijn ook onze waarde lezers aldaar te vinden, wat echter, helaas, niet zal geschieden, wanneer zij ons hun verschuldigde abonnementsgelden niet betalen.”

„Die zijn abonnementskwitantie prompt betaalt,” zegt een ander profetisch, „dien ontbreekt het reeds hier op aarde niet aan vreugde en zegen.”

„Het is algemeen bekend,” verzekert een derde, „dat lieden, die couranten lezen en prompt vooruitbetalen, geen tandpijn hebben; hun aardappelen worden niet door de ziekte aangetast, in hun koorn komt het brandkoorn niet, hun kleine kinderen schreeuwen des nachts niet en hun vrouwen zijn steeds liefderijk en vriendelijk jegens hen. Dus lezer, hebt gij uw courant ook betaald?”

„W. B. schrijft ons, dat hij verscheiden nachten niet heeft kunnen slapen. Aanvankelijk geloofde hij dat het aan de warmte lag en gaf hij de schuld aan de vlooiën. Hij betaalde echter zijn courant, en van dit oogenblik sliep hij zoo gerust als nooit te voren.”

Doch nog veel erger plagen treffen de nalatigen. Men hoore slechts, wat een blad uit Boston schrijft:

„Een onzer intekenaars leed zoo sterk aan nachterrie, dat hij bijna tot vertwijfeling kwam. Hij wendde vruchteloos alle middelen aan. Op eenmaal vroeg zijne voortreffelijke echtgenootte hem of hij zijn courant al betaald had, en toen hij zijn boek nazag, zag hij dat hij twee jaar verzuimd had te betalen. Dadelijk voldeed hij zijn schuld en hij sliep drie nachten zeer goed. Uit bezorgdheid echter dat de plaag weder terug zou komen, betaalde hij nog een jaar vooruit. Dat genas hem geheel.” —

De volgende gebeurtenissen spreken verder duidelijker genoeg:

„De oudste man die ooit in Philadelphia gestorven is, las van zijn een en twintigste jaar tot aan zijn dood een krant, en betaalde haar steeds een half jaar vooruit.”

„De dames in Louisiana zijn met elkander overeengekomen om volstrekt geen man te huwen die

zijn krant langer dan een jaar niet betaald heeft.”

Doch de mensch, zelfs wanneer hij kranten leest, is en blijft siecht en hardnekkig. Het is dus geen wonder dat de uitgevers eindelijk hun geduld verliezen en hun woede koelen. De humor blijft hun echter steeds bij. De tranen zijn tranen des toorns. Men hoore:

„Wie zijn nieuwsblad niet betaalt, moge in een woestijn van kruit door den bliksem getroffen worden.”

„Hij moge met sterk water ingezeept worden en met een handzaag door een dronken barbier geschoren worden.”

„Hij moge een kijfachtig wijf en een rookenden schoorsteen krijgen zijn gansche leven lang.”

„Hij moge, wanneer hij een enge laars aantrekt, daarin een levende wesp vinden.”

„Dat hij den ganschen dag barrovoets over kactusplanten moge gaan en des nachts onder de muskieten slapen, zonder wollen deken om de ratelslangen tegen te houden.”

„Iederen dag zijns levens moge voor hem verschrikkelijker zijn, dan als hij den slechtsten Dey van Algiers was.”

„Zijn zorgen mogen zich verdubbelen en zijn leven in dezelfde mate verlengd worden.”

„Hij moge nooit weder de aanblik van een schoon meisjesgezicht genieten, en altijd naast een pianospeler wonen, die zich dagelijks tien uren oefent.”

„Mogen hem hongerige, uitgeteerde drukkersjongens alle dagen vervolgen en zijn slaap iederen nacht door de verschijning van den geest van een uitgehongerd uitgeverskind verstoord worden.”

„Moge hij veroordeeld worden een nieuwsblad uit te geven, waarvan alle intekenaars zoo gemeen zijn als hij zelf is.”

Voorwaar bij zulke uitingen loopen de oogen over! Wie nu nog niet betaalt draagt wel een keisteen in zijn boezem. Vooral wanneer men bedenkt met wat roerende en treffende dingen de bladen zijn gevuld, tot de advertentiën toe. Men oordeele weër:

Amerikaansche advertentie.

Als Mrs. Million rijden gaat,
is zij van pracht ongloord,
Haar paarden, vol van moed en lust,
verlaten trotsch de poort.
Doch met een kwijnend, droevig oog
doorziet zij flauw de lucht;
Haar vleesch teert langzaam weg, helaas,
haar stem is slechts een zucht.

En geen wonder, want zij lijdt in hevige mate aan catarrh en al de weelde, die zij zich kan veroorloven, geeft haar geen gemak. Zij benijdt haar rooskleurig kamermeisje, en wilde gaarne al haar rijkdom afstaan voor den zuiveren adem en de blozende gezondheid dier jongedochter. Welnu, indien

een trouw en belangstellend vriend haar wilde wijzen op de wondervol genezende kracht van Dr. Sages *Catarrh Remedy* zou zij leeren, dat ook voor haar geval nog baat is te vinden. Er wordt \$ 500 uitgelooft voor een geval van catarrh in het hoofd, dat de bereiders van dit middel niet kunnen genezen.

Kan het fraaier? H.

Wat in Schotland, Engeland en Lotharingen de St. Valentinsdag is, is in Polen de avond voor den naamdag van de H. Catharina en den H. Andreas. Op den eersten dag zoeken de knapen en op den tweeden de meisjes naar een duidelijk kenteeken van hun toekomstige bestemming in het huwelijk. Aan den avond van de H. Catharinadag zetten de knapen een jong takje van den Weichselboom in een bloempot en bewaken dit zeer zorgvuldig. Wanneer dit takje vóór kerstfeest of ook maar vóór nieuwjaar wortel schiet, zoo houden zij dit voor een gunstig teeken.

Een groot gewicht hecht men aan droomen en daarom zijn de hoofden der meisjes voortdurend bezig met maatregelen, die hen kunnen helpen om hun doel te bereiken. Zoo legt b. v. het meisje als de dag voorbij is, bladen, waarop de namen der verschillende minnaars staan, onder haar hoofdkussen en zij gelooft de huisvrouw te worden van hem, wiens naam iemand den volgenden morgen daaruit trekt. Daarbij moet het meisje den ganschen dag streng vasten en voor het zich ter ruste begeven de volgende woorden zeggen:

Bedje, 'k leg mij op uw neêr;
En ik bid U Heilig Heer!
Dat de allerliefste mijne
Mij in mijnen droom verschijne.

De hoerenjongens, die op dezelfde wijze handelen, omwinden, om zeker van het meisje, dat zij zich tot bruid wenschen, te droomen, een steen of een tegel met een kous van de uitverkorene, welk kleedingstuk zij op arglistige wijs weten te bemachtigen en het dan onder hun hoofdkussen te leggen.

H.

Dr. Bidgman, een Baptistisch leeraar in New-York, heeft zijn ontslag genomen, omdat hij had opgehouden te gelooven aan het bestaan eener hel. Het is een treurig feit, dat de twijfelzucht, zoo het schijnt, doordringt tot vele Protestantische kerken. Wij zijn, zooals Spurgeon het noemt, „on the downward grade,” of zooals wij het zouden uitdrukken, het gaat naar beneden. Dat echter Dr. Bridgman zijn ontslag genomen heeft als leeraar zijner kerk noemen wij een oprechte handelwijze. Leeraars zijn dienaars, niet heeren der kerken, die hen geroepen hebben. Zij hebben geen recht aan de kerken leerstellingen op te dringen, die door haar niet beleeden worden.

H.

Nuttelooze arbeid.

„Iedere arbeid geeft zijn loon,” sprak een heer tot een jongen man die aan het dorschen was. De jonge man liet den dorschvlegel een oogenblik rusten en er met den arm op leunende, antwoordde hij met nadruk: „Dat is in regel wel waar mijnheer, maar er is toch een uitzondering; ik heb namelijk jaren achtereen in dienst van de zonde gestaan en er nooit het geringste voordeel van getrokken.”

H.

WERELD-CONFERENTIE.

Het Ned. Jongelingsverbond zal nu weldra zijn honderden gasten uit Oost en West, gelijk uit Nederland, ter conferentie te Amsterdam ontvangen. Er komen velen, uit verschillende landen. Uit Europa: George Williams, lord Kirnaird, prof. Gladstone, Past. Tophel, Voorzitter van 't Wereld-verbond, Past. Pattavel, profs. Barde Ernst Favre, Past. Baumgarten, Maillet, Superintd. Krummacher, Chr. Kluy, baron v. Rotkirch, baron v. Oertzen, prof. Schulthes, dr. Hjalman Seldden, De Neufville enz. Uit Berlijn komen o.a. de Heeren: Graaf Andr. Bernstorff, Kamerheer des Keizers, Vice-Voorzitter der J. V. v/d. Wilhelmstrasse en de Overste Eberhard von Rotkirch, Voorzitter, Chr. Philidius Algem. Secret., Baron von Starck Assis, Secret. en de leden Gaëntano Allegra, E. Hartmann, Graaf E Puckler, Freiber H. von Minnegerode, Graaf Felix Stosch, Ds. Dworkowicz, Ds. Just en Adjunct Secret. Bartels.

Behalve deze officiële afgevaardigden komen er nog vele gasten. Uit Hongarije komt Prof. Clark van Praag, uit Italië Ds. Davio van Cremona, uit Rusland M. A. Tholander van Moskou, uit Zweden George Eneroth, ingenieur te Göteborg, Karl Fries te Stokholm, S. Gustafson Karlstad, Lars Häggström Norrköping, Lars Kilstrand Upsala, Lars Aug. Oldencrauts Gotenburg, Erik Planck Lin Köping, Hjalmer Seldden Hedemara, Anders Svenningsan Stokholm, Axel Taube Malmö, Gust. Wagnson Orebro, Prof. N. P. Odman Geste en nog 15 officieuse afgevaardigden. Van Zwitserland wachten wij o.a. Past Baumgarten Bern, Paul Cuenod en Henri Gaillaud Lausanne, Past. P. Pettavel Chaux de Fonds, M. Guillame Fatio en Louis Renot van de Zw. bond en nog een dertigtal Algem. Secretarissen en agenten. Uit Amerika, Duitschland en Engeland is mede een zeer groot getal afgevaardigden, wellicht 300, te wachten. Uit Amerika en Australië worden de namen genoemd van vele mannen, die ook buiten het gebied der Christelijke Jongelingsverenigingen van zich deden spreken.

Aan den vooravond der conferentie zal een groote openbare bijeenkomst gehouden worden in de Westerkerk te Amsterdam. Prof. P. J. Muller zal eene korte feestrede houden en daarna zullen achtereenvolgens optreden Rev. Chambers, Pastor Bähr en Pasteur Richard. De zangers der Chr. Jong. Vereenigingen afd. van het Ned. Jong. Verbond te dezer stede zullen, gesteund door eenige musici, eenige geliefde stukken uitvoeren.

Niemand verzuime deze schoone en belangrijke bijeenkomst bij te wonen, die uitnemende vruchten zal kunnen dragen. 's Heeren zegen ruste op haar! De vergaderingen vinden plaats in Maison Stroucken te Amsterdam. Voorzitter der Conferentie is de Heer H. Graaf van Horgendorp te 's Hage.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk
 onder redactie van
A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's / 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZON te Amsterdam.

TOEVAL OF BESCHIKKING?

DOOR

P. J. KLOPPERS.

„Ce sera moi, NASSAU.”

De volken van den Germaanschen stam hadden voor verreweg het grootste deel de zijde der Hervorming gekozen.

Of die keuze licht viel?

Neen, zwaarder dan ooit.

Daartoe behoorde een geloofsmoed, welken wij niet genoeg naar waarde schatten kunnen, omdat we ons de bezwaren, de opofferingen, daaraan verbonden, nauwelijks denken kunnen. 't Was voor hen allen de vrucht van het geloof in dit woord van hun Heiland en Verlosser:

„Zoo wie verlaten zal hebben huizen of broeders of zusters of vader of moeder of vrouw of kinderen of akkers, die zal honderdvoud ontvangen en het eeuwige leven beërven.”

Tot bewijs van hetgeen we schrijven, letten we op Europa's staatkundigen toestand en wel op de macht van hen, die zich tot den strijd tegen de hervorming toerustten. Of wekt het niet terecht de verbazing van het kinderlijk geloovig gemoed, als het juist in de eeuw vóór den grooten worstelstrijd tusschen het Evangelie en het bijgeloof door de hand der Voorzienigheid alle macht en allen schat toegevoezen ziet aan de vijanden des Heeren?

De erfenis van den grooten Karel V was, wel is waar, na zijn dood verdeeld, het groote Deutsche rijk had zich daarvan gescheiden, doch ook zijn zware kroon was aan een Habsburger toegewezen. Het weelderige en nijvere Spanje met de schatten zijner Mooren, het rijke Italië, de bloeiende Nederlandsche gewesten, het nauwelijks ontdekte Amerika met zijne goudkamers en zilvermijnen, straks ook Portugal met het paarlensnoer zijner Oost-Indische bezittingen, dat alles behoorde den duisteren Philips. Zijne bloedverwanten voerden den Duitschen rijkscepter. Engeland eerbiedigde hem als de sombere gemaal van „de bloedige Maria” of, toen deze van hartzeer over de onverschilligheid van haar heer en gemaal ten grave gedaald was, toen ontzag de Brit Spanje's vorst als zijn geduchtsten vijand. Frankrijk, de natuurlijke vijand der Habsburgers, had thans, als het ware, een honderdjarig verbond met hen gesloten, om gezamenlijk met hen de opwaking des geloofs te onderdrukken en het licht des Evangelies in bloed en tranen te dooven. En de Heilige Vader zegende hen allen en leende al de fanatieke gestrengheid der kerk tot het welslagen van het vorstenverbond. Zóó scheen de hemel zelve alle macht en allen rijkdom in der vijanden schoot te storten en voorwaar, geen wonder, dat men zich aan de overzijde jarenlang bedacht, eer men het zwaard uit de scheede trok. Allen en alles was tegen en ook de hemel zelfs scheen niet voor.

De Nimrod des bijgeloofs had zich opgemaakt en zijne trawanten saamgeroepen, om een geweldigen toren te bouwen, welks opperste in de wolken reikte... doch de Heere, de Almachtige, daalde neder om der menschen werk te bezien en Hij verwarde hunne sprake, dat ze elkander niet verstonden. Duitschland leed te veel aan innerlijke schokken en beroeringen, dan dat het den Spaanschen bloedverwant hulpe kon bieden. Machteloos bij zijn schipperende en zwalpende staatkunde, matte het door de voortdurende hulp, die het van Philips ontving, diens leger af en dunde het diens scharen en schatten. Englands vreeze werd van Philips zelf door de uitrusting der Onoverwinnelijke Vloot in vijandelijk krachtsbetoon omgezet. Frankrijk zocht temidden der eigene godsdienstoorlogen het steunpunt van zijn despotisme te hervinden in het eindeloos verzet tegen de Habsburgers. De schatten van Amerika vielen den Engelschen en Nederlanders ten buit, en Philips, die met zulke verliezen geene rekening hield, putte de volle schatkist, het erfgoed zijns vaders, tot den bodem uit. Straks wekt hij door het verbod, tegen de rebellen uitgevaardigd, om op de havens van het kortelings door hem veroverde Portugal handel te drijven, den ondernemingsgeest der Nederlanders op. Hunne schepen richten den koers naar Oost en West. Het gesternte des geloofs licht hen voor, Gods goede gunst blaast in hunne zeilen en de rijke buit van Spanje's en Portugals ontdekkings-tochten vallen hun in den schoot. Met de schatting der overzeesche vorsten voeren de Hollanders de Oost-Indische producten in de havens der gewesten en straks hangt het machteloze Spanje de Hollandsche stedenmaagd het parelsnoer zijner rijke bezittingen om den hals.

Door zijn bloeddorst en zijn willekeur vervreemde Philips de Hollandsche natie steeds meer van zich en waar hij ook met zooveel schats, bloed en tranen zich de geloofsvrijheid niet wilde laten afkopen, doemt hij den eigen naneef om boven de vrijheid van geweten, nog de staatkundige vrijheid en onafhankelijkheid als oorlogsschatting aan te bieden. Zóó bereidt de Voorzienigheid in het duister harer geheimenis het volle Licht en hare woorden zijn getrouw.

Ja, wie heeft in den raad Gods gezeten? Wondervol weefsel van grillige lotgevallen, doolhof van toevallige omstandigheden, gebeurtenissen, die elke berekening teleurstellen, zonderlinge ommekeer telkens, die elke menschelijke wijsheid en redeneering in het aangezicht slaat. Doch, als gij dat werk aan de voorzijde beziet, als gij den blik achter u werpt, als de bange toekomst en het grillige heden voor u verleden worden, dan leest ge in wonderschoone trekken, zooals geen menschenhand schrijven kon:

„Mijne gedachten zijn hooger dan ulieder gedachten!” en ge kunt slechts een „Amen!” vinden tot tolk van zooveel als 't hart u overstelpt.

Een volk kiest voor de vrijheid zijns gewetens en voor zijn God.

Onbewust van dit besluit in het hart eener natie, dat zich eerst in de toekomst in al zijn kracht zou doen gevoelen, voedt zich een jeugdig vorst de ziel met ketterhaat en wederom, nog onbewust van de kettische gezindheid zijner onderdanen, kweekt Spanje's vorstenzoon den haat tegen den Nederlander in het duister gemoed.

En, onkundig van beider voornemen en beider toekomst rijpt in een jeugdig Prinsengemoed de zucht voor volksvrijheid en vrijheid van gelooven, en afgescheiden daarvan nog eens, wordt den jongen Nassauer het hart verruimd voor liefde tot Holland en den Hollander. Zijne geaardheid, zijn lotgevallen, zijn huwelijk, zijn staatkundige loopbaan binden hem steeds meer aan Hollands grond en Hollands bloed. En allen snellen voort op hun eigen wegen, doch temidden daarvan ontkiemt en ontwikkelt zich steeds meer het bewustzijn, dat éene bestemming ze samenbindt of verwijdert. Daarom, als Philips van de gedachte tot de daad voortschrijdt, wordt niet het vertrouwen tusschen Holland en Oranje geboren, neen, reeds wordt er mede gerekend. Men is van elkander verzekerd.

En aanmerkt nu de wondervolle leiding der Voorzienigheid! De man, door God bestemd om voor Holland het pleit van geloofsvrijheid te beslechten tegenover Rome's dwang, in Philips vertegenwoordigd, moet door Rome's kerk heengeleid worden, opdat zijne toewijding aan het Protestantisme niet zij een traditioneele, die de kracht van het eigen initiatief en der zelfovergave mist, doch opdat de individueele vrijheid al haar recht wedervinde in de beschikkingen Gods, die het gevoel van zelfstandigheid des menschen nimmer teloor doet gaan in het bewustzijn, dat Hij ze leidt. Hier, in den boezem der kerk, moet hij hare tirannie leeren verafschuwen en in den schoot harer volheid zich ledig gevoelen.

Doch ook juist Philips en zijn groote vader, juist Spanje's vorsten, ja, de bij uitnemendheid vorstelijke steunpilaren van den Pauselijken stoel moeten hem opleiden en toebereiden, hem wijden in al de geheime roerselen hunner staatkunde, opdat hij de eigen wapenen tegen hen smede en hanteere. Niet zoo, dat hij zich door een gevoel van verplichting en dankbaarheid jegens beide vorsten gebonden gevoele! Neen, de man met zulk eene bestemming had ook van de Voorzienigheid de gaven ontvangen, om zich waard en gewenscht te maken en voorzeker, Karel V en Philips waren meer aan den Zwijger verplicht dan deze ooit aan hen te danken had.

Niet zoo aanstonds kon Philips naar Spanje vertrekken. Er diende veel geregeld te worden, eer hij de gewesten onbezorgd verlaten kon. Maria van Hongarije had tegelijk met den afstand van keizer Karel de landvoogdij nedergelegd en in hare plaats aanvaardde thans Margaretha, de jeugdige hertogin

van Parma, de landvoogdij. Had zij ettelijke jaren kunnen vooruitblikken, had zij de zon harer eerzucht in de tranen harer zorge en het bloed harer onderdanen kunnen zien ondergaan, ze zou zich wel tienmaal bedacht hebben, doch daaraan dacht ze niet.

Wie er wel aan dacht?

Philips zelf. Ja, hij had den staf der landvoogdij in hare handen gelegd, doch hoe zij dien zwaaien moest, dat zou hij haar straks melden in brief bij brief; en als de post uit Spanje zich liet wachten, dan liet de eigenzinnige koning het den vrouwen-arm mangelen aan de noodige kracht om dien staf te hanteeren, aan het geld. Hij had zijne eigene plannen met die Nederlanders, welke hem mishagden, en Margaretha zou slechts een gedwee werktuig zijn om zijne gedachten te verwezenlijken.

Of het hem hiermede gemeend was? Dat bewezen al die troepenlegeringen op de grenzen, die hoopen woeste Italianen en Spanjaarden, welke het land afstroopten en zich een ware geesel toonden voor den armen boer. Waartoe dienden zij? De oorlog met Frankrijk was ten einde; een dubbel huwelijk en de wederzijdsche gijzelaars waarborgden het behoud van den vrede. Toch heette het uit 's konings mond, dat zij tot bescherming der grenzen noodig waren.

Maar neen! Daar moest een steeds nauwer kring om de argelooze Nederlanders getrokken worden, daarna zouden de wolven komen en de schapen verslinden. Dan konden Rome's priesters en Spanje's soldenieren daarbinnen treden en vragen: „de mis of de dood!” Steeds donkerder teekenden zich de wolken op 's konings gelaat en donkerder met den dag werd de staatkundige hemel der gewesten.

Nu werd op 's konings last het drietal bisdommen tot achttien uitgebreid, waarvan drie tot aartsbisdommen werden verheven. Reeds was de onwil ontwaakt over het verblijf der troepen, die voor hunne strooperijen nog onderhouden moesten worden uit de schatkist der gewesten. Doch thans gingen de oogen open. Men giste, men vermoedde en een bang voorgevoel zeide, dat er verband was tusschen die troepen, welke bleven, en die priesters, welke kwamen. Wel is waar, de kudde was op alle bergen verstrooid en de trouw der herders werd zelfs niet gewenscht. Als men den welgeluimden, ronden Hollander zijne spelen maar liet vieren en zijne optochten gunde en hem straks, als de ernst des levens zich liet gelden, de ziel met een aantal missen tot rust bracht, dan had hij overigens te veel aan het hoofd om er zich over te bekommeren, of de eerwaarde vaders van den Heiligen Augustinus een weinig te druk bezoek aflegden bij de nonnens van de Heilige Brigitta, of bij het monsteren van hun wijnkelders voor geen ridder of adellijke wilden onderdoen. Wel is waar, had Philips recht gezien, toen hij meende, dat de geestelijke toestand

der gewesten veel, zeer veel te wenschen overliet en geen enkele slagboom proefhoudend bleek, om de ketterijen te keeren. Wel is waar, de bodem was zóo dor, dat de plante der heilbegeerte geen voedsel ontvangen kon, om haar bloem ten hemel te beuren, en het ernstig gemoed geene kracht vond om zich boven de gelijkvloersche lichtzinnigheid te verheffen. Doch aan zooveel en zulk een toezicht, hem in naam van koning en paus opgedrongen, wilde de vrije Hollander niet gelooven, wilde ook zelfs de Roomsche geestelijke niet gehoorzamen.

Toch, de bisschoppen kwamen en in hun sleep voerden zij geestelijk onderzoek en..... bloedplakkaten.

EEN RAADSEL OPGELOST.

(Slot).

Ongeveer een jaar later wendde zich de jonge gemalin van den Baron de Montigny schriftelijk tot den koning, om hem in de roerendste en vleiendste bewoordingen de invrijheidstelling van haar echtgenoot te smeeken. Doch het wreede gemoed van Philips II was voor niets minder toegankelijk dan voor medelijden. Bovendien stond zijn besluit onverbiddelijk vast, den gevangene onder geen voorwaarde levend uit zijn macht te laten. Het scheen dat hij nog terugschrikte voor de gedachte om hem zonder vorm van proces voor altijd onschadelijk te maken. Daar hij echter den Hertog van Alva het bevel gaf om een aanklacht tegen hem in te dienen, koesterde hij ongetwijfeld de verwachting, dat door dezen een zoodanige aanklacht tegen den Baron de Montigny zou worden ingebracht, dat tenminste een schijn van recht zou overblijven om hem te kunnen dooden. Toch was het doen van een aanklacht den landvoogd en zijn gewillige werktuigen in dit geval lang niet gemakkelijk.

Daar de Baron de Montigny vóór den opstand in Augustus van het jaar 1566 Nederland had verlaten, kon men hem onmogelijk aanklagen van deelneming aan die zaak, en dat wel zooveel te minder, daar hij geen gelegenheid had laten voorbijgaan om de daarbij voorgekomen uitspattingen ten strengste te veroordeelen. Men kon hem ook niet zooals den graven van Egmond en Hoorne ten laste leggen tot de nieuwe Religie te behooren en kon onmogelijk zijne trouw aan den koning en den Roomschen godsdienst in twijfel trekken. De aanklager moest daarom zijn toevlucht nemen tot de belachelijkste gronden om zijn gevangenneming te rechtvaardigen. Het viel den gevangene dan ook niet moeielijk, toen hij aan een persoonlijk verhoor werd onderworpen de tegen hem ingebrachte beschuldigingen als geheel ongegrond te logenstraffen. Het was echter vruchteloos evenals de ijver waarmede zijn verdedigers in het vaderland zijn onschuld in het helderste daglicht zochten te stellen. Op den 4^{en} Maart 1570 sprak de

Hertog van Alva als een waardig dienaar van zijn bloeddorstigen meester het doodvonnis over hem uit.

In de zeker juiste veronderstelling dat de openbare terechtstelling van den Baron de Montigny, aan wiens onschuld niemand twijfelde, in geheel Europa de grootste ergernis zou geven, kwamen Philips en zijn Raad tot het besluit, hem in alle stilte uit den weg te laten ruimen. Ofschoon de Raad den dood door vergif voorstond, vond de koning een praktischer weg. De wereld moest gelooven dat de Baron de Montigny zijn natuurlijke dood gestorven was en inderdaad waren de voor dit doel aangewende middelen zoo doelmatig gekozen, dat niet alleen zijn tijdgenooten maar ook de nakomelingschap langen tijd over de ware oorzaak van zijn dood bedrogen waren. Nadat men den baron van Valladolid, waar de koning van plan was zijn bruiloft te vieren, naar Simancas had overgebracht, verbreidde de gouverneur van dit kasteel spoedig daarop het gerucht, dat de Baron de Montigny, tengevolge van het verdriet over zijn mislukte vlucht hevige koorts had gekregen. Om dit gerucht den schijn van waarheid te geven, moest een dokter die in het geheim werd ingewijd, dagelijks op opzienbarende manier, met geneesmiddelen beladen, zich naar het kasteel begeven. Van dag tot dag werd naar zijn voorgeven de toestand van den gevangene ernstiger en toen de tijd, dien men voor zijn terdoodbrenging had vastgesteld, eindelijk was verstreken, verklaarde hij dat er geen hoop meer was om hem in het leven te behouden. In den nacht van den 14^{en} October 1570 begaf zich de Alcalde van Valladolid met een notaris en den beul naar het kasteel van Simancas en liet hier in tegenwoordigheid van den gouverneur van het kasteel aan den Baron de Montigny zijn vonnis en de daarop betrekking hebbende bescheiden voorlezen. In den aanvang was de Nederlandsche edelman hevig ontsteld toen hij de voor hem zoo noodlottige tijding vernam, maar spoedig keerde zijn gewone kalmte terug, welke hij ook in zijn laatste oogenblikken behield. In de daaropvolgende ure werd hij met een ijzeren halsband verworpd.

„Dit was het einde van Floris de Montmorency,” schrijft Gachard aan het einde van zijne studie. „Zoo werd, op een leeftijd van nauwelijks 43 jaar, de levensdraad afgesneden van een der Belgische edellieden, die door zijn eigenschappen van hart en geest hun vaderland het meest tot sieraad verstrekten.”

Philips II verzuimde geen voorzorgsmaatregelen om de schandelijke daad in een ondoordringbaar duister te hullen. Allen die aan den moord medebepulzaam waren geweest of daarbij tegenwoordig waren, werd het diepste stilzwijgen opgelegd. Den scherpzichter en den notaris gaf men te verstaan dat de geringste ontdekking van hunne zijde hun het leven zou kosten. De gouverneur van het kasteel van Simancas schreef twee brieven aan den koning, welke te Madrid en te Brussel werden openbaar gemaakt,

en waarin hij den koning de gewaande ziekte van zijn gevangene mededeelde en ook den noodlottigen afloop daarvan berichtte. Deze kunstgreep van een machtig vorst, die zichzelf over de misdaad schaamde die hij gepleegd had, verklaart volkomen de oorzaak dat de geschiedenis drie honderd jaren lang met de ware toedracht dier gebeurtenis onbekend was. Doch ofschoon de dag der gerechtigheid lang op zich had laten wachten zoo is hij toch eindelijk gekomen, en „de geschiedenis zal van nu af aan het offer wreken, gelijk zij den beul zal brandmerken en aan de kaak zal stellen.”

H.

BOOZE TONGEN.

(Bij de plaat)

Die waren er vroeger even goed als nu. De middeleeuwen hebben ons daarvan de bewijzen en de staaltjes achtergelaten. 't Stond toen echter niet zoo vrij als nu om de booze tong maar te laten doorpraten. Soms trad men op heel eigenaardige en krachtige wijze er tegen op.

In Mülhausen in Elzass-Lotharingen hangt aan den gevel van het stadhuis een der getuigen van de wijze, waarop onze vaders aan 't kwaadspreken een einde trachtten te maken. Men ziet daar een steen in de gedaante van een menschenhoofd met de tong uit den mond, aan een ketting hangen. Steen en ketting wegen samen twaalf pond. Dat is de „Klapperstein”. Wie schuldig bevonden werd aan kwaadspreken, lasteren, achterklap of ruziemaken, kreeg op een marktdag den steen om den hals en werd ruggelings op een ezel gezeten, de geheele stad doorgevoerd.

Dat maakte indruk, en leerde den babbelaars op hun woorden passen.

Boven den steen leest men een opschrift, dat letterlijk luidt:

„Babelsteen ben ik geheeten; Den boozen monden wel bekend. Wie lust tot twist en gekijf heeft, Die moet mij door de stad dragen.”

Het zou me toch spijten indien mijne lezers, die straf een weinig al te barbaarsch vindend, slechte gedachten van de regeering van Mülhausen kregen. De heeren wisten het kwaad tegen te gaan, maar toonden ook een open oog voor het goede te hebben, en dat te waardeeren. Tenminste, burgemeester Ziegler die in 1626 aan 't hoofd der stadregeering stond, „verhaalt dat in dat jaar aan drie vrouwen prijzen zijn uitgedeeld, omdat ze in zes maanden van niemand kwaad gesproken hadden.”

Van de mannen leest men niets. Ik kan dus niet zeggen of die in 't geheel geen belooning wonnen; maar ben geneigd te denken dat ze zich zoo goed gedroegen dat de belooning te duur zou worden.

W.

DE TRANEN ABRAHAMS.

EEN LEGENDE.

Eens zat, zoo verhaalt een diepzinnige legende, de aartsvader Abraham onder een der boomen van Mamre's eikenbosschen. Zijn hoofd rustte in zijn handen en weemoedig zag hij naar boven.

Nu kwam zijn zoon Isaäk tot hem, zeggende: „Mijn vader! waarom treurt gij? Wat scheelt u?”

Abraham antwoordde: „Mijn ziel is bedroefd van wege de volken Kanaäns, dat zij Jehova, den levenden God, niet erkennen en in hun eigen wegen der duisternis en ellende voortleven!”

„Maar, mijn vader!” riep Isaäk uit, „moet gij daarom zoo treuren? Hoe kan dit uw hart zoo bekommeren? Het gaat den volken Kanaäns goed, en zij zijn vroolijk in hun eigen wegen!”

Nu stond vader Abraham op van zijn zitplaats. Hij nam zijn zoon bij de hand en leidde hem naar een niet zeer verwijderde tent. Daar vonden zij een kind, dat krankzinnig was. De moeder zat weenend naast haar kind.

„Waarom weent gij?” vroeg Abraham.

„Ach,” riep de moeder uit — „dit mijn kind eet en drinkt met ons, en wij verzorgen het zoo goed als wij kunnen, maar het kent zijn vader of moeder niet, en eigenlijk is het ongevoelig voor al onze liefde!”

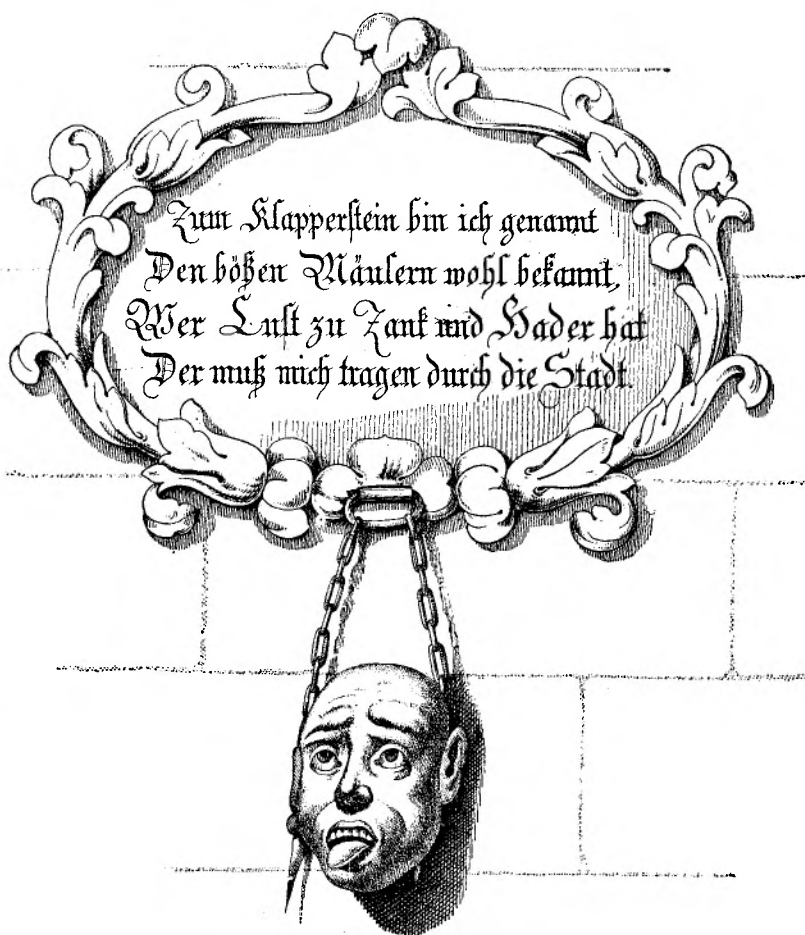
„Verstaat gij mij nu?” vroeg Abraham aan zijn zoon, „waarom ik weende over de volkeren Kanaäns?”

En Abraham ging weg om hun den Naam van Jehova te verkondigen, die den hemel en de aarde gemaakt heeft.

Zoo luidt de legende. En nu is de vraag of wij al ooit iets hebben gevoeld van die droefheid Abrahams. In de verte leven millioenen heidenen in nacht en ellende; nabij ons leven millioenen gedoopte menschen in zonde en duisternis. En die allen gaan de eeuwigheid tegemoet. Kunt gij, lezer, dat aanzien, zonder te vragen: wat kan ik doen om die blinden tot hulp te zijn?

DE WERELDCONFERENTIE.

Amsterdam heeft in de vorige week feest gevierd. Immers, zoo kan men de groote samenkomst, die er plaats vond, met recht noemen. Meer dan vijf honderd vreemdelingen kwamen er samen met de

DE KLAPPERSTEIN TE MULLHAUSEN.

Nederlanders om de belangen der Jongelingsvereeningen over de geheele wereld te bespreken. Vreemdelingen uit allerlei natiën. Men zag Duitschers, Engelschen, Schotten, Ieren, Amerikanen, Franschen, Zwitsers, Noren, Zweden, Denen, Italianen, Spanjaarden, inwoners van Engelsch Oost-Indië, Ceylon, en Afrika. Een bonte mengeling! En daaronder velen van de voornaamste mannen op Christelijk gebied. We noemen slechts enkele namen. Daar waren de eerwaardige predikant Krummacher uit Elberfeld; de grijze George Williams, die vijftig jaren geleden de eerste Engelsche Jongelingsvereniging in Londen opgericht heeft; de vurige Zwitser Vermaud, Secretaris van den Wereldbond; de forsche Graaf van Bernstorff; de bekende predikant Tophel; Ds. Th. Gay, de Italiaan, die het heilige land bereisd en beschreven heeft, en vele anderen, die reeds lang hun sporen verdiend hebben. De voorzitter der vergadering, Graaf van Hogendorp, wekte de bewondering der vreemdelingen, door de gemakkelijke waarmee ieder hunner hem „in zijn eigene taal hoorde spreken.” „Onze polyglot”¹⁾ noemde Graaf van Bernstorff hem terecht.

¹⁾ Een polyglot is een man die alle talen spreekt.

Nu, wat het spreken van vreemde talen betreft, kunnen de vreemdelingen moeilijk in een land samenkomen, waar ze zoo goed door de meeste inboorlingen verstaan worden, als in „Holland.” Een der Duitsche afgevaardigden noemde de „Hollanders” „het volk dat met vier talen geboren wordt.”

Natuurlijk verhoogt deze gemakkelijkerheid in het spreken zeer het genot en de gezelligheid van het samenzijn. Bijna altijd werd de vreemdeling behoorlijk te woord gestaan wanneer hij zich wendde tot een medelid dat een rood-wit-blauw strikje met oranje droeg.

De samenkomsten waren over 't algemeen belangrijk. De Christenen in Amsterdam, voor zoover ze aan de Conferentie geen deel namen, toonden groote belangstelling door getrouwe opkomst op de avonden, waarop de zalen van Maison Stroucken tegen geringen toegangsprijs voor ieder waren opengesteld.

Niet weinig werd tot verhooging der feestvreugde bijgedragen door de groep Zweedsche afgevaardigden uit Upsala, die meermalen hun heerlijk koorgezang lieten hooren en een onstuimige toejuiching uitlokten.

De tocht naar Neerbosch op Vrijdag 14 Augustus is welgeslaagd. Het was een verheffend gezicht in de kapel van de weesinrichting des heeren Van 't Lindenhout al die Christelijke mannen en jongelingen saamgestroomd om Gods naam te verheerlijken. In de school te Neerbosch ging het vreemd toe en de kleinen zullen er niets tegen hebben als hun nog eens zulk een prettig uurtje wordt bezorgd. Hier zag men een Amerikaansch predikant de lei van een aardig meisje nemen, en er zoo goed en zoo kwaad het ging op schrijven „heelmooi,” 't welk hij zich door een Nederlandschen vriend liet voorstellen. Daar was een Duitscher in druk gesprek met een flinken jongen van een jaar of acht, die hem wel goed te woord stond, maar toch geen woord verstond van 't geen hem gezegd werd, terwijl de Duitscher er niet beter aan toe was. De schoollokalen waren zoo vol, dat er geen mensch meer in kon.

De Zondagavond (16 Augustus) zal wel geen der aanwezigen uit het geheugen gaan. Ieder volk leverde zijn afgevaardigde, die twee minuten ten afscheid spreken mocht. Daar werden krachtige woorden gehoord! Zweden verklaarde dat de Nederlanders „koud én heet” zijn. Koud, driemaal koud zoolang men hen niet kent. De man maakte ons zoo koud, dat de Amerikanen, voorzoover ze hem verstonden, „No, no!” begonnen te roepen. „Maar,” ging hij voort, „wanneer de zon der Christelijke liefde het ijs heeft ontdooid, dan ziet men een vulkaan!”

En met alle bescheidenheid mogen we in onze eigen taal, die de gasten toch niet verstaan, daarop zeggen: „Onwaar is dat niet!” Nederland is bij vreemdelingen beroemd om zijne vriendelijkheid en gastvrijheid en het heeft zijn ouden roem gehandhaafd. Daarvoor hebben ook met alle kracht de leden

van Amsterdams Jongelingsvereniging „Excelsior” gezorgd. Daar kwam geen vreemde aan een der stations aan of hij kon bij hare leden alle denkbare hulp vinden. Dat was o. a. zoo naar den smaak der Zweden, dat dezen de jonge leden van „Excelsior” in de wachtkamer van 't station medenamen en hun daar een hartelijk driewerf herhaald „Hoerah!” wijdden.

Van de eigenaardigheden van ons land hebben vooral de Amerikanen en Engelschen goed kennis genomen. Menigeen ging heen met een paar klompen, dat hij gekocht had om thuis te laten zien welke vreemde houten schoenen de Hollanders er op na houden. Zeker de helft hunner heeft Marken bezocht. Verscheidenen kochten Marker kleedingstukken of oude klokken. Velen waren ook in Scheveningen en Zandvoort; vooral Duitschers, die nooit de zee gezien hadden. En het huisje van Czaar Peter in Zaandam heeft ook vrij druk bezoek gehad. Meestal werden de gasten naar die verschillende plaatsen begeleid door Amsterdammers, die als gidsen en tolken dienst deden.

Daar is iets hartverheffends in zulke internationale samenkomsten. Men gevoelt iets van de gemeenschap der heiligen. Allen drukken elkander als broeders de hand. Allen „verkondigen samen den dood des Heeren totdat Hij komt”. En allen krijgen een indruk, een flauwen voorsmaak, van wat het zijn zal als eens het woord in vervulling treedt: „En ik zag een groote schare uit alle geslacht en natie en tonge, staande voor den troon en het Lam en zingende het lied van Mozes en van het Lam”. Zulke bijeenkomsten doen goed.

Op hetgeen er verhandeld werd komen we later nog wel terug. Wie *alles* lezen wil wat er belangrijks gesproken is, zal binnen enkele maanden in de gelegenheid zijn zich het „Gedenkboek” aan te schaffen, dat uitgegeven zal worden en bevatten zal: alle geleverde referaten, met een overzicht van de gehouden discussiën, een naamlijst der afgevaardigden en een schets van de geheele conferentie, alles in de vier talen: Nederlandsch, Engelsch, Hoogduitsch en Fransch. Het zal een dik boek worden, in linnen gebonden zijn en voor hoogstens f 4.80 verkrijgbaar gesteld worden. Dat zal een boek van blijvende waarde worden, dat in geen enkele jongelingsvereniging ontbreken mag.

W.

UIT HET LEVEN.

„Oordeelt niet!”

Een mijner vrienden zou tot ouderling gekozen worden. Maar er kwam een groot bezwaar. Men wist zeker dat de man — hij was loodgieter —

op Zondag werkte, maar in 't geniep, want de winkel was Zondags gesloten. Hoe wist men het dan? Verscheidene menschen hadden zelf gezien dat een weesjongen, die bij hem in dienst was, Zondags na kerktijd, toen ruim acht dagen geleden, bij hem had moeten komen.

Eindelijk kwam een der vergaderden op den goeden inval om voor te stellen dat men den candidaat-ouderling zelf op den man af zou vragen wat er van de zaak aan was. Zoo gezegd zoo gedaan. Twee leden werden afgevaardigd, en vriendelijk ontvangen. Mijn vriend ontkende ten stelligste dat hij op Zondag liet werken. „Maar de weesjongen dan?” Dien had men toch met eigen oogen op stoep zien staan!

„Wanneer?”

„Zondag vóór acht dagen.”

Nu verschoot er een ster! En hoe werd de zaak nu opgehelderd?

Heel eenvoudig. De vrienden keken heel nuchter op hun neus, toen zij alles hoorden.

„Zondag vóór acht dagen? o Toen was de weesjongen jarig en mocht hij bij mij komen koffiedrinken en eten!”

W.

De „talhoutvereeniging.”

In een der kleine steden aan den Rijn in Duitschland bestaat een Jongelingsvereeniging, die daar algemeen bekend is onder den naam van „de talhoutvereeniging”. Ongeveer zes jaren geleden werden twee arme jongelingen opgewekt om eene vereeniging te stichten. Spoedig groeide het getal tot twintig. Ze kregen een schoollokaal ten gebruike. Maar daar was het, toen 't winter werd, even koud als in andere kamers waar niet gestookt wordt. Toen kwam men op het denkbeeld dat ieder lid elken avond als hij kwam een talhout zou medebrengen, en dat van al die talhouten den volgenden avond de kachel zou gestookt worden.

Dat bleek de beste manier te zijn om de leden te laten komen. Waren er weinig leden geweest, dan was het den volgenden avond koud; maar kwamen er veel, dan kon het den volgenden avond wel eens wat al te warm zijn. En dan waren allen recht in hun schik.

Zulke talhouten in figuurlijken zin, kan ieder medebrengen. De liefde moet ze ontvlammen. Een vriendelijke blik, een hartelijke handdruk, een moedgevend woord, dat zijn allen „talhouten”, die elke jongelingsvereeniging goed gebruiken kan.

W.

Ook een opstand.

Toen in het jaar 1848 de revolutiekoorts door geheel Europa woelde maakten de inwoners van Harp-

stedt, een plaatsje in Hannover, aan den zoom der Lunebergerheide, ook een omwenteling om hun goed recht te handhaven. Sedert eenigen tijd had het hoofd der politie zich bij den burgemeester beklaagd over de slechte gewoonte der inwoners, die jaar uit, jaar in, de mest uit hun stallen voor hun deuren op den openbaren weg opstapelden en deed daarom het voorstel om dit te verbieden. Tengevolge daarvan vaardigde de burgemeester een verordening uit, waarbij dit voortaan verboden werd. De Harpstedters waren zeer vertoorn; zij gehoorzaamden echter, ofschoon met weerzin. De mesthoopen verdwenen de een na de ander. Toen echter het gerucht van de nieuwe Parijsche omwenteling ook tot op de Luneburgerheide doordrong, kwam er ook een andere geest onder de burgers van Harpstedt. Op een goeden dag schoolden zij bij honderden samen en togen schreeuwend en tierend naar de woning des burgemeesters, die hun verschrikt te gemoet ging en bevend naar den wil en wensch van de oproermakers vroeg.

„Wij willen onze mest weér voor onze deuren hebben!” schreeuwend de opstandelingen.

„Nu, dat mag, in vredesnaam,” sprak de burgemeester; „en wat wilt gij meer, lieve kinderen?”

„Verder niets, dan alleen de vrijheid, onze mesthoopen neder te werpen waar het ons goeddunkt, en daarmede is het genoeg!”

De burgemeester verklaarde nog eens, dat de zooveel aanstoot gevende verordening op de mestvaalten opgeheven was. De mesthoop-revolutiemannen schreeuwend: „Lang leve de burgemeester!” en gingen daarna weder rustig naar hun woningen terug.

H.

Droomen.

Men heeft indertijd belangwekkende waarnemingen gedaan, omtrent het droomen bij verschillende personen. De levendigheid van dit verschijnsel neemt met herhaaldelijk terugkeeren er van sterk toe en de slaap wordt des te lichter, naarmate men vaker droomt. De vrouwen hebben over 't algemeen veel lichter slaap dan de mannen, en droomen veel meer. Van de vrouwen droomen namelijk 73 pCt. elken nacht en dikwijls; van de studenten slechts 50 pCt.; van de overige mannen 48 pCt. Verder blijkt, dat met toenemenden leeftijd, zonder onderscheid van geslacht, de droomen zeldzamer worden, maar de slaap ook lichter. Het droomen, dat in de jeugd gering is, neemt snel toe, heeft op den leeftijd van 20—25 jaar zijn toppunt bereikt en neemt daarna weer af.

Ook de levendigheid der droomen is bij de vrouw het grootst. Personen met een lichten slaap herinneren zich het gedroomde beter dan anderen. Op den duur van den slaap schijnt het herhaaldelijk terugkeeren van 't droomen en de diepte van den

slaap bij het mannelijk geslacht geen invloed te hebben. Geheel anders bij de vrouw, hier vinden wij groote verschillen. Die welke dikwijls droomen, slapen een uur langer dan die, welke zelden droomen; personen met een lichten slaap een half uur korter dan die met een vasten slaap. Wie dikwijls droomt heeft veel grooter behoefte aan slaap. Daarbij is de behoefte tot slapen bij de vrouwen grooter dan bij de mannen. De tijd noodig om in te slapen is langer bij levendig droomenden. Van de studenten slapen 80 pCt. den geheelen nacht door, van de overige mannen 70 pCt., van de vrouwen slechts 43 pCt. Wie weinig en vast slaapt is in den regel des morgens en des voormiddags beter gestemd dan anderen. Over 't algemeen schijnt de morgen en voormiddag de meest gewenschte tijd om te werken. De zenuwachtigheid, die bij de vrouwen veel sterker verbreid is, gaat gepaard met een lichten slaap en veel droomen. Het is eindelijk nog waargenomen, dat flechmatische personen vast slapen en zelden droomen.

Of dit alles juist zoo is?

Onlangs werd te Parijs met alle militaire eer de kommandant van het Hotel des Invalides, generaal Sumpt, begraven. Bij de slag van Sedan had hij zijn beide armen verloren en bediende zich sedert dien tijd van kunsthanden. Zooals de „Gaulris” mededeeld had een bom zijn beide armen afgesneden. Een er van hing nog aan een gedeelte der huid. Hij lag op het slagveld en werd door twee soldaten die voor den vijand vluchtten, opgemerkt. Zij traden naderbij en daar de jonge overste bij zijn volle bewustzijn was zeide hij tot hen: „Kinderen, neem mijn horologe en mijn geld. Ik heb liever dat Franschen dan Pruiszen mijn erfgenamen zijn. Zij gehoorzaamden en vroegen of zij niet iets voor hem konden doen. „Zet mij aan die haag, met het gelaat naar den vijand en laat mij aan mijn lot over.” — „De Pruisische ruitery komt daar aanstormen en zal u verpletteren, overste.” — „Och, wat zou dat, tien minuten vroeger of later dood is hetzelfde, maakt maar dat gij wegkomt en vriendelijk dank voor uw moeite. De soldaten zetten hem tegen de haag en gingen weg. Sumpt gevoelde dat het bloedverlies hem verzwakte, doch machteloos werd hij niet. Hij hoorde voetstappen achter zich, het waren de twee soldaten, die ronduit verklaarden, hem niet zoo te willen laten sterven, maar hem naar een nabijgelegen ambulance wilden dragen, waar op het oogenblik niemand was. Zij zorgden verder dat de regiments-dokter bij hem kwam, die hem een verband legde en spoedig wegrende. 36 uur lag hij daar van alles verlaten, van de vreeselijkste dorst gekweld en door duizende vliegen geplaagd, die hij niet wegjagen kon. Eindelijk vond men hem en bracht men hem met zes andere officieren in een ambulance, waar zij de hospitaalkoorts kregen. De zes andere

officieren stierven; Sumpt werd naar België vervoerd, zweefde vier maanden als tusschen leven en dood en kon nauwelijks genezen naar Frankrijk terugkeeren. Voor den oorlog was hij verloofd met de zuster van Eugene Pelleton. De invalide wilde haar nu haar woord terug geven, maar zij nam het offer niet aan en het huwelijk werd gesloten, een echtverbintenis, waarvan men het geluk niet genoeg kon roemen.

H.

Verstrooidheid.

Een bejaarde Duitsche professor kwam aan in de academiestad waar hij onderricht zou geven, en werd den volgenden morgen door zijn jongeren collega afgehaald, die op zijn verzoek de woning voor hem gehuurd had. Daar ze nog een half uur beschikbaar hadden, maakte de jongere met hem een wandeling door een park en bracht den ouden heer zoo naar het Universiteitsgebouw, dat eigenlijk slechts drie minuten van de woning des nieuwen professors verwijderd was.

Een paar weken later was de oude heer bij den jongen op bezoek. „En hoe bevalt u nu uw huis?” vroeg de laatste.

„Uitnemend,” was het antwoord, „en ik zou u niet genoeg kunnen danken, wanneer ik niet éen gewichtige aanmerking had.”

„En welke dan als ik vragen mag?”

„Nu, ik wordt een dagje ouder en heb u daarom verzoekt eene woning te huren in de nabijheid van de Universiteit, en gij hebt er een voor mij genomen die ruim een half uur ver ligt.”

De goede man meende dat hij steeds getrouw de wandeling van den eersten dag moest maken!

W.

Stijlbloemen.

1. *Een handelsbrief.*

WelEdele Heer!

Ik verzoek u bij deze ons te zenden: (hier volgt de opgave van een bepaalde hoeveelheid van verscheidene handelsartikelen).

Met de meeste hoogachting

Uw dienstw. dienaar

ANNA X. . . .

perorder W. X.

P. S. Juist nu ik den brief zal dichtdoen, komt pa binnen en zegt dat we van het meeste nog wel genoeg hebben. Gelieve UEd. dezelve dus als nietgeschreven te beschouwen.

Met achting

als boven.

BERICHT.

De vele drukten, die de Wereld-Conferentie met zich bracht, hebben de uitgave van dit nummer enkele dagen vertraagd.

Druk van P. Groenendijk

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlandsch Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmzer.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie tekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

KALMTE.

Kalmte is zeldzaam. Meestal neemt men overal en bij allen beroering waar. Totdat deze plaats maakt voor de stille des doods.

Al die beroering is het gevolg van de inbreuk, welke de dood in Gods schepping maakte. En deze dood heeft tot moeder de *zonde*. De begeerlijkheid, ontvangen hebbende, haart zonde en de zonde, vol-eindigd zijnde, haart den dood. De werking waar-door begeerlijkheid zonde voortbrengt, en de zonde dood verwekt, is beroering, gisting, ontbinding.

De echte kalmte *moet* derhalve zeldzaam zijn. Alles wat de wereld geeft en oplevert verhindert en verjaagt haar. Want *niets* is meer geheel goed.

Maar aangezien er *echte* kalmte *is*, bestaat er ook *valsche* kalmte. Want zoomin als er iets nagemaakt kan worden indien er geen echt voorbeeld is, zoomin bestaat er iets echts of het wordt nagemaakt. Deze kunst verstaat de duivel en hij heeft haar den mensch geleerd.

De valsche kalmte openbaart zich op allerlei wijze. De stoicijn meent dat hij eerst recht kalm mag heeten, want niets kan hem — als de les goed geleerd is — ontroeren. Hij weet niet of wil niet weten dat hij *versteend* is. En niet minder meent de epicurist dat hij eigenlijk kalm is, want hij trekt zich geen enkel geestelijk ding aan. Maar zijne kalmte is die van den slachtos, die rustig naast den

slachter voortloopt, om de eenvoudige reden dat hij niet weet waar hij heengaat! 't Is kalmte van de soort, die de wijze spreukendichter beschreef toen hij van den dronkaard zeide: „Gij zult zijn als een, die in het hart van de zee slaapt, en gelijk een, die in het opperste van den mast slaapt. Men heeft mij geslagen, zult gij zeggen, ik ben niet ziek geweest; men heeft mij gebeukt, ik heb het niet gevoeld; wanneer zal ik opwaken? Ik zal hem nog meer zoeken!”

De echte kalmte kan alleen hij hebben, die *vrede* heeft gevonden; hij die weet dat er „eene ruste overblijft voor het volk Gods.” Die dat weet, is er ook van overtuigd dat hier de ruste *niet* is. En dat juist onderscheidt hem van alle anderen. Want de stoicijn rekent er op dat er *nergens* rust is, en schikt zich daar wanhopig in. En de epicurist vindt *hier* reeds de rust in — eten en drinken.

Niet ieder evenwel, die den vrede Gods, welke alle verstand teboven gaat, door Gods genade deelachtig geworden is, heeft daarbij de gave om ook uiterlijk en in zijn gedrag dien vrede te toonen in moeilijke omstandigheden. Het komt dáarvoor veelal aan op den *aanleg* der ziel en des lichaams. Wel zal hij in het diepst van zijn gemoed vrede hebben, maar opvoeding, bloedmenging, zenuwgestel kunnen veroorzaken dat deze vrede hem in nood en gevaar niet geeft wat we zouden willen noemen: *practisch* voordeel. Hij zal gelijk zijn aan eene zee, waarbo-

ven een storm losbarstte. De golven worden hemel-hoog opgezweept, maar op den bodem der zee heerscht rust. Zoo diep kan de orkaan niet doordringen. Doch de olie, die de oppervlakte tot kalmte dwingt, heeft hij niet aan hoord.

Het is een groot voorrecht wanneer God iemand een karakter en zenuwen schenkt, die bedaard blijven onder omstandigheden, welke anderen het hoofd doen verliezen. Tegenwoordigheid van geest heeft reeds onnoemelijke malen de grootste onheilen voorkomen of getemperd. En evenzoo hebben de vreeselijkste ongelukken dikwerf hun schrikkelijke uitgebreidheid verkregen door de plotselinge onberadenheid, waarin de schrik de menschen bracht.

Men zou echter de waarheid tekort doen door te beweren dat een zenuwachtig of schrikachtig man er niets aan verhelpen kon en zich niet met goed gevolg zou kunnen oefenen in de kunst van zelfbeheersching. De voorbeelden zijn werkelijk in de geschiedenis slechts voor 't grijpen, waaruit blijkt dat men door aanwending van alle wilskracht zich zoover kan beheerschen, dat ten slotte hetgeen schrik aanjoeg, het meest geliefde en vertrouwde wordt. Zoo, om maar één te noemen, Czaar Peter de Groote, die zijn volk de scheepvaart schonk, door zelf scheepstimmerman te worden. Als knaap was hij zoo afkeerig van water, dat hij zonder vrees niet over een bruggetje gaan kon.

Komt nu bij een zoodanige vorming van karakter en oefening van wilskracht, of bij zoo gelukkigen aanleg de vrede Gods en het geloof in den Almachtige in het hart, dan ziet men in gevaarvolle omstandigheden Gods kinderen den geheelen toestand beheerschen, terwijl allen, die met hen zijn, onwillekeurig gevoelen, welke machtige geest hen regeert, en zich ook gewoonlijk laten leiden.

Een merkwaardig voorbeeld daarvan levert de apostel Paulus, in velerlei omstandigheden, maar vooral in de belangrijke scheepvaart en schipbreuk, waarvan we het verhaal vinden in Hand. XXVII. Paulus was een man van een vurig karakter. Wie hem had, had hem *geheel*. Toen hij nog meende „vele wederpartijdige dingen te moeten doen tegen Jezus van Nazareth”, was hij het, die tot in het buitenland de gehaate sekte vervolgde, in de synagogen liet geeselen, ja, dreiging en moord blies! Maar toen deze Jezus hem had ter aarde geworpen en overmocht, behoorde hij ook met lijf en ziel en voor eeuwig, zonder eenige weifeling, zijnen Messias toe, en predikte hij „van stonden aan” dat deze is de Christus.

Aan dit vurig karakter paardé hij echter groote helderheid en nuchterheid. Wie kon zich zoo redden en helpen als hij! Hij leerde „overvloed te hebben en gebrek te lijden”. 't Is nog de vraag wat het gemakkelijkst is. Hij wist den tijd zoo te gebruiken dat hij den ganschen dag bezig was in het werk ter uitbreiding van Gods koninkrijk, en des nachts

door handenarbeid onafhankelijk in zijn eigen onderhoud voorzag. Bovendien kon hij meermalen gelegenheid vinden om collectereizen te maken. En alsof dat niet genoeg ware „overviel hem dagelijks de zorg voor al de gemeenten”. Alle brandende vraagstukken werden ter oplossing hem voorgelegd. Dat zou natuurlijk niet geschied zijn, indien hij niet getoond had *verstandig* raad te kunnen geven en van allerlei dingen begrip te hebben.

Toen Paulus overgeleverd was aan den hoofdman over honderd Julius, wist hij reeds vóór het schip te Sidon kwam dezen officier zulk een goeden indruk te geven, dat hij hem vrijliet te Sidon de broederen te bezoeken. Nu weet ik zeer wel dat *God* Paulus genade deed vinden in de oogen van Julius. Maar evengoed is mij bekend dat zulke genade — al is er geen haar verdienste van onze zijde in — toch niet buiten ons omgaat, en dat Paulus haar vond omdat Julius spoedig leerde inzien dat hij dien man vertrouwen kon en iets aan hem kon hebben op den langen en niet ongevaarlijken tocht.

Toch wist Julius nog niet helder *hoeveel* het oordeel van dien man waard was. Want toen de winter naderde en de vaart zorgelijk werd, raadde Paulus, die met den kennersblik van een veelbereisd, practisch ontwikkeld man, den geheelen toestand doorzag, om niet verder te gaan, maar te Schoonehavens te overwinteren. Gelijk wel meer gebeurt, werd de man der praktijk overstemd door de mannen der theorie. Paulus was slechts wat men thans noemt „dilettant”; hij had de stuurmanskunst niet geleerd. Dus hoe kon hij meer verstand van 't vak hebben dan de kapitein? Die dwaze redeneering is dus al oud. Julius viel in den strik en „geloofde meer den stuurman en den schipper dan hetgeen van Paulus gezegd werd.” Dat is hem duur te staan gekomen.

Paulus drong zich niet op. Hij had zijn gegronde redenen voor hetgeen hij voorzag dat komen zou. Hij bleef dus bij zijn gevoelen. Maar hij werd niet stijfkoppig toen men zijn raad in den wind sloeg. Hij wist heel goed dat een profetie, die niet geloofd wordt, slechts vijandschap opwekt indien ze gedurig herhaald wordt. En er was geen reden voor hem om zijn invloed noodeloos te verspelen. *Zijn* tijd zou wel komen! Met groote wijsheid treedt Paulus nu ook niet tusschenbeiden, zoodra de storm begint. Want dat men naar hem had behooren te luisteren, wisten de eigenzinnige bevelvoerders minstens evengoed als hij zelf het wist. Het was dus nu zijn zaak te wachten met een nieuwen raad tot al de anderen ten einde raad waren geworden.

Eerst toen de boot opgehaald en het schip ondergord was; toen men alles, tot zelfs het scheepsge-reedschap over boord had geworpen; toen het noodweer vele dagen achtereen had gewoed; toen de geheele manschap uitgeput was en de laatste zweem van orde dreigde te verdwijnen, — eerst toen stond

Paulus op, omdat hij nu zeker zou zijn open ooren te vinden.

En let nu weder op de menschenkennis van den grooten apostel. Een stroom van verwijtingen zou slechts de harten verbitterd en ten slotte volstrekt geen nut gehad hebben. Een zoetsappige toespraak of een soort van preek kon niet baten en zou de menschen in den waan gebracht hebben dat ze nog wonder wèl hadden gehandeld en dat Paulus nu ook twijfelde aan de deugdelijkheid van zijn eersten raad. Voor beslissend optreden, voor overnemen van het opperbevel, was het uur nog niet gekomen. Derhalve wachtte Paulus een betrekkelijk rustig oogenblikje af, waarop hij een kort, krachtig woord „in het midden van hen” kon zeggen. En toen was het eerste wat hij uitsprak: „Ge *hadt* naar mij moeten hooren.” Zou hij verder iets goeds uitrichten, dan moesten ze eerst tot erkenning van hun minderheid tegenover hem komen. „Doch,” was zijn tweede woord, „alsnu vermaan ik ulieden om goedsmoeds te zijn.” Dat is gemakkelijk gezegd. Maar Paulus had er een goede reden voor. „Alleen het schip gaat verloren, maar aller leven wordt behouden.” Waarom? Dezen zelfden nacht heeft een engel het Paulus beloofd. Een engel *Gods*. Van dien God „wiens ik ben;” dien ik toebehoor. Dien God „welken ik ook dien.” En die belofte heeft buitendien nog bijzonderen grond. Twee redenen bestaan er voor. Ten eerste: „Paulus moet voor den keizer gesteld worden.” Ook hier gaat vóór alles *Gods eer*. Paulus moet voor 't hoogste gezag op aarde in de wereldstad den naam brengen van den God, diens hij is en welken hij dient. Maar ten tweede: „God heeft u geschonken allen, die met u varen.”

Hoe schoon, hoe nederig is dit woord! Paulus zegt niet: Die engel verscheen op mijn smeekgebed; ik heb u door mijne voorbede behouden. Eenvoudig: Gods engel kwam mij aanzeggen dat God mij u *geschonken* heeft. Hem was gegeven wat hij gevraagd had. Maar hij *zegt* niet dat hij het gevraagd heeft. Dat konden de geredden er uit opmaken.

„Daarom zijt goedsmoeds, mannen, *want ik geloof Gode*, dat het alzoo zijn zal, gelijkerwijs mij gezegd is.” Dat is de diepste grond voor hún goeden moed, dat Paulus *geloof*t. Het geloof is een *bewijs* voor de zaken, die men niet ziet.

Verder geeft Paulus alleen deze aanwijzing: „Wij moeten op een zeker eiland vervallen.” Hij mengt zich niet noodeloos in zaken, waartoe hij niet geroepen is. Hij kan raden om te blijven waar men is. Maar de schipper en de hoofdman moeten weten of zij den raad gehoor geven. Hij kan goeden moed inspreken. Maar den bevelvoerders is de taak om dien goeden moed van het scheepsvolk goed te gebruiken. Hoe ze handelen moeten is hún zaak. Eerst als ook hun hoofd op hol raakt, moet Paulus handelend optreden.

Zoo leeft men nog eenige dagen voort tot men

het zeker eiland genaderd is en daar duidelijk de blijken van waarneemt.

Het geloof van Paulus was echter niet het deel van de andere opvarenden. De meeste menschen leven en worden in zulke omstandigheden behouden door de vastberadenheid en het geloof van enkele anderen. Op zichzelf zijn ze niets waard. De kenteekenen dat men een eiland naderde en daar dus waarschijnlijk op vervallen zou, moesten gediend hebben om het volk kalmte te geven, want alles bleek uit te komen gelijk Paulus gezegd had en geloofde. Toch waren ze integendeel het sein tot een wanorde, waardoor de geheele redding zou vernietigd worden. Het scheepsvolk begon zelfzuchtig alleen aan eigen behoud te denken, en daardoor lafhartig de anderen in den steek te laten.

Uit het verhaal schijnt te blijken dat zelfs de stuurman en de schipper in deze samenrotting betrokken waren, want Paulus wendde zich tot den hoofdman en de krijgslieden. „Indien”, zoo sprak hij, „dezen in het schip niet blijven, gij kunt niet behouden worden.” Hier treedt Paulus dus handelend op. Want nu dreigde wanorde los te breken. Het scheepsvolk weigerde dienst en wilde zichzelf redden, en de hoofdman wist blijkbaar oogenblikkelijk niet wat te doen. Dan moet de kalmste man als dictator optreden. Van het blijven der scheepslieden hing aller behoud af. Natuurlijk niet omdat óf allen óf niemand kon gered worden, maar omdat hun voorbeeld, indien men hen liet begaan, spoedig allen zou aansteken en alle verstandige poging om te redden wat te redden viel zou verijdeld worden. Zoo staat thans nog een flink zee-kapitein, wanneer het noodlottig oogenblik gekomen is dat het zinkende schip moet verlaten en allen dus in de booten moeten overgebracht worden, op de verschansing, in elke hand een geladen revolver, om neer te schieten ieder die vóór zijn beurt naar beneden wil springen. De geringste wanorde zou aller dood onvermijdelijk tengevolge hebben, dus staat er de doodstraf op.

De hoofdman begreep dat Paulus gelijk had. Zijne krijgslieden, „de keizerlijke bende”, geoefende en aan tucht gewende soldaten, zagen in dat Paulus het aan 't rechte eind had. En dus werden zonder veel omslag de touwen gekapt en gaf men de boot aan de golven prijs.

Zoodra op deze wijze gestreng de orde hersteld was, ging Paulus met groote menschenkennis voort ook de eendracht terug te brengen. Van straf voor de opstandelingen was geen sprake. 't Was veel beter de harten te winnen. Niets was daartoe beter instaat dan de onverstoorbare kalmte van Paulus. Hij stelde hun voor een geregelden maaltijd te houden. „Het is heden de veertiende dag dat gij verwachtende blijft zonder eten, en niets hebt genomen. Daarom vermaan ik u spijze te nemen, want dat dient tot uwe behouding; want niemand van u zal een haar van het hoofd vallen”.

Slechts terloops, zoo nu en dan, had men nu veertien dagen lang, een enkele bete genomen, zonder eenige regelmaat. De ure der verlossing was aanstaande. Maar de schipbreukelingen zouden niet zonder hun toedoen aan wal komen. God verlangt van ons volkomen overgegevenheid aan zijne leidingen, maar Hij redt ons nooit machinaal. Straks zou wie zwemmen kon, de branding moeten doorworstelen en de anderen zouden zich ten minste stevig aan de reddende stukken hout van het uiteengeslagen schip moeten vastklemmen. Daarvoor was rustige kracht noodig. Wie dus nú niet at, kon dán niet behouden worden.

Paulus geeft het voorbeeld, hij neemt brood en... dankt God in aller tegenwoordigheid. Dit dankgebed moest natuurlijk allerlei goede gevolgen hebben. In de eerste plaats werd de Gever alles goeds erkend en gedankt. Ook werd de zegen Gods op het gebruik der spijs verzekerd. Maar niet minder werd het scheepsvolk door Paulus bedaardheid een hart onder den riem gestoken. Zoodra Paulus dan ook het brood gebroken had en begon te eten „werden zij allen goedsmoeds en namen zelve spijs”. Niet alleen werden zij goedsmoeds, maar Paulus' geloof werkte ook op hen. „Toen zij verzadigd waren, lichtten zij het schip, door den mondvoorraad in zee te werpen.” Nu geloofden zij dus dat het land, waar ze nabij waren, het „zeker eiland” was, waarvan Paulus gesproken had. En zoo was het. Na enkele uren waren allen behouden aan land. Geen wonder dat Julius den ondankbaren en onmenscheijken raadslag der krijgslieden om de gevangenen allen te vermoorden, met alle kracht verhinderde, om Paulus te kunnen behouden.

„Soli Deo gloria!” is de grondtoon ook van dit verhaal. Maar van menschelijke zijde beschouwd, kan men niets anders dan toestemmen dat de geestkracht en de kalmte van Paulus het eenige middel der redding van de twee honderd zes en zeventig schipbreukelingen was. God gebruikte Paulus. Zeker; maar Paulus was bruikbaar en liet zich gebruiken.

Voor ieder Godvreezende liggen in deze geschiedenis schatten van leering verscholen.

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

IX.

„Wel, seldrement, uwes heb 'et uitgehouwe.”

Met deze woorden, waarvan onzeker is of ze belangstelling dan wel berisping aanduiden, werd Jan ontvangen door den heer Markus, die hem vriendelijk in den huiselijken kring leidde, waar althans de wellekomst aan duidelijkheid niet te wenschen liet.

„Nou,” zoo sprak Markus, nadat Kwik verkwt was, „dat is me ook een historie met die lading. We hebben 't allemaal hier gekrege, maar 't is huile hoor.”

„Deugt de boel dan niet?” vroeg Jan onthutst.

„Dat sel ik niet segge; maar ik geef der geen duzend guldens voor.”

„En 't heeft misschien wel 50000 gekost.

„Ja; ik sou segge; se hebbe den ouwe in sijn nek gesien. Maar je sel der wel van hoore, sei de doove.”

De voorspelling bleek geen loos gerucht. Zoodra Kwik op 't kantoor kwam, bespeurde hij reeds dat er wat „aan de knikker” was, om met Markus te spreken, en dat de heeren òf allebei ontstemd òf tegen elkaar niet vriendelijk waren. De reden hiervan bleek hem ras, toen hij des namiddags van mijnheer De Bruyne vernam, hoe het zoogenaamde voordeeltje eigenlijk een aanzienlijke schadepost dreigde te worden. De waar beantwoordde niet aan 't monster en 't ergste was dat het geval zoo lag, dat weigering of schaverhaal onmogelijk was.

In zulke omstandigheden nu pleegt er een „zondebok” te worden gezocht, en Jan trof het ongelukkig lot, daartoe te moeten dienen.

Hij had, zei de patroon, moeten toezien, dat geen knollen voor citroenen werden geleverd. 't Hielp weinig dat Jan met de stukken bewees, geen enkele aanwijzing te hebben gekregen, 't zij van knollen, citroenen of wat ook; en alleen had moeten toezien dat de kisten en vaten binnen kwamen. De patroon vond dat toezicht op de te leveren waar „vanzelf sprak” en ook sprak vanzelf dat althans Kwik hier niet veel tegen redeneeren kon.

't Was voor onzen vriend een geluk dat hij althans bij den anderen patroon, den jongen, een rechtvaardiger beoordeeling vond en hem door dezen de hand boven 't hoofd werd gehouden. Doch al voorkwam dit ook dat Kwik als offer viel en zijn ontslag kreeg, aan den anderen kant prikkelde het den heer De Bruyne des te meer. Dezen toch werd voorgedijferd, hoe eigenlijk alleen door zijn schuld een schade was beloopt, grooter dan haast ooit het kantoor op eenmaal had geleden. Nu kon de oude heer best tegen dit verlies en zou hij er geen manilla minder om behoeven te rooken, maar hij was met hart en ziel koopman. Hij behoorde tot die lieden, die hun broer zouden voorbijloopen en koopen bij een wild vreemde, als de laatste de tien pond een halven stuiver minder gaf dan de eerste. Zulk een man moest het ergeren en grieven toen het koopje met al de kosten enz. enz. zulk een dwaasheid bleek en Kwik, die 't in zijn onwetendheid niet had voorkomen, droeg er al de naweeën van.

„Hoor reis, meneer Kwik,” sprak Markus, die slim genoeg was om alles te begrijpen wat er omging, „'t benne mijn sake niet, sel 'k reis segge, maar dat weet ik, as dat degenige die de kok mishaaft 't rookgat uitmot. Dan helpt geen lieve moedere teuge. Maar siet uwee, in dit geval, den ouwe is nog so kwaad niet. Laat 'em maar betijen en je selt sien as dat ie mak wordt; wat ik je seg.”

In afwachting van de vervulling der voorzegging was het voor Jan een verademing dat de lessen, waarvan de heer Van Hove gesproken had, weldra in ernst begonnen. Daar de leerling zijn belang duidelijk begreep, er zijn hart op zette en de onderwijzer zelf allen lust in zijn taak had, zouden ongetwijfeld de vorderingen ontzaglijk zijn geweest, indien er niet één ding had ontbroken. „We deden beiden ons best,” zegt Kwik in zijn opteekeningen, „maar eerst toen heb ik begrepen dat onderwijzen een kunst is. Ik had nooit zulk een geleerden onderwijzer gehad als nu, maar ook nooit een die minder de kunst verstond van meedeelen. Hij zei mij wat ik te doen had, verbeterde mijn fouten met onuitputtelijk geduld, maar zat er blijkbaar telkens mee verlegen als er iets moest uitgelegd. Wij begonnen aan alles tegelijk; vreemde talen, wiskunde, natuurkunde, zoodat het op 't laatst was alsof een molenrad door mijn hoofd liep. Gelukkig had ik een goede bibliotheek tot mijn beschikking en schonk God mij een helder hoofd, zoodat ik, ging het dan ook wat verward, toch veel opdeed. De lessen echter werden al spoedig meer gesprekken dan bepaalde onderwijzingen; soms zelfs raakten we, als het de eeuwige dingen betrof, in geschil, doch 't liep altijd in der minne af. Ik geloof dat het kwam omdat mijn patroon evenzeer op de lesuren gesteld was als ik zelf.”

Hoe aangenaam echter die lesuren voor beiden ook zijn mochten, ze brachten Jan, juist omdat de patroon zoo gemeenzaam met hem over allerlei sprak, dikwijls in groote verlegenheid. Mijnheer Van Hove toch, al was hij te edel van karakter om Kwik te verachten wegens wat hij, de patroon, bekrompenheid noemde, achtte zich toch blijkbaar min of meer verplicht zijn bediende, die overigens zoo'n flink en steeds bruikbaarere jonkmensch was, van die bekrompenheid te genezen. Dit loffelijk voornemen poogde hij uit te voeren door telkens en telkens weer Kwik op alle punten aan te vallen, die min of meer met de waarheid, die naar de godzaligheid is, in betrekking staan. Schijnbaar stonden de kansen ver van gelijk, want Van Hove was geleerd, ontwikkeld, in menig opzicht de meerdere; en tegenover hem stond een onervaren jongeling, nog maar kort op den weg des levens en bovendien de ondergeschikte. Daarbij kwam nu nog een gevoel van dankbaarheid, daar Kwik zeer wel wist hoe bij den ouden heer zijn paspoort geteekend lag en 't behoud zijner betrekking bleef afhangen van zijn verhouding tot den jongsten patroon.

„Dat ik in dien tijd staande bleef,” zegt Kwik, „dank ik enkel aan Gods genade, die mij leerde, en zorgde dat ik niet onderlag. Het is toen gebleken dat ook een eenvoudig geloof sterker is dan de grootste wijsheid dezer wereld. Doch ik wist dat niet en had het er dikwijls benauwd onder.”

't Was eens nadat hij weder in een minnelijk ver-

schil met den onderwijzer had verkeerd, en wel over de vraag of de mensch van nature verdorven is, dat Jan besloot eens raad te vragen bij de vrienden van 't gezelschap, en wel bij „vader Schuyt.” Niet dat hij van dezen 't meeste hield, maar alle menschen geloofden dat vader Schuyt het 't best wist; hij was een oud achtbaar man, ervaren in de Schrift, oefenaar, in één woord, men kon kwalijk beter.

Vader Schuyt zat juist, een lange pijp rookende, te lezen in „De donderslag der goddeloozen,” een boekje waar hij veel van hield. Hij ontving den jonkman recht vriendelijk en Jan gevoelde zich bemoedigd om dadelijk met zijn zaak voor den dag te komen.

„Jongeling,” alzoo sprak vader Schuyt, zijn uitgerookte pijp voorzichtig neerleggende, „het woord van den Heere Jezus wordt hier alweêr bevestigd, dat het voor de wijzen en verstandigen verborgen is en den kinderkens geopenbaard. Het heeft den Heere beliefd u bij aanvang de oogen te openen, maar uw patroon is nog blind, van verre niet ziende, en zoo komt hij te spreken over dingen waar hij niet met al en van weet.”

„Maar de patroon zegt juist dat *ik* het niet weet, en dat geen mensch weten kan hoe 't is.”

„Och mijn lieve vriend, dat ken ik, dat ken ik. „Krepel wil altijd voordansen” zeide Cats, en zoo ook in 't geestelijke. Want al zegt hij nu ook dat hij 't niet en weet, zoo bedoelt hij toch dat hij 't beter weet dan Gods lieve kinderen, die geen eigen wijsheid hebben. Al dat praten dat we niet weten wat de waarheid is, is uit den satan. Die krijgt met die leer de zielen 't best aan zijn vangsoer.”

„Toch geloof ik wel dat mijnheer 't eerlijk meent als hij zegt dat hij niets weet,” zei Jan.

„O, daar niet van. Maar ziet ge, de Schrift zegt: „Wij *weten* de dingen, die ons van God geschonken zijn.” En als iemand dat mag komen te verstaan, dan is hij wijzer dan al zijn leermeesters.”

„Maar,” sprak Jan, „als mijnheer mij allerlei bewijzen voorlegt en vragen doet waar ik geen antwoord op weet, dan heeft hij het toch gewonnen en moet ik 't opgeven.”

„Wees niet te snel met uwen mond, vriendlief; dat zegt de Schrift en reeds de kinderen der wereld weten dat een gek meer kan vragen dan zeven wijzen kunnen antwoorden. Hoeveel te meer met goddelijke zaken, die wij nooit geheel doorzien kunnen. Zie, mijn vriend, wie dat recht mag verstaan, en weet dat hij met Asaf als een onvernuftig beest redeneert, die zal 't erkennen, dat al weet *hij* de verklaring niet, God de Heere 't wel weet. Als de krullenjongen nog niet kan uitleggen hoe het huis gebouwd wordt, daarom weet de baas het toch wel, en kan 't werk toch wel deugen.”

Tegen de redeneering van een zoo godvreezend en in de waarheid ervaren man viel weinig in te brengen. Toch gevoelde Kwik zich niet bevredigd. Hij zat even peinzend stil en sprak toen:

„Neem u mij niet kwalijk, mijnheer Schuyt, dat ik er nog niet uit ben. Ziet u, als ik in dien geest spreek, dan zegt mijnheer: op die manier kan ik wel alles gelooven; als ge dan twijfelt zegt ge maar dat het aan uw kortzichtigheid en beperktheid ligt en 't is in orde. Ik kan ook niet zoo geleerd er over spreken als mijnheer en wou toch wel dat ik wat had te antwoorden.”

Vader Schuyt begreep dat Kwik een moeilijken en gevaarlijken weg had te bewandelen en gevaar liep, als God het niet verhoedde, zelf nog schipbreuk te lijden van het geloof, nu het werd bestreden door iemand, aan wien de jongeling achting schuldig was en voor wien hij, thans vooral, ook genegenheid voelde. Gelukkig bezat de oude man in zijn „geestelijk wapenhuis” gelijk hij 't noemde, nog voorraad om jonge strijders te helpen.

„Vriend,” zoo sprak hij, „op al zulke en diegerlijke redenen is 't bescheid ons neergelegd in de Schriftuur. Neem eens even dien Bijbel en sla eens op: Joh. VII vers 16 en 17.

Kwik opende den Statenbijbel en las:

„Jesus antwoorde hun ende seide: „Mijne leere is mijne niet, maar desgenen die mij gesonden heeft.

„So iemand wil deszelfs wil doen, die sal van dese leer bekennen of sy uyt God is dan (of) ik van my selven spreek.”

„Ziet ge,” sprak vader Schuyt glimlachend, „dit is nu de tekst, en hoor nu de predicatie, maar 't zal een practicale wezen. Zijt ge wel eens ziek geweest, zoodat ge den medicijnmeester noodig hadt?”

Jan begreep niet waar 't heen wou, maar hij antwoordde dat hij zich herinnerde op zijn veertiende jaar eens een paar maanden de „koude koorts” te hebben gehad. Toen bleek dat die niet was „af te eten” — gelijk de burens hadden geraden — werd de dokter gehaald.

„En gaf hij u geneesmiddelen of medicamenten?”

„Ja, ik kreeg verscheiden dranken en wou ze niet innemen, want ze waren bitter, maar ik moest wel. En ze hielpen ook.”

„En kreeg ge ook tekst en uitleg waarom ge dat bittere drankje juist moest hebben?”

„Wel neen ik.”

„Maar als er nu eens iemand was die allerlei kwalen en crupties had en tegen den dokter zei: Dat middel dat ge mij geeft kan me onmogelijk genezen van 't geen waar dat ik aan laboreerende ben, wat moet de dokter dan doen?”

„Ik zou denken,” zei Jan, „dat hij zeggen moest: Neem mijn middelen in en zie of ze helpen, eer ge recht hebt van spreken.”

„Ge slaat den spijker op den kop,” riep Schuyt terwijl hij Jan de hand schudde. „Begrijpt ge de preek nu? Maak nu zelf maar de toepassing.”

Jan vertrok, vrij wat lichter van hart dan hij gekomen was. Vader Schuyt mocht wat vreemd zijn in zijn uitdrukkingen, wat zonderling redeneeren,

hij wist toch uitnemend raad te geven. En Kwik begon toen te begrijpen waarom die grijze „vader” bij zoo velen gezocht en bemind was. Het is aangenaam vruchten te eten uit een zilveren schaal, maar ze smaken uit de hand toch ook wel, als ze rijp zijn en sappig.

Geheel onder den indruk van de ernstige dingen, die hij had vernomen, en den Heere dankend voor de leiding, die vader Schuyt hem had gegeven, keerde Jan huiswaarts. Hij gevoelde wel dat het niet gemakkelijk gaan zou dien raad toe te passen, dat de zieke niet zou willen innemen, omdat hij zichzelf voor gezond hield, maar toch — het was met 's Heeren hulp te beproeven.

Alzoo in diep gepeins voortwandeland had Kwik ongemerkt het huis zijner woning bereikt. Hij trad binnen. Wat hem daar wachtte was wel geschikt om zijn ernst te verdrijven. Trouwens zoo is 't leven. De bruid in haar versierde koets rijdt een lijkstaatsie voorbij en elk nieuwsblad heeft de berichten van hen die „verblijd” en van hen die „diep getroffen werden”, vlak onder elkaar.

Het tooneel dat Kwik aanschouwde was een schilder waard. In het anders zoo nette huisvertrek van de familie Markus was thans, de schilderijen uitgezonderd, ongeveer alles uit zijn stand en plaats. Tafel en stoelen en stoven schenen als door een stormwind her- of derwaarts gedreven; al de laden van het kabinet zoowel als de deuren der kasten stonden open. Op den voorgrond aanschouwde men den man des huizes rood als een pioen en gansch zeer opgewonden en driftig sprekende. Op den achtergrond stond zijn vrouw, met een bleek gezicht dat de tegenstelling te grooter maakte, vooral wijl ze een groote, zwarte koekepan in de hand hield. Door de kamer liepen angstig en met zoekende blikken de beide dochters, nu op dan onder de kast, dan weer in de laden kijkende, met de hopelooze, vertwijfelde uitdrukking van menschen die weten: we vinden het toch niet. In een hoek stond Rudolf, blijkbaar moeite doende om niet te lachen en den schijn aannemend alsof ook hij ijverig zocht.

„Wat is er aan de hand?” vroeg Kwik verbaasd.

„'t Is om dol te worde!” riep Markus. „Soo'n mooi soodje. Datte me 't kwijt benne, dat's nog daar aan toe. Maar sie je, dat het soo weg raakt...”

„Maar bedaar toch wat, mijnheer Markus,” sprak Jan, „is er wat verloren?”

„Wis en drie is 'ter wat verloren. 'k Heb se selvers gevange en meegebracht. Is 't nie waar Rudolf? Wat! sta je te lachen? Pas op, smakkert, of je krijgt een labberdoedas....”

Dit geheimzinnig dreigement kwam echter evenmin tot uitvoering als het „ongeluk” 't welk, naar de lezer zich herinnert, de heer Markus een tijd tevoren aan zijn oudsten en jongsten stamhouder had willen begaan. Veeleer begon de vader na deze

forsche ontboezeningen merkelijk kalmer te worden. En uit zijn berichten zoowel als die van vrouw en dochters bleek aan Jan spoedig wat oorzaak van heel dit oproer was.

Gebruik makende van een vrijen middag en „wind en weër dienende” had de heer Markus zich met zijn zoon naar 't vrije veld of liever naar de vrije wateren begeven om daar te visschen. 't Getal dier vrije wateren was echter zeer beperkt en daar alles gedaan werd om de visch in de niet vrije te houden en 't getal visschers die voor 't genot liefst niet betaalden groot was, bestond er weinig kans om meer te vangen dan akelig dunne aaltjes, stekelbaarsjes en dergelijke „katvisch.” Maar, „daar gong ét ook niet om” zei Markus.

Na vier uren arbeidens of ledigzittens, gelijk men 't noemen wil, waren de beide visschers eigenaars geworden van een twintig stuks der voorzeide katvisch. In dat tijdperk waren door den oudste van het tweetal minstens twee borreltjes per uur gedronken uit de welgevulde veldflesch. Rudolf behielp zich met bier. De visschers kregen echter beiden te veel, wat de gevangen visschen te weinig hadden, te weten, nat. 't Gevolg was dat de heer Markus een weinig waggelde toen het uur van vertrekken kwam. Dies zond hij zijn zoon met het vischtuig vooruit en ging zelf een herberg binnen om „even te rusten” — van in 't gras liggen! — en zijn vangst te vertoonen.

Wat nu verder gebeurde is niet recht duidelijk, zeker is dat de vader thuis kwam in een wonderlijken staat, thans veelal „kennelijken” genoemd, en ook dat hij, zijn vischtonnetje hebbende neergezet, op een stoel neêrviel en weldra in slaap lag. Kort daarop ontwaakt was zijn eerste werk, zoo goed dat ging, den huisgenooten te verrassen met het heugelijk bericht omtrent de vischvangst — Rudolf was nog niet thuis gekomen — en zijn vrouw op te dragen het gedierte te bakken. Maar, o ramp — een der dochters, uitgezonden om de visschen te halen, kwam weerom met het droef bericht dat er geen visch in het tonnetje te bekennen was!

Of vader Markus al betuigde „dat ie selders het netje met visch er in gedaan had”; of men al zocht in en buiten het tonnetje, 't was al ijdel. Geen visch of net was te bekennen. En toen nu ook Rudolf, op wien de laatste hoop was gevestigd, zonder 't gewenschte thuis kwam, kenden de spijt en drift van Markus geen grenzen. Alles werd overhoop gehaald, al was 't zonneklaar dat de veelgezochte dieren onmogelijk in 't kabinet konden gesloten zijn. De huisgenooten, wel wetend dat vader, als hij iets te veel „gebruikt” had, geen lam was, zochten wakker mee, of deden althans of zij zochten. Gelukkig — gelijk altijd in zulke gevallen — was er een kat in huis, of, gelijk men weet, zelfs vier. „Die sellen 't gedaan hebben!” riep Markus en maakte zich meteen ter jacht gereed, gelijk eerst ter vischvangst. Doch een kat is niet zoo licht te vangen als een katvisch en

— misschien lag 't ook wel aan des jagers benevelde oogen — slechts één der gewaande schuldingen viel te ontdekken en, gelukkig voor het dier, slapende boven op een aantal tonnen, waar het vooreerst onbereikbaar was. Ook de verzekering van Markus, „dat ie zijn nek om zou draaien — te weten die van de kat — as ie 'em kreeg,” maakte blijkbaar op het dier geen indruk. En men was juist van den vruchteloosen ontdekkingstocht weergekeerd, toen Kwik kwam en voorviel wat zoeven is vermeld.

Een dronkaard is altijd een beklagbaar, maar ook verachtelijk wezen. Zelfs zijn eigen kinderen drijven op 't laatst den spot met hem en alle ouderlijk gezag ontvalt hem, die zich verlaagt beneden zijn eigen huisdieren. Gelukkig verviel Markus spoedig in die soort van sukkelachtige goedheid, die bij hem op de overprikkeling door den drank bewerkt volgde en anders zijn zwak niet was. Hij liet zich door Jan en de anderen gezeggen dat „wat het huis verliest het huis moest weergeven” en dergelijke kostelijke waarheden meer. Toch openbaarden zich nog telkens aanvallen van begeerte om de jacht te hernieuwen, toen de deur open ging en binnen trad — Anneko.

De indruk die deze onverwachte verschijning maakte was zeer verschillend. De vrouwen schaamden zich dat de juffrouw in „zoo'n boel” kwam; Rudolf, welbegrijpend dat hij nu de „labberdoedas” zeker misliep, zag verblijd op; Jan keek min of meer beteuterd; Markus wierp op de bezoeker blikken gelijk aan die van een zijner verloren katvisschen op het droge. Anneko was zoo wijs te doen alsof zij niets bespeurde. Zij zette zich neer, deed haar boodschap en werd toen natuurlijk onthaald op een uitlegging omtrent den huidigen, verwarmden toestand. Markus, die zoowat knikkebollend nu en dan door zeker gegrom zijn instemming had betuigd, besloot het verhaal door te zeggen:

„Die serrepente van katte, die hebben 't me geleverd. Maar as ik ze krijg....”

„Maar,” sprak Anneko, „de katten zullen toch niet het netje ook opgevreten hebben. Dat hadt ge dan toch moeten vinden.”

„Wel seldrement, dat is waar!” riep Markus die een helder oogenblik scheen te hebben. „Nee, dan *kanne* se 't niet wese. Drommels, uwes is ook niet voor de poes.”

„Net zoo min als de visch,” zei Anneko.

Dit laatste gezegde verwekte zulk een algemeen gelach, dat de heer Markus, die niet in staat was er de reden van te doorgronden, er geheel door van de wijs raakte. Hij sloot de oogen en liet zich stillekens te bed brengen, aan Anneko den roem latende den twist gestild en zijn hernieuwing zelfs voorkomen te hebben. „Na dit voorval,” zegt Kwik, „achtte ik haar nog eens zoo hoog als vroeger. Ze had heel eenvoudig alles in orde gebracht en netjes ook.” Achtung nu is in zulke gevallen meestal aanleiding tot meer.

Den volgenden middag, toen Markus uitgeslagen en ieder weer aan 't werk was, kwam een jongen uit het kroegje: „kompelement en hier was de visch, die meneer gustere vergete had.”

Alzoo werd het raadsel opgelost, tot groote vreugde der huisgenooten en diepe beschaming van den vischer. Hij was echter edelmoedig genoeg den katten nu zelf datgene te vergunnen, waarom hij hun gister den dood zwoer. Voegen we er bij dat het 't eenige was waartoe het „mooie soodje” nog dienen kon.

H.

ONDERAARDSCH E BRANDSTOF.

„Waar komt toch de petroleum vandaan?” zoo vraagt misschien nog menigeen, die elken avond deze olie brandt.

De meeste petroleum wordt uit het zuiden van Rusland aangevoerd, waar men dikwijls een overvloed van dat vocht aantreft, zóo groot, dat het wel eens zeer gevaarlijk kan worden. De petroleum spuit uit den grond op, wanneer men slechts een gat boort. In het zuiden van Rusland, op het plateau van Balakhani-Saboentsji, dat twee honderd voet boven den spiegel der zee en acht mijlen noordelijk van Bakoe ligt, vindt men de meeste putten; ongeveer tachtig.

Men heeft vroeger het er voor gehouden dat er onderaardsche stroomen van petroleum bestonden, maar de ondervinding heeft het waarschijnlijk anders geleerd. Wanneer er *stroomen* waren, moest men geregeld naast elkander putten kunnen graven met goed gevolg, zoodra men maar de richting van een stroom wist. Zoo begon men dan ook, maar wanneer een put was gegraven, die zoo ontzaglijk grooten toevoer aanbod, dat de petroleum met geweld meer dan zestig ellen hoog onophoudelijk in de lucht spoot, kwam het niet zelden voor, dat daar vlak naast in alle richtingen tevergeefs putten gegraven werden. Daardoor kwam men tot de overtuiging dat er in elk geval geen *stroomen* zijn. Ook kwam het voor, dat men op de eene plaats 78 el, en vlak daarnaast 105 el, ja 168 el diep moest graven eer petroleum gevonden werd. Hieruit bleek dat men met afzonderlijke hollen te doen heeft, die met petroleum gevuld zijn. Die hollen zijn evenwel zoo groot, dat men er zich moeilijk een denkbeeld van vormen kan. Soms stijgt de petroleumstraal driehonderd voet boven den grond, en dan is hij zoo breed, dat éene fontein in 24 uren acht millioen liter oplevert! Dat gaat meermalen eene maand lang zoo voort; en dan komt de tijd dat de fontein bedaart en men moet gaan pompen.

't Komt voor dat de werklieden niet tijdig genoeg uit den weg kunnen komen, ofschoon een geweldig onderaardsch gebrul aankondigt dat de gassen en de olie zich een uitweg zoeken te banen. Dan wordt plotseling de boor verbroken en in stukken weggeslingerd, en wie zich niet onmiddellijk uit de voeten

maakt, zou in petroleum en zout water met zand vermengd, kunnen verdrinken. Wel graaft men geulen en kuilen, maar de petroleum vormt geheele vloed en meren.

De zuivering geschiedt niet in de nabijheid van de put. De behandeling van de ontzaglijke massa naphtha zou zeer gevaarlijk zijn, en een brand kunnen veroorzaken, die niet meer te blusschen was. Vroeger verzamelde men de petroleum in emmers, die elk ongeveer dertig liter bevatten; thans leidt men meestal het vocht door ijzeren buizen naar afgezonderde plaatsen.

Volstrekt niet alle ondernemers, die rijke putten hebben gegraven, hebben daardoor eenig vermogen gewonnen. Het is voorgekomen, dat de bezitters van zeer rijke putten, juist daardoor letterlijk zijn geruïneerd. Want de losbarsting was zoo geweldig, dat alles overstroomd werd en men aan schadevergoeding voor vernielde huizen en bedorven landerijen veel meer moest betalen dan de geredde hoeveelheid olie opbracht.

Zeer gelukkig waren de eigenaren van een groote fontein, „Nobel” geheeten. De fontein Nobel leverde van het oogenblik harer opening een en dertig dagen lang zestien millioen liter in de 24 uren, hetgeen een winst gaf van honderd vijftig duizend gulden per dag. Maar toen was het ook uit; het onderaardsche hol was nagenoeg geleedigd.

De vreemdsoortigste fontein is die, welke onze plaat afbeeldt. Men ontdekte haar op de geweldige diepte van twee honderd tachtig *meter*, dat is ongeveer duizend voet. Zij spoot een maand lang en hield toen op. Hoe hoog de straal ging toont onze afbeelding, wanneer men de mannetjes die er naast staan vergelijkt met de hoogte van de fontein! Maar het belangrijkste verschijnsel, waarvoor nog niemand een reden heeft kunnen vinden, was dat de fontein zeer geregeld en nauwkeurig één minuut spoot en dan stipt zes minuten rustte, om weer één minuut te spuiten en zes minuten stil te staan.

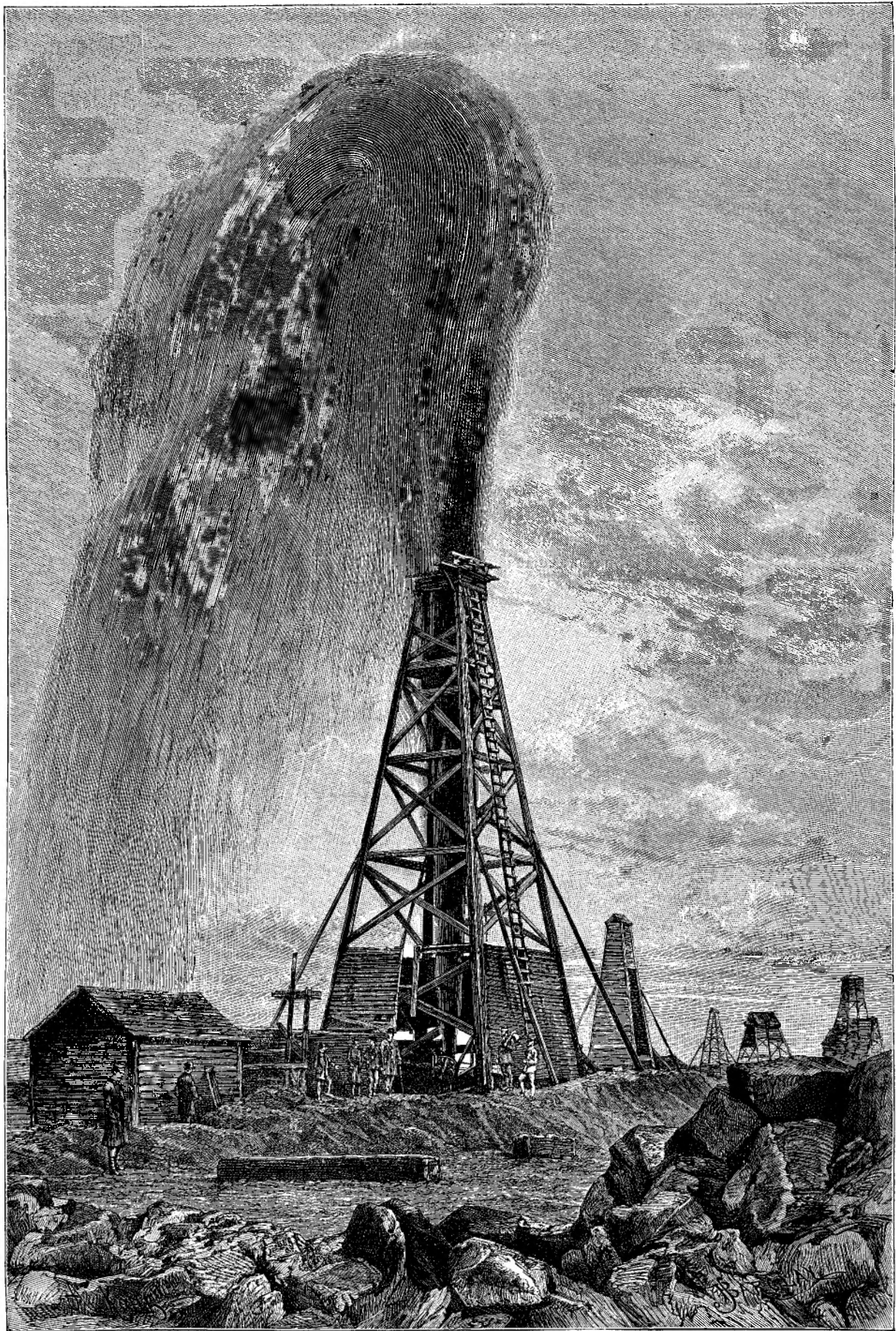
De petroleum is reeds sedert eeuwen bekend. Dicht bij Bakoe bevindt zich een zeer oude tempel der vuuraanbidders, waarheen de petroleum met buizen geleid werd en waarin „eeuwige vlammen” werden onderhouden en vereerd. Thans wordt het heiligdom nog slechts bediend door twee arme Parsis, die het „eeuwige vuur” ten geschenke ontvangen van de eigenaars der putten.

Die blinde heidenen houden de petroleum voor de stoffelijke openbaring van hun god.

De tegenwoordige maatschappij gebruikt die olie als een product van den aardbol, zonder verder te denken.

Maar de Christen slaat zijn Bijbel op bij 2 Petr. III en leest: „Maar de hemelen, die nu zijn, en de aarde zijn door hetzelfde woord als een schat weggelegd en worden ten vure bewaard tegen den dag des oordeels en der verderving der goddelooze menschen.”

W.

DE PETROLEUMFONTEIN BIJ BAKOE.

EEN MERKWAARDIG NEDERLANDER.

DS. A. C. VAN RAALTE.

VI.

DOOR HET VUUR BEPROEFD.

(*Vervolg*)

Als God ooit het geloof en de volharding van een zijner kinderen heeft willen loonen, dan was het zeker zoo in de ervaring van Van Raalte te Ommen, alzoo vervolgt Ds. D. zijn verhaal.

Op de eigenste plek toch, waar men herhaaldelijk getracht had hem van het leven te berooven; waar de vervolging zoo hoog rees als Satans geweld en de boosheid der moedwil haar konden opjagen; op de eigenste plek, waar men joelend en vloekend den „nieuwlichter” langs de straten der stad naar de gevangenis gesleurd had, daar zette Van Raalte zich straks metterwoon neder.

Ommen werd hem een rustoord.

Te Ommen lagen velen van de dierbaarste herinneringen van zijn leven.

Van Ommen schreef hij later, in de korte, reeds boven aangehaalde, levensschets zijner echtgenoot, dat „ze daar, tegen alle verwachting in, eenige jaren van verrassende rust en onvergetelijk zoete banden mocht genieten.”

Maar eer het daartoe kwam zouden eerst over zijn hoofd en dat der Kerk nog andere stormen woeden.

In het werkje van J. Verhagen Jr., „De Geschiedenis der Chr. Ger. Kerk.” beslaan de verhalen der vervolgingen, in de verschillende provinciën, nagenoeg honderd bladzijden; en gevallen worden ons daarin gemeld, die schier ongelooft schijnen en meer doen denken aan Russische dwangheerschappij dan aan pogingen ter beteugeling eener onwelkome kerkelijke agitatie in Nederland.

Het zou ons geslacht, dat het met den godsdienst en zijne privilegiën zoo droevig gemakkelijk opneemt, goed doen — eens biddend deze bladzijden te lezen.

Hoevelen onder ons, en in de nu sterk geworden Kerk daar ginds, zouden deze vuurproeve kunnen doorstaan?

Zou niet menig leeraar en menig leek voor de hittige vervolging terugdeinzen?

De daging van spanning mogen bitter geweest zijn voor de vaders van '35; ongetwijfeld echter hebben zij vastigheid gegeven aan de fundamenten der nieuwe gemeente en haar toekomst beheerscht.

Laat mij toe hier en daar een greep te doen in de geschiedenis dier dagen, opdat wij Van Raaltes positie in Nederland en de rechtmatigheid van zijn later oordeel over al deze dingen te beter mogen kunnen verstaan.

Het leven van al de oorspronkelijke leiders was, in de eerste jaren van hun optreden, een bestendig martelaarschap. Hendrik De Cock werd te Uithuizen,

bij het verlaten eener vergadering, bij welke gelegenheid twee zijner toehoorders in een sloot geworpen en deerlijk mishandeld werden, door het vloekend gemeen in een scherpen doornhaag geworpen en zoo mishandeld dat hij het er niet levend had denken af te brengen.

Van Velzen werd te Tjalleberd in Friesland tot drie malen toe op één dag met de gemeente verdreven. In één huis predikte hij, in een ander bediende hij den doop, in een derde bevestigde hij een diaken; en dien eigen nacht was hem in een volksoploop bijna het leven benomen geworden. Bovendien werd hij, voor het dien dag gebeurde, veroordeeld tot het betalen eener geldboete van *honderd gulden*.

Bij Brummelkamp te Hattem werden 10 militairen tegelijk ingekwartierd, terwijl men van zijne woning *een wachthuis* maakte.

Te Almkerk en Emmikhoven werd eene vergadering van meer dan 20 personen gehouden, die door de militairen werd uiteengejaagd, waarbij het zoo bar toeging dat de soldaten met het scherp der sabels begonnen te slaan en velen verwondden.

Te Loosdrecht, waar Nich. Pos diaken was der gemeente, werden de toehoorders gewelddadig uiteengejaagd en namen daarop hun toevlucht in zijn schip, dat van wal stak en waarin dien dag tweemaal werd gepredikt en de sacramenten bediend. Voor het werk van dezen dag werden Ds. Scholte en ieder zijner toehoorders *met geldboete gestraft*.

Bij een latere gelegenheid, toen Ds. Brummelkamp er zou prediken, werd door eene militaire macht, die per schuit naar het vaarttuig kwam, de vergadering uiteengedreven en sommigen gruwelijk mishandeld.

Als een staaltje van den geest, die onze vaders bezielde kan gelden, dat Ds. Brummelkamp, toen dit werk gaande was, zijne toehoorders, die in verschillende schuiten waren overgebracht, liet zingen: Ps. 68 : 1.

„De Heer zal opstaan tot den strijd”, enz.

Van Raalte werd door het gerechtshof te Zwolle veroordeeld tot eene gevangenisstraf van drie maanden, omdat hij, bij gelegenheid van het uiteendrijven eener vergadering, den burgermeester der plek, die leider was der vervolgers, *had durven vermanen tot bekeering*.

Bij dit verhoor was hij zijn eigen advocaat en voerde voor de rechtbank een meesterlijk pleidooi.

Van zijn vonnis in appel gekomen, werd hij door de hoogere rechtbank vrijgesproken.

Waarlijk, het waren booze tijden, maar de jonge stam leerde, door de stormen, de wortelen diep ankeren in den veiligen grond van een aanhoudend gebed.

De taak der evangeliedienaren was echter eene zware.

Niet alleen toch werden zij zelve vervolgd, maar

de troost der gevangenen en verdrukten was ook hun deel.

In Mei 1837 werden te Zwolle een viertal Afgescheidenen voor een halfjaar gekerkerd, omdat zij de boete hun opgelegd niet konden betalen.

Een daarvan was zekere Van Unen, een man, dien ik later zelf als jongeling heb leeren kennen.

In een brief, geschreven uit de Zwolsche gevangenis, gedateerd 14 Sept. '37, schreef hij onder anderen: „Wij hebben Donderdag Ds. Van Raalte bij ons gehad, wiens bezoek ons bijzonder tot verwikking geweest is. De waarde man komt ons gedurig bezoeken en betoont zoo zijne getrouwheid als bedienaar des Evangeliums, en schaamt zich onzer banden niet.”

Zóo deed hij, zóo ook de andere leiders; vandaar hun bijna onberekenbaren invloed op de Kerk, die zij gesticht hebben. De Heere stortte van zijn Geest overvloediglijk uit en velen werden tot Hem bekeerd. De gemeente breidde zich uit. Wat was echter de indruk van al deze dingen op de leiders der beweging?

Ik heb hier meest met Van Raalte te doen, en laat hem spreken. Hij zegt:

„Van achteren een blik op het gebeurde wende, verblijde ik mij de stem van het geweten gevolgd te hebben, ofschoon zulks mij veel kostte; aan de andere zijde smart het mij nog altijd, daarom in mijn eigen vaderland door Neerlands regeering en burgers, opgestoot door de Hervormde Synode en plaatselijke regeeringen, behoet, met straf-inkwartiering gekweld, in gevangnissen geworpen, gedurende jaren gescholden, met slijk en steenen geworpen en als uitvaagsel in persoon en huis gejaagd en geplaagd te zijn.

En zulks dermate dat eenmaal met Ds. Brummelkamp zijnde, wij met een bedrukt en benauwd hart, in goeden ernst, elkander afvroegen: wat dunkt u, zou God ons nog eens een dag doen beleven dat wij eens vrij, ongemoeid en zonder schrik ons op de openbare straten kunnen vertoonen? Na onder andere natiën ingelijfd te zijn, heb ik vaak als Nederlander gewenscht, dat die vlek van de Nederlandsche natie, door herstelling van het ongelijk, zooveel mogelijk mocht afgewischt worden.”

Zoo zien wij dat het gevoel der mannelijkheid en des rechts bleef, ook al verdroegen zij, om Christus wil, de banden en den druk.

Alle eer aan Groen van Prinsterer, die den moed had in zijn vlugschrift: „De maatregelen tegen de Afscheidenen” — tegen dit gruwelijk onrecht op te komen. Hoe lam is in vergelijking met zijn gespierd en mannelijk betoog, de laffe, bitse taal van Mr. van Appeltere, die in zijn — „Het staatsrecht in Nederland en de handeling der Regeering ten opzichte der Afgescheidenen nader toegelicht,” trachtte, deze brochure te ontzenuwen.

„Nergens anders — zoo zegt hij — is het met

de allereerste Afscheiding om te doen geweest, dan om twee afgezetten predikanten de gelegenheid te verschaffen om verder den predikdienst te blijven waarnemen.”

Volgens zijn betoog, zouden zij dit *met geweld* hebben doorgezet zoodat *tegen geweld* noodzakelijk geworden was.

Armzalige doekjes voor het bloeden!

Alle eer aan Mr. C. M. Van der Kemp, die het voor Groen van Prinsterer dorst opnemen, om al de naaktheid van de enggeestige bewijsvoering van den heer Van Appeltere aan den kaak te stellen.

Het nageslacht zal over deze dingen oordeelen en van alle pogingen ter verdediging van dezen nationalen smet zal het zeker uit de lippen van den onbevooroordeelden historievorscher heeten, „Mene, Mene, Tekel.”

Nergens in de kerkgeschiedenis der laatste halve eeuw kwam de enggeestigheid van het Liberalisme zóo aan den dag, als in de vervolging der Afgescheidenen, door de Haagsche heeren en het Haagsche gouvernement.

EEN VERGETEN PLEKSKEN.

Werd menig lezer van Excelsior gevraagd waar de „Hollandsche Gereformeerde Kerk van St. Thomas” is te zoeken, hij zou misschien met het antwoord deerlijk verlegen staan. En dit zou ook met ons 't geval zijn, had niet onlangs een Nederlandsch-Amerikaansch predikant, Ds. Oggel, de merkwaardige mededeelingen gedaan, waaruit hier iets volgt.

Ds. Oggel dan vertrok onlangs naar het West-Indische eiland St. Thomas. Hij vond daar een „Protestantsche Hollandsche Geref. gemeente.” Voor de kennis van haar oorsprong is het wel jammer, dat de verslagen van de gemeente niet verder teruggaan dan tot het jaar 1744; het eerste „oude boek” is verloren geraakt. Bij het inzien echter van de boeken der Luthersche gemeente vinden wij melding gemaakt van de diensten van Hollandsche leeraren tusschen de jaren 1688 en 1744, waaruit we veilig mogen afleiden, als ook om reden de Hollanders jarenlang zoo talrijk waren in deze kolonie, dat hun moedertaal de taal van dit land was, dat deze gemeente in stand gehouden werd, door een geregelde verzorging van predikanten uit Nederland, door broeders, uitgezonden door de Classis Amsterdam. Toch komen er slechts twee namen dier herders voor in de Luthersche boeken en wel die van Ds. Christiaan Strumphias in 1712 en Ds. Izak Groenewoud in 1718. Dat er bij de elkander opvolgende dienaren tusschenpoozingen waren, die de gemeente herderloos deden zijn, blijkt daaruit, dat huwelijken van personen, tot de Gereformeerde gemeente behoorende, als ook doopstoedeningen, verricht werden door Luthersche predikanten.

Gedurende verscheidene jaren werd der gemeente vergund godsdienstoefeningen te houden in een daartoe afgezonderde zaal in de vesting. Doch de tijd brak aan, dat zij een eigen huis den Heere wilde bouwen om Hem daarin te aanbidden. Het jaar der oprichting kan men niet met juistheid bepalen, doch 't ging 1718 vooraf, want op een kaart van dat jaar, door Ds. Groenewoud vervaardigd, vindt men 't kerkgebouw der Hollanders ten oosten van het fort, en nabij het strand der zee, en men ziet nog oude grafsteenen in de omgeving waar dit Godshuis, naar men denkt, destijds gestaan heeft. Uit de boeken blijkt, dat de gemeente niet slechts een kerkgebouw, maar in 1731 ook een eigen begraafplaats had.

Van 1733 af werd de gemeente drie jaren bediend door Ds. Arnoldus van Drunen, toen, hem opvolgende, Ds. Johannes Borm den herderstaf aanvaardde en zes jaren de kudde leidde. Hij ontsliep in den jare 1743 en werd begraven, en dominé Johannes Paldamus werd het volgend jaar leeraar in zijn plaats. Ds. Paldamus, na de gemeente acht jaren te hebben gediend, werd opgevolgd door den eerw. J. A. Monteneag, die elf jaren arbeide. Na hem kwam Ds. G. J. Scheers, die hier 21 jaren werkzaam was en na zijn overlijden in 1784 werd opgevolgd door Ds. Francis Verboom, die in den wijngaard bezig was tot 1812 en in dat jaar teruggekeerd is naar Nederland. Al de genoemde leeraren werden herwaarts gezonden door de Classis Amsterdam, terwijl uit het ledematenboek der gemeente blijkt, dat van den aanvang van Ds. Paldamus' bediening in 1744 tot het vertrek van Ds. Verboom, een tijdvak van 68 jaren, 850 leden tot de gemeente werden toegevoegd. Gedurende al deze jaren bezigde men ook op de Kerkeraadsvergaderingen de Hollandsche taal en werden de handelingen in die taal in de notelen beschreven. Dat men ordelijk en nauwgezet te werk ging, is duidelijk uit deze regelen.

„Alle de leden sullen gesamentlijk op gemelden tijd en gewone plaatsen versamelen. Diegene, die alsdan agterblijven buiten siekte van hun selfs, van hunne allernaast bestaande ofte afwesigheid uit het eijlant sullen verbeuren de boete van 5 stukken van agten* en wie van de E. leden afwesig sall sijn naa de eijndiginge van het gebed, hetwelk precies met 4 uijren sall beginnen, sall verbeuren de somma van 2½ stukken van agten, welke boetens in een boekske sullen worden opgeteekent om daarvan jaarlixte rekening te houden, waarmede naa gemeijn goeviden sall worde gehandelt.”

De laatste notelen, in de taal van het moederland beschreven, zijn die van 3 Januari, anno 1827.

In 1804 verloor de gemeente haar kerkgebouw door een brand, die nog vele andere gebouwen een prooi der vlammen deed worden. Een nieuw Gods-

*) Een „stuk van achten” was een destijds gangbaar geldstuk, hebbende de waarde van omtrent 64 ct.

huis, spoedig daarna opgericht, werd twee jaren daarna insgelijks door de vlammen verteerd. Door deze zoo kort op elkander volgende onheilen kwam er ontmoediging onder de leden en toch zouden ze de taak van herbouwing weër terstond hebben aangevangen, hadden niet zoo velen hunner door die twee branden hun bezittingen grootendeels verloren. Zoo besloot men dan voor een wijle tijds gebruik te maken van de vriendelijkheid der Lutherschen, die hun kerkgebouw voor zekere uren van den Sabbat der Gereformeerde gemeente ten dienste aanboden. Doch de dag brak aan om weër een poging in 't werk te stellen. Men besloot allereerst, ten aanzien van de prediking, tot den overgang van de Hollandsche tot de Engelsche taal. Daarop vervoegde men zich tot de Gereformeerde Kerk in Amerika tot het verkrijgen van een leeraar. Men slaagde hierin en de eerste Engelsche predikant Labagh kwam 3 Januari 1828.

De hoeksteen van het tegenwoordig gebouw was gelegd. Onder de nu nog levenden waren er, die niet alleen hun geldelijke giften bijdroegen, maar met eigen handen er aan arbeidden, en dan waren er ook, die de benoodigde materialen aanbrachten, zelfs boven wat hun lichaamskrachten gedoogden. Het gebouw werd voltooid en den 8sten Februari 1846, aan den dienst des Heeren gewijd. Het staat in 't midden der stad en is alzoo voor allen met gemak toegankelijk. Het is een doelmatig, sierlijk en koel gebouw, met zitplaatsen voor 700 personen.

Op Zondagavond 26 April deed ik, zegt Ds. O. alhier mijn intreepredikatie en aanvaardde mijn herderlijk werk. Na afloop van den dienst was een der eersten, die mij de hand drukte de edelachtb. Samuel B. Horne, Consul der Vereenigde Staten. Daarop zei een hier wonende juffrouw, een lid onzer gemeente, tot mij in 't Hollandsch: „Dominé, ik ben zeer blij U en Uwe gade hier te ontmoeten. Mijn ouders waren Nederlanders van geboorte en ik ben van Suriname.” Door de schare drong een jonge heer en mij insgelijks in 't Hollandsch toesprekende, zeide: „Dr. Oggel, ik heet U welkom in West-Indië. Bij afwezigheid van den Consul der Nederlanden in Hayti, fungeer ik in ZEd's plaats als zoodanig. Mijn ouders waren van Amsterdam en ik werd geboren te Curacao, onder Nederlands vlag. Ik heb de eer Uw dienaar te zijn;” en mij zijn kaartje overhandigende las ik daarop den naam W. P. M. van Eps.

Zoover Ds. O. Wat gedachten wekt die mededeeling niet op; slechts één — een bitter droeve — spreken we uit. Een Nederlandsche gemeente wordt ten slotte Engelsch. Dat is de heillooze vrucht der landverhuizing, dat men zijn afkomst ontrouw wordt, voor het vaderland verloren gaat, afsterft. Voor ons is die verhuizing niets dan een *vloek*.

H.

DE TIJD NADERT.

De oude, verlaten, treurende hoofdstad van Judea, zoo schrijft de zendeling Ben Oliel aldaar, waakt op uit haar treurigen, droevigen sluimer van achttien eeuwen van onuitsprekelijke verwoesting en vernedering. Allen, die Salem met zijn heilige, onvergankelijke, onuitwisbare herinneringen bezoeken, zullen dit uit eigen waarneming kunnen bevestigen. „Door de Heidenen vertreden” wordt zij nog, helaas, maar het is door den voet van den uitstervenden Turk, terwijl de Joden voortdurend komen naar Palestina, „als duiven tot hare vensteren.”

JERUZALEM BREIDT ZICH UIT.

Als de reiziger van den heirweg van Jaffa — niet de meest gunstige voor een schoonen eersten aanblik, maar de meest gewone ¹⁾, Jeruzalem nadert, dan rijdt hij door een nagenoeg twee mijlen lange rij van nieuwe woonhuizen links en rechts van den weg. Het is waar, in den beginne zijn het slechts kleine woningen van één verdieping, maar die al dichter opeen, hooger, grooter en statiger worden naarmate hij verder komt, zoodat hij, ware het niet wegens de muren en torens, die boven allen uitsteken, zou meenen reeds binnen de wijken der stad te zijn. Ter linkerzijde heeft hij een groep groote gebouwen, kazerne-achtig in aanzien, met een trotsch kerkgebouw in 't midden, het geheel omringd door muren met ijzeren poorten hier en daar. Dit zijn de eigendommen van het Russische bewind, tot gemak van de scharen pelgrims, welke jaarlijks de Heilige stad bezoeken.

Eindelijk houdt zijn rijtuig stil temidden eener bonte volksmassa van allerlei nationaliteiten en kleederdracht, van welke de in lompen gehulden en verwaarloosden de overhand hebben. Hij stapt uit, en door de Jaffapoort ingaande, treedt hij 't nabij zijnde Grand New Hotel binnen, of anders rijdt hij voort tot den ingang, met groot gevaar van eene of andere Moorin, gewikkeld in een haren gewaad, meer gelijkende op een voortrollende katoenbaal dan op een menschelijk wezen, of een lastigen bedelaar, omver te rijden, of om in botsing te komen met ontzaglijk beladen niets ontziende rijen kameelen, of met een voorthollende troep ezels, vliegend voortwaarts snellende voor de herhaalde zweepslagen van een haveloos gekleeden jongen.

Gewoonlijk raad ik den reizigers, indien ze de prachtige plaatselijke ligging van Jeruzalem willen opnemen, en een waren ofschoon zwakken indruk van zijn vroegere grootheid en pracht willen ontvangen, een noodigen omweg te maken en de stad te naderen van den Olijfberg, zoo mogelijk in den vroegen morgen, wanneer de schitterende stralen der zon met glansrijken luister de overprachtige

¹⁾ Men weet dat de spoorweg van Joppe (Jaffa) naar Jeruzalem bijna gereed is.

Moskee van Omar en de andere fraaie gebouwen op het Tempelplein — het heilige Moria — verlichten. Dat is een aanblik, een panoramagezicht, dat nooit uitgewischt kan worden uit het ontvankelijk gemoed — een altoos bijblijvende, bekoorlijke, verrukkelijke schilderij. De naastbeste raad is de Jaffapoort uit te wandelen, zich links te wenden en de wallen rond te gaan voorbij het dal Hinnoms — de plaats van verfoeilijke afgodische afschuwelijkheden in oude tijden — en het lagere Gihon, het vlek Siloam enz. alles ter rechterhand; dan moet men nabij de Gouden Poort afdalen, over de Kedron gaan en de hellingen van den Olijfberg bestijgen om de stad vandaar te overzien. Dit is de gemakkelijkste weg en het schoonste gezicht. Klim dan af en vervolg de wandeling buiten om de muren, en ga weder de stad binnen door dezelfde Jaffa-poort. Gaande langs den noordermuur zal men aan zijn rechterhand groepen gebouwen opmerken, dorpsgewijze aangelegd, die dichter en meer opeengepakt zijn, als men de Jaffa-heirbaan nadert.

DE PROFETIE TREEDT IN VERVULLING.

Wat zijn dat — deze gebouwen? De gewone reiziger zal zeer natuurlijk antwoorden: Ze toonen aan dat de bevolking te groot wordt voor de ruimte, welke de tegenwoordige algemeen morsige woningen der stad aanbieden, en zij breidt zich daarom uit.” Maar indien hij bekend is met de voorzeggingen der profetie, dan zullen Jer. 31 : 38—40 dadelijk met kracht voor zijn geest opdagen. Hij zal bij zichzelf met onbeschrijfelijk blijde gevoelens overpeinen: „Zeker, dit is juist wat Jeremia voorzeide, dat gebeuren zou. *Hier wordt de profetie werkelijk voor onze eigen oogen vervuld!* Wie zou ooit den profeten verzekerd hebben dat Jeruzalem, eenigszins zekerder dan Thebe, Nineve, Memphis of Babylon, zou herbouwd worden? Zeker, niemand dan God, die van het begin af het einde aller dingen weet, en voor wien niets verborgen is, kon dit hebben voorzien en het laten beschrijven in zulke onderscheidene bewoordingen.

De toren van Hananeël was gebouwd op de noord-oosthoek der stad, nabij de beek Kedron, en deze beheerschend. De beste beoordeelaars plaatsen hem daar. Dat zou zijn het punt van uitgang — het aanvangspunt van de uitbreiding van Jerusalem. Vandaar westwaarts, voorbij de onlangs ontdekte hoopen of verzamelingen brandoffer-asch, en verder zuidwaarts, evenwijdig met de Jaffa heirbaan, over de tegenwoordige uitgestrekte begraafplaats rondom de Boven Gihon — het dal der doode lichamen — tot het dal van Hinnom, vroeger eveneens ontwijden grond, en nogmaals lager naar de beek Kedron; omvattende dus de twee zijden van Jeruzalem, het noorden en westen, waar de stad alleen uitgebreid en vergroot kan worden. En de verstandige, profetie-lievende reiziger zal zeker bij zichzelf uitroep-

pen: „Gewis, dit is juist de grond, dien ik overdekt zag met gebouwen, en waar de aanbouw zoo snel voortgaat, dat Jeruzalem eerlang buiten de oude muren een even groot terrein zal beslaan als de stad zelf! 't Is waar, de juiste plaats van Gareb en Goath zijn nog niet door de onderzoekers bepaald; maar wij weten het uitgangspunt — de toren van Hananeël, — en waar het „meetsnoer” moest eindigen — de beek Kedron; en dit is juist de grond, die ik snellijk overdekt zie worden met nieuwe gebouwen!”

Ons zendingshuis en al dit land, meest afschuwelijk bezoodelde grond, zal „den Heere heilig” zijn. Als ik in mijn studeervertrek met de Joden de Schriften onderzoek, dan zie ik van uit mijn eene venster de Opper Gihon en het dal der doode lichamen, met huizen rechts en links oprijzende, en uit het andere het dal van Hinnom en den westelijken muur en den zuidwestelijken hoek van Zion, dicht langs welks hoek ik een blik sla op de bergen Moabs. De Jaffapoort wordt onderschept voor het oog door nieuwe gebouwen, anders zou ik allen, die uit- en ingaan kunnen zien en onderscheiden; en van mijn schrijftafel zie ik de torens van Hippeus enz., terwijl ik van het voor-balkon de reizigers, staande op de balkons van twee der vier hotels, duidelijk kan zien, en zou kunnen herkennen. En het zal alles „heilig land” worden, evenzeer als het inwendige der stad, steeds de heiligste plek der geheele wereld blijft, Moria, 't welk het motto dezer zending verschaft: „Jehovah Jireh,” — *de Heere zal voorzien.*

H.

Het geloof onzer Voorvaderen.

Dat nu 12 eeuwen geleden „onze heidensche voorouders tot het Christendom bekeerd werden” is ons allen op school reeds aan 't verstand gebracht. Niet ons allen echter misschien is duidelijk welk heidendom zij voor het Christendom uitruilden. Ja 't is merkwaardig dat er onder de Noorsche volken gelijk ook wij zijn, duizenden menschen gevonden worden, vrijwel op de hoogte van de godenleer en afgoderij der Grieken en Romeinen, doch geheel onwetend omtrent die onzer eigen voorouders. En dat is in menig opzicht te bejammern, al is 't niet onbegrijpelijk.

De oude Germanen bewoonden de landen tusschen de Elbe en den Rijn, gescheiden van de Kelten door de bergen die Italië omgorden en door dienzelfden Rijn, die de oostgrens van het eertijds Keltische Frankrijk uitmaakte. Van de Slavische stammen, die het tegenwoordige Mecklenburg, Pommeren, Pruisen, enz. bewoonden, scheidde hen de Elbe.

De stammen, zeer dikwijls uit betrekkelijk weinige familiën bestaande, onderscheidten zich in die der Franken, die der Saksers, die der Allemannen. De Friezen, de Kaninefaten, de Batavieren — de bewoners van het grootste deel van het tegenwoordige Noord-

Nederland, behoorden tot de moedigste, vrijheidlievendste en machtigste stammen. Allen droegen den naam Germanen, een woord welks eigenlijke betekenis onzeker is.

Allen hadden in hoofdzaak denzelfden godsdienst, zijnde een verdere ontwikkeling van die godsdienstvoorstellingen, welke zij uit het verre Oosten, de bakermat der Europeesche bevolking, met zich hadden genomen.

Het karakter van hun godsdienst was en bleef „natuurvergoding.”

Het hoogste albesturend wezen heet in alle Germaansche talen: *God*. Als de oorsprong aller dingen, aanbad het volk hem met heiligen eerbied als den *Alvader*. Hij vereenigt in zich al de verschillende eigenschappen der goden, die eigenlijk alleen maar uitvloeiels, openbaringen van hem zijn. Het volmaaktste prijkt het beeld van dien Alvader in *Wodan* (den *Odin* van de Skandinaviërs), vereerd als de bestuurder van het heelal. Zijn heilige dag was de Woensdag (de Wodansdag, de Wednesday). Uit zijn omarming der aarde werd de krachtigste en verhevenste zijner zonen, *Donar* (Oud-noorsch *Thor*) geboren. Dezen beschermer der landlieden was de Donderdag (de Donarsdag, Thurs-day (Thorsdag) geheiligd. Ook *Tiu* is een zoon van Wodan en wel diens rechterhand in oorlogstijden. Vandaar dat hij de oorlogsgod bij uitnemendheid was. Naar hem heet de Dinsdag de Tiu of ook Tiu-'s-dag, naar hem heet het *Duitsche* volk, het volk van *Tiu*. Met hem in aanzien gelijk stond de god *Fro* (oud-noorsch *Freyr*) de god der liefde en des vredes, de beschermer van den huwelijksstand, tegelijkertijd als de god der zon vereerd, van wien vruchtbaarheid en vreugde uitgaat. Zijn naam leeft voort in den hem gewijden Vrijdag (Freyr-'sdag.) Voorts had men nog *Balder* of *Paltar*, de god der welsprekendheid en der trouw, bij zijn vader Wodan wonend in een van goud schitterende zaal.

Maar de Germaansche geest — wien Tacitus zoo terecht een groote mate van achting jegens het vrouwelijk geslacht toeschrijft — had nevens zijn goden ook zijn godinnen. En het kenmerkende van al die godinnen is dit, dat zij het zijn, die aan de menschen onderricht geven in de nuttige kunsten van het spinnen, weven, zaaien en oogsten. Dieper dan de voorstelling der goden was die der godinnen gegrift in het hart der Germanen. Al de godinnen hadden iets liefelijks, iets vertrouwelijks over zich en geen dag brak er aan waarop men geen behoefte had aan de door haar uitgevonden en onderwezen kunsten. Bovenaan staat *Frouwa* (*Freja*), de blijde, allen verheugende, genadige godin, de zuster van Fro, van wie het woord „vrouw” afkomstig is. Naast haar staat *Frigga*, de hooge, vrije, beminlijke gemalin van Wodan, naast wien zij zit op den godenzetel, met wien zij de alwetendheid deelt. *Hulda*, die dikwijls met Freya vereenzelvigd wordt,

is de godin van wie de kinderzegen verwacht wordt. Maar ook *Helia* (hel) behoorde tot de godinnen. Diep in het binnenste der aarde woonde zij: half zwart, half als een mensch van kleur. Tot haar daalden de aan ziekten en ouderdom gestorvenen, terwijl de helden, die op het slagveld vielen, opstegen tot het *Walhalla*, de verblijfplaats der goden.

Voorts vereerde de Germaansche geest de oude in den strijd gevallen helden, bevolkte wouden en velden, beken en stroomen met allerlei goede en kwade geesten, die nog voortleven bij het volk b.v. onder den naam witte wijven, kobolden, aardmannetjes, meerminnen en wat dies meer zij; en waren het inzonderheid godsdienstige oorlogsspelen (de zwaardendans) en offeranden (ook menschenoffers waren niet zeldzaam), waardoor zij de hoogste wezens vereerden.

En gelijk de eerbied voor de vrouw zich in alles openbaarde, zoo ook hierin dat — bij algeheele afwezigheid van een vasten priesterstand — maagden en wijze vrouwen het priesterwerk waarnamen. De naam *Veleda*, die der moedige priesteresse, welke de oude Batavieren in hun opstand tegen Rome, door haar liederen en voorspellingen opwekte, is aan ieder bekend, die niet geheel en al een vreemde deling is in onze vaderlandsche geschiedenis.

De Kelten, de oude bewoners van Frankrijk o.a., waarvan de Ieren mede de afstammelingen zijn, hadden wel degelijk een zeer goed georganiseerden priesterstand, ingericht ongeveer op de wijze der Roomsche-katholieke geestelijkheid. Het viel dan ook minder moeilijk die Kelten voor het Roomsche-katholicisme te winnen dan de vrijheidlievende Germanen, die zelfs in hun godsdienst van geen priestergezag willen weten, maar zich dertig jaren lang tegen Karel den Groote verzett'en, eer zij er in toestemden, en dan nog wel met kwalijk verborgen woede, om het Roomsche geloof voor dat hunner vaders te omhelzen.

Bekend is het hoe onze oude Friesche koning Radboud, hoewel hij met den eenen voet reeds in de doopvont stond, gereed om tot het Christendom toe te treden, op het antwoord dat hem de Christen-leeraar gaf, dat hij zijn voorvaders niet in den hemel zou aantreffen, omdat deze ongedoopt gestorven waren, zeide: „Dan liever met hen in de hel, dan met uw Franken in den hemel;” en het was uit met het doopen van Radboud.

Het geloof aan spoken, booze oogen, enz. enz., was zeer algemeen en zeer sterk onder de oude Germanen. De laatste — belangrijkste — openbaring daarvan zien wij in de heksenprocessen, die niet voorkomen in Italië, Spanje of Zuid-Frankrijk, maar nagenoeg alleen in die streken, waar de oude Germanen gewoond hebben en die voortduurden tot het laatst der 18e eeuw. Helaas! het geloof aan heksen en spoken is nog in de kinderen der Germanen niet uitgestorven.

Voor het juiste begrip van ons volksleven, voor honderden dingen, die anders moeilijk verklaarbaar zijn, is de kennis van de godsdienstbegrippen onzer voorvaders van groot belang. Onze Christelijke feesten, de namen der wekdagen, allerlei volksgebruiken en meeningen worden er uit toegelicht. Bovenal leeren ze ons het karakter des volks kennen en doorgronden. Vandaar hun beteekenis.

Uit het leven van Ds. Rowland Hill.

Op zekeren dag was deze beroemde leeraar in gesprek met Ds. Vine Hall. Deze merkte op, dat er geloovigen waren, die een staat schenen bereikt te hebben boven alle vrees verheven, er bijvoegende:

„Daar ben ik nog niet; ik verheug mij nog slechts met beving.”

Ds. Hill antwoordde: „Wensch ook niet verder te komen. Bedenk dat die mensch welgelukzalig is, die altijd vreest. Ik ben niet beducht voor de getrouwheid van Christus, maar wel voor de bedriegelijkheid van mijn eigen hart.”

Er wordt van Hill verhaald, dat men onder zijn prediking altijd gevoel had van door hem gezien te worden. Al was men ook op de achterste bank in de galerij gezeten of aan den ingang van het gebouw, waar hij zijn gehoor niet zien kon, toch rees de gedachte bij hen op: „Hoe opmerkelijk! Te oordeelen naar hetgeen hij daar zegt, moet hij zeker weten dat ik hier ben, alhoewel hij mij niet kan zien.”

In zijn laatste predikatie, uitgesproken den 31sten Maart 1833, zeide hij: „O, mijn geliefde broeders en zusters! Ik zou haast wenschen weer jong te zijn, als ik weer maar zulke dagen mocht beleven als in het eerst, toen ik op de straten en in de stegen placht te prediken, uit gebrek aan een gebouw. De herinnering aan hetgeen ik toen gevoelde, is mij nu juist nog zoo aangenaam.

Uit Ierland terugkeerende in een schip, bestrafte Ds. Hill eens den kapitein, die ontzettend vloekte, door te zeggen: „Hoor eens, kapitein, wij moeten hier eerlijk spelen. Gij hebt al zoolang gevloekt; wacht nu totdat ik mijne beurt gehad heb.”

Eene vrouw, die nog al praatziek was, zeide eens tot hem:

„Ik heb den laatsten tijd veel onder de Roomschen verkeerd, en daardoor ben ik in groote verzoeking gebracht, om van godsdienst te veranderen.”

„Welzoo,” hernam hij, „ik wist tot op dit oogenblik niet, dat gij eenigen godsdienst te verruilen hadt.”

Hij zeide eens van iemand, die de waarheid wel kende, maar bevreesd scheen haar in al hare volheid te verkondigen:

„Hij behandelt de waarheid, evenals een ezelen doornbos — hoogst omzichtig.”

Toen Ds. Hill zijn tweede bezoek aan Schotland

afligde was het zoo geregeld, dat hij in de Methodistische Kerk van een der groote steden zou prediken. Op den bepaalden tijd aangekomen, zou hij juist den kansel betreden, toen een van de leiders dier gemeente hem tegenhield met de woorden:

„Ik hoor, Ds. Hill, dat gij de stellingen van Calvyn vasthoudt, en als dat zoo is, kunt gij hier niet prediken.”

„Dat doe ik niet,” antwoordde hij.

„Dan is de predikstoel voor u,” hernam de ander.

De gevatte prediker voegde er aanstonds bij: „De leerstellingen van Calvyn houden mij vast.”

Toen Ds. Hill in Schotland was, werd hij aan een bejaarden leeraar voorgesteld, die wel wat overeenkomst met hem had in godzaligheid en zonderlingheid. De oude man zag hem een tijdlang zeer ernstig aan, en zeide eindelijk:

„Ik heb een poos zitten kijken naar de trekken op uw gelaat.”

„En wat zegt gij er van?” vroeg Ds. Hill.

„Om u de waarheid te zeggen,” hernam de oude heer, „ik denk, dat, zoo de genade van God uw hart niet veranderd had, gij een ontzettend groote ondeugd zoudt geweest zijn.”

Ds. Hill lachte hartelijk en zeide: „Nu gij hebt den spijker zeker op den kop geslagen.”

H.

UIT HET LEVEN.

Klein maar dapper.

Te New-York kwam 23 Juli het stoomschip *Teutonic* aan. In gezelschap van bekende personen stapte zekere Tommy Milligan, oud *zeven* jaar, die op eigen goed vinden een reisje naar Europa had gemaakt, mede aan wal.

Ongeveer drie weken geleden nam het kind zijn schoolboeken onder den arm, en de woning van zijn tante te New-York verlatende, zeide hij: „*So long auntie, I'm off now.*” (Tot zoolang, tante, ik ga nu heen).

Van dien tijd tot 23 Juli had zijn tante niets van hem vernomen, zoodat zij hem reeds voor dood betreurd had. Tommy verliet zijn tehuis en begaf zich op weg naar de aanlegplaats van de *Teutonic*. Bij gelegenheid dat een vrij groot aantal passagiers aan boord van de boot stapte, wist de knaap ongemerkt tusschen hen loopende op de boot te komen. Nadat de *Teutonic* eenige uren den oceaan in was, kwam de kassier Russel, als naar gewoonte, om de kaartjes in te zamelen. Toen de man het halfdek bereikt had, zag hij den knaap in een stoel zitten, en vroeg hem:

„Waar is uw kaartje, mijn kleine man?”

„Ik heb geen kaartje, mijnheer,” antwoordde Tommy.

„Maar uw vader heeft ze, waar is hij? Zeg hem dat ik de kaartjes moet hebben,” vervolgde Russel.

„Ik heb geen vader of kaartje of iets,” zeide Tommy. „Ik kwam op de boot en een man trok de loopplank weg, maar ik riep niet, omdat ik er niet af wilde, maar mede wou reizen.”

Hierop begon het kind te schreien, zoodat Russel hem naar de kajuit nam, alwaar hij verder onder toezicht van eene dame werd geplaatst. Zoodra de passagiers bekend werden met zijn „escapade” werd hij aller held.

H.

„The Christian” maakt melding van een bal, ter eere van den nieuwen gouverneur van Engelsch Indië gegeven. De heeren waren gekleed in een duivels-costuum, zwart met rood, terwijl de dames geheel in 't wit gekleed, „voor engelen fungeerden.” Dit mag dus met recht duivelsch heeten. Het treurigste komt echter achter aan, n.l. dat op de lijst der genoodigden de namen van twee predikanten voorkwamen!

Bovengenoemd blad maakt terecht daarbij de opmerking, dat het in Indië gebruikelijk spreekwoord: „Het moderne Christendom is een beschaafd heidendom,” wel waarheid schijnt te bevatten.

H.

Uit den Talmud.

Ben Soma zeide: Hoeveel moeite hadden toch de eerste menschen eer zij maar een stuk brood eten konden! Eerst moesten zij zelf den grond bereiden, zaaien, maaien, binden, dorschen, wannen, malen, kneden, bakken. Ik daarentegen vind mijn brood en veel kostelijke spijs en drank zonder veel moeite.

En hoeveel moesten de eerste menschen tobben om maar een eenig kleed te verkrijgen! Ze moesten scheeren, bleeken, wasschen, spinnen, weven, verven, knippen en naaien. Ik daarentegen vind mijn kleding gereed en heb het maar aan te trekken.

Rabbi Jochanan Ben Sakkai had vijf jongeren: Eliëser, Josua, Jose, Simon en Eleasar.

Eens sprak de meester: „Raad eens, wat is het hoogste goed naar hetwelk de menschen zullen streven?”

Eliëser zeide: „Een goed oog (d. i. om anderen geluk te wenschen en te gunnen).”

Josua zeide: „Een goed vriend.”

Jose zeide: „Een goed buurman.”

Simon zeide: „Voorzichtigheid.”

Eliëser zeide: „Een goed hart.”

Hierop antwoordde de meester: „Eliëser heeft het beste antwoord gegeven, want een goed hart behelst al het goede in zich.”

H.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

TWEE KAMPIOENEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Geen wonder, voorwaar, zoo de Nederlanders, nadat Karel V het vorstelijk hermelijn met de monnikspij verwisseld had, met bezorgde blikken en een hart vol angstige gewaarwordingen zijn opvolger bespieden! De tijden waren zoo moeielijk en Filips toonde maar al te zeer, dat hij een onwaardig erfgenaam was voor zóo schoone erfenis als de rijke gewesten hem waren. Spanjaard van geboorte, Spanjaard van hart, had hij van zijne landgenooten den ouden haat geërfd tegen al, wat Nederlander heette. Immers de Spanjaarden konden het den Nederlanders maar nooit vergeven, dat Filips de Schoone, de Bourgondische graaf, Nederlanders in het bewind geplaatst en Spanjaarden in hun eigen rijk voor hen op zijde gesteld had. Vooral niet, dat hij door zijn loszinnig gedrag de ijverzucht van Johanna, de dochter huns konings, dermate had opgewekt, dat hij haar straks terecht of te onrecht als een krankzinnige opsloot. Nooit konden zij het vergeten, dat ook Karel V, schoon hij de schuld zijns vaders aan zijne moeder trachtte goed te maken, de meest schitterende ambten, zelfs dat van algemeen landvoogd, aan Nederlanders had beschikt.

Somber en afgetrokken, kon Filips het niet dulden, dat de luchthartige Nederlander den open blik

ten hemel sloeg en Gods lieve zon durfde aanstaren, terwijl hij, in zichzelf gekeerd, met gebogen hoofd, zijn duister pad ten einde liep. Hij vertrouwde niemand, meende zich boven allen verheven en, wel verre van zich, als zijn vader, overal bemind te maken, door zich steeds te voegen naar de zeden en gewoonten des lands, eischte hij, dat allen zich naar hem schikken zouden. Zijn blik was koel en afgemeten, zijn toon trotsch en gebiedend. Sprak zijn vader vijf talen en was het diens leuze: „Zoo-veel talen men spreekt, zooveel maal is men mensch!” Pilips sprak alleen Spaansch. Het regeeringsbeleid, dat Karel steeds gekenmerkt had, ontbrak hem geheel. Hij had een schuwe vreeze voor Gods strengheid en betoonde zich in alles een gehoorzaam zoon der priesters. Liever zou hij zich door den Paus zwaar laten beleedigen dan zich en zijne staten tegen de hebzucht van den Heiligen Vader te verdedigen. Hij nam slechts aarzelend een besluit ten goede, maar was standvastig in zijne dwaasheden en buitensporigheden. Van een werkzamen geest, meende hij alles zelf te kunnen doen en vertrouwde hij dan ook geen enkele zaak geheel aan anderen. Grootsche ontwerpen zijner dienaren bracht hij tot niets door de kleingeestige bekibbelingen van zijn kortzichtig verstand, dat er hem van een andere zijde toe bracht, om onbereikbare idealen na te jagen.

Daartegenover stond nu Willem, de jeugdige, ervaren, de groote Zwijger, de man, waarvan een,

schoon hem minder genegen, tijdgenoot schreef: „Er is, onder de beroemde personen, geen voortreffelijker in de gansche Christenheid.” Op Willems schouder had de grijze Karel gesteund, toen hij zijne afscheidsrede uitsprak en zijn zoon de kroon en het vertrouwen, in hem gesteld, in tegenwoordigheid van Staten en hof, plechtig overdroeg. En als ware dit symbolisch steunen niet welsprekend genoeg voor den onbegrijpelijken Filips, met warme bewoordingen beval hij zijn zoon aan, in regeeringszaken evenzoo te steunen op den jeugdigen prins en dien zijn volle vertrouwen te verleen. Maar neen, er kon geen duurzame genegenheid bestaan tusschen Filips III en Willem van Oranje. Twee zóo ongelijke karakters moesten wel hun eigene wegen bewandelen en reeds in het begin van Filips' regeering ontstond er wantrouwen tusschen beide mannen. De oorlog tegen Frankrijk, waarin Karel V door den verraderlijken Maurits van Saksen gewikkeld was, werd van de zijde der Nederlanders met roem gevoerd. Lamoraal van Egmond was met het opperbevelhebberschap bekleed, eene onderscheiding, die in Alva's borst den nijd tegen de Hollanders opwekte, welke zich straks zoo bloedig uiten zou. De lauweren, welke Egmond bij St. Quentin en Grevelingen won, verhaastten den vrede. Tot waarborg voor elkaers goede trouw in het naleven der vredesonderhandelingen, zonden de beide vorsten elkaër gijzelaars. Ook Oranje ging als gijzelaar naar het Fransche hof. De Fransche koning, vertrouwende, dat Filips, zoomin als zijn vader, geheimen voor Oranje hebben zou, sprak argeloos met hem over een geheime bepaling van den vrede, waarbij de beide vorsten elkander beloofd hadden, de ketters in hunne staten uit te roeien. Met verontwaardiging hoorde Willem deze mededeeling aan. Het getal Hervormden toch breidde zich steeds uit in de Nederlandsche gewesten en Oranje begreep, dat aan Hollands welvaart, handel en nijverheid een doodelijken slag zou worden toegebracht, zoo het voornemen der vorsten volvoerd werd. Maar bovenal verzette zich geheel zijn inborst tegen deze daad van dwinglandij, waarbij de vrijheid God naar de uitspraak des gewetens te dienen, geheel aan banden gelegd werd. Hij besloot — het kostte wat het wilde, — de Nederlanders te helpen, en 's konings plannen te verijdelen.

Het vreemde krijgsvolk, door Filips in den oorlog tegen Frankrijk gebruikt, bleef op de grenzen liggen, zeer tegen den zin der bevolking en ondanks de verzoeken der Algemeene Staten. Wel stelde hij eenige Hollandsche edelen tot stadhouders over de verschillende provinciën aan, doch hij zorgde steeds, dat alle macht in handen der landvoogdes Margaretha en van haren Geheimen Raad bleef. Zijn gunsteling, de hier algemeen gehate Granvelle, bisschop van Atrecht, ontving een invloed op de regeeringszaken, welke dien der stadhouders en der Staten verre overtrof. Het misnoegen tegen dien man werd versterkt, omdat

men hem als de oorzaak rekende van de invoering der nieuwe bisdommen, een maatregel, welke men de voorbode van de invoering der Spaansche inquisitie achtte. Met halsstarrigheid volhardde Filips in al zijne ontwerpen, niettegenstaande Oranje en vele anderen den koning tot gematigdheid en bezadigdheid raadden. De klove tusschen Oranje en zijn gebieder werd steeds wijder, naarmate de Staten zich meer bij den laatste aansloten en zoozeer het Hollandsche hart zich vervreemde van den vorst, hechte het zich met een bang voorgevoel aan den eenigen man, van wien het redding hoopte.

Nadat Filips, zooals hij meende, in de Nederlanden alles geregeld had, maakte hij aanstalten om naar Spanje te vertrekken. Zijne ziel was met bitterheid vervuld tegen de inwoners dezer landen, hoewel hij zich in de uiting daarvan meesterlijk bedwong. In niets was hij het volk ter wille geweest: het besluit aangaande de bisschoppen behield zijne kracht, Granvelle bleef in het bestuur en de vreemde krijgsliden moesten onderhouden worden. Daar stond hij op het Vlissingse strand, gereed om zee te kiezen met een geweldige vloot, waarvan de helft der schepen beladen was met eetwaren en monniken. Oranje stond tegenover hem, nogmaals aandringende op de vervulling van de wenschen des volks. Filips, die tot heden zijn gramschap onder een kalm uiterlijk had weten te verschuilen, vergat zichzelf en wierp voor het eerst het masker af. Zijne kleur verschoot, zijne oogen glinsterden van onheilig vuur en driftig voegde hij den prins toe:

„Gij dwarsboomt al mijne plannen met uwe kuiperijen!

„Ik handel op het hoog bevel der Staten!” antwoordde de prins cerbiedig, doch diep geschokt.

„Neen! Neen!” beet Filips hem toe, terwijl hij Oranje woest in de borst greep, „niet de heeren Staten, maar gij en gij alleen!”

't Was voor het eerst, dat Willem de Zwijger en Filips van Spanje openlijk tegenover elkander stonden. God had besloten, dat zij zóó een leven lang tegenover elkander zouden staan. Den blik, waarmede zij toen elkaër maten, heeft geen hunner ooit vergeten. Met den wrok in het hart en het hoofd vervuld van booze voornemens tegen Oranje en Nederland, ging Filips heen — hij keerde nimmer weder. Willem oogde de wegzeilende vloot na met een zucht in het hart en met somberen blik. Toen ging ook hij zijns weegs en beloofde aan God en zijn geweten, dat hij Nederland zou redden en — God was met hem.

Twintig jaren later trad de genius der historie Filips' gravenkroon onder den voet. Daarna schreef hij op den grafkelder te Delft: „Vader des Vaderlands.”

Doch keeren we tot de Nederlandsche gewesten terug. Reeds zagen we, dat de priesterstroom, door

den dweepzieken koning over onze landen uitgestort, gansch niet geschikt was om de harten des volks tot den nieuwen graaf terug te voeren. De bewoners der gewesten waren voor een groot deel koop- en zeelieden. In vrijheid geboren en opgevoed, door hun stand en maatschappelijke betrekking steeds meer tot vrijheid ontwikkeld, hadden geestelijke tirannie en priesterdwang niet vermocht hun vrijen geest te knellen in de banden van bijgeloof en domheid. Lang reeds had de verstandige Nederlander den dommen en zedeloozen priester bespot, doch met zijn gewone luchthartigheid had hij geleeft en laten leven. Immers hij zorgde voor zijn pastoor en zijn pastoor voor zijn hemel. Het hoogere en betere, de toetssteen des Evangelies, was hem nagenoeg onbekend. Dáár klonk de echo van Wittenberg, van Worms, van de Wartburg ook hier. Gedeelten der Schrift, ja, de gansche Bijbel werd door rondreizende marskramers van kasteel tot kasteel, van stad tot stad gebracht, en welhaast had de besmetting der ketterij ook de inwoners van 's keizers trouwste gewesten aangetast. Reeds had Karel V de afvalligen te vuur en te zwaard vervolgd en duizenden waren geworgd of verbrand, onthoofd of verdronken.

Doch heeft de vader met geeselen gekastijd, de zoon zal het met schorpioenen doen. Tichelman, de Spaansche inquisiteur, zal ook hier zijn werk doen en zijne kunst toonen. Allerwege zendt hij zijne speurhonden en straks, niet hen in de kelders van de gevangenis der inquisitie teruggetrokken, schept hij duivelsche vreugde in de beproevingen huns geloofs. Andermaal regeert de Kerk met vuur en zwaard en op poene van levensverbeurte drijft zij hare leeken naar de godshuizen om er van onzedelijke lippen de meest dwaze verdichtselen des bijgeloofs op te vangen. Welnu, waartoe moeten die nieuwe geestelijke bezendingen anders dienen, dan om het toezicht te vermeerderen, de vrijheid te binden en de geestelijke ellende te bestendigen? Toch het volk voelt die en het zweert, dat het voortaan God wil dienen in vrijheid des gewetens, naar zijne en des Evangelies meening. Terwijl het hart zich dus niet straffeloos banden smeden liet, ontwaakte het volksbewustzijn steeds meer. Van uit Spanje's Escuriaal wilde de koning alle levensdraden der regeering en der natie in handen houden en het geheele volk door centralisatie doen opgaan in het despotisme van zijn bestuur. De man, die hem hierin het meest terzijde stond, was de bovengenoemde Antoine Perinot, meer bekend onder den naam van karinaal Granvelle. Diep in 's konings gedachtengang doorgedrongen, had hij zich tot levensdoel gesteld, diens plannen en idealen in den Staat en de kerk der Nederlandsche gewesten te vervullen. Doch, hoe ze ook samenspannen, hoe 's volks ondergang te Madrid en te Brussel ten volle besloten was, hoe dicht het weefsel ook ware, welks mazen in het vorsteljk kabinet en het bidvertrek van den kardi-

naal saamgetrokken werden rondom de Nederlandsche Christenen: die in den hemel woont, lachte met hen; de Heere bespote hen.

V O O R U I T !

I.

WAAROM MOET MEN VOORUIT WILLEN?

Leeringen wekken, maar voorbeelden trekken!" zegt een oud, veel gebruikt spreekwoord. Daar is veel waars in. En waarom? Omdat de voorbeelden bewijzen dat de leeringen juist zijn.

Daarom is het zoo nuttig om de lotgevallen en daden der menschen na te gaan, en op te merken hoe Gods hand hen heeft geleid en gebruikt. Men heeft daarvoor juist niet geheele *levensbeschrijvingen* noodig. Want de levensbeschrijvingen hebben dikwijls een zeer gevaarlijke zijde. Niet zelden zijn ze wat men noemt „geflatteerd". Men kan dikmaals van photographische portretten hooren zeggen: Het lijkt wel goed, maar het origineel is zoo knap niet." En dan is gewoonlijk die uitspraak juist en onjuist tegelijk. Zulk een portret gelijkt wel, want de photographie geeft met de grootste nauwkeurigheid het oorspronkelijke weder. Maar het gelijkt slechts één oogenblik in het leven; en wel het oogenblik, waarin alles medewerkte en er op aangelegd werd om den persoon in kwestie gunstig te doen voorkomen. Hij wordt in de beste houding geplaatst; de meest geschikte omgeving wordt uitgezocht, gordijnen en lichtschermen worden zoo gezet dat het licht op de beste wijze op de groep valt, en alles behoeft slechts een paar minuten zoo te zijn. En dan verdwijnen die omstandigheden om nooit weer terug te keeren. 't Gevolg is dat men den geportretteerde weergegeven ziet, zooals men hem in het dagelijksch leven nooit aantreft.

En zoo zijn dikwijls de levensbeschrijvingen ook. Ze zijn een opzettelijk vervaardigd, aaneengesloten verhaal van de uiterlijke omstandigheden en gebeurtenissen, door den schrijver met voorliefde voor zijn held verhaald. Maar niet zelden krijgt men niets te zien van de inwendige roerselen, welke tot de daden van den beschrevene aanleiding gaven.

Daarom is het, in zeker opzicht beter losse voorvallen en daden te vermelden en te overdenken, waaruit deze of gene karaktertrek sterk uitkomt, of waarin Gods leiding op duidelijker wijze dan gewoonlijk spreekt. Ze prenten zich beter in het geheugen en geven dikwijls meer leering.

't Spreekt vanzelf dat men het *goede* moet opzoeken en op den voorgrond plaatsen. De ondervinding heeft geleerd dat ook *kwade* voorbeelden, al zijn ze afschrikkend bedoeld, trekken. Het wilde beest in 's menschen hart wordt wakker, wanneer slechte daden verhaald worden, gelijk de tijger woest wordt

wanneer hij eenmaal bloed geproefd heeft. Het goede heeft versterking noodig. Ook het natuurlijk goede. Maar vooral werken goede voorbeelden uitnemend, wanneer aan alles blijkt dat de held van 't verhaal Godvreezend was en dus zijn goede daden vruchten waren van den Heiligen Geest. Iemand heeft eens gezegd: „Om den weg naar den hemel te vinden, behoeft men *den weg* naar de hel niet te kennen.” Op een der groote Eriebooten sprak eens een reiziger een flinken bejaarden matroos aan en vroeg hem: „Wel Jim, hoelang vaart ge reeds op het Eriemeer?”

„Al vijf en twintig jaren, mijnheer,” was het antwoord.

„Nu, dan zul je wel alle ondiepten, klippen en zandbanken nauwkeurig kennen?”

„Nee,” antwoordde de ferme man; „daar weet ik weinig van, en dat is ook niet noodig. Maar ik weet altijd op een haar waar goed, diep vaarwater is. En dat is alles wat ik weten moet.

Menig jongmensch vraagt: *Hoe* kan ik vooruitkomen? De voornaamste wedervraag, die als eerste antwoord kan dienen, is wel: „*Waarom* wilt ge vooruitkomen?” Is het eenvoudig te doen om uw gelddorst, uw eerezucht, uw heerschzucht te bevredigen? Waag dan de poging zelfs niet. Want dan kunt ge verzekerd zijn dat van tweeën een: of ge zult, na een poos van welslagen, een zeer diepen val maken; of ge zult tot het einde van uw leven slagen. Maar het laatste vooral zou zijn om af te bidden, indien — zoo iemand bidden kón! Het eerste is gewoonlijk een teeken dat God aan uwe ziel werkt en haar redden wil; maar door zeer moeilijke en diepe wegen. Het laatste is maar al te dikwijls het bewijs dat het hart verstokt en men onredbaar verloren raakt.

Maar is het — al zij het ook halfbewust — het innigste begeeren van uw hart om vooruit te komen ter eere Gods en ten welzijn van uw naasten, dan moedig, met vaste wilskracht maar onder voortdurend gebed alle vermogens van ziel en lichaam tewerk gesteld! *Onder voortdurend gebed*. Want nóg blijft de weg naar boven een gevaarlijke gang als 't ware langs de sporten in glad ijs gehouwen! Ook voor wie God vreest gluren en loeren langs dien weg de begeerlijkheid der oogen, de begeerlijkheid der vleesches en de grootschheid des levens. Het bezit van talenten is gevaarlijk!

De rechte geest bezielde David Porter van Yorkshire in Engeland. Hij was een doodarme schoorsteenvegersjongen, die zijn jeugd niet slechts in zwaren arbeid, maar letterlijk in harde slavernij doorbracht. Maar met alle kracht legde hij er zich op toe om zich tevreden in zijn lot te schikken en al zijn werk zoo goed mogelijk te doen. Onderwijl verzuimde hij geene gelegenheid — al was die nog

zoo klein — om zijn kennis te vermeerderen. Toen hij achttien jaren oud was, gelukte het hem er toe te geraken dat hij voor eigen rekening uit schoorsteenvegen ging. Maar wat hij oververdiende was voor een goed deel niet voor hemzelve bestemd. Hij besteedde het om het lot van schoorsteenvegersjongens te verzachten. Toen hij meende genoeg met de pen te kunnen omgaan, schreef hij een tractaatje, waarin hij het lot van zulke arme jongens blootlegde en om hulp voor hen vroeg, en verspreidde dat onder invloedrijke personen. Door onvermoeide werkzaamheid wist hij zich eenig vermogen over te sparen, dat weldra aangroeide; en tegelijk ook zijn menschevriendelijke pogingen met goed gevolg voort te zetten.

Een hooggeplaatst Engelschman vroeg hem eens hoe hij zoover gekomen was. Het antwoord luidde: „Ik heb nooit een verloren oogenblik of een nutteloozen gulden gehad!”

Andrew Carnegie wordt de *ijzerkoning* van Pittsburg genoemd. Hij staat aan het hoofd van eene vennootschap met een kapitaal van dertig millioen dollars (dat is f 75000000). In de fabrieken werken 20000 menschen, wier gezamenlijk maandelijks inkomen twee en een half millioen gulden bedraagt.

Deze Cargenie was op zijn vijftiende jaar stokersjongen in een ellendigen donkeren kelder. Hij verhaalt zelf: „Op mijn vijftiende jaar werd ik tot boodschappenjongen aan een telegraafkantoor aangesteld. Dat was eene verandering van de duisternis tot het licht. Het was een paradijs voor mij. Elken morgen mocht ik de kantoren aanvegen en ik stond daarvoor zeer vroeg op, om tijd voor mijzelf te winnen.

In Pittsburg woonde kolonel Anderson, wiens naam steeds in zegenend aandenken bij mij zal blijven. Deze opende een bibliotheek van vier honderd goede boeken, waarvan alleen arme kinderen gebruik mochten maken. Elken Zaterdag namiddag was Anderson zelf tegenwoordig om de gelezen boeken terug te ontvangen en nieuwe uit te geven. De geheele week verlangden wij naar den Zaterdag namiddag. Mijn broeder Thomas en de heer Phipps maakten met mij geregeld gebruik van de edelmoedigheid van den kolonel. En toen heb ik mij vast voorgenomen, dat wanneer ik ooit tot overvloed mocht komen, ik al zou doen wat in mijn vermogen was om arme jongens door goede bibliotheken voort te helpen. *De man, die tracht rijk te sterven, sterft onbegendigd.*”

Carnegie heeft woord gehouden en houdt nóg woord. Hij zondert voortdurend buitengewoon groote giften af voor openbare bibliotheken en voor allerlei andere nuttige instellingen. Hij toont dat het hem ernst is, dat „een man niet moet trachten rijk te sterven.”

Die zijn bezittingen op zulke wijze gebruikt is *gezegend* rijk. Zulke mannen zijn de levende bewijzen van de waarheid van het woord der Schrift: „De Godzaligheid is tot *alle* dingen nut, hebbende de

beloften des *tegenwoordigen* en des toekomstenden levens." Eén ding moet men echter goed en vooral in het oog houden, en wel dit: Deze mannen zijn niet mild en weldadig geworden toen ze eerst genoeg en overvloed voor zichzelf hadden, maar omgekeerd. Want wie naar rijkdom haakt, wordt inhalig en eindigt met een gierigaard te worden. En de geldgierigheid is de wortel van *alle* kwaad. Een gierigaard heeft *nooit* genoeg. Maar al sterft hij ook schatrijk, op zijn geld rust geen zegen.

Ik heb een heereboer gekend, die een tamelijk groot vermogen had. De man was weduwnaar en had zes bijna volwassen kinderen; vijf zoons en eene dochter. Zijn eenig streven en jagen was aan elk dier kinderen bij zijn verscheiden honderd duizend gulden na te laten. Daar spaarde hij alles voor uit wat hij met zijn vermogen en in zijn stand niet alleen nemen *mocht*, maar ook *verplicht* was te nemen. Want evenmin als iemand *boven* zijn stand mag gaan, is het goed *beneden* zijn stand te leven. De man was zeer door rheumatiek geplaagd; maar zoo schraapzuchtig dat er geen dokter over den vloer mocht komen. Om zijn kwaal te bestrijden nam hij op raad van een anderen spaarzamen vriend *petroleum* in. Dat zou helpen naar het heette; het was niet te duur; en men komt niet licht in verzoeking er meer van te nemen dan noodig is.

De man is doodarm gestorven. Hij heeft om toch maar zooveel mogelijk renten te maken, de dwaasheid begaan om een goed deel van zijn kapitaal te beleggen in zoogenaamde „Geconfedereerden." Dat waren schuldbekentenissen van de Zuidelijke Staten van Noord-Amerika. Het geld, dat er voor betaald was, werd door de slavenhouders gebruikt in hun onrechtvaardigen oorlog tegen het noordelijk deel van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. De stukken van \$ 1000 (*f* 2500) werden gekocht voor *f* 1000. Schijnbaar stonden de zaken heel mooi, want de eindelijke zegepraal der tegenstanders van de slavernij heeft, om zoo te zeggen, aan een zijden draadje gehangen. De staatspapieren der Vereenigde Staten stonden lager dan die der Geconfedereerden.

Nu zou een Christen, die niet door den geldduivel bezeten was, wel geweten hebben wat hem te doen stond. Er *moest* immers wel een vloek van den Almachtige rusten op geld, dat gewonnen werd door het met geweld instand houden van de slavernij? Maar een wereldling gelooft niet aan den *zegen* Gods, en denkt daarom ook niet aan zijn *vloek*.

Toen de krijgskans keerde en de Noordelijken zegepraal op zegepraal behaalden, werden de houders van „Geconfedereerden" bang. Die stukken begonnen ook schrikbarend te dalen. Reeds was men ongerust geworden toen Richmond, de sterkte der Zuidelijken, geblokkeerd werd. De coupons werden niet betaald, want men kon niet door de blokkade heen komen om het geld te ontvangen. Dat was een zeer natuurlijke reden. Maar wat bevreesding wekte was dat

er gedurig nieuwe stukken werden uitgegeven. Het bleek dus dat de coupons niet *in*, maar de nieuwe stukken wel *uit* Richmond konden gebracht worden! Waar bleef het geld, dat de stukken oprachten?

Binnen een jaar nadat onze heereboer geheele pakken „Geconfedereerden" voor *f* 1000 het stuk gekocht had, waren ze letterlijk geen cent meer waard. Men gaf ze elkander ten geschenke. Ja, nog erger. Die ze kwijt wilde zijn, kon ze verkoopen — *voor niets* — maar moet nog ongeveer vijftig gulden *vergoeden* voor achterstallige rente! Zoo stierf onze arme rijke man, nog een jaar later, en liet voor ieder zijner kinderen misschien geen vijfduizend gulden inplaats van honderd duizend gulden na.

Zie daartegen nu eens den vóór korten tijd overleden millionair Amos Lawrence, uit Boston. Op twintigjarigen leeftijd begon hij met een bagatel geld een kleinen handel. Maar voor in zijn zakboekje stond met groote letters geschreven: „Wat baat het een mensch, al gewint hij de geheele wereld en lijdt schade aan zijne ziel?" Hij kon dus geen enkele zaak afsluiten of deze woorden van den Heiland werden hem herinnerd. Kort vóór zijn dood schreef hij aan een zijner vrienden: „Het nut van rijkdommen ligt in hun *gebruik*. Ze zijn als de albasten flesch, welke de vrouw boven het hoofd van Jezus brak en uitgoot. Die flesch had geen nut, zoolang ze heel bleef. De rijkdommen dienen tot niets goeds zoolang ze niet uitgestort worden ten nutte van de arme leden van het lichaam onzes Heeren." Hij is niet rijk die schatten *oplegt*. Maar hij is rijk die schatten *uitlegt*. Ik zal daarom rijk zijn door mild te geven; terwijl de wereldling arm is door vergaderen."

Lawrence werd een groot koopman, die gedurende zijn leven meer dan twee miljoen gulden voor Christelijke instellingen weggaf, behalve wat hij aan particuliere weldadigheid deed.

W.

Nogmaals Ds. Rowland Hill.

Te Yorkshire zeide eens een oud man tot dezen beroemden prediker: „Het is juist 25 jaren geleden, Ds. Hill, dat ik u voor de eerste maal hoorde; ook herinner ik mij den tekst nog en een gedeelte van de preek."

„Zoo," hernam hij, „dat is meer dan ik mij herinneren kan."

„Gij zeidet ons," zoo vervolgde de oude man, „dat er menschen gevonden worden, die zoo ontzettend nauwlettend zijn, op de wijze van voordracht onder de verschillende predikanten. Maar veronderstelt eens, zeidet gij: dat gij met eenige andere erfgenamen samen gekomen waart om een laatste wilsbeschikking te hooren voorlezen, zoudt gij, terwijl de advocaat of notaris aan het voorlezen was, al dien tijd in uw binrenste aanmerkingen zitten te

maken over de wijze, waarop hij het testament voorlas? Neen, neen! Gij zoudt uw gansche aandacht er aan wijden om te weten te komen of uw naam ook genoemd wordt en voor hoeveel. Zoo zou ik u ook raden het Evangelie aan te hooren."

Uit eigenhandige aantekeningen van Ds. Hill, blijkt, dat hij op den 10^{en} Juli, 1831, reeds 22,291 malen gepredikt had. Men kan dus veilig tot het besluit komen, dat hij, aan het einde van zijn 66jarige ambtsbediening minstens 23,000 keeren gepredikt heeft; met andere woorden: bijna 350 predikatiën 's jaars. Velen dezer leerredenen werden op de straat en in het veld uitgesproken; en Ds. Hill getuigt zelf, dat, zoover hij na heeft kunnen gaan, deze redevoeringen in de open lucht de meeste bekeeringen tengevolge gehad hebben.

Andere voorname predikanten zijn ook zoo onvermoeid werkzaam geweest: Whitefield heeft in een 34jarige Evangeliebediening 18,000 malen gepredikt; en Wesley, die omstreeks den leeftijd van Ds. Hill bereikte, 40,590 malen.

Op zekeren dag bezocht hem een wetbestrijder, en wenschte met hem te spreken over zijn wijze van prediking.

"Gij verkondigt een „wettisch evangelie," zoo begon de bezoeker.

"Houdt gij ook de Tien Geboden als een regel van uw leven?" vroeg Ds. Hill.

"Welzeker, niet," hernam de bezoeker.

Ds. Hill trok aan een schel, waarop zijn bediende binnenkwam.

"Charles," zeide hij, „wijs dezen man de deur; en houd een scherp oog op hem, totdat hij de deur uit is, anders missen wij straks licht een kleedingstuk of iets anders."

Ds. Hill was eens borg geworden voor een lid zijner gemeente. De man ging failliet en de dominé moest de som voldoen. Het bedrag was 1,000 pond sterling.

Op denzelfden dag, dat hij het geld gestort had, legde hij een bezoek af bij een vriend, die, zijn neergedruktheid bemerkende, zeide: „Wat scheelt er aan, Ds. Hill? Gij ziet er zoo bezwaard uit?"

"Bezwaard, mijnheer!" antwoordde hij „dat hebt gij toch mis, want ik ben 1,000 pond lichter dan gisteren."

Eens, toen hij in een plaats predikte, waar vele fabrieken waren, zeide hij: „Ik richtte hedenavond mijne oogen naar den rook uit de schoorsteenen van uw fabrieken; en hoewel er maar een klein zuchtje wind was, nochtans gehoorzaamde de rook aan dat stille zuchtje. Zoo is het ook met den Christen, als God, de Heilige Geest, zijne ziel beademt.

De werklieden toesprekende, zeide hij eens: „Ik heb geen hooge gedachten over den godsdienst van dien man, die, als een goede Voorzienigheid hem volop werk verschaft, niet eens een Zondagsche jas bezit."

Toen Hill oud begon te worden, werd hij wegens

lichaamsongesteldheid dikwijls verhinderd om den openbaren godsdienst bij te wonen. Maar het kostte altijd vrij wat zorg en oppassing om hem binnen te houden, daar hij, wanneer het orgel begon te spelen, zoo behendig wist te ontsnappen.

De avond van Nieuwjaarsdag verschafte hem altijd een bij uitstek aangenaam uur; het was dan Avondmaalviering in zijne gemeente. Eens echter moest hij juist dien geliefden avond in zijn woning doorbrengen, verhinderd zijnde om met het volk van God op te gaan naar Gods bedehuis tengevolge eener oogontsteking. Na veel tegenspraak bewilligde hij er eindelijk in om thuis te blijven. Doch wat gebeurde er? Juist toen het volk begon toe te naderen tot de tafel des Heeren, verscheen de eerwaardige oude man, in een grooten blauwen mantel gewikkeld en het hoofd omzwachteld. Hij had, hoewel geblinddoekt, toch alleen zijn weg weten te vinden uit zijn huis naar de kerk. De opgewondenheid daardoor teweeggebracht, laat zich moeielijk beschrijven. Het volk barstte los in innig gevoel des harten, toen zij hun beminden herder daar zagen voortreden tot de tafel des Heeren, terwijl de dienstdoende leeraren er op aandrongen, dat hij toch naar huis zou gaan.

"O, mijn lieve volk!" riep hij luidkeels, „zij willen mij niet eens een enkel woord tot u laten spreken." Daarop sprak hij toch een korten maar treffenden zegenwensch uit, en begaf zich daarop naar huis.

Het was zoo geregeld, dat hij te Bristol eene reeks van predikatiën zou houden, ten tijde dat er een groote tentoonstelling plaats had. De tekst voor de eerste gelegenheid was Jes. 40:1. „O, alle gij dorstigen, komt tot de wateren; en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet; ja, komt, koopt wijn en melk zonder geld en zonder prijs."

De opkomst was groot, en het begin zijner rede luidde aldus: „Mijn lieve hoorderen! Ik denk, dat velen uwer zijn gekomen om de tentoonstelling bij te wonen. Ik ook. Gij zult eerst morgen uw goederen ten toon stellen, maar ik zal de mijne hedenavond vertoonen. Gij zijt bang, dat uw koopers niet zullen willen opklimmen tot uw prijzen; maar ik ben bang, dat mijn koopers niet zullen afdalen tot mijne prijzen, want (met de hand op den Bijbel slaande riep hij 't uit:) mijn waar is verkrijgbaar zonder geld en zonder prijs."

"Zeg eens, mijn jongen!" zeide hij eens tot een knaap in de Zondagsschool, „zoudt gij gaarne lang willen leven?"

„Ja mijnheer!"

„Weet gij hoe dat gaat?"

„Neen, mijnheer."

„Zal ik het u eens zeggen?"

„Gaarne, mijnheer! als het u belieft."

„Werk hard!" zei Hill, en niets meer.

Deze jongen is later algemeen bekend geworden als Dr. Stowel.

H.

UIT HET LEVEN.

Ter aanvulling

van het merkwaardig bericht, dat we onlangs gaven over de Ned. Geref. gemeente, die nog bestaat op het West-Indisch eiland St. Thomas zij vermeld, dat er vroeger ook een bestond op het naburige St. Jan. Deze had een gedenksteen in haar kerk en, toen die gemeente later had opgehouden te bestaan, heeft men hem naar St. Thomas gebracht, en nu versiert hij een der wanden van de Geref. kerk. Het is een groot en kostbaar stuk, het geschrift, fraai bewerkt op graniet in de Hollandsche taal, luidt als volgt: „De Weleerwaarde Ds. Fortius Verburgh, geboren in de stad Groningen, Ned., in den jare 1701, is te St. Jan overleden 24 Februari, 1749. ZEW. werd door de gemeente te St. Jan beroepen 6 Juli, 1741; heeft de eerste predikatie gedaan in zijn woonhuis uit Gen. 12:1. Den 15en Januari, 1743 is de eerste opgerichte kerk door ZEW. met Zach. 6:15 te St. Jan ingewijd:

„Hieronder rust het kil gebeente
Des eersten stichters der gemeente,
Zijn godsvrucht bracht hem naar dit oord,
Zijn stem werd te Sint Jan gehoord.”

De kerk te St. Thomas bezit een zeer kostbaar avondmaalstel van zilver; de bekens, zijn van binnen met goud belegd, waarop de namen der twee Ouderlingen en twee Diakenen, de oorspronkelijke gevers, staan en verder in 't Hollandsch: „Door ons als een liefdegave der gemeente geschonken tot gebruik van des Heeren heilig Avondmaal,” met nog deze regele (Luther's spreuk):

„Des Christen's hart op rozen gaat
Als 't onder Kruijse Christi staat.”

H.

Uit den Talmud

Wie is wijs?
Die van elkeen leert. —
Wie is sterk?
Die zichzelf overwint. —
Wie is rijk?
Die zich met het zijne vergenoegt. —
Wie is achting waardig?
Die de menschen acht.

H.

Palestina.

Ds. Wells schrijft uit Palestina, dat in de vlakke van Saron groote verandering heeft plaats gehad gedurende de laatste zeven jaren. De teelt van sinaasappelen wordt door de Rothschilds op groote schaal gedreven. De heer Wells levert een belangrijke mededeeling aangaande een bezoek door hem en de zijnen

bij een Bedouinen opperhoofd gebracht. Hij toch werd ontvangen met een gastvrijheid welke hem denken deed aan de ontvangst der engelen door Abraham, op diezelfde plek, in het verre zuiden van Palestina. Het opperhoofd wilde schapen slachten voor hem en zijn gezelschap. 't Bleek echter spoedig, dat deze gastheer niet in alle opzichten een tweede Abraham was. Hij poogde namelijk een overjas te stelen. Dat zich het gezelschap hierdoor minder goed gestemd gevoelde, is te verstaan. En, wat het kleedingstuk betrof, het was niet dan na strenge dreigementen van gevangenneming dat het opperhoofd er ten laatste in berustte het aan den wettigen eigenaar terug te geven.

De heer Wells vindt Jeruzalem zeer vergroot en uitgebreid. Zeven jaren geleden was de Joodsche bevolking slechts 19,000; nu wordt zij door den Britschen consul op 40,000 en door anderen op 60,000 zielen geschat. De schatting of „tol” is er thans nog even bemind als 1,900 jaren geleden. In de Jodenbuurt zullen 2,000 nieuwe huizen worden gebouwd. Hebron heeft een groot hotel, goede wegen en omnibussen die naar Jeruzalem rijden. „Die het Heilige Land nog wenschen te zien eer het al zijn natuurlijke Oostersche eenvoudigheid verloren heeft, zullen zich moeten haasten.” Weldra zal de spoorweg Jeruzalem verbinden met de Middellandsche zee. Hij ligt reeds tot Ramleh.

H.

Uit den Talmud.

Rabbi Eliezer Ben Simon reed eens langs den oever eener rivier, in opgeruimde, ja hoogmoedige stemming, want hij kwam uit de synagoge waar hij in de geleerdheid uitgemunt had. Daar ontmoette hem „een fabelachtig leelijke man.” Hij groette den rabbi vriendelijk, doch deze beantwoordde de begroeting niet, maar riep trotsch:

„Hoe schoon zijt gij, mijn vriend! Zijn misschien al uwe medeburgers zoo welgevormd als gij?”

De onbekende antwoordde: „Ik weet het niet, maar ga toch tot den Meester, die mij geschapen heeft en zeg hem: Welk een afschuwelijke gestalte hebt Gij gemaakt.”

De rabbi zag zijn fout in. Oogenblikkelijk steeg hij van zijn dier af, wierp zich voor den man neder en bad hem om vergeving; maar deze zette beleedigd zijn weg voort. De rabbi reed hem echter na tot aan zijn huis, en smeekte hem nogmaals om vergeving. Op het toetreden zijner medeburgers liet zich de geraakte bevredigen. „Ik vergeef u,” zeide hij, „onder beding dat gij zulke taal niet herhaalt.” Dadelijk ijld de rabbi naar de kerk en predikte: „Dat de mensch steeds nederig zij gelijk het riet, en niet hoogmoedig gelijk de ceder.”

H.

Te Belfast, Ierland, besloten onlangs eenige Christenen een half uur vóór de godsdienstoefening samen te komen, om een kwart uur in 't gebed door te brengen. Het andere kwartier besteedden zij om de voorbijgangers vriendelijk uit te noodigen tot bijwoning der godsdienstoefeningen. Tevens deelden zij traktaten uit. Door dit alles hadden zij 't genoeg van 200 personen meer in de kerk te zien dan gewoonlijk.

„Werk terwijl het nog dag is, want de nacht komt, waarin niemand meer werken kan.”

H.

„Zielverzekeringsmaatschappij.”

Een brief uit Depère, Wisconsin, en gericht aan „Minneapolis Tribune” luidt aldus:

„Vader Durin van de St. Jozefs Katholieke gemeente in deze stad, is de stichter eener nieuwe en zonderlinge soort van verzekering, waarin hij met goed gevolg de leden zijner eigene en omliggende gemeenten geïnteresseerd heeft. Vader Durin's plan sluit in zich de redding van de ziel des overledenen na den dood. De oorspronkelijke stichting is bekend als „het verlossingsgenootschap”, hoofdkwartier te St. Joseph, met den WelEerw. J. F. Durin aan het hoofd. Het prospectus van het genootschap meldt, dat het gesticht is volgens hetzelfde beginsel als een onderlinge waarborgmaatschappij, en dat men, om lid te zijn, 25 centen intreegeld en 10 centen jaarlijks betaalt. Er wordt geen reserve-fonds op na gehouden: al de contributies worden dadelijk der misse ten offer gebracht en ter bevrijding van de zielen in het vagevuur.

De gedachte der oprichting van het „verlossingsgenootschap” is bij den heer Durin ontstaan, en heeft haar wording te danken hieraan, dat hij zoo stellig en zoo sterk geloof hecht aan het bestaan van een vagevuur, als een plaats waar zij, die aan vergeeflijke zonden zich hebben schuldig gemaakt, kwijtschelding erlangen en door de gebeden van goede Katholieken daaruit kunnen worden verlost. Hij beschouwt het plan als een toepassing van handelsbeginselen op geestelijke zaken.

Strekken de waarborgmaatschappijen om de verzekeren te vrijwaren van de jammerlijke gevolgen teweeg gebracht door brand of andere onheilen, op gelijke wijze zoekt hij door dit genootschap de pogingen te vereenigen van de leden der R. K. kerk, ten einde de ziel te redden van elkeen hunner die door roekeloosheid of onkunde deze of gene vergeeflijke zonde bedreven heeft: — eene zonde die wel niet de helsche straf verdient, maar toch het ten hemel ingaan belet, en den ongelukkige onverbiddelijk in 't vagevuur houdt, tot tijd en wijle dat er uit dit genootschap redding opdage.

Vele honderden hebben zich reeds bij dit genootschap doen inschrijven; en volgens getuigenis van

Vader Durin heeft zijn plan de goedkeuring mogen erlangen van mede-pastors, ja zelfs van zijn superieuren, en wel omreden het beginsel een logisch gevolg is van een der innigste geloofsovertuigingen van de R. K. kerk.”

(Volksvriend)

Een predikant in Tennessee hield dezer dagen eene zeer boeiende rede over een afgestorvene, en richtte na afloop daarvan de volgende woorden tot de vergaderde vrienden:

„En nu zullen we, mijn waarde en Christelijke vrienden, voortgaan om aan den hoogsten bieder de eigendommen te verkoopen, die door onzen overleden broeder zijn nagelaten.”

De dominé trad nu zelf als afslager op, en deed zijn uiterste best om de sympathie der aanwezigen voor de weduwe op te wekken. Men begon lustig op te bieden en de uitslag was ten hoogste bevredigend.

H.

In Japan houdt men er vreemde soorten van eergevoel op na.

Zoo is, ter zake van den moordaanslag op den Czarewitch, de gouverneur van de provincie waarin 't misdrijf gepleegd werd, ontslagen; te Kyoto pleegde een vrouw, wegens de schande over het land gebracht, zelfmoord, en een man moest met geweld worden teruggehouden van een reis naar St. Petersburg, ten einde zich daar, als een zoenoffer, zelf te dooden. In een ander gewest is bepaald, dat niemand meer den naam van Tsuda of Tsano mag dragen (dien van den moordenaar) en velen verlangden dat de stad Ofsu, waar de manslag werd gepleegd, ook zal worden herdoopt. Eindelijk hebben de rechters, die Tsuda tot levenslangen dwangarbeid veroordeelden, de vraag overwogen of zij, na de berechting van een zoo vernederende misdaad, niet behooren af te treden.

Amerikaansche advertentie

Zij papt haar voeten en papt haar hoofd,
Zij blaarden haar rug, 't werd open en rood,
Zij beproefden elixers en zalf voor de pijn,
(Schoon grootmoeder zei, 't konden fratsen slechts zijn).

De arme vrouw dacht, haar sterfuur genaakte;
Doch „Favorite Prescription” genas deez' geraakte.
Geen wonder dan ook dat zij vriendelijk keek
En prees het recept dat haar kuurde¹⁾ in 'n week.

¹⁾ Een verknoeiing van het Eng. *to cure*. (gezezen).
H.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

„OP UW WOORD!”

De menschen hebben over 't algemeen allen den mond vol van „geloof” maar toch zijn er slechts weinigen die eenig geloof *in 't hart* hebben. Ook kan men veilig beweren dat veel, 'twelk geloof genoemd wordt, geen geloof is. Zoover is men afgeweken van de ware beteekenis van het woord *geloof*, dat dit woord meest inplaats van een „vaste grond der zekerheid,” de grootste *onzekerheid* moet aanduiden. „Ik geloof het wel,” beteekent meestal: „ik heb er eigenlijk weinig grond voor om het aan te nemen. Wat in het dagelijksch leven *geloof* genoemd wordt, is meestal nauw verwant met *ongeloof*.

Toch schuilt het geloofsvermogen op zichzelf in *aller* hart. Niet het geloofsvermogen waardoor men voor vast en zeker houdt wat *God* zegt, maar het geloofsvermogen in algemeenen zin. Ook is dat vermogen in alle menschen onophoudelijk werkzaam. 't Komt in allerlei vormen ieder oogenblik tot zijn recht. Zonder geloof zou de menschelijke samenleving onmogelijk zijn. Wat is het crediet, dat het halve kapitaal van de maatschappij uitmaakt, anders dan geloof in elkanders goede trouw? Zonder *geloof* in mijne medereizigers zou ik me niet wagen in een spoorwegcoupé, waarin eenige vreemden zitten. Ik *geloof* dat zij niets kwaads in den zin hebben en vertrouw mij weerloos in hun midden.

Dat *moet* wel. Want zonder *geloof* weten we zelfs niets. Hoe *weet* ik bijvoorbeeld dat de man, die zich daarvoor uitgeeft, mijn vader is; en dat die vrouw, die ik als moeder aanspreek en eerbiedig en liefheb, werkelijk met recht mijne moeder genoemd wordt? Dat weet ik alleen omdat zij het mij van de prilste jeugd verteld hebben en ik het geloofde. 't Komt niet in mijn hart op er aan te twijfelen. Ik vertrouw zonder eenig nader bewijs, op hun woord.

Dat vindt iedereen zoo dood-natuurlijk, dat de meesten het onnoodig werk vinden om daarover nog uit te wijden. En slechts weinigen denken er aan welk een scherpe veroordeeling van onze houding tegenover de onzienlijke dingen in deze eenvoudige waarheid verscholen ligt. Omdat we de aardse dingen *zien*, verbeelden we ons dat we ze niet *gelooven*. En we bedenken gewoonlijk niet dat ook bij het aardse, zichtbare, de weg in den diepsten grond juist dezelfde is als bij de onzienlijke. Eerst komt gelooven en dan aanschouwen. Men kan wel met het stoffelijk oog iets aanschouwen zonder geloof, maar dan heeft men er letterlijk niets aan. Alleen het voorafgaand geloof veroorzaakt een aanschouwen *met vrucht*.

Het geloof in eenige zaak hangt niet af van die zaak zelve, maar van dengene, die deze zaak onder onze aandacht brengt. Zoodra we hem echter om een *bewijs* voor de waarheid zijner woorden vragen, houdt het geloof op.

Het ongeloof kan slechts één deugdelijken grond hebben. En die is de onbetrouwbaarheid van den persoon, welke ons iets wil laten gelooven. En het kan slechts één slechten grond hebben. En die is: onze slechte verhouding tegenover hem, die van ons geloof vraagt.

Algemeen doet zich onder de menschen het verschijnsel voor, dat ze zeer *licht*geloovig jegens elkander zijn en zeer *ongeloovig* tegenover God. En reeds dat op zichzelf is een voldoende bewijs voor 's menschen val. De menschen laten zich door elkander letterlijk alles op den mouw spelden, en nemen alles voor goede munt aan, het onwaarschijnlijkste soms het liefst. Toch komen ze dagelijks bedrogen uit. Maar de lichtgeloovigheid krijgt daardoor geen knak. Doch van 't geen God zegt gelooft niemand van nature iets. En dat, ofschoon niemand bewijzen kan dat er ooit één woord van Hem ter aarde gevallen is. Bovendien: het geloof aan het *bestaan* van God, moest reeds vanzelf medebrengen het geloof in 't geen Hij zegt. Immers, zij die het meest spreken over den *goeden* God en den *lieven* Heer, gelooven Hem het minst?

Dat wijst op onze volkomen *onwaarheid*. Die onwaarheid brengt mede: tegenover de menschen dat we de waarheid niet van de leugen kunnen onderscheiden. En tegenover God: dat we voor de zuivere waarheid vreezen. Wij *weten* de waarheid wel, want „zelfs de heidenen die God niet kennen, hebben zijne wet in hunne consciëntiën.” Maar die wetenschap brengt ons, aan onszelven overgelaten, slechts tot het geloof der *duivelen*, die gelooven dat er een eenig God is, en zij *sidderen*, want hun geweten maakt daaruit de meest zuivere en dus zeer verschrikkelijke gevolgtrekkingen, omtrent zijn heiligheid en toorn.

Die siddering kan bij de menschen op tweeërlei uitloopen. Ze kan er toe leiden dat men zich op genade of ongenade aan God overgeeft. Ze kan ook eindigen in verbittering, die zich wanhopig over de siddering heenzet. En dan komt de vreeselijke toestand, dat „God zoo iemand bezoekt met een geest der dwaling zoodat hij voortaan alleen de leugen gelooft.” Is iemand zoover, dan heeft hij het menschelijke uitgeschud en is onredbaar geworden.

Die zich aan God op genade of ongenade overgeeft, wordt door Hem ontvangen in Christus Jezus. Christus Jezus is Gods *Woord*. En daarom luidt Gods eisch: „*Geloof* in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden. Rechtstreeks met God kan niemand der zondaren in aanraking komen, zonder te vergaan. „Wie kan wonen bij een verterend vuur?” Daar is geen andere aanraking met God mogelijk dan door den Middelaar Gods en der menschen.

Op zichzelf is de ontmoeting van God in Christus voor den mensch nog niet enkel liefelijkheid. Christus is „God boven allen te prijzen in der eeuwigheid. Amen!” Daarin ligt voor den mensch

niets liefelijks; integendeel dat is enkel schrikkend. Alleen het Lam, geslacht van vóór de grondlegging der wereld, het Lam dat de zonde droeg, en de wet voor ons vervulde, maakt het mogelijk in Hem met God te verkeeren.

De Heiland komt ook altijd tot de zijnen met het woord: „Vreest niet!” Dat wil niet zeggen, „Er is geen reden om te vreezen!”; maar het beteekent: „Ik geef u verlof om niet te vreezen en *daarom* is er geen reden toe.” 't Komt dus ook hier uitsluitend op het *geloof* in dat woord aan. Want er is „een toorn des Lams,” die eens ontbranden zal tegen degenen die niet geloofd hebben.

De vreeze op zichzelf is niet goed in degenen die gelooven. Vreeze en liefde staan tot elkaar in omgekeerde verhouding. De volmaakte liefde sluit de vrees buiten. Maar wèl betaamt den geloovigen het gevoel dat er de meest gegronde reden tot vrees heeft bestaan. En zelfs naarmate de liefde inniger, teederder, volmaakter is, zal dát gevoel levendiger zijn. Dat gevoel zal uitdrijven tot vast geloof en volkomen zalige afhankelijkheid.

Een merkwaardig voorbeeld van de waarheid van dezen regel geeft ons de apostel Petrus in de gebeurtenis, welke we beschreven vinden in Lukas 5 : 4—11.

„En als hij afliet van spreken, zeide Hij tot Simon: Steek af naar de diepte, en werp uwe netten uit om te vangen. En Simon antwoordde en zeide tot Hem: Meester, wij hebben den geheelen nacht over gearheid, en niet gevangen; doch op uw woord zal ik het net uitwerpen. En als zij dat gedaan hadden, besloten zij eene groote menigte visschen, en hun net scheurde. En zij wenkten hunne medegenooten, die in het andere schip waren, dat zij hen zouden komen helpen. En zij kwamen, en vulden beide de schepen, zoodat zij bijna zonken. En Simon Petrus, dat ziende, viel neder aan de knieën van Jezus, zeggende: Heere! ga uit van mij, want ik ben een zondig mensch. Want verbaasdheid had hem bevangen, en allen, die met hem waren, over de vangst der visschen, die zij gevangen hadden. En desgelijks ook Jakobus en Johannes, de zonen van Zebedeüs, die Simons medegenooten waren. En Jezus zeide tot Simon: Vrees niet; van nu aan zult gij menschen vangen. En als zij de schepen aan land gestuurd hadden, verlieten zij alles en volgden Hem.

De Heere Jezus heeft het scheepje van Simon gebruikt als kansel, vanwaar Hij het Woord Gods aan de schare verkondigde. Simons scheepje lag daar voor 't oogenblik nutteloos. De eigenaar was zeer teleurgesteld. Den geheelen nacht had hij gearheid. Zonder eenig *succes*; hij moest bijna denken zonder eenigen *zegen*. Toch was die vruchteloze arbeid — maar dat wist hij toen nog niet — een der rijkst gezegende; hij had voor Petrus en voor millioenen gevolgen tot in alle eeuwigheid. Zoo weinig weten wij, menschen, wat goed of wat tegen ons is. Had Petrus dien nacht aardig wat gevangen,

dan ware er geen plaats geweest voor de geloofs-oefening, die tot zijn oneindig heil straks van hem zou gevergd worden.

Niet dadelijk echter komt de Heere met zijn eisch en zijne belofte tot Simon. Er zijn *vaste* regelen in het Godsrijk, waarnaar steeds alles beginselvast gaat. Kort geleden had de Heere Jezus den zijnen geboden: „Zoekt eerst het koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid en al deze dingen zullen u toegeworpen worden.” Als altijd kunnen we ook hier weer opmerken: *eerst Gods eer en daarin 's menschen heil.*

Dat scheepje ligt daar dus nutteloos; maar zie, nu mag Simon het gebruiken. Doch — niet voor zichzelf. Hij heeft er geen penning meê verdiend, en nu wordt zijn scheepje en bovendien zijn tijd en zijn arbeid opgevraagd ten dienste van de verkondiging van het Woord Gods. *Moet* hij het geven? In den dienst van Gods koninkrijk bestaat slechts een *zedelijk* moeten. De Heere Jezus „*bad* hem” dat hij met het scheepje een weinig van het land afstak. God heeft alleen den *blijmoedigen* gever lief. De rekenschap van het rentmeesterschap komt aan 't eind der dagen. Simon moet niet als een slaaf het koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid dienen; hij moet het *zoeken*. Hij had het kunnen laten. Dan had hij ook den daaraan verbonden zegen gemist. Maar dat die zegen er aan verbonden was, wist hij niet vooruit.

Als Jezus affliet van spreken tot de schare, zeide Hij tot Simon: „Steek af naar de diepte en werp uwe netten uit om te vangen.”

Dat was geen verzoek, maar hield dunkt me het midden tusschen een raad en een bevel. De *belofte* van een goede vangst was er ingewikkeld in opgesloten. Simons geloof wordt dus in dit eene woord op dubbele proef gesteld.

Dat de netten met eenig goed gevolg zullen uitgeworpen worden, mag Simon als man van het vak ernstig betwijfelen. Een visscher zou dien raad nooit gegeven hebben. Oppervlakkig geoordeeld bleek duidelijk dat Jezus van de vischvangst geen verstand had. Simon zet zich niet machinaal over dat groote bezwaar heen. Hij ziet het goed onder de oogen. „Meester,” zegt hij, „wij hebben den geheelen nacht over gearbeid en niets gevangen.” De stille nacht is de tijd voor de vischvangst. Wanneer ze dan mislukt, komt er over dag niets van terecht. Wanneer Simon het daarbij gelaten en antwoord afgewacht had, zou hij ongeloof getoond, of ten minste kleingeloof verraden hebben. In éenen adem voegt hij er echter bij: „Doch op uw woord zal ik het net uitwerpen.”

Dát is vast geloof. Niet: ik wil uw raad wel eens volgen; niet: als het u genoegen doet, wil ik het wel even beproeven. „Op uw *woord* zal ik het net uitwerpen.” Daar ligt duidelijk in opgesloten: „Ik gehoorzaam niet als een werktuig, maar als *Gij* dat zegt, laat Ge mij niet voor niets moeite doen. *Gij* zegt het, dus ik *zal* vangen.”

Dat is de scherpzinnigheid, de „gevatheid” van het geloof, dat Gods Geest in 't hart uitstort. Wat voor den ongeloovige als een *bevel* klinkt, vat het geloof op als een *belofte*. Daarmee wordt God aan zijn woord gehouden. »*Hij kan niet liegen*” Iemand iets bevelen, en dan toch maken dat er niets van terecht komt, is voor God onmogelijk, want dat is liegen met daden. Zoo redeneert het geloof en het redeneert *juist* Dat verlangt God. Hij wil dat we op hoop tegen hoop gelooven, vasthouden, belijden, bewijzen, dat Hij *waar* is. 't Geloof zegt op hoop tegen hoop: „Als God iets aan den geloovige beveelt, beleeft Hij het; wat Hij belooft *wil* Hij doen; wat Hij wil, *kan* Hij. Amen.” Dat wil zeggen: „het is veel vaster en zekerder dan ik in mijn hart gevoele, dat ik zulks van Hem begeere.”

Simon werpt het net uit en vangt onmiddellijk zulk een groote menigte van visschen, dat hij met zijne gezellen het werk alleen niet afkan. Het net scheurt. De bemanning van het andere schip moet te hulp komen. Ja, bijna is het te veel voor de *twee* scheepkens, zoodat het weinig scheelde of ze zonken.

„En Simon Petrus dat ziende viel neder aan de knieën van Jezus, zeggende: Heere, ga uit van mij, want ik ben een zondig mensch.”

Men heeft er Simon soms een zacht verwijt van gemaakt, dat hij tot het uitspreken van deze woorden kwam. Zou niet juist het vers zelf aanleiding geven tot het tegenovergestelde gevoelen? Dit is de eerste maal in Lukas Evangelie, en de eenige maal in dit verhaal, dat Simon, die nog zijn ouden naam droeg, bij zijn nieuwen naam „Rotsman” genoemd wordt. Want dit woord van Petrus toonde dat zijn geloof niet alleen echt, niet alleen sterk was, maar dat het ook in de rechte richting werkte. Het geloof verkrijgt wat het begeert. Simon begreep de les, die hem dien morgen gegeven was. De arbeid van den Heere Jezus gaat niet op in het aardsche. Het *kán* zijn Meester niet alleen er om te doen zijn om Petrus geldelijk een voordeeligen dag te bezorgen. Er moet een geestelijke zegen in zitten. Jezus toonde zijne macht, zijne liefde, en niet het minst — zijne *heiligheid*. Zóo begreep Petrus het en hij deed wél. Zijn woord bedoelt: „Heere, ik *ben* *waardig* dat Gij van mij uitgaat, dat Ge U niet met mij bemoeit, want ik ben een zondaar. Ik heb reden om voor U te vreezen. Aan welk een onwaardige doet Gij zulke groote dingen! En... wat is uw bedoeling? Waarvan is dit wonder het teeken? Want het staat niet op zichzelf.”

En 't stond niet op zichzelf. Jezus zeide tot Simon: „Vrees niet. Van nu aan zult gij menschen vangen!”

Vrees niet! Het gevoel: „in mij zelf heb ik alleen oorzaak om te vreezen,” mag niet tot vrees groeien of ontaarden. De vrees is ongeloof; het gevoel dat men alleen door zijne genade niet voor Jezus behoeft te vreezen, is ootmoed. En ootmoed is een vereischte voor den Christen. „Van nu aan zult gij

menschen vangen." De proef is genomen en door-
gestaan. Hij die op Jezus woord visschen vangt waar
hij zeer goed weet dat eigenlijk van menschelijke
zijde beschouwd geen visschen kunnen zijn, die gaat
ook vol geloof op Jezus woord menschen vangen
en aan land brengen uit den boezen oceaan der ver-
loren wereld, ofschoon hij weet dat de mensch van
menschelijke zijde beschouwd geheel en al onred-
baar verloren is. Want een wonderbare vischvangst
staat tegenover een wonderbare menschenvangst in
dezelfde verhouding als de schaduw tot het oorspron-
kelijke. Om een mensch te vangen is vooral niets
minder noodig dan het almachtige woord van Chris-
tus Jezus en het onwankelbaar geloof daarin.

Dat geloof toont Simon dadelijk en met hem Ja-
kobus en Johannes. Nauwelijks hebben ze de skeep-
jes aan land gestuurd, of zij verlaten alles en volgen
Jezus. Dat is ook voor menschenvangsters noodig. En
dat moest ook volgen op de belijdenis van Simon
Petrus. Hij lette niet meer op de visschen, maar op
de *genade*, hem, zondigen mensch, bewezen. Derhalve,
wanneer Jezus hem voor een betere vangst wilde
gebruiken, liet hij het symbool in den steek.

Beproeve een ieder onzer zich of dat geloof in
hem woont. Met een *ander* geloof kunnen we niet
bestaan. En Christus Jezus, die het bij Petrus ver-
wekte en gedijen liet, is — ook voor ons — giste-
ren en heden dezelfde en tot in eeuwigheid.

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

X.

ONVERWACHTE LESSEN.

De Schrift leert ons, dat reeds voor 20 eeuwen
de menschen den „ouden wijn" prezen boven den
nieuwen, de vorige dagen beter noemden dan die
waarin zij leefden.

Veel veranderd is de wereld in dit opzicht niet.
Trouwens de mensch is welbeschouwd overal en
alom dezelfde. Op elken oudejaarsavond vervullen
ons nog dezelfde gedachten als den leider des volks
in de woestijn, den man Gods, Mozes, die ze uitsprak
in den 90sten Psalm.

Er zijn ongetwijfeld in vroeger dagen toestanden
geweest, waarbij de tegenwoordige ongunstig afste-
ken. Daartegenover echter staat, dat er thans op
stoffelijk, maar ook op ander gebied veel is, dat wer-
kelijk vooruitgang toont. We moeten dit niet ont-
kennen, ook bij alle billijke klachten over onze maat-
schappij.

Er wordt in onze dagen ontzaglijk veel gedaan
voor hen, die lijden aan de kwaal van den dag, „ze-
nuwachtigheid" en de nog veel ongelukkiger wezens,
die terecht „krankzinnigen" heeten, en wier aantal
— 't is een zeer bedenkelijk teeken — met den dag
groeit. Vroeger had men omtrent de krankzinnigen
een beschouwing, die thans wel niemand zal ver-

dedigen. De „dollen" werden beschouwd als wezens
buiten de maatschappij. 't Gevolg daarvan was, dat
men hen in een „dolphuis" opsloot en — de kosten
moesten toch goed gemaakt worden! — de rampza-
lige schepsels, die natuurlijk vaak heel dwaas deden,
voor geld liet kijken! Buitenlieden die in de stad kwa-
men gingen 't dolhuis zien als ware het een bees-
tenspel, waar het met zijn getraliede hokken trou-
wens veel op leek.

Eenige maanden had Kwik de lessen bij zijn pa-
troon voortgezet, toen er een onverwachte staking
kwam, doordat mijnheer Van Hove voor zaken tij-
delijk afwezig moest zijn. Er vielen in een naburige
handelsplaats dingen te vereffenen, die moeilijk per
brief waren af te doen. Daar de jonheer echter van
de leer was dat plicht en genoegen niet onverein-
baar zijn, paste hij zulks ook ditmaal toe en nam
er, als 't lijden kon, ook een eerzame uitspanning
van, te meer wijl hij ook in zijn tijdelijk verblijf be-
kenden en vrienden had. En zoo kwam men er dan
als vanzelf toe om ook eens te gaan kijken naar de
„dollen," (wier lot eerst nu betrekkelijk kort geleden
zoo veel verbeterd is). Wel wist Van Hove dat ook
de stad zijner inwoning een „dolphuis" bezat, maar,
zooals 't meer gaat, hij was daar nog nooit geweest
omdat dat zoo niet voorkwam en hij er alle dagen
komen kon.

Door een zware poort, als van een gevangenis,
kwamen Van Hove en zijn vrienden, jonge, vroolijke
gasten als hij, 't gebouw binnen. Eerst leidde men
hen in een ruime zaal, waar een aantal mannen —
vrouwen waren in dit gebouw niet — zich bezig
hielden met allerlei arbeid, matten vlechten, manden
maken, enz. 't Vertrek was hol en somber. Gespro-
ken werd er weinig en een paar oppassers slenter-
den lusteloos heen en weer, blijkbaar zich weinig
bekommerend om de hun toevertrouwde ongelukki-
gen, die ze in bedwang hadden te houden als dat
noodig was — meer niet. Dit kwam echter weinig
voor, want hier zaten de „zoete dollen."

Na 't verlaten der zaal werden de heeren door een
gang verder geleid. Ter zijde bemerkte Van Hove
een openstaande deur en hij vroeg den geleider wie
daar zaten.

„Dat is niet publiek, heeren," was 't antwoord.
„Maar u zult wel zorgen.... 't Zijn menschen van
uw stand. Maar als u...."

„Ja, ja," sprak een der heeren. „Je zult een extra-
fooi hebben;" en meteen trad hij binnen.

In een kamer, die er vrij net uitzag, maar die ge-
traliede vensters had, bevonden zich twee jonge men-
schen, net gekleed. Zij schenen elkaar volstrekt niet
op te merken. De een zat te teekenen, de ander
scheen in ernstig gepeins.

De teekenaar keek op toen de heeren binnen tra-
den. Met al de manieren van een welopgevoed man
boog hij diep, en zette stoelen voor hen; onwille-
keurig namen zij even plaats.

„Hebben de heeren ook lust mijn teekeningen eens te zien?” vroeg deze deftige dolle. „’t Is wel niets bijzonders, maar het kort den tijd.”

„Heel gaarne,” antwoordde Van Hove op een wenk van den knecht, die zich meteen vlak achter den dolle plaatste.

De ongelukkige sloeg nu blad voor blad om van zijn portefeuille. Enkele teekeningen waren fraai afgewerkt, andere nog pas ruwe schetsen.

„Ziet eens deze boerderij,” sprak eindelijk de krankzinnige. „Daar ligt het land, ginds het huis. Maar als ’t nu zeven uur is, dan gaat het deurtje open, de boer komt....” En tegelijk vloog de man met een rauwen gil op en wilde den naastbij zittende naar de keel vliegen. Allen sprongen doodelijk verschrikt terzij en verbleekten van ontzetting. Gelukkig had de geleider er op gerekend. Met zijn gespierde armen greep hij den dolle aan en staarde hem tegelijk scherp in de oogen. De waanzinnige schreide van woede, doch weldra begon hij onder den blik van de oogen van den wachter te trillen; hij hijgde en zonk machteloos neder. Zijn kamergenoot zag het tooneel doodkalm aan en verroerde zich te nauwernood.

„Zoo gaat het nu altijd,” sprak de oppasser; „als hij aan dat ongelukkige deurtje komt is ’t mis en zou hij iemand vermoorden; voor ’t overige is hij stil als een lam.”

„Wie weet wat er achter zit,” sprak een der heeren, terwijl hij van ter zijde den waanzinnige beschouwde, die nu als een blok in zijn stoel lag. Wie is deze heer?”

„Een gewezen koopman en rijk.”

„Aha, dus een collega,” sprak Van Hove met gemaakte luchtigheid en als om zekere beklemde niet te laten merken; „en die andere?”

„Die heeft gestudeerd voor dominé, mijnheer.”

„Wat drommel! ’t Zijn hier allemaal je collega’s Van Hove,” riep een der heeren. „Je moogt wel oppassen voor je zelf.”

„Nu ja, dat ’s ook een vak om gek van te worden,” merkte Van Hove op, zich tot den oppasser keerende.

„Als hij zijn bui had, zoudt u dat niet zeggen mijnheer,” was ’t antwoord. „Hij kan preeken dat je oogen overloopen. Hij zegt je oordeel en verdoemenis aan...”

„Och hou op, dat kennen we; dat zal ’t hem juist gedaan hebben.”

„’t Staat te bezien, mijnheer,” was ’t antwoord. „Deze heer is zoo geworden na een schrik. Hij zag een steen van een gevel vallen, op een kind. ’t Was hartstikken dood. Sinds dien tijd is hij van streek en erg ook. Hij doet nooit kwaad, en toch is den ander bang voor hem.”

„Men zou hier akelig worden,” sprak een der heeren. „Ik krijg er genoeg van.”

„Nu,” zei Van Hove, „we moeten toch nog verder zien. We zijn er nu eenmaal.”

Zij waren thans aan het gedeelte van het gebouw gekomen waar de woeste krankzinnigen waren opgesloten. ’t Had hier veel van een gevangenis. De kamertjes of cellen waren van tralies voorzien, door welke heen men de „dollen” kon zien. De een lag roerloos op den grond. De ander staarde wezenloos de bezoekers aan. Een derde liep als een wild dier onophoudelijk in zijn gevangenis heen en weer.

„Ik blijf er bij,” sprak Van Hove, „’t is de godsdienst die de meesten gek maakt. De menschen raken aan ’t peinzen en stoffen en ’t slot is dat ze hier terecht komen.”

„Dat heb ik meer gehoord,” sprak een der anderen, „maar om u de waarheid te zeggen twijfel ik er wel eenigszins aan. Want eigenlijk gezegd, de minste menschen breken met den godsdienst veel hun hoofd en dus....”

„Niet kwaad gevonden,” riep Van Hove spottend, „maar niettemin het is als ik zeg.”

„Nu ja, dat is makkelijk uitgesproken,” hernam de ander, „maar geloof me dat, om nu van de lichamelijke oorzaken te zwijgen, hoogmoed en gekrenkte trots, en jacht op geld en genot en meer dat ik hier liefst niet noem, wel zooveel schuld hebben als de godsdienst.”

„Je praat over dingen waar je niet van weet,” was ’t antwoord. „Geloof mij nu eens, den gewezen student in de heilige Godgeleerdheid. Jelui weet, ons halve vaderland doet aan die wetenschap net als aan de geneeskunst. Ieder meent er wat van te weten. En nu is die theologie of die leer der waarheid, hoe men ’t blijft te noemen, juist goed om een verstandig mensch mal te maken. Neem nu b. v. die gekken hier. Zijn dat nu goddeloozen, vromen, wat moet men daarvan denken? Zullen ze hiernamaals beloofd of gestraft worden?”

Op dit oogenblik werd aller aandacht getrokken door een geraas dat uit een der cellen kwam. Zij liepen er heen en aanschouwden een man van middelbaren leeftijd, met woest fladderende haren en gescheurde kleeren, die als een aap, nu op de tafel sprong, dan weer tegen de traliedeuren opvloog. Van Hove zag het lang en ernstig aan en sprak toen:

„Daar hebt gij het nu; volgens de rechtzinnige leer gaat iedereen die niet heeft geloofd naar — de eeuwige verdoemenis. Maar nu vraag ik ieder mensch die nog niet gek is: is zoo’n man verantwoordelijk? Hij *kan* niet gelooven. Hij heeft het nooit kunnen doen, want hij is, zegt de oppasser, van jongs af krankzinnig. En toch is zijn vonnis geteekend.”

Van Hove had deze woorden zeer bedaard en met bitterheid uitgesproken, meer als klacht dan aanklacht. De vrienden, ook de oppasser, hadden in diepe stilte geluisterd.

Doch ook een ander had dit gedaan, al was hij door niemand opgemerkt.

Dat was de waanzinnige.

Doodelijk bleek, met strakke gelaatstrekken, de

handen uitgestrekt, stond hij voor de deur van zijn vertrek. En nauw waren de laatste woorden over Van Hove's lippen of een holle stem, die door de wijde gang weerklonk, riep:

„God zal niet maaien waar Hij niet gezaaid heeft!”

Dat was het antwoord dat de ongeloofige, de twijfelaar, ontving. Van Hove trilde op zijn voeten. De vrienden waren ontzet. De wachter, aan hoeveel ook gewoon, verbleekte van ontroering. De dolle sprong intusschen al weder, een wild dier gelijk, over de tafel heen.

„Ik geloof dat het nu tijd wordt om te gaan,” sprak de man, die daarvan reeds vroeger had gerept.

Van Hove zei niets en verliet, leunende op den arm zijns vriend, het gebouw. Hij had van den Heere God een les ontvangen, gelijk nooit een mensch in staat geweest ware te geven. Wat Jan met duizenden woorden niet kon bereiken, vermocht het enkele woord van den krankzinnige.

Eenige weken later ontving Kwik, die zijn patroon en onderwijzer eerst kort geleden had weergezien, een uitnoodiging om even bij den heer Verburg te komen. Deze deelde hem mee hoe hij zoeven een brief ontvangen had van meester Van Weyde, die juist geen aangename dingen meldde. Een geweldige brand had op de plaats zijner inwoning gewoed, meer dan dertig huizen vernield en ook dat van den onderwijzer, benevens „deszelfs school.”

„Dat zal daar ook een treurigheid wezen,” sprak Kwik.

„Ja,” antwoordde Verburg, „behalve denklijk voor de jeugd die nu vrijaf heeft.”

„Hebben zij dan zoo'n hekel aan den meester?”

„Dat weet ik niet, al geloof ik dat hij meer geacht is dan bemind. Maar kinderen zijn zoo. Ik heb er gekend die op den dag van hun vaders begrafenis vergenoegd keken om 't mooie rouwgoed dat zij aankregen. En wat scholen betreft, mij is verteld hoe eens, toen op een dorp de school in den nacht afgebrand was, de ondermeester werd uitgestuurd om de kinderen, die van een nabijgelegen gehucht kwamen, te waarschuwen niet verder te loopen. Hij kwam er een troepje tegen en vertelde het groote nieuws. „Is de meester ook verbrand?” vroeg een jongen. „Neen,” was 't antwoord. „Dan helpt het toch niks,” sprak de jongen toen, „want er is gauw weer school!”

„Ja, kinderen denken over die dingen op hun manier,” zei Jan.

„Och,” hernam Verburg, „'t komt bij hen meer uit en al die praatjes van blondlokkige engelen enzoo voort, zijn dwaasheid. Kinderen zijn zondaars als allen; doch zij beheerschen zich minder. Maar daar nu meester Van Weyde gelukkig ook niet verbrand is en hij op 't oogenblik nergens op zijn plaats een geschikt onderkomen kan vinden en ook door den brand alles heeft verloren, komt hij, en dat wou ik u zeggen, met zijn gezin een poos bij ons. Intus-

schen zullen ze trachten een noodlokaal tot school in te richten, maar daar gaat nog wel een maand meê heen.”

„Ik was,” zegt Kwik, „op dat oogenblik al niet veel beter dan de schooljongens. Want spijt den brand en zijn gevolgen kon ik een gevoel van blijdschap niet onderdrukken, wijl ik begreep dat de komst der vluchtelingen mij als vanzelf gelegenheid zou geven om meer met Anneko in aanraking te komen dan tot nu toe zonder erg te geven mogelijk was. De zelfzucht is ons aangeboren; eigenbelang staat voorop.”

Het duurde niet lang of de verwachte gasten kwamen. Zij werden door Verburg en Kwik van de schuit die hen bracht afgehaald en huiswaarts geleid. 't Bleek nu dat de ramp, die we boven vermeldden, werkelijk zeer groot was geweest. Den meester echter trof zij minder, ten eerste wijl hij in een huis woonde dat aan de stad behoorde, ten tweede wijl hij tegen brandschade verzekerd was, iets wat toen niet algemeen voorkwam.

„Toch,” zoo zei de onderwijzer „na een omstandig verhaal van 't gebeurde, „heeft mij dit onheil diep getroffen. Hoevelen treuren niet om 't verlies van have en vee en wat schrik en ellende is er geleden! Ook mij is veel ontnomen dat mij dierbaar was, zoo menig stoffelijk blijk van waardeering en genegenheid. Maar wanneer het 't Opperwezen gehengt, moeten wij met Christelijke gelatenheid dragen wat over ons wordt beschoren en niet morren tegen den liefdevollen Hemelvader.”

De man was blijkbaar nog even deftig na als voor den brand. Dat bleek nog meer den volgenden Zondag. Er was toen wederom gezelschap bij Verburg, de gasten woonden dit natuurlijk bij en even natuurlijk was dat de heer Van Weyde daar weder verslag van het onheil moest doen, 't welk hem hier bracht. Hij besloot met de opmerking dat de Voorzienigheid zeker haar wijze bedoelingen zou hebben met zulke voorvallen, en daarom stil berusten plicht was.

Dit antwoord, hoe onberispelijk ook naar de letter, scheen echter de hofjesjuffrouw minder te voldoen, die opmerkte hoe alle bezoeken en kastjdingen iets moeten uitwerken, en gelijk alle dingen, hun die God lief hebben medewerken ten goede.

„Hoe zouden we anders van het weldoend Opperwezen kunnen denken juffrouw,” sprak de meester. „Zijn liefde en wijsheid zijn ondoorgrondeijk.”

„Als ons hart er maar onder mag gebogen worden,” sprak de juffrouw; „en we, 't zij ons verootmoedigen, 't zij merken op de uitkomst van 's Heeren werken.”

„Ongetwijfeld zijn dat zeer godewaardige gevoelens, juffrouw,” sprak de meester zeer statelijk. Zegt niet de psalmdichter zoo verheven: „Des Heeren werken zijn zeer groot.”

Verburg begon te begrijpen dat de juffrouw en

de meester elkaar evenmin begrepen als een IJslander en een Javaan. Hij maakte dus er een einde aan door voor te stellen „dat versje eens te zingen”. Daarna kwam vader Schuyt aan 't woord om naar aanleiding van dat vers te spreken over de aanbiddelijke wegen des Heeren, blijkbaar in de bekeering van zooveel als waren toegebracht. „Hij zelf was daar,” zei hij, „een levendig exempel” van.

Nu zullen er wel zelden vromen bijeen zijn, zonder dat, als dit onderwerp ter sprake komt, de tongen los raken. En dat is goed, want God wordt er door verheerlijkt, althans indien het met het rechte doel geschiedt — wat niet altijd zoo is. Kwik, die nog nooit dergelijke dingen aldus had hooren bespreken, ving elk woord op. Hij hoorde van den een hoe de Heere langs wonderlijke wegen hem had geleerd; van een ander hoe hem, nadat hij „naakt was uitgekled,” „ontdekkend licht” was geschonken; een derde „mocht wel zeggen dat hij als in een punt des tijds was omgezet.” Kwik vatte de vreemde zegswijzen niet, doch de zaak des te beter. Gelukkig achtte hij zich dat hij slechts hoorder, geen spreker behoefde te zijn, toen plotseling juffrouw Markus, zonder eenige verkeerde bedoeling zich tot hem richtte met de vraag:

„Weet u ook wat er eigenlijk voorgevallen is met den jongsten patroon! Ik geloof dat de Heere ook de hand aan hem gelegd heeft.”

Nu wist Kwik zeer goed wat er geschied was. Want de heer Van Hove had, toen de lessen hervat werden en de onderwijzer blijkbaar geheel anders was dan vóór de reis, kort en goed aan Jan verteld wat hem was overkomen. „Gij zijt de eenige die mij kunt vatten onder al mijn bekenden,” voegde hij er bij, „en ge zoudt me misschien later niet begripen, als ge dit niet wist.”

Doch met het fijne gevoel dat aangeboren en niet te koop is, had Kwik, al vereerde zijn meester hem met groot vertrouwen en dat zonder dwang tot zwijgen over 't meegedeelde, gevat, dat deze zaak zijn geheim blijven moest. Ook toen juffrouw Markus, die gelijk meerderen de verandering in den jongen patroon opmerkte, bij Kwik eens wat trachtte te hooren, had hij dit wijselijk ontweken. De juffer des te nieuwsgieriger geworden hoopte thans gelukkiger te zijn dan vroeger. Doch 't was niet zoo. Want Jan antwoordde kortweg: „Ik geloof ook dat de Heere bezig is het hart van den patroon toe te bereiden; maar het best is dunkt mij, af te wachten tot het openbaar wordt.”

„Recht zoo!” riep vader Schuyt, „de Heere zal zijn werk volenden.”

Uit deze moeielijkheid was Kwik alzoo gered, doch een andere kwelde hem nog en veel meer. Hij had hier gehoord hoe verscheidene der aanwezigen gansch zeer duidelijk en als met dag en uur wisten aan te geven, hoe en wanneer zij uit den dood tot het leven waren overgegaan. En Kwik vroeg zich met ernst

af hoe 't dan wel stond met hem. Hij kon, ja, ook wel van een groote verandering spreken en leefde nu in geheel andere dingen dan vroeger. Maar hevige slingeringen en schokken had hij niet ondervonden. Hij had evenmin sterk het gevoel gehad van te zwalken op een onstuimige zee, als hij nu reeds volkomen gerust zeggen kon in de veilige haven voor anker te liggen. Zou ik, zoo vroeg Jan zichzelf af, ook misschien mij maar verbeelden op den goeden weg te zijn en er eigenlijk nog geheel bezijden wandelen?

„Ik was”, zoo zegt hij, „van een levendige natuur en die gedachte kwelde mij zoo, dat toen ik dien avond de juffrouw van 't hofje thuisbracht — zij was een lieve vrome vrouw — ik haar, die ik volkomen vertrouwde, mijn bezwaar mededeelde. Zij hoorde mij opletend aan en zei ten slotte:

„Mijn jonge vriend. Misschien kan 't u troosten, dat wat de geschiedenis mijner bekeering aangaat, ik er niet beter toe sta dan gij, misschien nog slechter. Ik ben in de vreeze Gods opgevoed en heb altijd in een omgeving geleefd waar de Heere werd gediend. Ik ben niet bekeerd geboren; ook bij mij heeft de groote omkeering plaats gegrepen, maar hoe en wanneer weet ik niet. Dit kan ik met den blindgeborene zeggen: „Eén ding weet ik, dat ik blind was en nu zie.” Daarop komt het aan.”

En met deze goede woorden, die hem een pak van 't hart namen, vervolgde Kwik zijn weg huiswaarts. Dat juffrouw Markus ditmaal door een ander dan hij derwaarts was geleid, speet hem om meer dan één reden niet.

H.

AAN DE VERGETELHEID ONTRUKT.

Dat dient het stuk 't welk hier volgt. 't Is de derde proclamatie tijdens den Transvaalschen vrijheidsoorlog, gegeven door Kruger, Pretorius en Joubert.

Allereerst is merkwaardig, dat deze proclamatie nooit is uitgevaardigd geworden, doch hadden de vredesonderhandelingen op Lange Nek niet tot een bevredigende uitkomst geleid, wie weet welke gevolgen alsdan de openbaarmaking van dit stuk zoude gehad hebben. Nog opmerkelijker echter is de inhoud. We geven slechts de vijf slotartikelen, die echter genoeg zijn om elk Nederlandsch Christelijk hart opnieuw sympathie te doen gevoelen voor onze stamverwanten in Zuid-Afrika, die zoozeer van hun afkomst bewust blijken.

„Het is ons hard, na al ons lijden van vier jaren, na de bloedige worsteling van drie maanden, na den zegen van God zoo kennelijk op onze wapenen ondervonden te hebben, tot de slotsom te moeten komen: er is geen oor voor recht en billijkheid in Engeland. De Right Honourable W. E. Gladstone

sprak van „de eer der kroon”; indien Lord Kimberley de zuivere tolk is van de laatste en onveranderlijke gevoelens der Engelsche Regeering daarover, dan is het van nu aan duidelijk, dat de eer der Engelsche kroon onbestaanbaar is met de eer van andere volken, dat die eer een Afgod is, waaraan goed recht, goede trouw, kracht van heilige tractaten, geloof aan eenmaal gegeven beloften, zonder aarzeling moet worden opgeofferd. Dan is het duidelijk dat wij ons bedrogen hebben, dat wij, die nergens voor strijden dan voor ons goed recht, hetwelk de geheele wereld over erkend wordt, dat wij burgers der Zuid-Afrikaansche Republiek, vertrappt, vernederd, beroofd en vermoord moeten worden, om te voldoen aan „de Eer der Engelsche Kroon.”

Vermoord, zeggen wij, want indien de oorlog wordt voortgezet, is het van den Engelschen kant niet langer een eerlijke oorlog, maar een verachtelijk werk van onderdrukking, waarin de officieren en soldaten de rol van gehuurde moordenaars vervullen.

Er is niet de minste verontschuldiging voor Engeland van nu af aan. Wij willen den vrede en bieden dien aan. Wij willen de minsten zijn, ofschoon wij tot nog toe overwinnaars zijn. Wij nemen de Souvereiniteit van H. M. de Koningin aan. Wij zullen onze positie bij Langenek verlaten. Maar dit is voor Engeland niet genoeg, en het wijst den vrede af.

Wij zullen alzoo den krijg voortzetten. Onze God die ons tot nog toe geholpen heeft zal ons niet verlaten! De Heer zal het voorzien!

Maar wij doen twee ernstige verklaringen:

Aangezien het nu blijkt, dat de wapenstilstand onder valsche voorstellingen en met bedriegelijke redenen ons is afgedwongen, verklaren wij ons in geen opzicht daardoor gebonden en wij zullen de levensmiddelen de belegerde kampen niet laten ingaan, maar die goederen verbeurd verklaren.

Ten tweede, de geschiedenis leert ons hoe een volk zich tegen een tyran verdedigt, wat Willem III van Oranje, die Koning welke Engeland verlost heeft van de tyrannij, zeide in 1672: „liever een bedorven land dan geen land,” toen hij order gaf om de dijken van Holland door te steken en het land onder water te zetten: wat Rusland deed toen het in 1812 bevel gaf Moskou in brand te steken, zal ons leeren wat wij te doen hebben. Wij zeggen, indien gij ons land hebben wilt: neemt het, maar over onze lijken en de puinhoopen van have en goed.

En eindelijk, Broeders in Zuid-Afrika, strijdt met ons. Wij roepen u nu allen met vrijmoedigheid op om nevens ons te strijden. Onze strijd is van nu af aan een strijd voor recht en waarheid tegen een gemeenschappelijken tyran, die heden ons en morgen u zal vertreden. Het is aan u om te zeggen: wie zal in Afrika regeeren: de Afrikaner of eenige dwingelanden in Downingstreet! Of wilt gij met gevouwen handen blijven toezien, hoe wij vermoord worden? Ons geloof is het uwe: die zijn leven wil

verliezen voor de vrijheid zal het behouden, maar die het behouden wil zal het verliezen.”

Gelukkig is deze laatste oproeping niet noodig geweest. De Heere heeft het voorzien.

ONVERWACHT BEZOEK.

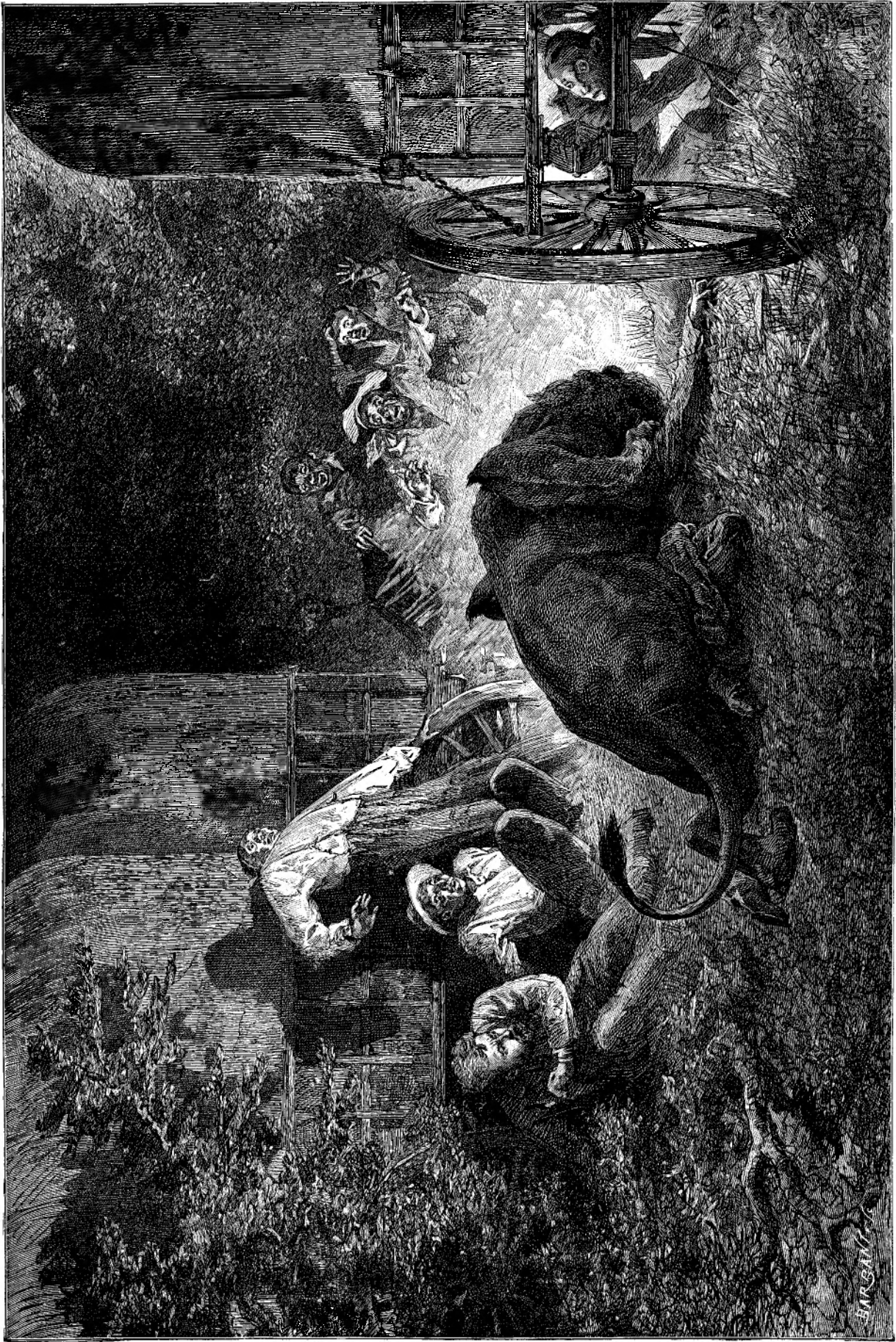
(*Bij de plaat.*)

Het tooneel, op onze plaat geschetst, ziet er alles behalve uitlokkend uit. Het stelt voor den aanval van een leeuw, welke bijgewoond en verhaald werd door den heer Farini, een Italiaan, die in 1885 eene reis door Zuid-Afrika gemaakt heeft. Hij reisde met twee vrienden en eenige Boschjesmannen. Op zekeren avond had het gezelschap zich na den maaltijd in een halven kring rondom het wachtvuur gezet, en een der reiswagens ter rechter zijde, den anderen aan den linkerkant geplaatst. Plotseling plofte een zwaar en donker lichaam midden tusschen de mannen neder. Een der Boschjesmannen, die juist aan het wachtvuur zijn pijp aanstak, raakte er onder en begon te schreeuwen: „Een leeuw! Een leeuw! Hij bijt me!” Onmiddellijk daarop hief de leeuw een gebrul aan, waarbij den reizigers de haren te berge rezen. Ze stoven uit elkaër, maar begrepen toch, dat ze moesten trachten hun ongelukkigen reisgenoot te redden.

Maar wat te doen? Farini was in een doornboschje gedrongen, en zijn geweer lag vlak voor den leeuw, terwijl de eigenaar zelf moest trachten uit te wijken om niet door den staart van het monster gegeeseld te worden. Slechts één oogenblik bedenktijd was echter voldoende. Farini greep een vlamvend hout uit het vuur, zich herinnerende dat leeuwen bang zijn voor vuur. Het vlamvende hout duwde hij onder den staart van het beest, en greep daarop een tweede brandhout, waarvan hij een regen van vonken en gloeiend houtskool op zijn rug deed nedervallen. Met een geweldig gebrul liet de leeuw nu zijn slachtoffer los en wierp zich op een der trekossen. Maar deze beweging had een der blanken gelegenheid gegeven het geweer te halen, daar de weg er heen nu vrij was. Hij schoot, maar schijnbaar zonder den leeuw te deren. Een tweede schot echter trof het dier in het linkeroog, zoodat het onmiddellijk dood ter aarde viel. De Boschjesman had vrij diepe wonden bekomen, die echter bleken niet levensgevaarlijk te zijn. De op den grond geworpen os had wel de nagels van een der klauwen des leeuws vrij diep in den nek gekregen, maar stond toch na den dood van zijn gevaarlijken vijand op en schudde zich uit alsof er niets gebeurd was.

Een niet minder merkwaardig voorval verhaalt dezelfde reiziger als ooggetuige.

Op zekeren dag op de jacht zijnde met een zijner Boschjesmannen, hoorden zij in de nabijheid een zon-

ONVERWACHT BEZOEK.

derling geluid alsof de hoeven van een dier tegen elkander geslagen werden. Behoedzaam naderende, bespeurden zij een leeuw, die bovenop een stuiptrekkende antilope lag en naar 't scheen zich tegoed deed aan het bloed van het arme dier. Onder het achterlijf van den leeuw lag een tweede antilope, eveneens met den dood worstelend. In een boom geklommen schoot de jager zijn geweer af en trof den leeuw in den kop. Zonderling genoeg verroerde het dier zich niet. Vol verbazing liet de jager zich van den boom afglijden en naderde met de grootste voorzichtigheid. De leeuw was dood, maar niet tengevolge van het schot. Hij was *gespietst* op de hoornen der antilopen, die hem bij zijn sprong op de beide dieren door den hals en de dij gestoken waren en van boven even kwamen uitkijken.

Men ziet dat zelfs de meest weerlooze vijand niet te licht te tellen is!

W.

EEN MERKWAARDIG NEDERLANDER.

DS. A. C. VAN RAALTE.

VI.

DAGEN VAN SPANNING.

In het hoofdstuk, dat voorafging, hebben wij, zoo zegt Ds. D., de aandacht bepaald bij de meest aantrekkelijke zijde der Scheidingsbeweging. Aantrekkelijk niet voor degenen, die deze droeve tijden mede doorleefden; maar aantrekkelijk voor ons, die den geloofsmoed der vaderen bewonderen en prijzen.

Ditmaal moeten wij een minder schoone bladzijde der geschiedenis opslaan, om te wijzen op gebeurtenissen, die zeker met Van Raalte's landverhuizing in een nauw verband staan, en die voor vele jaren de toekomst der Kerk daarginds zeer onzeker maakten.

Reeds vroeger is, in het voorbijgaan, op een en ander gewezen geworden; maar slechts als terloops. Laat ons ditmaal meer van nabij het oog slaan op de jaren die Van Raaltes vertrek voorafgingen.

Die maar als van verre bekend is met de geschiedenis der Scheiding weet, dat Gods doorhelpende hand, meer nog dan in het doorstaan der vervolging, openbaar geworden is in de redding der Kerk uit den maalstroom van innerlijke en diep inkankerende broedertwisten; die voor omstreeks vijftien jaren een tijdvak vormden dat niet ten onrechte genoemd is „het donkere tijdvak in de historie der Afscheidene Kerk in Nederland.”

Die een diepen indruk van deze zaak begeert te ontvangen, verwijs ik naar de notulen der Algemeene vergaderingen of Synoden der Kerk, van af 1837 tot 1854.

Twisten, kibbelarijen, debatten over vaak onbeduidende dingen, terechtwijzingen, protesten en nota's, of verklaringen volgden elkaer op den voet.

Er waren verschillende twistpunten.

De eerste en groote bron van scheuring en wantrouwen was de reeds boven beschreven herziening der kerkorde, op de Synode van 1837.

De Cock en enkele andere broederen hadden er, van meet af aan, tegen geprotesteerd, maar tevergeefs.

De meeste leden waren met een bezwaard gemoed naar huis gegaan. Men gevoelde het, deze Synode had wat gedaan, waarvan het einde nog niet te overzien was.

De geruchten, die lang vooruitreisden en hooggekleurd verspreid waren, hadden bij velen reeds kwaad bloed gezet, eer nog de Synode verdaagde.

De Cock gedroeg zich nobel. Eer de notulen gedrukt waren had hij reeds een verklaring in het licht gezonden dat hij „uit liefde tot het behoud van de eenigheid van Gods Kerk en gemeente, verklaarde te berusten in de geheele kerkordening.”

Deze verklaring deed echter weinig goeds.

De hartstochten waren reeds wakker geschud geworden en de gemoederen vol van wantrouwen en bittere verdeeldheid. Den onbevooroordeelden lezer dezer geschiedenis moet het echter opvallen dat De Cock, bij minder uiterlijke aantrekkelijkheid en bij een voortvarende, doortastende natuur, doorgaans rechte lijnen trok en zeer gezonde schriftuurlijke denkbeelden had.

Zijn gedachtengang heeft dan ook, meer dan van enig ander leider, richting gegeven aan het geestelijk ontwikkelingsproces der Kerk, waarvan hij een der stichters was.

En rondom de groote kwestie der herziening der kerkorde lagen allerlei kleinere brandpunten.

De Cock en Scholte verschilden aanmerkelijk in hunne opvatting van de doopsbeschouwing. De eerste had meer gezond Gereformeerde, de andere meer onderwerpelijke denkbeelden, die sterk overhielden naar het Labadisme.

Scholte oefende door het tijdschrift, „de Reformatie” een sterken maar minder voordeeligen invloed uit.

Al ras kwam hij, door dit werk, in conflict met andere leiders.

En zoo radikaal waren sommigen zijner stukken dat de Gereformeerde broederen, die in de Staatskerk waren achtergebleven, zich begonnen geluk te wenschen dat zij zich niet hadden gewaagd in een reddingsboot, die zoo wrak en onbetrouwbaar bleek. Brummelkamp karakterizeerde dit schrijven dan ook openlijk, op de Synode van 1840, „als de geheele Kerk in verdenking brengende, alsof zij met een verschrikkelijken tuimelgeest bezielde was.”

In sommige gemeenten, ja geheele streken, ontwikkelde zich een zeer bedenkelijke Independentische richting.

Vooraf in Zeeland wilde men de psalmen van Dathenus ingevoerd zien, bij de openbare godsdienst-oefeningen.

Er heerschte verschil over de opvatting des ge-

loofs: of *het vertrouwen des geloofs* behoorde tot het *wezen* of tot het *welwezen* ervan.

Dan was er de bittere persoonlijke strijd tusschen Scholte en Van Velzen, die elkander wederkeerig in den ban deden, met het gevolg dat de Amsterdamse gemeente diep geschokt werd en dat sommige van de beste leden er van hopeloos verloren gingen voor de Kerk.

Uit deze jammerlijke twisten ontstond de beruchte „Roovers Synode van Amsterdam”, van 7 Maart 1840; in hetzelfde jaar gevolgd door een andere Algemeene Vergadering, gehouden op dezelfde plaats van 17 Nov. tot 3 Dec.

Deze vergadering was het, die den 9en Dec. Scholte schorste in de bediening van het Evangelie.

Hoe de harten van Gods kinderen geleden moeten hebben onder al deze ellenden!

Hoe de vijand gejuicht zal hebben over de schijnbare mislukking van de gehate beweging!

Hieruit verklaart zich de bittere antipathie tegen de „Afgescheidenen” waarmede de Christelijk Gereformeerde Kerk in Nederland zoo lang te worstelen had; en die eerst sinds de Kuiper-beweging der laatste jaren, voor een meer waardeerend oordeel plaats gemaakt heeft.

En hoe ging het onzen Van Raalte onder al deze dingen? Laat hemzelf spreken: —

„De verwijdering tusschen de geloovigen in Nederland was mij staag een tranen-barende, een hartkrenkende smart. Deze heeft het mij banger gemaakt dan alle vervolging. Diepe indrukken had ik van het Godzaligheid-verwoestende van het ongeloof, en het vleesch-versterkende dezer vervreemding en wanstrijd; zij verteerden mij vaak alle lust des levens en maakten mij het leven bang.”

De Synode van 1840 was dan ook de laatste, die hij in Nederland bijwoonde.

Hij begon er zich vreemd te gevoelen.

In Overijsel begon zich tegenstand tegen hem te openbaren. Vooral in Zwolle zette men hem den voet dwars. Een zekere „luitenant” Smit stelde zich aan het hoofd der oppositie en bracht meer dan eens beschuldigingen in tegen hem, als „onzuiver in de leer”.

Smit was echter de „onzuivere.” Hij dweept met de *bevinding* en daar Van Raalte een vrij, voorwerpelijk Evangelie verkondigde, zoo rekende Smit dat hij de waarheid Gods niet recht sneed.

Het zat hem echter dieper. Smit had clericale aspiraties en wilde zelf dominé worden.

De aanvraag om erkenning bij de Regeering, de herziening der kerkorde en andere dingen werden te baat genomen en straks begon Smit alom te verkondigen „dat de geheele Kerk was afgeweken (hij natuurlijk uitgenomen) en geen enkel leeraar in den lande getrouw meer.”

De gemeenten van Zwolle, Kampen en Zalk scheidten zich daarop den 18en Juni 1838 bij vernieuwing

af, en vormden de „gemeente onder het kruis”, die straks een vrij belangrijke tak der Scheiding werd en eerst in 1869 tot de oorspronkelijke Afgescheidene Kerk terugkeerde.

Smit kon nu preeken naar hartelust.

Hij was echter nog niet tevreden.

Den 11den Juni 1839, op een vergadering te Mastenbroek, dat mede aan Van Raalte ontrouw geworden was, werden A. S. Schouwenburg, W. W. Smit, D. Van der Werp en A. Flier „benoemd” als leeraren, die elkaar den volgenden zondag (met uitzondering van Flier) te Zwolle, in een private woning, ordenden tot de geregelde bediening des Woords.

De Zwolsche gemeente echter wilde van deze zelfgemaakte dominés geen notitie nemen.

Schouwenburg en Flier keerden met belijdenis terug tot de Afg. Kerk. Smit bleef preeken tot aan zijn dood toe; Van der Werp bewandelde een meer geregelde weg en werd tot de bediening in de Afg. Kerk eenigermate opgeleid en in 1843 nogmaals geordend. Hij predikte in Nederland tot in 1864, toen hij naar Amerika vertrok.

Zijn oude antipathie tegen Van Raalte was echter nog niet gestorven; want van meet af aan hervatte hij hier den strijd en werd, in zekeren zin, de leider der Separatie in Amerika.

Men had ook tegen Van Raalte dat hij zoo gemakkelijk het *ambtsgewaad* had verworpen; ja zelfs men beschouwde hem als de oorzaak van al de ellenden, die uit dit antieke vraagstuk verzezen waren.

Hoor slechts, wat Van Velzen, als scriba van de Synode van 1849, er van zegt: (Synodaal Verslag, 1849, bl. 39.) „Het is ook niet te ontkennen dat juist bij sommigen van hen, die deze verandering voorstonden, afkeerigheid is geopenbaard van gewichtige kerkelijke instellingen, ja zelfs van eenige godsdienstige leerstukken. Het eerst werd door een leeraar bij de Afgescheidenen, tijdens de Synode van Utrecht, in 1837 de bedoelde kleeding afgelegd. Die leeraar heeft zich vervolgens in tegenstand geplaatst tegen de Synode van Amsterdam in 1840, en is ten laatste naar Noord-Amerika metterwoon vertrokken. Zijne verwerping van de gewone kleeding der leeraars had echter navolging gevonden. Bepaaldelijk wordt dit gezien bij hen, die vroeger in dit verslag voorkomen (bl. 7), als „eene vergadering van Afgescheidenen in Gelderland en Overijsel,” die geen verbindende kerkregeering erkennen, en waaronder eenige leeraars zijn, die verklaren dat het dragen van dit bedoelde gewaad hun tot conscientie-bezwaar strekt.”

Het gaat ons weinig aan wat de Synode voorts met dit molme ding gedaan heeft; maar uit deze aanhaling blijkt duidelijk dat er tusschen beide zwagers een belangrijke kloof gaapte en dat Van Velzen zijn zwager beschouwde als den man, die eerst *den steek* een doodsteek gegeven had.

Sommigen mijner meer bejaarde lezers herinneren zich zeker nog al de heerlijkheid van het groot-tenuc

van een Afgescheiden dominé van vijftientig jaren geleden.

Nog levendig herinner ik mij hoe ik vol bewondering, als kind, mijn vader placht aan te staren, als hij Zondagsmorgens, gemanteld en gebefd, met korte broek en zijden kousen en lage geespte schoenen, deftig den preekstoel beklom.

Is het een wonder dat Van Raalte zich er tegen verzette? Sinds '44 woonde hij te Arnhem, waar hij met Brummelkamp en Veenhuizen zich wijdde aan de opleiding van leeraren. Maar in zijn hart was hij moede geworden van den zwaren last en zijn oog begon rond te staren of God ook ergens een weg der ontkoming hem opende.

Hierover in een volgend hoofdstuk.

DE WAGEN VAN MAMMON.

Een zeer groote kwaal van onzen tijd (en van den vroegeren) is de zucht en het jagen om spoedig zeer rijk te worden. De bekende „St. Bernard” († 1153) geeselde zijn tijdgenooten reeds zonder toegevendheid en met scherpe bewoordingen daarom in zijn „Wagen van Mammon en de gierigheid.” De inhoud van dit geschrift is zoo belangwekkend, dat het wel verdient om nog eens aan het tegenwoordig geslacht te worden medegedeeld.

De vrome Bernard schildert den wagen van Mammon en de gierigheid aldus:

De deur daarvan is zwart, want het is een lijkkoets. De gierigaards blozen nooit. Het schaamrood kennen zij niet. Hun hart is door de gierigheid verhard. Het zijn rechte Nimrods: zij zijn altijd vol geveinsdheid en schuwen het licht. In hun zaken kunnen zij steeds alles tot hun voordeel aanwenden, — terwijl dit alles moet heeten dat zij „goed op hun tellen passen.”

De wagen der gierigheid heeft vier wielen. Het eerste wiel heet „Vergeet God.” Het tweede „Vergeet uw naasten;” zeg even als Kaïn: „Ben ik mijns broeders hoeder?” Het derde wiel heet „Vergeet uw geweten en uw ziel!” Laat u vooral daarin niet raden. Zoo u een prediker of vrome broeder vermaant, sla daar geen acht op. Trouwens hoevelen hebben het daarin niet reeds ver gebracht! Het vierde rad heet „Vergeet den dood, het oordeel en het helische vuur!” Dit alles maakt u slechts benauwd.

Deze wagen der gierigheid wordt door vier zwarte paarden getrokken. Het eerste paard zegt: „Doe als ik, zorg voor uzelf bijtijds. Zoo gij hier slechts alles hebt wat gij begeert, wie vraagt dan naar den hemel?” Het tweede paard zegt: „Zie even achter u. Tracht de armoede te ontgaan. Arm te zijn is verschrikkelijk. De armoede woont in de hel.” Het derde paard zegt: „Ga zachtkens voort! Maak het niet al te bont. Neemt gij meer dan u toekomt, maak dan dat gij weg komt.” Het vierde paard zegt:

„Vertrouw niemand, of het vijand of vriend is. Laat u den mond niet snoeren en ga snel op uw doel af.

De voerman des wagens is de duivel in eigen persoon. Hij is de koetsier van alle gierigaards. Hij draagt sporen waarvan de radertjes met bloed zijn bevekt. Hij laat de gierigaards geen rust, zoowel bij dag als bij nacht. Hij jaagt de lieden voortdurend voort en drijft hun harten van het eene schelmstuk tot het andere. In zijn hand houdt hij een groote zweep, waaraan zeven sterke riemen bevestigd zijn en waarmede hij zonder barmhartigheid er op los slaat. De eerste riem heet: „Och het is geen zonde, elke zaak moet winst opleveren en geld komt alijd van pas.” De tweede riem heet: „Maak voort, laat u door een ander geen voordeel voor den neus wegkappen; uitstel heeft menigeen nadeel toegebracht.” De derde riem heet: „Nooit voldaan. Wat gij hebt is lang niet genoeg!” De vierde „Neem de gelegenheid waar, morgen mocht het eens anders wezen.” De vijfde „Gij zijt de eerste niet. Hij en zij doen het immers ook.” Hij die dengeen die geld zoekt te verkrijgen scheldt, heeft zelf geen geld. De zesde heet: „De duivel is nooit zoo zwart als hij wel wordt geschilderd.” De zevende: „Gij kunt u immers nog bekeeren als gij oud zijt geworden, en dan kunt gij wel wat aan de armen vermaken.”

In den wagen zit een afzichtelijk mannetje. Dat is de gierigaard zelf. Hij heeft den muil van een leeuw en zegt: „Denk om u zelf.” Hij heeft het hart en de maag van een wolf, hij wordt nooit verzadigd en kan ook veel onrecht goed verdragen. Hij heeft de kop van een krokodil en kan als een engel vleien en ook nu en dan weenen. Zijn rechterhand is een beerenklauw met het spreekwoord: „Grijp dapper toe en hou stevig vast.” De linkerhand is een kattepoot, want den gierigaard is alles van zijn gading en hij doorsnuffelt alle hoeken. De slechte kerel heeft een grooten zak aan zijne zijde, een judasbuidel. Den zak heeft een bodem met gaten, waarop staat: „Zoo gewonnen zoo geronnen.” In den zak bevindt zich een verschrikkelijke draak, met goudgele oogen en ivoorwitte tanden. Aan zijn rechterzijde draagt hij ketenen, touwen en stroppen als een beul, aan de linkerzijde een bloedpers, waarmede hij de lieden, in het bijzonder de armen, uitperst. Dit bloed echter schreit met alle macht ten hemel. Het logement, waarin onderweg wordt verblijf gehouden heet „vermaak en onheil.” Daar wrijft zich de gierigaard in de handen en zegt: „Dezen en dien heb ik nu eens duchtig beet gehad. Hij heeft behoorlijk leergeld betaald.” De laatste herberg waar de passagiers worden afgezet heeft een bord boven den ingang met het opschrift: „De verdoemenis.”

Tot zooverre „St. Bernardus.” Het woord van den Apostel Paulus vult bovenstaande schildering op passende wijze aan; wij vinden dat in 1 Timoth. 6 : 9, 10.

De Evangelisatie van een groote stad.

In Chicago, waar hoogstens een tiende der bevolking de kerk bezoekt, werken onderscheidene personen, geordende predikanten en bekwame evangelisten, aan de groote massa, die zelden of nooit het Evangelie der zaligheid vernam en gevormd uit allerlei nationaliteit, waaraan Chicago, de snel wassende Koningin van het Westen, zoo rijk is.

Een in den dienst des Heeren onvermoeid man richtte niet lang geleden, een „Bijbel-Instituut” op. Jonge mannen en vrouwen, welke godsvrucht aan goeden aanleg paren, worden daar onderwezen in de deugden, die wijs kunnen maken tot zaligheid en waaraan ieder mensch voor dit en het toekomstige leven behoefte heeft.

De bekwaamste mannen des lands geven daar onderwijs. Het doel is om menschen, die den Heere Jezus liefhebben, en wie de liefde van Christus dringt om anderen de blijde boodschap der zaligheid te brengen, in staat te stellen dit te doen, en daartoe voorbereid te worden op de degelijkste wijs en in den kortst mogelijken tijd.

Degenen, wier middelen het toelaten, brengen er minstens een jaar tot hun voorbereiding door. Professoren, doctoren en predikanten van heinde en ver achten het niet beneden zich het Bijbel-Instituut te bezoeken niet alleen, maar ook zelf van het gegeven onderwijs gebruik te maken.

In de morgenuren wordt er onderwijs gegeven. Des namiddags gaan de „Christus-Rekruten,” uit in de huizen, straten en stegen, om door geschrift of toespraak hun medemensch bekend te maken met Hem, Die kwam om te zoeken en zalig te maken, dat verloren was.

Zoo wordt de praktijk bij de theorie gevoegd.

De bedoeling van het Bijbel-Instituut is niet om de Hooge scholen te verdringen of een korten weg te banen tot den kansel, maar om, zoolang de Kerk haar dienaren hoog noodig heeft, en de massaas door de Kerk alleen niet kunnen worden bereikt, het werk van den barmhartigen Samaritaan te verrichten aan de armen en de ellendigen en degenen, die geen trooster hebben.

Dienaren des Woords, waaronder die in Oosten en Westen groote gemeenten en hooge salarissen hadden, hebben, gedreven uit liefde tot hun medezondaren, die gemeenten aan anderen overgelaten om zelf, schier vergeten en nauwelijks opgemerkt bij de menschen, dezen moeielijken doch heerlijken en dringend noodzakelijken arbeid der liefde, hier en ginds te verrichten.

Langs dezen weg wordt het Evangelie nu reeds door enkele honderden, meest eenvoudige doch ijvervolle evangelisten onder de vele duizenden van Chicago gebracht.

Het onderwijs wordt aan het Bijbel-Instituut het

geheele jaar gegeven, elken dag door, uitgenomen des Zondags.

Des avonds wordt in tal van groote en kleine lokalen geëvangéliseerd. Zekere heer Clark b. v. — een gewezen Vrijmetselaar — schoon een man van gevorderden leeftijd, doch vol van de liefde van Christus, spreekt op zijn zendingsstation dagelijks van twee- tot zeshonderd menschen toe. Een helper, onder zijn dienst voor Jezus gewonnen, staat hem ter zijde. Clark's vrouw werkt ook in het Evangelie in de stadsgevangenis.

In de zomermaanden heeft men al enkele jaren op onderscheiden punten der stad tenten in gebruik genomen, „Evangelisatie-tenten” genoemd. Dezen kunnen een goed getal hoorders bevatten, soms tot duizend toe. Zij worden druk bezocht en menigen zegen geeft de Heere des oogstes op dezen arbeid der liefde.

Daar wordt niet — gelijk wel elders geschiedt — propaganda gemaakt voor geliefkoosde godsdienstige begrippen, over den zevenden dag, de toekomst des Heeren en diergelijke, maar het Woord Gods wordt er verkondigd, de blijmare des Evangelies er gebracht. Er wordt gebeden, er wordt gezongen, er wordt gedankt, er wordt geweend, er worden zielen gewonnen voor het onbewegelijk Koninkrijk van onzen Heer en Zaligmaker.

H.

UIT HET LEVEN.

Kras!!

Ettelijke maanden geleden werd ons vaderland bezocht door eenige Engelschen, die een plezierreis maakten. Zij hebben van hun wedervaren verslag gedaan. Of 't in alles juist was beoordeele de lezer.

Niet zeer gelukkig waren de reizigers, zeggen zij, met de kaas die zij onderweg kochten of trachtten te koopen. Ergens in Friesland wilden zij dit artikel, waarvan zij meermalen gehoord hadden, eens gaan proeven, gingen de eerste de beste boerderij in, maar vonden toen, dat de kleinste kazen 20 pond wogen, eene vermeerdering in gewicht die de boot niet dragen kon. Later te Edam, het middelpunt van den Hollandschen kaashandel, kochten zij een kaasje, maar vonden het zoo hard als een steen en oneetbaar. Zij wierpen het meermalen tegen een muur, waarbij alleen de muur eenige schade leed. Toch namen zij het mede, in de hoop, dat het later zachter en meer genietbaar zou worden.

Den volgenden dag boden zij het aan een voorbijganger aan, die echter meesmuilend het hoofd schudde, en kennelijk het Hollandsche voortbrengsel niet eerde. Daarop trachtten zij het aan een jongen kwijt te raken, maar zoodra hij het zag werd hij bleek en liep weg, vermoedelijk wilde hij zoo jong nog niet sterven. Zij wilden het niet in het kanaal

werpen, uit vrees dat een boot er op zou stooten en een lek krijgen met het gevolg, dat zij misschien nog vervolgd zouden worden wegens het veroorzaken eener belemmering in de scheepvaart. Evenmin wilden zij het op den oever achterlaten, uit vrees dat iemand er over zou vallen en zijn nek breken. Terwijl zij bespraken wat zij met het ding zouden doen, kwam er een boer aanloopen die met zijn klompen er tegen liep, viel en schreeuwend schadevergoeding eischte. Zoo kon het niet blijven voortgaan. Als zij langer wachtten zouden zij half Holland wonden. Ten slotte werkten zij vier uren lang om er met hun bijl hunne naamletters in te snijden en begroeven het toen, blijde met de gelegenheid om aldus een onvergankelijk gedenkstuk van hun bezoek achter te kunnen laten.

Men weet nu hoe overdreven berichten in de wereld komen! H.

Uit den Talmud.

Eenmaal kwam een heiden tot den schriftgeleerde Schammai en zeide: „Ik wil Jood worden, onder beding, dat gij mij de wet onderwijst, zoolang als ik op een been staan kan.”

Schammai nam een stok en jaagde den spotter van zich. Hierop ging hij naar Hillel en sprak hetzelfde. „Mijn zoon,” sprak Hillel, „wat u niet bevalt, doe dat ook uw naasten niet. Dat is de gansche wet; al het overige is verklaring.”

Rabbi Akiba zeide: „Gij zult uw naasten liefhebben gelijk uzelf,” dat is het gewichtigste gebod in den Bijbel. Ben Asai voegde hieraan toe: „Ik weet nog een gewichtiger gebod. Dat is het gebod van de afstamming der menschen.” (Waar door alle menschen als broeders gerekend zijn, waardoor noch naaste noch Israëliet onderscheiden kunnen worden.

Merkwaardig.

Het leven van een Jood in Londen is gemiddeld tweemaal zoo lang als dat van een ander. Dr. Richardson zegt dat de Joden op buitengewone wijze weerstand bieden aan den doodelijken afloop van ziekten. Virchow bevestigt dit. Hoffman en Bernoulli hebben bewezen dat de Joden veel lichter de besmettelijke ziekten ontkomen dan iemand anders. Dit werd reeds duidelijk in 1348 bij de epidemie, „de zwarte dood” genaamd, alsmede de veelvuldige malen dat de Aziatische cholera haar tochten deed. Wat deze laatste ziekte betreft, die is wel zoo zeldzaam onder het volk, dat haar aanwezigheid onder hen betwijfeld wordt. Zelfmoord komt ook vier maal minder voor onder Joden dan onder andere volken. Longtering of andere vormen van tering, men hoort er schier niet van. Geen wonder dus, alles saamgenomen, dat hun levensduur zoo lang is. H.

In Engeland openbaart zich sterk de lust tot weddenschappen en wel voornamelijk bij de wedrennen. In Indië is het de „Sutta” het wedden op den regen. Deze soort van weddenschap wordt even druk te Calcutta als te Bombay gedreven. In den laatsten tijd moeten groote geldsommen door deze weddenschappen van de eene in de andere hand gegaan zijn. De vraag was of op een Zaterdagavond vóór middernacht eindelijk de lang verwachte regen zou komen.

Sommigen wedd'en dat het regenen zou en zij wonnen de weddenschap. Juist dertig minuten voor twaalf uur vielen de eerste druppelen. De opwinding in Calcutta was groot. H.

In het jaar 1524 beval de raad van de stad Biberach den barbier Michel Rohier zich op den Woensdag (de marktdag) van het drinken van wijn te onthouden, wijl de boeren dan gemeenlijk vochten. De barbier echter deed aan de beschreven vaderen het verzoek om de boeren te bevelen, dat zij elkander des Woensdags voormiddags afranselen moesten. Voor dien tijd zou hij zich zorgvuldig onthouden van te drinken, het was hem echter onmogelijk den ganschen dag nuchter te blijven! H.

In den tijd van Frederik II waren de huurrijtuigen te Berlijn nog een zeldzaamheid en een artikel van weelde, waarvan zich alleen de rijken konden bedienen. Prins Hendrik kwam indertijd op den inval om te bevelen, dat op een openbaar bal dat hij gaf, niemand zou worden toegelaten die niet per rijtuig kwam. Menigeen die zich voorgesteld had op het bal te verschijnen, kwam dit bevel zeer ongelegen. Ook twaalf kappersbedienden die het bal wilden bijwonen, begrepen duidelijk genoeg dat hun midde-len de uitgave voor drie koetsen die zij daarvoor noodig hadden, niet veroorloofden. Een goede Berlijner echter laat zich niet spoedig uit het veld slaan. Zij verzonnen een list, die hun bijzonder goed gelukte. Vier van hen namen plaats in een rijtuig en reden zoo langzaam naar het paleis, dat de overige acht vrienden hen te voet konden volgen. Toen het rijtuig voor het paleis stilhield, openden zij het portier aan weërszijden en zoodra er een van hen aan de eene zijde uitsteeg, sprong een ander aan de andere zijde het rijtuig in. Dit gelukte uitnemend daar het donker was en de olielampen de poort van het paleis slechts spaarzaam verlichtten. De schildwacht voor het paleis mocht zich verwonderen over den onuitputtelijken inhoud van het huurrijtuig, de list gelukte volkomen en het twaalfstal kappersbedienden kwamen ongehinderd in de balzaal. H.

Dat Frederik de Groote dikwijls gaarne iemand belachelijk wilde maken, moest — zoo verhaalt „de

nar" — o. a. ook de oude generaal Von Kokeritz ondervinden. De koning plaagde hem gaarne om zijn uitgedroogde, lange gestalte die zijn spotlust opwekte. Eens echter gelukte het aan Von Kokeritz uitnemend zich uit de verlegenheid te redden. Op zekeren dag namelijk schonk Frederik hem een snuifdoos waarvan het ivoor geheel met een potserlijken aap versierd was. De generaal nam het aangeboden geschenk met eerbiedigen dank aan, doch zond dadelijk een bode met de doos naar Berlijn, liet de beeltenis van den aap er uitnemen en het portret van den koning er voor in de plaats zetten.

Den volgenden dag, terwijl hij met den koning aan tafel zat, snoof hij herhaalde malen met duidelijk welgevallen uit zijn doos. De koning bemerkte het en vroeg met een sarcastisch lachje: „Wel, Von Kokeritz, ik geloof, dat de doos zeer naar genoeg is, niet waar?" „Zij is mij," zoo antwoordde de aangesprokene, „zooveel te liever, Sire, omdat de hooggeachte beeltenis van uw majesteit op het deksel staat." Het gelaat van den koning betrok zichtbaar. „Kokeritz", zeide hij eindelijk, „geef mij de doos eens". Von Kokeritz gehoorzaamde. Toen nu Frederik de verandering bemerkte, begon hij luidkeels te lachen. „Dat is een aardige inval, zij doet u alle eer aan," sprak hij welwillend, terwijl hij den doos aan Von Kokeritz teruggaf. Toen de maaltijd afgelopen was, wenkte hij den generaal en beval hem een oogenblik in zijn kabinet te komen. „Ik ben op die doos niet zeer gelijkend getroffen," zeide de koning. „Hier is een beter portret van mij." Met deze woorden overhandigde hij aan den generaal een gouden snuifdoos op welks deksel de beeltenis van den koning was geschilderd omgeven met brillanten.

H.

Liefde voor zijn vak.

Merkwaardige proeven van de stoutmoedigheid der Amerikaanse berichtgevers werden onlangs aan de „*Frankfurter Zeitung*" uit New-York geschreven.

Bij een „razzia" die de politie aldaar hield in een der beruchtste wijken der stad, werd onder de dieven en dronkaards ook een persoon in hechtenis genomen en tot den volgenden morgen gevangen gehouden, wiens voorkomen en manieren den man van goede opvoeding deed kennen. Den volgenden dag maakte deze man zich aan den rechter bekend als... James Gordon Bennet, den bekenden eigenaar der „*New-York Herald*." Om eenigszins beter op de hoogte te komen van een onderwerp dat hij in zijn blad zou behandelen, had hij zich in die vormoening onder het gespuis van de „Bowry" gemengd.

Op dezelfde wijs handelde kort geleden de verslaggever Lextow van „des Moines", die een tijdlang als „tough" vermomd een herberg bezocht, die de verzamelplaats van beruchte dieven en inbrekers

was. Op zekeren avond hoorde hij een gesprek tusschen drie mannen, twee blanken en een neger, waaruit hij vernam dat zij de American Saving Bank wilden berooven. Bij die gelegenheid zou de kassier onschadelijk worden gemaakt. Zonder beraad trad de man op de gauwdieven toe en maakte zich bekend als een zeer bekenden New-Yorker inbreker. Het hooren van den naam alleen boezemde den anderen reeds eerbied in. Hij gaf te kennen aan dit „werk" te willen deelnemen. Het onverschrokken optreden had de gewenschte uitwerking, en na eenigen tijd bevond zich onze krantenschrijver aan het hoofd eener bende van vijftien der gevaarlijkste roovers, die al lang door de politie werden gezocht, en was hij met alle bijzonderheden der voorgenomen onderneming bekend. De neger moest aan den kassier, die zich alleen in zijn kantoor zou bevinden, een bankbillet ter inwisseling aanbieden, en zoodra deze voor het schuifraampje kwam, waardoor men het geld zou overreiken, hem met een „ploertendooder" voor het voorhoofd slaan. Twee anderen moesten dan de kas bemachtigen, terwijl een man of vijf op de straat de wacht zouden houden.

De verslaggever was zelf de leider der bende en inderdaad vond de voorgenomen overrompeling plaats op den 25^{en} Juli, volgens het plan dat vooraf was vastgesteld. Alleen kreeg niet de kassier, maar de neger den slag met den ploertendooder en werd hij op hetzelfde oogenblik door twee politieagenten onschadelijk gemaakt. Tot zijn groote verwondering wachtten hem al zijn collega's aan de deur, versierd met ijzeren handboeien, die hun door de politie, die de gansche straat bezet had, inmiddels waren aangelegd. De moedige berichtgever werd door een ontzaglijke volksmenigte, waaronder zich spoedig de tijding van het gebeurde had verbreid, in triomf door de straten gedragen.

H.

Zekere Edward Baker, van St. Louis county, Missouri, overleed eenige weken geleden en liet naar algemeen gemeend werd, zijne familie in behoeftige omstandigheden na. Dezer dagen werd er door de nabestaanden eene opruiming gehouden in de woning waarbij ook een oude koffer tevoorschijn kwam waarin \$ 12.000 aan banknoten en \$ 5000 aan goudgeld gevonden werd. De weduwe en drie kinderen droegen er niet de minste kennis van dat zulk een groote verrassing hun te wachten stond, dewijl de overledene nooit blijken had gegeven dat hij eenig geld bezat.

H.

Onlangs landde te New-York een klein Russisch familielegertje soldaten van beider kunne, komende van Odessa, bestaande uit een kapitein en zijne vrouw (vader en moeder) benevens vierentwintig kinderen, waarvan de oudste 25 en de jongste één jaar teld,

terwijl verwacht wordt, dat N° 25 spoedig als een jonge rekrute bij het leger zal worden ingelijfd.

De echtgenoot van den „kapitein” is 45 jaar, en ziet er volstrekt niet zoo uit, of zij kan, indien haar leven wordt gespaard, haar onderdanen zeer goed regeeren, tot zij bekwaam zijn om ieder voor zichzelf een commando op zich te nemen.

Dit familieleger heeft zich metterwoon te New-York gevestigd, zij zijn in geen deele onbemiddeld.

De naam der moeder is Rebecca Rubenstein. Die van den vader wordt niet opgegeven.

H.

De Hertog van Nivernais, eenmaal de lieveling van Lodewijk XV en de vriend van Madame De Pompadour, een „grand seigneur” van het eerste soort, had verzuimd bij het uitbreken der revolutie naar het buitenland te vluchten. Hij bleef te Parijs en werd verraden en in de gevangenis geworpen. Aan een trouwen dienaar, die gelegenheid vond hem aanmerkelijke geldsommen te laten toekomen, schreef de 78jarige gevangene: „Lieve Frans! Ik kan mij nog al schikken, en bevind mij niet buitengewoon slecht in mijn cel, alleen kan ik mijn bed niet zoo goed opmaken als gij het deelt. Het ziet er slecht uit. Het zwaarste valt mij iederen morgen de zware waterkruik naar boven te dragen, intusschen zal ik mij daar wel aan gewennen.” Hij behield de opgeruimdheid van geest, bewees aan zijn arme medegevangenen groote weldadigheid en vergat ook niet zijn menschevrienden bewaarder, waardoor deze er belang bij had hem lang in de gevangenis te houden. Zijne milddadigheid redde den grijsaard het leven. Het is tamelijk zeker, dat het blad der veroordeelingen, waarop zijn naam stond, door een welwillende hand werd verscheurd en de hertog, tot zijn voordeel, vergeten werd. Hij beoefende de dichtkunst en vertaalde een Italiaansch gedicht in den kerker. De val van Robespierre bracht hem eindelijk verlossing aan. In het boek dat Lucien Percy kort geleden over de Nivernais in het licht gaf, wordt verhaald op welke wijze het bericht van zijn val in de gevangenis bekend werd. Onder de gevangenen bevond zich ook Andrieux, de schrijver van „de molenaar van Sans-souci”. Zijn dochters begaven zich op den dag dat die val had plaats gevonden, op een plaats waar hun vader hen kon zien. Zij schudden toen met veel beweging aan hun japonnen (robe), waarna zij ieder een keisteen (pierre) grepen, en met dit voorwerp aan den hals eene beweging maakten, die toenmaals duidelijk genoeg begrepen werd. Andrieux was scherpzinnig genoeg deze rebus op te lossen: *Robe, baise, pierre, guillotiné*. Deze anecdote werd door den kleinzoon van Andrieux aan Percy medegedeeld.

H.

Stijlbloemen.

1. »De moeielijkheid die ontstaan is wordt inderdaad een sneeuwbal; dit is, hij rolt en rolt en vergroot zoodanig, dat men *dit punt* het groote vraagstuk noemt.”
2. „Eene vrouw, latende de goudroode vlammen van haar lang, sluik haar, tooverachtig *afrossen* op een donkeren grond.”
3. Er is alzo weinig noodig bij het jeugdig verstand, even als bij de jonge plant, om zijne ontwikkeling te belemmeren en beneden den levens-eisch te stellen; en niettemin, is elke heester, die in de kweekerij zoo tot niets komt, voor later een opslag, een struik te meer in den buitengrond, een balk te minder voor de stichting, daar waar reeds zooveel timmerhout ontbreekt.

ONZE BOEKENTAFEL.

Geregeld wordt de uitgaaf van „Biblia”, den Statenbijbel, voortgezet, onder redactie van de Prof. KUYPER, BAVINCK en RUTGERS. Bij de 7e aflevering ontving men eene prachtige in 6 kleuren gedrukte kaart van het gebied der 12 stammen Israels. Het werk strekt tot eer van den Flakkeesche Boekdrukkerij te Middelharnis en zij nogmaals onzen lezers ter kennismaking aanbevelen. De uitvoering is prachtig en zeer duidelijk, in nieuwe spelling en met de noodige wijzigingen. De platen zijn schoon.

PRIJSVRAGEN.

1. Welke uitspraken des Heeren Christus vermeldt ons de Schrift, die niet zijn opgeteekend in de Evangelien of in de Openbaring van Johannes?
2. Op welke wijs wordt het verfoeielijk gebruik van onnoodige vreemde woorden in onze taal het best bestreden?
3. Is de verklaring „Wij menschen weten niets” echt christelijk of beslist ongelooft te noemen?

Antwoorden worden ingewacht vóór 1 Dec. a. s., vervat in brieven, van buiten geteekend met een spreuk of ander kenteeken, dat ook staat buiten op een omslag, waarbinnen de naam van den inzender wordt aangegeven.

Die alle drie de vragen goed beantwoordt ontvangt als prijs een exemplaar van

DE BLOEM DES HUIZES.

EEN VERHAAL UIT HET ENGELSCH VAN
E. PRENTISS.

In stempelband. Waarde f 1.90.

Wie op twee van de drie vragen goede antwoorden inzendt, ontvangt als premie een exemplaar van

NATHAN DE KAJUITSJONGEN OF DE REIS NAAR JERUZALEM.

EEN VERHAAL VAN

J. DE LIEFDE.

Waarde f 1.50.

CORRESPONDENTIE.

T. N. B. te L. Tot ons leedwezen kunnen we U het verlangde adres niet opgeven. Wij zullen echter nog pogen het te verkrijgen.

RED.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlandsch Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE SPAANSCH E INQUISITIE.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Men heeft wel eens gezegd, dat de inquisitie de eigenlijke oorzaak was van den opstand der Nederlanden tegen Spanje. We vinden er geen genoegen in en meenen er niemand onzer lezers genoegen mede te doen, dit wijsgeerig te betoogen, stel dat ons de talenten daartoe niet ten eenenmale ontbraken. Wij gelooven het best. Nadat we zoo eens gelezen hebben, hoe de inquisiteurs hun taak verstonden en ten uitvoer brachten, verbaast het ons niet, te lezen, dat vrije lieden geen lust hadden, zoolang ze nog een arm aan het lijf hadden, de lage wreedaards te laten begaan, die waarschijnlijk meenden, dat hunne medemenschen geschapen waren om er vrome proeven op te nemen van wat een tijdgeraad vermogen uit te denken. En dat ze dien arm weerhielden een koning te bestrijden, die hen aan zulke vrome monsters prijs gaf, mag eer bevreemding wekken, dan dat ze dien nu en dan gebruikten om zulk een kind der hel neêr te slaan.

Doch laat ons liever aan de hand der historie tot deze overtuiging geraken!

We zagen koning Filips aan het strand te Vlissingen een niet al te hartelijk afscheid nemen van de Nederlanden en van de mannen, die toch het meest geschikt waren om straks, als hij de Zeeuw-

sche kust uit het oog zou verloren hebben, over zijne belangen te waken. De vloot, waarmede hij de reis deed, was den erfgenaam van keizer Karel waard. De negentig schepen, waaruit zij bestond, waren tot het kinderachtige toe met eetwaren beladen, terwijl de overige bergruimte grootendeels gevuld was met kostbaarheden, welke Filips uit de rijke Nederlanden medegenomen had, om er in het Escuriaal te Madrid mede te pronken. Met een heilig voornemen in het hart, om, zoodra hij daar to rust zou gekomen zijn, de kettersche handen, die het Brabantsch tapijtwerk vervaardigd of de Brusselsche kant geweven hadden, af te kappen, en geen ketter, hoe hoog of hoe gering ook, te sparen, had de vrome zoon der kerk gunstiger wind mogen verwachten, dan die welke zijn overtocht begunstigde. Nauwlijks had hij de Nederlandsche zeeën verlaten, of de storm stak op en noodzaakte den koning, die zijne schepen voor zijne oogen zag zinken, om de overige van den ballast te ontheffen en zijde en damast, tapijtwerk en kant aan de golven prijs te geven. De zee en de Habsburgers schenen het niet op elkaër begrepen te hebben. Zeker schrijver zegt, dat Karel en Filips de aarde verarmden om de zee rijk te maken. De zee wapende Engeland en Nederland tegen Filips, zooals het vroeger zijne roovers op Karel afgezonden had. De zee wierp Watergeuzen en Oost-Indië-vaarders in het Spaansche vaarwater en joeg de schatten der Spaansche zilvervloten

den opstandelingen in den schoot. Kortom, wilden volleerde hovelingen een Kanut den Groote al wijs maken, dat zelfs de golven hem gehoorzaamden, wie bij Karel of Filips zich aan zulke vleitaal zou gewaagd hebben, zou met hen hebben willen spotten. De koning was dan ook zeer dankbaar, dat hij er het leven afgebracht had en toen hij den 8sten September te Laredo aan wal stapte, beloofde hij, dat een plechtig auto-da-fé zou gevierd worden, zoodra hij te Valladolid zou zijn. Aan slachtoffers ontbrak het niet, dat wist de koning wel. Immers op verzoek van den koning had de paus een nieuwen bul uitgevaardigd, waarbij ook zelfs zij, die door martelingen verzwakt of door vreeze overvallen, tot de kerk terugkeerden, toch aan den brandstapel prijsgegeven werden.

Zoo was er dan den 8sten October groot feest te Valladolid. De koning zat daar op zijn troon; naast hem aan de eene zijde zijne zuster, de regentesse gedurende zijne afwezigheid, aan de andere zijn zoon. Rondom den troon verdrongen zich de bloem van adel en geestelijkheid, de hooge staatsambtenaren en legeraanvoerders, terwijl een breede haag van krijgslieden, geestelijken en burgers zich om de afgesloten ruimte geschaard had. Nadat de bisschop van Cuenza een toepasselijke redevoering gehouden had, trad de inquisiteur-generaal Valdez naar voren en sprak luide: „o Heer, wees te onzer hulpe nabij!” Nauwlijks had hij het gesproken of de inquisiteur begaf zich tot den troon en sprak tot den koning: „Bij het kruis en het zwaard zware Uwe Majesteit, dat zij de Heilige Inquisitie steunen zal tegen ketters, afvalligen en allen, die hen begunstigen, en dat zij allen aanklagen en vervolgen zal, die strijdig met het geloof handelen en spreken.” „Ik zweer het!” sprak de koning op somberen toon en teekende ten overvloede den beschreven eed, waarop een inquisiteur dien luide aan de vergadering voorlas. Terwijl een huiveringwekkend zwijgen na de lezing voortduurde, openden zich de rijen der menigte om een droeven stoet door te laten. Eenige gerechtsdienaars, door dienaren der inquisitie vergezeld, droegen een lijkbaar. Hij, die er op rustte, was door den dood, barmhartiger dan de menschen, aan de handen zijner beulen onttrokken. Men voerde het lijk naar gindsche houtmijt, plaatste het daarboven, ontstak het hout en koelde aldus de rest van vrome woede aan.... een lijk.

Doch, zie wat is dat? Een tweede vertooning, belachelijk, als ware het om den indruk van het droevig tooneel van zoeven uit te wisschen! Weder gerechtsdienaars en vrome monniken, maar nu in hun midden een stroopop omhoog heffende, waartegen een papier geplakt is, dat het gelaat van een ketter vertoont, die, al is hij nog niet eens veroordeeld, ja, al zij hij ook voortvluchtig, zoo hij zich onder de menigte mocht bevinden, hier zijn toekomstig lot kan zien afspeelen. Met belachelijken ernst

worden de kleederen van de pop saamgebonden, de stroohanden tot gebed gevouwen en men viert den vromen ijver bot aan.... een stroopop, die weldra op de houtmijt tot asch verteerd is.

Doch neen, lach niet om het spel dezer lieden! Dat het hun wreede ernst is, zullen ze u terstond in feiten beduiden en de lach zal u wel op de lippen besterven. Andermaal worden de rijen geopend. Een schare schoolkinderen treedt vooruit onder het zingen van een *Miserere*. Daarop volgen eenige krijgslieden en mannen des gerechts. Nu een dertiental bleeke, vermagerde, wankelende gestalten. Hun lijden is op hun gelaat geschreven, doch wilt ge een stuk geschiedenis van deze mannen en vrouwen, jongelingen en ouden van dagen, eene bladzijde uit de gedenkschriften der Heilige Inquisitie?

Welnu, luister!

Doch neen, laat ons eerst ten einde zien, de lust mocht u aanstonds ontbreken! De veroordeelden droegen een gelen rok zonder mouwen, waarop een ijverige hand zwarte duivels geborduurd heeft. Hun hoofd werd gesierd met een groote, spits toeloope papieren muts, waarop een mensch temidden van vuurvlammen afgeteekend staat, door booze geesten omringd. Na hen volgen hooge geestelijken, de heeren van het gerecht, de overheid der stad en eindelijk te paard de inquisiteurs en officieren der inquisitie, uit wier midden zich de roode banier van het heilig gerecht verheft, aan weërszijden de beeltenis dragende van koning Ferdinand den Katholieke en paus Alexander, de beide uitvinders van zulk een voortreffelijken maatregel, eerst tegen Joden en Mooren, nu tegen de ketters gebruikt.

Nog weinig tijds geleden, zag deze en gene van de ongelukkige slachtoffers zich omringd door de pracht en weelde van het paleis, gindsche vrouw verheugde zich in haar nederige woning in den welstand van haar echtgenoot en hare kinderen. Want paleis noch hut waren veilig voor den wreken arm van het heilig gerecht. Wie zou het vermoed hebben, dat de huisvriend van den hoveling, als hij met hem een beker Spaanschen wijn ledigde, de ooren spitste om te vernemen, of hij, de handlanger der inquisitie, niet een kettersch woord uit den mond van zijn vriendelijken gastheer opvangen kon? Hoe zou de arme daglooner, als hij des avonds tevreden en gelukkig in den kring der zijnen neêrgezeten, den vermoelden reiziger een plaats aan zijn disch bood, weten, dat hij de slang tot zijn paradijs, den vermoeden officier van het heilig gerecht, binnengelaten had? Wee den onvoorzichtige, die zich een woord tegen de kerk of de priesters liet ontvallen! Maar neen, ook dat was meer dan voldoende zelfs. Bloot vermoeden, houding, ja valsche beschuldiging van een vijand waren voldoende, een slachtoffer der inquisitie te worden. Want omsingelde zij straks de woning, voerde zij één, meer, alle huisgenooten mede, de weggevoerden waren

kinderen des doods. Men leidde hen naar donkere, vochtige kerkerholen. Eén getuige was voldoende, om het rechtsgeding te doen aanvangen. Vaak wist de beschuldigde niet eens waarvan men hem betichtte; immers, was hij op vermoeden gevat, dan zou hij zichzelf straks wel beschuldigen. Misschien was de aanklager zijn vader, zijn eigen broeder, zijne echtgenoot, want wee hem, die zijn eigen bloed te lief had om het der inquisitie over te geven, als men ketterij ook maar vermoedde. Een raadsman, ja, werd den ongelukkige toegevoegd, doch wat vermocht deze te redden, indien hij het ook al gewaagd zou hebben; immers hij mocht noch de gerechtsstukken inzien, noch den gevangene spreken, noch ook tegengetuigen aanbrengen. Bekende de schuldige, dan bleef hem de keus, te volharden in zijne ketterij en levend verbrand te worden, of ze te ontkennen. Hield de beschuldiger van de aanklacht af, dan werd den beschuldigde, of hij vrij van het vergrijp ware of niet, het boetehemd aangetrokken, en na hem van al zijne goederen, ten voordeele der kerk beroofd te hebben, liet men hem gaan. Zoo de beschuldiger echter de aanklacht volhield, stond ginds de pijnbank gereed. Te middernacht werd dan de beschuldigde uit zijn cel gehaald en naar één vertrek in het diepst van den kerker gevoerd. Het hol, door toortsen schemerachtig verlicht, was met vrome monniken en heilige dienaren der inquisitie vervuld. Nadat de gevangene naakt uitgekled was, werd hij of zij op de pijnbank uitgestrekt, die door doelmatige vervaardiging voor het jeugdig meisje, zoowel als voor den reus onder de krijgslieden paste. De beul, in een zwart kleed gehuld, het gelaat door een zwarten kap gedekt, waarin kijkgaten voor de oogen gelaten waren, naderde. Nu werden de voeten boven een langzaam vuur gebraden, de ledematen uiteengerek, de vingers tusschen de schroeven gekneld, de borst met water gevuld... Doch het walgt ons, te schetsen, wat vuur en schroef, wat water of gewicht op het lichaam van een mensch vermogen! We laten het den vromen broederen over, die met helse voldoening dat lijden aanschouwen, wier lach den jammerkreet dezer ellendigen overstemt, die het oor spitsen om te vernemen, of hij ook bekennen zal wat hij nimmer heeft gedaan, en de oogen ten koste geven of de beul ook onvoorzichtig genoeg zou kunnen zijn, de ledematen te breken of het lichaam ten doode te pijnigen.

Volgde geene bekentenis, dan werd dezelfde proef den volgenden dag, of, indien de gepijnigde al te zeer verzwakt was, binnen de kortst mogelijke tijdruimte herhaald. Wrong de pijn eene bekentenis af, dan was het vonnis van den vuurdood geteekend. Slechts werd de voltrekking verdaagd, totdat het getal slachtoffers groot genoeg was, om het feest wel te doen slagen.

Zie, dit alles hebben zij doorleefd, die daar voor onze blikken heengingen. Men heeft hun eindelijk

gezegd, dat ze heden terechtgesteld zullen worden. Een priester kwam het hun aanzeggen en vermaande hen nog eenmaal hun kettersche gevoelens te verlaten. Bezweken zij voor zijne bedreigingen, dan zouden ze straks het voorrecht genieten, eerst geworgd, daarna verbrand te worden. Nu werd hun den mond toegeschroefd en daarna plaatste men ze voor een welvoorzien, uitgezochten disch en noodigde hen beleefd, zich voor het laatst nog eens te goed te doen. Na dit smakelijk „galgenmaal” voerde men hen naar de gerichtsplaat.

Ons oog valt op een jong edelman, die in trotsche houding in de rij der slachtoffers voorttreedt. Voor den troon des konings gekomen, blik hij den somberen vorst met een verontwaardigd oog aan en luide spreekt hij:

„Hoe kunt gij mij dus voor uwe oogen laten verbranden?”

Maar de duisterling heeft zijn antwoord gereed:

„Als mijn eigen zoon even slecht ware als gij, ik zou met eigen hand het hout aandragen, om er hem mede te verbranden!”

Bij de houtmijt gekomen, hield de aartsbisschop eene rede, waarin de deugden der inquisitie verheerlijkt, de schuld der ketters op afgrijselijke wijze geschilderd werden. Nu werden de vonnissen voorgelezen en straks zongen de priesters den één en vijftigsten psalm. Zie, daar wordt een der gevangenen vooruitgeduwd. Hij was priester en heeft zich met ketterij ingelaten. Het ordekleed wordt hem uitgetrokken en zijne handen, lippen en geschoren kruin moeten afgeschraapt worden, om de heilige olie te verwijderen, waarmede men hem tot het priesterschap wijdde.

Alles is gereed. Het dertiental bestijgt den houtstapel. Straks heeft de rook hen verstikt, weldra hebben de vlammen hen verteerd. Hun asch wordt op de rivier uitgestrooid!

Waarlijk, de geschiedschrijver van den duisteren Filips mocht wel roemen, dat de heilige Inquisitie „een hemelsch geneesmiddel, een schutsengel van het paradijs, een leeuwenkuil was, waarin goddelooze zondaren verscheurd werden,” maar of ook „Daniël en andere rechtvaardigen geen leed geschieden kon.....”

Koning Uwer Kerke! Wat gruwelen hebben gewetenlooze tijgers kunnen plegen in uw heiligen naam!

VOORUIT!

II.

HET VIJFDE GEBOD.

Daar is in 't algemeen slechts één middel om vooruit te komen; en dat is het houden van Gods geboden. Al de geboden Gods zijn saamgevat in deze hoofdsom der wet: „Gij zult den Heere uwen

God liefhebben boven alles, en uwen naasten als uzelfven." En Paulus grijpt alles samen in dit ééne woord: „Gij zult uwen naasten liefhebben als uzelfven." Want waarachtige liefde kan niet uit het onwedergeboren hart ontspringen. Zal die door ons beoefend worden, dan moet de liefde Gods in onze harten zijn uitgestort. Zullen we werkelijk onzen naasten liefhebben, dan moet voorafgaan de liefde tot God.

Niet alle menschen zijn onze naasten. Dat zijn alleen die, met welke wij in aanraking komen. Het woord zelf zegt het reeds. Indien er *naasten* zijn, dan bestaan er ook die *verder* af zijn. „De algemeene menschenmin" is nog zoo erg moeilijk niet. Men kan zichzelf zeer licht wijsmaken, dat men alle menschen mint. Maar eigenlijk bemoeien we ons slechts met een zeer klein gedeelte van de menscheit, en laten we ons aan het overgrootte deel niet gelegen liggen. We komen nooit met hen in aanraking, dus zijn ze ons geheel onverschillig.

Op tweeërlei wijze kunnen we met onze naasten in aanraking komen: vriendschappelijk en vijandig. „Zijn *vijand* lief te hebben" is de eisch des Heeren aan ons. Zullen we dát doen, dan moet in onze harten uitgestort zijn de Geest van Hem, die voor zijn moordenaren bad. Maar niet minder zwaar is — wel bezien — de taak om lief te hebben hen, jegens welken wij tot *dankbaarheid* verplicht zijn. Want werkelijk is de dankbaarheid een der deugden, die alleen in het hart des Christens wonen kunnen. Dankbaarheid onderstelt dat ik gevoel en *erkennen wil* dat ik minder ben dan mijn naasten, dat ik hem *verplicht* ben. En daartegen komt de hoogmoed des harten in verzet.

Onder de menschen is niemand, wien we zooveel en zoo volkomen dankbaarheid verschuldigd zijn als onzen *ouders*. Wij danken, onder God, ons bestaan, onze opvoeding, onze ontwikkeling, *alles* aan hen. Zij zijn in den waren zin des woords vóór alle anderen degenen „door wiens hand het God behaagt ons te regeeren." Zij zijn tegenover ons rechtstreeks Gods plaatsvervangers niet alleen, maar zijn beeld- en majesteitdragers.

Vandaar dat het vijfde gebod de schakel is tusschen de beide tafelen der wet. De eerste vier geboden hebben betrekking op onze verhouding tot God. *Hij alleen* moet onze God zijn. Zelfs mag onder geen schijn eenig afbeeldsel van Hem gemaakt of erkend worden. Zijn naam moet heilig gehouden worden. Zijn dag moet Hem gewijd. De geboden zes tot tien regelen onze plichten tegenover den mensch, Gods beelddrager. De mensch mag niet gedood, onteerd, bestolen, of belogen worden; zelfs zijn eigendom moet voor onze *gedachten* veilig zijn.

Maar daartusschen staat — als overgang van God tot den naasten — het gebod dat ons spreekt van onze *ouders*. Zij zijn geen naasten in den gewonen zin des woords. Alle geboden van de tweede tafel

verbieden kwaad doen. De *geestelijke* zin dier geboden is: het tegenovergestelde doen van wat bevolen wordt dat gelaten moet worden. Maar het vijfde gebod spreekt niet ontkennend, als verbod, maar positief. Aan de letter van het zesde gebod is voldaan, wanneer ik mijn naasten *niet* dood. Er staat niet dat ik zijn leven moet redden. Doch tegenover de ouders is 't anders. Niet: gij zult uw ouders geen kwaad doen; maar: gij zult hen *wel* eeren.

In het woord *eeren* is alles goeds begrepen, wat den minderen tegenover den meerderen past. Eeren is in de eerste plaats: hun de cere bieden die hun toekomt. Verder: hun ontzag betoonen; voor hun aangezicht vreezen, niet met slaafsche vrees, maar met kinderlijke vreeze. En eindelijk, alles doen wat in ons vermogen is om hun eer, hun achting te verhoogen, door de majesteit, welke God op hen gelegd heeft, en hun deugden steeds zooveel mogelijk te doen uitkomen.

Dit gebod is „het eerste met eene belofte". God heeft daaraan verbonden voor Israel: „opdat gij lang leeft in het land dat de Heere uw God u geeft". Dit geldt niet alleen voor Israel. Paulus herinnert deze belofte den *Christenen uit de heidenen* in Efeze VI.

En de wereldgeschiedenis toont overvloedig dat God ook in dezen een waarmaker van zijn woord is. Een volk, waar de kinderen de ouders eeren, ook al kent dat volk den waren God niet, blijft zelfstandig, van geslacht tot geslacht in zijn land. Hierin is het Chineesche volk een opgericht teeken.

Als eerste en zekerste middel om vooruit te komen, noem ik daarom de *liefde tot de ouders*, en in nog beperkter zin: *het eeren* van de ouders. En waarlijk; niemand die eenigszins in de Heilige Schrift thuis is, zal tegenspreken, dat zulks aan de hand van Gods Woord kan geschieden. Het boek bij uitnemendheid, waarin men kan leeren hoe men op aarde vooruitkomen kan, de Spreuken van Salomo, geeft telkens en telkens aan, dat de eerbied voor de ouders als een eerste vereischte daartoe moet beschouwd worden. 't Zou te lang ophouden om al die plaatsen uit te schrijven. We willen slechts naar volgorde enkele noemen, Hoofdstuk I: 8, 9; IV: 1—9; VI: 20 en verv. X: I; XIII: 1; XV: 20; XVII: 21, 25; XIX: 13, 26; XX: 20; XXIII: 22, 24, 25; XXVIII: 7, 24; XXIX: 3, 15; XXX: 17. Uit vele van de aangehaalde plaatsen, die zeer gemakkelijk nog met verscheidene vermeerderd kunnen worden, blijkt dat de Heere niet slechts een *nationalen* zegen van onafhankelijkheid geeft aan het *volk*, dat ouderliefde oefent, maar dat Hij ook aan de kinderen zelf, die hun ouders eeren, in gunst denken wil. Ik heb een godvreezende vrouw gekend, wier jongste dochter haar de laatste jaren van haar leven met groote teederheid verzorgde. Op het hoofd dezer dochter daalde de zegen harer moeder neder in de woorden: „Dit kind zal het nooit slecht gaan, want ze heeft hare moeder geëerd". En dat woord

was geen ijdele klank, geen wensch, maar zeer bepaald een *zegen*. De ondervinding van twintig jaren heeft het tot op dezen oogenblik die dochter getoond. Vele beproevingen zijn sedert den dood harer moeder over haar gekomen, maar ze kan ook getuigen van vele wonderlijke uitreddingen en ze wordt voortdurend door God gezegend en ten zegen gesteld.

Hoe het den Rechabieten ging is bekend. Men kan hun merkwaardige geschiedenis lezen in Jeremia XXXV. Omdat ze der stem huns stamvaders gehoorzaam waren, zou God — zoo beloofde Hij — hun geslacht in wezen houden. En nog heden ten dage vindt men in het Oosten ongeveer 40000 Rechabieten, geheel onafhankelijk van eenige vreemde regeering; een volk van afschaffers dat zijn vader „eert”.

Wie kent niet de geschiedenis van den jongen Washington, den grondlegger van de vrijheid der Vereenigde Staten van Noord-Amerika! Het verzoek zijner moeder was genoeg om den zeventienjarigen jongeling terug te houden van den zeedienst, waar hij al zijn hart op gezet had. En God heeft hem gemaakt tot een der grootste mannen zijner eeuw. Toen Washington gekozen was tot hoofd van den nieuwen Staat, ging hij onmiddellijk naar het huis zijner moeder. Een zijner landgenooten beschrijft die ontmoeting aldus: „Zijn hoofd rustte op haar schouder. Dat voorhoofd, bekranst met de edelste lauweren van den roem, boog voor haar. Die blik, welke een Romeinsche Senaat had kunnen bedwingen, was vol teederheid op haar verouderde gelaatstrekken geslagen. De groote man weende. Duidend herinneringen voerden hem terug tot zijne jeugd, tot het ouderlijk huis, en het middelpunt van die aantrekkingskracht was zijne moeder, wier zorg, wier onderricht, wier tucht hem voorbereid hadden voor de grootsche betrekking die hij nu ging vervullen. En nu vergat hij allen roem, alle eer, en zag — misschien voor de laatste maal — op tot haar, die hij spoedig ging verlaten.”

Op gelijke wijze deed een der grootste opvolgers van Washington: Abraham Lincoln. Zoodra hij tot president gekozen was, ging hij zijne moeder, die weduwe was, bezoeken. Zij noemde hem met groote teederheid „haar *eigen* Abraham”; en hij haar: „zijn *eigen* lieve moeder”. Ten einde langer van elkanders gezelschap te kunnen genieten, reisde zij met hem een eind mede. Eindelijk moesten zij scheiden. Zij omarmde haar dierbaren zoon met diepe aandoening en zeide: „Ik gevoel dat ik u nooit zal weerzien; uw vijanden zullen u vermoorden.”

Oppervlakkig beschouwd zou men zulk een woord voor hard houden. Eigenlijk was het de grootste eer en den grootsten zegen, dien ze haar godvruchtigen zoon geven kon. Zijn leven laten voor een goede zaak is immers het hoogste wat men op aarde zich denken kan?

Sir Robert Peel is een der grootste mannen van

Amerika. Ook zijn beide broeders Willem en Hendrik zijn beroemd. Robert zelf zegt dat het geheim van hun voorspoed ligt in gehoorzaamheid aan de ouders.

Zij waren reeds bijna mannen toen op zekeren dag een hunner jonge burens Harry Garland hen kwam halen om een uitstapje te maken.

Vader antwoordde voor hen: „Nee, ze kunnen niet gaan, want ik heb werk voor hen, en in mijn gezin gaat het werken vóór de uitspanning.”

Dat „neen” van vader was voor de jongens zonder nader onderzoek ook „neen”. Zoo was de gewoonte in Peels gezin. Maar Harry Garland ging lachend heen.

Toen jaren later de Peels beroemde mannen waren, lag Garland als een gewezen ledigganger en verkwister door eigen schuld, in een eerloos graf!

W.

EEN MERKWAARDIG NEDERLANDER.

DS. A. C. VAN RAALTE.

VII.

Meer dan tien jaren aaneen had Van Raalte ge-
arbeid, geleden, geworsteld, en de resultaten van dat alles schenen mager en onbevredigend.

Zijn karakter was eigenaardig en strookte maar weinig met den loop, dien de dingen genomen hadden. Bij al de draagkracht en voortvarendheid zijner natuur was hij toch een man, die zeer gevoelig was voor invloeden van buiten af; een man, die in ziele-smart kon uitroepen: „Al uwe baren en al uwe golven zijn over mij heengegaan”.

De algemeene, evenmin als de bijzondere omstandigheden waren er in de laatste jaren in Nederland op verbeterd. Een epidemie had de landen van Europa aangegrepen, „de koorts der landverhuizing.”

Over het geheele vasteland verspreidde zich het gerucht van den overvloed van Amerika.

Goud was er gevonden, veel goud!

Menschen begonnen elkaër op te winden. „Daar-ginds is overvloed van brood en wij vergaan van honger,” — zoo riepen zij elkander toe en begonnen te zuchten naar den vreemde, als naar het broodhuis.

Velen hadden zeer onbekookte ideeën over Amerika. Zij meenden, men had daar de dollars slechts voor het plukken. En ook Nederland werd, vooral van Duitschland uit, door deze strooming geraakt. Enkele voorloopers begonnen reeds te vertrekken, maar niemand dacht er aan dat deze kleine teekenen des tijds heenwezen naar een toekomst, waarin, bij steeds nieuwe aankomelingen, volgens betrouwbare gegevens, ruim een half millioen Nederlanders Amerika hun nieuw vaderland zouden maken.¹⁾

Den 7^{en} October 1839 had Willem I, daartoe gedrongen door het steeds toenemend ongenoegen des volks, afstand gedaan van de regeering; en zijn zoon Willem II had den troon beklommen.

¹⁾ En dan, bij zulk een verlies, durft men nog beweren dat landverhuizing dient aangemoedigd! (RED.)

Maar, helaas, ook hier was de hoop teleurgesteld. De schrikkelijke nooden des lands waren er niet door geholpen geworden. Op kerkelijk gebied — scheuring en vervolging; op maatschappelijk gebied — eene gedruktheid, zooals Nederland die nooit had doorleefd.

Ongetwijfeld was het de langzaam doorwerkende reactie der revolutie en de daarop volgende nationale uitputting. Wat ook de redenen mogen geweest zijn; de toestand was voor velen onhoudbaar, alle nijverheid verslaptte, de dood was schijnbaar in den pot.

Luister hoe Brummelkamp den toestand beschrijft: „In dien tijd deed zich echter iets voor op ons kerkelijk diaconaal gebied. Later spraken wij er dikwijls van, als van den tijd „waarin Amerika ontdekt werd.” 't Was in de dagen waarin een minister in de Tweede Kamer het ontzettend woord uitsprak: malaise — het land verkeert in een toestand van malaise. Onder degenen, die wij uit de diaconale kas moesten bijstaan, waren er die zich in de kracht des levens bevonden. Wilden zij niet werken? O zoo gaarne, daarvan waren wij overtuigd; maar er was geen werk of althans geen genoegzaam of broodgevend werk. Wij gingen steeds uit van de veronderstelling dat weduwen en weezen, dat ouden en afgeleefden door de gemeente worden verzorgd; maar dat het woord, „in het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten,” zoowel een belofte als een plicht inhield. In plaats van wekelijksche bedeeeling hadden wij zulke jeugdige menschen al eens geholpen aan een f 50.— of f 100.—, opdat zij er, onder Gods zegen weer bovenop mochten komen, maar tevergeefs.”

Dan geeft Brummelkamp ons een kort maar ingrijpend verhaal van de wijze, waarop zij Amerika „ontdekten”.

Een schoolmeester uit den achterhoek passeerde door Arnhem, op zijn weg naar de nieuwe wereld, en kwam afscheid nemen. In die dagen scheen Amerika buiten de wereld te liggen en de reize derwaarts vergde een vaarwel, dat veel had van een sterfbed. Landverhuizers waren toen nog zedelijke bannelingen, meest menschen, die in een kwaden reuk stonden en die door vrienden en betrekkingen *afgescheept* werden.

Toen Brummelkamp zijne verwondering betuigde over het plan van den schoolmeester, liet deze hem brieven lezen, die van vroegere landverhuizers ontvangen waren.

Hij las, verbaasde zich en zond, vol ontroering, om Van Raalte. Beiden hadden zij de briefschrijvers gekend als doodarme menschen, en deze regelen spraken van een overvloed, zooals zich die, in het door hen gekende vaderland, niet meer denken liet; zij waren als verstomd.

„Daar ging,” zegt Brummelkamp, „een licht voor ons op, in de duisternis der diaconale bedeeeling. God opende ons oog en wij zagen dat een groot deel der malaise, waarin wij ons bevonden, te zoeken

was in de bouwers der Babelstorens. Als die torenbouwers verdrongen wij elkander hier.

Op een boerenerf, dat te huur of te koop kwam, speculeerden een twintig of veertigtal menschen. Wanneer een huis moest worden gebouwd, waren er een twintigtal timmerlieden om verlegen, daar zij anders zonder werk zouden zitten. God opende onze oogen en nu zagen wij het. Dezelfde God, die gezegd had, „in het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten,” had ook gezegd, „weest vruchtbaar en vervult de aarde.” Er is op Gods aarde nog wel ruimte. Alleen schuift wat op.”

De schoolmeester ging heen, maar in de ziel van Van Raalte was wat wakker geworden, dat hem dag en nacht bezig hield, *de gedachte aan landverhuizing*.

Niet dat hij er voor zichzelf nog aan dacht, o neen, ver vandaar. Die overtuiging zou eerst later en langs een anderen weg rijpen. Maar hij gevoelde het, hij had in zijn hand den sleutel der redding voor honderden en duizenden van verarmde land- en geloofsgenooten.

En dus opende zich voor de beide zwagers plotseling een geheel nieuw veld van arbeid, dat zij van stonde aan als van Godswege zich toevertrouwd zagen.

Alom werd spoedig de vraag besproken. Het geheele land door werden meetings gehouden. De harten werden er warm voor. Ds. Scholte en ook Ds. Heldring van Hemmen interesseerden zich voor de zaak. Vereenigingen ter bevordering der landverhuizing en tot hulp van behoeftigen werden opgericht.

Het was in den volsten zin des woords een wonderboom, die in een oogenblik was verrezen: maar die niet als Jona's wonderboom gedoemd was tot een teleurstellend einde.

Maar nu verrees een ernstige vraag.

Landverhuizing was een uitgemaakte zaak; maar waarheen?

Het antwoord op deze vraag schijnt zoo gemakkelijk, dat wij er nu nauwelijks aan kunnen denken die anders dan op één wijze te beantwoorden.

Toen was het echter anders.

Twee groote kanalen schenen zich aan te bieden tot afvoer der overtollige bevolking des lands. In de eerste plaats was er het onbekende maar aantrekkelijke Amerika; maar wie waagde zich er aan? Amerika scheen toen weinig beter dan een groote strafkolonie.

Er was een ander en beter oord.

De parel van het Oosten, de roem der groote wateren, Java.

Daar was land voor de massa's, overvloedig brood voor den eter, een zendingsveld voor den warmhartigen Christen, wat niet al.

De vaderlandsliefde zat er bij deze leiders diep in; wat wonder dat zij niet zonder schroom er aan

denken durfden zich geheel buiten Nederlandsche ter-ritoor te plaatsen.

Men moet met aandacht de brochure »*Landverhuizing, of waarom bevorderen wij de volksverhuizing, en wel naar Noord Amerika en niet naar Java?* door A. Brummelkamp en A. C. Van Raalte,» gelezen hebben, om zich van de vraag der „expatriatie”, zooals zich die aan de leiders voordeed, een juist denkbeeld te kunnen vormen.

Wat wonder dat dit aangrijpend en met overtuiging gesteld stuk bijna onmiddellijk herdrukt moest worden!

Het was, ik schrijf het nog eens, het was dezen leiders *ernst* met Java.

De noodzaak, die Van Raalte drong om een woord te wijden aan de quaestie of het *den monarchalen Nederlandschen christelijken landverhuizers vrijstond om burgers te worden der Amerikaansche Republiek*, teekent zooveel in dit verband.

De schrijvers der brochure rijzen echter boven dit bezwaar en betuigen, dat zij met Gods Woord in de hand gerust durven voortgaan. „Het geldt hier immers” — zoo zeggen zij — „niet de vraag welken regeeringsvorm zouden wij, Christenen, er toe geroepen, invoeren; maar wat vinden wij daar? En of die regeeringsvorm goed of kwaad, beter of slechter is dan die in Nederland, in Rusland, in Italië, in China, op Creta en waar het ook zij; het woord des apostels geldt — „beveel hun dat zij den machten onderdanig zijn.”

Toch lieten zij Java maar niet voetstoots los.

Op een monster-meeting te Utrecht, werden de heeren Scholte en Heldring afgevaardigd om met den minister van Koloniën te onderhandelen over de kolonisatie der hooglanden van Java, op conditie van vrijheid van Godsdienstoefening en tegemoetkoning der kolonisten.

Hoe werden zij ontvangen?

De hoop voor Java werd aanstonds *afgesneden*, terwijl ZEx. de eilanden Ceram en Ubi noemde.

Daar was het niet om begonnen, en hoe donker de zaak stond, getuigt het feit, dat Ds. Scholte van stonde aan besloot zelf mede naar Amerika te verhuizen.

Dat dit voor Van Raalte een bittere teleurstelling was, wordt ons duidelijk uit de volgende brochure, waar hij zegt op blz. 22: „Maar op Java, waar de lucht gezonder is dan elders, de winden uitnemend waaien tot verkoeling, alle planten welig groeien, de bosschen wemelen van herten, runderen en wilde zwijnen, zoodat men al zijne krachten, die hier verspild worden in de verstikkende zorgen van het aardsche en in de arme vraag: „wat zullen wij eten en drinken,» Gode kan wijden; ons in de gelegenheid gesteld te zien om met eene volkplanting van Christenen ons daar neder te zetten; in de gelegenheid om met heel deze kolonie, met vrouwen en kinderen, als zendelingen daar werkzaam te zijn;

daar te werken, als een Williams onder de Zuidzeebewoners en er een centraalpunt van uitgang te vestigen tot verspreiding van het Evangelie: die gedachte ontvlamt ons het hart; ons gebed klom dikwerf om de vervulling er van, als het dierbaarste onzer wenschen, ten hemel en zou ons de verhuizing naar de op zichzelf zoo begeerlijke binnenlanden van Amerika bijna doen vergeten.”¹⁾

Hier is *een* paragraaf uit *velen*, waaruit ons duidelijk wordt hoe diep teleurgesteld Van Raalte zich gevoelde door de ministerieele weigering.

Maar toen eens het lot Gods voor Amerika beslist had, was hij de man niet om van den ploeg terug te zien. Van nu af aan bevorderde hij uitsluitend de Amerikaansche landverhuizing. Hoe hij zelf er toe kwam om mede te gaan, zien wij een volgenden keer; maar dit staat vast, dat de Nederlandsche Regeering hier een harer beste kansen ter beslissing van het Javaansche vraagstuk hopeloos slippert liet.

¹⁾ Mede het bewijs dat de tegenwoordige landverhuizing *niet* dan *schade* is voor Nederland; wat de vaderen deden en ook Van Raalte wilde, is verhuizing waarbij men Nederlander blijft. De verhuizing die ons volk de beste krachten *rooft*, gelijk nu, is een vloek voor Nederland. RED.

UIT HET LEVEN.

„Uit de Apothekerswereld van voorheen, in beeld en „Schrift”, is de titel van een werk, in 2 deelen door Peter geschreven, waaraan de volgende bijzonderheden ontleend zijn. Over de chemicaliën der oude apothekers deelt de vervaardiger o. a. dit mede:

Met veel geweld trokken de ouderwetsche apothekers op jacht. Want het gold niet minder dan om zich meester te maken van de lever van den wolf, de longen van den vos, het gewei en de ruggegraat van het hert. Van de kippen zocht men het binnenste huidje van de maag, van den snoek de getande kaken, van den haas de sprong en van den os den galsteen. De zwaluwen, musschen en schorpioenen moesten, eer zij de eer waardig gekeurd werden om in het rijk van Esculaap te dienen, een roosterproces doormaken. Ja, zelfs zijn medemenschen zag de apotheker van het einde der 16de eeuw waarschijnlijk slechts met wangunst hun vet behouden, want in zijn apotheek mocht een druppel „armezondaarsvet” niet ontbreken. Den apothekers van dien tijd kon het nimmer tot een verwijt worden gemaakt, dat zij het hoofd niet gebruikten, want de menschelijke hersenen waren een zeer hooggeschat geneesmiddel. Uit de beenderen der menschen werd een geneeskrachtige olie gedistilleerd. Zelfs de Egyptische mummieën moesten tot heil der lijdende menscheid hun duizendjarige rust verliezen en het geneeskundig kannibalisme fabriceerde „menschenschedelspiritualiën, „mensenbeenderelixir!” Onder de planten

werd een geneesmiddel gevonden, dat bij ons als genotmiddel zeer gewaardeerd wordt, n.l. de tabak. Omstreeks 1572 kwam dit in Neurenberg voor de eerste maal voor, doch reeds in het begin der 17de eeuw bestonden er „lijders aan rookziekte.” Tot hen behoorde ook Wallenstein „de Friedlander” want in een geschrift uit die dagen, dat over zijn dood handelt, wordt uitdrukkelijk verhaald, dat hij op zijn sterfdag „tabak gedronken” had. Uit het rijk der delfstoffen werd de fabelachtige Ottolan, die den gebruiker onzichtbaar kon maken, hoog geschat, en als middel tot verlenging van het leven diende een kostbaar elixir van gestampte git. Dat de kostbare voortbrengselen van ouderwetsche kunstvaardigheid door onze voorouders verorberd zijn, daaraan heeft zeker nog geen oudheidkundige gedacht. Van de metalen dienden in de middeleeuwen hoofdzakelijk het goud en het zilver tot geneeskrachtige doeleinden, en wel meestal voor inwendig gebruik. Wij spotten daar thans mede, maar wellicht komt na ons een geslacht, dat op dezelfde wijze verachtelijk voor onze hedendaagsche ijzer-preparaten den neus optrekt.

Bijzonder vermakelijk zijn de gedeelten, die handelen over het vervalschen der geneesmiddelen en de kwakzalverijen. Wat het eerste betreft, daarmede maakte de „goede oude tijd,” geen gekheid; oogen uitsteken en verbranden waren in den regel de straffen voor de vervalschers. Bijzonder gehaat waren ten allen tijde de wijnvervalschers. Zelfs de beroemde humanist Celsus pleit voor het verbranden van de gewetenlooze bedriegers. „Daarom moet gij,” zoo vermaant hij de overheden, „niet alleen de vaten vernietigen en het vergift in de rivier werpen, maar ook de schenkers van dien zoogenaamden wijn levend op den brandstapel verbranden. Bedenk dat deze giftmengers niet minder schuldig zijn dan de grootste gauwdieven.”

Een dame, die de slechte gewoonte had om lasterpraatjes te verspreiden, biechtte op zekeren tijd haar zonde aan Filippus van Neri, en vroeg hem hoe zij het kwaad dat zij gesticht had ongedaan kon maken.

„Ga naar de dichtstbijzijnde markt,” zei hij, „koop daar een kuiken dat juist gedood is, en pluk het al de vederen uit, terwijl gij weder terugloopt.”

Zij was zeer verwonderd over dit bevel en toen zij weder bij haar raadgever terugkwam, zeide deze: „Ga nu terug en breng mij al de vederen, die gij langs den weg gestrooid hebt.”

„Maar dat is onmogelijk,” zeide zij. „Ik heb de vederen alle weggegooid en de wind heeft ze verstrooid. Hoe zou ik ze weder kunnen terugvinden?”

„Zoo,” zeide hij, „is het ook met uw lasterpraatjes. Zij zijn in elke richting verstrooid, gij kunt ze niet meer herroepen. Ga heen en laster niet meer.”

H.

Op het gymnasium.

Rector: „Waardoor onderscheiden zich de toonegevers op het gebied van den geest uit de oudheid van die uit den nieuweren tijd?”

Muller: „Door hun gebrek aan klassieke vorming.”

De Corrector (dikteert). „Ze vielen dus in Apulië en doodden mannen, vrouwen en kinderen;” (tot een scholier die in plaats van te schrijven, pret maakt). „Hebt gij kinderen, Windmeijer?”

Windmeijer (verschrikt): „Neen mijnheer, nog niet.”

Conrector: „Dat dacht ik wel.”

Rector: „Esman, ik heb heden werk van u ontvangen, waarvan de deugdelijkheid, in verhouding tot uw vroeger werk, mij doct vermoeden, dat gij het niet alleen hebt gemaakt. Vertel mij eens, met wiens kalf hebt gij geploegd?”

Esman: „Uw zoon heeft mij geholpen, Rector.”

Conrector: „Wat is dat toch voor een eigenaardig gedruisch dat ik reeds een uur lang hoor?”

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer, mijn baard komt uit.”

Leeraar (tot een scholier): „Doe maar geen moeite om dommer te schijnen dan gij zijt. Ik verlang van niemand het onmogelijke.”

Uit het dagboek van een wijsgeer.

„Men zegt dat de mensch in wilden staat geen kiespijn heeft. Ik ben echter van meening dat een mensch die kiespijn heeft in wilden staat is.

H.

Een burgemeester die zijn plicht verstaat

De volgende kennisgeving van den Burgemeester van Neuenahr vindt men in N°. 83 van de *Ahrweiler Zeitung*. Zij luidt als volgt:

Op Donderdag 30 Juli 1891 des voormiddags, zal Z. E. de Minister van Landbouw, vergezeld van den opperpresident der Rijnprovincie, den regeeringspresident, den directeur der Rijnprovincie en verscheiden andere hooge ambtenaren, de gemeenten Lohrsdorf, Heimersheim en Neuenahr bezoeken. Ik verwacht een volkomen onberispelijke reinheid op alle straten en wegen, zooals de spreekwoordelijk geworden Hollandsche zindelijkheid, en wil in geen geval mesthoopen in de straatgooten, noch vuilnis van welken aard ook zien. De inwoners van genoemde gemeente verzoek ik door het uitsteken van vlaggen hun vreugde over het hooge bezoek te toonen.

NEUENAHN den 24sten Juli 1891.

De Burgemeester.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's / 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

AFHANKELIJK, NIET LIJDELIJK.

Daar is groot verschil tusschen afhankelijkheid en lijdelijkheid. Zoo geneigd als velen zich tot lijdelijkheid betoonen, zoo moeilijk is het voor de meesten om afhankelijk te willen zijn. De lijdelijkheid, die men bij de meesten vindt, is eigenlijk niets anders dan een van zich afschuiven van alle verantwoordelijkheid. Ze zijn — zoo redeneeren zij — in Gods hand. God doet al wat Hem behaagt. Een schepsel kan daar toch niets tegen doen. De mensch moet dus maar over zich laten komen al wat God over hem brengen wil, want het zal in elk geval wel komen. Tegen het kwade is niets te doen; het goede is in geen opzicht te verhaasten. Met deze redeneering, wanneer ze geen tegenwicht heeft, komt men eindelijk terecht in de vreeselijke ketterij dat God de auteur der zonde is. Want die redeneering is een *halve* waarheid. En een *halve* waarheid is een *heele* leugen.

Er zijn echter menschen, in wier harte de vreeze Gods gewerkt is en die toch deze soort van redeneering koesteren. Ze zouden er voor terugschrikken om de lijn hunner eigen denkbeelden af te loopen en te zien waar het eigenlijk ten slotte op neerkomt. Maar ze deinzen er niet voor terug om die lijn wel voort te spinnen, zoodra het over *goede* zaken gaat en zoolang het b.v. hunne zaligheid en ook hun aardsche welzijn betreft. Zij kunnen —

zoo is hun gedachte — er *niets* aan doen, dus doen ze ook in 't geheel *niets*. Ze meenen op die wijze zich geheel en al aan God overgegeven te hebben, en volkomen van Hem afhankelijk te willen zijn. En toch kan deze gemoedstoestand zeer wél samengaan met een voortdurenden opstand tegen God. Want men kan lijdelijk zijn met de wanhoop der lijdelijkheid, en dus genegen en bereid om alles te *lijden* wat God goedvindt, maar — omdat Hij de Almachtige is tegen wien toch niets te doen valt.

Die lijdelijkheid is in geen enkel opzicht een bewijs van ware Godsvrucht. Ze kan leven en tieren in den farizeër en in den huichelaar. Met de afhankelijkheid staat het anders. We bedoelen met dat woord niet, dat men geheel en al van God afhankelijk *is*, want daar wordt onze goedkeuring niet op gevraagd. Dat is alles wat geschapen werd of het wil of niet. Maar we gebruiken dit woord thans in den zin van dat *goed* te vinden, omdat het Hem vereert; van niet anders te *willen*, omdat daarin onze geheele zaligheid ligt opgesloten.

Dat is moeilijk en valt zwaar. Daar komt men niet licht toe. Dat duurt voor vele kinderen Gods jaren en jaren, eer ze het leeren inzien. Zelfs de besten en meestgevorderden hunner moeten tot hun laatsten snik hieromtrent verklaren: „Niet dat ik het alreede gegrepen heb, maar ik jaag er naar.” Velen jagen er niet eens naar. De meeste kastijdingen, welke God over zijne kinderen brengt, dienen

om hun dat te leeren. Een ongeloovige begrijpt er geen woord van. Deze deugd kan hij niet bezitten.

De oorzaak van onzen val was juist het tegenovergestelde; zucht naar onafhankelijkheid; begeerte om als God te zijn. Daardoor valt men en wordt een afhangeling van den Satan, die langs denzelfden weg zijn heerlijke afhankelijkheid verloor en zijn verschrikkelijke onafhankelijkheid verkreeg.

De komst in het vleesch van onzen Heere Jezus Christus was juist vrijwillige afhankelijkheid van God, met het heerlijk doel om zijne verlostten weder tot den rang van volkomen gewillig afhankelijke schepselen te verheffen. Wie zijn Geest niet heeft die komt Hem niet toe. Maar „zoovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden.”

De verhouding van het gehoorzame kind tot een volmaakten vader, dat is de ware afhankelijkheid. Die afhankelijkheid is niet alleen lijdelijk in den goeden zin des woords, maar ontwikkelt daarbij de grootste werkzaamheid en krachtsinspanning. Ze wordt ons heerlijk geschilderd in Salomo's lied, Psalm 127:

„Een lied Hammaälôth, van Salomo.

Zoo de Heere het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan; zoo de Heere de stad niet bewaart, tevergeefs waakt de wachter. Het is tevergeefs, dat gijlieden vroeg opstaat, laat opblijft, eet brood der smarten; het is alzoo, dat Hij het zijnen beminden als in den slaap geeft. Ziet, de kinderen zijn een erfdeel des Heeren; des buiks vrucht is eene belooning. Gelijk de pijlen zijn in de hand eens helds, zoodanig zijn de zonen der jeugd. Welgelukkig is de man, die zijnen pijlkoker met dezelve gevuld heeft; zij zullen niet beschaamd worden, als zij met de vijanden spreken zullen in de poort.”

De arbeid der bouwlieden is volkomen nutteloos, zoo de Heere zelf niet de eigenlijke bouwheer is. Zullen ze daarom het werk maar staken? Toch niet! Immers er staat niet: „God alleen kan een huis bouwen, en de menschen kunnen er alleen in wonen.” Neen: in de eerste plaats wordt er ondersteld dat er bouwlieden zijn. 't Wordt ook goedgekeurd dat ze arbeiden. Maar 't gaat met dezen arbeid als met allen anderen: er moet een *hoofd* zijn en er moet *een* hoofd zijn. Stelt u voor, dat er een groep werklieden aan den arbeid gaat, bestaande uit een opzichter, eenige metselaars, vijf, zes timmerlieden, wat behangers, een paar stukadoors en een troep sjouwerlui. En dat die samen een huis gaan bouwen. Indien ze gereed komen, zoudt gij in hun huis willen wonen? Ik niet. Er kan geen samenhang in hun werk zijn, want er was geen verband tusschen wat elk afzonderlijk uitvoerde. De bouwmeester, de *architect*, ontbrak!

Maar stelt u nu eens voor, dat de bouwmeester het bestek ontwerpt, de teekening maakt, bouwstoffen

en gereedschappen verzamelt, maar geen werkvolk heeft. Zal het plan verwerkelijkt worden? Evenmin.

Toch is zijn arbeid het *eigenlijke*. Werkvolk is nog te vinden. In 't ergste geval kan de bouwheer het *vormen*. Maar alle werklieden samen vormen geen bouwmeester.

Een bekwaam bouwmeester en goede, werkzame bouwlieden: dan komt er wat van terecht. Dit wordt door *ieder* erkend. Vraag wien ge wilt, wie het Museum te Amsterdam gebouwd heeft, en niemand zal u zeggen: Dat hebben Jan en Piet en Klaas en Kees en Gerrit gedaan. Maar alle man antwoordt: „De bouwmeester van het Museum is Cuypers.” En toch heeft de heer Cuypers waarschijnlijk geen steen gemetseld en geen kozijn getimmerd. Doch *zijn* verstand heeft alles geleid. *Zijn* genie zag vooruit wat er uit het plan groeien moest; alle bouwlieden samen waren slechts *zijne* instrumenten.

Wanneer een stad belegerd wordt, en hier en daar blijft een man op eigen gelegenheid wakker en wandelt eens een straatje om, ten einde te zien of er ook onraad is; maar geen bevelhebber staat aan 't hoofd, die de wachten regelt, die *weet* wat elk man doen moet en nagaat *of* het geschiedt; dan komt er niets van terecht en behoeft de vijand slechts geduldig te wachten. De stad *is* reeds verloren.

Maar wanneer de bevelhebber *alleen* van zessenklaar is, en alle anderen geregeld naar bed gaan en denken, de bevelhebber moet voor de zaak zorgen, dan is de stad evengoed verloren.

Toch hebben Van der Werf en Van der Does Leiden gered en behouden en wordt terecht op *hun* naam de zegepraal geboekt, want van hen ging het *initiatief* uit.

En zóo — niet anders — staan wij tegenover God. 't Eenige verschil is dat God niet zoo staat tegenover ons. Hij heeft geen middelen noodig. Hij *doet* al wat Hem behaagt. Maar Hij wil middelen gebruiken. En het behaagt Hem onze eigen redding van ons gebruik der door Hem beschikte middelen afhankelijk te maken. *Wij* moeten dus bouwen; *wij* moeten waken. Maar tevens moeten we diep overtuigd zijn dat al ons bouwen en waken niets helpt. God is de bouwheer en de wachter. Maar God bouwt niet wanneer wij zijn werk niet willen verrichten dat Hij ons opdraagt. God geeft de stad in de handen des vijands, wanneer wij verkiezen te slapen. Geen lijdelijkheid!

Bezorgdheid is echter volstrekt verboden, want ze is geheel nutteloos. Vroeg opstaan, laat ter ruste gaan, brood der smarte eten, helpt altemaal niets. 't Is ons dagelijksch brood — maar alleen als Hij het geeft. En Hij geeft het zeker; ja, „als in den slaap.”

Hij geeft het als in den slaap; maar niet aan *ieder*. Alleen aan zijn *beminden*. Zijne beminden zijn zij, die Hem wederkeerig liefhebben. Die Hem liefhebben, weten niets heerlijkers dan het ook geheel

aan Hem over te laten, en dus geheel van Hem afhankelijk zich te gevoelen.

Evenwel ofschoon vroeg *opstaan* vergeefs is, is het toch *noodzakelijk*. Want hetzelfde Woord Gods beveelt ons voortdurend *vroeg* op te staan, om met alle macht te werken, al wat onze hand te doen vindt. Jehovah zegt meermalen dat Hij zelf *vroeg* op is geweest om zijne profeten tot Juda en Jeruzalem te zenden met de vermaning om zich tot Hem te bekeeren.

Maar vroeg opstaan en laat opblijven is verkeerd, en een teeken van 't heilzoeken in eigen kracht. Die laat opblijft, kan niet frisch vroeg opstaan. En 't „een weinig sluimerens, een weinig omkeerens,” doet iemand, zegt Salomo, door de armoede overvallen, als door een gewapend man. Erger nog. De Schrift verhaalt ons hoe eens het voortdurend laat opstaan van één man aan meer dan 85000 menschen het leven gekost heeft. Wanneer was dat?

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

XI.

WAARIN MEER DAN EEN VERNEEMT WAT HIJ NIET WIST.

Het was alleszins natuurlijk dat Kwik, wetende welk een onverwachte terechtwijzing zijn jongsten patroon had ontvangen, en nog meer bij 't zien van den indruk daardoor teweeggebracht, nu vertrouwde dat weldra ook de heer Van Hove zou behooren tot hen, die roemden in de genade en de vrije gunst hun van God bewezen. Vooreerst echter bleek daarvan nog niets. Wel bespeurde Kwik dat zijn leermeester, die getrouw 't onderwijs voortzette, anders was dan vroeger. Wel was er van spottende of min of meer stekelige aanmerkingen, den dienst des Heeren betreffend, geen sprake meer, maar evenmin liet de heer Van Hove, nadat hij aan Kwik verteld had wat ervaring hij had opgedaan, zich veel meer over zijn toestand uit. Onwetend was Jan daar zelf de schuld van.

Zoodra hij 't verhaal vernomen had van 't gebeurde in het dolhuis, had hij, wel opmerkend hoe zijn patroon geschokt was, gemeend van zijn kant te moeten doen wat hij kon. Hij gevoelde zich te beschroomd en ook nog te onkundig om zijn leermeester op den weg ten leven te wijzen. „Ik ondervond toen,” zegt Kwik zelf, „dat het gemakkelijker is te strijden dan te bouwen. Op de aanvallen van mijnheer had ik nog altijd wel een antwoord geweten, maar nu er raad en leiding noodig was gevoelde ik dat ik te kort schoot.”

Had Kwik nu maar den raad gevolgd van Vader Schuyt, en zijn patroon naar Gods Woord verwezen, dan ware veel moeite vermeden; doch een mensch, vooral een jongmensch is — allereerst in geestelijke dingen — lang niet altijd wijs. Bovendien meende

Kwik dat een man als Van Hove door zijn studie het Woord Gods zoo door en door kende, dat een raad om het nog eens te onderzoeken niet te pas kwam. Zoo dacht Kwik dan iets anders uit. Hij had bij juffrouw Markus verscheiden boekjes aangetroffen, het een getiteld: „De bekeering van Samuel Kluyter;” het ander „De wonderlijke leiding Gods met den nu zaligen heere N. N.,” of wel: „'t Verborgten leven voor den Heere van juffrouw Sara Meeuw”; en zoo meer. Zelf had hij die geschriften gelezen, doch er weinig aan gehad. Evenwel, zoo redeneerde Jan, niet alle zieken hebben dezelfde pillen noodig. 't Kan wel aan mij liggen. En zoo had hij dan een dier boekkens meegenomen naar zijn patroon, en hem gevraagd of hij dat ook lezen wou.

Mijnheer Van Hove had nog nooit dergelijke leesstof voor zich gehad. De ietwat vreemde titel, de zonderlinge stijl, de eenvoudige kunstlooze versjes, 't lokte hem alles aan tot lezen, ja tot herhaald lezen. Ongelukkig echter was de uitwerking verkeerd, want het boekje, dat voor menig geloovige wellicht een bemoediging is geweest, bevatte niet weinig waarbij men wel een vraagteeken mocht zetten, om aan te duiden of hier ook 't gevoel alles en 't geloof niets was; of de schrijver niet, in alle oprechtheid, ervaringen, bevindingen enz. ten beste gaf, die zoomin feiten waren als steek hielden. En nu bezat Van Hove volstrekt nog niet den geest der onderscheiding. 't Gevolg was natuurlijk dat hij zich begon te verbeelden dat een hartgrondige verandering en bekeering nu ook bestaan moest, juist met en in al 't geen in het boekje werd vermeld, en hij er nooit komen zou, tenzij hij ook zulk een geschiedenis doormaakte. Doch hoezeer hij ook diep geschokt mocht zijn; hoezeer zijn hart door den hamer, die rotsen verplet, was getroffen, en' hij vast begon te gelooven dat in den weg dien hij vroeger verachtte alleen het heil te vinden was, hij bespeurde niets van die ellende waar het boek van sprak, of liever, de zijne geleek daar niets op. Nu was de oorzaak daarvan wel allereerst hierin te zoeken, dat de bekeeringsgeschiedenis die hij las iemand betraf die uit een ruw, bandeloos leven, onder 't schuim der maatschappij, plotseling door den Heere was gegrepen en als een brandhout uit het vuur gerukt. De omstandigheden en wegen moesten dus wel anders zijn dan bij Van Hove. Doch deze vatte dat niet, en bij een leeraar raad en troost te zoeken kwam niet in hem op. Zeer verkeerdelijk beschouwde hij, na al 't geen hem op de hoogeschool was wedervaren, alle godgeleerden met zekeren argwaan; als lieden die door hun wijsheid de waarheid wegredeneerden. Ongelukkig was daar toen niet weinig aanleiding toe, al ging Van Hove te ver, door op allen toe te passen, wat lang niet van allen waar was.

Eén ding was Van Hove duidelijk geworden, namelijk dat hem ontzaglijk veel ontbrak; dat hij, de wet Gods naast zich leggende, verklaren moest aan elk

gebod schuldig te zijn en in één woord het tegenovergestelde was van 'tgeen hij zijn moest. Vandaar dan ook, zoo redeneerde hij ongelukkig, dat hij alles niet ondervond wat in de bekeeringsgeschiedenis voorkwam. En nog ongelukkiger was, dat hij tot de slotsom kwam, dat hij zich datgene waardig moest maken, wat ook anderen hadden genoten, en door volijverig te zijn in het goede, door deugd en plicht te betrachten, wel langzamerhand op den rechten weg zou komen. Hadde God het niet verhoed, hij zou juist aldus nooit den weg gevonden hebben.

Voor 't uiterlijke echter was Van Hove werkelijk in korten tijd reeds in niet geringe mate ten goede omgekeerd. Hij meed het luidruchtig gezelschap van vroeger, leefde zeer ingetogen, deed veel goed en — al weerhield hem de reden bovenvermeld van veel kerkbezoek — des te meer las hij de geschriften die er uitkwamen en in de godsdienstige wereld dier dagen opgang maakten. Ongelukkig waren het meest zedelijke verhandelingen, verheerlijkingen der deugd en braafheidsleer, waarbij het hart koud, onveranderd blijft. Van Hove gevoelde dit wel, doch aan den anderen kant viel niet te ontkennen, dat ook hij juist thans dien weg bewandelde. Daarbij kwam, dat hij, schoon bespot bij vele vroegere vrienden, toch alvast de achting won van anderen, die over zijn vaarwelzegen der studie 'thoofd hadden geschud en over zijn vroolijk leven niet minder. Wat Willems ouders betreft, wien zijn vroeger gedane stap nog altijd leed deed, zij werden er thans volkomen mee verzoend, nu hun zoon blijkbaar naar braafheid en goede zeden streefde, en met een wel wat los verleden geheel brak. Eigenlijk vonden zij dat hij wat al te „ernstig” was geworden, te meer daar zij de aanleiding niet wisten. Maar dat zou wel slijten, beter iets te veel dan te weinig. Ja, 't vleide hen uitermate toen de heer De Bruyne hun bij een bezoek verzekerde, dat hij „zonder over de *religieuze opinies* van zijn handelsgenoot te willen oordeelen, toch in den laatsten tijd dat *sérieuse* in hem had opgemerkt, waardoor de *soliditeit* als 't ware wordt *gegarandeerd*.” Wat kon men billijkerwijs meer verlangen?

„Ik begreep toen,” zegt Kwik, „volstrekt niet dat de patroon op deze wijs juist afdwaalde van den goeden weg. Wel had ik, hem gadeslaande een vaag vermoeden dat er iets anders, iets meer moest geschieden, zou het goed zijn, maar mij ontbrak de wijsheid om te zien wat. Sinds de patroon mij niet meer mocieeljk viel en daarentegen voor mij deed wat hij kon, meende ik dat alles wel in orde zou komen.” En de Heer heeft daar ook voor gezorgd.

't Was kort na dien tijd, dat het genootschap, waarvan, zooals de trouwe lezer zich herinnert, Verburg penningmeester was, een groote vergadering zou houden. Dezulke vielen voor tweemaal in 't jaar: eens in den nazomer, om, na de inning der bijdragen

de begroting op te maken, en eens in 't voorjaar, ter afrekening en verantwoording.

De armoede had in dien tijd nog niet de ontzaglijke verhoudingen aangenomen, waardoor zij thans een sleepende kwaal en een dreigend gevaar voor de maatschappij is geworden. Wie werken wilde, vond ook meestal werk. De steden waren nog niet volgepropt. De burgerjongen schaamde zich nog niet ambachtsman te worden. Er waren geen druk bezochte kroegen, als die thans „cafés” heeten. De kleine man kon nog vaak een bestaan vinden, niet bedreigd door fabriekswerk, en handel en scheepvaart brachten nog een welvaart, die veel nood voorkwam. Toch was er aan armen geen gebrek, ook niet aan zoogenaamde „stille” of „fatsoenlijke.” 't Genootschap nu, waarvan we spreken had het loffelijk doel, juist dezulken — de ware behoeftigen veelal — te helpen. Dit geschiedde op zeer kiesche wijs door een Bestuur, 't welk een kring van leden en „losse gevers” achter zich had. Alles ging in eerlijkheid en goed vertrouwen. Men kende elkaër, want althans de leden waren allen menschen, die als Christenen gemenschap oefenden. De leden van 't Gezelschap b. v. behoorden er haast allen toe.

De twee jaarlijksche bijeenkomsten waren min of meer gezellig en feestelijk. De mannen of heeren brachten vrouwen en dochters mee, soms ook een goeden vriend, en heel huiselijk, daarom niet minder goed, werd alles afgedaan. Het eigenlijke vereeningsleven, zooals we het thans in vollen bloei en werking kennen, is trouwens geen Nederlandsche plant, maar, gelijk zooveel, van Engeland overgenomen. Gelukkig is het meer en meer verhollandscht.

Zooals vanzelf spreekt toog heel Verburgs gezin ter vergadering, en dat Kwik van de partij was, dankte hij aan zijn trouwe diensten, vroeger vermeld.

De samenkomst, die tegen half acht was aangekondigd, begon — volgens den regel in Nederland — even over achten. Na de plechtige opening met gezang en gebed, las de secretaris de *notulen* ¹⁾ waar — wijl ze al een half jaar oud waren — niemand naar luisterde, hield de voorzitter een korte toespraak om allen op te wekken niet te verslappen en zich te verbeugen in het vele goede dat zij nog hooren zouden. Hoe dat mogelijk was, zei hij er niet bij.

De „geachte secretaris” die nu aan de beurt kwam, was een rustend koopman, die, al den tijd hebbende, blijkbaar veronderstelde dat dit ook bij zijn hoorders 't geval was. Hij begon met de weldadigheid in 't algemeen te behandelen, toen de onderdeelen en de praktikale toepassing. Vervolgens lichtte hij zijn onderwerp toe met voorbeelden, beginnende bij Abraham en eindigende in de negentiende eeuw, die gelukkig toen nog jong was. Onze eeuw toch is zoo weldadig gebleken, dat haar geschiedenis in dezen alleen een

¹⁾ Een even zotte uitspraak als *fabulen* zou zijn. 't Heet *notulen*.

ganschen avond vullen zou en meer. Het onderwerp scheen echter vooral de vrouwen en meisjes, hoe teeder van gemoed anders ook, minder te boeien. Eenige meerdere belangstelling ontstond toen de spreker kwam tot datgene, waarmee hij eigenlijk had moeten beginnen, te weten, het verslag over 't geen er verricht was. Want al werden er geen namen genoemd, ieder hoorde toch zoo iets van 't geen hij of zij aan goede daden had gewrocht, en koesterde misschien heimelijk de hoop, dat ook de bureu er iets van mochten vatten. 't Is weinigen gegeven te werken alleen om „der zaak,” nog minder om des Heeren wil.

Er was onder het verslag ontzettend veel gegeeuid, gegaapt, rondgekeken enz. enz., waarvan de vurige spreker gelukkig niets had gemerkt. Erger was, dat een paar nijvere huismoeders, benevens een heer die vooraan zat, van de warmte of van de rede slaperig geworden, dit betoonden door plotseling een geluid te geven, gewoonlijk snorken genaamd. Dit onmiskkenbaar teeken van de heerschende stemming bracht er den voorzitter toe, 't verslag van den penningmeester te bewaren tot na de pauze, die tot aller verademing nu aanbrak. Ook de sluimerenden ontwaakten, nu het slaapmiddel niet meer werkte.

De pauze was naar vaderlandsch gebruik zeer gezellig. Trouwens zulk een rustpoos is voor de leden van een vereeniging ongeveer wat het beursuur is voor kooplui. Allerlei wordt dan afgedaan, en wilt ge weten wie de grooten en de gewilden zijn bij het publiek, let dan maar op hen, om wie altijd anderen zich heen bewegen, als de sterren om de zon; op hen die nauw met den een hebben afgepraat of een ander vraagt reeds zijn beurt. Of dezulken nu ook altijd de grootsten zijn in de oogen des Heeren, dat zal wel blijken als de groote pauze komt, alle uurwerken voor goed stilstaan en „er geen tijd meer zijn zal.”

Een bijzondere aantrekkelijkheid van deze pauze was aangekondigd door des voorzitters plechtige mededeeling „dat er gelegenheid zou bestaan eenige ververschingen te gebruiken,” anders gezegd, dat wie wilde, iets kon te eten en te drinken krijgen. Daarvan nu werd druk gebruik gemaakt, want „je moet het anders straks thuis toch doen,” zeiden de lui zeer praktisch. De heeren die „ververscht” waren staken de lange gouwenaars op — wat nu geoorloofd was — en weldra was de straks zoo stille zaal vol vroolijk gewemel, toegepaste eetzucht, gepraat, tabaks-rook, gelach en dampende kopjes of welgevulde glazen. Voegen we er bij, dat alles uit „geteekende” bijdragen werd betaald en de kas er dus niet onder leed.

Had Kwik gehoopt zich in de pauze eens te vertreden en misschien ook zeker iemand te spreken, dat viel min of meer tegen. Wel had Anneko hem behoorlijk van spijs en drank voorzien, maar daar zij en Mina en nog ettelijke jonge juffers de gasten

te bedienen hadden, was er natuurlijk aan een gesprek geen denken. Tot overmaat van ramp zag Kwik zich aangeklampt door een heer, den secretaris, die blijkbaar eens van hem wilde weten hoe 't verslag bevallen was, en zich dus aan hem klemde als een zuigvisch aan een schip. Jan was nu wel genoopt, al etende te luisteren, al was 't maar half. Doch eensklaps werd zijn aandacht getrokken door ettelijke woorden die hij opving van een gesprek, door twee mannen, die met den rug naar hem toe stonden, gevoerd. Een er van was De Soete, van het Gezelschap; de ander een onbekende, die blijkbaar verkouden was.

„Dat was me een hijsch, dat verslag,” sprak de laatste, wiens zwaar geluid wel tot den secretaris moest doordringen; „mijn oogen beschoten er bij; 'k mag lijden dat Verburg het korter maakt.”

Of de secretaris over dit oordeel gesticht was, zij daargelaten.

„Wees niet bang,” sprak De Soete, „cijfers lezen gauw voort.”

„En vooral,” sprak de ander, „nu zijn schoonzoons een handje heeft geholpen. Dat jonge mensch is gauw in die dingen.”

„Zijn schoonzoons? Wien bedoelt ge?”

„Nu, dien jongeling, dien ge ook wel kent. Ik weet zijn naam niet.”

„Kwik misschien.”

„Nu, kwik is hij zeker, en den ouwe kan er blij mee wezen, met dien schoonzoons, wil ik zeggen.”

„Mijn vriend,” sprak De Soete, „ik vat het niet. Heeft er een van zijn dochters dan verkeer?”¹⁾

„Dat nog niet, maar ik zie het komen. Och ja, men komt op gezelschap, men gaat naar de kerk, men helpt zijn naaste, men gaat mee naar 't genootschap en je weet ten slotte waar 't om te doen is.”

Het was eenigszins vergeefflijk dat Jan, gedwongen tot luisteren en stilzitten, nagenoeg niets hoorde van het betoog, waarin de secretaris ontwikkelde, hoe hij tot zijn verdeling van 't verslag in zooveel punten was gekomen. Nog meer werd zijn aandacht geboeid toen hij De Soete hoorde zeggen:

„Ik geloof dat ge allereerst veel te voorbarig zijt. En wat de zaak zelf betreft, ik weet niet waarom een jong gezelschap geen eerlijke vrijage zou zoeken en vind het heel natuurlijk dat hij, als hij ergens een meisje vindt dat hem lijkt, nadere kennis wil maken. Een mensch is een mensch, en ik zie ter wereld niet in, wat kwaad er in steekt, als b. v. Kwik op 't Gezelschap graag Anneko ontmoet en aan de kerk bij 't uitgaan soms even op haar wacht. Vader Cats deed het ook al. En ge hebt uw vrouw toch ook niet op een goeden dag met den postwagen in een pijpenmandje thuis gekregen.”

Dit laatste denkbeeld scheen den schorren zede-

¹⁾ Men had het toen nog niet tot het fraaie „engagement” gebracht, een recht allemanswoord.

meester dermate te verschrikken, dat hij zich omwendde, tegelijk tegen den stoel van Kwik stiet en — dezen vlak in 't gezicht moest zien. Wie beschrijft des verkouden mans ontsteltenis! Wie zijn nog grooter ontroering toen hij, verlegen de oogen afwendend, die van den grimmigen secretaris ontmoette, juist door hem zoo lieflijk beoordeeld.

„Neem me niet kwalijk,” stotterde de schorre, doelend op den stoet, aan den stoel toegebracht.

Misschien dacht Kwik dat er wel andere dingen kwalijk te nemen waren. Doch op 't zelfde oogenblik viel — als moest het zoo wezen — de hamer van den voorzitter en de schorre man, blijde er met fatsoen zoo af te komen, haastte zich weg. Weldra zat heel de vergadering weer even plechtig als tevoren.

De heer Verburg was werkelijk van plan het „kort te maken,” wel wetend hoe zeven achtste zijner hoorders slechts wachtten tot het woord „saldo” het einde van het hoorverdriet zou aankondigen. Ditmaal echter zou het ietwat anders gaan, want juist toen de penningmeester wou beginnen, werd hem een briefje gebracht, behoorlijk verzegeld. Hij opende het, een glimlach van genoegen vloog over zijn gelaat en vermeerderde nog de nieuwsgierigheid der wachtende vergadering.

Zelden had een penningmeester aandachtiger gehoor dan thans onze vriend. Hij sloot met de verrassende mededeeling, dat zooveel van een onbekende 500 gulden was ontvangen, ten behoeve der armen van de vereeniging; een feit, hem bij menschenheugenis nog niet overkomen. Zoodra de nieuwsgierigheid voldaan was nam de vergadering een eenigszins ander karakter aan. Wat nu nog te doen viel hield voornamelijk 't bestuur en enkele heeren, die rekeningen hadden na te zien, bezig. De meerderheid der vergaderden kreeg alzoo vrijheid van beweging en gebruikte die loffelijk door zich nog eens te verscheren. Gaarne had Jan nu van de gelegenheid gebruik gemaakt om de kennismaking met Anneko te hernieuwen. Maar de bewustheid dat èn de schorre, èn de secretaris 't oog op hem hielden, was wel wat hinderlijk. Gelukkig vertrok de eerste — terecht in zijn huidigen staat de nachtlucht vreezende, — spoedig, en was de secretaris genoegzaam verdiept in de zaken, om niet op allen te kunnen letten. En zoo zaten dan Mina en Anneko en Jan, mitsgaders ettelijke andere heeren en juffers nog een wijle gezelliglijk zich te „tracteeren,” al koutende, schoon niet over de liefdadigheid. Jammer dat de voorzitter er een eind aan maakte, door mede te deelen, dat alles in orde was en voorts de samenkomst plechtig te sluiten.

Toen Jan een paar dagen later bij Verburg kwam, toonde deze hem 't briefje, dat bij de f 500 was gevoegd. Nauwelijks echter had Kwik 't schrift gezien of hij riep uit: „dat is van mijn jongsten patroon.”

„Zijt ge er zeker van?” vroeg Verburg.

Toen Jan dat bevestigde, vouwde zijn vriend het briefje op en stak 't bij zich, blijkbaar om 't niet te vergeten. Dat hij dit ook niet deed, zal blijken. Voorloopig kreeg Jan de geruststellende verzekering, dat nooit zou verraden worden hoe door hem 't geheim was verklapt.

H.

EEN MERKWAARDIG NEDERLANDER.

DS. A. C. VAN RAALTE.

VIII.

UITTOCHT.

Toen de groote vraag van de bestemming der landverhuizing beslist was, moesten natuurlijk middelen worden beraamd om de vertrekkende personen te bewaren voor de gevaren eener algeheele verstrooiing in het nieuwe land.

Zij gingen er heen zonder leiders en men moest trachten voor hen vrienden te vinden aan gindsche zijde der wateren.

Uit deze noodzakelijkheid werd het karakteristieke schrijven geboren, dat afgedrukt staat in de reeds vroeger gemelde brochure „Landverhuizing” etc., onder den titel: „Aan de geloovigen in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.”

In dit schrijven wordt eerst een kort verslag gegeven van de geschiedenis der Scheiding; dan wordt de zorgelijke maatschappelijke toestand van Nederland beschreven en de wording der emigratie-beweging verklaard: terwijl eindelijk, in den naam der Christelijke liefde, hulp gevraagd wordt voor de velen, die zouden willen gaan, maar wie het ontbrak aan de noodige middelen om Amerika te bereiken.

Deze algemeene zendbrief werd door de beide zwagers ondertekend en is gedateerd: „Arnhem, 25 Mei 1846.”

De brief was in het Hollandsch geschreven en werd, daar hun geen Amerikaansche adressen bekend waren — gelijk een schrijven van drenkelingen in een flesch aan de baren toevertrouwd — medegegeven aan een vertrekkend landverhuizer, op wien men vertrouwen kon. Het is mij niet gelukt den naam van dezen postbode te ontdekken. Mocht hij nog leven, of mochten dezulken leven, die met het feit en den man bekend zijn en mochten deze regelen hun toevallig onder de oogen komen, dan verzoeken wij hen dringend ons den man te noemen, op wiens zending, veel meer dan hij zeker ooit vermoedde, de toekomst van ons Hollandsch volk in Amerika rustte.

De brief viel, onder het aanbiddelijk bestuur van Gods voorzienigheid, in de handen van Dr. J. N. van Albany, door wiens invloed hij reeds den 15^{en} Oct. 1846, in de Engelsche taal overgezet, verscheen in de „Christian Intelligencer.” Bijna onmiddellijk daarop

werd er door dien broeder eene Vereeniging gevormd, wier doel het was van Amerika uit, met raad en daad, de Hollandsche landverhuizers te helpen.

Wat wonder dat de harten der briefschrijvers opsprongen van vreugde en dat zij in deze zaak een kennelijk teeken der goddelijke goedkeuring zagen.

Dien eigen zomer, 1846, werd Van Raalte ziek.

Eerst de koorts, toen zorgelijke teekenen en eindelijk den gevreesden typhus.

Dagen aaneen scheen zijn taak op aarde afgedaan en zweefde hij als op den rand des grafs. Hij dacht zelf te zullen sterven en zag met blijdschap zijn dood tegemoet. Maar God besloot anders. De krankheid keerde zich. De vele gebeden, die tot God waren opgezonden, werden kennelijk verhoord en Van Raalte werd beter.

Hij lag nog door schrikkelijke zwakheid gekluisterd aan het leger, toen Brummelkamp op zekeren dag bij hem kwam. Van Raalte kon nog slechts fluisteren, maar verhaalde zijn zwager, met groote krachtsinspanning, dat hij besloten had om, als God hem weder geheel herstelde, meê te verhuizen naar Amerika.

Brummelkamp stond als verpletterd.

Hij *kon*, hij *wilde* Van Raalte niet missen! Hunne liefde was zoo innig, zoo diep, zoo recht broederlijk! Zij konden in zoo volle harmonie samenwerken! Hij hoopte half het zou slechts het werk zijn van de fantasie van een verzwakt brein.

Maar neen.

Er was veel omgegaan in Van Raalte's ziel, gedurende die krankheid. Toen hij niet meer spreken kon tot anderen, kon hij toch nog spreken tot God en tot zichzelf.

Ziet hier enkele vragen, die hij zichzelf gesteld had en wier beantwoording hem geleid had tot zijn vast besluit om te gaan.

„Die menschen, die verhuizers, onbekend met de taal des lands, godvreezende lieden en uit den kring der godvreezenden: — waar zullen zij aanlanden, wie zal hun Mozes, wie hun Aäron zijn? Zullen zij niet, wanneer daar geen leeraar, wanneer daar geen onderwijzer medegaat, zullen zij niet weldra een prooi moeten worden der godsdiensteloosheid, wanneer zij de middelen der genade missen zullen?”

In deze twee vragen ligt de gezonde Christelijke oplossing der vraag van het verkieselijke *der kolonisatie boven de verhuizing van enkelen*.

Wat ware er zonder kolonisatie geworden van ons volk?

Zou werkelijk oplossing in de groote volkenzee van deze Republiek verkieselijk geweest zijn boven de bewaring, tot op zekere hoogte althans, van de individualiteit van ons Hollandsch volk, beide op maatschappelijk en godsdienstig gebied, met al den aankeve van dien, zoowel goed als kwaad? Wij meenen — Neen!

Zeker men had niet te doen gehad met vele las-

tige vragen, die zich aan de kolonie opdrongen; men had veel verdeeldheid en broedervertreiding misschien vermeden; men had de Hollandsche individualiteit, na het tweede geslacht, waarschijnlijk dood gezien. Ware zulks beter geweest? *Waarschijnlijk* zeg ik echter, want de tegenstanders van het kolonisatieplan, dienen te rekenen met den diepgewortelden „clan spirit,” den geest van geslachtsverwantschap, die van uit de wouden der Batouwers en Friezen voortleefde in ons volk, zoowel als in onze Germaansche en Celtische broederen.

Het volk zou zich toch vrij zeker, maar dan *zonder erkende leiding*, opgehoopt hebben in zekere streken of steden; en al de kwade gevolgen der kolonisatie hadden zich verduizendvoudigd geopenbaard, zonder dat de edele vruchten gezien waren, die nu rijpen aan de boomen, geplant door onze eerste leiders. Van Raalte was de vader van het kolonisatieplan en leefde er voor en zag de gedeeltelijke vruchten er van.

Van Raalte noemt het vaarwel — „onvergetelijk,” en terecht. Brummelkamp beschrijft het aldus:

„In September dienszelfden jaars 1846 geleidden wij, mijne vrouw en ik, hem en de zijnen naar Rotterdam tot aan en tot in het schip, dat hem zou overvoeren. Ook op dat schip zongen en baden wij en bevalen we elkander den Heere aan. Maar indien ik ooit gevoeld heb wat het is te bezwijken of door omstandigheden bedreigd te worden, te zullen bezwijken, het was toen ik den volgenden rustdag weêr voor de gemeente optrad om te prediken. Mijn kracht verging. En toch mochten wij weldra zeggen — God hielp en schraagde. Van Raalte was heengegaan. Weldra ging ook Veenhuizen. Weldra ook de helft van het veertiental studenten, dat ons had omringd, en de vraag rees ons voor den geest: — moeten wij allen daarheen; is 't nu hier in Nederland weldra gedaan? Blijft hier niets over dan een volk van God, dat of met de wereld zich verbreedert, of, in onderlinge kleingeestige twisten, zichzelf verscheurt, den broeder verbijt en daardoor krachteloos den dood der verstijving tegemoet gaat?”

De vraag wat de naam geweest zij van het schip dat hem overbracht, is niet zoo gemakkelijk te beslissen.

De naam was een Engelsche en kon door Hollanders gemakkelijk misverstaan worden. De traditie in het Westen noemt het schip „The Southerner;” — een naam die in bijna elk stuk, door een westerse hand beschreven, wordt overgenomen.

De „Christian Intelligencer” van 3 Dec. 1846, één maand na de aankomst van het vaartuig, bevatte echter den naam — „The Sultane.” Van Raalte zelf had ongetwijfeld de dato gegeven, waarop dat schrijven in de „Intelligencer” rustte.

Het doet weinig ter zake.

De reis was lang en bang, van den 24sten September 1846, toen zij van Arnhem vertrokken, per Rijn-

boot, tot den 17^{den} November daaropvolgende, toen zij te New-York aankwamen. De eigenlijke zeereis begon den 2^{den} October te Rotterdam en had dus een volle maand en 15 dagen geduurd.

Mevr. Van Raalte had veel geleden, beide door het afscheid en door de stormachtige zeereis, met haar halfjarigen zuigeling.

Welk eene verademing om te New-York verwelkomt te worden, door vriendelijke beschaafde Christenen!

Van Raalte spreekt van die ontmoeting als „van de eerste onvergetelijke Christelijke vriendschap van Dr. De Witt en ouderling Forrester en de gastvrijheid van Dr. Wijckoff te Albany.” Zoo waren zij dan in het land hunner vreemdelingschappen en wachtten verder af, werwaarts de Heere hen zou leiden.

Bijna onmiddellijk na het verschijnen van den brief van Van Raalte en Brummelkamp was te Albany, onder de bezielende leiding van Rev. Dr. J. N. Wijckoff, een vereeniging gesticht, genaamd: „De Protestantische Evangelische Hollandsche Landverhuizing-Vereeniging”, — wier taak het was den verdrukten geloofsen stamgenooten hulp te verleenen, bij hunne aankomst in Amerika. Het is wel der opmerking waardig dat, onder het aanbiddelijk bestuur van Gods Voorzienigheid, de landverhuizing naar Amerika *juist ter rechter tijd* begon.

Zoo taai toch hadden zich de Hollanders in dit land vastgehouden aan de oude moedertaal dat, meer dan 200 jaren na hunne aankomst in dit land, velen der ouderen nog in staat waren zich in die taal verstaanbaar uitte drukken. Maar met het geslacht, dat in de eerste helft der 19de eeuw optrad, was het ook uit.

Nog zijn er enkelen onzer Oostersche broeders en zusters, zonder uitzondering echter ouden van dagen, die een mond vol Hollandsch kunnen spreken; *maar zij zijn uitzonderingen*. Het was anders toen Van Raalte aankam. De meerderheid der bedaagde leden onzer Kerk, in het Oosten, verstond het Hollandsch nog tamelijk wel, schoon het in de godsdienstoefeningen niet meer gebruikt werd.

Zoo vormde dan de landverhuizing van '47, de schakel tusschen het verdwijnen en weer opkomen van de Nederlandsche taal in Amerika.

En juist daardoor was het betrekkelijk gemakkelijk voor de vrienden der landverhuizers om hen zoo doeltreffend te helpen, als dat voor jaren aaneen geschiedde.

De namen van De Witt en Forrester, Wijckoff en Bethune, Duffield en Romeyn, West en Cass, Trowbridge en Kellogg — moeten met gouden letters geschreven op de geschiedrollen dezer beweging, wegens liefdediensten, bewezen aan onze vaders, in de uren van hunne hulpeloosheid, vreemdelingen als zij waren in een vreemd land, en stom door gebrek aan kennis der taal.

Het was Van Raalte's oorspronkelijk doel om den weg te volgen, hem door Gods voorzienigheid gegeven.

Zijn plan was kolonisatie op groote schaal, „met dorpen, pachthoeven, kerken en scholen” — in de Staten Wisconsin en Illinois of een van die beiden. Aan Michigan had hij gansch niet gedacht. Deze groote Staat was een halve eeuw geleden grootendeels nog een huilende wildernis. Bosschen, meren, stilstaande poelen, uitgestrekte en doode moerassen, allerlei fantastische verhalen van gedrochtelijke dingen, een ongezonder klimaat, vreeselijke koortsen — waren tot maar kort geleden schering en inslag geweest, in wat men van Michigan te zeggen had.

Het begon juist anders te worden. In het zuidelijk deel van den Staat was men door veel verrast geworden; en schoon meestal pelsjagers en gelukzoekers het meer Noordelijk en Westelijk gelegen deel bezocht hadden, waren er zulke bemoedigende geruchten van verspreid geworden dat de strooming zich gekeerd had.

In Mei 1833 had een kolonie van 63 zielen uit den Staat New-York zich genesteld in de Grand-river vallei. Grand Rapids was toen nog slechts een Indiaansch zendingstation. Grand Haven was toen het hoofdkwartier van de 20 handelsposten, opgericht door de „*Amerikaansche Pels Compagnie*.” In '34 was de immigratie naar Grand Rapids begonnen. In vollen zin kunnen Van Raalte en de eerste nederzetteren gerekend worden *onder de pioniers van dezen Staat*.

Twee dingen nu beheerschten de keuze van Van Raalte, misschien drie.

Scholte stond ook gereed te vertrekken; maar de verhouding tusschen hen was niet van dien aard, dat samenwoning en samenwerking wenschelijk scheen, vandaar dat er misschien drie dingen waren, die Van Raalte's keuze beheerschten. De twee andere oorzaken waren:

1°. De gunstige meening omtrent Michigan, bij voorname New-Yorkers. 2°. De min gunstige maatschappelijke toestand van de meesten van Van Raalte's volgelingen. Scholte bracht een meer gegoed gezelschap mede. Zij konden gaan, waar zij wilden, en dat zij wijs gekozen hebben, toont ons de bloei der nederzettingen in het Noord-westen.

Van Raalte kon niet doen wat hij wilde. „Zijn volk was een volk zonder geld en slechts met gezonde krachten om te arbeiden.”

De reis van Albany naar Buffalo en vandaar naar Detroit was zonder ongeval afgevoerd. Hij was toen nog niet *bang van schrijven* zooals later. Zijn vertrouwen in de Nederlandsche vrienden was nog ongeschokt en dus schreef hij vrij weg en voor het publiek. Later werd alleen Brummelkamp de vertrouweling zijns harten.

Alle eer aan Mr. B. Grootenhuis, die toen en vele jaren aaneen een der meest ontwikkelde en meest gewaardeerde medehelpers was voor Van Raalte, vol-

gens diens eigen getuigenis. De nood van zijn reisgezelschap en de bijzonder vroeg invallende winter drongen van Raalte de plaats zijner woning te zoeken in het hart van de wouden van Michigan. Door Gods voorzienigheid vonden zijne reisgezellen, voor dien winter, werk te St. Clair op eene scheepstimmerwerf; terwijl slechts Van Raalte en Grootenhuis te Detroit bleven.

Van Raalte zegt er eenvoudig van, in de levensschets zijner vrouw — „de invallende Novembervorst verplichtte tot voorloopige vestiging te Detroit, waar zij ook Gods vriendelijke zorg in de deelneming van Dr. West en Advocaat Romeyn genoot.” Spoedig echter huurde hij een eigen kleine bovenwoning, met twee kamers en een keukentje, waar boven nog een opperkamertje was, dat gedurende Van Raalte's afwezigheid aan Mr. Grootenhuis werd afgestaan. Hij betaalde er vier dollars per maand voor; een deel van het meublement had hij zelf getimmerd, de rest kostte hem \$ 26.50.

Middelerwijl wijdde hij zich geheel aan het onderzoek van de geschiedenis, aardrijkskunde, hulpbronnen, maatschappelijke inrichtingen enz. — van den Staat, waarvan hij burger begeerde te worden.

Eindelijk, bijna bij toeval, werd zijn aandacht gevestigd op een boschrijke glooiende streek, tusschen de Grand en Kalamazoo rivieren: en midden in den barren Amerikaanschen winter in het laatst van December, maakte hij, die nog ternauwernood hersteld was van zijn doodelijke krankheid van het vorige jaar, zich gereed om „dit land der ruste” te gaan verkennen.

H.

EEN BELANGRIJKE VERGADERING.

We zouden meenen in de vervulling onzer roeping te kort te schieten, indien we de aandacht onzer lezers niet vestigden op het **SOCIAAL CONGRES**, dat D. V. op **9, 10, 11 en 12 November 1891 te Amsterdam** zal gehouden worden.

De Regelingscommissie bestaat uit de heeren: Uit het Centraal-Comité Dr. A. Kuyper, *Voorzitter*; H. Waller, *Thesaurier*; J. A. Wormser, *Secretaris*; uit het Bondsbestuur van „Patrimonium” K. Kater; N. J. H. Slegt; P. van Vliet Jr.; de Voorzitter van den Christelijken Volksbond te 's Gravenhage: Dr. F. van Gheel, *Gildemeester*; en uit de Leden der Staten-Generaal J. van Alphen; L. J. S. van Kempen (oudlid); C. M. E. van Löben Sels.

Deze Regelingscommissie heeft eene oproeping gericht aan de Christenen in den lande, waaraan wij het volgende ontleenen:

„Op uitnodiging van de Christen-Werkliedenvereeniging »*Patrimonium*” heeft het Centraal-Comité van Antirevolutionaire Kiesvereenigingen besloten, eerlang voor Belijders van den Christus eene gele-

genheid te openen, om op eenigszins geregelde wijze van gedachten te wisselen over de vraag: *Welke onze houding als Christenen moet zijn tegenover de sociale nooden van onzen tijd.*

De grondslag, waarop dit Congres wordt saamgeroepen, is saamgesteld uit eenige artikelen van het Antirevolutionair Program van beginselen.

Deze grondslag scheen ruim genoeg om toegang aan allen te geven, die op dit gebied kunnen samenwerken, en tevens bepaald genoeg, om allen uit te sluiten, met wie vooralsnog geen vruchtbare gedachtenwisseling mogelijk is.

Hieruit volgt, dat alleen zij leden van het Congres kunnen worden en zoo zijn zittingen als bijeenkomsten kunnen bijwonen, die verklaren zich op dezen grondslag te plaatsen.

Het Congres zal in drie sectiën zijn ingedeeld, waarin onderscheidenlijk de Sociale quaestie en de Christelijke Religie, de Sociale quaestie en het particulier initiatief en de Sociale quaestie en de roeping van de Overheid aan de orde zal komen.

Gelijktijdig met het Congres en op het initiatief van de Regelingscommissie zullen drie bijeenkomsten worden gehouden: 1°. eene bijeenkomst van Christelijke patroons; 2°. eene bijeenkomst van vrouwen; en 3°. eene bijeenkomst van Christelijke journalisten.

Uit den aard der zaak kan dit eerste Congres niet dan een eerste zwakke poging wagen, om de Christenen in den lande tot helderheid over zoo gewichtige vraagstukken te brengen. Het zal dan ook door meerdere Congressen moeten gevolgd worden.

Toch durft de Regelingscommissie nu reeds bij dit eerste Congres een beroep doen, voor *alle* zittingen, op de belangstelling van mannen *en vrouwen* uit allen rang en stand. Alleen uit *veler* samenwerking kan iets goeds geboren worden. Gebrek aan belangstelling, waar de nood zoo hoog steeg, zou tegen ons getuigen.

Gehel in overeenstemming met het karakter van het Congres zal elke zitting geopend worden met een godsdienstige wijding, en zal bovendien een ure des gebeds voor de nooden der lijdende volksklasse op zulk een plaats worden gehouden, dat ook niet-leden van het Congres hierbij tegenwoordig kunnen zijn.”

Om onzen lezers eenigszins op de hoogte te brengen van de belangrijkheid van dit Congres, laten we hier de indeeling der sectiën volgen.

Sectie I. De Sociale quaestie van haar Christelijk religieuse zijde.

Moderamen. *Voorzitter*: Prof. Dr. F. L. Rutgers; *Assessor*: Prof. M. Noortzij; *1e Secretaris*: Ds. J. van Andel; *2e Secretaris*: Ds. H. van Griethuysen; *Adjunct-Secretaris*: Dr. H. H. Kuyper.

Punt 1. Welke algemeene beginselen beheerschen, volgens de H. Schrift, de oplossing der Sociale quaestie, en welke vingerwijzing voor die oplossing ligt

in de concrete toepassing, welke deze beginselen voor Israel in het Mozaïsch recht gevonden hebben? *Rapporteur*: Dr. H. Bavink.

Punt 2. Welke beginselen stelt de II. Schrift voor het bezit van *Goed* en de beteekenis van den *Arbeid*? *Rapporteur*: Dr. F. van Gheel Gildemeester.

Punt 3. Welke beginselen stelt de H. Schrift voor het huisgezin en zijn onderscheidene leden, met het oog op den arbeid? *Rapporteur*: Ds. J. C. Sikkel.

Punt 4. Welke beginselen stelt de H. Schrift voor de roeping der Kerk tegenover de sociale nooden; zoowel wat aangaat de Kerk zelve, als den Dienst des Woords? *Rapporteur*: A. Brummelkamp.

Punt 5. Welke beginselen stelt de H. Schrift voor den Dienst der Barmhartigheid? *Rapporteur*: Prof. Dr. W. Geesink.

Sectie II. De Sociale quaestie van haar maatschappelijke zijde.

Moderamen. *Voorzitter*: Ds. H. Pierson; *Assessor*: W. Hovy; *1e Secretaris*: Dr. Th. C. L. Wijnmalen; *2e Secretaris*: Joh. Krap; *Adjunct-Secretaris*: Mr. C. J. von Briel Sasse.

Punt 1. Wat vermag het particulier initiatief ter bestrijding van de sociale volkszonden. Particuliere Philantropie. *Rapporteur*: Ds. S. Ulfers.

Punt 2. Wat vermag het particulier initiatief, om door vrije corporatiën het organisch verband ook op het terrein van den arbeid te herstellen? Vereenigingen van patroons. Vereenigingen van arbeiders. Recht van werkstaking. *Rapporteur*: A. Wiersinga.

Punt 3. Wat vermag het particulier initiatief, in het belang van den kleinhandel, de lagere ambtenaren, klerken en dienstboden? *Rapporteur*: P. van Vliet Jr.

Punt 4. Wat vermag het particulier initiatief tot sterking van den nationalen arbeid, door verhooging van den kunstzin, verbetering van het leerlingensstelsel, het openen van wedstrijden, en het handhaven van het nationaal karakter ook in den arbeid? *Rapporteur*: T. E. Kuypers.

Sectie III. De Sociale quaestie van haar staatkundige zijde.

Moderamen. *Voorzitter*: Prof. Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman; *Assessor*: Mr. L. W. C. Keuchenius; *1e Secretaris*: Th. P. Baron Mackay; *2e Secretaris*: Mr. O. J. E. Baron van Wassenaer van Catwijk; *Adjunct-Secretaris*: Mr. C. F. Schoch.

Punt 1. Welke houding moet onzerzijds aangenomen tegenover de vraagstukken van burgerlijk recht, die invloed oefenen op de sociale verhoudingen? Eigendomsrecht, erfrecht, landbezit, huwelijk. *Rapporteur*: Prof. Mr. D. P. D. Fabius.

Punt 2. Kamers van arbeid. Arbeiderscontract. Gilden. *Rapporteur*: Prof. Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman Az.

Punt 3. Wat vermag de Staat, om de sociale misstanden op het gebied van den landbouw weg te nemen? *Rapporteur*: A. Baron van Dedem.

Punt 4. Regeeringszorg voor den arbeider. Duur van den arbeid. Arbeid van vrouwen en kinderen. Verzekering tegen ongelukken. Arbeiderspensioenen. Staatsarmenzorg. Rustdagen. *Rapporteur*: J. H. de Waal Malefijt.

Punt 5. De wetgeving voor het belastingwezen en de heffing van accijnsen en invoerrechten. *Rapporteur*: Mr. Th. Heemskerk.

De Grondslag van het Sociaal Congres, waarnaar in het woord, dat aan 't program voorafgaat, verwezen wordt, is deze.

Art. 1. De anti-revolutionaire of christelijk-historische richting vertegenwoordigt, voor zooveel ons land aangaat, den grondtoon van ons volkskarakter, gelijk dit, door Oranje geleid, onder invloed der Hervorming, omstreeks 1572, zijn stempel ontving; en wenscht dit, overeenkomstig den gewijzigden volkstoestand, in een vorm, die aan de behoeften van onzen tijd voldoet, te ontwikkelen.

Art. 2. Noch in den volkswil, noch in de wet, maar alleen in God vindt zij de bron van het soevereine gezag, en verwerpt mitsdien eenerzijds het beginsel van volks-sovereiniteit; terwijl zij anderzijds de soevereiniteit van Oranje eert, als onder de leiding Gods in onze geschiedenis geworteld; door de mannen van 1813 in den Nederlandschen staat tot ontwikkeling gebracht; en door de grondwet als zoodanig bevestigd.

Art. 3. Ook op staatkundig terrein belijdt zij de eeuwige beginselen van Gods Woord; zóo evenwel, dat het staatsgezag noch rechtstreeks, noch door de uitspraak van eenige kerk, maar alleen in de consciëntie der overheidspersonen, aan de ordnantien Gods gebonden zij.

Art. 4. De overheid, zoo leert ze, is, als dienaar van Gods, in een Christelijke en dus niet-gods-dienstlooze natie, gehouden tot verheerlijking van Gods naam.

Art. 5. Zij belijdt, dat de overheid regeert bij de gratie Gods, en hieraan hare regeeringsmacht ontleent.

Art. 6. Op zichzelf geen enkelen staatsvorm den eenig bruikbare keurende, erkent zij het aan de grondwet gebonden koningschap, gelijk zich dit ten onzent geleidelijk uit de republiek der vorige eeuw heeft ontwikkeld, als den voor Nederland meest geschikten regeeringsvorm.

Art. 7. De grondwet, gelijk die in 1848 (en nader in 1887) gewijzigd is, aanvaardt zij als uitgangspunt om langs wettigen weg tot hervorming van onze staatsinstellingen naar eisch der Christelijk-historische beginselen te geraken.

Art. 8. Zij verlangt daartoe bevestiging van den rechtmatigen volksinvloed, die, krachtens den zedelijken band tusschen kiezers en gekozenen, door de Staten-Generaal naar eisch van onze historie, op het staatsgezag wordt uitgeoefend.

Art. 9. Op de overheid, zoo oordeelt ze, rust de plicht om te waken voor de publieke eerbaarheid op den weg en in publieke plaatsen; de gelegenheid tot het gebruik van sterken drank te beperken; den uitstal te verbieden van onzedelijke boek-, plaat- of prentwerken; verleiding van minderjarigen tot onzedelijke daden strafbaar te stellen en met de hoererij op geenerlei wijze, noch preventief, noch beschermend, en derhalve anders dan werend, in aanraking te treden. Onder dien verstande echter, dat ze zich bij elken maatregel, die uit deze verplichting voortvloeit, stiptelijk verre houde van wat tot het terrein des huiselijken levens behoort.

Art. 10. In het belang der openbare gezondheid acht ze, dat de overheid te waken heeft tegen vervalsing van levensmiddelen; tegen verontreiniging van den publieken weg en tegen vergiftiging van den dampkring of het water; zorg heeft te dragen voor zindelijkheid in eigen huishouding; en een eerbare begrafenis der lijken; en voorts bij het zich vertoonen van besmettelijke ziekten (behoudens de vrije beschikking van een iegelijk over zijn eigen lichaam en zijn eigen consciëntie) al zulke maatregelen heeft te nemen, als strekken kunnen en onmisbaar zijn om te voorkomen, dat iemand, onwillens of onwetens, met de smetstof dezer ziekten in eene voor hem gevaarlijke aanraking zou treden.

Art. 11. Zij erkent de noodzakelijkheid om ook door middel van onze wetgeving, beter dan thans, er toe mede te werken, dat de verhouding tusschen de verschillende maatschappelijke standen zooveel doenlijk beantwoorde aan de eischen van Gods Woord.

Deze samenkomsten beloven dus zeer belangrijk te zullen zijn. Dat toch niemand, die in de gelegenheid is ze bij te wonen, het verzuime te doen! De Sociale quaestie is het voorname vraagstuk van den dag, dat eigenlijk alle andere beheerscht. Ruste de zegen des Heeren rijkelijk op deze samenkomsten, opdat ze dienstbaar mogen zijn aan de verheerlijking zijns naams!

DE REDACTIE.

VOOR DE LIEFHEBBERS.

Sloegen we nog pas een blik op de dokterskunst van vroeger dagen, wat hier volgt, bewijst dat we niet te veel zeiden.

Hoe de toestand der geneeskunde nog voor 350 jaar was, wordt ons duidelijk uit het „vogel-, dier- en vischboek” van den zwitscherschen Doctor Konrad Gessner.

Oorspronkelijk in de Latijnsche taal geschreven, verscheen het in het jaar 1557 in Duitsche vertaling. Van een stelselmatige indeeling is in den geheelen dikken foliant, zoo goed als geen sprake. De verschillende dieren worden in volgorde naar de letters van het a. b. c. beschreven! De vledermuis behoort in dit boek tot

de *vogels* en het nijlpaard wordt bij de *visschen* ingedeeld!! Iedere afzonderlijke beschrijving is in verschillende afdeelingen verdeeld. Zoo heeft men b. v. een hoofdstuk over de natuurlijke bevalligheid der olifanten, een „over de kuischheid van den kameel” enz. enz.

Ten slotte wordt opgesomd welke deelen van dieren den mensch als geneesmiddelen van dienst kunnen zijn. Bij het lezen daarvan bekomt men een gevoel alsof men onpasselijk zal worden. De meeste dieren bevatt'en toen in het lichaam genezende krachten. Men verhoogde zich echter niet alleen met hen eenvoudig te dooden en hun dan het middel te ontnemen, doch men kwelde het dier dikwijls op een onmenschelijke manier.

Een ekster b. v. moest levend in stukken gesneden worden en die stukken op de zieke ledematen worden gelegd. Op dezelfde manier deed men met de zwaluwen. Levende vledermuizen werden in kokende pek gedompeld, raven een zekeren tijd in paardenmest begraven, jonge ooievaars in een aarden pot tot poeder verbrand en vossen levend gekookt. Gieren trok men dikwijls de huid af en zette hen dan op wijn.

Er was nauwelijks een lichaamsdeel van dit of dat dier, dat niet als geneesmiddel werd gebruikt. Zelfs de geraspte hoorn van den fabelachtigen eenhoorn, waarover Gessner zelf zegt, dat dit vreeselijk wilde dier *nog door niemand was gezien*, beveelt hij aan tot inwendig gebruik en wel tegen vergiftigde spijzen en slangenbeten! Gedroogde en tot poeder gestampte lichaamsdeelen, hersens, tongen, bloed en gal werden gebruikt. Het speeksel van paarden en muilezels werd aangewend en ook de vederen van enkele vogels waren geneeskrachtig.

De aanwending van die wonderlijke middelen was verschillend. Zeer gaarne berookte men iemand, waarbij men b. v. een mensch boven een kolenvuur plaatste waarop kwalijk riekende stoffen geworpen werden. Men moest hem echter daarbij een liefelijke reuk onder den neus houden. Hielp dit middel niet dan deed men juist het tegenovergestelde, berookte den zieke met aangenaam riekende stoffen en hield hem iets afschuwelijks riekends onder den neus. De rook van gebrande pauwenvederen in de oogen geblazen, was een best middel tegen roode en zeere oogen. Anders maakte men liever zalven en compressen. Voor oogziekte b. v. werden die samengesteld uit vledermuizenmelk, uilenooien, gal van den nachtegaal en verschillende andere dieren, bloed of eieren van patrijzen, „zwaluwensteen” en de asch van ooievaars. Duivenbloed, warm in de oogen gedruppeld, heelde het tranen en zweeren. Ook het leggen van levende dieren, op de verschillende ledematen deed goede uitwerking bij het podagra en andere gebreken en kwalen.

Voor inwendig gebruik werden verschillende brouwsels gegeven, of wel alle mogelijke walgelijke mid-

in de concrete toepassing, welke deze beginselen voor Israel in het Mozaïsch recht gevonden hebben? *Rapporteur*: Dr. H. Bavineck.

Punt 2. Welke beginselen stelt de H. Schrift voor het bezit van *Goed* en de beteekenis van den *Arbeid*? *Rapporteur*: Dr. F. van Gheel Gildemeester.

Punt 3. Welke beginselen stelt de H. Schrift voor het huisgezin en zijn onderscheidene leden, met het oog op den arbeid? *Rapporteur*: Ds. J. C. Sikkel.

Punt 4. Welke beginselen stelt de H. Schrift voor de roeping der Kerk tegenover de sociale nooden; zoowel wat aangaat de Kerk zelve, als den Dienst des Woords? *Rapporteur*: A. Brummelkamp.

Punt 5. Welke beginselen stelt de H. Schrift voor den Dienst der Barmhartigheid? *Rapporteur*: Prof. Dr. W. Geesink.

Sectie II. De Sociale quaestie van haar maatschappelijke zijde.

Moderamen. *Voorzitter*: Ds. H. Pierson; *Assessor*: W. Hovy; *1e Secretaris*: Dr. Th. C. L. Wijnmalen; *2e Secretaris*: Joh. Krap; *Adjunct-Secretaris*: Mr. C. J. von Briel Sasse.

Punt 1. Wat vermag het particulier initiatief ter bestrijding van de sociale volkszonden. Particuliere Philantropie. *Rapporteur*: Ds. S. Ulfers.

Punt 2. Wat vermag het particulier initiatief, om door vrije corporatiën het organisch verband ook op het terrein van den arbeid te herstellen? Vereenigingen van patroons. Vereenigingen van arbeiders. Recht van werkstaking. *Rapporteur*: A. Wiersinga.

Punt 3. Wat vermag het particulier initiatief, in het belang van den kleinhandel, de lagere ambtenaren, klerken en dienstboden? *Rapporteur*: P. van Vliet Jr.

Punt 4. Wat vermag het particulier initiatief tot sterking van den nationalen arbeid, door verhooging van den kunstzin, verbetering van het leerlingensstelsel, het openen van wedstrijden, en het handhaven van het nationaal karakter ook in den arbeid? *Rapporteur*: T. E. Kuypers.

Sectie III. De Sociale quaestie van haar staatkundige zijde.

Moderamen. *Voorzitter*: Prof. Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman; *Assessor*: Mr. L. W. C. Keuchenius; *1e Secretaris*: Th. P. Baron Mackay; *2e Secretaris*: Mr. O. J. E. Baron van Wassenaer van Catwijk; *Adjunct-Secretaris*: Mr. C. F. Schoch.

Punt 1. Welke houding moet onzerzijds aangenomen tegenover de vraagstukken van burgerlijk recht, die invloed oefenen op de sociale verhoudingen? Eigendomsrecht, erfrecht, landbezit, huwelijk. *Rapporteur*: Prof. Mr. D. P. D. Fabius.

Punt 2. Kamers van arbeid. Arbeiderscontract. Gilden. *Rapporteur*: Prof. Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman Az.

Punt 3. Wat vermag de Staat, om de sociale misstanden op het gebied van den landbouw weg te nemen? *Rapporteur*: A. Baron van Dedem.

Punt 4. Regeeringszorg voor den arbeider. Duur van den arbeid. Arbeid van vrouwen en kinderen. Verzekering tegen ongelukken. Arbeiderspensioenen. Staatsarmenzorg. Rustdagen. *Rapporteur*: J. H. de Waal Malefijt.

Punt 5. De wetgeving voor het belastingwezen en de heffing van accijnsen en invoerrechten. *Rapporteur*: Mr. Th. Heemskerk.

De Grondslag van het Sociaal Congres, waarnaar in het woord, dat aan 't program voorafgaat, verwezen wordt, is deze.

Art. 1. De anti-revolutionaire of christelijk-historische richting vertegenwoordigt, voor zooveel ons land aangaat, den grondtoon van ons volkskarakter, gelijk dit, door Oranje geleid, onder invloed der Hervorming, omstreeks 1572, zijn stempel ontving; en wenscht dit, overeenkomstig den gewijzigden volkstoestand, in een vorm, die aan de behoeften van onzen tijd voldoet, te ontwikkelen.

Art. 2. Noch in den volkswil, noch in de wet, maar alleen in God vindt zij de bron van het soevereine gezag, en verwerpt mitsdien eenerzijds het beginsel van volks-sovereiniteit; terwijl zij anderzijds de soevereiniteit van Oranje eert, als onder de leiding Gods in onze geschiedenis geworteld; door de mannen van 1813 in den Nederlandschen staat tot ontwikkeling gebracht; en door de grondwet als zoodanig bevestigd.

Art. 3. Ook op staatkundig terrein belijdt zij de eeuwige beginselen van Gods Woord; zóo evenwel, dat het staatsgezag noch rechtstreeks, noch door de uitspraak van eenige kerk, maar alleen in de consciëntie der overheidspersonen, aan de ordnantien Gods gebonden zij.

Art. 4. De overheid, zoo leert ze, is, als dienaar van Gods, in een Christelijke en dus niet-godsdienslooze natie, gehouden tot verheerlijking van Gods naam.

Art. 5. Zij belijdt, dat de overheid regeert bij de gratie Gods, en hieraan hare regeeringsmacht ontleent.

Art. 6. Op zichzelf geen enkelen staatsvorm den eenig bruikbare keurende, erkent zij het aan de grondwet gebonden koningschap, gelijk zich dit ten onzent geleidelijk uit de republiek der vorige eeuw heeft ontwikkeld, als den voor Nederland meest geschikten regeeringsvorm.

Art. 7. De grondwet, gelijk die in 1848 (en nader in 1887) gewijzigd is, aanvaardt zij als uitgangspunt om langs wettigen weg tot hervorming van onze staatsinstellingen naar eisch der Christelijk-historische beginselen te geraken.

Art. 8. Zij verlangt daartoe bevestiging van den rechtmatigen volksinvloed, die, krachtens den zedelijken band tusschen kiezers en gekozenen, door de Staten-Generaal naar eisch van onze historie, op het staatsgezag wordt uitgeoefend.

maar zeggen Duivennest in Deutschland — zocht te vergeefs onder zijn leermiddelen een landkaart, om de jeugd daarop te leeren. Na lang zoeken vind hij eindelijk iets, doch geen landkaart, maar een zeer ouden plattegrond van de stad Hamburg. Daarmede ving hij het onderwijs aan en daar hij geen andere kaart had, zoo bleef deze plattegrond vele jaren het eenige middel om de dorpelingen de noodige aardrijkskundige kennis in te pompen.

De jongens hadden echter niet voor niets den plattegrond van Hamburg bestudeerd. Zij werden de meest gezochte huurkoetsiers van deze stad, die slechts hun geboorteplaats hadden te noemen, om dadelijk een plaatsje op den bok te verkrijgen.

Zoo ging het in den goeden ouden tijd, doch ook de tegenwoordige geeft zulke voorbeelden. Men heeft b.v. het patronaat van de groote grondeigenaars over de dorpsscholen. Van de moeilijkheden die daaruit ontstaan, weet de *Weser Zeitung* een geschiedenisje te verhalen. De landeigenaar is tegenwoordig bij het onderwijs op de dorpsschool. De onderwijzer heeft met jarenlange moeite en geduld zijn kweekelingen nog iets meer geleerd dan lezen, schrijven en den catechismus. Tot groote verwondering van den landheer wisten de jongens zoowel over geschiedenis als over aardrijkskunde goede antwoorden te geven. Hoogmoedig over den goeden uitslag van zijn pogingen, begeleidt de onderwijzer na het eindigen der les, den landheer tot aan de deur, waar de volgende goedkeuring van zijn arbeid werd gegeven:

„Alles goed en wel, mijn waarde heer, doch laat ik u doen opmerken, dat onze school geen professoren behoeft te vormen.”

H.

Hoe stordig men is op de moedertaal.

Men schrijft ons:

„De secretaris eener examen-commissie gaf aan hen, die zich hadden aangemeld, bericht, waar en wanneer het examen zou worden afgenomen, en noodigde de kandidaten uit, hem per briefkaart van de ontvangst van den oproepingsbrief kennis te willen geven.

„Niettegenstaande kennis van de Nederlandsche, de Fransche en de Hoogduitsche taal tot de eischen van het programma behoort, bevatten niet minder dan *negen* van de *vijftig* antwoorden een grove taalfout.

Drie berichten „de oproepingsbrief” te hebben ontvangen.

„Eén meldt „den ontvangst.”

„Eén schrijft in den vocatief: „Weledelen Heer.”

„Eén geeft kennis van de ontvangst „mijner oproepingsbrief.”

„Eén noemt zich „uwe dienaar.”

„Eén schrijft: „ik berigt u.”

„Eén, ten laatste, geeft kennis van de goede ontvangst der „circulaire” en heeft „van deszelfs inhoud nota genomen.”

Dat bij dit examen kans bestaat, dat tenminste 18% der kandidaten „onvoldoende” voor Nederlandsch krijgen, is zeker niet twijfelachtig.

Schoolblad.

Dagbladschrijverij in het verre Westen van Amerika.

(Uit de »Arizona Kicker.”)

Ongeveer drie weken geleden hadden wij het in ons blad over het onmatig drinken van „tangie foot” (de gemeenste wishkey), door onzen provincialen klerk, waardoor het belang van 't publiek sterk benadeeld werd. Wij meenden het oprecht en goed met hem en vermoedden dat hij er zelf ook zoo over dacht. Maar onze aanmerking scheen zijn eer geweldig te kwetsen. Inplaats van naar ons kantoor te komen en de zaak vriendelijk onderling te bespreken, trapt hij verleden Maandag de kantoordeur open en begon met een ouden revolver, ter lengte van een spoorstaaf, onder een leven alsof het een kanon was, roekeloos te schieten. Hij schoot een gat in de klok, boorde een landkaart vol met gaatjes en mikte de punt van een hoorn af, die als sieraad aan den muur hing. Het andere lood verspreidde zich overal.

We willen nu niet te kieskeurig op dit alles zijn, maar wij hebben ook een zekere mate van geduld en wee! als die overloopt. Toen het onvoorzichtige jonge mensch zich op genoemde wijze gewroken had, stonden wij op en sneden hem een lel van zijn linkeroor af als een aandenken, daarna smeten we hem op de straat, want we waren wel wat nijdig op hem voor een oogenblik. Doch toen hij berouw kreeg en begon te weenen, verbonden wij het oor en pleisterden de lel er weder aan en waren weer de beste vrienden. In een paar weken zal zijn oor weer volkomen genezen zijn; toch hopen wij dat dit geval een zedeles voor hem zijn zal.

Amerika heeft toch eigenaardige zeden!

H.

Op een dorp nabij Kingston, New-York, heerschte onlangs een zonderlinge opgewondenheid. Een schare toog naar een onbebouwd stuk land, waar een „corsetten vergadering” gehouden werd. Een groot vuur werd ontstoken, waarop de vrouwen haar corsetten wierpen, onder den uitroep: „Wij willen sterven zooals God ons geschapen heeft.”

H.

Als maar 's Heeren Geest zich paart bij het gepredikte Woord, komt licht uit de duisternis te voorschijn!

In 1887 werd de heer Jay aangezocht door den Bisschop van Londen, om in Shoreditch, een der „hopelooze” gedeelten dier groote stad, zendelingsarbeid te ondernemen. Deze buurt had eene bevol-

king van 8,000 inwoners. Deze lieden hadden geen bepaald middel van bestaan, waren arm, hadden kerk noch school, en behoorden tot de klasse van misdadigers, kroegloopers, enz. Geen wonder dan ook, dat, toen de heer Jay daarbinnen toog, ziekte en dood hem van alle zijden als omtuinden. Waarlijk, de onderneming scheen gansch hopeloos. Dit was in 1887. Thans staat er, op dezelfde plek waar eens de smerigste en laagste woningen stonden, een kerk, een doelmatige kerk, die, zelfs op avonden in de week, opgevuld is met een aandachtig gehoor. Nog meer; in diezelfde buurt vindt men nu een leeszaal, jongens- en meisjesverenigingen, vrouwenverenigingen, en tal van andere zaken, ter beschaving, bovenal ter vorming dezer arme lieden voor de eeuwigheid.

H.

Slavernij in Azië.

Niet alleen in Afrika, maar ook in enkele gedeelten van Azië heerscht nog steeds de slavernij. Nu weder hebben reizigers uitgevond, dat in eenige landstreken van de Burjeten, in het gouvernement Irkoetsk, nog heden ten dage het gebruik bestaat, kinderen te koopen en te verkoopen. De meisjes worden meestal door arme ouders verkocht, maar toch komt het ook meermalen voor, dat meergegoeden, die in oogenblikkelijke geldverlegenheid verkeerden, hun kinderen te koop aanbieden. De leeftijd der verkochten wisselt tusschen 6 en 15 jaar. Meisjes brengen 40 tot 100 roebels op, oudere worden iets duurder betaald. Schoonheid wordt ook in aanmerking genomen. Het recht tot verkoop is in handen van vader, moeder, broeder, ooms en — indien deze niet in leven zijn, ook van de overige bloedverwanten. De verkochte wordt slavine en moet van 's morgens vroeg tot 's avonds laat hard werken, waarbij 't niet aan scheldwoorden en kastijdingen ontbreekt. Alleen een huwelijk kan de meisjes van slavernij bevrijden, want dan worden zij door hun verloofde door middel van een zoogenaamden Kalym vrijgekocht. Deze Kalym bedraagt 200 à 500 roebels, zoodat 't in het belang is van de houders der slavinnen om deze niet ten doode toe te mishandelen, daar zij in dat geval dezen losprijs zouden moeten missen.

H.

Een opstel.

Een schooljongen, die eenige lessen over physiologie had gehad, maakte het volgend opstel over den adem: „De adem is uit lucht gemaakt. Wij ademen met onze longen, met onze lever en nieren. Als we niet ademden, zouden we sterven in den slaap. Onze adem houdt ons door den neus in 't leven, als we slapen. Jongens, die den geheelen dag in één kamer blijven, moeten niet ademhalen. Ze moeten wachten, tot ze weer buiten zijn. Jongens maken koolzuur in een kamer. Koolzuur is vergiftiger dan dollen honden. Een

troep soldaten was in een hol in Indië en koolzuur kwam erin en doodde bijna allen, voor het morgen was. Meisjes maken den adem dood door corsetten, die teveel drukken. Meisjes kunnen niet zoo hollen en draven als jongens, omdat hun maag te veel gedrukt wordt. Als ik een meisje was, zou ik liever een jongen zijn, dan kon ik hollen en draven en had geen gedrukte maag.”

(Schoolblad.)

Spiritisten.

In *the Washington Journal for Psychiatria*, een Amerikaansch tijdschrift voor psychiatrie (ziels-geneeskunde) komt voor een belangrijke verhandeling van Dr. Edmund Allen over de ongewone hersen- en zielstoestand, waaraan de zoogenaamde spiritisten lijden.

Dr. Allen trekt uit zijn onderzoekingen en ervaringen het gevolg, dat in Amerika onder hen, die met het spiritisme dweepen, zich bevinden vele misdadigers, vooral dieven, zoowel uit de hogere als lagere standen der maatschappij, tot welke laatsten de gesnapte dieven behooren.

Dr. Allen schrijft deze zielsziekte (spiritistische dweeperij) toe aan een soort van onbewust gevoel van berouw en onrust, welke die lieden in deze ongewone denksfeer doet vervallen.

Hij beweert verder, dat bij allen bestaat een buitengewoon hoogmoed, ontrouw, eigenwaan, en twistziekte. Ja, hij gaat zoover te beweren, dat hun een bijzonderen oogopslag eigen is, die zoowel hoogmoedige schaamte als berouw aanduidt. Vooral wijst hij op hun buitengewoon twistziek karakter en dientengevolge vraagziekte, alleen met het doel om uit de verkregen antwoorden tot „twistaardige discussiën” te geraken, ten einde gelegenheid te hebben zich op den voorgrond te plaatsen.

Dr. Allen geeft een zeer uitvoerige karakterbeschrijving dezer ziellijders, zooals hij de spiritisten noemt.

Hij vergelijkt ten laatste het spiritisme met het zoogenaamde *kritisme* der oude Assyriërs in den tijd van het verval dier natie, en komt tot het besluit, dat het spiritisme eigenlijk is een soort van verval van den menschlijken geest (Decay;) wij zouden zeggen zielsverrotting, indien de ziel iets stoffelijks ware.

Wij laten natuurlijk de conclusiën van Dr. Allen geheel voor rekening van dezen schrijver, maar vinden zijn betoog nieuw en bijzonder genoeg om het onder de aandacht van onze lezers te brengen.

In Hongarije is een nieuwe secte opgekomen, die zeer buitensporige gevoelens heeft. Zij hebben den naam van Nazireërs aangenomen. Onlangs brachten zij den kantonrechter van Gysma in zeer groote verlegenheid. Zij gingen naar het kantongebouw en vroegen machtiging om een hunner geloofsgenooten

te kruisigen, die voorgaf de Christus te zijn, en die ten hemel wilde stijgen. De rechter hield hun echter na rijp overleg dit voor:

„Geliefde vrienden, ik wil op geenerlei wijze uw godsdienstige overtuigingen kwetsen. Het staat u vrij uw makker te kruisigen. Maar ik moet u verklaren, dat indien hij niet na drie dagen weder opstaat, ik u allen tot den laatsten man zal doen hangen.” De Nazireërs drongen er toen niet langer op aan.

H.

De rijksappel.

In de kerken van Duitschland ziet men dikwijls Keizer Hendrik II afgebeeld, een vorst door paus Eugenius III in 1145 heilig verklaard. Op die afbeeldingen draagt hij den rijksappel in de hand. Wat beteekent die rijksappel?

Hij was het zinnebeeld der wereldheerschappij. De appel moest den aardbol voorstellen en het kruis dat daarop bevestigd was, de heerschappij van Christus over de wereld. Dit zinnebeeld dagteekent reeds van overoude tijden en vindt men ook terug in den bal aan den voet van het kruis op de Christelijke kerken. Op afbeeldingen uit de middeleeuwen van de aanbidding der wijzen uit het Oosten, de zoogenaamde drie koningen, legt Melchior, een hunner, het goud in den vorm van een rijksappel aan de voeten van het kindeke Jezus. Een zinrijke legende over den rijksappel van Melchior vindt men in het reisboek van Felix Faber. Zij luidt aldus:

Toen Alexander de Groote Azië veroverd had, kwamen de koningen der overwonnen volken voor zijn troon om hem hun hulde te brengen. Zij hadden toen van al het goud uit de verschillende landen een appel doen vervaardigen en overhandigden dien den overwinnaar, als een teeken der wereldheerschappij. Na den dood van Alexander, kwam de appel in het naburige Arabië en koning Melchior, die hem door erfenis verkregen had, bracht hem mede naar Bethlechem. Het kindeke Jezus raakte den appel aan en, o wonder! hij viel tot asch in elkander. Daarmede werd te kennen gegeven dat het nieuwe rijk des Heilands niet een vergankelijk rijk der aarde was, maar een hooger geestelijk en eeuwig koninkrijk.

H.

Uit den goeden ouden tijd.

Een herbergier te Berlijn liet eens een advertentie plaatsen, waarin hij een bal aankondigde, dat te zijnen huize zou gehouden worden. Zij bevatte onder meer de volgende bepaling: „Bij het dansen mogen de heeren niet in korte jasjes verschijnen. De dames moeten *schoenen en kousen aan hebben*.”

H.

Stijlbloemen.

1. „De sterkste fluweeltoon, die der boomen, *staat in een opgaande lijn* tegen het dalende licht der lucht uit.”
2. Wat wonder dat *de borst* van elk rechtgeaard man *omhoog kroop*.”
3. „En zoo is op dat gedeelte van den *akker* des hemelschen Koninkrijks weër al dat kwaad *gebruwen*.”
4. Met de handen op den rug — zijn geliefkoosde houding — wandelde de notaris in den tuin, en las de courant.
5. (*In een advertentie*).

Samenkomst met de *te ontstane* kinderen der Zondagsschool.

(’t Zal op deze samenkomst wel niet vol zijn. De heeren zullen zeer zeker alleen blijven zitten! Men kan er toch een kind, *dat nog ontstaan moet*, geen grief van maken wanneer het een vergadering niet bijwoont!)

ONZE BOEKENTAFEL.

De dagen naderen weer, dat tal van nieuwe werken, of oude in een nieuw kleed, verschijnen, als herinnering aan komende feestdagen, aan geschenken, aan iets voor ouderen of jongeren — de dagen, waarin een redacteur ervaart, dat „veel lezensvermoeiing des vleesches is”.

We beginnen zeker bij ’t begin als we ’t eerst de aandacht vestigen op de nieuwe uitgaven voor het Kerstfeest en andere gelegenheden, bij de uitgevers van *Excelsior* verschenen, die op dit gebied een goeden naam hebben.

Acht uitgaven van dit jaar komen thans in aanmerking. Allereerst deze twee:

1. A. VOLLMAR. **Een vreugdeloos Kerstfeest en een vroolijk Nieuwjaar.** Uit het Hoogduitsch door Mevr. H. KOORDERS BOEKE. Met twee platen.

2. **Dertig jaar later**, door J. DE LIEFDE. Een Kerstverhaal met plaat.

Beide uitgaven zijn *nieuwe drukken*, wat reeds bewijst dat ze gewild zijn; en met reden. Den inhoud te bespreken is bij zulke bekende en geliefde boekskens niet noodig. Trouwens ieder weet hoe Ds. De Liefde kon vertellen. En allen die nijd en haat in ’t hart koesteren, zullen wel doen Vollmars verhaal in deze goede vertaling te lezen, alleen bedenke men dat Vollmar een Duitscher is. Bij ons heeft de kerstboom, dien men te kwader ure poogde in te voeren, gelukkig althans weer zijn tijd gehad; hij wortelt hier niet.

Thans volgen twee verhalen, mede van De Liefde; verhalen, met welke we ieder met vertrouwen raden kennis te maken, ’t zijn:

3. In duizend gevaren, of: **De redding van Bertrand de Moleville**, door J. DE LIEFDE. Tafereel uit de Fransche revolutie van 1789. Met drie platen.

4. **De levende afgod, of: De geschiedenis van een Kankantrieboom**, door J. DE LIEFDE. Met drie platen.

Het eerste werkje bewijst hoe „de waarheid soms wonderlijker is dan de verbeelding.” Temidden van al de gevaren en gruwelen der Omwenteling wordt Bertrand, een minister des konings, op wonderdige wijs uit duizend nooden gered en ontkomt veilig naar Engeland. Men maakt hier kennis met de booze dagen van '89 en vooral in onze dagen is dit boeiend werkje nut ook als een waarschuwing. Het toont wat er van een volk wordt als de revolutie tot redmiddel is aangegrepen.

Het tweede boekje is van geheel anderen aard. Het verplaatst ons in het slavenleven. Wij volgen de negers bij hun harden arbeid, hun afgoderij, de gruwelen en geheimenissen van het heidendom worden ons geopend, maar ook blijkt hoe ten slotte het Evangelie door de boden des heils gebracht, overwint; den nacht verdrijft en de „levende afgod” door geslacht op geslacht aangebeden, door de handen van zijn vroegere vereerders ten doode wordt gedoomd.

5. **De eerste bloedgetuigen in Nederland**, door P. J. KLOPPERS. Met een plaat.

6. **Van nacht tot dageraad, of: De twee Kerstfeesten der vervolgdén**, door A. J. HOOGENBIRK. Een verhaal met twee platen.

7. **Een trouwe vriend van Prins Willem van Oranje**, door E. GERDES. Een verhaal met twee platen.

Alle drie deze schrijvers, bij onze lezers wel bekend, bewegen zich op historisch gebied. De eerste schetst ons de dagen, waarin de groote strijd voor het geloof alhier begon, hoe de drie Augustijner monniken de waarheid met hun bloed bezegelden en Hendrik van Zutphen als offer van Rome's wonden viel. De twee andere verhalen zijn den lezers van Excelsior, die er 't eerst mede kennis maakten, geen onbekenden. Historisch als dat des heeren Kloppers, verplaatsen ze ons 't zij in de tijden, toen des Heeren kerk in Frankrijk werd verdrukt of in de dagen van onzen strijd tegen Spanje. Waar in elk opzicht, zijn deze verhalen. „Van nacht tot dageraad” is een voortreffelijke geschiedenis voor het Kerstfeest, gelijk reeds de titel bewijst. De heer Gerdes doet ons den wakkeren De Rijk, den vriend van Willem den I kennen. Beide werkjes zijn uitnemende lectuur, die wij van harte aanbevelen.

Laatstgenoemde schrijver gaf in „**Onverwachte Kerstzegen**” (met twee platen) een lief, kinderlijk kerstverhaal, welks *tweede druk* reeds op vele lezers wijst.

De verdere noodige bijzonderheden zijn of worden in de bijgevoegde aankondiging vermeld. Ons rest alleen nog te zeggen, dat de uitvoering zeer net is, de plaatjes keurig en elk boekje een sierlijken omslag heeft. Zes van deze acht boekjes hebben echter in plaats van een, drie of twee fraaie platen in kleurendruk. 't Zijn alle uitgaven van „Capadose”. Hoe deze Vereeniging voor de Zondagsschool enz. uitnemende gelegenheid biedt om zich van boeken te voorzien, is herhaaldelijk in het bijblad van Excelsior vermeld.

Dat we de uitgaven des heeren CALLENBACH te Nijkerk na die der heeren Höveker & Zoon bespreken, is naar de tijdsorde. Ze moesten eigenlijk naast elkaër staan.

De heer Callenbach heeft vier-en-twintig *nieuwe* werkjes aan zijn vele uitgaven toegevoegd, in 't geheel 132 boekjes, die alle zeer fraai zijn uitgevoerd. Ook ditmaal is van de *nieuwe* boekjes een aantal exemplaren onder den titel „Winterbloemen” in één omslag voor elke Zondagsschool één ex. *gratis* verkrijgbaar. Een boekwerk van 600 bladzijden.

Onder deze nieuwe uitgaven zijn er vier van A. J. HOOGENBIRK. De eerste is **De jonge vluchteling**, een *herdruk*. 't Is de geschiedenis van een kleinen jongen, een uit de Fransche Gereformeerden, uit den hoogen stand, die door de vervolging om der waarheidwil moest vluchten, alles verloor, en ten slotte in Nederland een tweede vaderland vond en er predikant werd.

Van de drie andere zijn de titels: **De prins van Shipoer, De Pruisische hoed en Verloren tot behoud**.

't Eerste verplaatst ons in Indië en verhaalt langs wat wonderlijken weg een jonge inlandsche prins tot de kennis van God kwam en van het Evangelie. Het is een uitnemend boekje o. a. voor kindervereenigingen en Zondagsscholen. N°. 2 is een geschiedenis uit Napoleons veldtocht naar Rusland, een familieverhaal dat jongens — en ook wel meisjes — met genoegen zullen lezen. 't Is boeiend en smakelijk verteld en — historisch. „Verloren tot behoud” eindelijk is kort maar treffend, een oud-vaderlandsch verhaal, van een verloren zoon die wel wederkeert, maar niet om ontvangen te worden door zijn vader, die zelf op den dwaalweg geraakt, doch niet terecht gekomen is.

(Wordt vervolgd.)

B E R I C H T.

Het nummer van 15 November a. s. zal inplaats van 8, 16 bladzijden bevatten, evenals dit.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Aangelingenschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE NEDERLANDSCHE INQUISITIE.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

En zoudt gij nu waarlijk meenen, dat de Nederlandsche inquisitie genadiger ware dan de Spaansche?

Laat u dan belezen door een getuige van onverdacht allooi, door niemand minder dan den zeker niet al te barmhartigen koning Philips zelf, een man, die verstand van oordeelen had op dit gebied. Als deze nu schrijft: „Waarom zouden we hier de Spaansche Inquisitie invoeren? De Nederlandsche toch is meedoogenloozer dan die van Spanje;” — dan zal het toch wel waar zijn.

Vóór de regeering van Karel V had men in de Nederlanden geene inquisitie gekend. Wel waren nu en dan eenige ketters verbrand, doch dit was op last van bisschoppen in hun eigen kerkelijk gebied geschied en als er, tengevolge van de ontwakende ketterijen inquisiteurs noodig waren, moest men ze uit Frankrijk of Duitschland herwaarts zenden. Doch nauwelijks had Karel V het bewind aanvaard, of hij had François van der Hulst tot inquisiteur voor de Nederlanden benoemd, die op zijn beurt Nikolaas van Egmond, een Karmelieter monnik, tot zijn helper had verkozen. Ze waren aan geen uitspraak van eenig wereldlijk gerecht gebonden, maar hadden het recht te verhooren, te pijnigen, te vonnissen en terecht te stellen, zonder zich om iemand te bekommeren. Om

niemand? Dat is wat al te sterk; ze moesten, eer ze vonnis velden, te rade gaan met den rechtsgeleerde Joost Lauwrensz, voorzitter van den grooten raad van Mechelen. Wat edel drietal deze lieden vormden, mag blijken uit het getuigenis van Erasmus, die den eerste „een zonderling vijand van alle wetenschap” noemde, den ander beschreef als „een krankzinnige, gewapend met een zwaard” en van den derde verklaarde, dat hij „een ruw, wreed en onkundig man was, die de geleerdheid haatte meer dan den dood.” Toen nu de paus dit edel drietal in hunne waardigheden bekrachtigde, was de pauselijke inquisitie in de Nederlanden gevestigd. Nadat Van der Hulst wegens valsheid in geschrifte van zijn ambt ontzet was, werd het getal inquisiteurs steeds meer uitgebreid en weldra waren deze gewesten door een net van inquisiteurs en hun spionnen overdekt. De keizer had daarenboven uitdrukkelijk bevelen, dat al zijne ambtenaren de bevelen, hun door de inquisiteurs gegeven, te gehoorzamen hadden en dezen waren maar al te zeer geneigd de vonnissen van de inquisitie ten uitvoer te brengen, uit vreeze van zelf van ketterij verdacht te worden en met pijnbank en galg kennis te maken.

Toen Philips van zijn vader de taak overnam om de zielen zijner onderdanen bij de alleen-zaligmakende kerk te houden, vond hij in Pieter Titelman een geschikt werktuig. Het volk kende dezen man onder den naam van „Saul den Vervolger,” wyl hij vroeger

zelf bekend stond als een aanhanger van Luther. Van uit Douay, waar hij zijn standplaats gevestigd had, strekte hij zijn moorddadige armen ver in het rond en als hij zijne prooi in zijn vang had, dan schepte hij er een waar genot in, ze dood te martelen. Men schilderde hem uit als een ware kwelduivel, die er behagen in vond, dag en nacht, op zijn paard gezeten, alleen het land af te draven, de sidderende landbewoners met zijn grooten kneppel op het hoofd te slaan, de van ketterij verdachten uit hun huis, uit hun bed zelfs te sleuren, ze in de gevangenis te werpen en dan zich te verlustigen in hunne martelingen en hun dood op de houtmijt of door den strik.

Komt, wij willen eene bladzijde uit de kroniek van Titelman's vromen ijver samen lezen en ze zal ons genoegzaam overtuigen, dat de zorg voor de rechtzinnigheid der goede Nederlanders aan bekwame handen toevertrouwd was.

Een groote menigte is op de markt te Doornik vergaderd. Weder zal Saul de Vervolger zijn triomf vieren. Ziet slechts, de houtstapel wacht op de toorts, welke hem ontsteken zal, evenals de paal, die zich uit zijn midden verheft, en de martelaar, dien men er met ijzeren boeien aan vasthechten zal. Maar neen, 't geldt hier meerdere. Hoort slechts het oproerige volk!

„Zouden zij ze allen gelijk verbranden? Zoo'n onmensch! Man, vrouw en twee kinderen tegelijk te veroordeelen! Dat ze den ketter zelf vonnissen is wellicht zijn verdiende loon en misschien is de vrouw ook schuldig, doch die bloeden van kinderen had de bloedhond beter weg kunnen wijzen.”

„Wat spreekt gij van verdiend loon!” spreekt een ander. „Wat vraagt Saul er naar, of 't verdiend is of niet. Ik zeg u, dat Robert Ogier en zijne vrouw goede Christenen zijn. Ben ik dan ook niet uit Rijsel en heb ik ze niet gekend? Dat ze de mis verachten en tehuis God dienen naar hun geweten, is hunne zaak, maar dat ze ieder wel deden en voor armen en ellendigen hart en deur openhielden, ik zeg maar, dat verdient een ander loon en 't is Gode geklaagd, zooals die beul hier zijn werk doet.”

„Gij moogt echter uw tong wel wat aan banden leggen, landsman,” merkte een derde voorzichtig op. „Allicht zoudt ge een gevoelig oor kwetsen, wanneer men u zoo hoorde spreken over het lezen des bijbels in huis. Ge hebt Rijsel zeker reeds eenigen tijd verlaten?”

„Ja,” was het antwoord, „ongeveer twee jaren.”

„Dat bevroedde ik al. Laat mij u dan vertellen, dat Titelman eenige weken geleden in het huis van Jan de Swarte binnendrong. Hij vond daar man, vrouw en vier kinderen, benevens nog een zestal anderen, waaronder twee pas getrouwde paren. Ze zaten rondom een langen tafel en de Swarte had den opengeslagen bijbel voor zich liggen. Onmiddellijk liet hij ze allen medesleeven naar den kerker en

straks vernam ik, dat ze allen zonder onderscheid naar den brandstapel verwezen zijn.”

„Zeker,” sprak een inwoner van Doornik, „'t is overal zaak voorzichtig te zijn, maar hier vooral, tenzij gij het leven moede mocht zijn, zooals onlangs die ongelukkige Bertrand le Blas, onze stadgenoot, een voorbeeld van goede werken voor heel de stad, en een bekwaam fluweelwerker, dat was hij. 'k Herinner mij of het gisteren geschiedde. 't Was op den laatsten Kerstdag. Hij had tehuis met zijne vrouw en zijne kinderen Gods zegen over zijn waagstuk afgesmeekt en daarop begaf hij zich naar de kathedraal. Hij stond vlak bij het altaar. Toen nu de priester den ouwel omhoog beurde, drong hij allen op zijde, vloog de trappen van het altaar op, greep den ouwel uit de hand van den priester en zeide: „Misleide schare, meent gij inderdaad, dat dit het lichaam is van Jezus Christus, uw God en Zaligmaker?” Toen brak hij den ouwel in stukken, wierp die neêr en trapte hem op den grond.

Hij had zich best uit den voet kunnen maken, want de priester en al het volk waren door schrik versteend en men zag le Blas aan, of hij de gevleeschde duivel was, doch hij bleef bedaard staan. Straks werd hij gevangen genomen. Toen men hem vraagde, of hij ook berouw had over zijn zondig bestaan, antwoordde hij, dat hij honderd dooden sterven wilde, als hij telkens slechts den naam van den Zaligmaker van zulk eene heiligschennis vrijwaren kon. Tot driemaal toe werd hij op de pijnbank gelegd, opdat hij zijne medeplichtigen zou verraden, want Titelman kon zich niet verbeelden, dat iemand het onderstaan dorst hem zoo te trotseeren, tenzij hij door anderen aangehitst ware. Doch le Blas had geene medeplichtigen en kon ze dus niet noemen. Eenige dagen later sleurde men hem op eene horde naar de markt, met een ijzeren bal in den mond. Daar werden hem de rechterhand en voet letterlijk afgeschroeid en met twee gloeiende ijzers van het lijf gescheurd. De tong werd hem uit den hals gesneden en daar hij nog voortging, God aan te roepen, stopte men hem den ijzeren bal weder in den bebloeden mond. Daarna werden hem armen en beenen op den rug gebonden en nadat men hem aan een ijzeren ketting opgeschen had, liet men hem boven een klein vuur heen en weêr slingeren, tot hij eindelijk aan het einde van zijn lijden was.”

„Ze hadden den beul moeten radbraken,” zeide een der toehoorders, „doch ge hebt recht, burger, we beleven zware tijden. Men behoeft niet veel te doen om den booze in de kaken te loopen. Onlangs was ik te Bergen-op-Zoom, om mijn handel te drijven, toen mijn weg mij langs de markt voerde, waar alle aanstalten tot eene terechtstelling gemaakt werden. Ik vroeg, wien het gold, waarop men mij zeide, dat zekere uitdrager zou verbrand worden, simpel wijl hij vergeten had voor zijn winkel neder te knielen, toen de hostie voorbijgedragen werd.”

„Maar, landsman,” hernam de Rijselaar, die, gloeiend van verontwaardiging de sprekers aangehoord had, „als ik bij die terechtstelling van le Blas tegenwoordig geweest was, zou het mij allicht tot oproer gebracht hebben. Ik herinner mij nog levendig, hoe het bij de terechtstelling van Kapelle ging. De man woonde te Dixmuiden, waar hij zijn vermogen letterlijk aan de armen uitdeelde, die hem als hun heilige vereerden. Toen men hem wegens lutheranije aan den paal boven de houtmijt bond, riep daar één uit het volk luidkeels:

„Beulen zijt gij, bloeddorstige moordenaars! Die man heeft geen kwaad gedaan, maar hij heeft mij zijn brood te eten gegeven!”

Men zag om. 't Was een arme zinnelooze, wien Kapelle veel goeds bewezen had. Omdat men wist, dat hij krankzinnig was, liet men hem roepen, doch toen de vlammen omhoog sloegen, duwde hij de lieden op zij en wierp zich in de vlammen aan de voeten van zijn weldoener en slechts met groote moeite liet hij zich door de gerechtsdienaars uit de vlammen sleuren. Een paar dagen later ging hij weder naar de markt, nam het half verbrande lichaam van den paal en droeg het op zijn rug naar het stadhuis. Hij drong in de raadzaal en wierp het lijk midden in den kring der vroedschap, met de woorden:

„Moordenaars, die gij zijt! Ge hebt zijn vleesch gegeten; eet nu ook zijne beenen!”

Een huivering ging door de leden der toehoorders. Doch hunne aandacht werd afgeleid door een geraas, dat onder de opgedrongen schare der toeschouwers ontstond. Daar naderde de inquisiteur met het gerecht der stad, gevolgd door den ongelukkigen Ogier en één zijner zonen, welke samen ten brandstapel geleid werden.

„De vrouw en het jongste kind schijnt men toch te willen sparen,” zeide eene vrouw. „De knaap moet zóo kinderlijk eenvoudig voor zijne ouders en zichzelf gesproken hebben, dat de rechters zelf tot tranen geroerd werden.”

„Het zal hun wat baten,” zeide een andere, „over een dag of wat gaan zij denzelfden weg. Die onmenschen ontzien niemand.”

En de laatste spreekster had recht gezien. Nog geene week was voorbij gegaan, of Saul de Vervolger had de gansche woning van Ogier leëggemoord.

Intusschen waren de schuldigen ter strafplaats aangekomen. Eerst bond men den vader aan den paal, daarna den zoon.

„Eeuwige Vader daarboven! Neem het offer van ons leven aan in den naam van Uw geliefden Zoon!” bad de laatste, de oogen ten hemel heffende.

„Gij liegt!” kreet een monnik, die gereed stond den brandstapel te ontsteken, „God is uw Vader niet: gij zijt kinderen des duivels!”

De vlammen verhieven zich.

„Vader, zie, de hemel is geopend en ik aanschouw

het leger der engelen, die zich over ons verblijden. Laat ons goeden moed houden, want wij sterven voor de waarheid” riep de zoon uit.

„Gij liegt,” grauwde de monnik hem andermaal toe, „gij ziet de hel geopend en tienduizend duivelen gereed om u in het eeuwige vuur te werpen.”

Doch wij hebben genoeg gezien en gehoord: met den toorts van den brandstapel ontstak de wreede Philips het vuur van den tachtigjarigen strijd in zijn rijke en bloeiende Nederlandsche gewesten.

EEN MERKWAARDIG NEDERLANDER.

DS. A. C. VAN RAALTE.

IX.

VAN RAALTE EN DE NEDERZETTING.

Het was voor de eerste nederzetteren in Michigan gelukkig, dat zij niet in staat waren te verstaan wat men van hunne onderneming zei. Menig Amerikaan zag de dunne lijn van pioniers in de wouden verdwijnen en dacht ongetwijfeld aan het spreekwoordelijk geworden:

„Settlements are good, but on the bones of the settlers.”¹⁾

Wanneer wij, zegt Ds. D. rondom ons zien en de bloeiende akkers en golvende landouwen, de nette woningen en fiksche schuren, den rijken veestapel en de overvloedige produkten, de teekenen van noeste vlijt en groeienden rijkdom aanschouwen, dan denken wij aan de vaderen, die slapen; aan de leiders, die het volk hier brachten en *hier hielden* en vooral aan den man, die het eerst de baan brak en door anderen gevolgd, toch leider bleef tot aan zijn dood toe, van het volk, door hem hier geplant.

Het is wel der herinnering waard dat van al de mannen, die wij dankbaar als volksleiders in de geschiedenis der nederzetting beschouwen, Van Raalte de eenige was, die op zijn post leefde en stierf, die het punt van uitgang ook het punt der ruste maakte.

Ik wil eerlijk bekennen dat de aandachtige bestudeering van tallooze documenten, die het leven van Van Raalte raken, en de karakter-openbaringen, die ons uit die documenten toestralen; mijn eerbied voor den man onberekenbaar verhoogd hebben.

Hij was een zwak mensch, als een onzer, maar hij was tevens een man met een helderen blik in de toekomst en met vaste plannen voor het heden. Hij tastte vaak mis, maar ook in zijn mistasten dwong hij nog eerbied af, door de *innigheid der overtuiging*, die ook dan nog hem bezielde.

Een eerste vraag is deze: Zou Van Raalte, indien hij nu kiezen moest, met de wetenschap der ervaring

¹⁾ Nederzettingen zijn goed, maar op de beenderen der vestigers.

eener halve eeuw, nog deze zelfde plek verkozen hebben?

Ik geloof — ja.

Hij wist wat er school in de harten; hij onderschatte het werk niet dat hem te doen stond; hij begeerde een oord te vinden waar, bij een betrekkelijk genoegzame separatie van het altoos ruwe leven, op maatschappelijk en zedelijk gebied, dat elke nieuwbevolkte en schaarsbevolkte landstreek kenmerkt; — toch de verzekering zou bestaan van genoegzaam contact met het nieuwe leven om een toekomst te waarborgen, in harmonie met dat leven.

Wat Van Raalte ook gedacht moge hebben in Nederland, — de gedachte van een *klein Hollandje te stichten* in Amerika bezielde hem *nooit*. Ik zeg het vrij uit, trots alle tegenspraak.

De bovenaangehaalde brochure over de landverhuizing bewijst het volkomen. Toen Van Raalte Amerika koos, koos hij ook de Amerikaansche instellingen en toen hij voet aan wal zette werd hij Amerikaansch burger, met al den aancliffe aan dien. Of schuilt deze zelfde gedachte niet in het woord van Van Raalte: — „Ik vrees meer dat wij zullen moeten arbeiden om 't Hollandsch als taal te behouden dan om 't Engelsch te leeren.”¹⁾

De plek werd dus om verscheidende redenen gekozen.

1. Er was daar een uiterst geschikte landstreek voor veelzijdige ontwikkeling. De plek had in zekeren zin een centrale ligging. Er was gelegenheid voor scheepvaart. De grond was, naar het geboorte te oordeelen, goed. En de geschiedenis der latere jaren toont dat Van Raalte recht zag.

2. Werken, althans dit soort van werken, moest door de meesten der landverhuizers nog geleerd worden en de plek om dat te doen moest zoo gelegen zijn dat, in de eerste vlaag van mismoedigheid, het werk niet werd opgegeven. In de isolatie lag dus ook hier de sterkte en de waarborg der nederzetting.

3. Er moest ruimte genoeg zijn om op groote schaal te koloniseeren. Van Raalte verwachtte een macht van landverhuizers, en de geschiedenis bevestigde dat hij niet verkeerd gezien heeft.

4. Er was wat in dit Nederlandsch volk, dat waard was bewaard en voortgeplant te worden. Om dat te kunnen doen moest het volk gemasseerd worden op één of meer plekken. Bij een zeker komende Amerikanisatie moest er waarborg zijn voor de voortplanting van enkele karaktertrekken van het Hollandsche leven. Redenen als deze schijnen mij toe de keuze van Van Raalte beheerscht te hebben.

Soms heb ik in dezen wel eens geweifeld; maar zooals ik vandaag de dingen zie, is mijne overtuiging dieper dan ooit — dat *het plan der kolonisatie*

het eenige plan is, dat waarborg gaf voor het wel-slagen van de onderneming van Van Raalte en zijne medehelpers; eene onderneming, het zij wel verstaan, die meer was dan een bloote emigratie en die door een *tweeledig motief* werd beheerscht — *stoffelijke vooruitgang en verbetering; maar vooral ook geestelijke en godsdienstige bloei*.

Het was een groot werk dat de leider ondernomen had, maar hij was er zich van bewust, eer hij ging; en daarom stelde het hem ook niet teleur.

Het is veel gemakkelijker te zeggen wat deze onderneming *geworden is*, dan wat zij *gekost heeft*.

Ik heb wel eens menschen gehoord, die van uit de hoogte en met de grootste beslistheid, het werk van onzen leider beoordeelden.

Laat ons ophouden steenen te werpen op de groeve van een man, wiens geheele leven één vaste lijn volgde en die gestorven is *met dat volk op zijn hart*.

In die eerste dagen was Van Raalte als alomtegenwoordig. Hij was magistraat en politiedenaar, advocaat en rechter, doctor en vroedmeester, land-agent en ziekentrooster, en bovenal dienaar des Woords.

Aan de sponde der zieken goot hij balsem in de gewonde harten, stervende handen legde hij samen, moedeloze harten vertroostte hij, het brandend heimwee trachtte hij te bannen uit de harten van zijn volk; waar zij, bij hun schijnbaar hopeloos werk, niet konden aflaten om terug te zien naar het land achter hen en niet konden bewogen worden om te zien naar de lachende toekomst, die over de gevelde woudreuzen heen hun tegenblonk.

Maar bovenal stond hij daar als geestelijke verzorger en geestelijke leidsman.

Als de Zondag kwam, kwam de rust.

O de moede, haast lamgewerkte leden, langs de kronkelende boschpaden voort te slepen, voor belangrijke afstanden vaak, naar de open plek waar eerst onder de bloote lucht en straks in de nederige blokkerk, de gemeente God zocht en vond; — het scheen een moeilijk werk! Maar hoe menig een verhaalde mij van goede uren gesleten in die godsdienst oefeningen, onder Van Raalte's bezielende prediking en voorbede.

Dan week de lamheid van prediker en hoorders beide.

Dan voer Gods bezieling hun in de harten, dan zagen zij helder de dingen van Gods Koninkrijk, dan weken de aardsche zorgen en hunne harten vonden hun God en zij werden weer sterk en moedig, voor een andere zesdaagsche worsteling.

Is het een wonder dat Van Raalte voor menig een van onze oude „settlers” het ideaal van een prediker bleef, en het ideaal van een bidder?

DE REUZENTAAL.

Indien men van tevoren een juist besef gehad had van wat dit koloniseeren inhield, het Gideons-

¹⁾ Dat is juist een der ellenden van den vloek der landverhuizing. (RED.)

leger zou een Gideons-bende geworden zijn, en slechts weinigen moed gehad hebben de taak te ondernemen.

Maar men werd er langzaam ingeleid; de lasten rezen met de krachten; de stoere Hollandsche geest deed zich straks in de worsteling gelden; toen men goed in ernst begonnen was, *moest het er door*; God kroonde het werk en de uitkomsten waren verrassend.

Het ontbreekt ons Hollandsch volk hier, helaas, te veel aan historischen zin. Er is over dit werk *veel te weinig gesproken en geschreven geworden*. De *rechtmatige roldoening* over de met God ondernomen en met God gelukkig volbrachte taak diende in de harten der kinderen te rijpen tot *dankbare waardering*.

Te veel werkte in ons midden door de zucht naar snelle verandering; naar een breken met het verleden, met taal, historie, zeden, godsdienstige opvattingen en alles tegelijk ¹⁾; men dacht te licht over dat verleden; zoo beging men de zonde van beide het werk der vaders en den God der vaders te miskennen, vaak, ik geloof het van harte, zonder aan miskening te denken; en daarom ben ik er van overtuigd — zal het derde geslacht zich niet oplossen in een geheel zouteloze en onbeteekenende Amerikanisatie, dan moet onder ons een gezonde historische zin gekweekt worden.

Men versta mij wel. Door Amerikanisatie versta ik niet de onweerstaanbare taalverwisseling, maar *het algeheel verlies van het degelijke in ons Hollandsch volkskarakter*.

En dat mag niet prijs gegeven; dat moet, tot elken prijs, bewaard worden.

Laat het weten dat de eenige parallel van het werk onzer vaders, in de geschiedenis van Amerika, gevonden wordt in de kolonisatie van Nieuw Engeland. Dat geen immigratie van enig ander volk, in dit groote land, beheerscht werd door gelijke motieven of een gelijke geschiedenis maakte.

De taak, die onze eerste „pioneers” ondernomen hadden, mag terecht een *reuzentaak* genoemd worden, beide voor het volk en voor de lijders.

Vier doodelijke vijanden stonden aanstonds voor hen.

1. *Een ongewoon werk*. Van Raalte, en ook Van Der Meulen en andere leiders van groepen, brachten allerlei soort van volk mede. Allerlei gilden waren vertegenwoordigd. Meestal behoorden de landverhuizers tot den boeren- en lageren middelstand. Gegoeden waren er betrekkelijk weinigen. Maar *allen* waren even onberekend voor de worsteling met de ongerepte wouden. Het is reeds eeuwen geleden dat deze strijd in Europa gestreden werd. Hout was goud in Nederland. De manier van werk was dus radikaal verschillend. En niet eer bereidvaardige Amerikaansche handen hun de kunst van den woudstrijd leerden, begonnen de nederzetter

¹⁾ Nederlanders, die landverhuizing zoo goed vinden, gelieven hierop te letten. (RED.)

voortgang te maken. Bij dit ongewone werk boette menig landverhuizer voor altoos zijne krachten in, en niet weinigen bezweken onder den te zwaren last.

2. *Een ongewone behuizing*. Het was een langdurig loofhuttenfeest, dat de „pioniers” hier vierden. Er ging menige maand meê heen, eer de hutten van boomtakken en boombast en de ruwe loodsen plaats maakten voor de logge, onoogelijke blokhuizen. En toch het waren paleizen in hunne oogen; en met gebed en psalmgezang betrok menig-een de meer verkieselijke en, tegen de bestendige weersveranderingen, beter beschuttende, nieuwe woningen. Maar zelfs toen nog waren de ontberingen groot en was vooral de mogelijkheid van geschikte ziekenverpleging, in de kleine beschikbare ruimte, zeer gering.

3. *Een ongewoon klimaat*. De stilstaande waterpoelen, waarvan de afwatering door boomwortels en plantgewas en door gemis aan voldoende waterleidingen onmogelijk was; de uitwasemingen der losgescheurde gronden, die ploeg noch spade ooit gevoeld hadden; de omgeving der statige wouden, waardoor vooral des zomers, de kleine boschopeningen, op wier oppervlakte de heete zon haar broeiende stralen uitgoot, in zoovele vergaderbakken van overwarme en bijna stationaire lucht veranderden; de snelle afwisselingen van temperatuur, aan dezen Staat bijzonder eigen, door zijne ligging; — al die dingen tezamen eischten de levens van velen en vele jaren verlieden eer de nederzetter, of althans de meesten er van, volkomen verzoend en vertrouwd waren met de nieuwe omgeving.

4. *Een ongewone voeding*. Al de andere bezwaren waren gemakkelijker te dragen geweest en zouden minder offers gevegd hebben, indien men met dit laatste en noodlottige bezwaar niet te rekenen gehad had. Menig-een der oude „settlers” ziet als in een droom terug naar die lang vervlogen dagen. En velen van onze jeugdigen zouden, door een enkele week van dergelijke ervaring, dieper leeren blikken in het werk der vaders en Gods kenbare voorzienigheid en hulp dieper leeren waardeeren, zooals zich dit zoo luide uitsprekt in de geschiedenis der eerste twee jaren der nederzetting. Soms scheen de toekomst als van lood en ontzong den kolonisten bijna de moed om voort te lijden en te werken. Ik behoef maar te verwijzen naar het welbekende werkje van den heer D. Versteeg, die verscheidene bladzijden wijdt aan de beschrijving dezer dingen. Het ligt niet op mijn weg hem hierin te volgen. Slechts zij het genoeg te zeggen dat hij door zijn werk de beginselen althans gelegd heeft van een taak, die reeds lang behoorde verricht te zijn.

Van Raalte en de zijnen droegen deze lasten mede. Hun voorbeeld en geduld boezemden den nederzetter eerbied en vertrouwen in. Hij zelf wees menigen min handigen „settler” hoe de verschillende gereedschappen moesten gehanteerd worden; en zijne

vrouw, die te Allegan een allervoortreffelijkste school gehad had in de Amerikaansche kook- en bakunst, in het gezin der Kelloggs, leerde verscheidenen van de vrouwen hoe men uit geringe bestanddeelen, met een weinig vernuft, verrassende wisseling kon brengen in een allereentonigste spijzlijst.

Dit laatste bezwaar duurde voor bijna twee jaren, of liever toldat de produkten van land en hof en schuur overvloed van levensmiddelen gaven aan de nieuwe koloniën.

De last der verantwoordelijkheid drukte middelerwjl zwaar op Van Raalte's schouderen en de vraag van het goed recht en van de wijsheid van zijne onderneming moet wel meermalen in hem verzezen zijn.

Waar menschen morden tegen hun lot, daar wees hij omhoog; waar men soms met kwalijk verholen boosheid hem aanzag, daar glimlachte hij; waar menschen klaagden, daar wees hij op de toekomst en sprak van hope.

Ware hij minder vereenzelvigd geweest met de onderneming, dan had men zijn krachtige leiding ondragelijk gevonden; ware hij minder man en minder Christen geweest, hij ware er onder bezweken.

Want men vergete het niet, Van Raalte stond *feitelijk alleen*. Maar ik doel hier in het bijzonder op Van Raaltes eigenaardig werk, in *zijn eigen kring*.

Daar had hij *helpers* ja — en in sommige opzichten hielpen zij hem, naar vermogen. Maar op dit laatste woord moet de nadruk gelegd worden.

En de mannen, die waarlijk Van Raalte *wilden helpen*, gevoelden het ten volle.

Of zou Brummelkamp niet uit Van Raalte's eigen mand gesproken hebben, toen hij zeide van dit bijzonder werk, in die eerste dagen:

„Niet één broeder stond naast hem, die in maatschappelijke ontwikkeling zijn evenknie was. Menschen van het land, godvreezend, ja waarheidlievend, maar Hollanders in merg en been, — rustte alles als 't ware op hem. Kerk en school, haven en dorp, uitwendige en geestelijke belangen!

Dit alles moet hij aanvatten en gelijk de eerste boom, die er vallen zou, zijn eerste slagen van zijn hand ontving, zoo was er letterlijk niets, waarvan hij niet het initiatief nam, waarin hij niet de bezielende kracht moest wezen. 't Rustte alles op hem.”

Zou dit te veel gezegd zijn?

Is het niet veeleer een blik, die ons hier als bij terugkaatsing gegund wordt, in het hart van den leider zelf?

Ik durf met alle vrijmoedigheid zeggen: — Van Raalte's taak was een zware, bij tijden een ondragelijke last, en ware hij niet „*een man des gebeds*” geweest, zooals zijn zwager hem terecht noemt, zoowel als een man van stalen veerkracht en van een onverzettelijken ondernemingsgeest, door een vasten wil geholpen; er ware van de dingen hier weinig terecht gekomen.

HET SOCIAAL CONGRES.

Het Congres, waarvan we in ons vorig nummer het verkorte program opnamen, is, zooals al onze lezers weten, van 9—12 November i.l. te Amsterdam gehouden. Natuurlijk komt het niet in ons op eenig verslag van de vergaderingen of van den loop der beraadslagingen te geven. Dat zou overbodig en nutteloos werk zijn. Immers: de aangrijpende rede waarmede de voorzitter, Dr. A. Kuyper, het Congres opende, is door velen gehoord en reeds door nog meerderen gelezen. Verscheidene onzer intekenaren waren leden van het Congres. De dagbladpers heeft bovendien uitnemend zich van haar taak gekwetend en den lof verdiend, welken de voorzitter haar in de laatste vergadering gaf. De rapporten zijn tot geringen prijs binnen ieders bereik. En ten overvloede bestaat het vooruitzicht dat binnen zeer kort tijdsverloop de „Handelingen van het Congres” zullen verschijnen. We zouden dus niets schrijven, dat de meeste lezers niet reeds lang weten.

Dat we toch in „Excelsior” melding van de zaak maken, heeft zijn reden in de geheel eenige betekenis, welke dit Congres voor alle Christenen in Nederland heeft. De kwestie, die daar behandeld en van allerlei zijden bezien, bestudeerd en besproken is, kan met recht het vraagstuk van den dag en van onze eeuw heeten. En wel was ze reeds aanleiding geweest om de hoofden en pennen van vele Christenen in ons land bezig te houden, maar hare waarde, haar belangrijkheid, ja men mag ook zeggen, haar ten deele dreigend karakter, waren over 't algemeen nog verre onderschat. En ook *onbekend*. Velen weten van de „Socialisten” niets anders dan dat die menschen aller vermogen willen verzamelen en dan gelijkop onder al de burgers verdeelen, opdat ieder evenveel hebbe (waarvan intusschen geen woord waar is). Dat *social* heel wat anders is dan *socialist*, was verscheidenen volkomen onbekend.

Dat kan nu anders worden, en 't is tijd dat dit geschiedt! De Christenen in den lande, ja in de geheele beschaafde wereld, *moeten* de oogen openen voor de vreeselijke nooden die de maatschappij doorkankeren; voor den afval die komende is; voor hun eigen schuld en zware verantwoordelijkheid. En ze moeten in de kracht des Heeren aan den arbeid.

We bevelen ieder aan al de rapporten, zonder onderscheid met aandacht te lezen en te herlezen. Men zal zien hoe ontzaglijk veel de sociale kwestie in zich bevat en van ons eischt.

De laatste algemeene vergadering werd gesloten met het zingen van Da Costa's heerlijk lied, dat Ds. H. Pierson terecht het *Christelijk Nederlandsche Volkslied* voor onzen tijd noemde. Het leve in de harten en klinke van de lippen van alle ware Nederlanders, die nog „voor Gods Woord beven”! Om daaraan zooveel mogelijk te helpen, drukken wij het hier af met de schoone melodie,

welke Ds. J. de Liefde er bij componeerde. Die beide namen behooren bij elkander: Isaac da Costa en Jan de Liefde. Hoeveel herinneringen wekken ze in de borst op! En met hoeveel recht zeide de voorzitter, toen men op 't punt stond het lied aan te heffen: „Wie zou dat vroeger voor mogelijk gehouden hebben!”

DA COSTA'S VOLKSLIED.

Zij zul-len het niet heb-ben, Ons

ou-de Ne-der-land, Het bleef bij al-le el-

len-den Gods en der Vaad'ren pand. Zij

zul-len het niet heb-ben, De go-den van den

tijd. Niet om *hun* erf te we-zen Heeft

God het ons be-vrijd. Niet om *hun* erf te

we-zen Heeft God het ons be-vrijd.

Of zijn het and're tijden,
Die God voor ons bewaart?
Een donk'rer lotsbedeeling
Waarvoor wij zijn gespaard?
Gij zult ons toch niet hebben,
Gij goden van den tijd;
Wij blijven ook bij 't zinken } *bis.*
Der vaadren God gewijd.

Een natie kan ook vallen
Met eer, ter eer van Hem,
En houden, heilgeloovig,
Zijn standaard vast met klem.
Daar zijn ook martelaren
Op Neêrlands grond geweest.
Geen Lodewijk, geen Willem, } *bis.*
Heeft ooit die keus gevreesd.

Met al hun schoone woorden,
Met al hun stout geschreeuw,
Zij zullen ons niet hebben,
De goden dezer eeuw.
Tenzij het woord des Zwijgers
Moedwillig werd verzaakt:
'k Heb met den Heer der Heeren } *bis.*
Een vast verbond gemaakt.

W.

TWEE VROUWENGROEPEN.

(Bij de platen.)

De twee groepen op onze platen verschillen in vele opzichten hemelsbreed van elkander. De eerste plaat verplaatst ons in de damessalon van een rijken Chineeschen koopman. De tweede brengt ons temidden van een aantal arme vrouwen van ketellappers, straatkustenaars en dieven.

De Chineesche dames kunnen zich baden in weelde; maar zijn eigenlijk arme gevangenen. De Zigeunervrouwen leven met hun gezinnen van de hand in den tand; maar zijn vrij in haar bewegingen; vrijer dan haar dienstig is!

Welke soort van deze dochters van Eva de meest gevatte en geslepen is, laat zich wellicht moeilijk bepalen. Beider rassen zijn niet om hun waarheidsliefde bekend!

Welk een verschil tusschen de vrouw, die reeds van haar geboorte af er op agericht wordt om zich niet te bewegen; om thuis te zijn; om een speelpop van haar man te wezen, en de vrouw, die geen plaats

SALON VAN EEN CHINEESCHEN KOOPMAN.

ZIGEUNERVROUWEN.

kent waar haar wieg gestaan heeft; die altijd zwerft; die opgeleid wordt om te bekoren, te bedelen, te waarzeggen!

Er is één punt van vergelijking en overeenkomst: beide zijn blinde heidinnen. 't Is de vraag nog wie van beide gemakkelijker tot besef van hogere dingen komt. Beschaving is heel wat anders dan gees-

telijk inzicht. Vraagt slechts aan de zendelingen welke arbeid zwaarder en moeilijker is: die onder beschaafde of die onder onbeschaafde heidenen. De beschaving, die slechts vernis is, blijkt meestal een hinderpaal voor het Evangelie te zijn.

W.

UIT PALESTINA.

Hernieuwing van den spaden regen.

In de voorzeggingen van den terugkeer der Joden en den herbouw van Jeruzalem, wordt zulks in verband gebracht, zegt een brief uit Kanäan, met de hernieuwing van den vroegen en spaden regen; en ook hierin toont de vervulling dat Gods tijd gekomen is. Het is een feit dat de regenval in de laatste weinige jaren zeer veel vermeerderd is; ook is de tijd waarin de regen valt, veranderd. Weinige jaren geleden viel er nooit regen na Maart, maar in de laatste jaren hebben wij zware regens, in April en Mei, en zelfs gedurende elke maand van het jaar. De tijd voor den spaden regen wordt aangeduid in Joël 2:23, en die is tusschen Maart en April. Deze verandering in den regenval brengt natuurlijk ook een verandering in klimaat en in de vruchtbaarheid des lands; en wij hadden gelegenheid om dat zeer duidelijk waar te nemen. De boeren bouwen terrassen langs de zijden der bergen, en planten wijngaarden en olijfgaarden, waar het alles ruwe rotsen en woestheid was toen wij hier kwamen.

Ook een berichtgever in den „New York Observer” geeft getuigenis aangaande de groote veranderingen, die er sedert eenige jaren plaats gevonden hebben in Jeruzalem en Palestina. Die veranderingen moeten verbazend groot zijn. Reizigers, die vroeger met den toestand van Jeruzalem en Palestina bekend waren, staan verbaasd, wanneer zij, na jaren de stad en omgeving niet gezien te hebben, terugkeeren en de omwenteling aanschouwen. De stad wordt gaandeweg uitgebreid; nieuwe straten worden aangelegd; poorten uit den muur uitgehouwen; vele groote gebouwen zijn sedert eenige jaren verrezen, en een aanzienlijk aantal van onvoltooide gebouwen getuigt er van, dat de bouwlust nog volstrekt niet geweken is. De oude stad op haar drie heuvels is er nog, en oudheidkundigen kunnen ook nu nog naar hartelust onderzoekingen instellen, maar rondom die oude stad verrijst eene nieuwe met breede straten en huizen in den nieuwsten smaak. Buiten de Jaffapoort vindt men een straat twee mijlen lang, terwijl ten noorden, ten westen en ten oosten van die poort, de timmerman en de metselaar bezig zijn met het oprichten van nieuwe gebouwen. Men denkt er zelfs aan Jeruzalem van waterwerken te voorzien door een waterleiding van den poel van Siloam. De vergunning tot het aanleggen van die waterleiding is van den Sultan verkregen, en het werk zal geen groote moeielijkheid baren, daar de poel slechts negen mijlen van de stad verwijderd is en 80 tot 90 voet hooger ligt dan Jeruzalem. Daarenboven zijn er nog vele overblijfselen van het metselwerk uit Salomo's tijd, die nog gebruikt kunnen worden voor het nieuw aan te leggen werk.

Ook de handel breidt zich uit, en opmerkelijk is het, dat het Joodsche element zeer sterk toeneemt.

Op den Joodschen Sabbat zijn er straten, waarin niet één winkel open is, terwijl er eenige jaren geleden in diezelfde straten geen enkele Joodsche koopman waren te koop aanbod.

Joodsche koloniën vermeerderen in het land. Uitgestrekte landerijen worden opgekocht en onder Joodsche kolonisten verkocht.

Zonder verdere aanmerkingen geven wij deze mededeelingen, geloovende, dat onze lezers belangstellen in alles wat Jezuzalem en Palestina aangaat. Het land is ons dierbaar om der geschiedenis wil; het welvaren van het land in onze dagen doet onze hoop herleven, dat in de toekomst dit kleine land weer een groote rol zal spelen in de ontwikkelings-geschiedenis van het Godsrijk.

SAMEN DRINKEN.

Welke beteekenis heeft toch de gewoonte om aan tafel niet alleen in 't openbaar iemand, dien men eeren of gelukwenschen wil, *toe te spreken*, maar aan het einde van de toespraak *toe te drinken*? En waarom drinkt men niet met water of koffie, of thee, maar met *wijn*, en liefst met *rooden wijn*?

Die vraag zal misschien reeds menigeen in zich hebben voelen oprijzen, zonder haar juist tot haar recht te doen komen en er een antwoord op te zoeken. Toch boezemt ze waarschijnlijk zoodra ze gesteld is, genoeg belang in om het antwoord te willen weten.

Het toedrinken moet eigenlijk *gezamenlijk* drinken zijn; en wel uit een en denzelfden beker. Daarom *klinkt* men ook vooraf, ten einde, om zoo te zeggen, de bekera één te maken. Men brengt ze met elkaer in aanraking. Vroeger dronk men werkelijk samen uit denzelfden beker. Bij sommige volken was het in vervlogen eeuwen gewoonte om ook te zorgen dat men op *dezelfde plek* als zijn vriend dronk.

En het teederste was de dronk wanneer ieder der beide vrienden een druppel van zijn bloed in den beker had doen vloeien. Altijd *moest* de beker *wijn* bevatten; geen anderen drank. Zoo werd men *bloedvriend*. Dat is men stond voor elkander gelijk met *bloedverwanten*.

Er is een groot onderscheid tusschen *bloedverwanten* en *aanverwanten*. Bloedverwant is uit hetzelfde *bloed* gesproten te zijn. Aanverwant beteekent door eigen of anderer huwelijk in eene familie te zijn opgenomen.

Het hooge belang van bloedverwantschap zit natuurlijk in de beteekenis van het bloed. Het bloed is de *ziel*. Daarom zegt God in Gen. IX:4—6: „Doch het vleesch met zijne ziele, dat is zijn bloed, zult gij niet eten. En voorwaar, Ik zal uw bloed, het bloed uwer zielen, eischen: ook van de hand des menschen, van de hand eens iegelijken zijns broeders zal Ik de ziele des menschen eischen. Wie des menschen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mensch vergoten worden; want God heeft den mensch naar zijn beeld gemaakt.”

Daarom moest bij de offerande het *bloed* uitgestort worden, als afschaduwing van het heerlijkste feit, dat Christus „zijne *ziel* heeft uitgestort in den dood.” Daarom „reint het *bloed* van Jezus Christus van alle zonden.” En daarom *bleef* het verbod van *bloed* eten ook van kracht voor de Christenen van alle eeuwen (zie Hand XV : 20, 29). ¹⁾

God heeft „uit *éenen bloede*” het gansche mensche-lijke geslacht gemaakt. Deze waarheid is een der gronden voor onze verlossing. Want daarom heeft Christus door *éene* offerande allen geheiligd, die door Hem tot God gaan.

Bloed verwantschap is dus het symbool, de afschaduwing van *geest* verwantschap, en ze is er ook dikwijls het middel toe. Want *geest* verwantschap is *niet* overeenstemming van overtuiging, maar overeenstemming van *geest*. Toch is weer de gemeenschappelijke *godsdiens*tige overtuiging een belangrijk bestanddeel voor het vormen van *geest* verwantschap. Maar het ingaan op deze stelling zou ons thans te ver voeren.

Door samen uit één beker te drinken (of thans door samen te klinken en dán tegelijk te drinken) zegt men elkaër: wij zijn zóo innig met elkander verbonden als *bloed* verwanten. Onze geesten zijn *familie van elkaër*. Daarom mengden in den ouden tijd de beide vrienden een druppel van hun bloed in den beker, waaruit ze samen dronken.

En waarom drinkt men nu *wijn*? Maar immers denkt bij deze vraag ieder Christen aan het Heilig Avondmaal. „En Jezus nam den drinkbeker en gedankt hebbende, gaf hun dien, zeggende: „Drinkt allen daaruit; *want dat is mijn bloed, het bloed* des nieuwen testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt, tot vergeving der zonden.”

Ja, dat is de diepste beteekenis van den *wijn*. Hij beeldt het *bloed* af. Daarom heeft God *wijn* geschapen. Niet den *wijnstok*, maar den *wijn*. De *wijnstok* en de ranken beelden de *bloed-* (of *geest-*) *verwantschap* af. „Ik ben de ware *Wijnstok* en gij zijt de ranken”; dat is zooveel als: „Ik ben de ware Adam; Ik ben het hoofd der nieuwe menschheid en gij zijt de afstammelingen.” Maar „de *wijn* is mijn *bloed*”. Zooals de *wijn* gevormd wordt door de edelste bestanddeelen van den *wijnstok*, en de *wijnstok* bestaat om den *wijn* te vormen, door stam, ranken en druiven heen; zoo wordt het *bloed* uit de edelste deelen des lichaams gevormd en doervloeit het geheele lichaam.

Ons avondmaalsformulier geeft op uitnemende wijze deze diepe beteekenis van den *wijn* te kennen. Wat Christus aangaat: „Hij heeft met zijnen dood en zijne *bloedstorting* het nieuwe en eeuwige testament, het verbond der verzoening en der genade, besloten”. Wat ons betreft: „Want gelijk uit *vele* beziën, t' samengeperst zijnde, één *wijn* en drank vliet, alzo zullen wij allen, die door het waarachtig ge-

¹⁾ Vele Christenen mochten daar wel eens over nadenken.

loof Christus *ingelijfd* zijn, door broederlijke liefde, om Christus, onzes lieven Zaligmakers wil, die ons tevoren zoo uitnemend heeft liefgehad, allen teza-*men één lichaam zijn*” enz. *Een* wijnstok, *vele* ranken, *vele* beziën (druiven), *één* drank. *Eén* stamvader, *vele* kinderen, *één* bloed. *Eén* Heere en Hoofd, *vele* leden, *één* lichaam » tot *éenen Geest gedrenkt*” (1 Cor. XII : 13).

De waarachtige „toost” is dus geen dronkemansmanier, waarvoor velen haar houden, maar zinnebeeld van de teederste, heiligste liefde en verbondenheid aan elkaër. Ze moet geen aardigheid van vroolijke gasten zijn, maar een aanknooping of vernieuwing van een mannelijk verbond, van onbreekbare trouw.

Wie weet wat een „toost” is, dien stuiten de flauwe praatjes, welke dikwijls de toost vervangen, tegen de borst. Wie niets degelijks te zeggen heeft, moet niet toosten. En wie toost, moet den aangesprokene den indruk geven: „Dat is een mannenwoord van *geest* verwantschap, waarop ik rekenen kan.”

Daarom ook nooit laf voor den vorm meegeklonken. Het klinken is een *belofte* van vriendschap. Daar mag niet meê gespot en gesold worden. Een man van eer ziet ge dus ook geen toost meedrinken, die hem niet uit het hart gesproken is.

W.

DE KAT IN EGYPTE.

De kat wordt door sommigen met groote voor-*liefde* behandeld, ja bijna vertroeteld; door anderen wordt zij met onverholen afkeer beschouwd en zelfs met zekeren schrik ontweken.

In het oude Egypte echter speelde de kat een groote rol, ja men bewees haar zelfs goddelijke eer. De godin Bast was eene kat en als onder haar bijzondere bescherming werden alle katten als heilig beschouwd; gedurende hun leven werden zij met grooten eerbied behandeld en bijzonder strenge wetten verzekeerden hun veiligheid. Zij droegen ooringen en kostbare halskettingen, ja sommigen hadden zelfs een edelgesteente op het voorhoofd bevestigd, zooals enkele afbeeldingen van katten uit dien tijd ons aantoonen.

Beeldjes, katten voorstellende, werden in de huizen geplaatst en mede begraven, en versierselen in den vorm der godin of van gewone katten werden veelvuldig gedragen als een teeken van bijzondere toewijding. Bubastis, eene stad in Egypte, was afzonderlijk toegewijd aan de godin Bast en in haar tempels werden de katten op geheel bijzondere wijze vereerd. Niet alleen werden zij van uitgezocht voedsel voorzien, brood in melk geweekt en visch zorgvuldig in reepjes gesneden, maar zij werden ook met een weelde omringd, die zij zeker niet konden waardeeren. Zij werden gebaad en gezalfd, en bij hun dood met welriekende kruiden gebalsemd. Die dood was

echter eene gebeurtenis, welke groote rouw veroorzaakte. Als iemand eene kat doodde, werd hij ter dood veroordeeld en dit vonnis werd onverbiddelijk ten uitvoer gebracht, zelfs indien de schuldige iemand van aanzien was of bij ongeluk en zonder opzet de daad had bedreven. Als een Egyptenaar dus eene kat dood vond liggen, bleef hij gewoonlijk in de verte staan en hief met luider stem een klaagzang aan, terwijl hij onder allerlei rouwbeklag verzekerde dat hij de kat levenloos had gevonden. Zelfs in tijden van hongersnood, als zij door den uitersten nood tot het eten van menschen vleesch waren gedreven, zouden zij hun katten niet aanraken. Stierf een kat haar natuurlijken dood, dan moest de dame, aan wie zij behoorde, haar en wenkbrauwen afscheren als teeken van droefheid.

Zij droeg dan eene pruik, die met een krans van lotus-knoppen om het hoofd werd vastgehouden, terwijl twee geheel geopende bloemen over het voorhoofd hingen. Na haar dood werd de kat gebalsemd en als een mummie in dof-bruine of rood-bruine doeken gewikkeld, onder een troonhemel geplaatst; de eigenares offerde knielend wierook en gebeden voor het geluk van de gestorvene, terwijl zij zorg droeg groote kannen met melk te vullen en visch of duiven daarnaast te plaatsen, opdat de geest der kat zich daaraan zou kunnen verkwikken. Herodotus verhaalt, dat als er brand in een huis uitbrak, de eerste zorg der Egyptenaren was om hun katten uit de vlammen te redden. De kat was ook aan de zon gewijd, omdat men had opgemerkt dat haar oogappel zich samentrok of uitzette naar den stand der zon boven den gezichtseinder.

De katten waren echter niet alleen tot godsdienstige vereering maar ook van zeer veel praktisch nut in Egypte. Men bediende zich van hen voor het uitroeien van allerlei ongedierte, het jacht maken op wild gevogelte, enz. Zelfs zijn er afbeeldingen gevonden van katten die hun prooi in het water nasprongen, en dit zou het verhaal geloofwaardig maken dat de katten vroeger tot de visschende dieren behoorden, zoals sommige geleerden beweren. Onze hedendaagsche katten echter hebben een grooten afkeer van water en zouden er zich niet licht in begeven.

De gestreepte kat schijnt het meest in Egypte te zijn gevonden, er is ten minste geen enkele afbeelding uit dien tijd van zwarte of witte katten. Bij voorkeur werden zij in de stad Thebe begraven; in de dieren-graven, die voor eenigen tijd zijn geopend, werd een kamer gevonden geheel gevuld met opeengestapelde mummies van katten.

Hoe zou het een ouden Egyptenaar wel te moede zijn als hij kon zien hoe in onze dagen tonnen, gevuld met deze in zijn oog zoo kostbare mummies, op een openbare verkooping worden geveild! Eenige maanden geleden werden 280000 van deze „heilige” kat-mummies te Liverpool aangevoerd en als meststof verkocht.

Welk een zegen, dat *wij* mochten leeren het Heilige niet te zoeken in een kat of andere vergankelijke dingen dezer aarde!

HOE KOMT HET?

De toeneming van het aantal zelfmoorden is een vreeselijk teeken des tijds.

Zekere Dr. W. Mathews heeft in de *North American Review* een opstel geleverd over *Beschaving en Zelfmoord*. Hij zegt dat in Europa elk jaar ongeveer 60.000 personen zelfmoord plegen, welker dood als zoodanig wordt erkend, terwijl er minstens *tweemaal* zooveel zijn die zelfmoord plegen, wier lot echter nooit aldus vermeld wordt. De zelfmoord is langzamerhand toegenomen door geheel deze eeuw, en gaat met sneller spoed voort dan de toeneming in bevolking en het algemeene sterftecijfer. Hij houdt vol dat dit een der kenmerken van beschaving is, mogelijk wel een toets van de beschaving!!! In alle landen der beschaafde wereld wordt de mensch meer en meer den last des levens moê.

„Het zijn niet de armen en ongelukkigen, die de meeste zelfmoordenaars leveren.

Eene lijst der mannen van genie, geleerdheid, of vermogen, die in verschillende eeuwen en landen een einde gemaakt hebben aan hun leven, geeft ons: Aristoteles, Cleanthes, Demosthenes, Zeno, Themistocles, Cato, Brutus, Cassius, Terentius, Seneca, Aristarchus, Nero, Mithridates, Hannibal, Kleist, Dr. Bull, schrijver van 't Engelsche volkslied, Romilly, Hugh Miller, enz. en toont dat geen verstandelijke gaven, natuurlijke of aangeleerde, of overvloed van aardsche bezittingen, een waarborg is tegen dit „noodlot”.

De meeste zelfmoorden vinden plaats in midden-Europa; de minste onder bergbewoners; het meest in streken langs rivieren. In Juni vinden de meeste, in December de minste zelfmoorden plaats. Er zijn meer zelfmoorden in de 10 eerste dan in de 20 laatste dagen der maand, en dan meest op Maandag, Dinsdag en Donderdag. De Duitschers zijn 't meest, de Slaven het minst zelfmoordenaars.

„De jaarlijksche lijst van zelfmoorden in Europa vermeldt ook 2000 jongens en meisjes. Dr. Mathews schrijft de oorzaak van zelfmoorden in de eerste plaats toe aan *overerving*, als eene familiekwaal. Drankmisbruik is de voornaamste oorzaak in het Noorden van Europa; in het Zuiden liefde, jaloezie en ellende; in 't Midden levenszathheid, schaamte en vrees voor straf.

„Zelfmoord is in bijzonderen zin de misdaad van verstandelijk ontwikkelde lieden. Spanje, Ierland en Portugal leveren de minste voorbeelden. Duitschland, Frankrijk en Engeland zijn eerste, tweede en derde in rang, wat zelfmoorden betreft.

Van de verschillende streken in 't zelfde land

overtreft het noorden en noord-oosten van Frankrijk in beschaving en in aantal zelfmoorden het midden en zuid-westen; het noorden en midden van Italië overtreft het zuiden en de eilanden; en Saksen, dat in scholen en algemeene beschaving het overige Duitschland overtreft, heeft ook het grootste getal zelfmoorden. In 't kort, zoo algemeen geldt deze regel, dat de „toeneming van zelfmoorden de maatstaf is der beschaving van een volk.”

Een van de onvermijdelijke gevolgen der beschaving is: den mensch ontevreden te maken met armoede en ontbering; een menigte eischen naar levensgemakken op te wekken, welke de massa van zwoeegers toch niet kan bekomen. Met den vooruitgang der maatschappij verrijzen nieuwe behoeften; de weelde van heden wordt morgen een levensbehoefte; en elke behoefte, schoon noodig voor 's menschen ontwikkeling en volmaking, verwekt nieuwe slachtoffers voor krankzinnigheid en zelfmoord.

„De telegraaf, de spoortrein, en het nieuwsblad oefenen invloed uit op de zenuwen van 't menschedom, en de zwakken bezwijken er onder, zelfs de sterken komen dikwijls om door overwerk. De strijd om 't leven bij beschaafden wordt al meer een strijd des verstands: het brein is het wapen waarmede de strijd gevoerd wordt, en wanneer dit bezwijkt volgt dikwijls zelfmoord.

Een nieuw treurig voorbeeld hiervan is b.v. het lot van den beroemden rechtsgeleerde Gowen te Philadelphia, die een slachtoffer werd van diezelfde overspanning en kwellende zorg, welke den Musicus Weber ten grave voerde, na zoo menige vergeefsche zucht: „Och, dat ik een kleermaker ware, dan zou ik toch 's Zondags een vrijen dag hebben!” — die een Hugh Miller aandreef zich zelf te vermoorden, uitroepende: „Mijne hersenen branden; ik kan het leven niet langer verduren!”

Ongetwijfeld is de hedendaagsche verleiding en overspanning der hersenen een der groote oorzaken. Doch de zucht naar genot, rijkdom en eer doet eveneens zeer veel. Het meest echter het ontbreken van vrees voor God en voor het oordeel, ongeloof en wereldzin. Daarbij een toenemend pessimisme dat alle hoop heeft prijsgegeven en in vernietiging heil zoekt. 't Zijn schrikkelijke toestanden die schreien om verbetering, welke het Evangelie slechts brengen kan en wier toepassing slechts Gods woord leert.

Dat er zoovele inrichtingen — ook van Christelijke zijde — ten onzent voor krankzinnigen en zenuwlijders verrijzen, is heugelijk, maar ook wel beschouwd treurig, als men op de oorzaak let.

H.

UIT HET LEVEN.

Een oplossing.

Hij die op zekere tijden des jaars langs een akker met haver beplant gaat (zoo zegt een Duitsch blad)

zal op het tweede blad van elken stengel een min of meer duidelijke zichtbare B ontdekken. Het heeft den schijn alsof deze letter op de bovenzijde van het blad is ingedrukt. Onder het volk beteekent deze letter „bloed” en voorspelt zij een aanstaanden oorlog. Het verschijnsel heeft echter een zuiver natuurlijke oorzaak. Bij het groeien van de haver komen evenals bij alle grassoorten eerst de bladeren tevoorschijn en daarna de halm en wel zoodanig dat de bovenste bladeren in het begin de zich ontwikkelende halm omsluiten. Ontstaat nu door de ongunstige weersgesteldheid een belemmering in de ontwikkeling en den groei des halms, alsdan drukken de knobbels, waaruit de hooger ontspruitende bladeren moeten voorkomen, zich in het onderste blad af. Het blijft bij het verdere groeien der bladen, wanneer de bladeren zich van den halm losmaken, daarin afgedrukt in de vorm van het cijfer 8 en bij verdere ontwikkeling ontstaat daaruit de letter B. Brengt men later het blad, waarop zich het afgedrukte bevindt, plat aan de knobbels, zoo zal men alleen een verschil in de hoogte bemerken. Men vergete echter niet, dat het blad en de halm niet beide gelijkmatig groeien.

In de laatste vergadering van de „Société de biologie”, deelde Dr. Fère een tot nu toe weinig bekend geval van „hallucinatie” mede, dat door hem toevallig was opgemerkt. Het is het feit, dat personen die door vallende ziekte worden gekweld of welker verstand door lichamelijk of zielelijden verzwakt is, zich zelf meenden te zien alsof zij voor een spiegel stonden. Zoo b.v. vermeldt Dr. Fère van een geneesheer, wiens zielsziekte zich door dit verschijnsel het eerst openbaarde. Hij bleef plotseling staan in den gang van een vreemd huis, waar hij voor het eerst binnentrad, daar hij geloofde zijn eigen beeltenis te zien, welke hij meende dat door een spiegel werd teruggekaatst. Dr. Fère deed verder opmerken, dat, zooals bekend is, in de Schotsche Hooglanden zoowel als in sommige streken van Midden-Duitschland, onder het volk het bijgeloovig vooroordeel heerscht, dat het visioen van een dubbelganger (tweede gezicht) het voorteken van den naderenden dood is. Aldaar moet dus de genoemde hallucinatie wel bekend zijn. Goethe zelf heeft het eens ondervonden; waardoor hij een der treurigste oogenblikken zijns levens heeft doorgebracht. Hij schrijft daarvan: Terwijl ik mij langzaam van het dorp verwijderde, zag ik een ruiter, die mij op denzelfden weg tegemoet kwam. Deze ruiter was ik zelf. Ik was gekleed in een grijzen rok met goudgalon afgezet, zooals ik nooit had gedragen. Ik maakte eenige heftige bewegingen om deze verschijning te verjagen, waarna ik niets meer zag.”

H.

Verkwisting.

Voor het houden van een bal in New York City werden onlangs de muren der zaal met rozen behangen, ten koste van \$ 10,000. Eene dame naar de mode besteedde niet minder dan \$ 1000 voor de begrafenis van haar hondje. Weer een andere dame in die groote wereldstad koopt voor \$ 60 nachtkleederen die niet gewasschen kunnen worden en dus na eenige nachten gebruikt te zijn, ter zijde worden gelegd. Aan het paleis van een millionair is een portiek of overdekte galerij gebouwd, kostende \$ 40,000. Te „Nob Hill”, San Francisco, is het dak van de woning van een millionair versierd door een \$ 60,000 kostende omheining. Naast de woning van een ander ruim bemiddeld man, te Syracuse, N. Y., staat een paardenstal, ter waarde van \$ 700,000.

H.

Binnen de Vereenigde Staten van Noord-Amerika bestaan 413 soorten van boomen; van 16 daarvan zinkt het hout in drogen staat in water. De zwaarste daarvan is het zware ijzerhout (Condalia terrea) dat alleen in Zuid-Florida wordt aangetroffen; het is meer dan 30 % zwaarder dan water. Van de andere 15 zijn het meest bekend het „Lignum” vitia (Guaiacum sanctum) en het „mangrove” (Rhizophora maugle). In Texas en Nieuw-Mexico, landen, zoo vol van wonderlijke voorwerpen, komt eene soort van eik voor (quercus grisea), waarvan het hout ongeveer 1½ maal zwaarder is dan water en in groenen toestand bijna even snel zinkt als een ijzeren staaf. Hij groeit alleen in bergachtige streken en is westelijk tot aan de woestijn van Colorado aangetroffen, waar hij op eene hoogte van 3000 M. boven de zee groeit.

H.

Gepreekt op beroep.

Zeker dominé was uitgenoodigd om voor een vacante gemeente op te treden. Begeerig om den allergunstigsten indruk te geven van zijn bekwaamheid om een tekst te schoeien op de leest van zijn eigen denkbeelden, koos hij tot onderwerp het woordje „maar”.

De waarheid hieruit afgeleid was, dat er zoowel kruis als genot in 't leven is! Naäman was een zeer groot en machtig heer, *maar* hij was melaatsch. De vijf goddelooze steden waren zeer vruchtbaar, *maar* de mannen van Sodom waren goddeloos, en groote zondaren tegen den Heere. De inwoners van Ai dachten dat zij de Israelieten op de vlucht gejaagd hadden, *maar* zij wisten niet dat er achter de stad eene achterlage gesteld was. En zoo ging de predikant, blijkbaar met zeer veel zelfvoldoening, voort.

Na de godsdienstoefening vergaderde de kerkeraad in de consistoriekamer en zeide de voornaamste ouderling:

„Dominé, gij hebt een zeer geleerde preek geleverd, en wij gevoelen ons wel verplicht, *maar* gij zijt de man niet, die voor onze gemeente juist geschikt zoude zijn.”

H.

Niet te vangen.

Van den evangelist Philips Brooks, onlangs tot Episcopaausch bisschop benoemd, wordt het volgende verhaald:

„Bisschop Brooks is er tot hiertoe in geslaagd om buiten het huwelijksbootje te blijven. Toch is hij lang van persoon, goed gebouwd en knap. Eenige jaren geleden was er een rijke weduwe, die op allerlei wijze zijn aandacht zocht te trekken. Toen niets baatte schreef zij hem een brief en bood hem haar hand aan en haar hart en haar fortuin. De heer Brooks beantwoordde haar brief aldus:

„Geef uw fortuin aan degenen die behoefte hebben, uw hart aan den Heere en uw hand aan den man die er om vraagt.”

H.

Gedachten van Graaf von Zinzendorf.

1. Christus' koninkrijk moet worden uitgebreid door hen, die wel niet het Licht der wereld zijn, maar die toch van het Licht mogen getuigen.

2. Die van de duisternis tot het licht is gekomen, moet van het licht getuigen.

3. Beter is het honderdmaal tevergeefs, dan in het geheel niet voor de eere Gods te arbeiden.

4. Wie niet arbeiden wil voor den Heere, dan alleen als hij vooruit weet welslagen te zullen hebben, die zal wel nooit aan den gang gaan.

5. Zij zijn de dapperste helden in den dienst des Heeren, die het meest bestreden worden in hun dienst.

6. Als God tevreden is met onzen goeden wil, dan hebben wij ons niet te bekommeren om het oordeel der menschen.

Oud-Hebreeuwsche huwelijksgebruiken.

Te Milwaukee werd onlangs eene bruiloft gevierd, juist zooals dat vóór 2000 jaren te Jeruzalem gebruikelijk was. De bruidegom moest voor 't voltrekken der verbintenis zijn meening over het huwelijk ontvouwen, terwijl de bruid zevenmaal om den bruidegom loopen moest. Daarna ontdeed de bruidegom zich van al zijn artikelen van waarde en gaf die aan zijn vader als een teeken, dat de bruid ook verlangend was hem te huwen, al ware hij een arme drommel, dat haar liefde dus zijn persoon en niet zijn bezittingen betrof. Er werd zure en zoete wijn geschonken om aan te duiden, dat de echtelijke staat niet altijd zoete vreugde oplevert. Het glas echter werd op den grond aan stukken geworpen als een teeken, dat ook het grootste

geluk even snel als een broos drinkglas kan vernietigd en in treurigheid veranderd worden.

Een zonderlinge doodkist.

Eenige maanden geleden kreeg de heer Woerman, een aanzienlijk reeder te Opslo, een bezoek van een neger, die zeide en bewees dat hij een gezant was van den koning van Iberië, die hem, Woerman, van wien hij kort tevoren een prachtig schip op de kusten van zijn rijk gezien had, de vereerende taak had opgedragen zijn doodkist te leveren volgens een bepaalde maat en onder zekere aanwijzingen.

De heer Woerman heeft zich naar eisch van die opdracht gekweten en de laatste woning voor den Afrikaanschen negerkoning ging onder zeil. Ziehier hoe zij geworden is:

De kist is drie el lang en anderhalve el hoog en breed. Zij is van dennenhout, blauw verlakt en schitterend van gouden spijkers. Haar vorm is zeer sierlijk en Chineesch.

Zij is gevoerd met rood fluweel; ter plaatse waar het hoofd van den monarch zal moeten rusten, liggen kussens van dezelfde stof. In het deksel laten zes openingen het licht doordringen en alle wanden der kist zijn van kleine in zilveren lijstjes gevatte spiegeltjes voorzien.

De voorwerpen, die een plaatsje in de kist hebben en bestemd zijn om de reis van Zijne Majesteit Konouli naar andere oorden op te vroolijken, zijn een schaakbord, zes flesschen uitmuntenden cognac, tabak en twee pijpen.

Men ziet daaruit, dat men zich in Iberië nog een zonderling denkbeeld vormt van den dood. Wat treurige toestanden!

Zekere Otto Wirthuerer, een Duitscher, woonachtig te Youngstown, Ohio, kwam onlangs, na zeventien jaren sprakeloos geweest te zijn, weder in het bezit van zijn stem. Op den leeftijd van achttien jaren werd Wirthuerer door een hevige ziekte aangetast, waardoor hij weldra geheel onmachtig werd enig geluid te geven. Van zijn ziekte hersteld zijnde, hield Wirthuerer zich bezig met potlooden en andere schrijfbehoeften te koop aan te bieden. Slechts korten tijd geleden werd hij bewogen om door middel van electriciteit een proeve te doen ter herkrijging van zijn verloren stem. Na een korte behandeling verdween eensklaps zijn sprakeloosheid en sprak hij weldra Duitsch en Engelsch. Hoewel hij laatstgenoemde taal slechts door hooren geleerd had, nogtans sprak hij die even goed als zijn moedertaal.

Snel.

Negentig duizend couranten, elk van zes bladzijden in het uur! Met deze woorden kondigt Gordon Bennet's „New-York Herald” aan, dat de nieuwe zesdubbel werkende snelpers van R. Hoe & Co. haar

werk begonnen heeft. Negentig duizend couranten in het uur. Men moet der verbeelding door vergelijkingen te hulp komen om een juist beeld van zulk een scheppingskracht te krijgen. 90,000 in 't uur is 1500 in de minuut en 25 in de seconde, dat wil zeggen, dat deze snelpers 25 bedrukte, besneden, gevouwen en getelde „Heralds” levert, in dezelfde tijdruimte dat een mensch nauwelijks tot drie kan tellen.

Wanneer men in een kolom van de „Herald” gemiddeld 1800 woorden rekent, bevat elk blad van zes zijden à zes kolommen ieder 1.620.000 woorden; bovendien is ieder nommer met goede illustratiën versierd, en van al deze dingen geeft de machine sneller een afdruk dan men zich denken kan. De drie rollen papier, die het monster tegelijkertijd spijzigen, leveren 84.000 meter papier van 80 centimeter breedte per uur. De afgewerkte couranten komen op twee plaatsen tegelijk uit de machine en worden door een vernuftige inrichting in pakjes van 50 couranten afgedeeld, daar een vinger de vijftigste courant iets verder schuift dan de andere.

Onmenselijke liefddadigheid.

Dezer dagen kwamen eenige mannen en jongens bijeen, op den hoek eener straat te Lewiston in Maine. Een persoon trok een zilver horloge uit den zak, dat ongeveer \$ 35 waard was. Uit een anderen zak haalde hij een dozijn lucifers.

„Zoo daar iemand is,” zeide hij, „die een brandende lucifer tusschen duim en vinger houden wil totdat die geheel is afgebrand, zal ik hem dit horloge present doen.”

Aanstonds bood zich iemand aan, doch liet de lucifer vallen zoodra hij pijn begon te gevoelen. Daarop een ander en toen weer een ander.

Daarna kwam een man voor, die zonder werk was en vrouw en kinderen te verzorgen had. Hij nam de lucifer en hield die tusschen duim en vinger totdat die gansch verbrandde en zijn vingers erg gezengd waren.

„Waarom deedt ge dat voor een horloge?” vroeg iemand.

„o Ik moet geld hebben,” was het antwoord; „en een gebrande hand is niet zoo erg als vrouw en kinderen van honger te zien omkomen.”

Daarop verwijderde hij zich.

De barmhartigheden der goddeloozen zijn wreed.

Kerkelijke strijd.

Een kerkelijk pleiddooi werd dezer dagen gehouden in het kantoor van den vrederechter Tucker te Columbus, Georgia. De Methodisten-gemeente, uit kleurlingen bestaande, klaagde twee predikanten aan die gevochten hadden. De gerechtszaal was eviol met nieuwsgierigen. De zaak schijnt hierop neer te komen.

Ds. Robinson had een ernstige predikatie gedaan over offervaardigheid. Na afloop daarvan

was hij den preekstoel afgestapt en was met den hoed in de hand de vergaderde gemeente door gegaan om de collecte op te halen. Hij kreeg alzoo ongeveer 75 centen. Deze milde bijdrage stortte hij uit den hoed in zijn hand en verplaatste die vervolgens aanstonds in zijn zak. Daarop begaf hij zich andermaal naar het spreekgestoelte en begon weer te spreken. Slechts enkele oogenblikken werd het hem echter gegund voort te gaan: immers Ds. Ross, ook in de kerk, stond op, en, met een stem die beefde van aandoening, verklaarde hij, dat het ongeoorloofd was van broeder Robinson, om het geld der gemeente zoo eensklaps op te strijken, zonder dat het eerst door de bevoegde ambtsleden was nageteld. Scherpe woorden volgden het een na het andere. De zusters begonnen te schreeuwen en te bidden, en in weinige oogenblikken „vloegen stokken, scheermessen en banken” door de lucht, en raakten de heeren theologanten handgemeen. Met moeite werden zij gescheiden en uit de kerk verwijderd.

Voor de rechtbank verklaarde Ds. Robinson dat hij door Ds. Ross beleedigd was, omdat deze gewild had dat het geld eerst zou worden geteld. De rechter beboette Ds. Robinson met \$ 20 of drie maanden tuchthuisstraf. Des leeraars vrienden betaalden de som. Mogelijk echter dat deze muis nog een staart heeft.

ONZE BOEKENTAFEL.

Voortgaande met onze boekbeschouwing noemen we allereerst nog de volgende nieuwe uitgaven van den heer CALLENBACH:

- T. M. Looman, Het Labrador-schip.**
T. M. Looman, De kleine kersverkoopster,
Johanna, Dina's talenten.
Corna, Wat zal ik worden.
Betsy, Het Kerstgeschenk van de kleine Dina.
Tweede druk.
Josine, Oudejaar.
Walton, Het Geheimzinnige huis.
Johanna, Waarom niet tevreden.
Betsy, Een Kerstfeestviering in het schuurtje.
Betsy, Piet en Pietje.
J. Keuning, De gevangene uit het Emdershoekje.
Betsy, Onder de wilden of de zendeling John Paton en de Zuidzee-eilanden.

Van deze alle afzonderlijk te spreken zou te veel van onze ruimte vergen.

De heer LOOMAN is waarlijk ook als schrijver geen onbekende. Hij vertelt aangenaam en behoort tot de oudsten in dubbelen zin op het gebied der Kinderleesstof. Dat Betsy de kunst van vertellen verstaat, weet men. Geen wonder dat een der werkjes weer een herdruk is. „Piet en Pietje” wil ons echter niet recht bevallen; het gaat wel wat al te mooi en Piet is misschien wat „heel braaf”. Doch we kunnen miszien. Een voortreffelijk boekje

is dat over den zendeling Paton, voor grootere kinderen. Zij leeren er veel en veel goeds uit. JOHANNA gaf een boekje, dat vooral in deze dagen, nu het socialisme zoo woelt, ter verspreiding is geschikt. De heer KEUNING gaf weder een historisch verhaal dat zijn weg wel vinden zal. Kortom, de verzameling is zeer aanbevelenswaard en ziet er fraai uit.

De heer C. BLOMENDAAL te 's Hage, gaf een drietal nieuwe werkjes:

- De vloek der Slavernij, (190 blz.)**
Huzaar tegen wil en dank, (176 blz.)
Naar Zee, (138 blz.)

Het eerste bevat tafereelen uit de geschiedenis van de bevrijding der slaven op Jamaica. Zoo de macht der zonde als de kracht der genade, worden in het helderste licht gesteld. Het zijn feiten. Bij het lezen gevoelt men afgrijzen van de beulen en medelijden met hunne slachtoffers, en ten slotte ootmoedigen dank, jegens Hem, die de gebondenen vrij maakt.

Het tweede is een treffend verhaal uit den zeventienjarigen oorlog, dat duidelijk maakt, hoe de Heere zelfs den ongeloovigen Frederik den Groote, wist te gebruiken om aan de Protestanten in Silezië vrijheid van godsdienst te verschaffen.

Het derde is een aantrekkelijk boek voor onze jongens. Van een derzulken uit vroeger eeuwen worden de lotgevallen onder de zeeroovers enz. in verband met onze geschiedenis verhaald. Al deze feestuitgaven worden ingeleid door een aanbevelend woord van Ds. W. G. Smitt te 's Hage.

De uitvoering is keurig, de plaatjes zijn mooi.

Een fraaie en in den vollen zin des woords bloemrijke verzameling bieden de heeren HÖVEKER & ZN. aan Zondagsschoolkaartjes, bloem- en tekstkaarten enz. De uitvoering is keurig; kinderen en volwassenen vinden hier wat boeit en sticht tevens. „Aanmerkt de leliën des velds” is een keurig boekje, vol bloemen, in kleur en dicht; „Heimwee” levert zeer schoone liederen met even schoone voorstellingen. We konden zoo voortgaan; doch liever raden we onzen lezers kennismaking: zij is loonend.

De Geschiedenis van het Protestantisme, naar J. A. WYLIE, voor ons volk bewerkt door Dr. J. A. GERTH VAN WIJK, te 's-Gravenhage, is een boek naar vorm en inhoud voortreffelijk. Het werk van den Schotschen schrijver is door een bevoegde en betrouwbare hand, voor ons volk geschikt gemaakt. Wij raden dit reeds beroemde boek elk ter lezing aan; 't verdient zulks, vooral in onze dagen.

De uitvoering is zeer fraai; de twee deelen zijn gesierd met ruim 200 fraaie platen en portretten, en gebonden in prachtbanden. De prijs is zeer aanmerkelijk verlaagd. 't Is te bekomen bij den heer D. BOLLE te Rotterdam.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's / 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

HET TEEKEN VAN GODS TROUW.

Heel de natuur is zinnebeeld. „Gods onzienlijke dingen worden, van de schepping der wereld aan, uit de schepselen verstaan en doorzien, beide zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid.” Alle aardse schepselen zijn schaduwbeelden, waarin God in groote omtrekken te zien geeft in welke verhoudingen Hij de menschen tot zichzelf geplaatst heeft en hun onderricht aangaande zijne deugden.

Van vele dier zinnebeelden geeft de Heilige Schrift zelve ons de verklaring, zoodat we die duidelijk verstaan kunnen. En zelfs genoeg om ook bij dat licht de overige te kunnen bezien en verstaan.

Een der schoonste van die teekenen is de regenboog. Welk een heerlijken aanblik levert deze, wanneer na zwaren regen de avondzon de zwarte, brekende wolken verguldt en in de droppelen die er uitvallen, de straalbreking veroorzaakt, welke de zeven kleuren tevoorschijn roept! Wie gevoel heeft voor het schoone, loopt dan naar buiten, heft het hoofd op en raakt niet verzadigd van den prachtigen aanblik. Maar wie God kent, ziet daarin nog iets anders en iets meer.

Ik Herinner me dat ik als kleine jongen op zekeren zomeravond op stoep stond om een zeer fraaien regenboog te zien. Een oude vischboer kwam met zijn karretje voorbijkruien en sprak me in 't voorbijgaan toe: „Mannetje, daar zie je nu het teeken van de trouw van den Heere God.” Dat eenvoudige woord

maakte een diepen en blijvenden indruk op mij. Ik gevoelde, wat ik later duidelijk inzag: „Die man is een kind Gods. Hij ziet niet alleen dat de regenboog mooi is; want dat is slechts zinnelijk genot. Hij merkt niet slechts „Gods eeuwige kracht en Goddelijkheid”; want dat zou alleen van een open geweten spreken. Hij kent de Heilige Schrift; en dat wel bij ervaring. Hij spreekt van *Gods trouw*. En *Gods trouw* is geen mensch bekend, die niet eerst zijn *toorn* heeft leeren zien; en in dien toorn Gods *rechtvaardigheid* en bij die rechtvaardigheid Gods *genade* in Christus Jezus. De vroomste heiden en de Godsdienstigste wereldling spreken niet van *Gods trouw*.

En dat maakt den blik op den regenboog ook in beginsel heel anders. De een ziet een regenboog en komt zoo tot de erkenning dat zij een *bewijs* is van Gods eeuwige kracht en Goddelijkheid. Hij komt dus van het mindere tot het meerdere. Maar de andere heeft Gods trouw ervaren, en aanschouwt een regenboog als herinnering daaraan. Die komt dus van het meerdere tot het mindere. Voor den eerste omschrijft Paulus het doel in deze woorden: „opdat zij *niet te verontschuldigen zouden zijn*”. Van den laatste kan men zeggen: „opdat hij een *sterke vertroosting* zou hebben.”

Op die wijze heeft de Heere God ook dit heerlijke hemelteeken aan zijn *verbondelingen* gegeven. We lezen eerst: „Voorts zeide God tot Noach, en tot zijne zonen met hem, zeggende: Maar Ik, ziet, Ik

richt mijn verbond op met u, en met uw zaad na u. En met alle levende ziel, die met u is, van het gevogelte, van het vee, en van alle gedierte der aarde met u: van allen, die uit de ark gegaan zijn, tot al het gedierte der aarde toe. En Ik richt mijn verbond op met u, dat niet meer alle vleesch door de wateren des vloed zal worden uitgerooid; en dat er geen vloed meer zijn zal, om de aarde te verderven."

En daarna: „En God zeide: Dit is het teeken des verbonds, dat Ik geef tusschen Mij en tusschen ulieden, en tusschen alle levende ziel, die met u is, tot eeuwige geslachten. Mijnen boog heb Ik gegeven in de wolken; die zal zijn tot een teeken des verbonds tusschen Mij en tusschen de aarde. En het zal geschieden, als Ik wolken over de aarde bringe, dat deze boog zal gezien worden in de wolken. Dan zal Ik gedenken aan mijn verbond, hetwelk is tusschen Mij en tusschen u, en tusschen alle levende ziel van alle vleesch: en de wateren zullen niet meer wezen tot eenen vloed, om alle vleesch te verderven. Als deze boog in de wolken zal zijn, zoo zal Ik hem aanzien, om te gedenken aan het eeuwig verbond tusschen God en tusschen alle levende ziel, van alle vleesch, dat op de aarde is. Zoo zeide dan God tot Noach: Dit is het teeken des verbonds, dat Ik opgericht heb tusschen Mij en tusschen alle vleesch, dat op de aarde is."

Eerst richt de Heere zijn verbond op, dan geeft Hij den boog als teeken des verbonds. En dat verbond is „tusschen *Mij* en tusschen ulieden, *en* tusschen alle levende ziele die met u is."

Van welken bond is deze boog het teeken? Van dit: „dat niet meer alle vleesch door de wateren des vloed zal worden uitgerooid." In den letterlijken zin *was* ook toen niet *alle* vleesch uitgerooid. Maar uitsluitend de man, „die met God wandelde" werd behouden, en met hem zijn gezin, dat in hem als hoofd begrepen was. Daarbij een bepaald getal van elke diersoort, zooveel als noodig was om wegsterfing te voorkomen.

Maar voortaan zouden ook zij door dit verbond beveiligd worden, die er in eigenlijken zin buiten stonden. Hun werd beloofd wat al den inwoners van Sodom en Gomorra zou geschied zijn, indien er slechts tien rechtvaardigen in die steden gevonden waren.

Deze *aardsche* behoudenis is echter ook slechts afshaduwing van iets beters. Als onderpand van verlossing uit en beveiliging tegen enkel aardschen nood wordt de regenboog in de Schrift ingevoerd. Maar van nu aan klimt zijn beteekenis.

Tot den koning naar zijn hart heeft God gesproken Psalm LXXXIX : 36—38.

„Ik heb eens gezworen bij mijne heiligheid; zoo Ik aan David liege! Zijn zaad zal in der eeuwigheid zijn, en zijn troon zal voor Mij zijn gelijk de zon. Hij zal eeuwiglijk bevestigd worden, gelijk de maan; en de getuige in den hemel is getrouw."

Daarmede wordt de regenboog gesteld tot een teeken van Gods trouw jegens het geslacht Davids, dat is in den hoogsten zin des woords: jegens den Zoon Davids die ook Davids Heer is, jegens den Messias. Gelijk tot het einde der dagen de „getuige in den hemel," de regenboog, het onderpand zal blijven van Gods belofte ten opzichte van het water, zoo zal ook de troon van David blijven staan en alle volken regeeren.

Ezechiël behoorde onder de eerst weggevoerden naar Babel. Zijn taak was zijnen medeweggevoerden in ballingschap de verzekering te geven dat Gods toorn niet zou duren van geslachte tot geslachte, maar een einde zou nemen; dat Babel zou vernietigd worden; dat Israel weer in zijn land zijn God zou dienen, beter dan vroeger. Zijne werkzaamheid begint met een gezicht, waarin hij ziet (Ezech. I : 26—28):

„En boven het uitpansel, hetwelk was boven hunne hoofden, was de gelijkenis eens troons, als de gedaante van eenen saffier-steen; en op de gelijkenis des troons was de gelijkenis als de gedaante eens menschen, daarboven op zijnde. En ik zag als de verw van Hasmal, als de gedaante van vuur rondom daarbinnen, van de gedaante zijner lenden en opwaarts; en van de gedaante zijner lenden en nederwaarts, zag ik als de gedaante van vuur, en glans aan hem rondom. Gelijk de gedaante van den boog, die in de wolk is ten dage des plasregens, alzoo was de gedaante van den glans rondom: dit was de gedaante van de gelijkenis der heerlijkheid des Heeren; en als ik het zag, viel ik op mijn aangezicht, en ik hoorde eene stem van eenen, die sprak."

De trouwe Gods, in de vastheid van Davids troon beoofd, komt al zijn volk ten goede.

Het begin der openbaring van Jezus Christus, die God Hem gegeven heeft, luidt: „De openbaring van Jezus Christus, die God hem gegeven heeft, om zijnen dienstknechten te toonen de dingen, die haast geschieden moeten, en die Hij door zijnen engel gezonden, en zijnen dienstknecht Johannes te kennen gegeven heeft: dewelke het woord Gods betuigd heeft, en de getuigenis van Jezus Christus, en al wat hij gezien heeft". Onmiddellijk na de zeven zendbrieven aan de gemeenten luidt aldus Openb. 4—3: „Na dezen zag ik, en ziet, eene deur was geopend in den hemel; en de eerste stem die ik gehoord had, als van eene bazuin, met mij sprekende, zeide: Kom hier op, en ik zal u toonen hetgeen na dezen geschieden moet. En terstond werd ik in den geest; en ziet, er was een troon gezet in den hemel, en er zat een op den troon. En die daarop zat, was in het aanzien den steen jaspis en sardius gelijk; en een regenboog was rondom den troon, in het aanzien den steen smaragd gelijk."

De ziener, tot wien gesproken wordt: „Kom hier op en Ik zal u toonen hetgeen na dezen geschieden moet", zal vreeselijke dingen aanschouwen. Hij zal

zien hoe de schrikkelijke wateren van de volkeren- zee, van den grooten afval, van den Antichrist alles met verdelging zullen bedreigen. Om dat te zien is zijn plaats voor den troon des Almachtigen. Daarmede wordt hem gezegd dat niets buiten Gods uitdrukke- lijken wil en bepaalden raad geschiedt. Maar — rondom dien troon ziet hij *een regenboog*. Alles wat geschieden zal is omringd door, wordt saam- gevat en geregeerd door Gods *trouw*. Zijn trouw aan de gemeente, die de voortzetting van Israel is; zijn trouw die haar grond vindt in zijn woord: „Zoo Ik aan David liege!”

Eindelijk zijn de tijden bijna vol. De laatste plagen zullen over de aarde uitgestort worden. De kerke van Christus zal moeten vluchten. De Antichrist zal zich openbaren. Om dat Johannes bekend te maken daalt een engel neder, die hem een boekken te eten geeft, dat in zijn mond zoet, maar in zijn buik bitter zal zijn. En deze „sterke engel, afko- mende van den hemel, was bekleed met eene wolk, en *een regenboog was boven zijn hoofd*, en zijn aan- gezicht was als de zon, en zijne voeten waren als pilaren van vuur”. Nogmaals, bij haar laatste be- proeving, wordt aan Gods kerke opzettelijk Gods trouw beloofd, die haar *zal uitredde*, hoe hoog de wateren ook gaan.

Voortaan is de regenboog onnoodig. De laatste maal dat hij in de Heilige Schrift voorkomt, omstraalt hij den engel, die „stond op de zee en op de aarde, en zijne hand ophief naar den hemel en zwoer bij Dien, die eeuwig leeft, die den hemel geschapen heeft en hetgeen daarin is, en de aarde en hetgeen daarin is, en de zee en hetgeen daarin is, *dat er geen tijd meer zijn zal*.”

„Voortaan *al de dagen der aarde* (zoolang deze bedeeing duurt) staat mijn verbond”, spreekt God tot Noach, wanneer de regenboog tot teeken ge- geven wordt.

„*Daar zal geen tijd meer zijn!*” is de eedzwering bij den laatsten regenboog die in de Schrift ge- noemd wordt.

Het zinnebeeld is niet meer noodig. Het onder- pand vervalt. Die de erfenis *ontvangt* stelt het tes- tament, als voortaan waardeloos, ter hand aan den- genen, die hem uitbetaalt. Die den persoon zelf ontmoet, kijkt niet meer naar het portret om.

En *waarom* vervalt het onderpand? Omdat God zich de Bruid des Lams *vlekkeloos* en *zonder rimpel* heeft voorgesteld. Wanneer de heilige God bovendien *trouw zweert*, geschiedt dat omdat zijn verbondeling gedurig *zijn* trouw zal verbreken; en dan tot zich- zelve komende, een vriendelijke verzekering van Gods *voortdurende* trouw behoeft om niet tot wan- hoop te vervallen. Maar wanneer het verbond van beide zijden volkomen wordt nageleefd, is alle waar- borg overbodig.

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

XIII.

WAARIN EEN STERFGEVAL VOORKOMT MET HEUGELIJKE GEVOLGEN.

Er zijn zekere onderwerpen, die te allen tijde in hooge mate de belangstelling des menschedoms heb- ben getrokken, te veel soms misschien, en daartoe behoort allereerst de „huwelijke staat,” met al wat daaraan pleegt vooraf te gaan of wel daaruit te volgen. De oude schrijvers hebben er van geschre- ven en gezongen, Cats rijmde er dikke boeken over vol, en het huidig geslacht is er in geen deele over uitgeredeneerd — gelijk zeer begrijpelijk is.

Mede begrijpelijk, maar min goed te keuren ech- ter is de ijver van sommigen die, misschien uit een loffelike vrees dat de menschheid anders mocht uit- sterven, achter zulke dingen spoed zetten en niets liever doen dan een paar menschen aan elkaar... praten. Of zij daarmee ook wezenlijk verbonden zijn is natuurlijk een andere vraag.

Het kan dus geen verwondering wekken, dat de vermoedens, door den schorre (die echter nu geen aanspraak op dien naam meer had) uitgesproken aangaande de verhouding tusschen Jan Kwik en Anneko Verburg, weldra ook buiten de muren der vergaderzaal en uit andere monden gehoord werden. Waren onze voorvaderen niet, gelijk ieder weet, beste, brave menschen geweest, vooral in dien tijd, toen het „nut” eerepenningen gaf voor betoonde deugd en braafheid, we zouden het aan opzet toe- schrijven, dat Kwik van de loopende geruchten zeer veel en daarentegen Anneko heel weinig merkte. Alleen werden er nu en dan zeer raadselachtige zinspelingen gedaan, wat een kostelijk middel is om dengene, die 't raadseltje raden wil, in spanning te brengen.

Kwik zijnerzijds was met hetgeen hij bespeurde niet bijster gediend. Wel trok Anneko hem meer aan dan iemand anders in de bezielde schepping, maar aan vrijage had hij, zegt hij zelf, tot dien tijd nog niet gedacht. Anneko was van beter afkomst dan hij, haar vader in zijn oogen een „heer,” terwijl hij Kwik — men ziet, 't ware toen andere tijden dan nu — zich bleef beschouwen als een burgerjongen, die liever schreef dan schoenen lapte en dies op een kantoor was. Niets meer. Of Anneko hem pas- sen zou, of wel hij haar; of de afstand tusschen hen zoo wijd was; of Anneko en het overig menschedom de zaak ook zoo inzagen als hij, daarover had Kwik dusver niet gedacht. „Ik hield van Anneko,” zoo zegt hij, „dat mocht iedereen weten, zij zelf ook; al had ik 't haar nooit gezegd. Doch de praatjes die ik nu hoorde deden mij als 't ware de schellen van de oogen vallen en begrijpen dat de wereld in zulke gevallen altijd gelooft aan een middel dat tot een doel moest leiden. Kortom, ik raakte met de zaak verlegen en wist niet hoe te handelen.”

Doch raakte Kwik verlegen, Anneko die in 't duister tastte en toch begreep dat er iets gaande was, had er meer bepaald hinder van. Op 't laatst ontfermde zich over haar iemand, aangeduid als „een goede vriendin.” Welke indruk de ontdekking der geheimenis op Anneko maakte is niet bekend. Doch zij achtte zich geroepen voortaan of wellicht althans vooreerst Kwiks gezelschap min of meer te mijden. Den eersten keer dat hij bij Verburg — men was hem daar wachtende — kwam, was de oudste dochter niet thuis. Een tweeden keer wel, doch schoon Anneko vriendelijk was als altijd, kon Jan niet nalaten te denken dat zij toch niet was als gewoonlijk. Zelf voelde hij zich, ook in verband met des schorren mans opmerkingen, niet op zijn gemak, en dat droeg er natuurlijk toe bij om Anneko nog ietwat terughoudender te maken. Onze beschaafde zeden verbieden natuurlijk aan jonge menschen in zulke gevallen elkaar ophelderingen te geven. Liever dan zoo „groen” te wezen laat men allerlei misverstand en verkeerde oordeelvelling vrij spel. Zoo ging 't ook hier. En 't slot van de zaak was dat Jan's bezoeken bij den heer Verburg merkkelijk minder werden, behalve de „officieele”; dat Anneko in den regel zorgde niet thuis of wel, ergens in huis „doende” te zijn en er alzo tusschen die twee een vervreemding ontstond, die te dwazer was, daar zij er beiden even weinig naar verlangden. De schorre en niet schorre babbelaars hadden eer van hun werk, al kwamen hun voorspellingen vooreerst niet uit.

Het wordt hierdoor duidelijk, hoe Kwik niet te weten kwam van een voornemen dat Verburg na de pas vermelde vergadering had opgevat en ook weldra uitvoerde. Op zekeren avond in de week namelijk trok onze penningmeester, tot groote verbazing zijner dochters, zijn Zondagspak aan, zette zijn besten, aan de bol breed uitlopenden hoed op, trok zijn, dien dag voor de tweede maal gepoetste laarzen aan, en stapte, zonder te zeggen werwaarts hij ging, naar de woning van den heer Van Hove. Bij dezen toegelaten, deelde hij in 't kort mee hoe verblijd het Genootschap met de milde gift van f 500 was geweest. Wel had de gever gezegd onbekend te willen blijven, maar nu 't geheim door bijzondere omstandigheden toch was uitgelekt, had hij, Verburg, als penningmeester, niet mogen nalaten, mijnheer namens allen zijn dank te betuigen.

Waren de omstandigheden anders geweest, Van Hove zou waarschijnlijk den man, die jegens hem, die onbekend had willen blijven, een onbescheidenheid beging, de deur hebben gewezen. Doch er is in openhartige eerlijkheid iets 't welk maakt dat een fout vergeven wordt. Vreemder was dat het den gever zelfs niet inviel te vragen hoe men tot de ontdekking was gekomen of dat te willen raden, schoon 't niet zoo moeielijk was. Hij vergenoegde zich met te zeggen dat de zaak niet zooveel beteekende, enz. enz.

Doch Verburg had nog een ander doel dan alleen zijn dank te uiten. En daarom veroorloofde hij zich op te merken, dat als alle rijken inzagen hoe zij tot rentmeesters van hun goederen zijn gesteld, maar dan ook rekenschap hebben af te leggen, er zeker veel meer tot hulp in den nood van anderen zou gedaan worden.

„Dat is een min of meer wijsgeerige beschouwing”, was 't antwoord. „Doch hierin ga ik met u mee, dat het zoogenaamde aardsehe slijk dikwijls een beletsel is voor het goede en een gelegenheid geeft tot een leven alleen voor zichzelf en nutteloos.”

„'t Is lichter dat een kemel ga door het oog van een naald en mijnheer weet wat er volgt,” hernam Verburg. „Toch is de tekst niet tot ontmoediging geschreven.”

„Zc wordt dan ook verschillend verklaard,” sprak Van Hove, „maar hoe 't zij, de zaak verandert er niet door. 't Is wel voor iedereen *per aspera ad astra*: De weg naar boven is nu juist niet gemakkelijk, dunkt mij, en 't moeielijkst is wel te weten welke de weg is.

„Toch is het zoo moeielijk niet,” sprak Verburg. „De Heere Christus zegt: Ik ben de weg, en daaruit maak ik op, dat Hij de eenige weg is. Als wij dien nu maar bewandelen....”

„Met uw welnemen,” antwoordde Van Hove, die begon te denken dat er achter dit bezoek nog wat meer stak en dit min aangenaam vond, „u gelooft dus dat het met zoo'n uitspraak is af te doen. Laat mij u eens zeggen, dat ik kennis genomen heb van al wat de mannen van 't vak er van zeggen, en niet veel wijzer werd. Nu in den laatsten tijd heb ik 't gezocht in de zoogenaamde stichtelijke lectuur. Maar och, ik ben ook al niet verder. Bij den een is de weg makkelijk, bij den ander moeielijk. In 't kort, geen twee reizigers vertellen 't zelfde.”

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer,” sprak Verburg, die zag dat de ander min of meer geprikkeld was, „als ik geloof dat u twee dingen verwacht: den weg en hetgeen op den weg gebeurt.”

Van Hove knikte goedkeurend en Verburg ging voort:

„Het zou ook kunnen zijn, dat u te veel op de reizigers en hun bedrijven en verhalen let. Niet dat die op zich zelf verwerpelijk zijn, maar ze kunnen u afschrikken, teleurstellen of wat het ergste is, doen gelooven dat het niet goed loopt, tenzij ge dezelfde lotgevallen hebt als die anderen ten deel vielen.”

Van Hove moest erkennen, dat dit vrij juist de teekening was van zijn toestand, doch hij sprak 't niet uit en zei slechts:

„'t Ware wel te wenschen, dat in zulke gewichtige dingen meer eenstemmigheid bestond, en de weg om er toe te geraken niet zoo verschillend werd voorgesteld.”

„Nog één woordje eer ik ga,” hernam Verburg.

„Jaren geleden was ik — dat bracht mijn betrekking soms meê — buitenslands. Ik kwam daar op een kasteel, waar een groote zaal in was. De eigenaar die 't pas had gekocht, liet mij die zaal zien. Ze was in Moorschen stijl, fraai met goud en allerlei gekleurde bloemrijke arabesken. Overal hingen schilderijen, zeer prachtige. Ik vond dit alles meer dan mooi. Maar de eigenaar zei: Hoe heeft iemand toch zoo gek kunnen zijn, om schilderijen te hangen aan zulke heerlijk beschilderde muren! Al het mooie van de zaal wordt juist door die schilderstukken, hoe schoon ook op zich zelf, weggenomen.

Toen ik een paar dagen later nog eens kwam, waren de schilderijen verdwenen. Ik moest nu erkennen dat de eigenaar gelijk had; de zaal was tienmaal fraaier. Al het heerlijke kwam tot zijn recht en ook de opschriften waren nu — natuurlijk niet voor mij — weer goed leesbaar. Zoo nu is 't ook dikwijls met wat de menschen zeggen omtrent den weg dien Gods Woord wijst. Hun woorden en verhalen zijn soms zeer schoon, maar ook beletten zij ons vaak, het heerlijk werk Gods zelf te zien en het schrift zijns Woords te lezen, eenvoudig zooals 't er staat.”

De jonge koopman gevoelde onwillekeurig eerbied voor den eenvoudigen man, die toch zoo juist en degelijk aanwees waar de fout school en hoe 't was te verbeteren. Hij betuigde zijn instemming met het gesprokene en voegde er de verzekering bij, dat hij dien raad als 't voorkwam, gebruiken zou. En toen Verburg afscheid nam, was hij verheugd althans te kunnen hopen eenigszins zijn doel te hebben bereikt, om dezen jongen man een hand aan den weg te zijn. Had hij in Van Hove's hart kunnen lezen, hij zou gezien hebben hoe die hoop volkomen gegrond was.

„k Wou dat alle rechtzinnigen zoo waren als die vrind van je”, sprak Van Hove tot Kwik, toen hij dien een paar dagen later bij zich had. „De man heeft geen afzonderlijk stel woorden om over de geestelijke dingen te spreken; hij gaat geen straten en stegen om, is duidelijk en degelijk tegelijk, en hij heeft bij al zijn eenvoud toch de klassieke gewoonte om naar de bron te verwijzen.

Kwik was zoo gelukkig van de laatste uitdrukking die hij niet begreep, vrij opheldering te kunnen vragen en 't bleek hem tevens, dat zijn jongste patroon reeds geruimen tijd geregeld de Schrift voor zichzelf onderzocht — wat Jan niet naliet Verburg met blijdschap meê te gaan deelen.

„Dan hebt gij niet anders te doen,” sprak Verburg, „dan hem te laten voortgaan. Als de groote Medicijnmeester bezig is, kan Hij ons soms wel eens roepen om bij de verpleging van den zieke te helpen. Maar treden wij in 't werk van den eenigen Heelmeester, dan worden we als kwakzalvers beschaamd.”

Het opvolgen van den zeer wijzen raad, dien

Verburg hem gegeven had, liet aan Kwik meer tijd om met zichzelf bezig te zijn. „'t Was goed ook”, zoo schrijft hij: „want ik zou anders gevaar geloopt hebben, in den ijver voor het goede bij anderen, te vergeten, hoezeer ik zelf de dagelijksche bekeering van noode had en mij zelf had te oefenen tot godzaligheid.” Tegelijk echter ontwaarde hij nu te meer hoe er, sinds de verhouding tot zekere juffer zoozeer gewijzigd was, ook zekere leemte bij hem was ontstaan. Wellicht had juffrouw Markus dat ook gemerkt en nog meer gehoord. Met de liefde van 't makelaarschap, welke zekeren vrouwen, — die 't heusch goed meenen — eigen is, had ze daarom Anneko herhaaldelijk bij zich verzocht en deze had meer dan eens aan die uitnoodiging gevolg gegeven. De jongelui hadden gelegenheid elkaer aldus op onzijdig gebied te ontmoeten en voorloopig bleef alles als het was, d. w. z. niet naar beider zin en toch beter nog dan 't had kunnen zijn.

Gelijk meer heeren van zekeren leeftijd die „op kamers wonen” — een vreemde uitdrukking voor iets wat duizenden andere heeren en dames ook doen — had mijnheer De Bruyne veel „liefhebberij”. Daartoe behoorden o. a. ook zekere vogelen als kanaries en vinken. Een der eersten hing zelfs op 't kantoor en onderhield daar de vrolijkheid.

Op zekeren morgen had de oude heer reeds een uur aan den lessenaar gezeten, toen 't hem trof dat de voorzeide vogel zoo weinig van zich hooren liet. Hij ging naar de kooi en nu werd het stilzwijgen verklaarbaar; want het diertje lag roerloos in zijn kooi, gaf op alle roepen geen antwoord: 't was dood.

Oogenblikkelijk werd Markus geroepen. Want Markus had benevens de katten ook den vogel te verzorgen en, wat minder makkelijk was, ook te zorgen dat zij ver van elkaer bleven. 't Moeielijkst echter werd zijn taak nu mijnheer De Bruyne, die geweldig uit zijn humeur was geraakt, „pertinent” van Markus de oorzaak van 't onheil wou weten. 't Hielp niet, of de man al hoog en duur verklaarde dat hij er evenmin van wist als van 't uur van zijn dood, de dood van den vogel ging blijkbaar den patroon nog wel zooveel ter harte.

„Ik mag geen Markus hieten als ik 't tweet!” riep de opzichter eindelijk nijdig. „Uwee siet as dat ie volop te vreten en te drinken had. Der is geen mensch bij geweest.”

„Dan een beest misschien,” sprak de mijnheer; „daar zal je....”

„De katten!” riep Markus, „en der is geen veer aan 't beest beschadigd. Nou....”

De toon waarop dit gezegd werd, maakte mijnheer nog boozer. Er ontstond een heftig standje, en Markus trok met een flinken „uitbrander” af.

't Was aan den avond van dien sterfdag, dat Anneko, ditmaal vanwege haar vader, bij Markus aanliep die „in gepeys” zat temidden der zijnen en zelfs door Anneko's levendig gesprek zich niet liet storen,

zoodat zijn vrouw eindelijk vroeg wat hem scheelde.

„Och as je dag al om tien uur bedurven is, en der komt nog meer bij, dan krijg je de duvel in,” was het wrevelig antwoord.

Dit geheimzinnig gezegde eischte natuurlijk eenige toelichting, die Markus dan ook gaf, verhalende 't gebeurde met den vogel.

„Nu, dat zakt wel weer”, zei Anneko bemoeidigend, „als er niet *meer* is.”

„Ja, maar verbeeld je”, ging Markus voort, „so teugen 11 uur heb ik een booschap, en gaan meteen an bij Abrams, dien schoes, je weet wel, die ik een paar halve solen had laten opsetten. Ik mag soo zeggen: die sellen mijn tijd ook niet uithouen: —” „Wat meen je, seit ie. —” Nou, ik sprak uit een open reden, en seg: „as dat ik wel ouwer zal worden as die solen.” Daar stak toch niks in. Maar daar begint ie meteen over den dood en de verdoemenis, je ijste der van en ik zeg: „schei uit, so as de kip zei teugen de haan, as je me houen wil”. Maar jawel — hij ging deur. Ik was een sondaar en nog meer, en hij most het me anseggen. Afijn; hij hêt sijn geld; maar mijn siet ie niet weerom. Dat geeft geen pas.”

„Nu,” sprak Anneko, „u oordeelt te hard. Weet u niet wat er voor twee maanden gebeurd is?”

„Nee,” sprak Markus, „wat dan.”

Kwik was nieuwsgierig geworden, want het gold een oude kennis, die heel wat veranderd moest zijn bij vroeger. In korte woorden vertelde Ameko hoe baas Abrams twee maanden geleden in zijn pothuis zittende, ter nauwernood aan den dood was ontsnapt. Een zware steen, die boven van den gevel viel was op het wrakke dak van 't pothuis neer en er doorheen gevallen, rakelings langs den schoenmaker. Er was zelfs geen schrede tusschen hem en den dood geweest. Dit nu had op den man een ontzettenden indruk gemaakt. Hij gevoelde dat hij bij al zijn deugd en eigengerechtigheid toch zou verloren geweest zijn, had die steen hem gedood. In den angst door deze gedachte verwekt, riep hij tot God en vond verhooring, al was 't niet aanstonds en ook niet dan na veel strijd met zijn hart, dat hoog en vol eigen roem was, al leefde de eigenaar goeddeels in een laag pothuis. Vervuld van den ernst der eeuwigheid kon de baas niet nalaten vooral dezulken, die hij kende als nog onbekeerd, te waarschuwen — wat hem reeds meer onaangenaamheid had berokkend. „Maar,” zei Anneko, „u kunt verzekerd wezen, dat hij 't goed bedoelt.”

„'t Mag wesen,” zei Markus, „dan mag hij vaders voor me lappen. Maar hij mot sien wie dat ie vóór het.”

't Was moeilijk met Markus in dezen staat van zijn humeur te redeneeren. Zijn vrouw zuchtte er onder. Gelukkig bracht Kwik 't gesprek op het nu nabijzijnd einde des jaars, de vele ondervonden goedertierenheden des Heeren, en zoo liep het ten slotte nog zoo, dat zelfs Markus weer vergenoegd werd

en zei: „ik mag der wel van hooren, maar 't scheelt veul hoe 't je geseit wordt, soals de meid see, toe mevrouw een nuwe nam.”

De eer om Anneko naar huis te geleiden viel om vele redenen steeds aan den gewezen smakkert, thans den veelbelovenden jongeling Rudolf te beurt. Ditmaal echter veroorloofde Jan zich althans een eindweegs mee te gaan. Toen sloeg hij een zijstraat in, die leidde naar de buurt waar hij zijn jonkheid had versleten en ging daar een kleine woning binnen. 't Was eerst laat toen hij terugkeerde.

Den volgenden morgen toen de heer De Bruyne 't kantoor binnentrad, was hij niet weinig verbaasd begroet te worden door de schelle maar opwekkende tonen van een kanarievogel, die blijkbaar de plaats van den doode had ingenomen. De oude heer was niet aandoenlijk. Toch kwam een lach op zijn gelaat, terwijl hij uitriep: „Is dat Markus' bedrijf?”

Weldra echter bleek, dat men den nieuwen kantoorgenoot had te danken aan de zorgen van Kwik.

„Je hebt de kooi toch wel uitgebrand?” vroeg de patroon.

„Zeker,” antwoordde Jan, blijkbaar even goed op de hoogte als mijnheer.

De oude koopman zei verder niets; zelfs geen woord van dank. Alleen werd hij van nu af veel vriendelijker jegens zijn bediende dan hij sinds het geval met de *Argo* was geweest. Doch toen de laatste dag des jaars kwam, ontving Kwik des avonds een briefje, waarin hem werd bericht dat uit erkenning van „zijn activiteit, ambitie en correctheid”, hem twee honderd per jaar — 't geld was toen iets meer waard dan nu, — boven zijn huidig salaris voorlaan zou worden toegelegd. Dat was de manier waarop mijnheer de Bruyne een bewezen vriendschap loonde. En Kwik had dien avond dubbelen reden tot dankzegging. „Want”, zoo zegt hij, „ik werd klein onder de groote dingen die de Heere bij mij had gedaan, en ik gevoelde hoe ook de zegen des Heeren het hart ootmoedig en stil maken kan.”

Zulk een oudejaar wenschen wenschen wij ook den lezer. H.

VOORUIT!

III.

PLICHTGEVOEL.

Niemand kan vooruitkomen — ten minste niet op de goede manier — *die zijn plicht niet liefheeft*. Nu wordt een mensch niet geboren met liefde tot zijn plicht. Maar dit onderscheid bestaat toch tusschen menschen en menschen, dat de een zijn plicht aanziet voor een wel strengen, maar rechtvaardigen en achtenswaardigen meester; en de ander hem houdt voor een onbarmhartigen tiran. De eersten hebben

om zoo te zeggen, veel voor. Het is een groote genade van God wanneer Hij iemand een levendig plichtgevoel ingeschapen heeft. De laatsten moeten tegen hun ingeboren luiheid en zucht naar bandeloosheid met groote waakzaamheid op hun hoede zijn, en hun neigingen streng in den teugel houden.

Men verwacht plichtgevoel niet zelden met andere deugden, die er nauw meê verwant zijn, b. v. met arbeidzaamheid, eerlijkheid, spaarzaamheid. Dikwijls rekent men zichzelf ook plichtgevoel als een bijzondere verdienste aan. De Roomschen zijn b. v. zeer gewoon van Godsdienstige menschen te spreken als van menschen, die „trouw hun godsdienstplichten vervullen.” Het ware te wenschen dat men Protestanten niet behoefde te betoogen dat *die* opvatting van plichtgevoel averechts verkeerd is. Maar.... in wiens hart woont niet een farizeër, die zoolang leeft als de mensch zelf op aarde verkeert?

Plichtgevoel is echter wat anders. 't Is het levendig besef van onze gehoudenheid om datgene te verrichten wat een wettige hogere macht ons oplegt, en datgene te laten wat zij ons verbiedt. Daartoe zijn we niet alleen *geroepen*, maar dat zijn we *schuldig*. Het bewustzijn daarvan is plichtgevoel. De deugden, vlijt, eerlijkheid en spaarzaamheid groeien *daarin* op als planten uit een goeden bodem.

Het besef dat we schuldig zijn een levendig en strikt plichtgevoel te hebben en te kweeken, heeft ieder, veel meer dan van eenige andere deugd.

Ik werd eens geroepen om iemand te onderhouden, over een onbehoorlijk gedrag tegenover een zijner ondergeschikten. De laatste noemde zich een „kalme natuur”. Maar eigenlijk was hij een rechte sar. De patroon had hem echter behandeld op een wijze, die nooit te vergoelijken viel. En hoe trachtte deze dat op te helderen? Hij zei eenvoudig: „Zeker, ik heb dat alles gedaan, maar ik ben doldriftig *en dat is passable.*” (Dat wil zeggen: drift kan men iemand niet kwalijk nemen!)

„Een driftig mensch weet niet wat hij doet,” kan men dikwijls hooren zeggen en door zulke fraaie denkbeelden is omtrent de vreeselijke zonde van drift een zedeleer in de wereld gekomen, waardoor velen het er voor houden dat handelingen in drift begaan niet alleen niet strafbaar, maar soms zelfs prijzelijk zijn.

„Ik kan me leuk houden”, zegt soms zonder eenige schaamte iemand die eigenlijk moest zeggen: „Ik ben tot schurkenstreken instaat.”

„Het hemd is nader dan de rok,” roept menigeen, die meedoogenloos de armen voorbijloopt en handelt alsof er enkel „hemden” en in 't geheel geen „rokken” in de wereld zijn.

En alle drie, de driftige, de oneerlijke en de hardvochtige, vinden onder fatsoenlijke, onbesproken menschen ieder een grooten kring van bewonderaars zonder vrees voor verlies van achting.

Maar hebt ge ooit iemand tot een rechtschapen man hooren zeggen: „Mijn plicht kan mij niet

schelen”? Van een driftig mensch vertrouwt men algemeen dat hij oprecht is. Een „leeperd” kan wel een betrekking vinden, want hij is voor veel zaken bruikbaar. Een hardvochtige krijgt wel een plaats, want hij zal „het niet over den balk gooien”. Maar iemand, die rondweg zou uitspreken, dat hij veel liever lanterfant dan zijn plicht doet, zou overal aan doovenmans deur kloppen.

Als iemand denkt dat hier nu volgt: „dus opgepast! Bederf uw loopbaan niet, want het is in uw eigen belang uw plichtgevoel aan te kweeken;” dan heeft hij het glad mis. Want dan kwam de farizeër, van wien ik hierboven sprak, recht tot zijn kracht. Neen, hier volgt op: dus zien we hoe zware verantwoordelijkheid op ons rust, en hoe vooral hij, die zijn plicht veracht en verzuimt, dubbele slagen waard is en ook krijgen zal. Want God heeft het gevoel van deze verantwoordelijkheid zoo diep in het hart des menschen ingeprent, dat zelfs wereldlingen, die in het maatschappelijk leven op hun goeden naam prijsstellen, den man, die deze deugd geringschat of veracht, kortweg den rug toekeeren.

Plichtgevoel en plichtsbetrachting zijn echter twee, en 't is mogelijk dat we tot de laatste in vele opzichten nooit geroepen worden. Bijvoorbeeld, mijn plicht is *alles* wat ik heb en ben zonder bedenken voor mijne ouders op te offeren, maar misschien zullen ze 't nooit noodig hebben. Ben ik echter *willens* het hun, indien vereischt, te geven? Dat is de vraag. Zegt iemand misschien: Ja maar, dat kunnen de meeste menschen van zichzelf niet te weten komen, indien de zaak zoo staat; dan is het antwoord: dat kan men integendeel elk oogenblik merken. En wel hieraan, of ik bereid ben in alle *kleinigheden* hen gewillig en gaarne van dienst te zijn. Want de Heere Jezus heeft gezegd: „Die in het kleine niet getrouw is, is ook niet in het groote getrouw.”

We moeten dus plichtgevoel hebben uit gehoorzaamheid aan God onzen *Souverein*. „Uw wil geschiede!” dat is, zegt de catechismus, „Geef dat wij en alle menschen onzen eigen wil verzaken en uwen wil, die alleen goed is, zonder eenig tegenspreken gehoorzaam zijn, opdat alzoo een iegelijk zijn ambt en beroep zoo gewillig en getrouw moge bedienen en uitvoeren, als de engelen in den hemel doen.”

Die het zóo opvat, zal spoedig ondervinden, dat de godzaligheid de belofte heeft niet alleen van het toekomstige, maar ook van het *tegenwoordige* leven. Noem welk groot man ge wilt — mits hij de *waarachtige* grootheid bezitte — en ge zult zien dat hij zijn *plicht steeds* in de grootste eer gehouden heeft. Hij heeft niet geleefd om beroemd te worden, of om rijk te worden, of om zijn genot te kunnen hebben, maar om zijn plicht te doen. Zijn grootheid bestaat in *gehoorzaamheid*.

Men hoort soms zeggen: „hij is de slaaf van zijn plicht.” Maar die uitdrukking is eigenlijk niet geheel

juist. Wie vrijwillig gehoorzaam is, is geen slaaf maar geniet juist de grootste vrijheid. Een beroemd Amerikaan heeft zeer terecht gezegd: „Die zijn plicht betracht is geen *maaksel* van de omstandigheden, maar hij is de *meester* van de omstandigheden. De macht van een teeder geweten en van een onbuigzamen wil verheft hem boven al wat hem omringt, en het onaangename, dat zijn plicht soms meebrengt, wordt voor hem overkomelijk, ja gemakkelijk.”

Zoo is het: mannen die weldaden voor hun tijdgenooten geweest zijn; helden, die geheele volken hebben gered; martelaars, die pijnbank en mutserd hebben getrotseerd ter wille van de eere huns Gods; zijn in den diepsten grond volkomen *vrij* geweest in *alles*, ook in hun moeiten, zorgen, pijnen en marteldood, omdat ze vrijwillig *hun plicht deden*. Het woord van Luther: „Hier sta ik, *ik kan niet anders*, God helpe mij, Amen!” heeft Duitschland de boeien van Rome's priesterheerschappij van de polsen gestroopt. Nelsons uitroep: „Engeland verwacht vandaag dat ieder man *zijn plicht doet!*” heeft de zege bij Trafalgar beslist. „Niets in dit leven is waard dat men er voor leeft, maar we kunnen allen *rechtuit voorwaarts gaan en onzen plicht doen!*” was Wellington gewoon te zeggen. En „rechtuit voorwaarts”, heeft hij de overwinning op Napoleon bevochten. Mary Lyon, die duizenden bij duizenden het Evangelie heeft gebracht, sprak meermalen tot haar leerlingen: „Daar is niets in het heelal waarvoor ik vrees, dan dit éene, dat ik *mijn plicht* niet zou kennen of in de beoefening ervan tekort komen.”

Niets gaat daarboven. Geen ander goed werk kan het plichtverzuim vergoeden. Die zijn plichtsbetrachting wil vervangen door andere goede — misschien veel nuttiger dingen — te doen, brengt zichzelf in noodeloze moeite en zonde en kan op 't laatst geen uitweg meer vinden. Eens kwam een godsdienst-onderwijzer mijn raad inwinnen, des morgens om half elf. Hij moest aan 't eene einde der stad om elf uur les geven. Maar te acht ure had hij van een zijner medebroeders bericht gekregen dat die ziek was en hem verzocht om te elf ure aan 't andere einde der stad *zijn* werk te gaan verrichten. Hij had dat uit zoogenaamd medelijden op zich genomen. Maar te tien ure was hij aan 't weifelen geraakt. Nu kwam hij mij vragen wat hij doen moest? Dat was toch geen vraag! Hij had om acht uur moeten zeggen: „Het spijt mij, maar ik kan niet.” Ik raadde hem natuurlijk aan zonder eenig bedenken te elf ure zijn *eigen* plicht te vervullen. Maar de ander dan? Ja, nu de zaak van meetaf verkeerd was opgezet, moest de ander teleurgesteld worden. Om kort te gaan: vijf minuten voor elfen zat hij nog bij me te beraadslagen op een half uur afstands zoowel van 't eene als van 't andere werk. Het slot van de geschiedenis was natuurlijk, dat de leerlingen op *beide* plaatsen vergeefs kwamen; dat zijn bestuur hem duchtig bestrafte om zijn plicht-

verzuim en dat zijn vriend hem aan 't verstand bracht dat hij geen onbetrouwbaarder mensch kende dan hem!

Was die man *slecht* in den gewonen zin van 't woord? Wel neen, hij was juist heel angstvallig nauwgezet. Maar hij had geen *levendig plichtgevoel*.

Waarom niet?

Mij dunkt: omdat hij niet gaarne gehoorzaamde, maar liever zelf de Voorzienigheid speelde.

(Wordt vervolgd.)

W.

CYRUS.

(Bij de plaat)

Meer dan één Perzisch vorst droeg den naam, hierboven geplaatst. Hij, wiens overoud, zonderling beeld de plaat vertoont, is dezelfde die in den Bijbel *Kores* heet, in 't oud-Perzisch *Koeroes* en in het Grieksch *Kyros*. Vandaar Cyrus. Hij was de stichter van het oude beroemde Perzische rijk.

Geheel voldoende bronnen voor de geschiedenis van dezen vorst, een der merkwaardigste in heel de oudheid, bezitten we nog niet. Een der belangrijkste is de „Cyropaedie” van den Grieksch schrijver Xenophon, die echter zijn held, welken hij als voorbeeld stelde, wat al te veel heeft verheerlijkt. Daarbij zijn de berichten over Cyrus met vele fabelen vermengd en ettelijke vraagstukken, b. v. dat van den overgang van het gezag van de Meden op de Perzen enz. nog nooit opgelost. Vandaar b. v. allerlei gevoelens over „Darius den Meder,” dien we in Daniël vermeld vinden. Wat wij van Cyrus weten komt hierop neer:

Zoon van Cambyses, die vijf eeuwen vóór Chr. leefde, en Perzisch leenman van Medië, wist Cyrus de Medische opperheerschappij te breken en rukte toen veroverend naar Klein-Azië op. Hij veroverde Babel, dat midden tusschen zijn gebied lag, en stichtte zoo het Perzisch wereldrijk. In een oorlog tegen de volken ten Noorden van Perzië vond hij den dood.

Het Woord des Heeren doet ons, gelijk de ongewijde geschiedenis, zien, wat merkwaardig man deze Cyrus was. Eeuwen vóór hem voorspelde Gods profeet, zelfs den naam vermeldend — wat anders niet voorkomt — hetgeen Cyrus zou doen; hoe God de volkeren zou nederwerpen voor hem. „Kores is Mijn herder.” En wij weten hoe hij 't was die „op bevel van den God des hemels” gelijk hij zelf zegt, misschien door Daniël onderwezen, Israel weder uit de ballingschap naar 't land der vaderen liet trekken om „den Heere een huis te bouwen te Jeruzalem”. 't Is dezelfde Cyrus die Babel innam in den nacht, toen „Belzazar, de koning der Chaldeën, werd gedood”, dezelfde Cyrus, wiens rijk als het zilveren verschijnt in Nebukadnezars droomgezicht; dezelfde eindelijk tot wiens „eerste jaar Daniël bleef.”

CYRUS.

De beeltenis van dezen vorst, gelijk ze hier voorkomt, moge niet fraai zijn, zij heeft de verdienste afkomstig te wezen uit zijn rijk, uit zijn tijd en is daar op de gesteenten der bouwvallen van vroegere steden en paleizen gevonden; wat hij ook voorstelle een sprekend getuige van de waarheid der Schrift. Ietwat vreemd, zeer fantastisch was blijkbaar de Perzische kunst, meer doelend op duidelijkheid dan op sierlijkheid.

Het hier gegeven beeld van Cyrus treft men aan op den weg van Ispahan naar Shiraz. 't Stelt een man voor met kalen schedel en gevlochten haar. Hij draagt het zonderlinge Egyptische hoofddeksel, den uraëus. In de hand houdt hij een beeld mede

met den uraëus getooid. De schouders zijn voorzien van groote vleugels. Sommigen eehter zien er den beschermgod van Cyrus in.

Ook het reuzenrijk van den grooten Cyrus was niet voor de eeuwigheid geschapen. Twee eeuwen na hem kwam, gelijk Daniël de profeet 200 jaar tevoren in zijn droomgezicht had aanschouwd, de Grieksche geitenbok uit het Westen tegen den Perzischen ram op, en velde hem met drie forsche stooten neer. Op het zilveren rijk volgde het koperen uit Nebukadnezars statenbeeld. En daarna het ijzeren en zoovele, tot straks de steen komt van de bergen, die alle koninkrijken zal „vermalen en verbreken” maar zelf in alle eeuwigheid bestaan.

Die steen is de Christus. „Zijn rijk is een eeuwig rijk.”

De profetie wordt niet verstaan zonder de geschiedenis, de geschiedenis evenmin zonder de profetie. H.

EEN MERKWAARDIG NEDERLANDER.

DS. A. C. VAN RAALTE.

X.

DE REUZENTAAL.

(*Vervolg.*)

De afgezonderde toestand van Van Raalte was ook ten deele die van andere leiders, en sproot vooral voort uit de samenstelling van het gezelschap zijner volgers.

Terwijl toch de Zeeuwen, de Friezen, de Overijselschen enz. afzonderlijke kolonies stichtten, die daarom meer gelijk van aard en doel waren, had Van Raalte's stichting te worstelen met velerlei verschillende bestanddeelen. Dat is — er waren onder zijne volgers menschen, die anders *dachten*, dan de rest, en anders *wilden* en anders *deden*, en die wel de persoonlijkheid van den leider en zijn oordeel eerbiedigden; maar die buiten hem geen, of althans weinig gezag erkenden.

Daardoor daalde de hulp, die den leider toekomen kon, tot een minimum en werd zijne positie beide moeilijker en meer verantwoordelijk. En indien vaak, met een schijn van recht, de beschuldiging ingebracht geworden is tegen Van Raalte en zijn kerkeraad, dat ze in die eerste dagen willekeurig handelden en soms rechten zich aanmatigden, die hun ambtshalve, in de kwaliteit van geestelijke opzieners der kudde, niet toekwamen; dan kan *als eenig antwoord* volstaan, dat de eenige veilige lijn lag in de richting, die zij insloegen en volgden.

De kolonisten toch waren in een wonderlijken toestand. *Inwoners* van den Staat waren zij toch nog geen *burgers*, en het eenig gouvernement, dat er in de eerste dagen was, en mogelijk was, was kerkelijk. De kerkeraad nam dus als van zelve het roer in handen en schoon op die wijze een gevaar zich opdeed — dat niet geheel denkbeeldig was, zooals de latere geschiedenis toonde; — zoo kan toch vrij uit gezegd worden dat de toekomst der stichting er door verzekerd werd en dat de noodlottige gevolgen van het harde en hardende leven, dat hier, temidden van zooveel schaduwen, zoolang geleid werd, althans ten deele er door afgewend werden.

Van Raalte moest soms wel *eigenmachtig* handelen, omdat hij vaak met *eigenwillige* menschen te worstelen had. Hetzelfde lot wedervoer ook van der Meulen en anderen. Het was een noodwendig uit-

vloeisel van de omgeving en van de wordingsgeschiedenis van ons koloniale leven.

Op *maatschappelijk gebied* moesten de menschen vooruit, en broeders en geloofsgenooten als zij waren, het leven was zoo bar en de levenstaak zoo zwaar, in die eerste dagen, dat de giftige slang der harde zelfzucht telkens weer den kop opstak.

De landverhuizers, onbekend met de landtaal, geheel onvertrouwd met de nieuwe instellingen, die hen omringden; zonder directe middelen om er vertrouwd mede te worden; met een velen, dat hen ongeschikt maakte om de nieuwe toestanden te waardeeren of recht te gebruiken; blootgesteld aan het gevaar, dat telkens weer een treurige werkelijkheid bleek, om misbruik te maken van de nieuwe macht en vrijheid en de maar half begrepen voorrechten; ik zeg deze landverhuizers moesten tot *burgers* van het land gevormd en gekweekt worden. Hoe ernstig Van Raalte deze taak opvatte, hoe zwaar zij hem toescheen, kan blijken uit zijn eerste pogen om aan dit volk gezonde *leesstof* te bezorgen.

Op *kerkelijk gebied* moesten de menschen verzameld, onderricht, opgebouwd en bijeengehouden worden.

Vele richtingen waren hier vertegenwoordigd. Zij lagen hier als smeulend vuur bedolven onder de asch. Als zaad, in de verstijfde aarde, wachtend op de lente-winden.

Zij waren *niet dood*, zij hadden zich niet opgelost, zij wachtten slechts op de gunstige omstandigheden, die aan het trage bloed nieuwe warmte zouden geven, om zich, scherper dan ooit, te openbaren.

Veel reden tot ongenoegen bij velen gaf het feit dat de kerkeraadsliden, bij hun komen in Amerika *kerkeraadsliden bleven*. Dat men niet overging tot de noodige organisatie en tot nieuwe, vrije verkiezingen.

Van Raalte zelf erkende later dat het voordeelijker geweest ware, indien de oude orde van dingen gevolgd ware. Maar hij bezat de macht niet om de dingen te veranderen. Het bracht hem soms in een min begeerlijke en voor misverstand hoogst vatbare positie, tusschen zijn kerkeraad en gemeente.

En om bij al dat sloven in uiterlijke dingen, *geestelijk te blijven*, om onder al dien slommer het zieleleven op te houden; om zoó leider te blijven der kinderen Gods, dat hun Zondagsruste en de dienst Gods, in zijn huis, hen aan zichzelf ontrukte en hoog verhief boven al de dringende levensnooden: — zietdaar het moeilijkste werk, dat Van Raalte te doen stond. Denk er eens aan:

Op de gemeentevergadering van 28 November 1850, moest hij der gemeente de oordeelen Gods voorhouden, die zij te wachten had, indien de schulden niet betaald werden voor de nieuwe blokkerk. Maar hoe? Zonder hand kan men geen vuist maken. En toch het moest er zijn, en zonder drang kwam het er niet, en die drang moest wel bitterheid wer-

ken. Kon het anders of de gedachte er aan reageerde tegen de prediking van den volgenden Zondag?

Op diezelfde vergadering wijst Van Raalte er op — „dat het schandelijk was voor de gemeente om de begraafplaats in een zoo desolaten toestand te laten, er bij bepalende dat indien het niet in behoorlijke orde gebracht werd, binnen den tijd van twee maanden, hij het alsdan zelf zou doen, maar dat in dat geval de gemeente geen eigenaresse er van zou zijn of worden.”

Dat was radikaal, maar het moest wel. Toch lieten die dingen wat na, dat in de kerk 's Zondags hogere geestelijke vlucht vereischte, dan gewoonlijk door een prediker genomen wordt. En dat voorrecht bezat Van Raalte. Hij was niet een *leeuwerik*, die zijn hoorder boeit, maar al stijgende hem ontvlucht en alleen laat; maar hij was een *adelaar* gelijk, die wat hij aangrijpt, vasthoudt en medeneemt naar boven, de hooge, frissche, vrije lucht in.

De macht van Van Raalte's leiding, de diepe indruk zijner persoonlijkheid, en de onweerstaanbare kracht, die hij bezat en gebruikte; zij wortelen allen in de *macht van het Woord*, in de *kracht zijner prediking*, hem geschonken, als een onvervreemdbare gave, door zijn God.

Ik heb reeds gewezen op de verschillende elementen, waaruit de moederkolonie bestond.

Ds. van der Meulen hield het roer te Zeeland in handen; Ds. Ypma deed zijn best om in Friesland de dingen recht te houden; Ds. Bolks arbeide in Overijsel. Maar de ruime kom der eerste nederzetting stond onder Van Raalte's directe leiding.

In die kom lagen de eigenlijke volgers van Van Raalte, maar ook de Graafschappers, de Noord Hollanders, een deel der Overijselschen, enz.

De begeerte naar zelfstandige organisatie deed zich van buiten af zeer spoedig gevoelen. De broederen te Graafschap konden het tamelijk wel vinden en hun onafhankelijk gemeentelijk leven rijpte spoedig tot een degelijke vrucht. Noord Holland was minder gelukkig. Voor mij liggen een stapel papieren uit het archief der Classis Holland. Sommigen er van zijn bij uitnemendheid interessant. Een verzoekschrift, onderteekend door een 14tal huisgezinnen, ongedateerd maar vermoedelijk van het jaar 1851, is geadresseerd — *aan de Predikant Van Raalten in de stad Holland.*”

Wat willen zij van hem?

Niets minder dan dat hij zal zorgen dat zij als een afzonderlijke gemeente zullen georganiseerd worden. 't Is wel eigenaardig dat zij de reden er van zoo naïef opgeven, als — „niet uit eenige verkeerdheid of hoogmoed of eigen eerezucht, noch om scheuring te verwekken.”

O dit woordje — „stad” — van den beginne aan toegepast op Holland, was zulk een vinnig doortje. Jammer en dwaas, maar toch *waar!*

Nog onlangs hoorde ik iemand zeggen — „o dat,

stad Holland, dat weet wat.” En in menig hart werd die tegenzin vereenzelvigd met tegenzin tegen en onwil jegens Van Raalte.

Deze, gebogen als hij ging onder den last van zoo veelzijdig werk, hielp de Noord Hollanders.

In 1852 werd er een kerkeraad verkozen, maar in 1853 was er reeds een klacht ter Classis. Men had er nog nooit kerkeradsvergadering gehouden; de diaken was nog niet eens bevestigd; de geheele gemeente was in wanorde.

Middelwyl was er een oefenaar werkzaam geweest, met name H. Hartgerink, die om velerlei reden reeds in ditzelfde jaar bedankte, ook mede omreden hij tijdelijk de moedergemeente van inmenging in de zaken aldaar beschuldigde.

Dit schijnt de geheele zaak een gevoeligen knak gegeven te hebben. De strijd duurde schijnbaar voort; althans in 1856 maken een 20tal leden der gemeente, wonende in Noord Holland, eenvoudig aan de Classis bekend — dat zij zich gevormd hebben tot een „*Christelijk Gereformeerde*” gemeente en dat zij Ds. K. van den Bosch beroepen hebben en deze roeping reeds hebben verzonden.

Uit de bovengenoemde oneenigheden sproot dus splitsing der gemeente te Noord Holland voort en deze nieuwe addressanten begeerden genoemd te worden „de gemeente van Noordeloos,” ofschoon zij begeerden te blijven in verband met de andere gemeenten en de Classis. En wat daar gebeurde zag men ook elders. Broedertwisten kenmerkten al spoedig het leven der gemeenten in de koloniën.

Van Raalte leed diep onder al die dingen. Toen reeds zag hij de toekomst donker in. Een kleine vonk vuurs stak een grooten hoop hout aan.

Hij wilde eenheid bevorderen en hij zag verdeeldheid. Uit louter stoffelijke en onbeteekenende dingen zag hij bittere veeten verrijzen, die de liefde doodden en de prediking krachteloos maakten.

Bezocht hij de menschen persoonlijk, dan deed zich de zonderlinge macht over menschen, die God hem gegeven had, voor een oogenblik gevoelen; dan erkende men zijn onrecht; dan gaf men elkaar de hand der verzoening; maar nauwelijks was de hoefslag van Van Raaltes zadelpaard weggestorven, of de twist ontbrandde opnieuw en woedde bitterder dan ooit.

En hij had dat volk zoo lief. In de dagen van de schrikkelijke epidemie van typhouse koorts en bloedloop en kwaadaardige mazelen en roodvonk, die de kolonisten, vooral in de oorspronkelijke kom der nederzetting, in het eerste en ook nog gedeeltelijk in het tweede jaar, teisterden: — had Van Raalte getoond van wat stof hij gemaakt was.

Geen huis of hut of loods was er zonder kranke of stervende of doode. Aan geneesheeren en geneesmiddelen en verpleging ontbrak het geheel. Het was juist een tijd en omgeving voor een noodlottige epidemie. Van Raalte was alles voor allen. Al de

grootheid van zijn karakter werd hier openbaar. Uit Kalamazoo ontbood hij geneesheeren, die te paard met hem de kolonie doorreden, en trachtten te redden, wat te redden was.

Laat mij een karakteristieke anecdote verhalen, door Versteeg opgeteekend:

„Op een avond, terwijl een „settler” door het bosch huiswaarts keerde, kwam hij voorbij een tent, die daar eenzaam onder een boom stond. De ingang was door een laken gesloten. In het voorbijgaan sloeg de man het laken op om te kijken of er iemand in was en toen zag hij een schouwspel zóo treffend en hartbrekend, dat de jaren niet in staat zijn geweest er den indruk van weg te nemen. Eene vrouw lag te worstelen met den dood. Zij was daarin van haar leger gerold en lag voorover, met het aangezicht op den killen grond. Zij had haar bewustzijn verloren en het eenige wat hij voor haar doen kon, was haar behoorlijk te leggen. De duisternis viel, zijn huis was ver, hij kon daar niet blijven om haar bij te staan in den doodstrijd. Alleen in de wildernis, zonder echtgenoot, maag of vriend aan hare zijde, blies de arme vrouw den adem uit.”

Was het wonder dat Van Raalte soms, van het sterfbed naar den predikstoel gaande, als met hemelsche bezieling sprak? Midden in die bange dagen, riep hij eens, stikkend in zijn tranen uit: „O God, moeten wij dan allen sterven?”

Dat waren sombere dagen en zij brachten tweeërlei voort. Den eenen vermurwden zij het hart, den anderen versteenden zij het. En enkelen schenen in die duisternis het grootste deel van hun menscheijk gevoel voor altoos geheel verloren te hebben.

Het was moeielijk om bij de uit deze omstandigheden voortvloeiende demoralisatie, het roer in handen te houden. En zeker toonde Van Raalte meer van zijn ware grootheid in het doorworstelen van dit allermoeilijkste tijdperk van zijn leven, dan ergens elders.

Velen der kolonisten namen de vlucht en weken naar elders, anderen werden alleen door de bezielde protesten van den leider er van weerhouden; zeer velen, die naar de kolonie op reis waren, werden door vrees en door de allerongelukkigste berichten, die zich naar buiten verspreidden, weerhouden van de volvoering hunner plannen, en wendden zich naar Wisconsin of Illinois of andere streken.

En een tweede periode, waar het leven der kolonie tot op zijn laagste pas daalde, was bij de ramp van 1851, toen een ontelbare zwerm van knaagdieren, — muizen, ratten, eekhoorns, stekelvarkens, enz., als een der Egyptische plagen, de nederzetting teisterde.

De oogst was geheel weg, de hoop schijnbaar geheel verloren, en menigeen verliet ook toen al morrend en met een nauwelijks onderdrukte verwensching van den leider der geheele beweging, de plek der nederzetting, om er nooit, of jaren later, als hij

helderder zien kon, weder te keeren. Toch verloor Van Raalte den moed niet. Hij sterkte zich in den Heere zijn God, en hield het oog vooruit gericht.

Dat echter zijn leven, door al die dingen, diep geschokt werd, verstaat ieder. Dat menig misverstand verrees, en menige wortel der bitterheid zich vastzette; dat menigeen Van Raalte misverstaan moest, in sommige dingen, *kon niet anders*. Want hij zag verder dan de meesten.

Een buurman van mij, in mijn eerste gemeente, die door gevaarlijke koorts aangetast was en door Van Raalte bezocht werd, trachtte hij te troosten door hem vooruit te wijzen. „O Schaap, zeide hij, gij zult hier nog tarwe oogsten.”

Was het een wonder dat de klappertandende man, met het oog op den waterplas, vol rottend hout, voor hem, gemelijk uitriep: — „tarwe oogsten; kikkers oogsten, meen je, dominé!”

Toch zag hij den dag, waarop die profetie vervuld werd.

Maar het was moeielijk menschen te troosten, die niet getroost wilden worden. De nederzetters waren arm en werden schijnbaar armer. Aan geld ontbrak het bijna geheel. De gezamenlijke pogingen om in de behoeften te voorzien, door een *volkschip* te koopen en een *volkswinkel* op te richten mislukten geheel. Van Raalte kon zich buiten al die dingen niet houden; hij was de ziel van alles, en op hem werd dus vaak een verantwoordelijkheid gelegd, die hij niet droeg.

De eerste dagen van het koloniale maatschappelijke leven hebben werkelijk meer dan een Democratische tint. Zij doen denken aan Areadia. Zij schijnen bijna de vervulling van den Socialistischen droom. Maar de volksvergadering had een korte historie en spoedig werden de dingen geschoeid op de leest van het Nationale leven.

Zooals wij gezien hebben was Van Raaltes taak dus een veelomvattende.

Op maatschappelijk gebied moest hij voorgaan. Op kerkelijk gebied was hij de groote vraagbaak. Op gemeentelijk gebied was zijn taak zwaar, en veelal werd hij helaas, ook daar niet volkomen gwaardeerd. Het stoffelijke leven reageerde bij velen tegen het geestelijke; het lagere werkte in op het hoogere.

Die de taak van Van Raalte vatten kan, moet wel den man waardeeren en achten, die voor zooveel veelzijdigen arbeid bekwaamd was door zijn God.

Een nieuwe overwintering op Nova Zembla.

Die naam is geen Nederlander onbekend. Onlangs heeft de Russische reiziger Nossiloff op het eiland gelijk reeds meer een winter doorgebracht. Hij deelt daarvan een en ander mee.

Nossiloff, die al vroeger tweemaal een winter

daar doorbracht, vertrok in den zomer van 1890 uit Archangelsk. Hij nam een naar zijn plannen ingericht huis en een voor weerkundigen dienstig paviljoen mee. Het huis werd bij den westelijken ingang van de Motoschkin Scharr (den zeeboezem, welke het noordelijk deel des eilands van het zuidelijke scheidt) in elkaar gezet. Nossiloff ondernam, tot November toe, herhaaldelijk boottochten naar de Karische zee. Hij verzamelde zoogdieren en vogels, peilde de diepte en nam de kusten op.

In November begon het te vriezen — de Poolnacht kwam en de onderzoekers bleven in hun station. De winter kenmerkte zich door buitengewoon hevige stormen. De zee bleef tot het najaar vrij van ijs. Vooral in December en in Januari woeien er zware stormen. Daarbij had men er buitengewone veranderingen van temperatuur, soms 35° beneden Celsius en eenige uren later 3° boven Celsius. Daarbij vielen er, midden in den winter, zware regens, zoodat er groote waterplassen ontstonden en de rivieren opengingen.

Vele zeevogels, die anders niet op Nova-Zembla overwinteren, bleven er nu den geheelen winter — waarschijnlijk waren zij door de stormen daarheen gedreven. Zij kwamen bij massa's door de koude om; in de duisternis van den Poolnacht verdwaalden zij in het gebergte. Ook vele rendieren en poolvossen kwamen van hongers om. Door den regen werd de grond met zulk een ijskorst bedekt, dat de arme dieren slechts met groote moeite hun voedsel konden zoeken. Zelfs de zeedieren hadden veel te lijden van de onafgebroken hevige stormen; honderden zehonden lagen bevroren op het ijs, hoopen visschen lagen aan het strand, waar zij door de woeste golven waren neergeworpen. Het scheen alsof de winter alles wat leefde wilde verdelgen.

In het huis van Nossiloff en de zijnen verliep de winter zeer kalm. Niemand kreeg er scheurbuik — de ziekte, die door alle inwoners van het hooge Noorden zoozeer wordt gevreesd. De wetenschappelijke waarnemingen konden geregeld gedaan worden.

De lente was ook zeer stormachtig en kouder dan de wintermaanden. Eerst in het laatst van Mei werd het iets warmer, en op den buitengewonen winter en voorjaartijd volgde een zomer, zoo bar, als de Samoeden, die er 17 jaren woonden, nog niet hadden beleefd. Tot het eind van Juli kwam de temperatuur niet hooger dan 5° boven Celsius. Mist, regen, vorst en sneeuw wisselden elkander af in het land, waar „de wintervorst zijn zetel opgeslagen heeft.” Vele vogels, die er hun nest bouwden, werden in Juli in hun nesten onder de sneeuw bedolven en kwamen om het leven, omdat zij geen voedsel vonden.

Toen Nossiloff in Juli het station verliet, was er nog de helft van het winterijs in in wezen; de meren, golven en bochten waren nog met ijs overdekt.

De reiziger heeft een groote en belangrijke dierkundige verzameling medegebracht.

Men ziet het, het overwinteren gaat thans wel makkelijker dan drie eeuwen geleden; toch hopen we dat liefhebbers van landverhuizing, Nova-Zembla voor eerst buiten rekening laten.

H.

UIT HET LEVEN.

De melaatschheid in Amerika.

Dr. J. W. Hicks schrijft in een brief aan de „New-York Herald” het volgende:

In 1889, kort na de epidemie van gele koorts hier, heb ik een bezoek afgelegd te Havanna, Cuba, om te zien hoe deze ziekte aldaar behandeld werd en de voorzorgsmaatregelen en andere zaken te leeren kennen. Gedurende mijn verblijf aldaar heb ik al de hospitalen bezocht. Onder die was een zeer groot en smaakvol gebouw, uitsluitend ten behoeve van hen die aan de melaatschheid lijden. Dit gebouw bevatte ongeveer 200 lijdens uit alle deelen der wereld: daar waren Chinezen, Italianen, Negers, Spanjaarden enz. 'k Heb eenigen tijd onder die lieden doorgebracht om de ziekte te bestudeeren, en heb ze dus gezien in al de onderscheiden trappen der gevreesde ziekte, zoo in haar begin als in haar voortgang en eindverschijnselen. De dokter, die aan het hoofd dezer inrichting staat heeft zijn betrekking reeds 25 achtereenvolgende jaren waargenomen, en beweerde dat de melaatschheid geen besmettelijke of mededeelbare ziekte was, tenzij bij wijze van inenting, en dit laatste had hij nooit in beoefening gebracht.

De lijdens waren alle den roomschen godsdienst toegedaan en hadden op het erf van het hospitaal een kerk te hunnen behoeve. 's Zondags morgens heb ik met hen aan den dienst deel genomen, met het doel om er zooveel mogelijk op eenzelfde tijd bijeen te zien. De bewoners der buurt kwamen daar ook ter kerk, tegelijk met de melaatschen, en hadden zulks reeds jarenlang gedaan. De dokter vertelde mij dat hij nooit gehoord had van een enkel geval van melaatschheid onder die buitenlui.

H.

Voor niemand is zeker het afgeperkte uur van den dienstdag ooit verschrikkelijker geweest dan voor twee beambten aan het telegraafbureau te Debreczin. Aldaar had een jonge beampte een jong meisje gehuwd dat ook als telegrafiste aan dit bureau werkzaam was. Bij het vaststellen van den dienstdag werd de jonge echtgenoot ingedeeld bij hen die van 6 uur 's morgens tot 6 uur 's avonds werkzaam waren, zijn jonge vrouw daarentegen was verplicht van 6 uur 's avonds tot 6 uur des morgens op het bureel te zijn. Het minnende paar kon elkander slechts op de trappen van het telegraafbureau spreken en..... omarmen.

Eindelijk waagden zij het om een andere verdeling van dienstdienst te verzoeken. Bij uitzondering willigt de directie het verzoek in en thans hebben man en vrouw — niemand is gelukkiger dan zij — op denzelfden tijd hun werkuren en vrijen tijd.

Moeder is in de keuken aan het pannekoek bakken.

De kleine Frits: „Mama, gij spreekt in het geheel niet bij het bakken!”

Mama: „Maar wat zal ik dan ook zeggen, jongen?”

De kleine Frits. „Och, „Frits wil je niet een pannekoek hebben?”

Tafelgebruiken.

Daarvan weten ons de kronieken uit den ouden, eetlustigen tijd veel te verhalen, dat ons vreemd, en ongelooflijk klinkt.

Aan de tafel van Lodewijk XIV werden de spijzen in tegenwoordigheid des konings eerst alle geproefd eer men ze den koning overhandigde. De opperschenker moest de borden, de messen, de lepels en het glas van den koning met een stuk brood afvegen en dit in zijn tegenwoordigheid opeten. Zelfs bij de grootste feestmalen van den vorst werd niet bediend zooals heden de gewoonte is. Ieder gast schepte herhaaldelijk met zijn lepel uit den gemeenschappelijken schotel, zooveel hem goedgevoelt op zijn bord. Bij de lagere standen deed men als bij de dienstdieneren op het land, men at allen uit één schotel.

Het kwam meermalen in voorname kringen voor, dat de dames hun buurman aan tafel met hun eigen lepel, die zij zoo aan den mond gebracht hadden, bedienden en hem daarmee b. v. de sausen op het bord schepten. Anna van Oostenrijk, de koningin, „met de schoone handen” gaf eens haar dischgenoot een ragout dat zij zoo met de vingers uit den schotel genomen had, en de dankbare gast mocht haar vingers aflikken!

Het was een grondwet der gezondheidsleer in vroegeren tijd — evenals tegenwoordig nog — dat men zich bij het eten niet met gewichtige zaken of ernstige gedachten bezighield. Daarom verdreef men den tijd met vroolijke scherts en gezang. Om de aandacht der gasten voortdurend op iets nieuws en onderhoudens te vestigen bedacht men dat, wat de Franschen „entremets” noemden. Het waren tooneelvoorstellingen, levende beelden enz. die tusschen de verschillende gerechten werden vertoond en die dikwijls met verkwistende pracht werden opgevoerd. Vroolijke gasten, die de kunst verstonden een aangenaam onderhoud te verschaffen, waren vroeger evenals heden overal gaarne gezien. Belangrijke gesprekken aan tafel werden voor zeer ongezonder gehouden en eens, bij zulk een vroolijken maaltijd, zeide Madame de Montespan,

de minnares van Lodewijk XIV, „Aan tafel wordt men niet oud.”

Bij het drinken had men minder omslag dan bij het eten. Tot in de 16^e eeuw bevond zich dikwijls slechts een glas voor het gansche gezelschap op de tafel. Het was de gewoonte om zich eerst den mond af te veegen met het servet, voor men dronk, en de goede toon eischte ook dat men het glas telkens ledigde. Een bediende hield dikwijls den dames een bord onder de kin, opdat zij hun kleederen niet zouden bemorsen. Later werd dit gebruik afgeschaft en gaf men ook ieder gast een glas. Reeds in overoude tijden had men de gewoonte om op iemands gezondheid te drinken. Op een toegebrachten dronk niet te antwoorden zou een grove belediging zijn geweest. Men dronk op de gezondheid van zijn geliefde zooveel glazen als haar naam letters telde en wie geen meisje had behoefde daarom niet verlegen te zijn, hij dronk dan op zichzelf.

In dien goeden ouden tijd dronken de vrouwen even zoo gaarne wijn als de mannen. De markiezin de Richelieu moet verbazende hoeveelheden hebben kunnen verzwelgen. Ook een hertogin de Bourbon gaf haar dochters hierin een goed voorbeeld, doch de dochters konden niet zooveel verdragen als hun moeder. Madame de Montespan was een liefhebster van brandewijn. Zij dronk met dit edele vocht dikwijls de heeren „onder de tafel”!

H.

Een reus.

Te Chicago is een gebouw gesticht voor verschillende doeleinden. In het midden is een schouwburg voor minstens 4000 en hoogstens 8000 toeschouwers, met nog een concertzaal en daaromheen een hôtel voor 400 gasten, een observatietoren met 19 verdiepingen, waarvan de bovenste drie verhuurd zijn aan de United States Meteorological Department, en winkels en kantoren op de straatverdieping. Twee derden van de kelderruimte zijn ingenomen door een stoomketel en machine van 2000 pk., voor verlichting, verwarming, verkoeling, keukenluchtverversching, bediening der opstijgers en wasscherij. De hoofdeigenaardigheid van dit gebouw is de fundeering. De bodem, waarop het gebouw staat, is gelegen aan den oever van het Michiganmeer en schijnt denzelfden onbetrouwbaren en moerassigen aard te hebben als de grond hier te lande. Hierop is dit 110,000 ton zware gebouw gezet zonder paalheilig. De muren en pijlers zijn alle naar onder verbreed en rusten daar op vloeren van gekruiste houten en stalen balken, zoodanig dat de belasting niet grooter is dan de proeven, die tot dat doel genomen werden, als geoorloofd aangaven. Het bovenvlak der ijzer- en houtdeelen van de fundeering ligt onder dat van het Michiganmeer, zoodat die bouwstoffen steeds onder water zullen liggen.

Dit gebouw heeft 7,860,000 gulden gekost.

Een gelukkige vondst.

De arbeiderman Fell uit een Engelschen papiermolen was tegelijk met zijne vrouw door een hevige koorts weggenomen, en had drie nog onverzorgde kinderen achtergelaten. Twee meisjes en een jongen, genaamd Elisabeth, Margaretha en Jozef. De fabrikant liet de jongelui toe op de beide dakkamertjes te blijven wonen, waar hunne ouders gewoond hadden, en op de fabriek te werken ook, alleen met uitzondering van den knaap, die een lammen arm had. Jozef bleef thuis, of ging langs de straten een kleinhandel drijven in lucifers, spelden, potlooden, griffels enz. Dat dit niet veel opbracht laat zich hooren, maar het verschafte hem toch bezigheid en de overtuiging, dat hij niet geheel en al een lastpost voor de zusters was. Dit laatste meende men in de buurt, en de meeste menschen zeiden, dat het te beklagen was, dat de vrome ouders dit hulpbehoevend kind niet met zich mede naar den hemel genomen hadden. Elisabeth en Margaretha dachten er echter anders over. Voor hen was Jozef het zonnetje van het huis. Hij was jonger dan zij, maar verstandelijk haar ver vooruit, en zorgde daarbij nauwgezet, dat de huiselijke godsdienst in eere werd gehouden, hoe vermoeid de meisjes ook waren als zij thuis kwamen. Een lievelingsdenkbeeld van haar bleef het: nog eens zóoveel geld bij elkaër te sparen, dat zij een klein kramerijtje of winkelnierinkje voor Jozef konden machtig worden, iets waartoe hij bijzonder geschikt was, omdat hij zoo goed cijferen kon en zoo nauwlettend was op kleine dingen. Zelfs hadden zij iedere week reeds een en ander — o zoo'n kleinigheid — weggelegd, en een paar gulden bijeen, toen het gansche luchtkasteel weer in elkaër stortte, want Jozef werk ziek, en al kwam de dokter ook al voor niet, de drankjes moesten toch betaald worden. Kort vóór Kersttijd, toen al de werksters op de fabriek druk aan het uitzoeken der lompen waren, riep een harer: „Dat is een buitenkansje, meisjes! Kijkt eens hier!” en zij haalde een kwartje uit het zakje van een zeer oud versleten vest. „Een kwartje! 't is mooi!” riep een ander, maar toch niet veel; „ik heb eens van iemand gehoord, die een briefje van 25 gulden in de lompen vond!” Elisabeth, die dit hoorde, dacht op eenmaal aan Jozefs kramerij. Als zij zoo iets eens vond, dat zou eene blijdschap wezen. Dan kon haar broër heel wat inkoopen doen; en de jongen werd al ouder en grooter. Nauwkeurig doorzocht zij thans ieder kleedingstuk, 't zij geheel of gedeeltelijk, dat in hare handen kwam; maar neen! het wilde niet gelukken. Geen bankje van 25 gulden, geen muntje van f 10.—, zelfs geen kwartje. Maar ziet, voordat zij naar huis ging raapte zij nog een stuk van een ouden jas op, dat toen zij het op den grond liet vallen, een offen slag gaf. Gretig onderzocht zij het voorwerp, en ziet daar zat een Bijbeltje in. Men kon duidelijk bemerken, dat het in zec had gelegen, want de fluweelen

omslag was verschoten en de sloten waren verroest. Tchuus gekomen werd het gevondene geopend en nauwkeurig onderzocht. Op het witte schutblad stond geschreven: „Markus Rothman. Eerst gelezen om Lotjes wil, daarna om der wille mijner ziel, en eindelijk om Jezus wil liefgekregen!” O, zeiden de zusters tot elkander, „wisten wij nu maar van wie dit boek is, want voor de naastbestaanden moet het groote waarde hebben. Misschien weten zij niet eens, dat deze mensch Jezus heeft liegekrege! Maar die vinden wij niet uit!” — „Ik denk,” zeide Jozef, „dat dit bijbeltje van een verongelukten zee-man is geweest!” en de zusters stemden dat toe. Het boek werd nu eerbiedig weggeborgen, maar telkens als de meisjes uitgingen, hadden zij het in haar zak; men kon niet weten of God haar den rechthebbende niet deed ontmoeten. En die verwachting werd niet beschaamd. Toen Elisabeth voor een winkel Kerstgeschenken stond te kijken, hoorde zij achter zich twee heeren praten, die den naam Rothman noemden. „Ach,” zei een hunner, „had mijn lieve Lotje nog maar iets vernomen aangaande zijne ziel. 't Is nu twee jaren geleden, en onze broer Markus heeft niet meer van zich laten vernemen! Hij was kapitein op zijn eigen schip!” — Eensklaps keerde het meisje zich om, nam het bijbeltje uit haar zak, en gaf het aan dien vreemden heer en zeide: „Geef dat aan Lotje voor haar Kerstmis, ik heb het in de lompen gevonden! En weg snelde het meisje, hoogst gelukkig, dat ook zij iemand genoeg doen gedaan had op het feest van Christus' geboorte. Maar de heer Rothman vond haar uit, en nu was alle ellende voor het drietal voorbij. De rijke bloedverwant schonk uit blijdschap het kapitaal voor de winkelzaak.

Indiaansche Christenen.

400 dezer hebben eene samenkomst gehouden te Mitchel, Iowa. Het was een „lieve en nuttige bijeenkomst” en degelijke onderwerpen werden grondig behandeld. Vragen bijvoorbeeld als deze werden besproken: „Kan een gemeente leven en groeien zonder wasdom en geloof in goede werken?” „Hoe kan voorkomen worden dat het volk afgevoerd worde door vreemde leeringen?” „Hoe zullen we ons schikken tot een rechte viering van den dag des Heeren?” „Hoe zullen we onze kinderen het best opvoeden?” Deze en meer andere waren de onderwerpen der gesprekken op de vergadering.

Er wordt van de Indiaansche Christenen gezegd dat zij in verhouding van hun middelen meer doen voor de belangen van het Godsrijk dan de blanke Christenen van Amerika; ja, dat zij dooreen genomen, ieder \$ 1 bijdragen, tegen 42 centen welke de contributies per hoofd zijn onder de blanken.

H.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN.

Een onzer lezers G. R. W. te P. vraagt naar de beteekenis van Matth. 18 : 18 en 1 Cor. 5 : 5.

Het is goed die beide teksten te lezen, vóór we er verder over spreken; maar dan in hun verband.

In Matth. XVIII : 15-18 lezen we:

„Maar indien uw broeder tegen u gezondigd heeft ga heen en bestraf hem tusschen u en hem alleen, indien hij u hoort, zoo hebt gij uwen broeder gewonnen. Maar indien hij u niet hoort, zoo neem nog één of twee met u; opdat in den mond van twee of drie getuigen alle woord besta. En indien hij denzelven geen gehoor geeft, zoo zeg het der gemeente; en indien hij ook der gemeente geen gehoor geeft, zoo zij hij u als de heiden en de tollenaar. Voorwaar zeg ik u: al wat gij op de aarde binden zult, zal in den hemel gebonden wezen; en al wat gij op de aarde ontbinden zult, zal in den hemel ontbonden wezen.”

En in 1 Cor. V : 3-5: „Doch ik, als wel met het lichaam afwezend, maar tegenwoordig zijnde met den geest, heb alreede, alsof ik tegenwoordig ware, dengenen, die dat alzoo bedreven heeft, besloten; in den naam van onzen Heere Jezus Christus, als gijlieden en mijn geest samenvergaderd zullen zijn, met de kracht van onzen Heere Jezus Christus; denzulken over te geven den Satan, tot verderf des vleesch, opdat de geest behouden moge worden in den dag van den Heere Jezus.”

't Is duidelijk dat beide uitspraken doelen op de macht der sleutelen, op *den Christelijken ban*.

Zeer helder zijn de randteekeningen in den Statenbijbel op deze plaatsen.

Bij Mattheus XVIII zeggen zij (in één geheel genomen): „Indien uw broeder u eenigen aanstoot geeft, hetzij dat hij uzelf verongelijkt, of anderszin tegen God of den naasten misdoet met uwe kennis, zonder dat zulks openbaar is; want openbare zonden moeten openbaar bestraft worden; zoo vermaant en overtuigt hem van zijne misdaden: En op vers 17: Zegt het der gemeente, dat is den regeerders der gemeente, die de gansche gemeente gelijk als representeeren: Dan zij hij u „als een die vreemd is van de Gemeente van Christus.”

En wat het binden en ontbinden betreft teekenen zij aan op de gelijkkluidende plaats Matth. XVI : 19). „Dat is een geestelijke macht om van Gods wege en in Christus naam, te verkondigen den geloovigen en boetvaardigen vergeving hunner zonden, en dat ze deel hebben aan het rijk Gods, en dit door de heilige Sacramenten aan hen te bezegelen. En daarentegen den ongeloovigen en onboetvaardigen, dat ze geen deel hebben aan de vergeving der zonden en het rijk Gods, en volgens dien hen van het gebruik derzelver Sacramenten te weren, en van de gemeenschap der geloovigen uit te sluiten. Welke macht de gemeente: Matth. 18 : 18, en allen den apostelen, Joh. 20 : 21, ook gegeven is.

Bij den tekst uit 1 Cor. staat uitnemend juist: Paulus besluit „volgen het bevel en den last van Christus,” „door de krachtige werking van Christus in de harten dergenen onder welken en tegen welken deze straf wettelijk gebruikt wordt;” den overtreders „uit uwe gemeenschap te bannen, of gelijk Christus spreekt in Matth. 18 : 17 te houden als een heiden en tollenaar. Want buiten de Gemeente van Christus heeft Satan zijn rijk.” Hij wordt overgegeven „tot dooding en vernietiging van den ouden mensch, dat is der verdorven

natuur, die doorgaans vleesch genoemd wordt”; opdat „de nieuwe mensch, die door deze vleeschelijke begeerten en zonden, gelijk dood en begraven scheen, wederom verwekt worde, en de overhand verkrijge, totdat hij in den dag der toekomst van Christus in ons geheel en alleen zal heerschen”.

Dat is ook het juiste begrip van den Christelijken ban. Het doel is *behoudenis*, niet verderf. Maar behoudenis, zooals een vader zijn kind, dat overtreden heeft, juist door de kastijding *behoudt*; juist door het kind van zich af te zonderen, het niet verstoot, maar tracht tot zich te trekken. Dat kind is dan tijdelijk *als* een vreemde: Die overtreders zij tijdelijk *als* een heiden of tollenaar.

Zoo iets komt *onszelve* niet toe te doen, al ware het alleen reeds omdat niemand rechter behoort te zijn in zijn eigen zaak. De beteekenis kan natuurlijk ook niet zijn, dat men de geheele gemeente samenroep om het haar mede te deelen. De gemeente is een *lichaam* met wettige organen. Wanneer iemand iets tot *een persoon* zegt, spreekt hij niet tot diens nagels of teenen, maar tot zijn verstand en wil. Toch behooren de nagels en leenen wel terdeeg tot het geheel van den hoorder.

Zoo ook hier. Gelijk in 't aangehaalde geval de geheele ziel en lichaam van den hoorder door zijn verstand en wil worden vertegenwoordigd, en op die wijze ook in 't gesprek deelen, ja misschien een werkzaam aandeel zullen kennen in 't uitvoeren van het besprokene; zoo „representeeren de opzieners de geheele gemeente.”

Deze en dergelijke teksten zijn gemakkelijk te verstaan, wanneer men nauwkeurig blijft bij de *beelden*, die Gods Woord zelf kiest. Want die zijn niet willekeurig gekozen, maar altijd in den vollen zin des woords Goddelijk juist.

W.

C O R R E S P O N D E N T I E.

Den lezers, die de prijsvragen beantwoord hebben, wordt medegedeeld, dat de behandeling en beoordeeling van hunne antwoorden in het nummer van 15 December a. s. een plaatsje zal vinden.

H. A. S. te A. Tot ons leedwezen was er in dezen jaargang plaatsgebrek om uw ingezonden stuk op te nemen of althans ter sprake te brengen. We hopen in het eerste nummer van 1892 daartoe te geraken. Het is *niet* vergeten of verzuimd.

J. D. te K. heeft zeker ook wel eens gedacht dat hij niet aan de beurt kwam. Ook dezen lezer verzoeken we nog éene maand geduld.

B. D. d. I. H. te A. deed een veel moeilijker vraag. Hij zal wel begrepen hebben dat men tot de beantwoording dier vraag niet zoo licht overgaat. Toch hopen we hem niet teleur te stellen.

J. v. S. te H. schreef aan een der redacteuren en bedoelt misschien niet een publiek antwoord te ontvangen. Zijne vraag komt echter te pas bij het stuk van H. A. S. te A.

J. v. d. B. te B. Uw vraag is nog lastiger dan die van B. D. d. I. H. en het zal u daarom niet verwonderen dat ze niet dadelijk werd ter hand genomen, vooral na de door u gegeven inlichting. Maar ook voor u zal uitsel geen afstel zijn.

 In het nummer van Januari zal weder een PRIJSVRAAG worden opgenomen.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE RAAD DES VREDES.

De meeste Christenen hebben zoo hun bepaalde „Kerstprophetiën”. Ze denken over de voorzeggingen des Ouden Verbonds alsof daar alles in rubrieken is afgedeed. Men weet van Kerstprophetiën, Lijdensprophetiën, profetiën voor het Pinksterfeest, enz.

Nu is 't ontegenzeggelijk dat aan deze beschouwing een groote waarheid ten grondslag ligt. Het heeft Gode behaagd bij bepaalde gelegenheden deze of gene groote heilswaarheid bijzonder op den voorgrond te doen treden en, schijnbaar uitsluitend, daarop de aandacht te vestigen. Maar aan de andere zijde moet erkend dat de zucht der meeste Christenen om alles te „rubriceeren”, alles in zijn eigen vakje in te deelen, hun onberekenbaar nadeel heeft gedaan. Immers het gevolg daarvan is dat men overal in de Schrift gekregen heeft, wat Newton noemde *gecursiveerde* teksten, waar ieders aandacht op gevestigd wordt, terwijl honderden teksten geheel en al verwaarloosd of stelselmatig verkeerd opgevat worden. Men is *het verband* der teksten kwijt geraakt.

Vast en zeker kan men altijd als Kerstprophetiën hooren noemen Gen. III : 15; Jes. IX : 5 en 6. Micha V : 1 en dergelijke. Maar hoeveel teksten, die even helder en diepzinnig op de geboorte van onzen Zaligmaker betrekking hebben worden bijna nooit genoemd, en in elk geval haast nimmer onder de aandacht der jeugd gebracht.

Het groote kwaad, dat daaruit geboren wordt, is, dat men de groote heilsfeiten onwillekeurig als op zichzelf staande gebeurtenissen gaat beschouwen en, het verband tusschen de profetiën niet opmerkende, ook den samenhang van de feiten onderling niet in acht neemt. Bij de geboorte onzes Heilands is natuurlijk wel de vraag naar het *doel* van dat aardsche leven en naar het *einde* van die omwandeling niet geheel verzwegen; maar in de lijdensweken staat het velen niet helder voor den geest dat een leven op aarde, door zulk een zoendood besloten, ook zulk een aanvang *moest* hebben als het gehad heeft. Toch, alles is naar Gods bepaalden *raad* geschied. Dat woord duidt nog iets anders aan dan alleen dat God het zoo beschikt heeft. Het duidt aan wat onze vaders het *Godewaardige* noemden. Het is niet alleen almachtig, maar ook *alwijs* zoo verordineerd. In de Godsspraken van den profeet Zacharia vindt men zeer veel teksten, die rechtstreeks in betrekking staan met de groote en heilrijke gebeurtenis tot welker opzettelijke gedachtenis de Christenheid zich in deze dagen weder voorbereidt. Maar zijne woorden worden betrekkelijk weinig gelezen. Die dat nalaat, berooft zich echter van grooten zegen. Want diepe, goddelijke leering ligt in zijne visioenen en profetiën besloten.

In Hoofdst. VI : 9—15 lezen wij:

„En des Heeren woord geschiedde tot mij, zeggende: Neem van de gevankelijk weggevoerden van

Cheldaï, van Tobia en van Jedája, en kom gij te dien dage, en ga in ten huize van Josía, den zoon van Zefánja, dewelke uit Babel gekomen zijn; te weten, neem zilver en goud, en maak kronen; en zet ze op het hoofd van Jósua, den zoon van Józadak, den hooge priester. En spreek tot hem, zeggende: Alzoo spreekt de Heere der heirscharen, zeggende: Zie, een man, wiens naam is Spruite, die zal uit zijne plaats spruiten, en Hij zal des Heeren tempel bouwen. Ja, Hij zal den tempel des Heeren bouwen, en Hij zal het sieraad dragen, en Hij zal zitten en heerschen op zijnen troon; en Hij zal priester zijn op zijnen troon; en de raad des vredes zal tusschen die beiden wezen. En die kronen zullen wezen voor Chelem, en voor Tobia, en voor Jedája, en voor Chen, den zoon van Zefánja, tot eene gedachtenis in den tempel des Heeren. En die verre zijn, zullen komen, en zullen bouwen in den tempel des Heeren, en gijlieden zult weten, dat de Heere der heirscharen mij tot u gezonden heeft. Dit zal geschieden, indien gij vlijtiglijk zult hooren naar de stem des Heeren, uws Gods."

Ziehier in Oud-Testamentische voorstelling, de gedachte van den brief aan de Hebreëen neergelegd. Zacharia was door den Heere geroepen om zijn volk aan te kondigen welke gedachten des vredes Hij over de zijnen had na de Babylonische gevangenschap. Aan het hoofd der teruggekeerde ballingen stonden twee mannen, die ieder in hunne mate typen van den komenden Messias waren: Zerubbabel, de nakomeling van David en de voorvader van Davids grooten Zoon, was de vorst van Juda. Jozua was als hooge priester gezalfd. Beiden dienden Jehovah. Ze werden door den Heere bepaaldelijk aan het volk voorgesteld als „wondertekenen”, als schaduwen van den Messias. Jozua was zelfs in zijn naam dien hij droeg, type. Deze is toch niets anders dan wat in het Grieksch *Jesus* heet.

Op zekeren dag ontving Zacharia van den Heere den last om van de gevankelijk weggevoerde vrienden van Jozua, die met hem in hun land teruggekeerd waren, zilver en goud te nemen, en daarvan kronen te maken. Deze kronen moest hij zetten op het hoofd van den hooge priester. En daarbij moest hij profeteeren van den Messias.

„Ziet een man, wiens naam is Spruite, zal uit zijne plaats spruiten.” Onmiddellijk wordt door deze woorden onze aandacht teruggeloid tot de profetiën van Jesaja en Jeremia, waarin gesproken wordt van het „rijsje uit den stam van Isai.” Zoodra van den Heere Christus gesproken wordt als van „*Spruite*”, wordt daarmede zijn *koninklijk* ambt aangeduid. Als hooge priester heeft Hij tot hoogste type Melchizedek, den man „zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtsrekening, geen beginsel of einde der dagen hebbende.” Als koning is Hij gesproken uit het stamhuis van David, dat als een afgehouden tronk daarstond, maar toch nog in den grond wortelde en de levenskracht had

om één takje voort te brengen. Daarom zal Hij „*uit zijne plaats*” spruiten. Die plaats is zijn stamhuis, zijn geslacht.

„En Hij zal des Heeren tempel bouwen; ja, Hij zal den tempel des Heeren bouwen.” Hij zal, uit het stamhuis Davids, de vervulling wezen van hetgeen waarvan zijn voorvader Salomo het type was. Die bouwde des Heeren tempel. En Zerubbabel „de nakomeling van David en Salomo was ook daarin type van de „*Spruite*”, dat ook hij des Heeren tempel bouwde. „En Hij zal het sieraad dragen, en Hij zal zitten en heerscher zijn op zijnen troon.” Het sieraad is de koningskroon. „God de Heere zal Hem den troon van zijnen vader David geven, en Hij zal over het huis Jakobs koning zijn in der eeuwigheid, en zijns koninkrijks zal geen einde zijn.” Zoo klinkt in de woorden van den engel Gabriël aan Maria deze zelfde tekst. „Zit aan mijne rechterhand, totdat Ik uwe vijanden zal gezet hebben tot een voetbank uwer voeten.” Geen aardsch koninkrijk dus. Het koninkrijk van David en Salomo, evenals de heerschappij van Zerubbabel, was slechts *type* van het koninkrijk van Christus, zooals deze mannen zelfden slechts typen van Christus zelf waren. Evengoed als *Hij geen type* is, maar het origineel zelf, evengoed is zijn *koninkrijk* geen type, maar het *ware koninkrijk*. Als priester is „Hij niet ingegaan in *het heiligdom dat met handen gemaakt is*.” Als koning regeert Hij niet in een koninkrijk „dat van deze wereld is.”

„En Hij zal priester zijn op zijnen troon.” Ziehier wat Davids huis volstrekt verboden was. Een van Davids afstammelingen, koning Uzzia, heeft het verzocht, maar is onmiddellijk door Jehovah gestraft met de vreeselijkste ziekte, de melaatschheid, die het beeld is van de doorwerking der zonde in den gevallen mensch. „Uit den stam van Juda, waaruit onze Heere gesproken is, is niemand tot het altaar genaderd”. Ook heeft God „geen woord op Juda gesproken betreffende het priesterschap”. Maar deze Koning uit Davids geslacht zal priester zijn. Hij heeft de beide ambten.

„En de raad des vredes zal tusschen die beiden wezen”. Tot nog toe was de raad des vredes *niet* tusschen de koninklijke waardigheid en het priesterschap. De koning handhaaft *het recht*; de priester bedient *de barmhartigheid*. De koning *vonnist*, de priester *offert*. De koning *regeert*, de priester *dient*. Wanneer de beide waardigheden in één persoon vereenigd zijn, krijgt men toestanden als in de Roomsche kerk en in het Russische keizerrijk. Maar de priester, die *zichzelven* geofferd heeft, kan koning zijn. Hij heeft het recht verworven om te regeeren. De ware koning regert tot „prijs den goeden”. Regeeren is regelen, beschermen. De ware priester behoudt zijn volk niet alleen door het te *redden* van het verderf, maar ook door het te *verdedigen* tegen en te *bewaren* voor de vijandelijke aanslagen. Een koning des vredes is niet alleen hij, die in 't geheel

geen strijd behoeft te voeren, maar ook hij die wet-tigen krijg overwinnend voert en daardoor zijn volk zeker doet wonen.

Zulk een koning is „de geboren koning der Joden”. Hij is de Hoogepriester die zichzelf offerde. Hij is dus de *ware* koning. In Hem is geen zweem van strijd tusschen koningschap en priesterschap. Maar zijn koningschap is in zijn priesterzijn gegrond. Daarom wordt geen priestertulband om het hoofd van Zerubbabel gebonden, waardoor de afstammeling der koningen priester wordt; maar kronen worden gezet op het hoofd van een priester, waardoor de priester koning wordt. Voor alles gaat in de boodschap, welke de engel aan Maria brengt: „En gij zult zijnen naam heeten Jezus.” „Want”, zoo wordt aan Jozef verkondigd, „Hij zal zijn volk zaligmaken van hunne zonden”. Daarom heet ook zijn type, op wiens hoofd de kronen gezet worden, Jozua, d. i. redder, zaligmaker.

Het herdenken van de geboorte onzes Heilands die ons *zaligmaakt* is dus onvolledig. De beteekenis van het heilsfeit komt daardoor niet tot haar recht. De *Zaligmaker*, die *koning* is, *zijne* geboorte herdenken wij. Een „Hoogepriester, heilig, onnoozel, onbesmet, afgescheiden van de zondaren, en *hooger dan de hemelen* geworden”.

De vraag, de ernstige levensvraag, die op het kerstfeest tot ons komt, is dus niet alleen: „Legt gij de hand op het offer?” „Is Christus ook voor u geboren?” maar evenzeer „Aanvaardt gij volkomen de *souvereiniteit* van dezen *Koning*?”

W.

JAREN VAN ONRUST.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Zóo vierde dan de „allergoedertierenste” koning zijn behouden terugkomst met autodafés, waarbij de miszangen der priesters en het gekerm der gefolterden de muziek en de vlammen van de brandstapels, het vuurwerk uitmaakten. Hij droeg in zijn, over eigen daden nog al spoedig tevreden hart, de overtuiging, dat hij de Nederlanden in goede handen gelaten had. Reeds zagen we in hoeverre hij op dit punt gerust kon zijn, wat de geestelijke belangen zijner onderdanen betrof. Ofschoon nog in dezen tijd kerkelijke en staatkundige verhoudingen bijna altijd op elkaer ingrepen, en, gelijk we reeds aantoonde, Filips ook hier den wereldlijken arm geheel ten dienste gesteld had van de kerk, zoo valt het toch niet te miskennen, dat naast de inquisitie, ook staatkundige verwickelingen in Gods hand dienst moesten doen, om de Nederlanders te doen rijpen voor het verzet, dat hun van 's koningswege zou worden aangedaan. En Filips had in treurige ver-

blinding niets verzuimd, om de Nederlanders wrevel te maken over zijn bewind.

Aan het hoofd van het bestuur had hij zijne halfzuster Margaretha van Parma geplaatst, eene vreemdelinge, die om hare besluiteloosheid en zwakheid van karakter zeker niet de geschiktste was, om in dagen van woeling en ontevredenheid de leiding der zaken in handen te hebben. Wel was haar een Raad van State terzijde geplaatst, waarin grootendeels Nederlandsche edelen zitting hadden en welke dus uitnemend geschikt was om haar met het volk te leeren leven en omgekeerd het volk met het bewind te verzoenen; wel konden de Staten der verschillende gewesten telkens bijeengeroepen worden, wanneer moeilijkheden dreigden, wel waren er stadhouders over de gewesten aangesteld, mannen, in wien het volk, in den een meer, in den ander minder, vertrouwen stelde, maar wat vermochten deze mannen, van wien koning en landvoogdes slechts blinde gehoorzaamheid aan den vorst en de inquisitie wachtten? Wat vermochten de Staten-Generaal, die men tehuis liet blijven, omdat men den invloed van de burgerij op den gang van zaken zooveel mogelijk verminderen wilde? Wat de Raad van State, wien men langzamerhand alle belangrijke zaken onttrok; opdat de landvoogdes ze in haren Achterraad geheel naar 's konings lust en zin behandelen kon.

Aan het hoofd van dezen Achterraad stond Antoine Perrot, een vertrouweling van Karel V en Filips, welke, schoon de zoon van een eenvoudigen goudsmid, zich door bekwaamheid en geleerdheid in de kerk zoodanig had onderscheiden, dat hij den bisschoppelijken zetel besteeg, straks toen de nieuwe bisdommen ingevoerd werden, van Filips een aartsbisdom verkreeg en weinig tijds daarna door den paus met den rooden kardinaalshoed begiftigd werd. Hij was een man van een trotsch en hebzuchtig karakter, die door zijne heerschzucht en laetdunkendheid den wrevel der edelen opwekte en, wyl hij zóo groot vertrouwen bij koning en landvoogdes genoot, door het volk als de groote oorzaak werd aangezien van al de ellendige maatregelen door het bewind genomen. Ofschoon 't nu niet te ontkennen valt, dat men meermalen ten onrechte al de kwalen op dezen grooten *zondebok* laadde, is 't even zeker, dat kardinaal Granvelle zeer geneigd was, alle inmenging van de burgerij in 's lands zaken te onderdrukken, dat hij den ijver tegen de ketters bij koning en landvoogdes aanwakkerde, dat hij het zijne deed om de Spaansche troepen op de grenzen te houden en dat de inquisitie in hem een alvermogen meester vond. Zooveel is zeker, dat zoolang deze man hier vertoefde, geen Nederlandsch edelman met eenige vrucht de belangen des volks bij de regeering bepleiten kon en, mocht Granvelle de hand al niet gehad hebben in de oprichting der bisdommen, gelijk men het hem verweet, niettemin

wezen de onmetelijke schatten en rijke kerkelijke voordeelen, welke hij zich verwierf, maar al te duidelijk aan, dat hij hierin, zoo min als in al het overige, zijn meester niet *om niet* diende.

Men kan den toestand der Nederlanders in dezen tijd niet beter vergelijken dan bij een schip, door een gehaat stuurman in eene richting gehouden, waarvan de gansche bemanning een afkeer heeft, waarvan al de passagiers slechts onheil duchten. En deze toestand was temeer betreurenswaard, omdat het schip op een hoogst onrustige zee zwalkte.

Alzoo beproefden dan ook de edelen, met Oranje en Egmond aan de spits, zich van den gehaten Granvelle te ontdoen. Brief op brief werd naar Spanje gezonden, waarin zij zich beklaagden over eigen gemis aan invloed en aandrongen op de verwijdering des kardinaals. Filips had echter veinzen geleerd, en zijne zuster niet minder. Alle klachten, aan het oor der landvoogdes gebracht over haren gunsteling, werden straks door haar en den kardinaal gezamenlijk gewikt en gewogen; de brieven, naar Spanje gezonden, werden Granvelle ter inzage gestuurd, en dat in beide gevallen met de bijna overbodige verklaring, dat men ze hem deed kennen, opdat men daarin wapenen vinden mocht, om den edelen straks 's konings toorn te doen gevoelen. Eindelijk was het spel niet langer vol te houden. Filips noodigde Egmond, die naar hij wist voor koninklijke vleitaal niet geheel doof was, naar Spanje te komen, om persoonlijk zijne klachten tegen den kardinaal in te brengen, doch door Oranje gewaarschuwd voor het vruchteloze en roekeloze van de reis, verontschuldigde Egmond zich en nam een ander middel te baat.

Des avonds was het feest geweest in Egmond's gastvrije woning. Den volgenden morgen zag men zijne dienaren door de straten gaan in een gansch nieuwe livrei: een eenvoudig grijs bus van ruwe stof met een zotskap op de mouw gestikt, stak wat al te schrill af bij de weelderige uitrusting, waarin 's graven dienaren zich den vorigen dag vertoond hadden. Toen nu een gedienschtig lakei het goede volk wees op de treffende gelijkens, welke er tusschen de zotskap en Granvelle's kardinaalshoed op te merken viel, toen straks Egmond zelve, ja, vele edelen, zich met de zotskap op Brussels straten vertoonden, wie kon het toen het volk nog euvel duiden, dat het met de edele dragers van dit zonderling uniform medelachten en ook hun spot zich tegen den kardinaal keerde?

Egmond had zelfs de stoutheid, zich alzoo getooid,

RAKSASA (BIJ MALANG).

bij de landvoogdes te vertoonen. Maar een ander was hem vóór geweest. Reeds had Granvelle zich luide bij haar beklaagd over den hoon, hem aangedaan. Als nu de landvoogdes den graaf berispte over deze onvoorzichtige uiting van spot, was deze terstond bereid te verklaren, dat de keuze geheel argeloos op de zotskap gevallen was eh dat hij volkomen bereid was, indien zijn livrei den kardinaal een doorn in het oog was, ze terstond te veranderen. Immers de pijl had doel getroffen!

Was het dan zoo gansch argeloos, dat de zotskap den volgenden dag van de mouwen van dienaren en edelen verdwenen was en vervangen door een bundel pijlen?

„Neen,” antwoordde de spraakzame lakei van zooeven, want de kardinaal had er zich aan gestooten en zich bij de landvoogdes beklaagd en daarom was nu de pijlbundel daarvoor in de plaats gekozen, ten teken, dat men toch eendrachtig den kardinaal zou blijven tegenwerken.

En de man had gelijk. Eendrachtig en al sterker werd de tegenstand tegen den gehaten kardinaal en gaf zich zoo in spot en hoon lucht, dat de koning hem eindelijk verlof gaf, zijn oude moeder in Bourgondië een bezoek te brengen.

GANESA (BIJ MALANG).

„God geve, dat hij nimmer wederkeere!” schreef Oranje aan zijn broeder en zelfs de landvoogdes dacht er niet anders over, want zij gevoelde maar al te wel, dat Granvelle ook haar over het hoofd gewassen was en zij eigenlijk slechts zijn werktuig was geworden. Of hij daarom nu gansch en al den invloed op den gang van zaken in de gewesten verloor? Dat zal zich wel geen onzer lezers laten wijsmaken. Bourgondië lag al te dicht bij den zetel des bewinds en de geregelde post van Madrid naar Brussel vond niet zooveel vertraging, als ze zich even bij den trouwsten dienaar des konings op zijn ballingsoord ophield.

't Bleek wel, dat Oranje en de edelen niet ten onrechte gemeend hadden, dat Granvelle's tegenwoordigheid aan het herstel van orde en rust in de gewesten het meest in den weg stond. Nauwlijks toch had hij zich verwijderd, of Oranje en zijne vrienden bezochten den Raad van State weder en gebruikten hun invloed op de landvoogdes. Kon men nu den koning bewegen, de plakaten, zoo al niet op te heffen, dan toch te schorsen en te verzachten, kon men hem er nog toe brengen het vreemde krijgsvolk weg te zenden en de Staten-Generaal bijeen te roepen, dan ware het land gered en de

gewesten zouden voor zijn huis behouden blijven. Wel waren Viglius en Barlaymont, die met Granvelle den Achterraad uitgemaakt hadden en die zijne zijde hielden, zeer tegen dezen maatregel, ja, zelfs zóo, dat de arme Viglius, toen hij vernam, dat het besluit tot de zending genomen was, eene beroerte kreeg van louter ontsteltenis, maar toch zou men het er bij wagen den koning persoonlijk in te lichten over den toestand der Nederlanden en hem trachten te bewegen, van staatkunde te veranderen. Egmond zou tot den koning gaan. Hoe gerust men toen reeds was over 's konings trouw voor en oprechtheid jegens zijne dienaars, blijkt wel uit den voorzorgsmaatregel, welken men nam om Egmonds veilige terugkomst te waarborgen. Velen der voornaamste edelen uit den lande toch vonden het noodig, een geschrift te teekenen, waarbij zij elkander onder eede beloofden, elk leed, den graaf van Egmond aangedaan, op den kardinaal en zijne vrienden te zullen wreken.

Het middel was wel niet eervol voor den „allergoedertierensten koning” maar overigens zeer geschikt, om hem bij mogelijken willekeur in bedwang te houden.

Doch 't was, naar Filips oordeelde, de tijd nog niet, om de maskers af te werpen. De staatkunde van kuiperij en veinzerij moest nog voortgezet en hoe

kon de koning daarin beter slagen dan nu een Egmond tot hem kwam. Egmond toch was ijdel en behaagziek en Filips wist hiervan uitstekend voordeel te trekken. Hij ontving den graaf zoo hartelijk en vriendelijk, dat deze in de eerste dagen geheel vergeten had, waartoe hij zich eigenlijk in Spanje bevond. En toen de herinnering terugkeerde, wist de koning den goeden graaf van 't eene feest in 't andere te leiden en bij den schuimenden beker en onder den wierook van 's konings vleierij verloor Egmond nogmaals zijne bezinning. Al wat men in Holland van hem vernam, waren slechts lofredenen over persoonlijke toegenegenheid en gunst, hem door den beste aller koningen bewezen. Geen wonder, dat Oranje en zijne vrienden het noodig oordeelden den graaf eens aan zijne boodschap te herinneren. Reeds was Egmonds vertrek bepaald en nog had hij slechts nu en dan met enkele woorden over zijn last kunnen spreken. Als Filips gelegener tijd zou bekomen hebben, zou hij den graaf wel nader daarover hooren. Doch toen de feesten voorbij waren, brak de dag van vertrek aan. En het antwoord, dat Egmond nu, als vrucht van de inlichtingen, welke hij den koning over den toestand der gewesten geven zou, aan zijne lastgevers brengen mocht? Nu, ja, men

moest de *bisschoppen* maar eens saâmroepen om over de verzachting der plakkaten te spreken en voorts de koning zou zelf wel eens komen om orde op de zaken te stellen. Maar de ketters vrijheid van gelooven toe te staan — dat nooit! Liever zou de koning duizend levens verliezen dan over ketters regeeren.

Met zulk eene kruideniersboodschap, waarvan het slot slechts droeven ernst bevatte, keerde de ijdele graaf in Brussel terug.

Was het wonder, dat men zich over hem vroolijk maakte, en ernstige lieden zich aan hem ergerden?

Indië's afgoden.

(*Bij de platen.*)

„Zij aanbidden die zij maken”.

Dit woord teekent ons in 't kort, waarin het heidendom, schoon blind voor eigen dwaling, heil zoekt.

De godenbeelden hiernevens stellen godheden voor uit onze Oost-Indiën. De kunst die hen schiep is in onze oogen vreemd, onnatuurlijk, niet schoon maar grillig, gedrochtelijk. Zij stoot af en bewijst hoe de mensch, die zich zulke goden schept, hen vreest, niet liefheeft.

Wij heerschen in Indië over vele millioenen menschen die zich nederbuigen voor hout en steen, en wederom velen, die de „profeet”, die Mohammed als heiland eeren. Nietig is het hoopje bekeerden tot den levenden God temidden der scharen van heidenen.

We vieren weldra Kerstfeest, Christusfeest. Roept het ons niet toe: Wat deedt gij, gij, Nederlander, om de millioenen onder Nederlands gezag en nog in den macht van bijgeloof omdwalend, te brengen tot het „Licht ter verlichting der heidenen?”

Zie de platen. Dergelijke gedrochten aanbaden ook onze vaderen. Maar Godlof, Christus heeft getriumfeerd! En Hij zal ook in Indië overwinnen. Werken wij slechts om dien dag te verhaasten!

H.

LEVEN.

Gij zegt: „het leven is een damp”

Wat ramp?

Zoo slechts die damp niet nederslaat,
Maar in het zonlicht opwaarts gaat?

Gij zegt: „het leven is een spel!”

Weet wèl,

't Gaat toch om hoogen prijs, want gij
Verliest of wint uw ziel er bij.

Gij zegt: „het leven is een droom,

Nu loom,

Dan blij!” Maar wèl u, zoo gij maakt,
Dat ge eenmaal zonder schrik ontwaakt.

Gij zegt: „het leven is een reis!”

Hoor d' eisch,

Dien wijsheid doet: vraag 't beste spoor
Aan d' éen'gen Gids; Hij lichte u voor!

Gij zegt: „het leven is een tijd

Van strijd!”

Zoo strijd met moed in 's Heeren kracht,
Tot waar de zegekroon u wacht!

C. W. v. d. P.

UIT HET LEVEN.

De spaarzame Jozef.

Jozef was een arme boerenknaap, die eenige jaren geleden op de trappen van een logement stond, om een stuk roggebrood met kaas op te eten. Een heer, die juist die trap opstapte, keek den knaap opmerkzaam aan; in zijn wezen was iets, dat hem aantrok. Zoodra de knaap zijn boterham ophad, haalde hij een papiertje uit zijn zak, ontvouwde het, en nam er iets uit, dat hij opmerkzaam beschouwde. Daarna wikkelde hij het ook weer in, en zeide als tusschen zijne tanden brommende: „Moeder, ik zal u niet vergeten en uw woord ook niet: éen stuiver gespaard is er twee verdiend.” Dat beviel dien heer nog meer dan het voorkomen van den jongen, en hij sprak: „Hoor eens, knaap, wilt gij in mijn huis komen, ik heb wel werk voor u!” — „O, dat zou ik zoo gaarne willen, mijnheer; ik werk graag, maar vind niet altijd iets, dat ik doen kan.” — „Nu ga dan meê, en als gij God vreest en op uw tellen past kunt gij lang bij mij blijven.” Zoo ging dan Jozef dadelijk meê en werd den koetsier als staljongen toevertrouwd. Eenige weken later, nadat de heer van eene reis terugkwam, vroeg hij den koetsier hoe hij het maakte. „Mijnheer,” zeide de man, „een betere knaap is er niet. Zoo gehoorzaam, zoo gediensstig en medelijdend heb ik er nog nooit een gevonden. Hij is oprecht en vroom. Dat is echte godsdienst bij dezen jongen, waarlijk hij mag met recht Jozef heeten. Ik geloof dat hij zou meenen zich te bezondigen als hij niet elken morgen eenige broodkruimels aan de vogels gaf, die hij van zijn ontbijt spaart. En allen houden veel van hem, zelfs de ruwste knechts. Als wij 's avonds bij elkander zitten dan leest hij ons iets voor uit mooie boeken, of vertelt ons wat zijn vrome moeder hem verteld heeft. Ook schrijft hij brieven voor ons, die dat niet kunnen. Hij heeft meer geleerd dan wij met ons allen. Bovendien is hij zoo goed om een geheim te bewaren, dat wij hem alles kunnen toevertrouwen. En al moet hij ook meer dan een uur besteden, om een brief voor ons in orde te krijgen, dan zal hij toch nog niets overslaan, of slordig doen, en verzuimt daarbij niet het minste van zijn werk als staljongen.”

Toen de heer dit alles had gehoord, zeide hij:

„Zeg aan Jozef, dat hij eens bij mij moet komen.” Jozef kwam, en zijn heer sprak hem aldus aan: „Ik hoor dat gij lezen en schrijven kunt. Hoelang hebt gij school gegaan?” — „Ik ging niet school, maar mijne moeder, die de dochter van een dorps-schoolmeester was, leerde mij alles. Zij was juist vier weken dood, toen gij mij vondt. Ik was in dat logement gaan vragen, of men er mij gebruiken kon. En de Heere bestuurdte mijne wegen tot u.” — „En heeft uwe moeder u niets anders nagelaten dan dat geldstuk, hetwelk gij toen bekeekt!” — „Neen mijnheer, moeder won met naaien voor ons den kost, en leerde mij al wat nuttig was, maar geld kon zij niet achterlaten.” — „Nu, Jozef, het is goed, ik ben over uw gedrag tevreden, en wil u uw loon uitbetalen; maar tevens een nieuwe betrekking daarbij voegen; mijn oude secretaris en boekhouder voor de huishouding is gestorven. Wij moeten eens beproeven of gij dat postje ook waarnemen kunt.” Jozef nam met dankbaarheid dit voorstel aan, kocht zich een passend kleed voor zijn nieuwe betrekking, en vervulde die tot groot genoegen van zijn heer, terwijl hij tevens de vertrouweling bleef van den koetsier en diens onderhoorigen en voor iedereen dienstvaardig. Hij leefde voor zichzelf zeer zuinig en spaarde op wat hij missen kon. Zoo verliepen enkele jaren. Toen zocht de heer Feringer, een van zijns meesters kennissen, een compagnon, die strikt eerlijk en zeer nauwkeurig was. „Niemand beter dan mijn Jozef!” riep zijn heer, „ofschoon het mij hard genoeg vallen zal hem te missen; maar ik mag zijn belang niet in den weg staan. Die jongeling geniet al de voorrechten van goed en nauwkeurig te kunnen lezen, schrijven en rekenen en van een degelijk karakter door een bekwame en godvreezende moeder. Al had die moeder hem schatten in geld en goed kunnen achterlaten in deze wereld, zij zou hem zooveel zegen niet bereid hebben dan door zulk een degelijke, godvruchtige en verstandige opvoeding. Die jonge man zal het ver brengen!” En hij heeft het ver gebracht. Hij heeft het gebracht tot een der grootste kantoren van zijn land en schepen in zee. Hij was de hulp van alle Christelijke vereenigingen en sloeg nooit bankroet. God was met Jozef.

ONZE BOEKENTAFEL.

Voor ons ligt de eerste aflevering van **Uitlegkundige wenken**. Korte aantekeningen op den brief van den Apostel Paulus aan de Ephesiërs, door **Dr. A. H. de Hartog**; zoo pas verschenen.

De titel is zeer uitlokkend. Men weet dat hier iets goeds in boeienden stijl aangeboden wordt, omdat men den schrijver daarvoor genoeg kent. Wat Dr. de Hartog onder Bijbellezen verstaat, kunnen ons de volgende woorden uit de „Inleiding” op de „Uitlegkundige wenken” zeggen.

„Bij het lezen, overdenken en te rade nemen van

de Heilige Schriftuur, heeft ieder woord zijn eigen beteekenis, en elk vers zijn eigen verklaring en toepassing. En toch kunnen wij ons niet genoeg doordringen van de noodzakelijkheid om elk woord in het verband van den tekst, en iederen tekst in het verband van het geheel te vatten en vast te houden.

Daarom is het, hier ook vooral, van toepassing, dat wij uit het geheel de deelen leeren kennen; gelijk dan ook wederom uit de deelen het samenstel van het geheel. Dat wij eerst van ieder boek, van elk hoofdstuk den gang en de ontwikkeling der rede kennen en vatten; en daarna wederom, door vergelijking en toepassing, uit samenvoeging van vers en woord in al den omvang en rijkdom van het geheel der Schrift ingeleid worden.

Niet door de aanschouwing en ontleding van eene hand, oog of voet, losgemaakt van het saamgesteld en toch één geheel van het lichaam, komen wij tot de rechte kennis en waardeering van voet en oog en hand; en nog minder tot de zuivere en juiste erkenning van het gansche lichaam. Maar eerst dan, als het woord: „ik ben op eene heel vreeselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt” (Ps. 139: 14), de aanschouwing van het gansche „borduursel” des levens bepaalt, treedt ieder deel voor ons in het rechte licht. Terwijl dan wederom uit elk deel, klein en groot, aanzienlijk en gering, verborgen en openbaar, de heerlijkheid en het volmaakte samenstel van het geheel hare bevestiging en haren lof vindt.”

Niet waar, men gaat een bijbelboek gaarne biddend door aan de hand van iemand die de zaak zóo opvat!

Het werk ziet er net en vriendelijk uit, maar is niet goedkoop.

We ontvingen een voorproefje van het jaarboekje **Christophilus** voor 1892, uitgegeven door het *Ned. Jongelingsverbond*.

Dit proefje smaakte naar meer. Men zal dit begrijpen, als we zeggen dat hun medewerking schonken de heeren: Prof. Dr. W. BAVINCK, Dr. J. H. GUNNING JHZ., A. J. HOOGENBIRK, Ds. E. A. G. VAN HOOGENHUIJZE, J. VAN 'T LINDENHOUT, Ds. H. PIERSON, Ds. F. W. SLUIJTER, Dr. J. TH. DE VISSER en J. L. ZEGERS en dat het boekje wordt versierd met de portretten van eenige der voornaamste leden der wereldconferentie van Augustus 1891. De uitvoering dezer portretten is, gelijk wij zagen, uitnemend.

We maken hierop opmerkzaam, wijl velen, vooral ditmaal, het boekje zullen wenschen te bezitten, en het *niet in den handel* is. De heer B. J. GERRETSON, Boezemsingel 96, Rotterdam, ontvangt de bestellingen en wijl naar deze de oplaag wordt bepaald is het zaak er spoedig bij te zijn. Ook losse schetsen over de Conferentie zal het boekje bevatten, waarop we nader terugkomen. De prijs (dit ter inlichting) is als steeds 30 cts. Het zal ± 100 bladz. tellen.

Roelf Dirksz. is de titel van een verhaal uit den tijd van 't beleg van Leiden, geschreven door **Joannes** en bij den heer **DONNER** te Leiden verschenen. Het ziet er net uit, heeft twee platen en heeft een inhoud die boeiend en leerrijk tevens is. Voor de bibliotheken onzer Vereenigingen is het ook zeer bruikbaar.

Weer verscheen **Beth-el**, de almanak die ten voordeele van het gesticht van dien naam te Zetten het licht ziet. Ook deze jaargang is weder zeer belangrijk, gelijk trouwens bij een redacteur als **Ds. H. PIERSON** is, te wachten. Het mengelwerk is zeer lezenswaard en de plaatjes een waar sieraad voor het boekje. De kooper doet tevens iets voor de nuttige stichting boven vermeld.

Kennen onze lezers den *Christelijken Volksbond* in den Haag? Zoo niet, dan raden we hun sterk aan er eens kennis mee te maken. Hij bestaat nog kort, maar is reeds een macht geworden. Het bestuur bestaat uit mannen van allerlei stand, maar allen *verklieden* in den besten zin van 't woord. Een werkmans is immers niet uitsluitend iemand, die zijn dagelijksch brood met handenarbeid moet verdienen; maar iedere man, die wat nuttigs doet omdat het zijn plicht is. President van den Bond is **Dr. F. van Gheel** Gildemeester.

Deze bond was, eenige dagen geleden, twee jaren oud. Nog jong niet waar? Op zijne verjaardag heeft de voorzitter een feestrede gehouden, die hij onder den titel **De Christelijke Volksbond** in 't licht heeft gegeven en voor een bagatel verkrijgbaar gesteld. 't Is de moeite waard om die rede te lezen. Maar wie den Bond recht wil leeren kennen, vrage aan den voorzitter een exemplaar van de **Mededeelingen 1 Aug. 1890—1 Oct 1891**. Ik weet dat hij dat gaarne zendt en het mij niet kwalijk neemt, wanneer ik hem door dezen raad veel werk bezorg.

Die Bond, zoo jong als hij is, had in de genoemde vijftien maanden reeds een ontvangst van ruim *f* 15000, waarvan slechts even de helft aan giften, en een uitgave van ongeveer *f* 14300. Hij bezorgt velen, velen armen, of tijdelijk werkelozen, arbeid en behoorlijk loon daarvoor. En 't mooiste is, dat er *niet* op ziekelijke wijze geconcurrereerd wordt met de kleine burgerij en haar het brood *niet* uit den mond genomen wordt om het een ander te geven. Want er staan zeer practische mannen aan 't hoofd.

De Bond heeft verscheidene afdelingen. De voor naamste zijn: 1°. Een werkbureau. 2°. Eene gelegenheid voor *patrooms* om inlichtingen en aanvragen; 3°. Een kantoor voor dienstverrichting. Hij heeft een klein, en daardoor juist flink Dagelijksch bestuur voor loopende zaken, en heeft zijn goeden naam in den Haag reeds gevestigd.

Toen de Bond geboren werd, voorspelde men dat hij na twee jaren tot de geschiedenis zou behooren,

want er waren er die hem voor een „dodgeboren kind” aanzagen. Het ziet er echter meer naar uit dat de Bond in den Haag een flink burgerrecht zal verkrijgen en er spoedig onmisbaar zal worden voor groot en klein.

Wie belangstelt in de sociale kwestie, heeft hier een goed model van een wetslagende poging van praktische behandeling. Allicht zijn er hier en daar sommigen die — *niet* het willen *nadoen*, want daar komt niets van terecht — maar er een voorbeeld aan willen nemen.

V R A G E N B U S.

Waarom zou Saul hebben gevraagd aan Abner: „Wiens zoon is deze jongeling?” (1 Sam. 17 : 55).

P R I J S V R A G E N.

Goede antwoorden op de prijsvragen ontvingen we van:

1. Abr. v. Dijk, te Middelburg.
2. G. Rietveld Jz., te Giessendam.
3. K. Breenwsma, Abbega bij IJlst
4. J. v. d. Wel, te Naaldwijk.

Niet alle inzenders, al hebben allen de vragen goed beantwoord, waren even gelukkig wat de eerste vraag betreft; zij zag alleen op het Nieuwe Verbond niet op het Oude en den Engel des Verbonds.

Het antwoord van onzen lezer K. B. te A., op de tweede vraag, nemen we hier over:

„Op welke wijze wordt het verfoeilijk gebruik van onnoodige vreemde woorden in onze taal het best bestreden?”

Ieder, die overtuigd is van de waarheid, dat de ziel van een volk zijne taal is, dient zelf te zorgen, dat hij onnoodige „stadhuiswoorden”, zooals het volk ze noemt, vermijde; want hier vooral is 't waar: leeringen wekken, maar voorbeelden trekken.

Veel hulp in dien strijd voor onze schoone taal kan er geboden worden door de dagbladen, die maar al te dikwijls door het veelvuldig gebruik van Fransche woorden en uitdrukkingen aanleiding geven tot de meening, dat onze taal arm aan woorden is. Leest het volk in zijne couranten geregeld goed Hollandsch, dan zal het meer en meer begrijpen, dat wij om onze gedachten duidelijk uit te drukken, niet bij onze bureu ter leen behooren te gaan.

In de eerste plaats dient wel het kwaad bestreden onder onze jongelingen, die er nog geene gewoonte van gemaakt hebben allerlei barbarismen te gebruiken.

Een tijdschrift als „Excelsior” kan daartoe uitnemende diensten bewijzen, wanneer het voortgaat bijbelbeschouwingen en verhalen te geven aan Neerland's jongelingschap, die gespeend zijn aan vreemde uitdrukkingen en wanneer het verder van tijd tot tijd er op wijst, welke bastaardwoorden, die door bijna ieder gebruikt worden, door zuivere Hollandsche woorden zijn weer te geven. Zoo werd er in de Novemberaflevering met recht op gewezen, dat onze vaders het uitheemsche *geëngageerd* niet kenden, maar van „*verkeering hebben*” spraken.

Aan alle vier de inzenders komt dus de prijs toe.

Ieder hunner zal eerstdaags door de uitgevers gezonden worden een gebonden exemplaar van

E. PRENTISS, De bloem des huizes.

C O R R E S P O N D E N T I E.

E. J. C. v. W. C. te N.-A. Uw opstel wordt in Januari a. s. opgenomen.

 In het nummer van Januari zal weder een **PRIJSVRAAG** worden opgenomen.